ИВАН ВАЗОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ
В ДВАДЕСЕТ И ДВА ТОМА

Редакционна колегия
ПЕТЪР ДИНЕКОВ, ПАНТЕЛЕЙ ЗАРЕВ.
ГЕОРГИ ЦАНЕВ, МИЛЕНА ЦАНЕВА

БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ

ИВАН ВАЗОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ
том деветнадесети

КРИТИКА И ПУБЛИЦИСТИКА
1877—1885

Под редакцията
на МИЛЕНА ЦАНЕВА и ИЛИЯ ТОДОРОВ

СОФИЯ • 1979

ИВАН ВАЗОВ

19

ИВАН ВАЗОВ

СЪБРАНИ
СЪЧИНЕНИЯ

БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ

19

ИВАН ВАЗОВ

19

ИВАН ВАЗОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ

19

© Иван Вазов, 1979
c/o Jusautor, Sofia

1877—1879

1877

ПИСМО ДО РЕДАКТОРА НА «НОВА БЪЛГАРИЯ»

В 54-ий брой на почитаемия Ви лист аз прочетох една доста длъжка статия, в която автора, като взема повод от с у в е н и р а, пратен мене от леди Странгфорд, намерил за добро да занимае с моята скромна личност читателите, като й приписува качества и преимущества, които никога не съм имал, нито мога да имам претенция да притежавам.

Аз напълно оценявам дружеските чувства на автора към мене, що са го въодушевлявали, и неговото чисто намерение да ме насърчи, за което му благодаря искрено.

Но мисля, че както имам право да опровергавам злонамерените и несправедливи укори, които биха се явили срещу мене, така също скромността ми заповяда да отблъсна всичките незаслужени и прекалени хвалби, които би имали за предмет личността ми, от каквито чувства и да са били вдъхнати.

Прочее, между другото, аз съжалявам почитаемия автор за увлечението му, дето прави сравнение на мене с ония гениални мъже, които са гордост на човечеството и на които имената трябва да произнасяме с благоговение; мене, казвам, който при тяхното величие съм малък и незначителен, както е бледавата звездичка при заслепителното сияние на слънцето. Като правя това признание, аз вярвам, че изпълнявам една длъжност не само към мене си, но и спрямо уважаемата публика, която праведно би претълкувала неблагоприятно мълчанието ми в тоя случай.

Приемете, моля Ви, уверението на моето почитание към Вас.

И. Вазов

Букурещ, 26 декемврия 1876.

[Нова България, бр. 58 от 6 януари]

ПИСМО ДО РЕДАКЦИЯТА НА «СТАРА ПЛАНИНА»

Г-не Бежане!

В 40-ий брой на «Стара планина» четох дългия ви уводен член, в когото, като изброявате самодоволно големите заслуги, които сте сторили чрез листа си на българската читающа публика, счели сте за твърде необходимо и интересно да й явите в тоя си баланс, че аз съм: слабохарактерен.

С тоя достоен начин може би сте искали да засвидетелствувате признателността си към един човек, който, като туряше безкористно в стълповете на листа ви трудът си, името си и честта си, беше станал негова нравствена поддръжка.

Прочее, ползувам се от тоя ви комплимент, за да ви изразя своето най-дълбоко отвращение.

Пейчин.

Букурещ, 7 януария 1877 г.

[Нова България, бр. 60 от 15 януари]

ИЗВЕСТИЕ

Понеже книгата ми Тъгите на България е отпечатана до половината само, а да се довърши, нужни ми са средства, аз моля най-учтиво всичките приятели из Румъния, които имаха добрината да ми съберат спомоществования, да прибързат да ми внесат незабавно поне една част от събраните спомоществования, с което ще улеснят бързото отпечатване на книгата.

И. Вазов

1877, март 18.

[Нова България, бр. 72 от 24 март]

ПЪРВИЯ СВОБОДЕН ГРАД

(ДОПИСКА ДО «СТАРА ПЛАНИНА»)

Града Свищов бе честит да празнува вчера (на 4-й юлия) по един най-тържествен начин деня, в който се тури началото на първото българско свободно управление в него.

Още отрано вчера храма Преображение, окичен с венци и цветя, беше пълен с голямо множество мъже, жени, девици и деца, всички пременени, които очакваха с радостни лица почеванието на тържеството. Минутата беше величествена. Черковата ехтеше от гръмливия хор на руските певци. Изведнъж, предшествувани от многоброен свят, влязоха в храма очакваните от народа лица, които придадоха нов блясък на това торжество. Те бяха н. превъзходителство генерал Онючин, помощника на княза Черкаского, г. Н. Геров, г. Д. Цанков и десетина още руски чиновници.

Тогава се почна благодарствен молебен за здравието на царя и за успеха на войнството му. Свещеника иконом поп Христо произнесе кратка реч, в която изрази великата признателност, що дължи народа ни на императора Александра, който, с такива грамадни жертви, дойде да освободи отечеството ни от турско иго. След него г-н Геров прочете новите закони, относящи се за данъка, при което обяви, че военния откуп (бедел) се вдига занапред, като всякой българин ще има право да постъпва във военна служба; също, и за някои нови мерки и разпореждания.

Оттам множеството, предводимо от свещениците в пълно одеждие и от горните лица, потегли, придружавано от руските певци, към дома на управлението, дето в широкия салон се събраха членовете на градския и съдебни съвети, както и на търговското съдилище, избрани и наредени от народа. Тогава генерал Онючин по руски каза, че няма вече никакво съмнение, че България ще бъде свободна занапред, но че, за да ѝ бъде свободата благотворна, трябва обществото да почита порядока и закона и да се покорява на властите, които нашите освободители са намерили за най-добри да дадат на мястото ни; че по заповед на великия княз главнокомандуващия назначава се за губернатор на Свищов и на санджака му уважаемия наш съотечественик н. превъзходителство г. Н. Геров, който в продължение на двадесет години най-достойно представлява интересите на Русия и на християнството в Пловдив, и за вицегубернатор — известния народу ни г. Д. Цанкова.

С шумно ура народа прие думите на генерала в знак на одобрение и радост за щастливия избор на лицата, които са натварени да водят управлението и да се грижат за благоденствието му.

Подир него н. превозходителство г-н Геров произнесе едно кратко словце, на което съдържанието беше почти следующето:

«Тежка длъжност се възлага днес на мене, но има нещо, което ме ободрява в тоя случай и ме прави да вярвам, че ще мога да изпълня с успех тая длъжност. То е, че всички вие изобщо, както частно всякой българин, сте желали да си добием свое народно управление, та да се избавим от неправдите и безредиците, които толкова време е търпял народа ни; а като сме желали всички това и сме били честити да го придобием сега, то аз вярвам, че всички общо и всякой частно ще заляга да върши онова, което се иска от него, за да можем да си наредим управление редовно, правилно и трайно, така да се покажем достойни за оня жребий, когото Русия е приготвила за нас.»

Продължителни възклицания последуваха думите му, след които по-първите граждани пристъпиха и честитиха както нему, тъй и г-ну Д. Цанкову новите достойнства, в които се облякоха; съвременно гражданите

един други си честитяваха «народно самоуправление».

Из дома на управлението множеството придружи новоопределения губернатор до жилището му, дето се представи една хубава и умилителна сцена. Много гиздаво облечени девици, както и госпожите — членове на женското дружество в града — запяха приветствена песен и подадоха г-ну Герову китка цвете, като го поздравляваха с новия му чин и му молитствуваха щастието да види населението, поверено на грижите му, да благоденствува и старанията си увенчани с успех.

По тоя начин се ознаменува това събитие и града до вечерта представляваше празничен вид.

Свищов, който от три недели насам присъствува все на необикновени празници и тържества, ще помни завинаги деня 4-й юлия, ден достопаметен и исторический, в който за първ път, подир пет века робство, се освещава в него едно българско, свободно, трайно и отеческо правителство.

[С. С. Бобчев, 1877. Руско-турската война, Букурещ, 1877]

1878

ПИСМОТО НА Г. К. Й. ИРЕЧЕКА ДО ОДЕСКИТЕ БЪЛГАРИ

Известно е на повечето българи името на пражкий професор г. Константин Иречек. Както много други учени негови съотечественици чехи, така и той е посветил науката и труда си, за да послужи на българский народ, доскоро забравен от целия свят със своето настояще и със своето минало. Това внимание, тая братска симпатия към нас на такива представители на Чехия укрепява и освежава душевните ни връзки с тая сродна земя, отделена с планини, прегради и широки пространства от сестра си България.

Г. Иречек преди 2 години нещо написа и напечата на чехски и немски съвременно пространна българска история, с която хвърля нови лучи и нова светлина върху тъмните периоди на нашето минало. Тая история, която намери одобрителен отзив у учените слависти, е вече преведена на руски по старанията на одеските българи, от професора Брюна и Владимира Палаузова и се печата сега. Превода е изряден, толкова повече като с преводачите, хора вещи и в немски, и в руски език, трудил се и г. Иречек, който сам коректирал и допълнял колите едно по друго. Подбудени от признателност за важния му труд, одеските българи преди няколко време бяха проводили г-ну Иречеку един адрес, в който му изказваха съчувствието си и благодарността си, чувства, споделяни от целия ни народ. Днес с радост намирам в Одеский вестник отговора на г-на Иречека до одеските ни съотечественици, написан на български, а после преведен за във вестника на руски, който под влиянието на най-приятни ощущения поднасям на публиката.

[Българин, бр. от 25 януари]

1879

КАРАВЕЛОВА ИЗГУБИХМЕ!

Литератор, публицист, поет, революционер, идеалист, Любен Каравелов умря на 21 януари в Русе. Преди три месеца нещо той донесе в тоя град печатницата си, дето я настани с цел да захване да издава вестник «Начало». Но една фатална, неумолима болест, на която семето носеше още от години, го възпря от намерението му; тя го хвърли на постелята, отдето се той вдигна само за да иде в гроба.

При всичко че страданията му бяха упорити и лицето му носеше отдавна бледния печат на смъртта, но Каравелов не губеше дух. Надеждата като една невидима богиня му се усмихваше и му разтваряше едно бъдеще, подобно на преминалото му: пълно с тревоги, с трудове, с борба; а той борбата обичаше. Тя беше за него живот. Един месец преди смъртта му, когато го посетих, той ме уплаши със своят смъртнобледен и сух вид: очите му бяха хлътнали, но още светеха с виражение и сила; бузите му се бяха слепили о кокала и устните му имаха един досущ безжизнен цвят. Той силно кашляше и аз в смущението си не знаех какво да му кажа за утешение. Но той ме погледна доверчиво и ме успокои с тия думи:

— Това вече не е нищо. . . минуваме още малко дни и ний ще можем да почнем вестника.

Тая надежда го крепеше и до последните дни на живота му.

Три дена преди да издъхне, аз отидох да го посетя. Заварих го, че четеше лежешком: той четеше Бокля.

— Какво има ново? — попита ме той.

— Новото е, че народно събрание ще се събере вече в Търново — отговорих аз.

— Що думаш? Ах!. . . сега трябва да се пише, трябва

да се работи, а пък аз, дявол го взел, още лежа. . . А кога ще стане събранието?

— На десети февруари!

— Ах — отговори той, — дотогава ще успея и ще вървя право в Търново. . . Сега е време за работа, прибави той, като се позамисли малко. И за да ме увери в скорото си оздравяване, той си повдигна главата от възглавницата, подпря си лактите и ръцете на постелята и се помъчи да седне, но пак си отпусна главата на възглавницата, силно дишащ. . .

На 21 още заранта се захвана агонията му, мъчителна, тежка. На 12 и половина часа през деня той изпусна дух, обиколен от сродници и приятели.

Днес, на 23 того, биде погребението му.

Главните улици на града се обкичиха с черни флагове.

Скръбта беше национална.

На опелото му в черковата «Св. Троица» присъствуваха н. пр. губернатора генерал-майор Акимов, Балабанов, барон Тизенгаузен, началника на българските дружини, братът на Каравелова, съпругата му, много руски офицери, солдати и граждани.

Н. в. пр. митрополита изрече там над смъртните останки на Любена едно слово, с което силно и кратко изобрази заслугите и трудовете на усопшият, чрез които той сдоби право на безсмъртие. От черковата погребалното шествие се отправи към Силистренските порти, а оттам към полето за гробищата. Най-напред вървяха всичките ученици. Зад тях беше хорът. Той се съставляваше изключително от сърби, хървати, далматинци и чехи, които бяха дошли да заявят своята скръб и уважение на човекът, който в продължение на двадесет години в Москва, в Нови Сад, в Белград, в Букурещ с перото и със словото прокарваше идеята за славянската солидарност.

Печално и мълчаливо се движеше шествието по снега, който покриваше полето.

Най-после стигнаха на мястото, дето беше назначено нямо и вечно жилище на оногова, който беше роден за борба.

Ямата се чернееше вече в снега и зееше като дълбока рана.

Таз минута беше тягостна.

Каравелов лежеше на носилото си ням и студен. Сухото му лице се почти губеше в брадата му. Само челото му, широко и голо, се виждаше. На него бяха още видни следите на някакви смели мечти и кроежи, които смъртта беше смразила там с хладната си ръка.

До ухото му беше положена неговата обична и оригинална шапка, с широки крила.

Един от учителите, Тодор Станчов, произнесе реч с малко красноречие и связ и с много повторения.

Но после генерал Аренски произнесе по руски друга реч, която произведе силно впечатление. Жално ми е, че не мога сега да я вместя тука. Той най-напред каза, че три неща свързват и сродяват народите: религията, едноплеменността и словото. Българите и русите чрез тях са свързани. Каравелов бе един от ония редки и силни деятели, които най-много уякчиха тия връзки. Той еднакво работи в българската, руската и сръбската литература, затова той принадлежи както на българите, тъй и на русите, и на сърбите. Особено у вторите той и списанията му са твърде уважаеми и ценени; затова неговата смърт е загуба не само за българите, но и за всички славяни. . .

Както казах по-горе, в погребалното шествие имаха представители всички славянски народи.

Преди да сложат Любена в гроба, един стар българин, дълго време живял и отрасъл във Влашко и сега наскоро завърнал се в родний си град, целуна няколко пъти студеното му тяло и леейки сълзи, хвана да милва Каравелова по лицето.

Какво означаваше това?

Последнята молитва се запя и едни хърватин с благоговение тури до ръцете на усопшия п е р о и един брой от З н а н и е.

Каравелов го свалиха в гроба и ний за последен път, като го посипвахме с пръст, казахме прости и вечная памят на человекът, който ще живее повече от всинца нас.

Каравелова го закопаха близо до гробът на Стефан Караджа.

Русе, 23 януари 1879

[Българин, бр. 120 от 2 февруари]

1880—1885

ВЕСТНИК „НАРОДНИЙ ГЛАС“

КНИЖЕВЕН ДЯЛ

ПРИ МНОГОТО ЖИЗНЕНИ ВЪПРОСИ, които се повдигат или решават в отечеството ни, както в Източна Румелия, така и в Княжеството, наший печат не е имал време или не е намерил за нужно да се занимае с вървежът на новата ни, младенческа още литература.

Литературата, колкото слабо и да се проявлява у нас, е оставена в пълно забвение, никакъв подтик не намира, никого току-речи не интересува и всяко едно ново явление в нея, било лошо или добро, минува невидяно и се забравя, без да се каже за него ни черна, ни бяла. Затова и всяко желание за работа у малкото ни даровити деятели по полето на отечествената книжовност изстинва и умира, както навярно би умряло и самото дело.

Ето защо ние помислихме, че е добро да открием особен книжевен дял в листът си при всичката му теснотия, в който дял ще следим и говорим за всяко ново литературно произведение, което заслужва да се спомене, като ще даваме на читателите кратък, строг и правдив отчет (рецензия) за него, а навремени ще вместяваме и къси произведения, преимуществено в стихове.

Ние обичаме да вярваме, че интелигентната публика съчувствува на целта ни — поощрението на народната книжнина, на която даваме почетно място в листът си, толкова повече, че понастоящем не съществува, а нямаме причини да предвиждаме, че ще бъде за скоро научно-литературен журнал у нас.

Първата нова книжка, паднала нам на ръка, за която идем да обадим на читателите, е:

Лира, исторически и обстоятелствени стихотворения Михаила Стефановича, Русчук, 1880 г.

Ние със скръб виждаме, че първата дума, с която начеваме обзорът си, ще бъде дума на укор и негодувание. Отсъствието на критика и абсолютната апатия към изящното у нас са допуснали и за много време ще допущат още рождението на подобни нелепи произведения по поезията, каквото е това на г-на Стефановича. Прочетохме всичката книга (тя състои цяла, току-речи, от оди и химни) и не намерихме в нея не поезия, не стихотворство, но нито една човешка, порядъчна мисъл, нито едно книжовно изражение! Като четеш тия безтълкови, но с гръмки названия стихотворения, липсуванието на свяст и вкус е така поразително, щото неволно се питаш: как е имал човек способността да измисли подобни безсмислици и куражът да ги пусне в светът! Слушайте:

ГЕНИЯТ НА 1877-а ГОДИНА

Тебе боже създателю!
Твойта воля едина,
твойто име да прославя
в твоята градина.
Тебе служащ, вечний боже,
в ръка нося твоя скиптър,
человече! Покоряй се,
той е спасител щит,
аз владея с планетити,
и над седмий небосклон
всичко трепти, смирява се
пред моего гласа звон!(?)
. . . .

Какво иска да каже г-н Стефанович с «тоя скиптър, когото носи» и с «планетити, що владее»? Но да прочетем и следующата ода за възцаряванието на имп. Александър. Там поезията на г-на Стефановича става още по-въздушна и облачна:

Восток, Запад, Север и Юг,
Марс, Юпитер и Сатурн,
Слънце, Месец и Земний планет
в'извънредний са днес щурм.
А ангели от небето
Херувими, Серафими,
дори от седмий небосклон
с умилнити си химни. . ,
. . . .
Урра! Урра! Да живей
българский глас от серце
ечи силно из Балканът,
към бога вдига ръце! (?)

Както видите, ние няма защо да жалим Пишурката! И подир всичко това г-н Стефанович има цинизмът да предвижда успех на книгата си, затова е турил на предната ѝ корица думите: «Правото за препечатвание принадлежи само на авторът.»

Но да речем, че г-н Стефанович може би има право. Литературните дела у нас, както казахме по-горце, толкова малко привличат вниманието на печатът и критиката, щото една нехелита и варварски написана, но с гръмко название книга се разпростира и чете от народът, оставен без насочвание и без осветление върху стойността ѝ и така се добива двояк резултат: от една страна, се насърчава авторът ѝ за нови подвизи в книжевното поприще, дето така лесно се печелят лаврите у нас, а от друга — извращава се вкусът и взглядът на народът към истинното и изящното, чрез което се парализирва проникванието и успехът помежду му на сериозни и добросъвестно написани книги, които се така рядко явяват в отечеството ни.

Горните скръбни фактове неволно ни докараха на ум името на един поразително плодовит наш литератор, за трескавата и невъобразима деятелност на когото ще имаме случай скоро да поговорим.

[Бр. 137 от 14 ноември]

И л ю В о й в о д а, драма в пет действия от Никола Живков, собствено издание, София, 1880 г. и пр.

Теснотията на листът ни не ни дозволява да се впущаме в дълги разсъждения, за да определим условията и характерът на едно драматическо произведение, задачата, която му е поставена, и влиянието, което то, много или малко, упражнява възъ нравите и понятията на обществото.

У нас, преди войната за Освобождението, на драмата въобще се гледаше не като на художествено произведение, назначено да захване известно място в литературата, но като на едно лесно и практично средство да се подействува възъ умът и чувствата на по-голямата част от народът ни, чрез излагание събития из миналото и настоящето му да се внуши силна омраза към вековните ни притеснители и следователно воля и въодушевление за борба. Към тая патриотическа цел клонеше тогава всичката ни емиграционна литература, главни представители на която бяха покойните Раковски, Войников, Каравелов с школите си. Тогава и вестници, и драми, и песни, и брошури, може се каза, се съдържаха в тия думи:

Българе юнаци,
ще ли още спим?
Вдигайте байраци
да с'освободим. . .

Друго народът не искаше. Потреба от по-висока храна, от по-естетическо наслаждение не можеше да чувствува той, той нямаше свобода, не можеше да търси изящно! Нему му говореха, пишеха, пееха за с в о б о д а, това удовлетворяваше ожаднялата му душа и литературата постигаше целта си.

Днес обаче стана преврат и в положението, и в идеите на народът. Великите събития, които минаха като молния пред очите ни, докараха друго настроение в нашето общество: омразата към тирана и любовта към свободата станаха несъмнено достояние на всичките класове в народът; девизата б ъ л г а р е ю н а ц и, г р а б а й т е к р и в а ц и вече не е нова и не повдига някогашните пориви от буйно въодушевление; тя вече не отговаря на новите изисквания, нито на принципите, които прегърнахме в началото на своят политическо-обществен живот.

Драмата на г-на Н. Живкова по съдържанието и езикът си принадлежи към категорията на многото ония жалки книжки, които се пишеха и четяха с възторг едно време във Влашко от нашите разпалени хъшове и бахчеванджии; г. Живков трябуваше да я напише и напечати преди 10—15 години. Тогава да разправяш с драма, че турците са лоши, че мъчили българите, макар това да бъде изказано глупаво, то си имаше смисълта: то беше р о д о л ю б и е. Днес обаче г. Живков пее на същата тема, и то чрез такъво едно безграмотно и безобразно написано съчинение! Това е вече недобросъвестност, то е шарлатанство. В драмата «И л ю в о й в о д а» фигурират една сбирщина заптиета, кадии, паши, шпиони, дервиши, войводи и пр., и пр., които, неизвестно защо, се явяват, губят се, бият се, приказват безсмислици и нищо и никакви работи на език, препълнен с турски улични думи, с просташки и блудкави изражения. . . От изкуство, от граматика, от драматизъм тук няма ни сянка. Четеш и срам те обзима, като мислиш, че това се печати в 1880 година, че г. Живков е представител на драматическата литература у нас* и че по това иностранците съдят за степента на нашето духовно развитие.

Недоволен обаче с драмата, г. Живков поискал да блесне и с поетический си дар, та я е прошарил със стихотворения като тия например:

ОСТАЙ!

О с т а й ма в тишина
брата си да плача
в мъка той загина
в б е с и л о у д у ш е н (!!)

СПРИ!

Спри, з е ф и р, недей вя
с л а б а т и й в е т р и н а (?!)
г о р е с т д а р а з х л а д и ш

* Чети «Славянская литература» от Пыпина и Спасовича.

душа да у т е ш и ш. . .
Гори мойта душа
з а м о й п е т с е с т р и ц и. . .

Подчертаните думи, както видите, са или безграмотни, или безсмислени, или и двете наедно.

Тоже е вместил и маршът си «Ш у м и М а р и ц а». Понеже тая песен, по волята на боговете, е станала общ български марш, то трябува да благодарим провидението, че е осияло духът на г. Живкова, за да създаде първите два стиха, едничките и действително добри в марша. Останалото не може, освен да прави да се червят любителите на разумното и трябува да се остави в забвение.

Ние ще свършим обзорът-си за драмата на г. Живкова с думите на Л. Каравелова: «тая книга не струва нищо»; и жалеем, че ги не турихме още в началото. Подир всичко молим г. Живкова да бъде така патриот да не надарява с по-нови бездарни творения и така вече претварений с нелепости нащ театрален репертоар.

[Бр. 140 от 25 ноември]

КНИЖЕВЕН ДЯЛ

Г. Т. Х. СТАНЧЕВ, ДРАМАТУРГ

Х р и с т о Б о т е в, С ю л е й м а н п а ш а, Г а з и О с м а н п а ш а, С т е ф а н К а р а д ж а; В а с и л Л е в с к и й (?), Б и к о н с ф и л д, П а д а н и е т о н а Б ъ л г а р и я, П о д п и с в а н и е т о н а С в. С т е ф а н с к и й д о г о в о р, Ю с т и н а, Н о в а м о д а, Ш а р а н, А н а т е м а, Д р а н д а в е л а и пр., и пр.

Ето дългий списък на драмите, които неукротимий г. Станчев ни даде в началото на настоящата година. Казахме в началото, защото тия всичките почти са се появили тая пролет, заедно с цветята, а малкото дни, що ни остаят до краят на годината, както и настъпилите мразове не могат да бъдат сериозни препятствия за горещий мозък на Станчева, за да не ни поднесе като подарък за Новата година по крайней мере десетина драми още. Ние сме в правото си да очакваме от плодовитото му перо това. Можем да му посочим дори готови теми все с гръмки названия: П а н а й о т в о й в о д а, Т о т ю в о й в о д а (които за скръб на г-на Станчева не бързат да умрат, за да ги прослави с драма), Г л а д с т о н, Х а д ж и Л о я, А ф г а н и с т а н с к а т а в о й н а, Д у е л ъ т м е ж д у д в а м а б ъ л г. м и н и с т р и, П р и в о ж д а н и е т о в и з п ъ л н е н и е д е к р е т ъ т з а и з п ъ ж д а н и е е з у и т и т е и з Ф р а н ц и я и така нататък. Съвременността, историята са на г. Станчева. Доволни му са 3 и 3/4 часа безсънна нощ, за да нарисува и възпроизведе в една книжка от 8 листенца цяла епоха! Вергилий в целий си живот успя да напише само една трагедия; Камоенс в същий срок написа една поема; Шилер работи над В а л е н щ а й н а дълго време, Флобер пишеше всеки свой роман по десет години най-малко; Пушкин написа безсмъртната си драма Б о р и с Г о д у н о в тоже в няколко години! А г. Станчев? Той стои по-горе. Неговий обширен гений няма нужда от труд, от обсъждание, от време. De bonne chose le temps n'est pas mesure, бяхме чели нейде. Въодушеви се, седне, напише, тури отпред името си, отзад цената, даде в печатницата, типоса, разпрати и, дело в шляпе, както казват руските. И всичко това се извърши с неимоверна бързина: между излазянието на един брой до друг на С л а в я н и н.

Ние гледаме на драматическата деятелност на г. Станчев, така да се каже, от материална точка зрение; а от художествена точка да се гледа на нея е немислимо. Ние избавяме и себе си, и читателят от досада, като не правим разбор, нито пък излагаме характеристиката на всяка негова драма. Но за любопитство нека да приведем тук някоя случайна сцена, напр. из драмата С ю л ю м а н п а ш а.

Я в л е н и е II

С ю л ю м а н и И б и ш

И б и ш (с бързото си влизание претурва ибрикя, спънва се, пада при Сюлюмана). Вай!

Сюлюман. Кьор оладжа! Москов думузу. (Ударва го с чибука.)

Ибиш. Геормедим ефендим! Ох!

Сюлюман. Кьорав ли си? При паша тъй ли са влиза! Ха дигни ибрикя да ся не излее! Кос-коджа гогоман.

Ибиш (като вдигна ибрикя). Гогоман, йок. . .

Сюлюман. Какво бърбориш там, гиди сени москов душманъ! Е, сега ща ти счупа главата!

Ибиш. Аман, ефендим!

Сюлюман. Аман, ха иди ми дай един огън.

Ибиш. Сега, ефендим. (Излиза, след малко донася огън.)

Сюлюман. Варънджак и слугите ни кьорави станаха! Серсеми до един! Пожелтели от страх като восък, щом чуят, че московец иде, бягат като луди! Язък за моя захмет! Толкоз гявури дето изклах! Хич рахат нямам!

Ибиш (с един делав носи огън, преди да го тури на лулата, изпуща огъня на земята, като подскача цадире).

Сюлюман. Бе серсем олу, и да ма изгориш ли искаш? (Ударва му един шамар.) Гиди сени, комита гявуру! Ха дишаръ!

Ибиш. Ох, ефендим! (Излиза.)

Всичките, от първата до последнята драма, носят същий печат на бездарността, зловкусието, грубостта и наглостта, които понятия могат се сля в една само дума: Станчевщина*.

Делото на критикът у нас засега е от най-неблагодарните. Наистина, и у другите литератури се явяват лоши книги и се разпространяват из масата, но там посред копривата и бъзуняка издигат се и прекрасни цветя, въз които погледа с удоволствие се спира. А защо у нас е всичко, или почти всичко, лошо и недостойно? Защо талантите мълчат или ги игнорират? Дали няма такива? Дали живота ни е така мъртъв, щото да не даде храна на едно талантливо перо, и епохата така пуста, щото да не въодушеви един творчески дух? Никой народ не е бил вълнуван от такива колосални събития и преврати! Никога не са се сгрупирвали обстоятелства, по-сгодни да разбудят към деятелност умствените сили на един млад народ, да му дадат силна импулзия към прогресът и великодушните стремления! Великите епохи раждали велики хора. С нас не излезе истинна тая аксиома: епохата

* Справедливо е да забележим, че драмата Христо Ботев прави изключение. В нея се съглежда повече чистота на езика и смисленост, а понейде си и истинско въодушевление. Фантазията на г-на Станчева тук играе второстепенна роля.

ни е велика, а ние остахме пигмеи! Подир Баташкото клане, подир пожарите на Перущица и Калофер, подир плевенский погром и шипченската слава, подир паданието на гиганта, който ни душеше, и осъществлението на най-светлите ни сънища; подир тая върволица от великани и мъченици, на която началото е Раковски и краят Александър, ние имахме нужда от някой Шекспир: господ ни даде Станчева!

[Бр. 142 от 2 декември]

1881

БАЛ-КОНЦЕРТ

ДАДЕН В ПЛОВДИВ НА 17 ФЕВРУАРИ В ПОЛЗА НА БЕДНИТЕ

Les grands perils ont cela de beau qu' ils mettent en lumière la fraternité des inconnus, е казал величайший поет на векът Виктор Хюго. Запад и Юг бяха подали братска ръка на Изток и положили взаимни усилия, за да спомогнат в доброто дело за облекчение съдбата на страждущето человечество. Полша, Италия, Англия, Русия, Гърция, Турция, България, Чешко, като по един таен договор, бяха се съединили в лицето на своите най-отлични представители в Пловдив, бяха забравили мигновено своите национални традиции, за да помнят само едно: злополучието на човекът, пред което стават равни и се разбират всичките народи; за да извършат само едно: облекчението на това злополучие. . .

И наистина, такива великодушни движения никога не са останали лишени от великодушно съчувствие.

Концертът (аз ще говоря тук само за концертът) се даде в отделенията на реалното училище на св. Кирила и Методия, които отделения тая вечер се преобърнаха на салони.

Нищо по-великолепно, по-богато от тия салони.

Изкуството, ръководено от изящния вкус, беше им предало всичкий блясък и красота, способни да омаят погледа, да смутят душата.

Като давам описанието на тая вечер, аз считам за длъжност да припомня, че го правя не за оня, които отсъствуваха, но за оня, които бяха там, видяха и се възхищаваха като мене.

Инак не бих бил разбран.

Благодарение на трудовете на едни и щедростта на други человеколюбци, нищо не липсваше в украшението

на тия салони, създадени магически, за да направят благотворителността колкото благородна, толкова и приятна.

Прустът беше разцъфтял от зелените шарове; беше облечен в богата таписерия и блеснал от светлина. Наляво и надясно стояха готови да огласят със звуковете си обширното здание военната музика и люксембургската музика с всичкий си миловиден персонел. Минувам великолепно постланата приемна зала, за да въведа читателят в големий салон — арената на изящното, центърът на празненството.

Той блещеше от роскош и светлина.

Потонът или сводът представляваше белезняво-пепеляво февруарско небе, насеяно с безчислени светли звезди. Разновидни полиелеи раздаваха заслепителен светлик.

Стените, пременени, декорирани, облагородени, представляваха едно хармоническо съчетание на простото с изящното, на природата с изкуството. Великолепните и скъпи таписерии и живописните пиротски килими, напъстрени с най-светли шарове, чудно изработени с всичкото изкуство и талант на вещата ръка на българина, весело разглеждаха изпод разкошните зелени гирлянди и венци от родопската миризлива борика, навтъкани с тръндафил и с цветове от леандри. Прекрасни и с вкус избрани картини от природата и историята даваха приятна почивка на окото. Големите златообточени блестящи огледала, накичени с някакви си красиви пряпорчета, отражаваха чудесно всичките тия цветя, шарове и светлини; всичките тия богатства и хубости; препращаха си ги, разменяваха си ги и ги размножаваха до безкрайност. По средата на разноцветните коворп и свилени тъкани вниманелний поглед би съгледал една ивица от бели, зелени и червени шарове, която обикаляше околовръст по стените, като че препасваше извнътре с един национален пояс тая българска ограда. Деликатност, която прави чест на просветените разпоредители на тоя международен празник в тая българска столица.

Всичко беше прекрасно!

Никога един пловдивски салон не е бил отрупван с толкова украшения и труфила, произведение на изкуст-

1881

БАЛ-КОНЦЕРТ

ДАДЕН В ПЛОВДИВ НА 17 ФЕВРУАРИ В ПОЛЗА НА БЕДНИТЕ

Les grands perils ont cela de beau qu' ils mettent en lumière la fraternité des inconnus, е казал величайший поет на векът Виктор Хюго. Запад и Юг бяха подали братска ръка на Изток и положили взаимни усилия, за да спомогнат в доброто дело за облекчение съдбата на страждущето человечество. Полша, Италия, Англия, Русия, Гърция, Турция, България, Чешко, като по един таен договор, бяха се съединили в лицето на своите най-отлични представители в Пловдив, бяха забравили мигновено своите национални традиции, за да помнят само едно: злополучието на човекът, пред което стават равни и се разбират всичките народи; за да извършат само едно: облекчението на това злополучие. . .

И наистина, такива великодушни движения никога не са останали лишени от великодушно съчувствие.

Концертът (аз ще говоря тук само за концертът) се даде в отделенията на реалното училище на св. Кирила и Методия, които отделения тая вечер се преобърнаха на салони.

Нищо по-великолепно, по-богато от тия салони.

Изкуството, ръководено от изящния вкус, беше им предало всичкий блясък и красота, способни да омаят погледа, да смутят душата.

Като давам описанието на тая вечер, аз считам за длъжност да припомня, че го правя не за ония, които отсъствуваха, но за ония, които бяха там, видяха и се възхищаваха като мене.

Инак не бих бил разбран.

Благодарение на трудовете на едни и щедростта на други человеколюбци, нищо не липсваше в украшението

на тия салони, създадени магически, за да направят благотворителността колкото благородна, толкова и приятна.

Прустът беше разцъфтял от зелените шарове; беше облечен в богата таписерия и блеснал от светлина. Наляво и надясно стояха готови да огласят със звуковете си обширното здание военната музика и люксембургската музика с всичкий си миловиден персонел. Минувам великолепно постланата приемна зала, за да въведа читателят в големий салон — арената на изящното, центърът на празненството.

Той блещеше от роскош и светлина.

Потонът или сводът представляваше белезняво-пепеляво февруарско небе, насеяно с безчислени светли звезди. Разновидни полиелеи раздаваха заслепителен светлик.

Стените, пременени, декорирани, облагородени, представляваха едно хармоническо съчетание на простото с изящното, на природата с изкуството. Великолепните и скъпи таписерии и живописните пиротски килими, напъстрени с най-светли шарове, чудно изработени с всичкото изкуство и талант на вещата ръка на българина, весело разглеждаха изпод разкошните зелени гирлянди и венци от родопската миризлива борика, навтъкани с тръндафил и с цветове от леандри. Прекрасни и с вкус избрани картини от природата и историята даваха приятна почивка на окото. Големите златообточени блестящи огледала, накичени с някакви си красиви пряпорчета, отражаваха чудесно всичките тия цветя, шарове и светлини; всичките тия богатства и хубости; препращаха си ги, разменяваха си ги и ги размножаваха до безкрайност. По средата на разноцветните ковори и свилени тъкани внимателний поглед би съгледал една ивица от бели, зелени и червени шарове, която обикаляше околовръст по стените, като че препасваше извътре с един национален пояс тая българска ограда. Деликатност, която прави чест на просветените разпоредители на тоя международен празник в тая българска столица.

Всичко беше прекрасно!

Никога един пловдивски салон не е бил отрупван с толкова украшения и труфила, произведение на изкуст-

вото, цивилизацията и изтънчений вкус. Тук богатството се надпреваряше с великолепието, нежното с импозантното, блестящето с разкошното, и всичко това в един поток от светлина, сред една топла атмосфера от упоителен аромат.

Обществото беше отбор.

Всичко, каквото новата столица има аристократическо, първокласно, благородно, хубаво, очарователно, беше се стекло тука, за да направи оградата още по-вълшебна, празнуванието още по-възхитително.

На първото място радваха погледите личностите на техни сиятелства князът и княгинята, които бяха благоизволили тоя път лично да се явят, за да предадат повече тържественост на делото на благотворителността. По челото на княгинята искреше великолепна диадема от безценни камене. Между европейските консули съглеждаха се главно г. г. Арсениев и Стифенс, представителите на Русия и Англия. Присъствуваха всичките г-да директори, г. Иван Ев. Гешов, председателят на Областното събрание, членовете от Постоянний комитет, генерал Щрекер, както и други представители от офицерството и чиновничеството и всичката отбрана част и интелигенция от разноплеменното пловдивско общество.

Красний пол, както и трябуваше, беше пратил тука най-хубавите си представителници — звездите си.

Истинско украшение на празникът.

Госпожите и девиците, като по едно скришно съзаклятие, бяха се явили тук в най-привлекателний си вид, в най-нежните си цветове, които само женский инстинкт е способен да угади, намери, избере според времето и мястото, когато иска да плени, да омае. Девиците именно. Тяхната млада група, прилична на един въздушен рой от нимфи, спечелваше всичките погледи и всичките души. Тук елегантността на костюмите спореше с прелестта на лицата, изискаността с простотата, нежностните и белите цветове с яснорозовите. Нежностните цветове напомняха небето. . . Яснорозовите цветове придаваха непобедимо очарование на прелестните създания, които се бяха явили в тях тая вечер, и аз викам на помощ всичките усилия на волята си, за да не ги назова тука. . .

Програмата на концертът беше изпълнена превъзходно. Всичките г-жи и г-да имаха любезността с умението си или с талантът си да забавят приятно обществото и по тоя начин да съдействуват в най-голям размер за успехът на благотворителното дело, постигнаха целта си напълно. Най-напред госпожица Пулева и госпожа Ментани свириха дружно и твърде мило на пиано и засвидетелствуваха несумнений си талант по музиката. Госпожа Сочинска на два пъти очарова публиката с приятното си пение. Арията Roberto Diavolo ѝ спечели единодушните одобрения на присъствуващите. Госпожите Щрекер и Вакаро тоже свириха, първата на пиано с един талант, който биде оценен от всички, и втората на виолонсела,из която изкарваше такива армонически и задушевни звукове, щото публиката зная да я отблагодари достойно. Княгиня Турн-Таксис пя няколко пъти с чувство и увлечение и публиката чрез многократните си ръкопляскания заяви, че знае да цени нейний артистически талант. Господин Михайлович даде разнообразие на концертът с флейтата си. Той свири твърде увлекателно дуото, превъзходно придружаван на пиано от младий ни приятел г. Павлитова. Горещи ръкопляскания при свършването на дуото посрещнаха двамата даровити аматори. Предпоследнето лице, дето свири, беше госпожица Ottelet. Тя свири дълго на пианото и с една чудесна смелост и привичка на ръката изтръгваше тия силни акорди, тия говорящи и бойки звукове, които изпълниха залата с армония и душите с наслаждение.

Въобще концертът задоволи ожиданията на публиката и аз не мога да се удържа да не поблагодаря още един път интересната ни млада съотечественица и двамата приятели съотечественици, задето с участието си в свирните на концерта представиха така достойно българската народност, както беше представена и в обществото на слушателите.

Концертът свършен един път, салонът се приготви моментално за игрите, които се почнаха с обикновений си вихър и горещина.

Преди да дочакам начеванието на безконечно дългий котильон, аз реших да си ида с тия приятни впечатления, когато ненадейно ме стреснаха някакви знакоми звукове. . . от военната музика.

Свиреше се заветната Хаванеза!

Това беше един сюрприз.

Тя не фигурираше в програмата, но г. З и г е л имá добрината да достави това непредвидено наслаждение на публиката.

Данцовете се прекъснаха и множеството нахлу из салоните в пруста, за да чуе и ръкоплеще с възторг на Хаванезата, която се видя като един забравен къс от концертът. Музиката свиреше възхитително. Френетическите ръкопляскания и викове бис принудиха г. Зигела три пъти да повтори с всичките ѝ страстни фигури Хаванезата — галената песен на пловдивското общество.

[Бр. 164 от 17 февруари]

ПИСМО ОТ ЕДИН ПРИЯТЕЛ

На 14 марта гърците в столицата на Южна България дадоха едно ново доказателство за своята безочливост.

А българите — пример от едно благодушие, което навсъде, дето човеците се уважават, би се нарекло отсъствие на народна гордост.

Едно време тоя град беше центърът на националното движение, изходна точка на всичките великодушни стремления, огнището на патриотизмът, самопожертвованието и борбата.

Тогава той се казваше Ф и л и б е.

Днес — Пловдив вижда в оградите си други неща. Космополитизмът царува там, дето беше огненото въодушевление. Апатията и самоунижението ни надминуват до поразителността си високомерието и безсрамливостта на гърците.

Не съм за фанатизмът.

Аз бих желал само повечко достоинство, повечко чувство на достолепие.

Гърците ни правят непрестайно война. Никоя клевета не са забравили да пуснат върху ни, никое оръжие не са пренебрегли, за да ни докачат. Журналите им са шпиони, училищата им са гнезда, дето изливат омразата

в душите на потомството си,баловете им са демонстрации против нас,всичките им дела са постоянни враждебни предизвиквания на нас. Тии не пропущат никакъв случай да ни оскърбят, тии не забравят никаква подробност, която може да нарани националното ни самолюбие. Призовават ни на гръцки бал, с гръцки билети за гръцката народност, в гръцкото училище, цяло облечено в цветовете на Елада, и в замяна на всичките тия удоволствия искат ни една лира.

Ние даваме лирата и отиваме.

Що има от това? Не ли е за веселба? Защо да имаме глупави скрюпюли? Нека ни удрят по лицето със своята презрителна надменност; нека ни вадят очите със своите елински шарове, ние сме по-силните днес и можем да им простим това утешение.

Така разсъждаваме ние и пълним балът им със семействата си и касата им с жълтиците си и ние знаем на какво ще ги употребят. . .

А гърците се смеят зад нас и, да кажа ли? презират ни! Да, презират ни: нашето търпение, нашия примирителен дух, нашата готовност за дружба.

Преди няколко време «Марица» помисли, че може да стане тълкувател на тия хуманитарни чувства, като свенливо загатна,че делото на сближението между внуците на Василий II Вулгархтона и внуците на Самуила успява.

Цяла буря повдигна се!

«Филипополис» с всичкото си пословично безумие обяви, че това е безсрамна лъжа, че това е немилостива клевета, хвърлена напусто въз елинский народ.

51 души гърци първенци от градът ни издадоха и подписаха огнен протест, в когото прогласиха пред цял свят, че никога не може да стане дружба между гърци и българи, между цивилизацията и варварщината!

И това стана днес, в минутата на възможното обявление война между Турция и Гърция, когато гърците имат най-голяма нужда от съчувствие и приятелство на съседите си.

Но ние приехме горните заплювки и си замълчахме.

На тоя час обаче гърците имат нов случай да удовлетворят своята мъстителност и високомерие.

Именно снощи. Гърците даваха първото представле-

ние в новосъздадений интернационален театър, представление абсолютно гръцко: гръцки актери, гръцки пиеси, гръцки език и дори билетите само на гръцки, като че всичките хора отбират техните йероглифи; гаче в тоя злочести Пловдив няма друга народност освен гръцката, гаче Пловдив е някое село на остров Евбея, а не град, построен въз окървавената Марица, дето живей, работи, кръстосва си, вълнува се една многочислена и интелигентна българска публика, на снизхождението и парицата на която единствено разчитат инициаторите на представлението.

Не идат ли българите, театърът ще хване да пустее.

Но не! Ние пак пълнихме и гръцкия й театър.

А ще го пълним и занапред, защото у нас няма народна гордост, защото ние не чувствуваме всичката горчевина на пелинът, когото ни поднасят гърците, било при шумът на танцующите рокли, било при примирането на тъмнооките актриси.

А наший беден народен театър нека чака.

А нашата бедна драматическа литература нека спи.

Не трябва фанатизъм! — чувам, че викат някои.

— Доста подлост! — казувам аз. — Ако не смеем да вдигнем ръкавицата, която ни хвърля това безочливо племе, поне да му не подаваме десницата си, която то не желае.

За бога! Малко характер!

[Бр. 172 от 17 март 1881]

Пловдив, вторник, 24 март 1881.

НА ПОСЛЕДНЕ ВРЕМЕ, ПО ПОВОД НА ТЕАТРАЛНИТЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ, дадени на гръцки в градът ни, хвана да се позагатва и из публиката, и в печатът за нуждата да се даде живот и на един български народен театър, въпрос, който досега не беше от никого възбуждан, но с когото вече е време да се позанимае публичното мнение в отечеството ни.

Да, българский печат има длъжност да повдигне вече тоя важен въпрос и да осветли обществото върху потребата, влиянието и значението на една българска сцена в днешно време. Важните политически и вътрешни наши въпроси, които до днес поглъщаха нашето внимание, добиха и добиват постепенно решението си и ние мислим, че не съществуват вече сериозни причини, които да ни накарат да пренебрегнем за много още въпросът за създавание българска народна сцена.

Театралните представления и в древността, и в новите времена са се считали и се считат като най-прями средства за образованието на народната маса, за запознаванието ѝ с нейните вероизповедни въззрения, с нейните политически съдбини, с нейното социално положение. Тии са най-лесен начин да се изобличи един обществен порок, да се осмее една глупост, да се прослави една гражданска добродетел. Театърът е най-достъпний способ, чрез който може да се възпроизведе, изтълкува и проведе в народната среда една патриотическа мисъл и да се разбуди в нея въодушевлението и пламенът на решителността и самопожертванието.

Помним още какво поразително действие произвождаха в последното десетилетие оня дълг ред представления в отечеството ни и в Румъния, на които предначинателят беше покойний Войников, истинний основател на българский народен театър, комуто името, уви, е вече забравено, а делото прекъснато и занемарено. Тогава и бедний орач, и скромний тухлар, и прогонений и бездомний българин, без да са се учили в училище, знаеха вече своето минало, минало славно, своите велики праотци, своята историческа народна задача. Крум, Асен, Симеон, Борис и други лични български герои излизаха из мракът на миналото във всичкото си величие и обаяние пред удивления взор на простий българин и пораждаха в него чувства нови, чудни, потрясающи, с които той се виждаше в миг преобразен, нов човек. Той се учудуваше, че може вече така ясно да гледа в миналото си, така бодро да гледа бъдещето си. По тоя начин семето се хвърляше успешно, почвата се приготвяше несъзнателно, въз която трябуваше да се турят основите на величествената сграда на нашата политическа независимост — задача, пръв път спомената в мрака на

18-й век от Паисия, прогласена от Раковски и изпълнена славно от цяла плеяда велики мъченици и герои, на които ние бяхме смаяните очевидци!

С голямо удоволствие се научихме, че в столицата на Княжеството е пристигнал един сърбин, за да организира една българска трупа, която да дава из България представления на български език, от българский живот.

Ние от все сърце се радуваме на това и живо желаем да намери осъществение и успех това дело в Княжеството. Време е вече да се възобнови българската сцена и да се даде живот и подтик на драматическата литература у нас.

Драматическата ни литература, както впрочем и другите клонове от изящното изкуство, е още в пелените си и за зла чест днес се обработва и обогатява с една неимоверна смелост от г-на Т. Станчева, на когото недозрелите произведения и грубоулични фрази и безсмислици се разпространяват из народът във вид на драми, комедии и трагедии.

Основе ли се един път българска сцена, тогава няма съмнение, че подобни личности ще отстъпят това благородно дело в ръцете на по-даровити люде, които да разбират и чувствуват напълно великата задача на драмата и съвестно да залягат да произведат нещо добро и трайно за театралний ни репертоар.

А ние се не съмняваме, че у нас има доста таланти, които сега са заглъхнали всред бездушието и апатията, които ги окръжават, но които са готови, щом видят, че има кой да чете, внимава и цени, да се захванат за работа.

Като споменахме по-горе новината за организоване българска трупа в София, нам неволно ни дойде пак на умът мисълта, че в столицата на Южна България сега вече пребивава, играе и прави шум една гръцка трупа, на представленията на която се стичат много интелигентни млади наши съотечественици, което доказува, че у нас има жажда за подобни нравствени наслаждения, но никой не се стресва от питанието: не трябува ли вече и българите, които са голямото болшинство на страната, да си създадат български театър, да си образуват своя народна трупа? Може би да ни отговорят горепоменатите господа, че засега не се чувствува сериозна нужда от такъво едно предприятие. . . Понеже. . .

— Понеже що?

— Понеже има театър в градът ни и в тоя театър се дават представления, доста отлични. . .

— Но тия представления са на гръцки!

— Нищо. Ние знаем гръцки.

— А ония, които не знаят гръцки?

— Да се учат!

— Помилуйте!

Ний мислим, че подобни на горните резони не могат никак да удовлетворят националното самолюбие на един народ, колкото и да бъде той невнимателен и апатичен към себе си, какъвто е наший.

У нас има много млади българи, които с готовност би се сгрупирали наедно, за да съставят първата театрална трупа в Областта ни. От по-напрежните представления ние сме се убедили, че у българинът е вродена артистическата способност и че при едно по-систематическо и поддържано развитие на тая способност ние ще се сдобием в скоро време с прекрасни актери, които да оживяват българската сцена и да правят чест на народът ни. В другите държави освен дето по частна инициатива се основават и поддържат многобройни театри, а и самите правителства дават щедри помощи на такъви заведения, като ценят всичкото значение и ползи, които тии представляват за обществото.

Както училищата, храмовете, болниците и всичките други общеполезни заведения, така и театрите там са предмет на постоянното попечение на народът и правителството, защото всички съзнават, че театърът е едно общо, голямо училище, достъпно на всичките съсловия, възрасти и умове.

Французкото правителство само за поддържанието на театърът Opére française отпуща всяка година по 800 000 франка субвенция.

Не ще ли се издигне в идущата областна сесия някой великодушен глас, за да предложи да се отпусне някаква сума за изграждането на един български театър в Пловдив и за съставянието на една българска трупа?

[Бр. 174 от 24 март]

[ДНЕВНИК]

ГРЪЦКАТА ТЕАТРАЛНА ТРУПА АРИСТОФАНИС продължава да дава представления в Люксембургский театър, а българите да посещават тия представления. Мнозина се питат дали казаните господа се стичат там от просто любопитство или от прост патриотизъм.

[р. 174 от 24 март]

Пловдив, вторник, 31 март 1881.

С ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА ДВАТА ДЯЛА ОТ БЪЛГАРИЯ имаше се надежда, че икономическото развитие на нашийнарод ще влезе в благоприятна и благодарна фаза.

Надявахме се наистина, че както земеделието и индустрията, така и търговията и занаятите ни щяха да се сдобият от политический преврат с преимущества за напредък, успоредни с ония, които се спечелиха в социално отношение и съобразни с последовавшето ни развитие в политико-административний живот.

Но за жалост няма нищо подобно.

Земеделието ни не е направило ни една стъпка напред.

Търговията ни много е разстроена.

Занаятите ни от ден на ден пропадат.

А индустрията ни, народната ни промишленост? Уви; и тя постепенно и неизменно от година на година все назад и назад отива.

Няма съмнение, че въстанието и войната не повлияха малко, за да се опропасти и малката оная промишленост, която съществуваше у нас в турско време.

Отпосле — след войната — други обстоятелства не дадоха възможност на нашата индустрия да се завземе. Напротив, развитието на ония обстоятелства и тяхното консолидирване клонят да опропастят съвършено нашата промишленост.

Тия обстоятелства са всеизвестни.

Разделението на Северна и Южна България в две особени управления, голямата сиромашия — и гладът — в Анадол, където се продаваха много от нашите работени произведения — като например шаяците и абите, — завземането на Босна и Херцеговина от Австрия, разнебитеното положение на Македония и много други причини така злотворно възпроизведоха спирането на индустриалната ни деятелност, щото едва ли ще можем да улучшим това положение в разстояние на много години, и то, кой знае колко успешно, ако не ни дойдат на помощ някои благоприятни за това обстоятелства.

Ако се искат доказателства за изложените тук истини, нам не ще да бъде никак мъчно, за да представим няколко примера, които да убедят и най оптимистите в голата действителност на опасающите затруднения, които има естествено да се породят от поразителните следствия на това отчаяно, тако-речи, положение.

Засега ний молим читателите си да се задоволят със следующий само пример.

Всякой българин знае, че в Клисура, Сопот, Карлово, Калофер, Казанлък, Габрово, Трявна и други някои подбалкански места най-главната работа беше гайтанджилъкът. Работението на гайтанът не беше само за в полза на търговците, но и за цялото население, което се препитаваше от него. Особено в Карлово, Сопот и Калофер гайтанджилъкът беше дотолкова развит, щото много тамошни търговци — повечето от тях избесени отпосле и измрели — бяха достигнали да имат доста добри капитали и да въртят твърде добра работа.

Войната опустоши всичко. И чаркове, и капитали, и търговци, и работници — всичко престана за известно едно време.

После войната, това щото остана, почна полека-лека да се възстановлява. Гайтанът взе отново да се работи и до завземането на Босна и Херцеговина от Австрия той се добре търсеше и още по-добре продаваше.

Но щом като стъпи австрийский крак в Босна и Херцеговина, търговията на гайтанът спря в значителни размери. От една страна, наложи се на гайтанът от австро-маджарското правителство огромен гюмрук от 32 на сто; от друга страна, в много австрийски фабрики

взеха да работят гайтан, който като калпав и освободен от мито струва в Босна и Херцеговина много по-евтино, отколкото карловский или калоферский. При такива условия конкуренция не можеше и да бъде. Вследствие на това и на съсипаното положение на Македония — дето се харчеше така също много гайтан — тоя артикол на народната ни индустрия не само че отпада от ден на ден повече, но опасно е още да се не опропасти съвсем.

При това гюмрукът, който се взема на нашите предели от вълната, която влиза тук от Княжеството, причинява още едно затруднително условие, което заскъпява цената на гайтанът, седемдесет пари златни на всяка ока вълна влияят доста много за спиранието на тоя индустриален клон. Научаваме се, че от Карлово, Калофер и Сопот скоро щели да се поднесат на правителството ни прошения, с които да се иска унищожението на митото върху вълната, която се внася от Княжеството. Трябува да се надеем, че правителството и Постоянний комитет няма да откажат това предложение, което е основано на един прецедент от постоянната сесия на Областното събрание, което реши да се не вземе гюмрук на храните по цялата линия на пределите ни с Княжеството. Защо да се не избави от гюмрук и вълната?

Ако ни е невъзможно да улесним тоя клон на нашата промишленост в друго отношение, ние мислим, че би било грях от наша страна, ако не направим това поне, което ни е на ръката. Малкото приход, от което ще се лиши хазната ни, не може в тоя случай да стане предмет на едно сериозно съображение против просбата на карловци и калоферци.

[Бр. 176 от 31 март]

Пловдив, петък, 3 априлий 1881.

В УВОДНИЙ ЧЛЕН НА ПОСЛЕДНИЙ БРОЙ на Народний глас ний говорихме върху застоят на търговията и промишлеността в нашата Област, който

застой от ден на ден става по-забележителен и добива характер обезпокоителен.

И наистина упадъкът на всичките производителни занятия в отечеството ни, съпоставен с новите и големи потребности, които последний преврат направи да се появят у нас, причиняват истински страх на всичките патриоти за бъдещето на страната ни.

Една от главните причини за това неутешително положение на работите е, без всяко съмнение, преградата на гюмрукът, преграда, наложена нам вследствие на нещастното разделение отечеството ни на Северна и Южна България.

Гюмруците, които се взимат на пределите на Княжеството при внасянието и изнасянието местните български произведения, като налагат едно ново мито въз тях, мито несъществующе преди, причиняват повишение на цените им и следователно намалява се тяхното потребление и разправяние.

Из пръв поглед всекиму ще се покаже това обяснение недотам правдоподобно; нам може да ни насочат, че и по другите страни съществуват гюмруци и че тии, като увеличават доходът на държавните съкровища, не са никак препятствие за развитието на търговията и промишлеността. Но ако вземем във внимание особените условия, в които се намерихме окръжени след войната, и направим една малка сравнителна сметка, ще дойдем до заключение, че гюмруците именно парализираха и това малко движение, което даваше живот на местната ни промишленост преди войната.

С благодарение се научаваме, че Постоянний комитет вследствие на едно заявление от страна на няколко промишлени градове по полите на Балканът, именно: Сопот, Карлово, Калофер, като взел в съображение изпадналото икономическо състояние на казаните местности и голямата нужда да се помогне колко-годе на отчаяното им положение, решил да покани правителството да вдигне митото, което тежнеше на вълната, която се внасяше из Княжеството и се продаваше на техните търгове. По тоя начин цената на вълната един път намалена, гайтанът, който се изработва в казаните места, по-добре усъвършенствуван, ще може успешно да конкурира с други градове в Княжеството, които тоже

произвождат тоя артикул при изгодни условия и не в такова добро качество.

Ние имахме вече доказателство в просветените и патриотически усилия на областните представители да облекчат несносното икономическо положение на жителите в Областта, в решението, което взеха в последнята сесия, да се пропуща без мито храната, що иде от България. Тая постъпка на представителите произведе истински чувства от благодарност у нуждающето се население.

Ние сме уверени, че днешното ходатайство на Постоянний комитет, чрез което, като се лишава съкровището от едни малки ползи, повдига се индустрията в тия деятелни промишлени центрове на Областта ни, ще намери одобрение и прием от правителството.

Ние също обичаме да вярваме, че и правителството на Княжеството, като гледа тия великодушни наши отстъпки в полза на въздиганието търговията и промишлеността в отечеството ни изобщо, ще се въодушеви и в съгласие с нашето ще отмахне окончателно пограничните мита, това неестествено и злотворно учреждение, което парализира взаимните търговски сношения между двете братски държави и неволно и нечувствително вгнездява чувството на охлаждание и съперничество между жителите им.

[Бр. 177 от 3 април]

Пловдив, вторник, 7 априлий 1881.

ВЪЛНЕНИЯТА, КОИТО БЕШЕ ПРОИЗВЕЛА в дипломатический свят и в печатът на цяла Европа гръцко-турската препирня, и страховете за невъзможността на мирът пред вид на отчаяната упоритост на Портата и трескавите манифестации и приготовления на Гърция, най-подир се пръснаха и от тях не остават следи, освен в дипломатическите канцеларии и в стълповете на вестниците.

Тоя път натискът, по-искрено и по-решително упражнен от великите сили въз спорящите страни, има благотворна сетнина за европейский мир общо, и отделно за Гърция.

Гърция сдобива вече, с едни само финанциални жертви, без капка кръв, едно доста големичко пространство земя — колкото половината земя от Източна Румелия, и тя може да счита, поне за време, удовлетворени своите политически домогвания.

Турция от своя страна, като изгубува един къс земя в един кът на царството си, избавя се от товарът на една нова война, на която тя знае, че, победителка или победена, сетнините ще бъдат пак неблагоприятни за нея. Тя ще може вече да се занимае и с други вънкашни и вътрешни въпроси, свързани с нейното съществование.

Но Берлинский трактат още не е изпълнен.

Остава още един важен, мъчен въпрос за решавание. Надаряванието Македония с правата, които определи по тоя предмет Берлинский трактат.

Кой ще повдигне въпросът?

Кой ще залегне да се въведат и в злочестата Македония реформите — единичката гаранция за съществованието на бедните ѝ жители.

Дали българското Княжество?

Но ний знаем, че държавните мъже отвъд Балканът сега са заняти с всичко друго, само не с македонский въпрос. Там сега мислят за железници австрийски, които да се направят в България, бъхтат се денонощно с хиляди препятствия, които повдигат извнътре нашите консерватори-обструкционисти, чрез пропаганди, брошури и вълнения на масата, а извън — претензиите и неоправдаемите натискания и вмешателства на някои сили.

Не ще ни дума за Източна Румелия.

Ний знаем в какви отношения неблагодарни се намираме с Портата; знаем и в какво плачевно състояние, благодарение на недобросъвестността на днешний ни началник на милицията и на жандармерията, се намира областната военна сила, за да можем да мислим, че бихме били в нещо полезни на поробените си братя в Македония.

А между това македонский въпрос стои отпреде ни с всичката си неразрешимост и ни прави да се замислим.

Ний и тоя път не можем да разчитаваме освен на ве-

ликите сили, които подписаха Берлинский трактат, само техний глас ще има вес пред оглушките на Портата, само тяхната воля, твърда и наложителна, може да принуди държавните мъже на Турция да се отнесат по-честно към своите задължения и да допуснат да стане и за Македония онова, което изисква правдата и човещината.

Няма съмнение, че Портата и по тоя въпрос, както и по въпросът за черногорските предели, а напоследък и по тоя на гръцките — ще употреби всичките си старания и ухищрения, за да причини забавление на решението му. Портата, която от двадесет години насам е дала доказателство в една пословична способност за отлагание решението на въпроси и изпълнение на задължение, за които тя е давала тържествени обещания, и тоя път ще успее да намери хиляди способи и уговорки, хиляди мъчнотии и извинения, за да се освободи от тегостта на задълженията си. По щастие, тоя ѝ способ за действие е станал познат на европейската дипломация. Европейската дипломация, ако желае само честно да пристъпи към това дело, ще знае да говори на Турция с тон, с който да ѝ отнеме всичката илюзия касателно до силата на нейните изтъркани и недомислени маневри на отлъгвания и отлагания.

Слух постоянствува да се носи тия дни — че европейските консули в градът ни живо вече са се заняли с тоя въпрос — улучшението участта на Македония — и че тии се отнасят съчувствено и благосклонно към идеята за присъединението на Македония с Източна Румелия. Присъединение ли стане, давание отделно автономно управление ли, ний с еднакво удоволствие ще посрещнем всяко събитие, клоняще да благоделствува с човечески права злощастната провинция.

Ний лично познаваме гореспоменатите г-да европейски представители, както техните благородни характери, така и техните либерални и човеколюбиви чувства, и като даваме пълно доверие в искреността на техните мнения и симпатии към нас, ний се надяваме силно, че подобни симпатии въодушевляват и самите кабинети, които ги пращат и инспирират тука.

Време е сега да се захванем с въпросът за Македония.

Почвата е открита и благоприятна за него.

Българский печат и тук, и отвъд Балканът има велика задача да се занимае изключително с това да разбуди общественото мнение и деятелността на държавните мъже и в двете страни, а пред Европа да изяви силно, горещо, решително всичката вопиюща неправда, която става въз братята ни зад Доспат, всичката ужасяюща картина на поробощението им и всичката безотлагателност и необходимост за по-скорото изпълнение и приложение на Берлинский трактат.

[Бр. 178 от 7 април]

Пловдив, петък, 10 априлий 1881.

Лорд Биконсфилд умря,
изчезна в тъмний мрак
и всичко честно се засмя
от Лондра до Батак!

ДА, ЗАСЛУЖВА ДА СЕ КАЖЕ НЕЩО ЗА ЧОВЕКА, на когото паметта така злополучно е свързана с най-последните дни от нашата история.

Такъв човек лесно се не забравя.

Човекът, който ръкоплеска́ на една велика катастрофа, като Калигула, като Нерона; който с политиката си одобри и насърчи опустошението на отечеството ни, предизвика една ужасна война и постави пак в робство два милиона люде, заслужва да се спомене и тоя път името му. Има право на тая чест.

Има право на нашите проклятия. . .

Едно време, когато съдбата искаше да тури едно кърваво петно в историята на човечеството, тя провождаше някой зъл и страшен гений, въплотен в някой Тамерлан, в някой Атила, в някой Бонапарт.

На последне време капризът ѝ поиска да даде ролята на изтребител не на някой кръвожеден завоевател, под когото треперят петстотин хиляди души войскари, но на един човек слаб, сух, плашлив, с жидовско-бабешко лице, който не беше видял проляна кръв, не беше хванал едно ножче и не знаеше да скомандува на един взвод.

Той беше Биконсфилд.

Тоя паралитик из дълбочината на кабинетът си, през очилата си хвърли един ястребев поглед въз нас, усмихна се и продума: ето жертвата. . .

Настана априлия 1876 година.

Тъмръшли Мехмед, Барутли Мехмед, Тосун бей, тоя вълк, и Хафъз паша, тоя пантер, по един мах на Мидхат паша нападнаха България със своята сган.

И начнаха делото си.

Батак, Перущица, Копривщица, Панагюрище, Клисура и петдесет още села станаха жертва на грабежът, на пламенът, на мечът. . . Задими се цял възток от пожари, изпълни се цял свят от вопли и стенания.

Биконсфилд гледаше.

В английский парламент стана буря. Питаха: що е? Истина ли е, че в Турция колят, право ли е, честно ли е да стоим безгласни пред тия ужаси?. . .

Но Биконсфилд каза:

— Лъжа е!

А когато целий свят се облада от негодувание и ужас и кръвта размириса до носа на Евреинът, той каза:

— Истина е, но по-добре да измрат сто хиляди души, за да се запазят британските интереси!. . .

А тия сто хиляди души, осъдени да мрат, бяха, уви, бедни, беззащитни бащи, слаби майки, дечица на бозка или в утроба още, девици нежни и накичени с пролетни рози, старци, които смъртта забрави и гробът не щеше.

Когато светът се опита да потуши пожарът, Биконсфилд в Цариград, в Берлин, в Лондон каза: не!

И почна се войната.

Изгина цяло поколение.

Събра се Берлинский конгрес, на който резултатът беше унижението на Русия и триумфът на Биконсфилда.

Той влезе в Лондон по път, постлан с трендафили.

Той тържествуваше.

Но европейский материк не беше доста.

Той запали огънят в южний край на Африка.

Той раздуха пожарът в Средня Азия.

И както Нерон свиреше на арфа пред пожарът на вечний Рим, така и Биконсфилд при горението на пламенете в три материка взема́ перото и писува́ романи. . .

И умря!. . .

А между това на природата беше така лесно да не го ражда.

Прието е, щото на умрелите да се прощава. Може би много европейски вестници да посветят най-трогателни думи на усопший, да скърпят цели панегирици въз неговите заслуги, дори да обточат с черно първите си страници в знак на голямата загуба, щото претърпява човечеството. Може би и самата история, която благоговее пред Фалстафа, пред Александра Македонски, пред Наполеона III, пред величието на Макиавели, ще тури в редът на най-светливите люде на векът ни лорда Биконсфилда.

На добър ѝ час!

Колкото за нас, ние ще кажем, че ако има някоя скръб, от която да почувствуваме една справедлива радост, то това е смъртта на свирепий лорд.

[Бр. 179 от 10 април]

[ДНЕВНИК]

В ПОСЛЕДНИЙ СИ БРОЙ «ФИЛИПОПОЛИС», по обичаят си, пак е издирил в «Народний глас» доказателства за необразоваността и варварщината на българите. Като превожда и на френски, и на гръцки четиристихието, което предшествува уводний член в последний ни брой относително конецът на лорда Биконсфилда, той казва, че не било благородно да се радваме за смъртта на такива велики люде. Според «Филипополис», маджарите, редакторите на «Нойе Фрайе Пресе» и всичките подлеци на светът, Биконсфилд, който разсече отечеството ни на части, Тосун бей и Тъмръшли Мехмед, които разсякоха хиляди майки и деца, са велики люде, защото са способствували за нападението на българския елемент, и затова паметта им заслужава венци и славословия. Ние пак повтаряме: нека за подлеците да плачат подлеците. Но нека да оставят на покой баташките и карловските вдовици. Нека да не принуждават жертвата да пее химни на гробът на своите мъчители.

[Бр. 180—181 от 17 април]

Пловдив, вторник, 21 априлий 1881.

РАЗГАРЪТ НА ПАРТИЗАНСКИТЕ БОРБИ в еверната част на нашето отечество — Княжество България, при всичко че е достигнал апогеята си, при всичко че духът на враждата и на омразата е заразил почти всичките разреди от народът там и причинява едно силно парализиране на доброто действие на държавний механизъм, но тия явления съвсем нямат оня отчаятелен характер, когото си въображават някои.

Борбите между партиите съществуват навсъде; тии върлуват с най-голяма горещина и в най-добре устроените конституционни господарства. Както там, така и тука такава борба трябува да съществува. Без нея прогресът би се застоял, рутинарството би станало водител на ония, които държат кърмата на управлението, и произволът не би срещал ни контрола, ни противодействие.

Онова, което е жално в борбите, що стават в Княжеството, е крайните и нечестни средства, които употребяват и двете страни, за да възтържествуват, за да се закрепят или дойдат на властта.

Като казваме нечестни средства, ний имаме фактовете пред очите си.

Тия фактове са плачевни, възмутителни.

Тии не са скрити за никого.

В тая минута, когато всяка партия пуща най-отровните стрели против насрещната, за да я убоде, уязви и погуби, ако се може; в тая минута, казваме, тия отровни стрели падат и се забиват в тялото на всичкий народ. Партиите падат, възкачват се, меняват се, а петната остаят въз народът, а раните болят народните гърди.

Какво по-печално нещо от направлението, което е взела борбата напоследък между двата ожесточени лагера!

Либералните, на които ние искрено съчувствуваме, в увлечението си пренебрегнаха великото слово с в о б о д а, което стои на знамето им. Едно време Бурмовото министерство запрети официално на всичките чиновници да не се събират с люде, имеющи взглядове, противни на неговите! Това беше наистина тирания.

Днес виждаме, че либералното министерство прави повече: то дава под съд вестници, сиреч свободното слово, гаранцията на правдата и конституцията; конфискува печатани книги и писани адреси, то стеснява мисълта и подкопава в самите корени основата на обществената и индивидуалната свобода.

Консервативната партия, като се обляга на слабостта си и като се сматря за жертва на неправдата на едно тежко болшинство, мисли, че ѝ е позволено да се залавя за всичките оръжия, които ѝ паднат подръка, за да обори и отблъсне противниците си. И ето ние виждаме днес консервативните органи в Княжеството, че дават тревогата и обявиха война на нихилизма в България (?). От началото до краят тии са пълни с думите: н и х и л и с т и! н и х и л и з ъ м! Тии по един престъпен начин експлоатират дори мъченическата смърт на наший цар-светец: тии викат «ония, които убиха царя, тии са другари, съучастници, братя на същите тия, които в България не ни дават да възлезем на властта.» Един чужденец, който, без да е запознат отблизо с тия маниери на консервативните, и би прочел някой брой от «Български глас» например, ще повярува, че три четвърти от българите са н и х и л и с т и! ! . . .

А види се, че консервативните държат здраво за това оръжие: н и х и л и з а ц и я т а н а Б ъ л г а р и я.

Срам!

Ний ще свършим членът си, без да даваме съвети, защото нашите братя при всичката си разпаленост сами съзнават грозотата на действията си, освен това, органите в Княжеството касателно тоя пункт са толкова чувствителни и скрупульозни, щото винаги издават вик от негодувание, колчем друг някой се осмели да им каже, че не мисли като тях.

Ний просто скърбим ведно с всичките приятели на Княжеството.

[Бр. 182 от 21 април]

Пловдив, петък, 24 априлий 1881.

СТРАДАНИЯТА НА МАКЕДОНЦИТЕ СЕ ПРОДЪЛЖАВАТ, усилват. Техните стонове, въздишки едва ли могат да стигнат до нас. От много ограничените све-

дения, които ний приемаме, дохаждаме до заключение, че положението на тия нещастни братя е безизходно; бъдещето им неприветливо гледа на тях.

Както в Северна и Южна България преди войната, така и днес — в Македония, системата на анархията и терорът влада. Грабежите, затворите, убийствата, произволите и всичките угнетения от едно лошо управление са тамо явления ежедневни и ежечасни. Владеющата народност там — представляна изключително от чиновници-грабители и граждани-фанатици, помазва с тежката си десница безпомощното християнско население.

Единственото нещо, което досега биде направено за тия братя, порабощени, бе постъпката на европейските представители пред Високата порта за прекъсване делото на изгнанието на македонците, което Портата беше намерила като най-удобен начин да извърши безшумно в Македония онова, което преди извърши в Тракия с толкова трясък и кръвопролития.

И само това. Европа, която от няколко време насам е привикнала да се задоволява с най-малките отстъпки на Портата, които всъщност са нищо, пак се успокои в отношение на македонский въпрос, помисли, че буквалното приложение на Берлинский трактат може още за дълго време да се отложи и че населенията, на които се обещаваха някакви правдини, можат да бъдат благодарни и доволни. Тии трябува да се благодарят поне с това, че Европа е записала нещо за тях, че поне не дават да ги изколят поголовно, както в Батак, както в Сирия. . .

Но какво можем да натякваме на европейците, че не се интересували по-живо за съдбата на Македония, когато ний сами досега останахме бездействени и равнодушни?

Какво извърши правителството на Северна България в полза на Македония? Употреби ли всичката си настойчивост, от която имаше нужда, всичката си тежест пред Портата, за да иска по-скорошното приложение в Македония на Берлинский трактат? Обърна ли се то към Европа, за да иска подкреплението ѝ в тая постъпка?

Доколко знаем, софийский кабинет отправи само една боязлива нота, за да изкара бедственото положение на македонската страна и да иска улучшението му. Но тая нота, както и не можеше другояче да бъде, остана

без никакво сериозно последствие или почти без внимание.

Ние не мислим, че с това министерството в София изпълни длъжността си. Ние знаем какви вътрешни главоболия има то, за да може по-действително да се занимае с външната политика. То сега е турено в такова положение, щото борбата за собственото му съществование е погълнала всичките му усилия и грижи. При всичко това то има още, то може още да прави!

Ние сега констатираме само тоя тъжен факт, че Македония е безпомощна при всичко, че страданията ѝ са безкрайни, теглата познати на светът, съседите по-родствени и силни.

Дали е нужно непременно повторението на ужасяющи катастрофи, за да ни докарат в сътресение и да ни насърчат да се заловим по-горещо за делото на Македония?

Европа може би има своите резони да си прави оглушки и да избягва повдиганието на македонский въпрос. Но за нас има ли друг резон по-силен да го повдигнем, отколкото тоя, че македонците са наши братя и Македония е още поробена?

[Бр. 183 от 24 април]

Пловдив, вторник, 28 априлий 1881.

ПОЛОЖЕНИЕТО В КНЯЖЕСТВОТО СТАВА КРИТИЧЕСКО. Слухове един от други по-обезпокоителни пристигат ежедневно и искрените патриоти не могат, освен дълбоко да скърбят за незавидното вътрешно и вънкашно положение на младото ни Княжество.

Ний и по-напред на това същето място бяхме говорили за бурите и ожесточението на партиите, които турмантират, с едно постоянно засилване, правителството и народът в Княжеството.

Цял ред прискръбни погрешки, които либералното министерство една въз друга направи, в едно време, когато то имаше най-голяма нужда от такт и дух на търпимост, за да запази обаянието си, произведоха едно

голямо охлаждение в сърцата на неговите приятели и дадоха възможност и средства на партията, която сега прави опозицията, да се ободри и одързости на най-хазартните действия, действия колкото неблагоразумни, толкова и гибелни за честта на отечеството ни.

Консервативната партия не биде благодарна само от оръжието, което ѝ даваха същите погрешки на министерството. Тя се улови за едно оръжие ужасно, отчаяно.

По повод на два глупави реда на несвестний «Работник» тя хвърли обвинението против либералното министерство, че самò разпространява и препоръчва нихилизмът в България.

Обезумелий «Българский глас» вдигна страшна тревога за съществованието на нихилизъм в България.

Всичките, които не мислят, както мислят редакторите на консервативний орган; всички, които съставят либералната партия или ѝ съчувствуват, сир. болшинството на народът, са нихилисти, изменници, разбойници, цареубийци!

В тая природно демократическа страна, и сега надарена с най-свободолюбивата конституция; в тая благословена земя, дето всякой е свободен и господар на себе си; дето селянинът има къщица, орачът нива, овчарят стадо, сиромахкинята покъщнина, никога не би могло и няма да поникне такова зловредно растение. . . Но мономаните от «Българский глас» обявиха, че цяла България е заглъхнала с тия вонещи бурени; смутиха нашата благодетелка, разбъркаха умовете на простий народ в Княжеството. Тии направиха съучастници в тоя срамотен поход даже простодушните селяни, тии вземаха за доказателство даже мъченическата смърт на Царя Освободителя. Ни най-малкото гризение на съвестта не усетиха тия люде, защото техните страсти са по-силни от всякой вик на съвестта; техний личен интерес е по-скъп от бъдещето на България.

И така, по тоя езуитски начин, чрез такъва адска машинация тии търсят да постигнат онова, което с честността си и достойнството си никога не могат сполучи!

За щастие, и днес българский народ не знае истинната смисъл на тая реч: н и х и л и з ъ м.

Но ако един ден я узнае, то за това трябува да благодарим на консервативните изверги.

Даже повече. Ако един ден имаме злочестината да видим появлението на тия заразителни плевели в Княжеството, то пак хвалата за това нещо ще принадлежи на консервативний орган.

Пословичните интриганти, които и надругаде се бяха ознаменували с такива кални действия, не се боят да цапнат едно незалечимо позорно петно на наший страдалчески народ!

Тии нихилизират България!

Тии правят предателство на отечеството.

Тия люде обезчестиха, почерниха, окаляха безсовестно българското име!

Онова, което най-върлите ни неприятели не биха могли да направят; и всичките продажни Neue Freie Presse, сбрани на едно, не биха сполучили, органът на консерваторите го извърши с удивителна добросъвестност!

Опозориха народът!

И при всичко това ни една честна душа не въстана в Княжеството.

Ни една великодушна, карающа десница не удари техните нечисти уста с думите: млъкнете, безумци!

[Бр. 184 от 28 април]

П л о в д и в, п е т ъ к, 1 м а й 1881.

10-Й МАЙ ПРИБЛИЖАВА.

Денят, в който гражданите на Южна България ще пристъпят да покажат в ръцете на кои лица поверяват съдбините на страната, е пред нас.

Ний имаме сега нужда от всичкий си патриотизъм, разсъдителност и единодушие, за да успеем да имаме за идущите сесии представители, които да отговарят на надеждите ни и да могат да бъдат безинтересни и честни тълкуватели на народната воля.

Духът на партизанството, личните самолюбия и користолюбивите видове трябува да отстъпят място на общите интереси и на по-високите изисквания на правдата и народната чест.

Като питаме това, ний не без прискърбие си спомняме колко малко у нас се цени важността на избирателното право, което всеки румелийски гражданин трябува високо да цени като едно скъпо приобретение.

Именно ний българите от всичките други народности на Южна България най-малко се грижим да се възползуваме от това право, чрез внимателното и разумно упражнение, на което се осигурява надмощието ни над другите елементи в страната.

От пренебрежението на това свещено право: свободното участие на едно частно лице в уреждането на държавата, ний можем да очакваме големи загуби за страната.

Ний можем да причиним, щото другите елементи, които бодърствуват постоянно, да сдобийт преднина в Областното събрание, която тии не заслужват нито по числеността си, нито по нравствените си преимущества.

А един път сдобили преднина, нашето народно преуспяване се компрометира и бъдещето ни се угрожава.

10-й май приближава. Граждани и селяни, млади и стари, богати и сиромаси трябува да се стечат на уреченият ден на надлежното място и да дадат гласовете си за ония, които мислят най-достойно да ги представляват.

В тоя случай нехайството е непростително.

Неприсъствието на няколко души само гласоподаватели е достатъчно, за да пропадне българский кандидатин и да се избере кандидатин от враждебните нам меншества, който непременно поставят в много колегии.

Ний молим горещо нашите братя, граждани били тии, или селяни, да презрат всяка работа, всякой интерес и да се намерят на 10 май в центърът на избирателната колегия, дето живеят, за да дадат гласът си всичките, ако се може, за българин, и то за едного само, на когото миналото, заслугите или личните достойнства би били явни.

Тии трябува да забравят в тоя случай всеки лични съображения, да се сдушат в едно, за да имат гласовете им спасителен резултат.

Ако би, по неприсъствието на всички избиратели или по раздроблението на гласовете въз няколко кандидати в някоя колегия се избере представител от друга народност, то ний ще направим посегателство против отечеството.

Ний ще заслужваме най-строгий укор и от приятели, и от неприятели, че не сме имали толкоз патриотизъм или, което е по-лошо, че сме диваци още и не заслужваме даровете на независимостта.

Най-паче трябува да внимаваме в Пловдив, в столицата на Южна България. Срам и позор ще бъде пред целий свят, ако Пловдив, българский Пловдив, огнището на светлините, мястото, дето бие пулсът на Южна България, избереше представител н е б ъ л г а р и н!

Трябува да знаем, че меншествата не спят. Тии вече правят разни споразумения и отстъпки едни на други, за да действуват задружно на 10 май.

Ако разните български махали на градът не се сговорят своевременно да дадат глас за един с а м о българин и се разделят гласовете им, то има голям страх, че меншествата, сгрупирани и надъхани от една идея, ще успеят да спечелят вишегласие за своя кандидат.

Единий само тоя факт — избиранието на н е б ъ л г а р и н представител от Пловдив, е достатъчен да поколебае утвърдившето се вече мнение в Европа за грамадното ни болшинство в Румелия.

Ний оставяме на самите ни съграждани да размислят сами въз печалните последствия от такъв непростителен промах.

Прочее, както тука, така и из Областта, ний препоръчваме на нашите съотечественици единодушие, самостречение и безусловен патриотизъм при настувающите избори.

[Бр. 185 от 1 май]

П л о в д и в, п е т ъ к, 29 м а й 1881.

БЪЛГАРСКОТО КНЯЖЕСТВО ПРЕЖИВЯВА ЕДИН ГОЛЯМ ЧАС.

Съдбата, понякога своенравна, непостоянна, изведнъж изпречи пред него една велика задача.

А в решението на тая задача турнато е в игра цялото бъдеще на Княжеството.

Княз Александър I Батенбергский, внукът на Царя Освободителя, избраникът на българский народ, чрез внезапната си прокламация от 27 априлий и с последующите си три точки обяви на светът, че той се е отчаял в бъдещето на България, че той се е уморил да управлява и че конституцията е много лошо нещо, та трябува да се заключи за 7 години.

Фарлей не бил сам.

Той обвини тая злочеста конституция като извор на анархията и безпорядъкът, не забрави да каже, че Княжеството е дискредитирано отвън, сиреч обезчестено, и дезорганизирано отвътре, сиреч нищожно, и едвам-що не каза, че е нихилистическо; не забрави да каже, че конституцията му много досажда и че България е тясна за двамата.

Едно само забрави: забрави, че се е клел в тая конституция!

И това всичко подир две години князувание.

Никога по-голямо безчестие не е падало върху един млад, гладен за живот и жеден за свобода народ!

Никога един господар не е хвърлял по-тежко обвинение въз своите поданици!

А тия поданици обожаваха тоя господар.

Нека оставим тия фактове да си ги обяснява гадающата история и да дойдем на горещий въпрос:

Конституцията или князът?

Тоя е въпросът, който излиза наяве, във всичката си голота и поразителност, и в прокламацията на князът, и в писмото му към генерал Ернрота, и в злощастните три точки. . .

Аз или свободата! — казува князът и тия думи гръмосни, ненадейни, зловещи, направиха да потрепере българското отечество. Валтасар не бе потрепервал така пред огнените слова, които тайната ръка написа на стената.

Свободата! или аз!

Но князът не е твърде платоник в политиката, нито се вшутява, когато се касае да тури под нозете си една нация.

Той побърза да докаже.

Като сгръмоляса с един удар либералното министерство и отблъсна партията му, сиреч болшинството от народът, той прегърна горещо консервативната партия с всичките ѝ мрачни представители, заобиколи се със съветите им и им въвери съдбините на България, без да менажира много развълнуваната народна съвест.

Никога една партия, презряна, стигматизирана, отблъсната от населението, не е плувала в по-голямо тържество.

Човеците на «Българский глас», които из тъмнината плетяха мрежите и изобретяваха нихилизмът за отечеството си, се поставиха на челото му и почнаха мрачното дело на измяната и репресалиите. Свалиха се всички честни либерали.

Пет военни чрезвичайни комисаря издигнаха бичовете си над смутеното население и казаха: «По заповедта на господарят князът приказуваме ти да бъдеш свободно и да избираш спокойно представителите си под сянката на свещений бич.»

Негово височество помисли, че е добре да подействува лично въз простотата на добродушното българско население.

И тръгна да пътува.

А между това телеграфическите жици работят денонощно из тайните места на столицата и като от чудо при входът на всяко село, на всякой град изкуствено се изпречват великолепни арки, триумфални врата с тържествени надписи, депутации с адреси за преданост и със слова на благодарност и самопожертвувание към носителят на благата вест (?)?

Наполеон III, човекът на 2 декемврий и на Седан, беше казал, че тълпата е една публична жена.

Може би да е вярвал искрено в това в денят, когато събра 7 000 000 гласове.

Ние в тоя случай стоим много надалеч от французкий народ. Ние нямаме между нас ни Бурбони, ни езуити, ни традициите за божието право, ни, най-сетне, интересите на династиите и на социалните слоеве. Имаме само няколко подлеци, но тии се четат на пръсти и не са от народът.

Българский княз трябува да се отнесе предпазливо към тия подсторени манифестации, които изобразяват

лъжливите чувства на някои заблудени или са плод на едно минутно увлечение, скоро изчезающе пред гласът на сериозното размишление.

Народът не се ангажира с тях. . .

Ние сме народ млад, новорожден, вчерашен и, така да се каже, пoникнал из кръвта, пролята за свободата, и нашите братя са: Раковски, Хаджи Димитър, погинал в Балканът за свободата, Ботев, умрял при Вирслец, Левски, обесен при София, Каблешков, който се упушна в сърцето; нашата история се нарича Б а т а к, нашето бъдеще се нарича свобода. Ний други предания нямаме освен онова, което ни остави Русия: да вардим правдините си и да мрем за свободата си.

Народът наш прост, наивен, необразован, знае, когато дойде часът, да бъде единодушен, решителен и голям.

И той скоро ще докаже това.

И той няма да се подвоуми и поколебае в денят, когато му предложат да реши великата задача: Конституцията или Господарят?

Той ще спомни в оня критически ден тая вечна, историческа истина: че конституциите дават свободата, а владетелите я отнимат.

И народът ще знае кое да предпочете.

[Бр. 193 от 29 май]

П л о в д и в, в т о р н и к, 2 ю н и й 1881.

ДА, ЮЖНА БЪЛГАРИЯ НЕ МОЖЕШЕ да остане тиха пред събитията, които се изредиха с такава бързина в Северна България.

Негодующий глас, който издаде населението на Пловдив в митингът на 31 май, е началото на кипението силно, патриотическо, което непобедимо ще обземе, едно по друго, всичките български градове, села и колиби в тая област при получавание потрясающите вести и което ще се изрази навсякъде с подобна нагледност и единодушие.

И не можеше инак да бъде.

Никой не би простил на Южна България мълчанието в настоящата минута.

Това мълчание на общата съвест би било престъпление. То би се изтълкувало и от приятели, и от неприятели невярно и криво: едните би огорчило, другите би зарадвало и насърчило.

Тая страна на отечеството ни никога не бе остала пасивна зрителка на големите събития, що са потресовали отечеството, и е взимала живо участие във всичките великодушни пориви, във всичките ужасающи преврати, на които от една известна епоха насам са били подложени съдбините на българский народ, било като е принасяла светлините на своите мъже, било като е принасяла кръвта на синовете си на жертвеника — изкупител на народната ни свобода. Ни в борбите, ни в жертвите, ни в страданията отсамбалканските българи не са оставали назад от северните братя, защото тяхното минало бе едно, тяхната настояща скръб е обща, както и бъдещето е общо.

Кризата, в която е поставено Княжеството сега от нечестните машинации на оная сган пришълци и чорбаджии, която наричат консерватори, или по-добре — от слабохарактерността на един принц, който се показа недостоен да разбере народът си и немá доста сърце да обикне тия, които с такъво безусловно доверие и честност му превръчиха честта си, настоящето си, бъдещето си, тая криза, казваме, безпокои и плаши цялото словенство.

Ний видяхме вече от журналистиката как се отзоваха по тоя случай Черна гора — това гнездо на свободата, братската Сърбия, Хърватско, Чехия и почти цяла Русия, защото всичките тии знаят колко е дълго и тежко робството и колко трудно се спечелва една свобода: един ден е доста да я отнеме и векове страдания не могат да я изкупят.

Знаем и ний добре това, може би по-добре от всички други.

Ний, южните българи, които неправдата и насилието разделиха от другите ни братя, с трепет гледаме днес как чуждеземен крак потъпкува огнището, предназначено да бъде извор на надежди и на светлина за цялото ни отечество; с ужас гледаме, че това проклето настояще на

Княжеството ще се отрази още по-поразително на всичкото ни бъдеще, и нашите сърца се преливат от разбунтована кръв при видът на злото и при безсилието ни да го поразим инак освен със словото си единовременно, могъществено излязло от дълбочините на душите ни.

И това слово, словото на Южна България, дето съвестите не са тласнати от партизанските страсти в заблуждението още, дето печатът не е окован от никой Батенберг-диктатор и волята не е помазана от никой Ернрот-угнетател, ще продължава да гърми с все повече и повече засилвание, под тоя синий свод, додето се чува до нас въздишката на погибающата свобода в Княжеството.

Ний ще бъхтим безжалостно злото, било облечено то в личността на един чуждестранец — клетвопрестъпник, било в мундирът, било в расото. И наший глас ще бъде силен и съгревателен, защото ония, които го чуят, ще знаят, че той излазя из сърца горещи и наранени и че тоя велик глас изражава и негодуванието, и протестът ни против тиранията, и готовността, с която се одушевлява Южна България да подаде ръка на Северна, когато удари часът.

[Бр. 194 от 2 юни]

П л о в д и в, п е т ъ к, 5 ю н и й 1881.

ПОСЛЕДНИТЕ ТЕЛЕГРАФИЧЕСКИ ДЕПЕШИ ИЗ СОФИЯ потвърдиха новината, че князът с един указ назначил вече 15-й юний да бъде денят на изборите за Велико народно събрание, що ще стане в Свищов.

Самото събрание ще се свика на 1 юлий.

И така остаят още десетина деня до фаталний час, в който ще се разбере чия ще бъде победата на 1 юлий: на князът или на народът?

15 юний е наистина ден фатален. Дотогава ний ще се надеем, ще треперем, ще очакуваме с разтупани сърца, за да чуем резултатът на изборите. Ще треперем, казуваме, защото има място за треперание и за страх.

Ако княз Александър подир прокламацията си от 27 априлий, колкото поразителна по внезапността си, толкоз и рицарска по откровеността си, оставяше народът свободен да помисли върху положението и върху поведението си занапред; ако след като каза: «не мога да ви управлявам по тая конституция; искам да я измените така и така, ако не, отивам си!» — беше оставил населението да се произнесе свободно чрез представителите си във Великото народно събрание какво му е по-мило: конституцията ли, която го прави свободен народ, или князът, който го прави противното; ако князът да се бе отнесъл по-честно и да се беше възвисил над партиите и човеческий егоизъм, тогава нямаше защо да треперем. Чувството на самосъхранението би се събудило у народът и би му показало пътят на доброто. Българский гений не би оставил народът да се заблуди и би го тласнал в посоката, която извожда към пристанището и към виделото.

Но князът, както се види, не е бил искренен в намерението си да си даде оставката, както не бе и искренен в убеждението, че България е разстроена и опозорена, и по всяка вероятност не му се ще да се излага на опасността да се види принуден да изпълни думата си и да си иде в Германия и под претекст (за злите цели винаги се намират благовидни претексти) д а о б е з п е ч и с в о б о д а т а н а и з б о р и т е разпрати комисари с неограничено пълномощие из Княжеството и устрои при тях военни съдилища за всички ония, които би смущавали населението (разбирайте, които би мислили и действували независимо). Това са явните мерки. А други още безбройни мерки са взети и тайната мрежа, която ще заблуди умовете и волите, е простряна в тъмнината и нейните клупове се съставляват от всичко, каквото има подло и безчестно в България, от всичко раболепно и пълзяще, убито от страхът или оковано от интересът, от цяла плеяда Цачевци, Михайлови, Карапетровци, мистификатори — Начевичи и мракосеятели — Мелетиевци и пр. Всичко това е турено в движение, за да приготви 15 юний.

Ето защо ний треперем.

Ний си представяме какво ще бъде положението на простодушний селянин, когато се яви пред избирателното бюро. Той е вече надъхан и наплашен отпреди. Умът му е пълен с турски паши, с военни съдилища,

сир. с пушки, насочени против него, и всевъзможни измишления на терорът. Един офицерин с лъскави еполети, с дрънчащи шпори, с дълга сабя, с червен нос, навъсен, свиреп като единовремешний к а п з а м а л и н, го пресреща.

— За кого ще дадеш глас? — пита го. . .

Селянинът гледа опулен.

— За князът ли, или против князът?. . . — повтаря намусено офицеринът.

— Че. . . за когото речеш — отговаря треперящий селянин.

— За князът! Нá, пусни това! — и му увира в ръката едно билетче.

И тоя селянин отива, подава билетчето.

Злочестий! И той не разбира, че в тоя билет се съдържава цялото бъдеще на отечеството му! Че и той пише по един мрачен ред в българската история и дава още една брънка (халка) за ужасната верига, която се кове за неговата свобода.

Но 15 юний не е утре.

А провидението няма да ни остави!

[Бр. 195 от 5 юни]

П л о в д и в, в т о р н и к, 9 ю н и й 1881.

В ПОСЛЕДНИЙ БРОЙ НА ЛИСТЪТ СИ, като говорехме върху мерките, които деспотическото правителство в България взима днес, за да спечели изборите на представителите за Великото народно събрание, назначени да станат на 14 юний, ний, основани повече на една догадка, отколкото на някои положителни данни, представихме по един по-нагледен начин натискът, който нямаше да забрави да употреби правителството, за да постигне целта си; ний казахме тогава, че при всяко избирателно бюро ще бъде поставен по един офицерин, за да влияе и да заплашва простодушното население.

За голямо нещастие, нашето предположение се оправда по един най-положителен начин. От една литографирана инструкция, на руски език, която падна на редакцията в ръцете и същността на която ни е гарантирана, читателите ще видят, че за да о б е з п е ч и с в о б о д а т а н а и з б о р и т е, правителството Батенберг — Ернрот е взимало мерки, които по макиавелството си и по нечестността си надминуват всичко, което беше сторил шарлатанинът Наполеон III, по стъпките на когото отива и Александър Батенбергски.

Ето какво гласи VII точка от тайното наставление, което генерал Ернрот е разпратил до всичките си агенти в Княжеството:«. . . Военний контрольор (находящий се при избирателното бюро) преди подаванието гласовете от всяко село проверява: дали избирателят познава кой е записан в бюлетинът, дали той иска един депутатин, който е за князът; ако е другояче, тогава да поиска да види бюлетините и ако не се види записано лицето, което е показано още отнапред от комисарят, тогава той ще настои да се промени; трябува да се заповяда предварителното приготовление на бюлетините.»

Ето какво значили думите «о б е з п е ч е н и е с в о б о д а т а п р и и з б о р и т е», които Александър Батенберг тури в безстидната си прокламация, с която опозори българите пред светът!

Подир тоя факт, който представя на голо всичката лицемерна душа, всичката нагла упоритост на чужденецът да ни отнеме свободата и да ни наложи диктатурата си, ний мислим, че повече разсъждения не трябуват. Всичко, каквото бихме казали, ще бъде слабо и нищожно да изрази възмущението ни, да изтълкува негодуванието ни. Едничкий шанс, който ни оставаше досега — шансът да си избере населението представители честни и патриоти за предстоящето Велико народно събрание, които да отхвърлят пагубните претенции на князът и него самаго — изчезва! Свободното гласоподавание в Княжеството не съществува вече освен на буква в конституцията му, която днес е, както справедливо се изрази г. Цанков, un miserable morceau de papier (един никакъв парцал книга) и в прокламацията от 27 априлий, която прокламация ще остане в аналите на новата ни история като документ на най-наглото изражение на тиранията и лъжата.

Това е едно ново доказателство, че един клетвопрестъпник няма голяма мъка да стане и повече!

Нашите северни братя трябува да стоят трезни. Изпитанието е тежко, но затова възтържествуванието ще бъде по-бляскаво. Присъствието на военни люде при избирателните бюра ще ги възмущава, но не бива да ги плаши. Всякой българин, който отива да пусне бюлетинът си, длъжен е да се държи с достойнство и да докаже на агентите, че неговото народно съзнание стои по-горе от силата на тиранията на обезумелите чужденци. Никой не трябува да допусне да му се гледа бюлетинът от кой и да бил офицер при бюрото или да му се налага кандидат, за когото съвестта му не е съгласна. Нашите братия вече проумяват, че сега е въпросът за живот и за смърт и че ако правителството туря на дело такъви адски замисли, то е, че опасността е велика и минутата решающа! Нека всякой гласува за един българин п р о с в е т е н и в е р е н н а к о н с т и т у ц и я т а. Ако князът се махне, князовете не са се свършили, но конституцията унищожена, тогава сбогом, свобода, напредък, бъдеще!

Ний, българите от Южна България, пак високо протестираме пред светът против мерзостните постъпки на правителството на България; ний не можем вече да търпим срамотната рол, която един немец дава да играе днес на нашето честно и измъчено население, на наший нещастен народ отвъд Балканът; ний се гнусим от действията на неприятелите на свободата ни! Ний издигаме гласът си през Стара планина и желали би да го чуят всички ония заблудени братя, които стават участници в тоя мръсен държавен преврат, всички ония, които още имаха вярование в искреността на Александър Батенберга; всички ония, които отиват да го срещат с китки и славословия и се кълнат за вярност на един клетвопрестъпник; всички ония злополучни, които ликуват и играят райченици пред балконът му, когато отечеството тъгува и въздиша в безнадеждност, всички ония окаяници, които днес разпрягат колата му и се впрягат сами да го теглят и водят триумфално тогова, който и без това ги впряга в хомота.

[Бр. 196 от 9 юни]

П л о в д и в, п е т ъ к, 12 ю н и й 1881.

И ТАКА, В НЕЩАСТНОТО КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ терорът почна своето грозно дело.

Престъпленията, едно от друго по-омерзителни, хванаха да се следоват и да бъдат обикновений предмет на новините, които ни идат из потъмнялото Княжество.

Цанков, Славейков, Каравелов и Сукнаров вчера били турени в затвор.

Правителството Батенберг—Ернрот, за да защити едно престъпление, прави друго престъпление — прокламацията от 27 априлий се последува от изпъждането на министерството и от 3-те точки, трите точки се последуваха от указът за военни съдилища и за ограничението на печатът, тях последуваха назначенията на комисарите, които бидоха последувани от назначението на подкомисари и контролирующи офицери при избирателните бюра, а тях последуваха затварянията на найотличните ни патриоти, на престарелите и беловласи народни апостоли и борци Цанкова и Славейкова, а утре ще чуем погребалний глас за заравянието на младата ни свобода!

Бедна Българио!

Бедно отечество!

Вече народът свързаха и унищожиха силите му! Потъпкаха му конституцията, отнеха му водителите. Ония, които имаха куражът в тоя фатален час, вместо да пеят песни, хваления и да играят на райченици пред дворецът на хесенский пришлец, да издигнат мощний си глас към народът и да му открият истината, днес са изпъдени, задушени, затворени. На князът Батенбергски трябували люде безчестни, люде низкопълзящи, за да съдействуват на изпълнението на гибелните му замисли.

14 юний ще намери България поразена, уплашена, беззащитна!

14 юний ще бъде денят, в който искат да се извърши под ясното слънце най-великата подлост: един народ сам да подпише смъртний си приговор!

Престъплението навярно ще възтържествува. Защото, когато един владетел потъпче клетвата си, той е вече готов на всички беззакония.

Онова, което се почнува с клетвопрестъпление, трябува да се свърши пак с престъпление.

Князът употреби затвори, измами, предателства и насилия, защо да не употреби и оръжие?

Измокрений от дъжд се не бои.

Най-голямото зло, което може да го постигне, в случай на несполука, ще бъде да го изгонят. Какво губи от това? Той позна вече, че България е тясна за Батенберга и за свободата. Неговото вънкашно могъщество е подкопано в сърцата на поданиците му и той знае, че нито войска, нито сто Ернроти, нито пушкалата, нито байонетите ще могат да го спасят.

Той може да каже като Лудовик XVI в една критическа минута: «Après moi le dèluge!».

Така също беше казал и Наполеон III пред обявлението на Френско-пруската война.

А всички знаят, че тая война имаше два изхода; или спасението на тронът му, или погибелта на Франция!

Той не се задържа, но и Франция опропасти.

Княз Батенберг, който тръгна по утъпканата пътека на французкий тиранин, ще излезе пред същата пропаст.

Но какво го вреди?

България е чужда за него!

Той ще я остави, ако не днес, утре, ако не тоя месец, до друг месец, но ще я остави разбъркана, в междуособие, може би в революция, може би в немска окупация.

Но подир мене потоп нека стане! — казува Батенберг.

В тоя тържествен час на приближението на велико произшествие нашите северни братя трябува да попросят от небето вдъхновение. Нека питат сърцата си, тии ще им обадят какво да правят, нека питат длъжността си, тя ще им насочи пътят, който трябува да хванат. Народът не трябува да се отчайва! Народът трябува до последний час да стои гордо и на всяко изкушение да казува: «Не!» — и на всяко заплашвание да казува: «Назад!» Просветений свят гледа с удивлени очи на нас, за да види как ще се свърши борбата между тиранията и конституцията. Светът иска да види, като пада народът под натискът на злото и коварството, ще ли падне достойно, достоен ли е той за свободата си и дали се изкупиха греховете му чрез Батак и чрез Плевен.

Народе страдалчески! Припомни си, когато застанеш пред кутията, че за твоята свобода измряха двесте хиляди руси и че свободата, която тии искат да жертвуваш на прищявката на някой си тъмен поручик, не е твоя, а е на мъченикът, на Царя Освободителя!

И той те гледа от небето!

И той ще ти иска сметка за нея!

[Бр. 197 от 12 юни]

Пловдив, вторник, 16 юний 1881.

НАЙ-ПОСЛЕДНИТЕ ТЕЛЕГРАМИ, що ни пристигнаха из България, донесоха ни новини твърде обезпокоителни по изборите на 14 юни. Както се и предвиждаше, стълкновения между разумната, либерална част от народът и слепите партизани на князът са произлезли в много избирателни центрове. В София, в Ловеч, в Кюстендил, в Габрово, в Плевен имало е големи недоразумения при изборите, при присъствието на зловещите комисари и байонетите, имало е разпри, боеве, кръвопролитие. Но не трябува да се лъжем. Неприятелите на свободата тоя път може да надвият, при всичкото упорство на патриотите, при всичките заявления и протести на честните българи, против насилствените и беззаконни действия на агентите на деспотическото правителство.

Ще надвият, казваме, защото на тоя час конституция в Княжеството, в името на която се извършват тия възмутителни насилия, не съществува, а правдата е потъпкана и безгласна.

Целий свят присъствува замаян на едно ново, нечувано произшествие: един млад народ се бори отчаяно, за да защити свободата си, не против някой див завоевател, против някой Тамерлан или Баязид, но против своят избраник, вчерашний си обожаем княз! И тая борба е страшна и неравна. От страната на тиранията стоят комисари, байонети, военни съдилища и тъмници, със съюзниците си: измамите, обещанията, угрозите; от страната на издихающата свобода са правдата, светли-

ната, симпатиите на народите, човечеството. Както винаги, грубата, материалната сила ще преодолее и княз Батенберг, благодарение на голямата подлост, която още каля човечеството, ще може на 1 юлий, сред един заглушителен шум от диви ръкопляскания, да се види неограничен диктатор на един народ и да предписва закони, да коли и да беси. Да, без да бъде завоювал двадесет царства в Мала Азия като Сула, без да бъде покорил в един поход Испания и Африка като Цезаря, той ще влезне в столицата си обиколен с блескът на триумфът, упоен от гърмът на победата, която ще бъде спечелил на бойното поле, което ще се именува Свищов, и както древните победители влачеха във вериги победените царе подир колесниците си, така и новий Цезар ще влачи разбита, окървавена, опрашена и унизена младата си пленница — конституцията!

И седнали да казват, че нашата нова история не била славна!

Неблагодарници!

Но потъпквателите на свободата ни няма да се радват много време с нетрайното си тържество.

Ний мислим, че българский народ, който петстотин години стоя под скотското робство на турците, без глас, без ропот, без съпротивление, не ще може вече да го търпи ни пет дни и тържествующите му днес противници няма да спят на рози. Народът, който е сега слисан и смутен от ненадейните удари, които го сполетяха едно по друго, скоро ще дойде в негодувание и ще се усили и в съзнание на потъпканото си достойнство ще издигне ръката против похитителите на скъпата му свобода.

[Бр. 198 от 16 юни]

Пловдив, петък, 19 юний 1881.

ДОПИСКАТА ОТ РУСЧУК, която обнародваме понататък, е пълна със скъпоценни сведения за различните приключения, на които е бил честит да се изложи княз Александър Батенберг във време на своето пътуване по България при навечерието на изборите.

Тя хвърля голяма светлина върху тая одисея, която официалните и подкупени телеграми на Ажанс Хавас украсиха с толкова блясък и лъжи.

Ний молим читателите да я прочетат внимателно и да видят описанията (на които верността ни е гарантирана) на посрещанията от разни градове на князът и от които описания ще се уверят колко дълбоко князът е презирал народът, със съдбините на когото се разпорежда, и как упорито и решително се е заклел да не чуе и името конституция, що бедний народ в простодушието си е турял до неговото име в адресите си или в приветствените си възклицания.

Адресите са били късани от адютантите; подавателите им са били изгонвани с презрение и оня град, който по тоя или по оня начин е засвидетелствувал своята вярност към конституцията, е бил лишаван от посещението на господарят си в знак на наказание за такъво неопростимо престъпление.

Пияни нехранимайковци, изплашени селяни са били събирани от властите още от два-три деня напред и обучавани как трябува да изпрегнат колата на Батенберга при приближаванието му до всякой град, как да викат ура и да живее, с една реч, да извършат всичките унизителни шарлатанства, от които Батенберг имаше нужда, за да може да яви пред светът, че народът го посреща с възхищение и от благодарност и преданост заменява скотовете в колесницата му.

Като някой кримски хан той е гледал спокойно и весело как неговите мръсни жандари са биели безчовечно нещастните кметове и учители, които са се наимали да стават тълкуватели на истинните народни чувства, и той, който не бе пролял ни на един враг кръвта, с удоволствие правел да се пролива кръвта на поданиците му.

Ето с какви отчаяни средства си е пробивал път из Княжеството и се е трудил да замаже очите на светът, което и минутно успя; но това заслепение няма да се продължи много: то ще изчезне в тоя самий ден, в който негодующий народ ще види сметката си със своят тиранин и узурпатор на конституцията му.

И тоя ден не е далеч.

Ний вяруваме твърдо в тоя тържествен ден на народното съзнание и гняв, толкоз повече, че от телеграмите,

които стоят начело на вестникът ни, виждаме с гордост, че българский народ не бил всичкий заблуден, както досега се силеха да ни го представят лъжливи известия; че той не без борба отстъпя пред потъпкувателите на свободата му и че тая свобода още от днес брои великодушни защитници и жертви, паднали в борбата за нея.

14 юний даде на клетвопрестъпникът да разбере колко криви сметки е правил той, като е вярувал думите на подлите същества, които го обикалят; че той е имал много презрително понятие за народът, който преживя една титаническа борба и биде свидетел на толкова благородни примери от самоотвержение и доблест, за да остави да го опозорят и поробят, без да се опре с всичката си сила и бодрост.

Ний се надеем, че и при вторите избори, на 21 юний, доблестните градове, с имената на които ще се гордее отечеството ни и историята ни, ще покажат същата стойкост в защита на правата си и на конституцията.

[Бр. 199 от 19 юни]

Пловдив, вторник, 23 юний 1881.

НОВИНИТЕ, КОИТО ПРОДЪЛЖАВАТ да ни пристигат от Княжеството, правят да настръхнуват космите на главата!

Свободата на изборите е унищожена. Бюрата се съставляват от комисарите и техните продажни помощници, бюлетините се раздават насилствено и с торби на населението, учителите се бият до смърт, честните граждани се арестуват без съд, кутиите за бюлетините са с двойни дъна, така щото, ако гласоподават 1500 души, и то за много и разни кандидати, излизат 4000 бюлетини само за четири кандидати, както например в София; протестациите се не слушат, оплакованията се презират и беззаконието царува във всичката си възмутителна грозота и наглост.

Бедна Българио!

Душата ни се препълня със злъчка и горест при изброяването на всичките поразии, на които театър е сега Княжеството.

Ний се уморихме вече да говорим за тях и думите ни се виждат слаби звукове, неспособни да изразят големините на негодуванието и страховитостта на нещастието и срамът, които сполетяха България.

Населението от нашата област своевременно и енергически изказа своите чувства и възглед в отношение на произволните действия на деспотическото правителство и това изражение не е останало без действие въз злополучните ония чужденци и наши, които се разполагат със съдбината на Княжеството.

Усилията, които прави тамошното правителство, за да умали или задуши силата на това праведно негодувание било чрез статии в Българский глас, с които подиграва и позори Южна България, било като запретява влизанието на Народний глас в Княжеството, който стана най-верний тълкувател на общественото мнение в тоя случай и изказа много истини, прости и горчиви, но които в България причиняват страх на пришълците и подлеците, всичко това показува, че мнението на Южна България не е било без значение за правителството и без назидание за самий народ.

Напразно мислят човеците от правителствений орган, че Източна Румелия няма право да се интересува с делата и съдбините на Княжество България. Напразно мислят това! Съществованието на Източна Румелия е турено в зависимост от свободното и мирно съществование на Княжеството.

Смутовете и вълненията тамо, на които даде причина правителството, живо смущават населението на тая област и то не може да остане хладнокръвно пред мисълта, че днес или утре беззаконията на княз Батенберга ще предизвикат метежи, може би и революция в Княжеството, в които Високата порта може да намери благовиден повод, за да окупира Балканите с гарнизони, под предлог да запази сигурността на пределът си.

И колко още резони има Източна Румелия да се интересува със съдбината на Княжеството!

Това може да го не разбират само хесенците, финиянците и бесарабците.

Тии не могат, тям не е дадено да разберат, че рана-

та, която нанасят на братята ни, пуща кръв и в нас, и боли, и мъчи. . .

Нека тии извършват посланието си.

Но и Южна България никога няма да забрави дължността си спрямо Северната.

[Бр. 200 от 23 юни]

Пловдив, петък, 26 юний 1881.

ОЩЕ ЧЕТИРИ ДЕНА ОСТАВАТ до голямата дата. Представителите, които по волята или въпреки волята на народът се избраха и упълномощиха да представят истинското му мнение и желание на тоя час, трябува да са вече в Свищов.

Мрачна мисъл ни улавя, като хвърлим поглед върху дългий списък на представителите, в който изобилуват всичките тъмни сенки, всичките подлости, които напоследък се разплодиха из България; като захванем от Начевича — подземний човек, до Захария хаджи Гюроолу, въплощението на глупостта, ще да намерим цяла сган обскурни същества, всичко, каквото България е родила подло, всичко, каквото Бесарабия е дала нечестно, и ний се удивляваме как не е избран някъде и г. Карапетров, за да бъде комплектно събранието.

Уви! И тии люде ще решават със съдбата на отечеството ни! Да, на отечеството ни, не на Княжеството само!

И утре, когато един Стамболов, един Каравелов стане да защити конституцията, всичките тия присмикающи се същества ще имат скотското удоволствие да извикат: долу! долу!

Ний не бихме употребявали тоя език, колкото безнадежден, толкова и суров, ако да можехме да питаем и най-малката илюзия, че ще може доброто и светлината да имат някакво влияние в оня фатален ден над заблуждението или над подлостта.

Но, както казахме по-горе, имената, които са наредени в списъкът на избраните, ни плашат до висша

степен; тии не ни дават ни една минута да се лъжем върху изходът на разискованията на 1 юлий, ако има разисквания.

За да бъдем кратки и заключителни, ний ще кажем на читателят, че измежду 300 известни досега депутати само 7—8 лица виждаме, които да са способни да се борят за честта на народът и да се застъпят за конституцията.

Само седем-осем гласа!

Ний не обвиняваме народът за тоя злополучен избор. Ний знаем какви насилствени средства употреби Батенберговото правителство, за да повлияе въз умовете на населението и въз благонадеждността на кутиите, на които съдържанието и плодовете са всеизвестни.

Заявленията шумни, мъжки и енергически, които народът направи при изборите в Никопол, Трън, Кюстендил, Габрово, Шумен, Русчук, София, Оряхово и другаде, доказаха, че народът и в тоя случай е остал честен и е запазил името си и бъдещето си.

А бъдещето без друго ще е на народът.

Възтържествуванието на пришелците е кратковременно, защото е незаконно; то е фалшиво, защото е изкуствено.

[Бр. 201 от 26 юни 1881]

Пловдив, вторник, 30 юний 1881.

СЪВЪРШЕНОТО ОТСЪСТВИЕ НА НОВИНИ из България тия два-три дена остави ни в неведение за всичко онова, което е станало през тях, и ний не можем да съзрем нищо ново в положението, нищо от онова, което би се тъкмяло в навечерието на Великото народно събрание в Свищов.

Представителите на тоя час са всичките в Свищов вече. Ще ли в последнята минута да ги стресне ужасающата мрачност и неизвестност на бъдещето, което Александър Батенберг готви за страната им, ще ли добрий гений на България да освети умовете и душите

им със силната искра на самосъхранението и да ги предотвърне от злополучната стъпка, в която ги увлича с такъва неистовост насилието и омайванието на терорът — това ще покаже 1 юлий.

Както казахме и в завчерашний си лист, фактът на съществованието списъкът от представителите, списък злополучен и безнадежден, не ни оставя ни наймалко място за илюзия.

Предложенията на княз Батенберга не могат освен да бъдат приети безусловно и единогласно.

Единогласно, да, защото ония великодушни гласове, които би се издигнали сред одобрителната мъгла на заблуденото болшинство, за да викнат «Не!», ще бъдат заглушени.

А как би било красно, каква велика страница за историята ни, ако всички ненадейно, чистосърдечно, братски си подадяха ръка и в минутата, когато пришлецът очаква поръчаний гръм ръкоплясканият и възтържените ура, представителите като един човек издигнеха горделиво гласът си и обявяха, че народът не е стадо от същества, способни само да се впрягат в колата и да играят на ръченици пред един клетвопрестъпник без минало и без сърце, но че иска да живее, но че мрази и той ония, които го мразят, и че иска свобода, а не княз?

Но защо такъви мечтания?

Нашата история трябува да се помрачи с най-печалното петно, трябува да се насели с цял сонм образи на предатели, които 27 априлий повика да излязат из тъмнината и да предадат честта и свободата на народът си.

27 априлий трябуваше да роди 1 юлия!

Княз Александър Батенбергский, на когото първото самостоятелно дело в Княжеството беше едно клетвопрестъпление и първий пример — една подлост, развърати народът си и създаде цяла маса люде, които да имат всичкото право на опозорението и на презрението от потомството.

Но злите семена добри плодове не дават и ний мислим, че българский народ няма да остави на бога да наказва виновникът на злочестините му.

Ний знаем да чакаме.

И няма да чакаме дълго!

[Бр. 202 от 30 юни]

[ДНЕВНИК]

ТИЯ ДНИ ИЗЛЕЗЕ 4-ТА КНИЖКА на периодическото списание Наука със следующето съдържание:

I. Баба Рада (разказ из българский живот) от С. С. Бобчева. II. Хора (съвременна испанска сатира), превел Д. П. Кръстев. III. По статистиката (продължение) от А. Илиева. IV. Нашата мирова юстиция (продължение и край) от К. Мирски. V. За нравственото възпитание (продължение), превел Д. И. Минков. VI. Училищна дисциплина от Я. Груева. VII. Песни. VIII. За началните училища в Германия и Англия от П. Иванов. IX. Критика и библиография. X. Правилник за старите учители. XI. 93 година, роман от Виктор Юго, превел Ив. Ев. Гешов.

Ний ведно с читателите с удоволствие констатираме, че списанието Наука излиза редовно, както и трябува да бъде при добрите условия, в които е поставено сега. Колкото за първата и втората книжки, които много от новите абонати не са получили още, ний сме в състояние да уверим, че тии се намират сега вторий път под печат и скоро ще бъдат готови да се изпратят на абонатите.

ГОСПОДА ДЕЙСТВИТЕЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ на Научно-книжовното дружество в Пловдив се приканват да се намерят в неделя (2 август) по 9 1/2 часът утринта в канцеларията на дружеството, при черковата «Света Богородица», дето ще има месечно заседание, според уставът на дружеството.

Пловдив, 30 юлий 1881

Председател на Научно-книжовното дружество: Ив. Вазов

[Бр. 211 от 31 юли]

Пловдив, вторник, 4 август 1881.

ЕДНО ОТ ГЛАВНИТЕ УЛЕСНЕНИЯ за търговските сношения на жителите на една страна и несъмнено доказателство за цивилизация в нея страна са добрите пътища.

Всички помним в какво злочестно положение се намираха пътищата в нашата област при турското владичество. Тогава пътуването на гражданите и пренасянето на разна стока и произведения от едно място на друго в Областта, като оставим настрана грабежите и насилствията от страна на злосторниците, на които се излагаше почти всяко такъво предприятие, бяха съпряжени с непременни неприятни случайности и катастрофи, произходящи единствено от незавидното състояние на пътищата.

Това голямо и вековно препятствие за развитието на търговията и за оздравяването безопасността на сношенията между жителите на тая страна, с въвождането на новий порядък тука, именно от три години насам, се намали в значителна степен, благодарение на усилията на правителството ни и донейде на готовността на самото население, ний можем днес да се похвалим с многото хубави шосета из Областта.

Но това не стига.

Можеше и трябува да се направи още повече.

Състоянието на междуселските пътища е лошо. Планинистото положение на нашата земя прави пътуването мъчно и опасно, така като пътищата, или по-добре пътеките, които от памтивека съществуват, не са обърнали ни най-малко вниманието на нашето правителство и си остаят и днес пак в същий вид, както преди стотини години ги е направил кракът на козите, на говедата и пороите.

А между това тяхното поправяние е такъва лесна работа! Малко повечко инициатива от околийските началници и добра воля от населението са доста, за да придобием лесно и евтино пътуването през чудно разнообразните места на нашата Област.

Да вземем за пример, на случай, пътят между Карлово и Сопот. Всякой знае, че раздалечът между тия два града е незначителен — около 1/4 от часът. Но пътят, който ги свързува, макар и да минува през равнище, е толкова лош и отегчителен, щото един пайтонджия, за да ви закара от Карлово до Сопот, би ви поискал толкова пари, колкото и да ви закара от Карлово до Пловдив, сир. 10 часа далеч, по единствената причина, че пътят е препълнен с камъняк, изкопан от порои, прохълмен, прорязан от разни вади до такъва степен, щото рядко една кола се връща здрава подир пътуването по него.

А като си помислим, че около двадесет села два пъти на неделята трябува да минуват по тоя развален път за пазарите; че зимно време той става сто пъти по-лош, то се удивляваш как досега такива развити центрове са търпели и търпят още такова неудобство.

А малко, твърде малко добра воля стигаше да се премахне злото!

Два деня задружно работение на интересующите се села доста би било да се измени сегашний безобразен път на прекрасно шосе.

Но трябува инициатива.

Всичките почти междуселски пътища са такива.

А планинските пътища са още по-отвратителни.

Кой не знае какви прелестни разходки представя северний склон на Родопите с многобройните си сенчести манастири и селца, дето търси прибежище през летните жеги значителна част от пловдивското население.

Природата там приятно призовава в прохладните си обятия всички ония, които са задъхани в удушливата и гореща атмосфера на Пловдив.

Но тия толкоз ближни и толкоз възхитителни места, за пример, манастирът В о д е н с к а св. П е т к а, се доближават с големи затруднения, разноски и опасности, на които се излагаш на всяка минута върху гърбът на ненадеждните мулета и над пропастите и урвите, над които лъкатуши изронената и стръмна пътека.

А доста беше околийските началници да подсетят близо лежащите села и в един-два неработни дни тия кози пътеки биха се преобърнали в порядъчни и безопасни пътища — макар и не шосета, дето и кола дори биха могли да се движат свободно.

Ний мислим, че Дирекцията на вътрешните дела и тая на общите сгради ще направят едно голямо и осезателно добро на страната, ако си съвкупяха усилията, първата — чрез подсещание префектите и началниците си, втората — чрез давание инженери, за да се подобри състоянието на тия пътища, от които най-много вреда тегли селското население, и което, както ни увериха вече от много места, е винаги готово да съдействува горещо на правителството в това дело.

Ний привличаме вниманието върху това още и на департаменталните съвети, от които и зависи най-много изпълнението на тия полезни работи.

[Бр. 212 от 4 август]

[ДНЕВНИК]

ГОЛЯМА МЪЧНОТИЯ СЕ УСЕЩА във взимание-даванието от населението на Източна Румелия, по причина на голямата оскъдност от дребни монети. Покупката и продажбата на дребна работа става почти невъзможна в търговете. Ний мислим, че е време, щото нашето правителство да тури край на това нестърпимо препятствие за търговията, като се погрижи да внесе в циркулация из Областта ни нужното количество нови гологани (10 стотинки), които сега си е изковало българското правителство. Ний и други път ще поговорим по-подробно по тоя важен предмет. Засега обръщаме вниманието само на правителството, на което надлежи да размисли за най-добрий начин за внасяние дребни монети в Областта ни.

[Бр. 212 от 4 август]

Пловдив, петък, 14 август 1881.

НА ВСИНЦА НИ Е ИЗВЕСТНО, че Областното събрание, като има пред вид голямата оскъдност у нас от специалисти люде по всичките клонове на управлението и необходимостта да се сдобием един час по-скоро с човеци образовани, които да подтикнат напред икономическото състояние и нравственото напредвание на страната ни, отпуща всяка година в бюджетът значително количество пари за стипендии на млади, желающи да се предадат на изучение правото и на положителните науки.

Вследствие на това улеснение, което така великодушно Областното представителство прави на бедните, но жедни за образование млади люде, ний днес броим значително число от тях пръснати по всичките учебни заведения на Европа, които се учат и приготвят с придобитите си познания да се върнат в Областта ни и да ѝ принесат полза и облага със светлините си.

Като се радваме на тая ревност за образованието на казаните младежи, ний с голямо смущение забележваме, че повечето от тях, за да не кажем всичките, се предават единствено за изучение на правоведението! Другите клонове от практическата, положителната наука, както земледелието, техниката, инженерството, индустрията, не намират никак охотници да ги учат. Правото, едното право представлява необяснима прелест за нашите млади и всичките желаят да станат час по-скоро доктори-юристи, които да ни съдят, да ораторствуват, да многоглаголствуват, да политикуват, но никой не се решава да научи онова именно, от което имаме най-голямата нужда. Нашето земледелие се намира в допотопното си състояние, търговията и индустрията мъртви, училищата нужни за добри педагози и учители; финансиите, строителната част, пътеустройството и толкова още други отрасли на управлението очакват човеци специалисти, които да приемнат управлението им и да заменят многото чужденци, които сме били принудени да доведем, но ни един почти млад българин се не являва със съответствените специални знания, а всичките просят, търсят, молят, домогват се да станат юристи, та юристи! Всякой ще разбере защо се е появила тая мания у нас към правоведението изключително, като му кажем, че в училището на правото най-лесно се постъпва и че в една, две или най-много три години човек може на́две-на́три да премине класовете и да стане юрист с диплома. Имаме ги вече такъ-

ви. А за другите училища, в които се преподават положителни науки, се изисква сериозна подготовка, строг екзамен и повечко търпение и време, доде свършат курсът и си вземат дипломите, а това търпение именно нашите млади го нямат.

Ний отсега вече съзираме едно голямо зло от тая едностранчивост на образованието и от наводнението в Областта ни човеци все от същата специалност.

Ний ще имаме много адвокати, политици и дармоедци, които да живеят на гърбът на народът, а работници, истински работници, производителни сили, сиреч люде, които да внесат богатство в страната ни, да я оплодотворят, да я цивилизоват, да я въздигнат икономически, да я облагополучат, за жалост, не ще имаме.

А трябува да знаем, че голямото количество адвокати съставлява язва за една страна.

Съседната ни държава Румъния страда вече дълбоко от тая болест, защото правосъдието там при толкова много защитници негови е станало немислимо. Процес, който у нас още се решава за два месеца, там се влачи 10 години и се решава с окончателното разорение на съдящите се, защото юристите, били тии съдии, били адвокати, трябува да се хранят — и тии са човеци.

По положителните сведения, които имаме, комисията, която разглежда сега прошенията на кандидатите за стипендии, и тая година с жалост съгледала, че 16 просители има за постъпление в училищата по правоведението, а по техниката нямало ни едно прошение, така също и по другите предмети извън правоведението почти никакви желающи не са се явили.

За да се отслаби стремлението на нашите млади да тичат все по тая рутина, ний бихме желали, щото идущето Областно събрание да вземе някоя радикална мярка, например, за идущата финанциална година пари за стипендии по п р а в о т о да не отпуща.

Доволно юристи ще имаме подир две-три години!
Ний и без това ще имаме много непотребни люде.
Нам трябуват работници, господа!

[Бр. 215 ат 14 август]

П л о в д и в, в т о р н и к, 25 а в г у с т 1881.

ДРЕБНИТЕ МОНЕТИ ЛИПСУВАТ в Областта ни.

При многото затруднения, които гюмруците по границите ни с Княжеството, несигурността на положението, неурожаите и други още обстоятелства, създадоха застоят на търговията и обедняванието на населението в Източна Румелия, недостатъкът, оскъдността от дребни монети е едно голямо препятствие на търговията и търговете в Областта ни.

Тоя недостатък от дребни монети се чувствува на всяка крачка, на всяка минута.

В къщата, в кафенето, в магазията, в селото, на полето, на търгът, навред тоя недостатък се усеща, затруднява, препятствува, досажда и туря търгующите в безбройни неприятности, за да намерят дребна монета, без която зимание-даванието е невъзможно, невъображаемо.

Върху тоя въпрос бяхме споменали нещо и по-напред в листът си.

Ето защо и днес считаме за нужно да поговорим върху него.

Нашата Дирекция на финансиите, която вижда да падат в хазната все чисти лири и нови рубли, твърде малко се безпокои от хилядите затруднения и загуби, които изпитува населението, за да намери пари за данъкът и за извършвание на малките си ежедневни покупки и продажби.

Ний сме имали случаи да видим много лица, че се отказват да купят най-потребните си неща, по причина, че нямат тии или продавачът нужните дребни пари за натъкмявание условната цена на предметите.

Днес в кръгообращение се нахождат само рубли и франкове и твърде рядко капици; по-дребни пари, като петаци, гологани от десет пари, ирмилици, грошове и пр., почти не съществуват, така като едни от тях са извлечени от сарафите и препратени в друга страна, а другите са побити или съвсем унищожени в търгуванието.

Всичкото население се оплаква.

Всичките търговци мъмрят и роптаят.

Злото е осезателно и нетърпимо, а между това про-

дължението му се вижда безкрайно, защото правителството, казахме го, не се интересува да улесни населението с дребни монети, макар това да е негова длъжност и в неговите ръце.

В Княжество България са донесени вече големи количества медни пари (по пет и десет стотинки), защо нашето правителство не се постарае да влезне в сношение с българското правителство или с друго някое финанциално учреждение там за доставянето в Областта ни на толкова нужните дребни монети?

Или е дребна работа?

Нека Дирекцията на търговията или тая на финансиите, или все равно правителството да попитат търговците и лавочниците дребна ли е тая работа!

Колкото за начинът, по който трябува да стане тая операция, то е работа на нашите финансисти да размислят.

Ний възбудихме само въпросът, решението му зависи не от нас.

[Бр. 218 от 25 август]

Пловдив, вторник, 1 септемврий 1881.

ДОПИСКАТА ОТ ХИСАР КЕСЕЛЕРИ, която бяхме обнародвали в последний си брой, ни докара до скръбни размишления.

Тя ни науми, че за развалената и дивата натура чувството на благодарността не съществува и че великодушното обнасяние с един зверовит фанатик не може, освен да му предаде още повече дързост и да разбуди още по-силно необузданото му паметозлобие.

Тя ни докара на ум колко небрежно се отнасяме към едно съществующе зло и колко чувството на самонадеяността е отслабило нашата енергия, нашата бдителност.

Думата ни е за турците.

Думата ни е за ония турци именно, които подир като запалиха градовете, избиха бащите ни, оскверниха животът ни, направиха от най-цветущата страна една

пустиня, едно пепелище, ний ги приехме с такъво радушие и забравяние на всичко минало!

Ний поискахме да забравим, но тии не забравят! Тии не забравят не своите злощастия през войната, защото ний не бяхме виновници на тях, но прежните си стремления, прежните си традиции за кръвожадност и разорение.

Смирени, покорни, убити духом през войната и през окупацията, тии сега изново хващат да усещат временно задушений в гърдите си инстинкт и да беснеят, и да върлуват по начин, щото да ни направят да потреперем за нашето съществование.

А на това е причина голямото наше човеколюбие и внимание, с което ги окръжаваме.

Нашите християнски чувства и нашата снизходителност към техните всекидневно умножающи се дързости тии ги взимат за слабост, може би и за страх.

От няколко време насам ний сме безмълвни свидетели на такъви злини и измени от тяхна страна, щото, ако да беше другаде, а не в тая злополучна Румелия, тии биха намерили заслуженото си наказание и биха познали колко малко правдата и законът са безпощадни към едни човеци, които не умеят да живеят по човешки и на които делата не се вдъхновяват освен от най-закоравелий фанатизъм и омраза към другите, що не са от техний род.

Техните върлувания са равни с тяхната безнаказаност.

Нашето великодушие ги заслепи.

Какво виждаме днес?

Ето, в Хисар Кеселери, три часа от Пловдив, тии свалят белегът ни, строшават го и тъпчат, и ругаят кръстът на него.

В същето село Дели Ахмед исарчанец пробожда с нож завчера безжалостно един млад опълченец, едвай що оженен.

Отвсякъде ни идат известия, че турците правят нощни събирания и тъкмят нечисти работи.

Навсъде по селата ги гледаме да ходят въоружени и постоянно да се снабдяват с нови оръжия, когато навред владее най-пълна безопасност и тишина.

Всред голямата справедливост и равенство, в които

живеят, тии не изгубват ни най-малкий случай да се оплакват и пред нас, и повън от насилствия и онеправдания и хвърлят всевъзможни клевети върху правителството и българското население, за да ни компрометируват пред Европа и да представят поводи на Портата да се блазни за невъзможно нещо.

Но ний мълчим и благодушествуваме.

Идете в Батак. Ще видите с изумление, че там, на пепелището негово, живеят в съседство с осталите живи клетници от катастрофата тия същите помаци, които изгориха градът и избиха майките и децата.

И никой не ги досяга с пръст!

Нека Европа да види, ако може само да види, до каква степен на човеколюбие и безобидност достига българинът, въз когото така безчестно се хвърлят найкалните клевети за мстителност към мюсюлманите.

Но Европа никога няма да дойде да ни види, нито да ни разбере, затова трябува сами да помислим за нас си и да се стреснем, и да си отворим очите.

Нека да бъдем осторожни и да не топлим така доверчиво змията в пазвата си, защото заедно с топлината ѝ се завръща и усилва ядът.

Нека да мислим, че борбата не е свършена още със синовете на Ахмед Тъмръшли и Тосун бея.

Нека да бъдем бодри!

[Бр. 220 от 1 септември]

Пловдив, петък, 4 септември 1881.

ДВА ЦЕЛИ МЕСЕЦА СЕ МИНАХА ВЕЧЕ, откогато Великото народно събрание в Свищов от името на цял българский народ безжалостно подписа смъртний приговор на неговата скъпа свобода.

Тоя злощастен ден, тоя мрачен ден се нарича първий юли.

От него ден съдбината, честта, цялото бъдеще на България се оставиха в ръцете на един ненадежден чужденец, който нямаше никакви причини да ни обича

повече, отколкото обича Бирмания, и на когото найглавната титла беше тая, че го викаха Батенберг, а не Шмул или Андрей, и първий подвиг — едно клетвопрестъпление!

Ний няма да изреждаме тука всичките действия на насилие и произвол, които той извърши в тоя кратък срок на неограничено самодържавие; ний няма да описваме нашироко деморализацията, която проникна във войската, и безнадеждността, която облада българский народ пред голямото престъпление, което се извърши така неожидано и така коварно в неговото име.

Ний оставяме тая тежка работа на историята, нека тя да опише и увековечи във всичката му чернота това мрачно събитие; колкото за виновниците на това злодейско посегателство — с тях народът ще се разправи самичък; той ще има доста презрение, за да запетни злокобните им лица, и доста мощ, за да не оставя на бога делото на отмъщението, страшно, велико, неминуемо, като съдбината.

Има обаче люде доста лековерни и добромислящи, които постоянствуват да вяруват в доброто и да мислят, че превратът, който направи Батенберг, ще се последува от добри сетнини, и затова са готови на всякой час да викат: «Чакайте! Не бързайте! Има добро да излезе от това!. . .»

Тия божи люде вяруват.

Тия божи люде въпреки логиката на работите дават си усилия да се убедят, че престъплението може да роди добро; че грабителят, който ти отнима домът, че разбойникът, който ти изпразнува джебът, че чужденецът, който тиързува ръцете в собствений ти дом или просто ти отнима свободата, като те кара да му играеш ръченица, правят благодеяния!

Да вяруваше човек това до 27-й априлий и дори после 27-й априлий беше дозволено и извинително; тогава такъв човек можеше да се укори само с късогледство и слепотия; но да вярува човек и подир 1-й юлий, злопаметний ден за нас, то е вече подлост. От престъплението на Батенберга произтичат три велики исторически беди за нас. Батенберг е виновник за тях.

Първата злина е охлаждението, което произлезе

между българите и русите. Една връзка, уякчена с толкова века ожидания и надежди, с толкова традиции, с толкова жертви и кърви, и борби гигантски, осветена с мъките на толкова мартири и с подвигите на толкова герои, тая велика връзка — създание на вековете, на историята, един чужденец, един неизвестен дармщадец, на когото ни един българин не подозряваше съществованието, в разстояние на няколко седмици я разслаби тая връзка, която вековете и историята бяха направили така здрава и вечна!

Тоя човек, като извади пред лицето на императорът нихилизмът в България, съществующ само в мозъкът на Начовича, като се маскира зад Русия и нейните офицери, порази със същий удар конституцията ни, сиреч свободата ни, и поколеба вярата ни в Русия, сиреч бъдещето ни!

Втората велика злина от превратът е позорът, който се нанесе на наший клет народ, когото Батенберг в няколко недели вътре с бичът, с парите, с виното, със страхът, с подлостта успя да го вскоти, да го убие нравствено, и в минутата, когато му коваше веригите, накара го под звукът на ковящето се желязо да му играе пред балконът ръченици. И народът, който беше родил Левски, Ботева, огнений Каблешкова, забрави заветът, който му бяха оставили тия мрачни герои от дъното на тъмниците, от върхът на бесилниците; забрави мисълта на оня, който издъхна сред адското прегръщание на петербургската бомба, и потъпка безответно и без да пролее поне една капка кръв, свободата си, за която другите проляха реки кърви.

Третята злина сега ще стане! Тя ще състои в нашето финанциално поробване на чужденците, в отдаванието постройката на железните пътища под такъви условия, дето със столетия да бъдем турени в зависимост от някой евреин-спекулантин и да оставяме доброволно да се експлоатира земята ни и богатството ни. Това зло е неминуемо, това зло е най-страшното.

Когато Батенберг успее да го извърши, сиреч успее да напълни джобовете си със злато, а земята ни с експлоататори-чужденци, той може свободно да си отдъхне и да каже с тържествующе лице: «Победих!»

А тая победа е сигурна.

Тайни предписания и наставления са пръснати от дворецът на Батенберга във всичките ъгли на Княжеството, за да се изберат за депутати в пролетното народно събрание люде от закалът на Минча Цачева, от характерът на Янка Ковачева, от природата на Софийский Мелетия, който с едно «ура!» да продадат децата си и съвестта си на някой Поляков, на някой Гинсбург — банкир на бащата на Александра Батенберга!

Но ний имаме още вяра в народът, ний вярваме в гений покровител на България!. . . Ще видим. . .

[Бр. 221 от 4 септември]

Пловдив, вторник, 6 октомврий 1881.

ПО-НАТАТЪК ОБНАРОДВАМЕ ЧЛЕНЪТ, напечатан в руский вестник «Порядок», в който се говори за положението на Княжеството и се хвърля светлина върху страшните резултати, които ще има за България ненадейний преврат на Батенберга от 27 априлий.

Появлението в руский печат на членове с такъви справедливи взглядове и оценения на работите в отечеството ни е едно отрадно явление. Руското обществено мнение, ако вземем във внимание разните сведения, които се получават от Русия било чрез печатът, било чрез лица достоверни, вече доволно ясно изявлява недоверие към гибелната политика на княз Батенберга и се страхува за последствията ѝ.

Няма съмнение, че руското правителство, осветлено върху истинските мотиви за превратът на Батенберга и по опит убедено за всичката опасност от продължението на една неблагодарна рол в кризисът на България, ще вдигне съвършено защитата си от коварний Батенберга, който за отплащание на така незаслуженото, на така нечестно спечеленото покровителство на държавата, която ни освободи, разтваря сега портовете и градовете на Княжеството на всичките немци експлоататори и евреи спекуланти, за да смучат кръвта и на така

вече изтощената България; ний се надеем, ний вярваме, а тая вяра е силна в нас, че руското правителство ще оттегли ръката си от похитителят на конституцията и ще го остави на произволът на съдбата, сиреч един в борба срещу народът, който се разбужда, който се тревожи, който негодува скрито още, но зловещо. . .

Консерваторите в България, които станаха подли оръдия на хесенецът, за да извърши делото си от 27 априлий; които създадоха фантомът на нихилизмът в България, за да може Батенберг да създаде бичът на абсолутизмът, тия люде, казуваме, сега са вече разочаровани, раздразжени към патронът си. Не за това, че той измами ожиданията на отечеството, презря задачата на Княжеството, не! — защото за консерваторите в България отечеството не съществува освен за низката им алчност, това го тии доказаха — а защото техните егоистически надежди не се сбъднаха и Батенберг, който е еднакво подъл с тях, но по-хитър само, пожела един сам да се наслади от плодовете на така почтено и така безбедно спечелената победа.

Но по-друга участ не може и не трябува да очаква ония, които предадоха свободата ни в ноктете на хищните чужденци.

Тях ги очаква презрението от презреният, съдът на потомството, проклятието на отечеството!

Гонен от негодуванието на народната, свободолюбивата партия, която съставлява съсипителното болшинство и която расте всякой ден с бързината на въодушевлението, със скоростта на гневът; оставен и от руското правителство, Батенберг ще се види изолиран и слаб, и безпомощен, и денят на неговото изгонвание, тоя ден исторически, ден светлив, но който се мъждее още в полумракът на бъдещето, ще настане за народът и за тържеството на Свободата.

Ний вярваме горещо в приближението на тоя ден!

[Бр. 230 от 6 октомври]

ЕДИН БЪЛГАРИН, СТУДЕНТ ОТ МОСКВА, като ни съобщава, че превел повестите на Гоголя «Портрет», «Нос», «Шинел», «Сказка о чем поссорились Иван Иванич и Иван Никифорич», моли ни да обявим за това в листът си, така като се научил, че някоя друга личност се готвела да превожда, или превождала вече, същий списател.

Ний не можем да се начудим на смелостта на нашите млади студенти да превождат такъв писател като Гоголя! Ний не можем да разберем защо бързат да опозорят на езикът ни гениалний руски писател Гоголя. Ний доволно вече омаскарихме нашата литература с произведенията на Станчевци и Живковци, нека да пощадим поне руската. Дò ще време за Гоголя. Малко съвестност, господа!

[Бр. 230 от 6 октомври]

Пловдив, сряда, 28 октомврий 1881.

ДНЕС ЩЕ СЕ РАЗГЛЕДВА В ОБЛАСТНОТО СЪБРАНИЕ ЗАКОНОПРОЕКТЪТ ЗА ПЕЧАТЪТ и ний мислим, че е наша голяма обязаност на публицист да изкажем и тоя път възрението си върху тоя толкова важен предмет.

Още при първий поглед тоя законопроект върху свободата (?!) на печатът не ни направи добро впечатление.

Тоя законопроект обусловлява издаванието на вестниците и периодическите списания у нас с разни формалности, колкото безполезни, толкова и недостолепни за един свободен печат.

Според тоя законопроект всяко едно неодобрително изражение към действията на това или онова правителствено учреждение, всяка строга критика на тая или оная неправилност в управлението се сматря като престъпление и подлежи на съдебно преследвание.

Ако един вестник например си позволи да нападне

строго някой начин на действие на един чиновник или на едно учреждение, то това ще се счита като стремление да се дискредитира правителството; това ще бъде з л о д е я н и е!

Не можем също да разберем защо са написани 16 и 17 членове от законопроектът. Из пръв поглед тия членове се гледат като безвредни и незначущи нищо за свободата на печатът. Но не стесняват ли тии свободата на съвестта? Не турят ли силна преграда на свободата на мнението на един писател, моралист, когато той би поискал да погледне критически върху някои предразсъдки груби и безсмислени, но осветени от времето? Как ще може да се говори върху някои зарази, които гризат като червеи нашето общество, върху някои заблуждения, които затъмняват умовете и съвестите, ако самото споменувание за тях ще се гледа като докачение на общата, установената нравственост; като оскърбление на някое религиозно вярвание, което здравий разум отдавна е осъдил?

Законопроектът ни говори за наказания по нанесение оскърбление на чужди владетели чрез печатът. Какво значи това? Защо непременно само печатът да бъде обязан да говори с уважение за някои владетели, които с поведенията си правят да ги ругаят по улиците? Как можем например да говорим ний с уважение за Батенберга?

Коя сила на светът ще застави един честен редактор да не зачерни името на оногова, който зачерни името на България? Какъв е тоя закон едностранчив, несправедлив и противонационален? Каква е тая свобода на печатът?

Както дотука споменатите членове, така и повечето от останалите са написани в дух, противен на демократическите начала, на нашите нужди, на нашите стремления.

Компиляторите на тоя законопроект са забравили, че ний сме българи и че ний нямаме друго средство за осветление на общественото мнение, друга пътеводна звезда освен вестниците; тии забравят, че в цялата страна има само два-три вестника, които са едничките контролери невидими, бдящи, безжалостно бичующи

всяко злоупотребление, извършено въз народът, който заплаща тия вестници да служат на неговите интереси.

Ако се задуши свободното изражение на вестниците, ако се тури един редактор в нуждата да прекарва през умът си хиляди способа как да изкаже една неприятна истина за правителството от страх да не би да шокира чувствителното ухо на някой чиновник и да го предадат на съд, нещо, което винаги е съпряжено с безбройни главоболия и мизерзности, то тогава ний не щем да имаме свободен печат, а органи на правителство, които да благодумствуват и да пеят имни, когато потрябува гръм от негодувание!

Тоя законопроект трябува коренно да се измени и да се направи безвреден. Стеснението на печатът има следствия хиляди пъти по-лоши, отколкото няколкото неудобства, които представя съвършено свободний печат.

[Бр. 236 от 28 октомври]

[ДНЕВНИК]

НАУЧАВАМЕ СЕ, ЧЕ НЯКОИ МЛАДЕЖИ от градът ни били съставили театрално дружество с име «Дружество за помагание на сиромашки училища в градът»; тии щели да дават занапред един ред представления за в полза на тия училища. Казуват, че тии наскоро щели да представят драмата «Невянка и Светослав». Желаем им добра сполука в предприятието.

[Бр. 239 от 6 ноември]

[ДНЕВНИК]

УТРЕ ВЕЧЕР ТРУПАТА, която игра в Люксембургский театър преди няколко деня, ще даде вторий път драмата Р а й н а К н я г и н я и подир нея съща-

та вечер неиздадената още комедия от г. Вазова под название «Михалаки чорбаджи».

Научаваме се, че освен трупата, за която бяхме споменали в последний си брой, образувала се още една третя трупа, за да даде няколко представления тая зима.

Като се радваме, че ще имаме удоволствието да чуем и видим няколко пиеси на родний ни език, ний в същото време се ласкаем, че без друго ще излязат наяве някои потулени и неразвити досега таланти, които да украсяват бъдещата сцена българска в столицата на Южна България. Ний захваляваме благородното съревнование, което се проявлява у нашите млади, и се надеем, че делото им ще се посрещне с горещо и сърдечно съчувствие от публиката.

[Бр. 240 от 11 ноември]

[ДНЕВНИК]

НАУЧАВАМЕ СЕ, ЧЕ Г. НАЙДЕН ГЕРОВ от няколко време насам дава в домът си, всеки петък, филологически вечери, дето любителите на езикът могат да присъствуват и взимат участие в интимни разговори изключително върху езикът, които стават там.

ВИДЯХМЕ 7-ТА КНИЖКА от периодическото списание «Българска илюстрация», издаваемо в София от г. Я. Ковачева. Освен картините, които, ако и стари, са доволно добри, и хартията, която е избрана, съдържанието на това списание не ни се види да бъде с внимание и вещина избрано; друг път ще поговорим по-подробно върху тоя предмет.

[Бр. 246 от 1 декември]

ТЕАТЪР И ЛИТЕРАТУРА

Представление на Н е в я н к а и С в е т о с л а в, драма в пет действия от г-на К. Величкова, и комедията Л е т я щ и й д о к т о р от Молиера, превод г. Величкова.

Както бяхме вече известили, миналий петък вечерта, 26 ноемврий, в Люксембургский театър се даде от едно ново любителско дружество драмата Н е в я н к а и С в е т о с л а в, едно от малкото добри драматически съчинения в нашата книжнина. Вярваме, че малцина са ония от читающето и развито общество у нас, които да не знаят сюжетът и съдържанието на тая драма, която, печатана преди няколко години, се е представяла вече нееднократно в много градове на нашето отечество с такъв блистателен успех. Затова ний ще кажем тука нещо само за изпълнението на представлението на пиесата нея вечер. Изобщо представлението се извърши доволно сполучливо. Актьорите играха с пълно разумение на ролите си. Някои от тях играха с истинско чувство и художественост. Светослав — героят на драмата — игра си ролята безукоризнено и запази всичката си характеристика. Невянка, от най-напред малко боязлива и свенлива, скоро се утиши и игра ролята си на Светославова любовница със забележителна смелост и прочувствуваност; особено впечатление произведе актът, в който Светослав ѝ подари всеоръжието на рицарят и тя, облечена във военни дрехи, решава се да иде с него на боят, готова да сподели участта му. Силни ръкопляскания в партерът и ложите изразиха вълнението на публиката. Действително артистически се изигра и 4-й акт, в когото Митра, нощем, бълнува и вижда страшни призраци и чува страшни гласове, плод на гризението на съвестта му. Всичкото това действие, доволно трудно и продължително, се изигра от младий г. Генадиева прекрасно. 5-й акт, акт тържествен, в който за пръв път се появява цар Иваница и опрощава Светослава, който му открива името си и произхождението си и приема благословиите на Невенкиний баща, се изигра тоже хубаво. Г. Стамболов можа да

опази величествеността и тонът, свойствени на един владетел. Шумни ръкопляскания и викове «браво» последваха свършванието на последний акт на пиесата.

Забележиха се някои декоративни неудобства и недостатъчна подходящност към ролите, дадени на някои лица, без които представлението, без сумнение, би било още по-съвършено и талантливото съчинение на г. Величкова би излязло още по-бляскаво с всичките си красоти и увлекателност, както в многократните до днес представления, на които сме били свидетели.

Подир драмата даде се комедията Летящий доктор, в която всичката игра се състои в това, как Сганарел да ожени господарят си за дъщерята на простакът Горджибуса, което най-после и сполучва с разни проказничества. . . Свирачев, който природно е дарен с комизъм, с едно неподражаемо изкуство изигра ролята си на лъжлив доктор и предизвикваше постоянен смях и ръкопляскания в публиката.

При всичко че и тоя път повечето български пловдивски семейства твърде неграциозно блещяха с отсъствието си при такова едно патриотическо и извършено с благотворителна цел дело, театърът беше пълен и между многото високопоставени лица там се забележваше и руский генералний консул г. Кребел и г-жа Кребел.

Ний се надяваме, че трупите, които са се образували ad hoc в градът ни, няма да се ограничат само с досегашните три представления и ще дадат на пловдивското общество още няколко, колкото патриотически, толкоз и благородни забавления.

[Бр. 246 от 1 декември]

ВЧЕРА ПРИ ПРИИМАНИЕТО НА БЮДЖЕТЪТ на разходите Областното събрание направи един акт от висока мъдрост и просветен патриотизъм: прие да се отпусне на Дирекцията на просвещението един кредит от 75,000 гр. за насърчавание и възнаграждение на млади талантливи в актьорското изкуство люде, от които по-после да може да се образува една театрална българска трупа, която да дава представления по цялата Област.

Значи, положи се вече здрава основа на българский народен театър!

Ний вече ще имаме една трупа (и, вярваме, твърде скоро), състояща от даровити момци и организовани по европейски начин, снабдени с всичките сценически и декоративни потребности, която ще разнася из разните центрове на нашата страна благородното развлечение на театралните представления, съдружено с преимуществата на познанията и цивилизацията.

Да, чрез това великодушно дело ний от днес с праведна гордост можем да кажем, че имаме театър.

Но не само това придобиваме. Осигуряваме си още разцъфтяванието на една драматическа литература у нас. Многото драматически съчинения, що имаме, които, с твърде малко изключения, са нефелни и глупави, до днес са се играели в нашето отечество от люде, повечето неимеющи понятие от театър, и от това се е увеличавало недостойнството на тия драми и публиката, колкото и малко да бъде развита, не е можла да намери приятност в такива представления и е привикнала да ги гледа като нещо лимно и безполезно, когато в образованите държави театърът е най-необходимата духовна храна на обществото и там се харчат безчетни количества за удовлетворение тая потребност.

Сега, като ще има кой вече да представи човешки една пиеса, то и оние люде, които имат желание и дарование да работят успешно по драматургията, ще се съвземат да напишат нещо добро и свястно, като се не боят, че неспособността и невежеството на едни импровизирани актьори ще опозорят трудът.

По тоя начин ще бъдат погребени всичките Райни княгини, Велеслави, Страшни Крумове и Станчевските бездарности, за да се даде място на истинно драматически произведения у нас.

[Бр. 249 от 11 декември]

ВЪВ ВТОРНИК ВЕЧЕРТА ЕДНА ТРУПА ОТ ЛЮБИТЕЛИ ДАДЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ в международний театър. Играха се двете пиеси: Стоян войвода, драма в 3 действия от Войникова, и Завистта на Барбуе, комедия в две действия от Молиера. Трябува да признаем, че първата пиеса не се отличава много с литературно и драматическо достойнство. Сюжетът на драмата е вземен от паданието на българското царство. Последнята българска столица Видин е превзета от турците. Няколко чети само остаят да воюват против турците. Една от тия чети се предвожда от храбрий войвода Стоян. Една друга разнебитена чета, предвождана от Младен войвода, се присъединява със Стоян войвода. Зрителят очаква да види тия последни сили на българското царство да направят някое усилие против поробощителите на отечеството. Възобновлението на българското царство, загубената свобода дават повод на някои излияния не дотам от естество да накърмят душата. Но всичко се спира там. Последните поборници на българската свобода си поставят за цел да отидат да освободят княгиня Милена, заробена от един турски бей. Един от синовете на последний цар Георги Страшимира появява се на сцената отневиделица, среща се с войводите и се присъединява с тях за извършванието на тоя подвиг. Войводите нападнат на кулата, дето е отведена Милена тъкмо когато ще я турят на мъки,защото не се съгласява на предложението на похитителят си бей да се потурчи и да му стане жена, и я освобождават. С убиванието на арапите, които пазят княгинята, се свършва драмата. Изпълнението на сюжетът се лишава от силата и енергията, които му приличат. Монолозите и диалозите са изкалъпени в най-прозаичната обикновеност. Още от самото начало зрителят знае какво има да стане. Нищо, което да държи колко-годе във възбуждение любопитството му. При това познакомяванието му с героят на драмата става по един много sans-façon-ен и патриархален начин, Стоян войвода появи се за пръв път на сцената във вторий акт, седнал да яде между своите

момчета. Ний горещо бихме препоръчили на актьорите, в случай, че дадат и втори път тая пиеса, да не излагат пред публиката това твърде реалистическо зрелище. С това отстъпление от починът тии ще направят услуга и на зрителите, и на Стоян войвода. Някои сцени обаче са доволно сполучени. Такъва е например първата сцена, която се отличава с голяма естественост и правдивост.

Пиесата се изигра крайно сполучливо. Повечето актьори играха с истински талант. В първата сцена публиката не се уморяваше да ръкопляска. Г. г. Ал. Д. Луков и Татарчев играха ролите си като същи актьори. Г. Татарчев се отличи не по-малко във втората рол, която има́ да играе като ранен войник. И по дикцията, и по жестовете изпълнението на ролта не оставяше нищо да се желае. Г-жа Мирчо Попов, която изпълни важната и печална рол на княгиня Милена с пълно разумение и твърде сполучливо. Г. М. Попов беше истински тип на турчин в ролта на беят похитител. Г. и г-жа Попов заслужват най-големите похвали за любезната готовност, с която, без да гледат на жертвите на време и на труд, са дали своето съдействие, за които сега така и в представление на Невянка и Светослав. Ще бъдем несправедливи, ако не споменем тука и името на г. Краварова, който твърде изкусно изпълни ролта на Стоян войвода. По незнаяние имената на другите актьори ний си запазваме правото да поговорим за тях след второто представление на същата пиеса, което, с удоволствие се научаваме, щяло да се даде в неделя вечер.

В комедията се осмива един доктор, при когото отива да търси съвети г. Барбуе касателно до жена си, на която той ревнува и не без право впрочем. Докторът удавя и Барбуе, и всичките други актьори със своите многоглаголания, пустохвалства и софизми до такъва степен, щото тия последните, отчаяни най-надире, го хващат едни за ръце, други за крака и го изнасят от сцената.

Комедията се игра крайно сполучливо. Ний не знаем кого да похвалим. Всичките актьори показаха истински талант. Публиката им засвидетелствува своето удоволствие с непрекъснати ръкопляскания. За да не

ВЪВ ВТОРНИК ВЕЧЕРТА ЕДНА ТРУПА ОТ ЛЮБИТЕЛИ ДАДЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ в международний театър. Играха се двете пиеси: Стоян войвода, драма в 3 действия от Войникова, и Завистта на Барбуе, комедия в две действия от Молиера. Трябува да признаем, че първата пиеса не се отличава много с литературно и драматическо достойнство. Сюжетът на драмата е вземен от паданието на българското царство. Последнята българска столица Видин е превзета от турците. Няколко чети само остаят да воюват против турците. Една от тия чети се предвожда от храбрий войвода Стоян. Една друга разнебитена чета, предвождана от Младен войвода, се присъединява със Стоян войвода. Зрителят очаква да види тия последни сили на българското царство да направят някое усилие против поробощителите на отечеството. Възобновлението на българското царство, загубената свобода дават повод на някои излияния не дотам от естество да накърмят душата. Но всичко се спира там. Последните поборници на българската свобода си поставят за цел да отидат да освободят княгиня Милена, заробена от един турски бей. Един от синовете на последний цар Георги Страшимира появява се на сцената отневиделица, среща се с войводите и се присъединява с тях за извършванието на тоя подвиг. Войводите нападнат на кулата, дето е отведена Милена тъкмо когато ще я турят на мъки,защото не се съгласява на предложението на похитителят си бей да се потурчи и да му стане жена, и я освобождават. С убиванието на арапите, които пазят княгинята, се свършва драмата. Изпълнението на сюжетът се лишава от силата и енергията, които му приличат. Монолозите и диалозите са изкалъпени в най-прозаичната обикновеност. Още от самото начало зрителят знае какво има да стане. Нищо, което да държи колко-годе във възбуждение любопитството му. При това познакомяванието му с героят на драмата става по един много sans-façon-ен и патриархален начин, Стоян войвода появи се за пръв път на сцената във вторий акт, седнал да яде между своите

момчета. Ний горещо бихме препоръчили на актьорите, в случай, че дадат и втори път тая пиеса, да не излагат пред публиката това твърде реалистическо зрелище. С това отстъпление от починът тии ще направят услуга и на зрителите, и на Стоян войвода. Някои сцени обаче са доволно сполучени. Такъва е например първата сцена, която се отличава с голяма естественост и правдивост.

Пиесата се изигра крайно сполучливо. Повечето актьори играха с истински талант. В първата сцена публиката не се уморяваше да ръкопляска. Г. г. Ал. Д. Луков и Татарчев играха ролите си като същи актьори. Г. Татарчев се отличи не по-малко във втората рол, която имá да играе като ранен войник. И по дикцията, и по жестовете изпълнението на ролта не оставяше нищо да се желае. Г-жа Мирчо Попов, която изпълни важната и печална рол на княгиня Милена с пълно разумение и твърде сполучливо. Г. М. Попов беше истински тип на турчин в ролта на беят похитител. Г. и г-жа Попов заслужват най-големите похвали за любезната готовност, с която, без да гледат на жертвите на време и на труд, са дали своето съдействие, за които сега така и в представление на Невянка и Светослав. Ще бъдем несправедливи, ако не споменем тука и името на г. Краварова, който твърде изкусно изпълни ролта на Стоян войвода. По незнаяние имената на другите актьори ний си запазваме правото да поговорим за тях след второто представление на същата пиеса, което, с удоволствие се научаваме, щяло да се даде в неделя вечер.

В комедията се осмива един доктор, при когото отива да търси съвети г. Барбуе касателно до жена си, на която той ревнува и не без право впрочем. Докторът удавя и Барбуе, и всичките други актьори със своите многоглаголания, пустохвалства и софизми до такъва степен, щото тия последните, отчаяни най-надире, го хващат едни за ръце, други за крака и го изнасят от сцената.

Комедията се игра крайно сполучливо. Ний не знаем кого да похвалим. Всичките актьори показаха истински талант. Публиката им засвидетелствува своето удоволствие с непрекъснати ръкопляскания. За да не

бъдем съвсем сухи, ще споменем, че ролята на докторът се изпълни по най-изкусен начин от г. С. Попова. Също-то ще кажем за госпожицата, която имаше ролята на госпожа Барбуе.

За жалост обаче и тоя път театърът не беше пълен. Пловдивската публика блестеше и тоя път с отсъствието си.

И забавленията даже не могат да разклатят апатията ни. По-силна от гневът на Ахилеса, тя противостои на всяка изпитня. Така като представлението ще се даде и в неделя вечер, ний чакаме да видим там нашата публика и дотогава туряме стрелите си в стрелникът.

[Бр. 249 от 11 декември]

1882

С ВЧЕРАШНИЯ ДЕН ИЗПРАТИХМЕ ВЪВ ВЕЧНОСТТА 1881 ГОДИНА, година пълна за нас с вълнения, надежди и разочарования; година, през която видяхме, че нашата история изведнаж се увеличи с няколко нови страници, които ще прочита с трепет и негодувание удивленото потомство.

В предний си член ний изложихме обстоятелствено прогресът, що е направило отечеството ни през траянието на миналата година, ний тука ще хвърлим кратък поглед на бъдещето и ще се помъчим да проникнем в него, като се опираме на фактовете и произшествията, които през тая година са го приготвили.

Нищо по-насърчително, по-утешително не ни се представя занапред! И отсам, и оттатък Балканът положението е такова, щото не дава храна на никакви илюзии, на никакви мечтания.

В злополучното Княжество видим печално настояще и още по-печално бъдеще. Кризисът там от 27 априлий насам все се продължава. Ни прокламацията, която се издаде него ден, ни катурването на либералното правителство, ни съдирането конституцията в Свищов на 1 юлия, ни бичът на Ремлингена, ни устройството на Държавний съвет не могоха да хвърлят нито лъча от надеждица за бъдещето — видяхме как цял народ издребня там и изгуби мигновено всяко доблестно чувство. . . и се научи да носи срамът стоически и деспотизмът на авантюристът с търпението на добитъкът. Видяхме либералните вожди на тоз народ, че падат духом и захващат да не слушат друг глас освен гласът на егоизмът си и лични интереси. . .

Прикачете на всичко това проклетото мнение, което си състави Европа за нашата незрелост и несъстоятелност политическа, и вий ще можете ясно да видите перспективата за Княжеството, която стои пред взорът ни.

За нас си собствено какво да кажем? Какви съдбини се приготовляват на Източна Румелия през текущата година? Ако съдим от работите, на които сме били свидетели през миналата, ний трябува в безнадеждност да клюмнем глава и фатално, и покорно, и да чакаме новото още по-неутешително бъдеще, което си приготвихме. Видяхме от какъв елемент е съставено Областното ни представителство, видяхме от какви стремления се проникват представителите. Е добре, тоя елемент и това стремление ще бъдат същите и през настоящата година, сиреч и през настоящата година ще бъдем оставени на произволът на недостойните страсти и ненаситима користолюбивост. Това е, мислим, достатъчно да си представим прогресът, който ни очаква занапред, при такива прискърбни условия.

Уви, съдбата ни е била жестока. От две години насам присъствуваме пред цял ред разочарования и гадости. Недоверието в нас си, страхуванието пред бъдещето хващат да завзимат повече и повече място в душата ни. Нека други да ни разбулят идущето време в по-утешителен вид; нека други да ни го обрисуват с пошарени и фантастически черти, но ний за себе си поне не вярваме за някаква светлина да огрее бъдещето ни, когато мрачни облаци се трупат зловещо и застрашително върху цялото ни отечество. И ний се готвим с трепет да чуем новата страница на историята ни, която ръката на времето и съдбата от днес още захващат да пишат. . .

[Бр. 254 от 2 януари]

Пловдив, сряда, 6 януари 1882

ТРЯБУВА ЛИ ДА СЕ ОБЕЗСЪРЧИМЕ от печалната картина, която представлява положението ни през изтеклата година?

То не е утешително. Но действителността на нещата трябува да ни даде дерзостта и силата да направим нужните енергически и спасителни усилия, за да си приготвим по-добро бъдеще. Бъдещето ще бъде такова, каквото го приготвим. То няма да бъде плод нито на случаят, нито на времето. То ще бъде сетнината на нашите усилия. Не са толкова за оплакванне и осъждание ония народи, които по разни причини, дължими било тем сами, било на силата и стечението на обстоятелствата, са изпаднали в едно жалостно и незавидно положение, но ония, които веднъж достигнали в такова положение, са изгубили вярата си в бъдещето и са се отказали от всяко усилие, за да го подобрят. Горко на тия народи! Часът на тяхната погибел безвъзвратно е дрънnал.

Не, ний не сме там.

Нашите надежди са млади, както нашата свобода. Ако настоящето не е от естество да ни радува, ний имаме в себе си горещината на младостта, която може всичко. Извор чист и изобилен на благородните и великодушни стремления, тя е способна за всичките усилия. Млад, трудолюбив, духовит, възприемчив, българский народ е достоен да храни най-хубавите и големи надежди. Младостта му, добродетелите и качествата, които го отличават, са залогът на осъществлението им.

Що трябува повече, за да възбуди горещината ни, за да въодушеви дерзостта ни от величието на народната задача, която ни предстои! Има ли мъчнотии, препятствия, противности, над които тая велика задача да ни не даде сила да възтържествуваме, има ли нещо, което да ни не даде дързост да опитаме, има ли усилия, за които тя да ни не направи способни?

Нека прочее вярата в бъдещето ни вдъхне със стъпванието на Новата година дерзост и сила на всички ония, които честно и самоотвержено работят за делото на свободата, напредъкът, честта и единството на отечеството ни.

Нека жаркостта на надеждите им помага на усилита им.

На всички тях, в който дял и от отечеството ни да действуват, с честитенията на Новата година, ний им изпращаме горещий си и сърдечен поздрав!

[Бр. 225 от 6 януари]

[ОБЯВЛЕНИЕ]

ОБЩОТО ГОДИШНО СЪБРАНИЕ на Научно-книжовното дружество в Пловдив ще стане на 24 януарий (неделя) по 10 часът сутринта, в Дирекцията на общите сгради.

Затова приглясяват се всичките членове на дружеството — външни и тукашни — да се намерят съгласно 18 член от Уставът му на казаното събрание.

Председател на Научно-книжовното дружество И. Вазов

Пловдив, 9 януарий 1882 год.

[Бр. 256 от 13 януари]

Пловдив, събота, 16 януарий 1882.

СПОРЕД ИЗВЕСТИЯТА, които ни идат от разни градове на отечеството ни, виждаме, че чувството за по-естетически наслаждения, за по-висши ощущения се развива в нашето общество. Един цял ред от представления, дадени в разни места на Южна и Северна България, представления, на които публиката не е щадила ни парите си, ни времето си, за да присъствува, показва, че димът на кафенетата и бирариите не може вече да удовлетворява нашето общество, жадно за развлечения по-нови и по-благородни.

Спешим да предупредим ония, които биха се намръщили при думата «развлечения», че развлеченията у едно общество са насъщна потреба, както хлябът, както солта, както дрехата. Развлечения човекът търси всякъде и винаги: в кръчмата, в пивницата, в кафенето, в безименните места и пр. Това е една нужда, която не можем да не припознаем. С тая вродена потребност за развлечения у човекът ний трябува винаги да разчитаме. Нужно е само да направим тия развлечения колкото безвредни, толкоз и по-малко животински.

Театърът е мястото на тия последните. Не говорим и за полезната страна. Ето защо ний се досегнахме днес до тоя предмет.

Какво се представлява сега у нас?

Все тия пиеси: драми и комедии, които са се играели преди петнадесет-двадесет години. Всякой разбира, че това са произведенията на покойний драматург Войникова. Едно време тия драми бяха нещо ново, нещо невидено и простодушната българска публика намираше непреодолима прелест в тях. Тогава представляванието на една от тях, например на Райна Княгиня, произвождаше страшен фурор, правеше цяла епоха в духовний живот на населението от оня град, в който се представяше. Неопитните и никога невиждали сцена актьори се представяха на удивлените зрители като някои общеевропейски таланти и писателят на тия редове еднъж беше чул да казуват, че актьорите в селото Х. (в Тракия) били по-изкусни от тия, които играели в големий букурещки театър! А тоя, който казваше това, беше присъствувал на тоя театър и не беше разбрал нищо от влашкий, а в село Х. той гледаше да излазят на сцената цареве и царици български, облечени в позлатени или поне в лъскави дрехи, и които говореха български.

Времето обаче, когато нашата публика безусловно се възторгаваше от всичко, що ѝ напомняше за старината и славното минало, се мина вече. Ний се освободихме и идеята за цар Асеня и за страшний Крума не ни докарва вече във възхищение. Прежните войниковски монолози и диалози, пълни с тържественост и пустота, нищо не говорят вече на душата. Присъствувахме тая зима на няколко от тия представления и имахме удивлението, или по-добре да кажем, удоволствието да чуем ропот из ложите и смехове на партерът. Чухме критики, чухме оценения, много или малко правдиви, въз достойнството на актьорите; въз недостатките на пиесата, която осуетяваше всичките усилия и талант на интелигентните актьори. Видяхме големи разочарования по лицата на нашата интелигенция и съжаления, и укори.

Това показва, че публиката вече може да мисли. Но числото на тая публика за жалост е твърде ограничено.

Но факт е вече, че публиката иска храна питателна, здрава, не фалшива.

Търси тя и не намира.

Навсякъде представленията са все тия: Райна Княгиня, Прекрасна мохамеданка, Крум Страшний, Покръщение на Преславский двор, Княз Потемкин.

Видяхме даже, че разкопаха из гроба Велисария и го представиха в един значителен град! Изкопаха също и Многострадална Геновева!

С изключение на две-три драми, които правят чест на книжнината ни, всичко друго е нищожно. А нищо ново не се являва!

Защо?

Защото ония, които биха написали нещо достойно, не го правят, като намират в занятията на политиката и чиновничеството много по-голяма прелест и вигода.

Защото, ако се намери някой в такова безумие, щото да пожертвува няколко месеца за съчинението на нещо добро и човешко, да се откаже от приятностите на леността и нехарът, за да даде на литературата ни едно порядъчно съчинение и даже стори материални жертви за напечатването му, той е напълно уверен, че при голямото наводнение на недодяланите и безсмислени, но трескучи и сойтараджийски книжлета à la Stantcheff, неговото — ще намери само едно ограничено число купувачи — така като у нас са малко ония, що търсят истинното и оценяват изящното — и обезсърчаването и разочарованието ще бъдат едничката заплата на трудът му.

Примери имаме поразителни.

Станчовите Драндавели имат вече по няколко издания!

Добрите съчинения няма какво да очакват от една такава конкуренция.

Невежеството дава днес тон на нашата драматическа книжнина; безвкусието и тъпостта на масата раздават венците сега!

Тии имат решающ глас днес!

Какво трябва, прочее, да се направи да се удовлетвори тая вопиюща потребност от свестни драматически съчинения у нас?

Как да се постъпи, щото да облагородим чувствата и да пречистим мозъците, заразени от охотата да се възхищават от драндавелщините?

Обществото, развитото общество, тича на представленията, съди, критикува, цени, иска по-доброто. Потребност съществува.

Но никой се не явява с по-доброто.

И никой не си задава въпрос: защо?

Ний знаем, че Областното събрание в последнята сесия отпусна на директора на народното просвещение 75 000 гр. с цел да се насърчи и улесни възраждането на наший Народен театър.

Помислил ли е почитаемий директор каква длъжност му се налага в тоя случай?

Помислил ли е, че нравствено нему се пада инициативата да размисли върху мерките, които трябва да се вземат, за да се снабди наший репертоар със свестни драматически книги и нашата сцена с даровити актьори?

Всяка година Областното събрание, водимо от желание да види нашата бедна книжевност илюстрирана с някои добри работи, е отпущало на директора на народното просвещение по 1000 лири, за да възнаграждава трудът на ония люде, които дават на училището някой добър учебник, на обществото една добра книга.

Какво направи директорът на народното просвещение от своя страна?

Кое съчинение насърчи? Коя книга премира? Предложи ли публично щедро възнаграждение за написването на някоя книга? Ний поне не знаем.

Можем навярно да кажем, че г. директор на народното просвещение пази в съкровището парите, които му се дават за такава общеполезна цел, за да може да се препоръчи с економический си дух пред Областното представителство и да си запази спокойствието.

Ний сме любопитни да видим как ще употреби и 2000 лири, които това неекономно и безразсъдно Областно събрание му отпусна за една Областна библиотека, без да е поискал той такова нещо.

Поне от досегашното можем да заключим и занапред.

В музеят на Източна Румелия няма освен прах и паяци.

В Европа правителствата жертвуват милиони, за да създадат монументални паметници на науката и изкуствата, да тикнат напред прогресът, да създадат авторитети и светила, а у нас г. директор на народното просвещение, вместо да употреби с полза доверието, с което го почита събранието, прави неискани от никого економии, в ущерб на светлината.

Благородните желания на просветеното Областно представителство остаят неосъществени.

Сега трябва ли да се чудим, че неразвитата маса се отнася апатично към всяко светло проявление в нашата книжнина, когато ония, които отбират и ценят, и служат на науката, и могат, и са длъжни да я насърчат, си правят оглушка пред гласът на прогресът, който чука на портата?

Повечко сърце, господа!

[Бр. 257 от 16 януари]

ЛИТЕРАТУРА

Българска илюстрация. Илюстрован домашен вестник, излиза еднъж в месецът.

Това списание, издавано от г. Янка Ковачева, при всичко, че е излизало доволно нередовно, е достигнало вече на десетата си книжка. Още две книжки и то ще влезе във втората годишнина на своето съществование. Като знаем колко е трудно у нас издаванието на какво да е периодическо списание, ний не можем да не бъдем снизходителни в оцененията си за тия, които понастоящем имаме. Издаванието било на вестници, било на списания и книги е засега предприятие, съединено с най-големите мъчнотии и затруднения, а често и с истински жертви. Причините за това са всеизвестни. Читающата ни публика се брои на пръсте. Политическото разделение на България немалко зловредно се отзовава засега поне на книжевното дело у нас. То раздели на няколко части и самата ни читающа публика.

Освобождението ни, с откриванието на нови поприща за деятелност, намали и числото на малкото и без това книжевни дейци, които имахме изпреди. Но колкото и да желаеме да бъдем снизходителни, ний не можем да премълчим, когато съглеждаме една небрежност, която може крайно да повреди на нашата книжевност, особено сега при възражданието ѝ. Не ще открием нещо ново за читателите на Българската илюстрация, ако кажем, че това списание се отличава въобще с подобна небрежност както в изборът, така и в качеството на съдържанието си. Най-първо то се пълни от началото и досега едва ли не само с преводи на чуждестранни романи. Приемаме, че романите и повестите могат да държат едно важно място в подобно списание. Но не можем да приемем да се пълни с романи и повести, и то изключително чуждестранни. Едно списание трябува да има по-разнообразно съдържание. Оригиналните статии се срещат от време на време в Илюстрацията, като една голяма рядкост. При това преводът на повечето романи и повести е крайно посредствен. Българский език е подложен на тежки изпитни. Четете например комедията на Гоголя «Ревизор». Преводачът не можеше да намери едно по-сполучливо и по-интересно съчинение от това, но той го е чисто и просто така изхабил в преводът си, щото ви иде да съжалите Гоголя, че е изпаднал в такъви ръце. Преводът е небрежен и неверен и се отличава с крайно невежество на българский език. Това е непростително, когато се превожда един велик списател като авторът на Тарас Булба и на Мъртвите души. Ето например няколко реда от преводът, които извличаме от самото начало на второто действие:

Осип. Дяволът да го земи, толкова съм гладен, толкова ми се яде и в томбакът (!) ми такава барбория (!), като че цяла ордия дига патардия (!). Щом като си идим, и изведнъж съм на къщи! Какво да казвам, какво да правиш! Ето — го (кой?) и другий месец захвана, откак е излязъл от Петербург! Пръждоса, приятелят, парите в (!) пътят, сега седи, подгънва опашка и не се сърди. А пак стигнаваха (!), и зеде-зеде (!!) за шеркет, но не, вижте ме. . .

Турски и улични, понякога изковани думи и изра-

жения се срещат на всеки ред като например: издърмечкана, ниицък, шури-мури, моабетничал, бол-бол, чейрек, сал, невем, чией, будала и прочее.

Желателно е, че издателят на Илюстрацията да бъде занапред по-внимателен в изборът на материалът, който помещава в списанието си. Ний му правим тая бележка, защото съчувствуваме на списанието му. Жертвите, които ще направи за подобрение на списанието, не ще останат невъзнаградени, защото ще спомогнат за увеличение на спомоществователите му. Ползата и нуждата от едно илюстровано списание се оценяват напълно от читающата ни публика. Не говорим за картините. Нямаме нищо против тия, които са били помещавани досега. Желателно е обаче да има във всякой брой по една-две оригинални. Но издателят на Илюстрацията се обещава да прави това занапред.

«БЪЛГАРСКИЙ ГЛАС» ИЗВЕСТЯВА, че са излезнали от печат Венецианский търговец и Цар Лир, драми от великий драматический списател Шекспира. Тия новопреведени книги не са още пристигнали тука. Ний желаем преводът им да бъде достоен за Шекспира. Преводачът им не ни е известен.

[Бр. 257 от 16 януари]

ЛИТЕРАТУРА

Шекспир в разказ за деца. Първа книжка: Шейлок, венецианский търговец. Превожда от руски и издава Тончо Маринов.

Под названието Шекспир, разказан на децата, Мери и Чарлз Ламб са написали на английски в прости и достъпни за децата разкази всичките съчинения на великий драматически писател. Г. Тончо Маринов се е завзел да преведе тия разкази на езикът ни от руски. Той заслужва пълна похвала за

това. Той дава на сиромашката ни детска библиотека книжки, които децата ще могат да четат с полза и с удоволствие. Цената на всяка книжка е 20 стотинки. Преводът е доста добър. Ний горещо препоръчваме трудът на господина Тончо Маринова.

[Бр. 258 от 20 януари]

[ОБЯВЛЕНИЕ]

ПОНЕЖЕ ГОДИШНОТО СЪБРАНИЕ на Научно-книжовното дружество не можа да стане на 24-й януарий по причина на недостатъчното число членове, които се явиха, то съгласно с Устава на дружеството повторно и за последен път се призовават всичките господа действителни членове на дружеството да се явят на годишното събрание, което се отложи да стане на 31 януарий (неделя) по 10 часът сутринта в Дирекцията на общите сгради.

Председател на Научно-книжовното дружество И. Вазов

Пловдив, 25 януарий 1882

[Бр. 260 от 27 януари]

ЛИТЕРАТУРА

Спомени от цариградските тъмници, от Св. Н. Миларова.

Горната книга отдавна е издадена в София. Обстоятелствата, всред които се появи, бяха такъви, щото тя мина почти несъгледана. Достойнството ѝ ще поправи тая неправда на времето. Тя може смело да се причисли при малкото ония книги, които правят чест на нашата книжнина. Тя е написана най-първо на хърватски, но

може да се счита в пълната смисъл на думата оригинално съчинение. Когато се е появила на хърватски език, всичкий печат се е отзовал за нея с най-ласкавите похвали и тя е намерила най-горещий и съчувствен прием в обществото. Тя е преведена на български от самий автор с помощта на един негов бивши съученик и приятел, г. Сп. Вацова и Хр. Белчова, които притежават и двамата истински книжевен талант.

Съдържанието на книгата отговаря напълно на заглавието ѝ. В нея г. Св. Н. Миларов (надеем се, че не ще ни намери вина, дето изхвърляме от името му ы-то което впрочем в правописанието си той е запазил само за себе си) разказува в език прост, но жив, изразителен и на много места поетичен, спомените от цариградските тъмници, в които, затворен по подозрение за политически причини, е прекарал две години и половина. При написванието ѝ той не е имал никакви претенции. Той не е мислил да даде нито книжевно, нито философическо съчинение. Той е имал пред вид и го е осъществил напълно за себе си това френско изречение: «Чашата ми е малка, но пия от своята чаша.» Г. Миларов не се е оставил да се увлече ни най-малко от наклонността към философическите разсъждения и спекулации, които правят и достойнството, и слабостта на Т ъ м н и ц и т е м и н а С и л в и о П е л и к о. Той няма за какво да скърби и да се укорява за това.

Планът на книгата е определен в краткото, но хубаво предисловие на хърватското издание, писано в 1876 срещу Нова година. «Сега, казва в него г. Миларов, кога наближава да удари исторический час на Изток и когато всичките погледи на светът се обръщат към тежкий болник на бреговете босфорски, мисля, че не би се чели без любопитство няколко картини от последните дни на издихающата държава.» Верен на планът, който си е предначертал, г. Миларов не се задоволява да разказва само своите страдания. По-голямо място държат в книгата му разни картини от тъмничний живот и разкази за приключенията на други затворници, които той описва така, както му са ги предали самите тии. Верни ли са тия разкази от край до край? Някои се съмняват в това и мислят, че измислицата държи голямо място в тях. Това подозрение прави чест на въображението на г. Миларова. Ний мислим обаче, че то не е основано. Ако и въображението на авторът да не е останало съвсем чуждо при стъкмяванието на разказите, не виждаме нищо в тях, което да не може да се вземе за вероятно и правдоподобно. Според нас г. Миларов е турил в тях от въображението си само това, което трябувало, за да направи истинското по-приятно и по-увлекателно. Всичките разкази са пълни с интерес и възбуждат до най-висока степен любопитството. Тии изобилствуват в книгата и чрез тях читателят прониква във всичките тайни и ъгли на турското общество: в тайнствений живот на харемът, във високите сфери на правителството, в обществений живот на турците в Азия. Всичко това е едно изучвание колкото всестранно и разно, толкова и любопитно, и увлекателно на турските нрави.

Г. Миларов говори навсякъде за себе си с една скромност, която възвишава целта на книгата му. Във всичко, което се отнася до него, той туря една деликатност, която му прави чест. С най-голямата приятност се четат ония страници, в които той говори за душевните си вълнения, за случките, в които имал някакво участие, за занятията си, за избягванието си. Всичко в книгата на г. Миларова: съдържанието ѝ, стилът, в който е написана, прави прочитът ѝ от най-приятните и занимателна. Тя е книга, която всякога ще се чете с интерес и ще доставя богат материал за всички ония, които искат да изучават турското общество. Тя има за нас и историческо значение, по причината на важните и неотдавнашни събития, всред които е написана, преди политическото ни освобождение. Спомените на тъмниците му заслужват да личат в библиотеката на всякой българин.

Ш е к с п и р о в и д р а м и с ъ к р а т е н и и н а р е д е н и н а п о в е с т и. Издават Л. Ив. Касъров и Ив. К. Каранджулов. Книжка първа: В е н е ц и а н с к и й т ъ р г о в е ц; книжка втора: Ц а р Л и р.

Цената на всяка книжка е 60 пари. Не можем да знаем дали горните книги са превод или оригинален труд. Ако е първото, не можем да се начудим защо съще-

временно да стават два превода на същите книги. Знаят читателите ни, че г. Т. Маринов е почнал тоя превод и е издал вече една книжка. Ако е второто, ще чакаме да видим книжките, издадени от г. г. Каранджулова и Касърова, за да се произнесем върху достойнството им.

Бр. 261 от 30 януари]

ЛИТЕРАТУРА

УЧИМ СЕ, ЧЕ Г. НАЙДЕН ГЕРОВ ИМАЛ НАМЕРЕНИЕ да начне наскоро изданието на своя Речник на българский език. Тоя речник е плод на дългогодишен труд. С издаванието му г. Н. Геров ще принесе на народа ни една голяма услуга.

[Бр. 262 от 3 февруари]

МИНАЛАТА НЕДЕЛЯ НАУЧНО-КНИЖОВНОТО ДРУЖЕСТВО в градът ни има извънредно годишно събрание, в което според 18 член от дружествений устав избра настоятелството си за настоящата година. Както ще видят читателите от докладът, прочетен в казаното събрание, всичката деятелност на това дружество през тая година се ограничила с издаванието списанието «Наука». При всичко това никой не може да откаже, че съществованието на това списание, колкото и несъвършено да беше то, беше и е едно отрадно явление в областта на новата ни книжнина. То е единственото по родът си издание, в което нашите малцина книжовници и учени могат да видят обнародвани трудовете си и по силите си да дадат какъв-годе подтик на научно-литературното дело у нас. Ето защо ний с особено благодарение видяхме, че съществованието му и занапред се освещава и старанията, които, както се научаваме, се полагат за възможното му и всестранно улучшение, ни дават право да се надеем, че занапред повече интелигентни сили ще вземат участие в това народополезно

предприятие и, следователно, ще имаме от него поголяма и полезна производителност.

Според едно решение, взето в горепоменатото събрание, настоятелството, същото и редакционен комитет — се натоварило да състави програмата на списанието за втората му година и да я представи за одобрение на дружеството.

Ние се ползуваме от тоя случай да сторим някои кратки забележки относително тоя предмет и мислим, че почитаемото настоятелство ще ги има пред вид при съставянието програмата.

Списанието «Наука» има за цел да насърчава развитието на нашата книжнина и да разпространява положителните знания из народът. Тая цел, сама по себе си твърде обширна и всеобемлюща, при относително малкий обем на списанието и сложността на предначертаната му задача, не може да бъде напълно постигната. Науката, европейската наука, е достигнала до такова високо усъвършенствувание, до такова крайно развитие, така много се е разклонила и омноговидила, щото тя твърде слабо ще бъде представена в тесните граници на едно подобно списание. Да искаме да запознаем читателите с прогресът на социалните, економическите и положителни науки в днешне време е невъзможно. Ний само ще споменем за тях, но няма да ги развием и разкрием достатъчно на една публика, неподготовлена доста за такива сериозни занятия. Малкото число чисто научни статии, що се напечатаха досега в «Наука», хубави инак, но недостъпни за повечето умове, не могат да постигнат целта си, т. е. да се прочетат и разберат добре, защото оня, за когото се тии пишат, за да разбере тях, трябва да знае и разбира много още научни открития, които се присвояват само с постепенно и систематическо изучение. Няма сумнение, че не трябва ни на миг да изпущаме извид ходът на общеевропейската наука и да запознаваме с нея, в популярно изложение, нашата читающа публика. Но това може да стане в отделни книги или в едно изключително научно издание. Колкото за «Наука», ний сме на мнение да я направим изключително н а ш а, сиреч да публикуваме в нея само статии, които се досягат до наший бит, до нашите нужди, съдоустройство, общество и национални

възрения. Ний не можем нищо да кажем повече от онова, което европейците са казали по науката. Да се преведе чуждото, що е вече готово и спечелено за човечеството, то е необходимо и то може да стане, както казахме по-горе, винаги и както щем. За да направим единственото това списание колкото се може повече оригинално, българско, полезно, трябува да пишем в него онова, което ни направо интересува, но което нито европейците, нито ние сме извадили още наяве. Не ще да бъде зле, според нас, ако се появяваха в него почесто разкази и статии по животът на българите, по описанието на чудно богатата наша родина, за красотите и разнообразието на която имаме само една примрежена идея; ако се разкрият пред очите ни характеристичните явления в наший социален живот, недостатките, нуждите, условията, в които се развива нашето общество; ако ни се дадат произведенията на българското творчество, проникнати с наший народен дух и национални аспирации; ако ни запознаеха по-добре с нашето минало и с настоящето ни и така нататък. По тоя начин ний ще имаме в «Наука» едно много интересно и с разнообразно съдържание списание, а в същото време ще придобием оригинално и самобитно българско дело, което да даде нов подтик и възраждание на нашата досега по болшей части плажиаторска и преводна книжнина.

[Бр. 263 от 6 февруари]

ЛИТЕРАТУРА

9-ТА КНИЖКА ОТ СПИСАНИЕТО «НАУКА» ИЗЛЕЗЕ вече от печат; съдържанието е следующето: I. Жертви и отмъщение, повест от г. Величкова; II. Нещо върху Богоровий речник; III. За водата и проч. от П. Николова; IV. Народна песен; V. За пчелите, превод от Писарева; VI. Любопитна статистика от Г. Кр.; Деветдесет и третя година, роман от Виктор Хюго, прев. от Ив. Ев. Гешов.

По затруднения, произходящи изключително от липсувание на порядъчно работяща печатница в градът ни, излазянието на 9-та книжка действително се позабави. Няма съмнение, че новото настоятелство ще настои следующите книжки да излязат всичките до края на годината (до 1-й априлий) и че ще им даде съдържание, напълно оправдивающе съчувствието и надеждите на читателите на списанието.

Бр. 263 от 6 февруари]

ЛИТЕРАТУРА

Статистический календар на Старозагорский департамент за 1882 година, нареден от Старозагорската префектура.

Календарът на Старозагорский департамент за 1882 година е една книга доста обемиста и съдържа подробни и всестранни сведения върху казаний департамент, по които може ясно да се види как стои той в административно, съдебно, економическо и културно отношение. Освен това там са прибавени още няколко твърде любопитни статии, като историческо описание на градът Стара Загора, животът и смъртта на Царя Освободителя и много още статистики за европейските държави. Това е една интересна сбирка и ний би желали, щото и другите департаменти да би подражали тоя пример и издали би подобни статистически календари, които ще хвърлят голяма светлина върху материалното и нравствено състояние на гражданите от нашата Област.

В книгата са притурени и два портрета, единий на н. с. главний управител, а другий на покойний царя Александра II.

[Бр. 265 от 13 февруари]

ВЧЕРА БЕШЕ 19 ФЕВРУАРИЙ!

Дата велика и достопаметна.

Нищо по-пленително и сладко от възпоминанията, които възбужда тоя ден в душата на всеки българин. В тоя ден на 1878 година ний видяхме да се издига пред нас във всичкото си величие наший народен идеал; Санстефанский мир ни даде изведнаж цялото отечество; ний видяхме в удивление, като насъне картата на освободена България велика, славна и внушителна. От добруджанските пусти крайбрежия до охридските сини вълни България се простря целокупна, грамадна исторически. Видяхме пределите ѝ да надминуват пределите на древнето българско царство при най-силните наши царе.

Това беше Санстефанска България.

Това беше исторический договор, подписан на 19 февруарий!

Уви! Санстефанский договор умря.

Велика България, достигнала до идеалната си почти величина, изведнаж се разкъса, намали, погълна и не остана освен един изуродован къс от снагата ѝ.

Умрял е вече и Оня, който по едно мановение разклащаше, буташе и създаваше държави.

И двете еднакво велики, еднакво грандиозни. Събитието — достойно за личността, делото — велико като човекът. Явления славни и всепоглъщающи: едното пълни историята, другото векът. Покойний император поиска да съсредоточи в една дата всичките слави, всичките възпоминания, всичките подвизи на царствованието си. 19 февруарий беше синонимът на великий ден, беше пряпорецът на свободата. И пред тоя пряпорец се покланяха в благоговение милионите люде, които са между двете бели морета.

Може ли да се изкаже всичко, което развълнува всяко българско сърце при възпоминанието на тая дата?

Най-силните, най-дълбоките чувства, които могат да развълнуват човеческото сърце, съединяват в тоя ден в една мисъл целий българский народ. Разкъсани и

разединени, тоя ден събаря всичките граници, които враговете ни са поставили помежду нас. От Дунав до Егейско море, от Черно море до Охридско езеро великата дата на 19 февруарий съединява в същето упоение, в същий възторг целий български народ.

В тоя ден двуглавий орел се спираше победоносен пред Цариград. И посред заглушителните ура, с които победоносните руски войски посрещаха известието за сключванието на славний мир, извоюван с кръвта им и подвигите им, прогърмяваше тоя вик.

Българи, вий сте свободни!

И трептящи от възторг, ний виждахме изпълнени, осъществени в тоя ден всичките си мечти, всичките си идеали, всичките си стремления народни!

Ний виждахме да падат като чрез вълшебство в един миг веригите на петвековното робство. И роби вчера, от единий до другий край на отечеството си в тоя ден ний се поздравлявахме свободни!

Нека Европа завистлива и да подига своята сила против нас. Силните имали тая подлост да се съединят против слабостта и да си дадат това удоволствие да смажат тия, които не можаха да се борят против тях!

Ако паднахме пред тоя срамен съюз, нашите мечти, нашите идеали, нашите стремления преживяха мръсната му победа.

19 февруарий е празникът, посветен на тия мечти, идеали и стремления. Той е празникът, в който се подръпва чувството ни за тяхното съхранение. Той е празникът, в който се калява в същите чувства сърцето на цял народ, който е дал клетва да ги пази и да преследва осъществението им!

Осветлена от величието на тия чувства се представлява в тоя ден пред нас паметта на Царя Освободителя. Памет свещена, памет, която вековете ще правят да расте в сърцата ни.

На колене, на колене пред тая памет свята и велика!

На колене пред всичко, което тя ни наумява!

Честит народът, който има в своята история дата, която чрез чувствата, които възбужда в него, чрез възпоминанията, които му наумява, може всред окаянства-

та на живота, всред изпитанията на нещастието да го постави в една минута по-горе от самото него, да вдъхне надежда на слабостта му и да му даде вяра в бъдещността му, в историческото му призвание.

Като празнуваме денят на великото събитие, в който освобождението ни стана дело, нека си наумим всичко, което ни завеща тоя ден Царят Освободител.

Той ни завеща тия две неща: връзките неразрушими на признателност и любов, които ни съединяват с братский ни руский народ, и великий политически народен идеал, осветен от Санстефанский договор, към изпълнението на който трябува постоянно да се стремим.

Нека знаем да опазим в сърцата си свято и непокътнато това велико завещание! Нека то стои винаги пред нас!

Великата задача като бъде в сърцата ни, нейното изпълнение остава въпрос на времето.

Нека с тия чувства, святи и велики, останем да пристъпяме всякога към празнуването на великий ден, който Царят Освободител даде на историята ни!

[Бр. 267 от 20 февруари]

Пловдив, сряда, 24 февруарий 1882.

МНОГО ПЪТИ ПЕЧАТЪТ В ОБЛАСТТА НИ изказа удивлението си по повод на странното поведение, което държи от няколко месеца насам българский Екзарх Йосиф I.

Сякаш че това високопоставено духовно лице изведнаж забрави високата си човеческа мисия и от наставник и застъпник на многочисленото си паство преобърна се на политический агитатор и се закрепи в София да утвърди основите на абсолутизмът и да служи за вярно оръдие на един чуждестранец, който налага всичките си усилия да потъпче и да свърже самосъзнанието на наший народ и да убие в него всяка идея за стремление към своята историческа задача.

При пръв поглед човек би казал, че поведението на екзархът е съвършено естествено и че той не противоречи

нито на историята, нито на интересите си, като се съединява със светската власт противу народът.

Това е било винаги така. Владетелите и тираните винаги са смело разчитвали на духовенството в борбите си с човеческий напредък, с ходът на нещата и с революцията на идеите.

Историята на западните народи е пълна с фактове, които потвърждават словото ни.

При все това, поведението на екзархът нам се вижда чудно.

Ний бяхме привикнали до днес да гледаме на нашето висше духовенство, а особено на главата на нашата черкова, като на представители истинно народни, стоящи на височината си и готови всеки час да се жертвуват за правдините и за свободата на народът, който ги постави така високо.

Поне така беше в епохата на нашето Възраждание. Паметта на оние свещеноначалници, които биваха заточвани, заточавани и преследвани от турското правителство, е свежа още у нас.

Негово блаженство Йосиф I тръгна из другий път.

Той о с т а в и народът и прегърна деспотът.

Кажете ни, молим, какво прави екзархът в София от 7—8 месеца насам?

Какво търси той в гнездото на политическите борби, на калните подвизи и на шарлатанствата?

Кога е той искал позволението на народът, за да иде да агитаторствува в полза на князът Александра?

Какво търси тоя екзарх, тоя калугер между тая сган чужденци и продажни търгаши и интриганти, а не стои на мястото си в Цариград, за да може да защищава не нас, не българите в Княжеството — бог ни опазил да имаме вече нужда от неговата защита, — а клетите, а нещастните македонци, за които в целий свят никой се не сеща, никой не зимва да поговори две думици, утешни и насърчителни!

Новости ни пристигат из многострадалната Македония от ден на ден, по-печални и възмутителни. Българщината се намира в агония под лютото мачкание на турската тирания и гладни чужденци като лами са зинали да погълнат това бедно население, а никой не издава гласът на тревогата!

Униатската пропаганда напред.

Гръцките владици елинизират народът.

Идеята за подчинение на патриархът взима от ден на ден по-голяма почва.

Сган сръбски агенти, от една страна, сган немски агитатори, от друга, кръстосват, опасват Македония и се ползуват от най-малкий случай да увлечат отчаяните българи там, в прегръдките на чуждеземецът, в пропастта.

А дядо екзарх стои в София.

Може би той се не бои от гневът на народът, който е пропаднал; още по-малко от гневът на бога, от когото твърдо той вярува, че се намира в безопасност.

Но историята затапя вече перото си, за да запише ужасното слово по челото на овчарят, който остави паството си и който направи съюз с вълците.

Но кой знай? Може би народът да каже своята дума преди историята. . .

[Бр. 268 от 24 февруари]

ДНЕВНИК

МИНАЛАТА СЪБОТА ВЕЧЕР има едно небивало натрупване от зрители в Люксембургский театър, откак е дошла трупата на г. Калиша.

Онова, което беше привлякло толкова свят на позорището, беше представлението на героическата защита на Шипка от българите, което фигурираше нея вечер.

Подир комедията «Рибарят», която се изигра (на турски език) прекрасно, благодарение на высокий комический талант на г. Калиша, и песента, съдружена с игра, представи се на сцената картина от Шипченский проход с опълченците, който вид предизвика възторжени ръкопляскания. Въобще, като отнемем националното ѝ качество, героическата защита на Шипка биде играна без связ и без правота.

Госпожа Жозефина изпя доволно изкусно няколко

куплета, не дотам добре заучени, от песента «Радецки» (преходът на Дунава от Ботева), които се прекъсваха от патриотическите ръкопляскания и викове на публиката.

[Бр. 268 от 24 февруари]

ЛИТЕРАТУРА

ИЗВЕСТНИЙ ИСТОРИОГРАФ на България г. д-р Константин Иречек работи понастоящем върху една нова книга по статистиката и историята на Тракия въобще и частно на Пловдив. За тая цел той събира старателно всичките сведения по тоя важен предмет и се е отнесъл с писма до някои лица в градът ни, за да му доставят някои необходими данни.

В СОФИЯ СЕ ПЕЧАТАЛО вече първата книжка на Периодическото списание, за подновението на което беше се известило вече; то се намира под главното редакторство на г. К. Иречек.

НАУЧАВАМЕ, ЧЕ ЩЕ ИЗЛЕЗЕ наскоро една книжка от стихотворения от г. Дукова.

[Бр. 269 от 27 февруари]

ПРЕДИ ПЕТНАДЕСЕТ ГОДИНИ ЖУРНАЛИСТИКАТА У НАС беше най-неблагодарното занятие, най-обезсърдчителното предприятие, което можеше човек да си въобрази. Един безумник, един патриот с големи трудове, унижения, молби събере някой и други грош, хване да издава някой вестник с привлекателно название, изчерпи си в три месеца сетнята

оставен самичък, без съчувствие, без никакво заплащание поне на физический му труд, биваше принуден да захвърли вестникът и да иде да стане слуга при някой търговец или даскал в някое село. А многочислените му читатели с преспокойна съвест виждат това и очакуват, щото някой по-голям безумник да последува жертвата, за да могат да четат вестник бадяхава.

Донейде -си тогава така трябуваше да бъде. Главната цел беше един път да привикне народът да чете, да му се внуши любов към вестници и потребност от умствена храна. Материалните ползи стояха на третий и четвъртий план. Тогава беше времето на жертвите и самоотрицанието.

И тогава прощаваха на тоя народ.

Доста е, че той желае да чете.

Предприемателите се съсипваха, но целта се стигаше.

А днес как стои нашата журналистика и въобще периодический печат?

Да кажем ли право?

— По-зле оттогава. Защо?

Защото се изхайтихме, защото, като привикнахме да четем вестници и периодически списания, привикнахме в същото време и да не плащаме и да чакаме без пари да четем новини и др. Ний можем облог да направим, че на 100 читатели у нас 45 души само са плащали вестниците; осталите 55 души са били редовни спомоществователи или любочитатели на вестници от няколко години насам и не са дали нито грош за вестник! За да се уверят в истинността на думите ни, ний молим съмневающите се да се обърнат към някои вестникоиздатели, наприм. към Манчова, към Данова, и ще видят осезателно всичката големина на безбожието на наший народ към вестниците!

Попитайте тия, които са предприели да издават периодическото списание «Наука».

Според както ни уверяват, настоятелството досега е похарчило от фондът 100 лири за пътни издръжки, телеграми и пр. по събиранието на абонаментите на това списание и още две хиляди рубли стоят неплатени! Това е ужасно. Това влече към пълно банкрутство.

Но кой е причината на това?

На това развращение на читающата маса у нас са причината слабий характер на издателите, които пращат изданието си на светът без предплатно или подобре безплатно. Всичко се плаща на тоя свят, само вестникът се не плаща.

Да си не платиш чипиците на чизмарят е срамно, да не заплатиш на локантаджият, който те храни, е безчестно. Да не заплатиш обаче на оня, който ти пише и праща вестник, то не е ни срамно, ни безчестно. Ти си уверен, че няма да те викат на съд, нито пък могат да те нарекат човек нечестен и недобросъвестен.

Един вестник, що има от това?

Що има? Пропаданието на вестникът и пропаданието на издателят.

— Няма кусур. Други ще хване да издава вестник!

И човеците са уверени, че без друго друг някой ще им доставя вестник пак, и безплатно, и не плащат, и имат право.

Върху това можем да говорим още дълго време и. . . без полза.

Ний само изказахме горните няколко съждения, като случайно прочетохме на челото на един местен вестник типическите и безсмислени думи: вестникът се предплаща.

[Бр. 275 от 20 март]

ПОЛОЖЕНИЕТО НА РАБОТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

отива от зле по-зле.

Пълномощията, които в Свищов Великото народно събрание даде на князът, не принесоха никаква полза. Можеше да се мисли тогава, можеше да се предполага, че един път земал в ръцете си всичката власт и инициатива, князът и правителството му, което последува превратът, ще реорганизуват страната, ще положат развитието на Княжеството на по-добра почва, с една реч, можеше да се вярува, че като се е домогвал с такъва настойчивост и решителност за безгранична власт, която му дават пълномощията, князът е имал

на ръка приготвени цял ред законопроекти и системи за преобразования, способни да поправят работите в Княжеството, според него твърде забъркани, и да въдворят мирът и спокойствието в държавата.

Нищо такова немá.

Правителството на Батенберга знаем какво извърши до днес.

Цяла върволица насилия и беззакония, едни от други по-възмутителни, ознаменуваха епохата на пълновластието.

Затваряния, гонения, бойове, изгнания, притеснения, всичките гнусни средства на деспотизмът се употребиха, за да се задуши и последнята идея за конституцията в България.

Между това обстоятелствата, времето произведе своето действие върху умовете.

Либералната партия в Княжеството извади новата си програма, чрез която обяви, че се съгласява на ония изменения в конституцията, които практиката би показала за необходими. Народът чрез многобройни митинги изрази своето примание на тая програма, в която либералната партия правеше отстъпки от своята догма: неприкосновеността на конституцията в полза на по-високи интереси на отечеството.

Какво направи българското правителство пред вид на това гръмко заявление?

Наместо да почете волята на народът, която напълно се съглашава с желанието, изказано в прокламацията от 27 априлий 1881, то се стреми да отнеме на българските граждани и сетнята възможност да изказуват тая си воля. Ний видяхме как това жалко създание — Държавний съвет — унищожи свободата на събранията.

Последната правдина на българите в Княжеството се отнима!

Най-напред народното правителство.

После свободата на печатът.

После свободата на изборите.

После свободата на обитаванието в Княжеството.

Подир — свободата на съвестта.

Най-после — свободата на събиранията.

Утре ще им се отнеме свободата да дишат чистий въздух!

Ние твърдо вярваме, че нито княз Батенберг, нито правителството му, пред вид на тия общенародни заявления от негодувание, изразени напоследък против произволът и беззаконствата, които се извършват от човеците на превратът, нямат спокойно съвестта си за утрешний ден и че тия безумни пориви от беснувание не са, освен конвулзиите на един умиращ човек.

Нищо няма да ги избави от позорът на падането. Това падание има зародишът си още в престъплението на 27 априлий.

[Бр. 278 от 3 април]

НЕЩО ПРЕДИ ШЕСТ ГОДИНИ, по тия дни, в България се разиграваше страшна драма. Гергьовден беше дата, която правеше всичките сърца да тупат болезнено и всичките умове да се стряскат пред неизвестността на бъдещето. Последните априлски дни изведнаж приложиха една колкото светла, толкова и мрачна страница в нашата история. Движението на революцията, което се почна в Панагюрище с вдигането на левский пряпорец и се смаза с изкалянето на няколко хиляди майки и деца в Батак, се продължи само няколко деня, но то се отзова с ужасен начин по всичкий свят и имá последствия превратът, добрините на когото ний вкушаваме днес.

В тая минута, когато политическите страсти са напълнили всичките души и когато честолюбивите планове на егоизмът не дават възможност на духът да почувствува по-великодушни неща, когато мрачната дата на 27 априлий стои като едно черно петно пред очите ни и ги стряска, и ги привлича, възпоминанието за дните на самоотвержението и идеалите влива една необяснима облага в стеснената ни душа и ни прави да гледаме с гордост на миналото си или, по-добре, без срам на себе си.

Тогава ставаха явления, които днес не могат да станат и които подир няколко десетки години ще се показват невероятни на учуденото потомство.

Днеска ний видим, че изпълнят наший хоризонт

сенките на личности, които се именуват Начевичи, Грековци, Аневци, Ремлингеновци: цяла сган от интриганти, шарлатани и угнетатели пълнят и умовете, и животът ни. Тогава — в дните на страданията и мъченичествата тия имена не се чуваха. Тогава се слушаха имена скромни и тъмни. Тогава Каблешков, Бенковски, Ботев, Волов, Катрафилов и цял рой безумни идеалисти тичаха, говореха някакви думи, които днес нямат смисъл у нас, падаха, умираха.

Ний не искаме да натякваме на настоящето. Ний не искаме да правим паралел върху въодушевлението на априлските дни през 1876 г. и бездушието на априлските дни на 1882 г. Ний не искаме, като наумяваме за великите събития, да сочим пример и да изискуваме от нас си неща, които пред умните люде не са освен глупост. Ний даже се боим, че може би да предизвикаме не върху едно лице ироническа усмивка за неуместността на споменуването на работи, които в сегашното практическо време нямат нищо общо с честолюбивите планове на нашите тесни чела и широкоразтворените ни джебове.

Но все едно. Ний неволно си напомнихме. Може би да се замислят и други над това същото. Гергьовденът от 1876 г. заслужва тоя им труд.

[Бр. 284 от 24 април]

ЧИНОВНИЧЕСТВОТО У НАС ОТ ДЕН НА ДЕН взима по-особен и своеобразен характер. Повечето от младите люде, които са имали честта един път да се воврат в служба, сдобиват постепенно, но очевидно отличителните черти на чиновникът: самонадеяността, безгрижността, егоизмът и тъпостта. Постоянните им занятия в канцелариите и постоянното им пребивание в кафенетата способствуват по един фатален начин за тяхното умствено и нравствено похабяване. Злото сега още не е твърде голямо и няма застрашителен характер, но с времето то ще вземе по-големи размери и ний ще имаме цял народ от недоучени, но самооблъщени чиновничета, които по ограничеността в своите

понятия и неразвитостта си ще съставляват една неблагонадеждна ветрена интелигенция, неспособна за никаква инициатива и прогрес.

За да се убедим в истинността на това скръбно утвърждение, достатъчно е да хвърлим един бежлив поглед на безбройний рояк чиновници и чиновничета в столицата, които пълнят кафенетата, пиварниците, общите разходки и всичките места, дето се губят пари и време. Погледнете във физиономиите на тия чиновничета, в самодоволното изражение на техните лица, в тъпоблагодарните погледи, които хвърлят на публиката, и вий завчас ще проникнете в техний вътрешен свят и ще съгледате пустотата, която съществува в сърцата и мозъците им.

Да; тия млади люде, минали в канцеларията, кои от терзийский дюкян, кои от бакалницата, кои от ученический стол или от попрището на скитничеството и безделието, вече чувствуват, че положението им е достойно за завиждание и че нямат нужда от никакво понататъшно развитие. Умствените занятия, прочетът, книгите и всичко онова, което способствува за моралното им повдигание и вчеловечавание, е пренебрегнато от тях. Едновремешното бакалче имаше по няколко книги за прочет, размесени с тефтерите му, днешното чиновниче няма нито време, нито воля да отвори книгата, за да изчерпи малко светлина и да научи повечко нещо от стереотипическите и безжизнените фрази на канцеларията, с които е пълна главата му.

Нашето чиновничество не чете.

Нашето чиновничество не мисли.

Една голяма част от младите сили на наший народ повяхва и запусталява, без да произведе по-друго нещо освен елемент от празнолюбци и паразити. Дружествата се затварят, читалищата изчезват, сказките вече станаха смешни, разните общополезни и благотворителни общества умират от анемия, книжнината вехне и остая в забвение: всичко що може да служи за доказателство на нравственото възвишение на едно общество, на напредъкът, когото то прави, на добрий залог за бъдещето му, изчезва у нас; цъфти само неизмеримий егоизъм, надут, глупав и отвратителен!

Ний сме имали случай да се разговаряме с млади

...ници с изящно държание, безукоризнено облечени и имеющи вид на образовани люде. Е добре, ний останахме поразени от тяхната ограниченост, от отсъствието на всяко свястно възпитание и по гладките лица на които не блещи освен една вечно самодоволна усмивка, едно смешение от плоскост и блаженство, които ти докаруват жалост.

Коя е причината на тоя умствен застой на класата, която у нас има претенция да представлява интелигенцията? Кой пришъпна на тия миловидни и недозрели млади люде, че тии си са добре така и че тям не трябува ни наука, ни развитие, ни прогрес?

Ний ще се повърнем вторично върху тоя невесел въпрос.

[Бр. 285 от 28 април]

Пловдив, събота, 8 май 1882.

ПРАЗНУВАНИЕТО ДЕНЯТ НА ВЕЛИКИТЕ СЛАВЯНСКИ ПРОСВЕТИТЕЛИ наближава. Някакво чувство на гордост и сладки упования обладава душите при наумяванието за тоя чуден ден. Само оня народ, който е бил като нас сирак цели векове и сиромах от славни предания и спомени, може да разбира всичката благодат и величие на такъв светъл ден.

Ний, които сме станали доволно материалисти, които гледаме от практическата и полезната страна на всяко едно събитие, ний, българите, след превратът, разумява се, не можем вече да разберем достатъчно българите до превратът*, да чувствуваме еднакво с тях и да се възхищаваме от самата сянка на някоя угаснала слава. Нам е позволено днес да мислим повече за себе си и за настоящето. Едно време, т. е. неотдавна, българите мислеха за отечеството, което страдаше, и през лютите страдания на робството гледаха в бъдещето и съзираха там някакви мътни, неясни идеали, които създаваше фантазията им.

* Тук говорим не за мръсний преврат на Батенберга, но за великий преврат на освобождението ни.

Свети Кирил и Методий! Ако се вмислим добре върху тия две имена, ще останем поразени от великата революция, която произведоха в духът на българский народ; революция, може би еднакво велика с оная от 9-й век! С възкресяванието празникът на св. Кирила и Методия, може да се рече, възкръсна и българский народ! В тоя велик ден се сбраха и олицетвориха всичките наши сладки надежди, всичките ни светли аспирации, всичките ни въздишки и жалби, и упования. В денят на 11 май цяла България страдалческа, нещастна, окована се разклащаше и развълнуваше като по някое тайнствено мановение и при дрънчението на веригите и под угрожающий поглед на тиранът пееше тия химни възтържени, в които оживяваше нейното велико минало, в които се изливаше цялата ѝ душа и съществование!

Да, значението на 11-й май е велико за нас. Днес ний имаме двойна причина да празнуваме тоя народен празник. Заради нас той съединява спомените не само за далечните времена, когато двамата солунски братя с вдъхновено слово на устата и с евангелието в ръката в Преслав, в Моравия, в Хозария проповядваха истината и удряха първий топор в основите на варварщината и тъмнината; когато два императора Борис и Святополк прекланяха старческите си глави под техните благословии и двадесет славянски народа трепереха от удивление при името на учителите; не, на тоя ден ний дължим второто и по-велико инак възкресение на българский народ, възкресение нравствено и политическо възрождение на заветните мечти и надежди, зарината в прахът на миналото. Ний ще празнуваме тоя ден, сиреч тия имена, като първите двигатели на нашето народно самосъзнание, като първите небесни пратеници, които ни извикаха: «Наука!», и пошепнаха: «Свобода!». . .

Уви! В тоя миг тежко, убивающе чувство потисна душата ни.

Ний се сетихме за Македония.

Там е Солун, отечеството на великите братя.

Там още владее тиранията и мъчителството, които съдбата оставя наследие на нашите измъчени и злочести братя!

И ний не можем да им помогнем! И ний не можем да

присъединим нашите откровени ликувания с техните! Ний не можем да ги прегърнем и целунем без угризение и без срам. И нашата безпечна радост ни се види като една ирония над техните страдания и безнадеждност. . .

О, братя македонци! О, страдалци, поклон сърдечен вам!

[Бр. 288 от 8 май].

ЛИТЕРАТУРА

ПЪРВАТА КНИЖКА ОТ ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ на Българското (от пред. браилското) книжовно дружество, както вече е известно, излезе на бял свят. Както и трябуваше да се мисли, в това списание, едничко по родът в Княжеството, са взели участие, преимуществено, писатели авторитетни, които са вече заслужили много или малко на възраждающата се българска книжнина. Ний с особено благодарение прочетохме хубавите исторически и географически статии на г. г. Дринова и Иречека, и двамата знаменити български историографи, относящи се към нашето отечество. В статията Цар Георги Срацимир (Страшимир) г. Иречек ни дава твърде подробни и любопитни сведения за последните дни на издихающата наша политическа независимост и за най-подирните и безуспешни борби с турците, направени от цар Александровите синове и внуци, за да възпрат победоносното нахлуване на азиатските пълчища в България. Тия нови открития по последните минути на съществуванието на българското царство заслужват всичкото внимание на любителите на българското минало.

Статията на г. Дринова върху храбрий войвода Николица, един от последните бранители на българската свобода в 1018 година, е тоже твърде занимателна и интересна. Няма съмнение, че наший първий отечествен историограф ще издаде занапред още повече исторически трудове, с които да се хвърли светлина върху

многото изостанали и до днес тъмни страници от историята ни. Ний имаме право да очакваме това от неговото високо образование и просветена деятелност. Твърде любопитни са тоже бележките на наший многозаслуживший книжевен деятел г. П. Славейкова. Тии ни дават едно вярно понятие както за ония мрачни времена, в които г. Славейков е почнал своята труженическа деятелност за събуждането на народът ни, така и някои черти от неговата пълна със страдания и борби биография. От стихотворенията това на г. Козлова под название Паданието на старата българска държава видя ни се, че не струва нищо. Г. Козлов, сьчинителят на сполучений епический разказ Хайдут Сидер, съвсем се не познава в новото си произведение, което не заслужваше нито обнародване в първата книжка на списанието, нито препоръката, която му прави редакцията на това списание. Библиографический отдел е много скуден, а това е един важен пробел в списанието. В едно чисто литературно издание, каквото е настоящето и което излазя само веднаж на двата месеца, трябуваше да се обърне особено внимание върху развитието на нашата съвременна литература. Осталите статии в списанието са доволно занимателно написани. Въобще появлението на това списание е един едър факт в нашата книжнина и не може, освен да възрадва всяко българско сърце.

Ний му желаем възможно повече успех и най-горещ прием от българската читающа публика.

Ето съдържанието на първата книжка:

I. Няколко думи. В. Д. Стоянов. II. Българский цар Срацимир Видинский. Д-р К. Иречек. III. Черти от метеорологията. Г. Н. Златарский. IV. Географическото изучение на България. Д-р К. Иречек. V. Български пословици. П. Р. Славейков. VI. Нов паметник за българската история. М. Дринов. VII. Студия върху населението на Средец. М. К. Сарафов. VIII. Стихотворения: а) Момък и вила. В. Попович; б) Падание на българската стара държава. Никола Козльов. IX. Народни песни: а) Из Софийско; б) Из Шуменско. В. Д. Стоянов. X. Книжнина: а) Рецензия. Д-р К. Иречек; б) Кратки вести от научний и книжовний свят. М. Дринов; Сп. Вацов. XI. Изложение за подновение деятелността на

Бълг. кн. дружество. В. Д. Стоянов. XII. Към членовете на Бълг. кн. дружество. XIII. Правилник за привременното управление на Бълг. кн. дружество. XIV. Известия от Бълг. кн. дружество.

[Бр. 293 от 24 май]

НАПОСЛЕДЪК ВИДЯХМЕ НАПЕЧАТАНО в един местен вестник преводът на новий труд на г-на д-ра К. Иречека върху нашето отечество Из Източна Румелия. Г. Иречек описва пътуването си от Пловдив до София през 1880 г. и с една вещина и изкуство, достъпни само на един специалист-географ и при това горещ любител на българската земя, разправя ни подробно за всичките видове и картини, които разнообразието на нашата чудно хубава природа представя на всяка нова крачка. Няма съмнение, че както ний, така и всички други четци са прочели с истинско удоволствие гореказаната статия. Ний пръв път от нея виждаме много нови работи, много любопитни изображения на нашата природа, която не само че не познаваме, но я и не зачитаме. Ний сме толкова невещи в познаванието на своето отечество, толкова малко се интересуваме за онова, с което то се отличава или е надарено, щото цели краища, окръзи, планини и грандиозни красотии на България ни са неизвестни и не им знаем нито имената, нито съществованието.

Впрочем и не можеше по-друго да се очаква от един народ, който блещи с пословична апатия и който игнорира сам себе си. . .

Нам е много жално, дето до днес не сме видели никой от нашите възпитани в Европа учители, някои от нашите списвачи, някои от нашите учени да напише поне два реда за тая клета България, която им дава животът и въздухът; ни от един град, дето се предполага да има интелигенция, ний не видяхме до днес да излезе поне едно непълно описание на някое кътче от страната ни. Нашите учени и напредничави люде правят днес това, което правим и ний сами: гледат си службата, почиват, отдъхват си, блаженствуват, бездействуват.

Времената, в които живеем, не са времена на труд, борба и мисъл, а на рахатувание, или по-добре да се изразиме с думите на един наш приятел, ний живеем в мързеливите години.

Едничко утешение имаме поне в нашите селски учители, които, забравени от светът, чужди за нашите амбиции и славолюбиви поползновения, твърде скромно възнаграждавани,за да им иде на умът за обогатявание, при другите си служебни занятия намират време да се занимаят с описванието на местата, в които живеят, и по тоя начин из своите тъмни и заглъхнали ъгли принасят много повече полза на науката и самопознанието у нас, отколкото много други, които обитават България, а с България се не познават.

Нам ни е жално, че неволно дойдохме да направим един укор на нашите просветени учители, укор, който може би тии не заслужват по една или по друга причина.

Но сравнението, което само по себе си стана между селските учители и градските, не можеше да даде друг резултат.

Ний сме видели от Сливен, от Пазарджик, от Хасково, от Бургас и други главни центрове на Областта ни стотина кални или блудкави дописки във вестниците, пълни с клевети и инсинуации, и жлъчка, но ни една дописка не бяхме щастливи да прочетем в някой вестник, която да ни опише днес един от тия градове, и един българин, който знае хубаво географията, а не е посетил Сливен например, ще да знае много по-добре положението и природата на Новий Орлеан в Северна Америка или на Алжир, отколкото на родното злополучно място на Хаджи Димитра.

[Бр. 296 от 5 юни]

Пловдив, събота 12 юний 1882.

УМЪТ НИ НЕВОЛНО СЕ ПОВРЪЩА към дълбоко трогателната оная церемония, която се извърши миналата неделя в българските в градът ни гробища.

Бълг. кн. дружество. В. Д. Стоянов. XII. Към членовете на Бълг. кн. дружество. XIII. Правилник за привременното управление на Бълг. кн. дружество. XIV. Известия от Бълг. кн. дружество.

[Бр. 293 от 24 май]

НАПОСЛЕДЪК ВИДЯХМЕ НАПЕЧАТАНО в един местен вестник преводът на новий труд на г-на д-ра К. Иречека върху нашето отечество Из Източна Румелия. Г. Иречек описва пътуването си от Пловдив до София през 1880 г. и с една вещина и изкуство, достъпни само на един специалист-географ и при това горещ любител на българската земя, разправя ни подробно за всичките видове и картини, които разнообразието на нашата чудно хубава природа представя на всяка нова крачка. Няма съмнение, че както ний, така и всички други четци са прочели с истинско удоволствие гореказаната статия. Ний пръв път от нея виждаме много нови работи, много любопитни изображения на нашата природа, която не само че не познаваме, но я и не зачитаме. Ний сме толкова невещи в познаванието на своето отечество, толкова малко се интересуваме за онова, с което то се отличава или е надарено, щото цели краища, окръзи, планини и грандиозни красоти на България ни са неизвестни и не им знаем нито имената, нито съществованието.

Впрочем и не можеше по-друго да се очаква от един народ, който блещи с пословична апатия и който игнорира сам себе си. . .

Нам е много жално, дето до днес не сме видели никой от нашите възпитани в Европа учители, някои от нашите списвачи, някои от нашите учени да напише поне два реда за тая клета България, която им дава животът и въздухът; ни от един град, дето се предполага да има интелигенция, ний не видяхме до днес да излезе поне едно непълно описание на някое кътче от страната ни. Нашите учени и напредничави люде правят днес това, което правим и ний сами: гледат си службата, почиват, отдъхват си, блаженствуват, бездействуват.

Времената, в които живеем, не са времена на труд, борба и мисъл, а на рахатуване, или по-добре да се изразиме с думите на един наш приятел, ний живеем в мързеливите години.

Едничко утешение имаме поне в нашите селски учители, които, забравени от светът, чужди за нашите амбиции и славолюбиви поползновения, твърде скромно възнаграждавани,за да им иде на умът за обогатяване, при другите си служебни занятия намират време да се занимаят с описванието на местата, в които живеят, и по тоя начин из своите тъмни и заглъхнали ъгли принасят много повече полза на науката и самопознанието у нас, отколкото много други, които обитават България, а с България се не познават.

Нам ни е жално, че неволно дойдохме да направим един укор на нашите просветени учители, укор, който може би тии не заслужват по една или по друга причина.

Но сравнението, което само по себе си стана между селските учители и градските, не можеше да даде друг резултат.

Ний сме видели от Сливен, от Пазарджик, от Хасково, от Бургас и други главни центрове на Областта ни стотина кални или блудкави дописки във вестниците, пълни с клевети и инсинуации, и жлъчка, но ни една дописка не бяхме щастливи да прочетем в някой вестник, която да ни опише днес един от тия градове, и един българин, който знае хубаво географията, а не е посетил Сливен например, ще да знае много по-добре положението и природата на Новий Орлеан в Северна Америка или на Алжир, отколкото на родното злополучно място на Хаджи Димитра.

[Бр. 296 от 5 юни]

Пловдив, събота 12 юний 1882.

УМЪТ НИ НЕВОЛНО СЕ ПОВРЪЩА към дълбоко трогателната оная церемония, която се извърши миналата неделя в българските в градът ни гробища.

Тоя скромен паметник, въздигнат от отечеството на изпълнений дълг! Тия почести, въздадени в името на отечеството, на паметта на ония, които са загинали на негова служба! Може ли да има зрелище по-умилително и по-трогателно?

Сладко е да умреш за отечеството, е казал Гораций.

Колкото ще човек да бъде скептик и равнодушен, не може да не почувствува колко е сюблимно изречението на поетът, когато види подобно величествено зрелище: подвигът на тия, които са достойно умрели, признан, възвеличен, увековечен от признателността на отечеството.

И смъртта на тия, които загинаха в пламъците на пожарът на щабът, е подвиг достоен за признателността на отечеството.

Пламъците изхвърчат от вси страни, злокобната им червенина се загубва, проблясва и пак изчезва в гъсти кълба от заглушителен дим, отгоре и отдолу всичко трещи и се събаря, огънят е навсякъде, смъртта запушва всичките изходи; всред тия пламъци, всред тоя дим, всред тия трещения, всред тая смърт, права навсякъде, дето се представлява един изход за спасение, солдатите стоят на своят пост, без да мръднат, без да трепнат.

Множеството, притърчало на пожарът, расте. То забравя, че гори щабът. То мисли само за ония, които са в него, обвити от пламъците. Спасението на солдатите — тая е едничката мисъл, която вълнува всичките тия сърца. И от всичките тия сърца излиза един вик: «Спасете се.»

Но когато всички викат: смъртта! тии казват: длъжността!

И тии издъхват, като повтарят тая дума.

Пасивната покорност може ли да изясни тая непоколебима твърдост пред смъртта, явна, неумолима?

Тая смърт е подвиг, висок пример на самоотвержение и на мъжка доблест.

Паметникът, осветен в неделя, е паметник, въздигнат на тия високи и сюблимни добродетели.

Народът, който може да указва на такива паметници, може гордо и с вяра да гледа в бъдещето.

Това, което прави силата на една войска, не е числото ѝ, а мъжеството ѝ.

И нашата млада войска, когато се яви случаят да се бори за честта, славата и свободата на отечеството, не ще се лиши от това мъжество, като има въз себе си такива примери на самоотвержение и доблест, какъвто ѝ дадоха тия, на които биде издигнат паметник.

Когато потрябва да се борят с враговете на отечеството, нашите солдати ще умеят да заслужат на бойното поле да се каже и за тях, както се казва и за другарите им, които умряха в изпълнение на войнишкий си дълг:

«Тия са наистина братя на ония, които се биха на Шипка.»

[Бр. 298 от 12 юни]

Пловдив, събота, 3 юлий 1882.

РУСИЯ ЗАГУБИ СВОЯТ ВЕЛИК ГЕНЕРАЛ!

Славянството загуби своят герой!

Поразени от ужасното известие, цели дни бяха изминали и нашйй ум се отказваше да повярва, че това е истина.

Ако една грозна фаталност се изправеше внезапно над славянството, тя не можеше да произнесе думи по-страшни, по-злополучни от тия, които телеграфът, в грозната си краткост, ни принесе на 27 юний:

Скобелев умря!

Тежък е жребият, който ти се падна, о Москва! Плачи! Плачи! С тебе плаче цялото славянство, потопено в траур.

Същото чувство на неутешна скръб съединява с тебе Петербург и Варшава, Прага и Аграм, Цетина и Белград, София и Пловдив, над мъртвото тяло на тоя, който беше славата, гордостта, надеждата на всички!

Като удар от мълния падна печалната вест навсякъде, дето бие едно славянско сърце.

Всеобщата скръб, в която смъртта на Скобелева потопи всичките славянски земи, може да служи само

за достойно мерило на големината на загубата, която постига Русия и цялото славянство.

Всичката слава, за която човек може да се домогва, Скобелев я беше спечелил и той слиза в гробът, увенчан със сиянието на безсмъртието. И не за своята слава умира преждевременно тоя, който беше си придобил всеобщо удивление и със своите подвиги беше си заслужил титлите на славен генерал, велик воин, легендарен герой. За славата на народът си и на племето си, за надеждите, които Русия и славянството възлагаха на храбростта му, на самоотвержението му, на предаността му, на геният му, умира той преждевременно!

Черни ще останат в историята на Русия годините 1881 и 1882. Как величествено се изправяха на славянский горизонт тия два светли образа: царят, сюблимната добрина, Скобелев, сюблимний героизъм. Престъпническа ръка свали в гробът царят, когато се готвеше да увенчае великото си и славно царствувание с нови благодеяния. Подлата съдба посегна на дните на Скобелева, когато обаянието на името му и геният му, достигнал в пълното си разцъфтяване, възбуждаха в сърцата на всички толкова големи и благи надежди.

Скобелев притежаваше гениият на победата, тоя гений, който създава великите пълководци. Името му само струваше една армия. Даваха му солдати и под неговото знаме тия солдати ставаха герои. Той ги проникваше със своят дух, със своят огън, със своята храброст.

И нему приличаше да каже на славяните, във всеуслишание на целий свят: «Неприятелят е немецът.»

Победителят на Гьоктепе, героят на Плевня можеше да хвърли тоя визов.

Нямаше неприятел, против когото славянството да не би могло да се мери на бойното поле, като имаше да го води против него Скобелев.

В бляскавата кариера, която Скобелев премина, един укор само му е бил направен: тоя укор неустрашимостта му го е спечелила. Удивлението, което възбуждаше, правеше, щото и неприятелите да се съединяват с русите в укорението, че не жали животът си, че се хвърля безпощадно в опасностите. Няма бой, в който да е участвувал, без да е излагал животът си на опасност. За него в боят първата длъжност на войникът беше да върви неустрашимо срещу смъртта и на генералът да му даде първи пример в това. И колко пъти той е бил на два пръста от смъртта! Той вярваше в звездата си. Смъртта, поразена от неговата храброст и неустрашимост, го пощади в боевете.

Съдбата подла му била предназначила друга смърт!

Тя искала да въздигне още един печален паметник на гибелното нещастие, което прилича да преследва руский народ във великите му мъже. При гробовете на Пушкина и на Лермонтова тя била решила да прибави и други гроб и да свали преждевременно в него още една руска и славянска слава!

[Бр. 303—304 от 3 юли]

ЛИТЕРАТУРА

ТИЯ ДНИ ИЗЛЕЗЕ от печат К р а т к а б ъ л г а р с к а и с т о р и я о т н а й-с т а р о в р е м е и д о д н е с, съставена от С. Бобчева. Ний се надяваме, че «Наука» ще се занимае с оценението на тоя учебник.

В РУСЧУК СЕ ПРЕВОЖДА романът на Сервантеса Д о н К и ш о т Л а м а н ш с к и от г. Самсаров. Ний не сме приели още тая книга, която отдавна още трябуваше да бъде преведена, затова не можем да се произнесем върху сполуката на преводът. Желателно беше, впрочем, да беше се занимало с превождането на тоя chef d'oeuvre някое по-вещо лице, отколкото г. Хр. Н. Самсаров.

В ПОДЛИСТНИКЪТ НА В. С Ъ В Е Т Н И К се обнародва Хофмановата известна приказка Щ а с т и е в и г р а от г. Брързицов. Ний забележваме, че тоя път г. Бръзицов по-старателно се е занимал с

преводът на едно от произведенията на знаменитий немски повествовател.

Г. Н. ПОПОВ ВЪВ ВАРНА е съставил и издал нов учебник за С л о г а. Трудът на г. Попова, мислим, не ще бъде безполезен в нашите училища. Жално е само, че той не все с еднакво внимание е избирал образците из отечествената ни книжнина, които е турил в книгата си. Но по своята краткост и ясност тоя учебник ни се види по-сполучлив от тия на Войникова и Шишкова, затова го и препоръчваме.

ИЗВЕСТНО Е, ЧЕ Г. П. Р. СЛАВЕЙКОВУ се отпусна пособие от правителството (от 40 лири), за да направи обиколка из Родопските планини, за да събира географически и етнографически сведения. Ний вярваме, че г. Славейков ще намери доста нови неща в тоя заглъхнал кът на отечеството ни, но времето и местните условия не ще му позволят да обходи и разузнае всичко, що съдържат любопитно за нас Родопите. Ний мислим, че няма да стори зле, ако се възползува за допълнение на сведенията си от многобройните описания на разни села в Източна Румелия, които от шестседем месеци се печатат в «Народний глас».

ИЗЛЯЗЛА Е ЧАСТ ОТ И Л И А Д А Т А на Омир, преведена от г. Филипа Велиев. Ний до втором ще се позанимаем с тая книга.

Г. МИЛАРОВ, ДАРОВИТИЙ АВТОР на С п о м е н и о т т ъ м н и ц а т а м и в Ц а р и г р а д, довършова сега своят сериозен труд върху историческото изложение на нашата борба за черковна независимост. Ний с удоволствие се научихме, че редакционний комитет на «Наука» приел да обнародва това дело на г. Миларова в идущите книжки на списанието.

[Бр. 315 от 11 август]

П л о в д и в, с ъ б о т а, 21 а в г у с т 1882.

ВСРЕД ГОЛЕМИЙ ЗАСТОЙ, В КОЙТО СЕ НАМИРА НАШАТА КНИЖНИНА; всред пълното отсъствие на всяко сериозно духовно и умствено движение в наший преизпълнен с прозаически интереси и вълиси живот, отвън България, там в далечната славянска Прага, тупат сърца български, пълни с живот и ентусиазъм, сърца верующи в идеалното и любящи страстно отдалеченото отечество.

Това са българите студенти в странство и особено в Прага.

Ний не можем да си помислим без гордост какви свежи сили се възпитават там, какви благородни стремления вълнуват гърдите на тая наша младеж, която, вън от наший кръг на смътни и нищожни страсти, гледа отдалеч на разкъсаната България, страда, дъха с нея и се труди още отсега да ѝ поднесе своята лепта на любов, като очаква денят, в който ще може цяла да се посвети на нейното служение.

Българите студенти в Прага, според добитите ни сведения, са истинското наше украшение в странство. Като оставяме настрана трудолюбието и способността, които почти по всичките висши европейски училища са били отличителните качества на българските студенти, казаните студенти заслужват признателността ни за голямата и страстна любов към всяко едно отрадно проявление в наший духовен живот, за своето похвално усърдие да запознаят по-отблизо двата братски народа — чешкий и българский, да обобщят техните мисли, възрения, идеали. Няколко литературни кружки, съставени в Чешко от нашите млади, с цел да ни дадат на български най-хубавите цветове от чешката съвременна литература, и на чешки — всичко, каквото по-добро е произвела българската мисъл, са едно светло явление.

Ний видяхме от няколко време насам няколко превода на чешки образцови съчинения — новели и други книжовни статии, пратени на местните вестници от казаните наши съотечественици не от користолюбие, не за тщеславие, а единствено да п о с л у ж а т з а о б о г а т я в а н и е т о н а н а ш а т а к н и ж н и н а.

Ако ний се радваме толкова над това явление и ако настояваме върху него, то е, защото го сматряме като много рядко, като много прекрасно.

Ний сме видели, за жалост, а и сега знаем студенти нашенци, които са се отдалечили в някои чужди земи не да събират съкровище от знания, не да се приготвят да могат да бъдат действително полезни граждани на България, а са отишли там просто от користни разчети, да преминат курсът на́две-на́три и да дойдат поскоро с дипломът си или без него в България, да станат чиновници, да се потопят в мъглата на политическите страсти и да устрояват с всякакви средства кариерата си. Такъви личности, когато са в странство, не се тревожат от никакви високи чувства, тии не съществуват за нас; когато се у нас върнат, стават паразити, ако не изгубени.

Спешим да кажем, че такива личности, за щастие, са твърде малко на брой у нас!

Много е желателно, щото елементите, силите, които ни идат отвън, да бъдат свежи, пълни с вяра в доброто и с високи стремления. Ний имаме най-голяма нужда днес от людие на идеята, а не от людие на разчетът. Само идеалистите са способни на хубави работи, на самопожертвование и благородни пориви. Разчетът не създава освен низки създания и мръсни егоисти. Като говорим това, нам ни дойде на ум за толкова наши млади, образовани съотечествени[ци], преимуществено в Княжеството, които, вместо да пръскат светлината и напредъкът, са станали злополучни политически оръдия на тогова и оногова и мачкат съвестта си по всякой начин, за да запазят мъничките си интереси. Де остана тяхното образование? Какво сториха с богатите си знания? Що създадоха добро и трайно в народът си? Каква следа оставят за своето съществование? — Нищо. Е добре, тия людие са изгубили направлението си. Тии са се учили да станат наставници на народът, ръководящи мисли, дейци и почтени труженици, а станаха непотребни твари. Можем да посочим в тоя миг десетина имена. Някои с гордост казват, че ние сме позитивен народ. Лъжа! Ние ставаме материалисти! Подир няколко години, ако отиваме все така и ако не се прелеят нови сили в наший народен организъм, ний ще хванем с ирония да поглеждаме на всекиго едного, който би смеил да бъде по-друго освен чиновник или п о л и т и к. Ний ще изгубим вярата в себе си и в бъдещето си и наший идеал няма да бъде освен джобът ни, добре натъпкан с пари.

Но ний вярваме, че такова вскотявание няма да сполети народът ни, додето има той още синове неразвратени и незаразени от тая атмосфера на аферизъм и подлост.

Повтаряме, нашите надежди са цяло младо поколение съотечественици, които днес възпитават умът и сърцето си в европейските високи учебни заведения.

[Бр. 318 от 21 август]

ЛИТЕРАТУРА

ВИЙ, ПОВЕСТ ОТ ГОГОЛЯ. Между няколкото добре преведени повести от знаменити европейски списатели и напечатени в «Ред» сега се обнародва в същий лист повестта «В и й», на която темата е едно суеверие, съществующе между малорусите. Ний няма да излагаме самий вървеж на разказът: всеки читател на Гоголя знае твърде хубаво всичкий драматизъм, който се съдържа в тоя разказ. Ще кажем само, че за пръв път виждаме на българскй Гоголя, преведен, както му приличаше: превъзходно. Ний сърадваме преводачът.

ИЗЛЯЗЪЛ Е В СОФИЯ брой 7 (год. 1) от С б о р н и к ъ т з а т е л е г р а ф и т е и п о щ и т е в Б ъ л г а р и я.

Г. ИВ. СЛАВЕЙКОВ ЩЯЛ ДА ИЗДАДЕ в отделна книга Шекспировата драма Ю л и й Ц е з а р, преведена от него на български и печатена досега в подлистникът на «Независимост».

2-ТА КНИЖКА ОТ ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ НАУКА до краят на тоя месец ще излезе от печат. Ний слушаме, че списанието при започванието на II година се посрещнало твърде съчувствено от нашата читающа публика. Желателно е само да си плащат всичките абонати, защото, инак, съществуванието на такова едно предприятие е почти невъзможно.

[Бр. 318 от 21 август

Пловдив, събота, 4 септември 1882.

И ДРУГ ПЪТ СМЕ ГОВОРИЛИ за бедственото състояние, в което се намира наший периодически печат. Икономическите затруднения и всевъзможните препятствия, които среща в съществованието си всяко периодически издавано списание, са неизчислими. Ний виждаме, че у нас се появяват много вестници и периодически списания, живеят няколко време и изчезват. Ако някои продължават съществованието си, то това е под натискът на задушающи затруднения, на постоянни усилия и борба с апатията и недобрата воля на публиката.

Вестниците са днес една необходима храна за умовете на нашето развито общество. Тяхното значение, тяхната важност никой не може да отрече. Отнемете вестниците от един народ, и той остая буквално в глухотата и тъмнината. Той не намира въздух за дишание; той вижда кръгозорът, който го обикаля, тесен и тъмен. Вестникът, какъвто и да бъде той, от каквото естество и да бъдат вдъхновенията му, каквато програма и да следва, той е една сила, той е един двигател невидим и всесилен на духовете и напредъкът.

Между това условията на съществованието днес на един вестник никак не са се изменили. Жадността към четението му от публиката се равнява с апатията ѝ към поддържанието му. Нашите българи, т. е. ние, приехме вече благодарний навик да приимаме и да четем вестници, без да ги плащаме, което впрочем не е ни безчестно, ни криво.

Понякога у народите се създават чудни понятия, странни взглядове на някои въпроси. У дивите южни африканци се вярва, че да изядеш един човек б я л, не е зверско, а, напротив, твърде кавалерско дело; у нас е утвърдено понятието, че да разориме, да разсипеме един гражданин, стига той да бъде в е с т н и к о и з д а т е л, то това е много почтено и в редът си.

То е почти едно гражданско право.

«Наука» пак почва съществованието си. Първата ѝ година се изкара благополучно, несмотря на хилядите нравствени и материални поразии, които имаше да пренася настоятелството на списанието.

«Наука» даде на нашата книжнина доволно статии по науката, по педагогиката и по изящната словесност. На тоя миг ний знаем стотина порядочни спомоществователи нейни в Областта и в Княжеството, че грижливо са се подвързали в едно 12-те книжки от списанието, ударили инициалите на имената си въз червената кожа и се любуват на своята собственост. Е добре, тия млади, тия симпатични люде не са си платили «Наука». Тям не е съвестно. Тях не е ги еня. Нека дружеството да има на шията борч няколкостотин лири; нека за всяка книжка от «Наука» да отиват сто лири по редактиранието ѝ и печатането ѝ. Това не вреди. Тия почтени люде са приимали «Наука» бадява; и занапред бадява ще я приимат: тии са се записали вече за втората година спомоществователи. Що ги е грижа тях. Нека си бият главата ония, които не са имали работа, ами са взели да пишат и издават «Наука»! Ето в какво положение се намира сега наший периодически печат.

От една страна, цяло подвижничество, от друга — банкротство!

Това е общото състояние на периодическите списания и вестници в нашето отечество. Това е една язва за нашата книжнина. Докат трае тая дълбокопроникнала язва, ний няма да видим у нас трайно някое литературно-периодическо издание. Във всичките народи на светът вестниците се п р е д п л а щ а т. Едно време цариградските вестници введоха, то се знае, по нужда, безплатно пращание на вестникът и това остана правило и до днес. Ний ще се повърнем втори път да поговорим върху това нещо.

[Бр. 322 от 4 септември]

НАРОДНА СТАРА (?) ПЕСНОПОЙКА, издал Павле М. Лютов, издание II.

Ето какво заглавие е турил г. Лютов на известната на мнозина сбирка от патриотически стихове П р я п о р е ц и г у с л а, написани от г. Ив. Вазов и издадена Букурещ през 1876 г.

Според както навярно се научаваме, трудът на г. Вазов се препечатва сега без негово знаяние. Г. Лютов не само че не е искал позволението му, но дори е и махнал псевдонимът П е й ч и н, под който тогава излезе книжката на г. Вазова.

Това не стигало обаче и г. Лютов напечатал на корицата на книжката П р е п е ч а т в а н и е т о с е з а б р а н я в а, като действителен стопанин на делото.

Тая постъпка ни се вижда твърде недобросъвестна. Това е една чиста кражба на частна собственост, която се преследва и наказва от законите на всичките господарства.

Ний, впрочем, ще се повърнем да поговорим по-нашпространно върху нуждата да се издаде един нарочен закон за обезпечение на правото въз книжовни дела, против такива злоупотребления.

[Бр. 327 от 22 септември]

НАШЕТО СТОЛИЧНО ОБЩЕСТВО СЕ ОМЪРЛУШИ. Никоя зима не е царувала такъва тишина, такъва мертвяща апатия, такова отсъствие на всяко умствено движение, на всяко проявление от живот и бодрост. Областната сесия се свърши и с нея се премахна и малкото оживление, което съществуваше в столицата на Южна България. Духовний живот съвършено отсъствува. Миналите зими имахме разни въпроси да ни вълнуват, разни интереси да ни занимават. Сказките, театралните представления, основанието или възобновлението на разни корпорации, развлеченията, да, защото и развлеченията са доказателства за живот, изобилуваха и даваха на градът един аспект живостен и весел. Днес всичко това отсъствува. Дори и меланхолните лантерни рядко се чуят по улиците на Пловдив, или подобре, отстраниха се в затънтените краища на столицата. Всичкий отличен свят стана положителен. Всичкий интелигентен елемент се омърлуши. За да бъдем справедливи обаче, длъжни сме да кажем, че пак има събрания, интереси, въпроси, но тии са от друго естество: събранията са потаени и без свещ; въпросите са въпроси на партии и на беснующи страсти; интересите са интереси на безпощадний егоизъм и бездушие. Кое е причината на това безотрадно явление? Кой прави да се въдворява такова мъртвило в мозъците и в душите? В улиците срещаме познайници със замислени лица, срещаме фигури, потъмнели и наведени, като под товарът на някоя ужасна мисъл, що се е вгнездила в тях. Никъде не можем да чуем дума, не можем да видим признак на бодрост. Пред нас и около нас стават решающи събития, но ний ги не знайме. Някъде шият изтайно дрехата, която ний сами сме си кроили: малко ни е грижа; в България се събрала камара от неизвестности: що ни е грижа? Нашата се окаля: та що от това? Всякой е погружен в себе си. Всеки има един тесен кръгозор, из строгите предели на който не смее да излезе. Всеки мисли за своето а з. Уви, това е вечна история. Но другаде се забележват и светли звезди, и сияющи зари, които освещават тъмний небосклон, които успокояват мислителят и обнадеждюват душата. У нас светлите явления се губят, защото ги няма. Убивающето затишие владее навсякъде. Чувствува се, че е нужно да се освежи това общество от прозябающи същества; да се сгреят тия мозъци от лед и тия сърца от камен. Кой ще внесе в наший организъм тоя нов елемент от деятелност и вълнение? Нам трябува идеал, за да ни въодушеви. Де да го търсим? Трябува ни задача, за да вземем да мислим, кой ще ни я предложи? Ний не губим надежда, че това усипателно състояние няма да се привърши и че жив огън ще хване да буйствува в нашите жили. Такива усипателни минути в животът на обществата са логически, но и временни. Кой ще може да открие булото на бъдещето и да ни каже какво събитие, каква идея, какъв лост е приготвило провидението, за да даде тълчок на нашите вцепенени сили?

[Бр. 352 от 18 декември]

Пловдив, събота, 1 януарий, 1883.

В ОБЩОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА РАБОТИТЕ НИ двете последни години не се различават много една от друга и ако, по приетий обичай, поискахме да хвърлим един бегъл поглед върху годината, която изтича, не бихме имали да изменяваме много нещо от онова, което казахме лани за предшествующата година.

Всеки посреща с радост новата година. За всекиго тя се явява пълна с надежди и благи обещания. Нека се надеем, че и за народът ни тя ще биде добра и благополучна. С това благопожелание честитим на читателите си новата година.

Колкото и неутешително да ни се представлява положението, колкото и причини да имаме да гледаме на него със скръб и безпокойствие, ний искаме да крием надежда, че то ще се направи и ще можем в неотдалечено време да гледаме доверчиво в бъдещето. Надеждата трябува да ни даде сила да гледаме без страх мъчнотиите и да ги победим.

Други народи, освободени като нас след дълго робство, имали са дълго време, за да положат на здрави основи своето развитие и да обезпечат съществованието си и бъднината си. Тии са могли да се бавят в дълги борби, да преминат през перипетиите на разни преврати, да изпитат добрините и лошевините на разни режими, да чакат естественото развитие на събитията. Освободени във векът на железниците и на телеграфът, ний нямаме това време. Ний трябува да бързаме. Това, което други са имали време да направят в няколко десетки години, ний трябува да го постигнем, да го направим в няколко години. Историята върви сега с бързината на парата и на електричеството. И ония народи, които не

вървят заедно с нея, тя ги смазва безпощадно в непреодолимий си ход.

В развитието на народите времето със своята медленост играе важнейша рол. Без да отказваме, че много и много трябува да очакваме от естественото и постепенно развитие на нещата, искаме да кажем, че за да обезпечим своето бъдеще и да постигнем своите съдбини, ний сме длъжни да направим извънмерни усилия. Там, дето трябува, там, дето можем, ний трябува да насилим, да спреварим времето.

Способни ли сме за тия усилия? Ето де е великий въпрос на бъдещето. Ето де трябува да се срещнат, де ще се познаят патриотите.

Като помисли човек за огромната задача, която ни предстои като народ, има защо наистина горестно да се замисли. Само когато тая задача бъде постигната и завършена, ний ще можем да издигнем глава, да погледаме в бъдещето и да кажем: то е наше. Историята може да върви. Тя няма опасности за нас. И тая задача заслужва всичкото напрягание на силите ни. Няма самоотвержение, няма самопожертвованията, за които да не може да ни направи способни.

Додето има българин, който на българска земя да пъшка под чуждо иго, и когато му говорят за българска свобода, жално да казва, че тя не е за него и очите му да се пълнят със сълзи, задачата не ще бъде завършена.

Ако българите, свободни днес, има за какво да милеят за свободата си,то е преди всичко за това, защото тя им дава възможност, защото тям се пада честта и дългът да извършат освобождението и обединението на целий българский народ в границите, които са му дали историята и страданията му. Каквито и въпроси да ги замислюват, нищо не трябува да отвлича вниманието им от тая мисъл. Тя трябува да стои над всичките наши занятия като звезда, която показва целта, към която трябува да се стремим. В сърцата ни и умовете ни тя трябува да държи първо място, да ни държи всякога крепки и бодри, достойни за себе си, достойни за съдбините ни.

Първата стъпка към изпълнението на народната ни задача е съединението на двете свободни Българии.

Когато ходът на работите отвъд или отсам Балканът

изтръгва от сърцето ни печални отзиви, това не е, защото тии не отиват така, както бихме ний желали, защото не отговарят на политически принципи, които бихме ний искали да се положат в основа на нашето устройство, но главно и преимуществено за това ний гледаме, че това, което става, ни отдалечава от изпълнението на народните ни стремления, че сами излагаме на опасност нашето бъдеще, че великата цел, която трябува да гоним, не ръководи нашите действия.

Не се отричаме от своите принципи.

Опитът ни убеди сега повече от всякой други път, че само оня режим е удобен за България, който отговаря на демократический дух на народът и позволява на всички сили да съдействуват за напредъкът му.

Не може да бъде траен един режим, който въверява управлението само на няколко егоисти и жуисьори и обещава на безсилие всички ония, които не искат да мислят като тях и да им кадят тамян.

Високите интереси на отечеството трябува да ни дадат това самоотвержение да се откажем да преследваме абсолютното и да се задоволим с относителното, което е просто възстановлението на законите.

Най-слабото усилие на патриотизъм би трябувало да накара ония, в ръцете на които са съдбините на Княжеството, да удовлетворят това требование. Само с това условие Княжеството може да изпълни великата рол, за която е то предназначено, на българский пиемонт. Не трябува да се молим. Съединението ще срещне силни неприятели. За да се обезсилят, трябува да им се отнемат всичките предлози, с които би поискали да оправдаят съпротивлението си на съединението. Тия предлози тии ги намират днес в неуредното положение на Княжеството.

Не вънкашности трябуват, а дела. Отсъствието на гаранции за напредък, за свободен и независим живот е едно оръжие, което противниците на съединението, по убеждение или по егоистически сметки, не ще забравят да замахат в решителний час. Дайте тия гаранции и враговете ще изчезнат и при първий сгоден случай ний можем да се спуснем в борбата, смели, уверени, че сполуката ще увенчае усилията ни и жертвите ни!

[Бр. 355—356 от 1 януари]

ПОДИР НЯКОЛКО ДЕНА СТОЛИЦАТА НА ЮЖНА БЪЛГАРИЯ ще празнува годишнината на своето честито освобождение от властта на ислямизмът. Ако още отсега загатваме за наближаванието на тоя знаменателен ден, то е, защото сме уморени вече от лутанията в хаосът на политическите страсти и вълнения и както ний, така и публиката има нужда от нещо светло, от нещо успокоявающе душата в началото на новата година.

Да, нужни са такива дни на радост и на светли възпоминания посред безизходний мрак, който ни окръжава, посред тревогите, които ни са пълнили цяла година. В постоянното боричкание с животът, с всичко, което ни забикаля, със страстите и мизерностите на тоя свят, ний се чувствуваме като осветлени от някоя нова заря при дочакванието на такива дни, които ни говорят не за нашите лични и мръсни интереси, не за нашите егоистически цели и планове, а за великите събития на историята, за решителни удари на съдбата и за високи длъжности, и за големи идеали. . .

Приятно е да си напомня човек времената, когато всички ний, развълнувани, удивлени, настръхнали, гледахме как въз развалините на деспотизмът и на варварщината се въздигаше царството на свободата и на образованието; когато великанът Скобелев посред нощ преплуваше ледната Марица, за да ни каже: свободни сте! Когато неустрашимий Гурко с исполински крачки прелетя от полите на Витоша до полите на Родопите, след като беше вече прескочил един път Балканът. . . Величествено е, трагическо е да си напомним как при Караач легнаха няколко хиляди руски витязи, за да оздравят за нас свободата и благодатта на тая благословена и мъченическа страна; не мислеха тии тогава за това, за което мислим ний днес. . . Ний, наследниците, ний, малките, тогава се губехме в нищожеството си. Уплашени, възхитени пред тия борци-гиганти, ний благоговейно ги благославяхме. Днес ги забравихме. Ний сме практически народ. Ний добре правим. . . Нашите тесни чела не раждат освен оскъдни идеи, нашите затворени за велики чувства сърца не тупат освен за мъничките ни интереси, които изпълнят всичкий ни умствен кръгозор. Когато липсат гигантите, лилипут-

ците се разбуждат; когато мине времето на великите самопожертвования, на подвигите, на героизмът, изскокват наяве низкопълзящите инстинкти на тълпата и настая шумотевицата на всичките мрачни страсти, пожелания, стремления, които се сблъскват едни с други и които някои наричат живот, а ний наричаме д р е б н е я н и е. Прочее, добре е, че има такива дни, в които, макар и минутно, душата се окопитва и се обладава от нещо по-високо и по-чисто. Възпоминанието за великото никога не е безследствено. Един човек, който не помни в животът си велики преврати, не е достоен за тях. Един народ, който няма в миналото си велики спомени и в животът си велики дни, той не може да разчита на себе си, той няма вяра, защото няма примери, които въздигат, които ободряват и раждат големите стремления.

Прочее, добре е да се позамислим над недалекото минало. Може би в него да намерим нови светлини за наший помрачен ум; може би из смътните спомени на една страшна и славна епоха да извлечеме нещо, което да ни науми за някаква забравена длъжност, за някаква оттикната задача.

[Бр. 355—356 от 1 януари]

ЛИТЕРАТУРА

ИМАЛИ СМЕ СЛУЧАЙ НЕВЕДНЪЖ ДА ПОХВАЛИМ БЪЛГАРСКИТЕ СТУДЕНТИ И УЧЕНИЦИ В ПРАГА за усърдието, с което залягат да бъдат още от училищната скамейка полезни на отечеството си. С преводи, доставени на разни вестници, тии запознаха българската читающа публика с някои видни чехски писатели. Имаме днес ново доказателство на трудолюбието им. Тии са приготвили една книга, която обещава да е крайно интересна и полезна. Ето съдържанието ѝ:

1. «Животописът на Г. С. Р а к о в с к и й», четен при тържествений вечер, 1882, 4-й март в Прага от г. Иосеф Барак, редак. на «Národni Listy», прев. Явашов.

2. «Животописът на И в а н а А м о с а К о м е н с к и й», съставил Койчо Божков.

3. «Д а р в и н и н е г о в о т о у ч е н и е», 15. «П р о с в е т а», съставил Явашов.

4. «Животописът на Г л а д с т о н а», съставил Т. Георгиев.

5. «Животописът на Л е о н а Г а м б е т а», съставил Т. Георгиев.

6. «М а к е д о н и я». Стихотворение. Саранов.

7. «Е д н о ч у д о» от Л. Сахер-Мазох, 16. «П р о с в е т а», прев. Теодоров.

8. «Д у к а о т М е д у н», черногорский авантюрист, от И. Голечка, прев. Г. Ив. Гагов.

9. «Ч у ж б и н а», Стихотворение. Саранов.

10. «Д р а г а н П е т к о в». Приказка. Д. Марков.

11. «З а т в о р н и ц и». Стихотворение. Саранов.

12. «Ц и г а н с к о к р ъ щ е н и е». Хумористико-характеристически черти, от Лад. Строупежницкий, прев. Г. Ив. Гагов.

Животописанията ще бъдат придружени с образи. Книгата се издава в полза на «Б. м а й ч и ц а». Ний приканваме от своя страна всички любители на българската книжнина да се запишат спомоществователи за книгата.

[Бр. 360 от 15 януари]

БЪЛГАРСКИЙ НАРОДЕН ТЕАТЪР

От няколко време насам съглеждаме едно странно нещо в наший периодический печат.

Всичките вестници имат го за мода или за закон да посвещават цели колони, за да хвалят успехите на трупата Фасуляджиян или да ѝ приготвят по-нови.

А вярно е, че г. Фасуляджиян играе артистически.

И всички ръкоплещим.

Ний даваме на театърът на г. Фасуляджияна най-разточително, не говоря нашите пари, но нашите за-

душевни чувства, наший искренен смях, нашите скудни сълзи. И сме доволни.

Но никой не се замислюва, не продумва, не споменува, не попитва: А м и н и й к о г а? А м и н а ш е т о д е е?

Ония, които мислят, не мислят за това.

Г. Груев, какво правите? Имате отпуснати 75 000 гр. за спомагание организуванието една българска трупа, имате съчувствието, съдействието на всинца ни. Знаете ли, че ако направите с а м о това, то ще струве повече от 20 000 предписания и циркуляри, които ща занумерувате в изходящите регистри на канцеларията си?

Журналисти! Вий се губите в областта на високата политика. Слезнете близо при нашите нужди: има една жажда да се утоли, има един позор да се премахне. Замислете се малко: защото около вас взеха да мислят.

Народът жадува за свое: вий му поднасяте чуждото.

Не настръхнувате ли, като чувате, че ни се казва пред целий свят: б о л г а р с к а я и н т е л и г е н ц и я о м е р з и л а с ь! Утре друг един благодетел ще каже: б о л г а р с к и й н а р о д н е с у щ е с т в у е т! Какво имате да отговорите на това? Какво имаме ний Н а ш е, С в о е, В е ч н о? Вашите витийски членове ще умрат и г. Фасуляджиян, кога да е, ще ни остави, за да дойде г. Паскалидис или, ако щете, Паскалеску. Ний не правим нищо, за да разлюлеем ония велики струни на човешкото сърце, които се наричат: народна гордост.

Мръднете малко де, кажете нещо де! Т о н е е с р а м о т н о и за българ. народен театър.

Що се червите от такъва нищожна задача?

Ний се червим от нея, а историята се черви от нас.

Знаете ли какво значи това смешно, това малко нещо: о с н о в а н и е н а б ъ л г а р с к и й н а р о д е н т е а т ъ р?

То значи: преврат.

Ако вий способствувате в една хилядна част за осъществление на тоя преврат, то вий сте изпълнили една свята мисия.

[Бр. 368 от 12 февруари]

П л о в д и в, 16 м а р т 1883.

ПОСЛЕДНИТЕ ИЗВЕСТИЯ ОТ КАРЛОВО потвърдяват, че всичко е утихнало както там, така и в Сопот и Калофер. Не можем да не забележим тоя факт, че спокойствието е било въдворено без никаква жалостна случка. Властите са държали добро поведение през всичкото време, додето за траяли вълненията. Сведенията, които имаме досега поне, не говорят ни за едно дело, което би могло да им се вмени в укор.

Какво ще се направи сега след утихването на вълненията? Има два въпроса. Как ще се постъпи с ония жени, които са взели участие в тях, и какво ще се направи за подобрение на положението, което ги е предизвикало?

Не знаем какво мисли да прави правителството, но смело можем да кажем, че публичното мнение единодушно иска да не се подигат никакви преследвания против жените. Правителството не може да направи нищо по-добро в тоя случай от това, да се съгласи с публичното мнение. То трябува да се задоволи с това, че бързо и лесно е въдворило редът и тишината, и да забрави станалото. Не се подигат процеси против гладът.

Вълненията, които се случиха, са просто заявления, направени от жени, които нямат хляб да ядат, против ония, които тии право или криво мислят, че са причина на тяхното нещастие. Тия заявления излязоха от законний път, но гладът не разискува. Повечето жени са нещастни вдовици, които работят дене и ноще, за да прехранят децата си, и които чакат само от това, което изработят, за да купят хляб за къщата си. Всичкий им живот е борба против гладът. Вечер лягат, сутрин стават с тая мисъл — как да изкарат хляб за децата си. Никой подвиг не може да се сравни с тая борба, която тии водят срещу немилостивата си съдба. Но тии не роптаят. Тии са честити, че могат с работата си, честно, без да подложат ръка, да прехранят дечицата си. Не искат нищо повече, не бълнуват за нищо повече. На бога тии се молят само да им даде здравие, за да могат да работят. Но що става? Изкаруват за продан онова, което са изработили с толкова мъка, и то им остава в ръцете. И това се продължава две-три недели и застрашава да

отиде така завинаги. Да имаш здрави ръце, да работиш, да се мъчиш и да мреш от глад с децата си! Такова е било положението на стотини вдовици.

От жени, доведени до това отчаяно положение, не може да се иска, щото в едно заявление против ония, които мислят, че грабят хлябът от устата им, за да ги накарат да умрат от глад, тии и децата им да не направят нищо престъпно. Някои подробности, които добихме по приключенията, още повече извиняват станалите неприятни случки. Жените, преди да направят заявлението, са употребили молби, но молбите не са помогнали. Тии са приели такива отговори, които сами по себе са били в състояние да ги ожесточат до най-висока степен и да ги накарат да отидат до крайности.

Такива случки са неизбежни в заявления, предизвикани от гладът. Но за тях не може да се забравят истинските причини на заявленията, причини, които ги извиняват и оправдават. За няколко неприятни, жалостни случки не може да се забрави, че тука има въпрос за самосъхранение, пред който загубуват важност всякои други съображения за законност, че тука се касае не за смутители на редът, които трябува да се накажат, но за стотини семейства гладни, на които трябува да се помогне.

Правителството не трябува да се бои, че със своето великодушие ще да насърчи такива вълнения. Такъв страх си няма мястото. С бързите и енергически мерки, които взе за въдворение на спокойствието в Карлово, то доказа, че няма да търпи да се повтарят вълнения в тоя вид и ще ги потушава, щом се появят. Населението може всякога чрез мирни заявления да му изказува своите нужди, които трябува да чуе и да им помогне, доколкото може. Правителството показа път, по който трябува населението да му изказува своите нужди. Сега то трябува да прости и да промисли как да се помогне на положението. На тия стотици семейства, които страдаят от глад, трябува да се даде възможност да изкаруват хляб с работата си.

Тоя е важний въпрос.

Заможните люде са длъжни да промишляват за страждущите в своите местности. И защото не изпълняват тая длъжност, се виждат изложени един ден на

опасности, които дохождат като едно праведно наказание за тяхната немарливост и жестокосердие. Тии са истинските виновници на ония вълнения, които стават против тях. Ний с радост се научаваме, че гайтанджиите в Карлово са проумели своите длъжности. Тии са се задължили да не купуват занапред европейска прежда, а само преждата, която се работи на мястото. Европейската прежда, която е вече донесена, ще я разпоеделят помежду си. Това решение на гайтанджиите, ако е истинно, им прави чест.

Правителството трябува от своя страна да съдействува, както може, на гайтанджиите в добрите им намерения, за да се подобри положението на бедните семейства, и така ще се дигне занапред всяка причина за бунтувание. То трябува да изучи положението, нуждите на населението и доколкото му иде отръки, да се постарае да ги удовлетвори. Ако бяхме независима държава, церът на това би бил лесен. Стигаше да се подигне митото на внасяната отвън прежда, но не зависи от нас да имаме такъв или онакъв митническа тарифа. Но това не ще каже, че не трябува да мислим как да помогнем на ония, които искат чрез трудът си да изкаруват прехраната си.

[Бр. 377 от 16 март]

П л о в д и в, 23 м а р т 1883.

ДВАЙСЕТ И ПЕТ ЖЕНИ, ВСИЧКИ ОТ СОПОТ, са доведени тука и лежат в затвор. Види се, че тии са пробрани като най-виновни и ще бъдат предадени на съдилището, за да ги накаже според вината им. В затворът с тях се отнасят като с най-големи престъпници. Употребляват спрямо тях същите строгости като с крадци и убийци. Правосъдието е дошло лесно до заключение, че тии са виновни. Тия жени са палили, били, опирали са се на представителите на властта. Законът наказува ония, които палят, бият, които се опират на властта, и строго наказува такива смутители на обществений ред. Не ще прочее съмнение, че тия жени са

виновни. При всичко, че тия жени са извършили тия престъпления, строго наказуеми от законът, тии са невинни и правосъдието греши, като ги преследува, и съдилището, което би ги наказало, ще бъде несправедливо.

В смущенията, които се случиха в Сопот и Карлово, има виновни, но правосъдието не ги знае, нито му иде на ум да ги търси. Затворените жени имат всичките по няколко деца, които гледаха на майките си да ги прехранят и които сега, когато майките им са в затворът и когато правосъдието е спокойно, че е турило ръка на виновните за смущенията, умират от глад. Няма сърце, което не би заплакало, като ги види. Тия деца, които заслужват да ги оплаче всякой, са истинните виновни. Тии са отговорни за смущенията. Правосъдието търси причинителите на смущенията. Ако иска да бъде справедливо, тях трябува да преследува, тях да накаже, защото тии направиха тия смущения. Законът не преследува деца, но понеже трябова да накаже някого, той ще накаже невинни. Майките ще бъдат наказани за децата. Невинните ще теглят за виноватите.

Ето до какъв резултат ще достигне правосъдието, като иска да преследува гладът, като иска да наказува злочести майки, защото си са позволили да искат да им се даде възможност да изкаруват с трудът си хляб за децата си.

Лесно е да се казува, че не е тоя пътят, по който трябувало да изкажат болките си. Ний питаме ония, които укоряват постъпката им, да кажат по кой път би трябувало да изкажат страданията си? Можеха да направят едно мирно заявление, можеха да изпратят прошения до правителството, до представителите, можеха да изберат няколко пратеници, които да дойдат в Пловдив и да изложат, дето трябува, състоянието им. Можеха да направят всичко това. И тогава никой нямаше да им каже нищо. Но тогава нямаше и кой да им помогне. Всички ония, до които се отнесяха, щяха да им кажат няколко състрадателни думи, щяха, може би, да им кажат, че оплакуванията им ще се вземат в сериозно внимание, щяха може би да им дадат надежди, но всичко щеше да се свърши с това: с голи обещания и голи надежди. Обещанията и надеждите имат голяма стойност за

ония, които имат хляб и огън в къщята си. Но студът и гладът не искат думи.

Колкото и мирни заявления да правеха, колкото и прошения да даваха, колкото и депутации да изпращаха, никой нямаше да даде на злочестите жени друго, освен думи. Щеше ли правителството да запрети внасянието на европейска прежда? Щеше ли да подигне митото на чуждата прежда? Щеше ли да определи някоя помощ на бедните? За едното щеше да отговори, че не може, защото търговията е свободна, за другото, че не може, защото от него не зависи променяванието на митническата тарифа, за третето, че не може, защото няма пари. Всичко това щеше да послужи на едни да развият красноречиво теорията за свободната търговия, на други да изкажат някои платонически съжаления, на трети да се подиграят с оплакванията на просителките, а на последните щеше да послужи да им докаже, че положението им е безпомощно и безнадеждно.

За голямо нещастие на любителите на редът не се мре лесно и инстинктът на самосъхранението е еднакво силен и у бедните, и у богатите и когато гладът дойде да заплаши животът на няколко стотини семейства, законът няма право да ги преследва и наказува за крайностите, до които може да ги доведе отчаянието. Това право би имал законът, но ако можеше да даде хляб на ония, които търпят глад.

Колкото и да са препоръчителни законните средства, с които карловските и сопотските вдовици можеха да си послужат, за да явят своето бедствено състояние, тии не биха достигнали с тях до никакъв резултат, с тях тии не биха ни най-малко стреснали нито правителството, нито частните лица, които са в състояние да им помогнат. И спреварванието на подобни смущения в бъдеще ще се постигне не чрез наказванието на няколко жени, а чрез средствата, които ще се вземат за премахване на причините на тия смущения. Има ли средство да се премахнат тия причини? Там е всичкий въпрос. Върху него трябува да се замислят всички ония, които милеят за редът, за тишината и за правата на собствеността. Дайте възможност на майките, които работят, да изкаруват хляб за себе си и за децата си. Изучете нуждите им и изнамерете средства да им помогнете. Тогава можете да

кажете, че сте изпълнили длъжността си и сте оздравили редът и спокойствието. Но не наказвайте. Не оставяйте със стотини деца гладни и голи да плачат и да казуват в сърцата си, че майките им лежат в затворът като разбойници и убийци за това, че са ги обичали, че не са искали да ги оставят да мрат от глад.

[Бр. 379 от 23 март]

ДНЕВНИК

ЮЖНА БЪЛГАРИЯ, КАТО СПОМЕНУВА в последний си брой за излизанието на 8 и 9 книжки от Наука, обвинява в монопол редакцията на Наука за някакво си словослагателско опущение, което съзряла на дирнята корица на списанието. Южна България не се свени да пише, че неспоменуванието на няколко автори върху корицата е станало умишлено. Ний знаем, че директорът на обл. печатница е наказал коректорът за опущение името на г. Каравелова и тая грешка е била поправена на негова сметка; колкото за името на г. Славейкова, то не е било поставено от самий него на неговите две стихотворения и не ни се вярва, че той ще скърби за това. От всичко това ний дохождаме до заключение, че има люде, които не могат да не видят недобросъвестност и нечестност дори и в случайната грешка на един словослагател във корицата на една книга. Колкото за обвинението на редакцията на Наука в монопол, всеки, който си даде труд да разгърне списанието, ще види колко е безосновна тая инсинуация, така като в него преимуществено са писали и пишат лица извън съставът на редакционний комитет. Такива клеветнически инсинуации могат да се пущат само от люде, които търсят случай, за да компрометират Наука и редакцията ѝ с всякакви низки средства.

[Бр. 384 от 9 април]

ЛИТЕРАТУРА

Цеко или освобождението на българский народ.

Под това заглавие е излязла тия дене нова драма в стихове, написана от г. Голчова и издадена от книжарницата в Сливен «Българско знаме». Ние не сме видели тая книга, следователно не можем да я препоръчаме още на читателите си.

Всеобщ писмовник, съставил Ив. М. Лилов, издава Хр. Г. Данов.

Казаната книга е сборник от хубави и образцови писма по разните обстоятелства на животът ни. Няма съмнение, че нуждата от такъв един сборник на българските се чувствува. От прочитанието на тая книга нашите млади ще се запознаят с най-добрите форми на писмата и ще усвоят по-лесно тия изящни и вежливи форми, които трябува да преобладават в писмата на всякой един добре възпитан човек. При другите писма г. Ив. Лилов се е потрудил да преведе доволно писма от най-прочутите стари и нови французки списатели, които съставлява истинско украшение на книгата.

С изключение на някои галицизми, които са почти неминуеми при превожданието от френски, преводът е доста гладък и книгата по съдържанието си е колкото поучителна, толкова и интересна.

Задушевник, стихове от Ев. Дуков.

Като правим сравнение между тая и по-първата сбирка на г. Дукова, ний забележваме значителна разлика, която е в полза на последната сбирка, състояща от няколко кратки стихотворения. Г. Дуков проявява доволно вещина във версификацията, а понейде си пише с въодушевление. Ний насърчаваме тия първи стъпки в литературното поле на младий г. Дукова, като му съветваме да обръща повечко внимание на езика и на просодията, която на повечето места липсва в стихотворенията му.

Като привождаме по-доле едно по-сполучено стихотворение, ний ще забележим още г. Дукову да предпочита винаги по-пристойни и по-добри теми и стил и да избягва да пише стихотворения като Мойси кукуту, Магаре в меча кожа и др. И така много вече някои господа ни наводниха напоследък с калии и пасквилически стихове и преобърнаха българската муза на кръчмарка.

[Бр. 390 от 30 април]

Пловдив, събота, 7 май 1883.

ОТ СКРЪБНИ ПО-СКРЪБНИ ИЗВЕСТИЯ ни пристигат из Областта за големий натиск, упражнен от чиновниците въз населението, за да се прокарат правителствените кандидати. Тия печални и възмутителни фактове в нашата свободна Област неволно ни докаруват на умът други едни събития, които се случиха преди две години в Княжеството България по времето на изборите за Великото свищовско събрание. Тогава в тия същите стълпове ний високо издигнахме гласът си и протестирахме против натисканията на българското правителство, като предвиждахме, че тии водят Княжеството към гибел, както за жалост и се сбъдна. Днес ний с ужас гледаме, че и нас сполетя същата участ и че ни едно достоосъдително средство не биде пропуснато, за да се прокарат кандидатурите на правителствените любимци. Ний видяхме да се вършат и у нас много лоши работи, от които вече една част печатът разоблачи, а Върховното съдилище ще констатира при проверките на изборите, ний съгледахме една страшна и фатална близост между българский 1-й юлий и румелийский 24 априлий! Онова, което най-силно поразява нас и нашите приятели — независими либерали, — е, че всичките тия тиранически постъпки се извършиха под булото на либерализмът и лица, които и миналото им, и понятията им, и характерите им свидетелствуват, че тии не могат да бъдат освен експлоататори и притеснители на народът, днес станаха върли либерали и по тоя начин опозориха пред очите на народът свещений пряпорец на свободата. Поразчовъркайте кожата на когото обичате от тия маскирани господа, и ще видите, че под нея се показува чорбаджият.

Всичко, щото може днес да се продава, да пъпли и да експлоатира, става либерал.

Харпагон е либерал и Шейлок е демократ.

Свободата се проституира!

Ний видяхме къде изведе Княжеството истинно-консерваторский 1-й юлий.

Сега остая да видим къде ще ни изведе делото на псевдолибералский 24 априлий.

[Бр. 392 от 7 май]

[ТЕЛЕГРАМА]

Пловдив, 11 май
Търново
Радославову

Научно-книжовното дружество горещо благодари учителското тяло в Търново за сърдечното поздравление по случай празникът на славянските просветители. Дружеството присъединява и своите молитствувания за успех и обединение на България.

Председател на Научно-книжовното дружество

И. Вазов.

[Бр. 394 от 14 май]

ТЕАТЪР

ПРЕЗ ИДУЩАТА ЗИМА ПЛОВДИВСКАТА ПУБЛИКА ще има случай да прекарва приятно дългите зимни нощи. Освен новосъставената българска трупа,

която, както се научаваме, е приготвила вече няколко пиеси за представление, в градът ни щяла да пристигне и друга международна трупа, в която взима главно участие г-жа Лия Сапунова, жена на основателят на новата българска трупа. Г. Сапунов се обещава да положи всичките си усилия, за да задоволи тукашната публика, която, той се надее, благосклонно ще го подкрепи в това му предприятие.

[Бр. 416 от 3 август]

Пловдив, сряда, 10 август 1883.

В СТОЛИЦАТА НА БЪЛГАРИЯ сега произхождат събития, които по своята гръмкост и ненадейност са от естество да развълнуват всичките, що се интересуват със съдбините на Княжеството. Но онова, което на тая минута най-много дава тема на вестниците и на разговорите в обществото и което се види най-трогателно, то е бляскавото посрещание на водителят на либералната партия Драгана Цанкова.

Посрещанието, направено Цанкову от столичното население, според уверението на очевидци, по своята тържественост и задушевност надминува всички други подобни събития, случивши се в България от две-три години насам. По-нататък ний правим извлечение от вестниците в Княжеството по това нещо и всякой читател ще остане трогнат от начинът, по който народът доказа благодарността и уважението си към г. Цанкова, човек с непоколебим характер в борбата и който със своите страдания, постоянство и стоицизъм сега е способен да привожда в ентусиазъм хиляди гърди и да вдъхва на народа вяра в бъдещето.

Нравствената страна на това бляскаво посрещание, каквото и да казуват противниците на Цанкова, има голямо значение и ний няма да сбъркаме, ако кажем, че то беше като един електрически ток, който прониза задрямалите или затвърдели души на мислящата част от народа и сгорещи сърцата и разбуди умовете. Щастливи народите, които дочакват такъви светли минути,

които могат без зачервяване да посочат на човекът, с когото се гордеят и в когото вяруват! У нас, дето всичко пада и нищо не може да се издигне, всред удушающата атмосфера от гнусни страсти и егоизъм, възвишението на човек, като г. Цанкова, е едно утешително явление и в нашата нова история се хвърля светлина.

Светлина, казахме, защото много, твърде много мрак падна въз страниците на нашата история. От две години насам ний не гледаме освен срамове и падения. Видяхме водители и борци, които се оттеглиха още при началото на боят без ни един знак, без ни едно одрасквание; други видяхме, които го счетоха за чест да изменят на началата си, за да могат да останат верни на интересът си; имаме исторически деятели, които тъкмо на краят на своето поприще климнаха и паднаха; имаме знаменитости, които вървят с исполински крачки към безславието си и като забравиха що дължат на името си и на народът, който ги въздигна, намират поприще за деятелност в най-подлите и унизителни борби, като се преобръщат на печални дифаматори и безжалостно убиват едно по едно очарованията ни и себе си. Всичко това показува, че нашето днешно нищожество ний го дължим на отсъствието от м о щ н и   х а р а к т е р и.

Г. Цанков е един х а р а к т е р.

Ний желаем, за чест на нашата история, винаги да остане такъв.

[Бр. 418 от 10 август]

В НАШЕТО ОТЕЧЕСТВО СЪЩЕСТВУВАТ ДОВОЛНО МАНАСТИРИ, съградени в миналите времена от помощите на благочестието. Ако някои от тия богоугодни заведения не са се отличили до днес с някаква плодотворна деятелност за населението, от средствата на което са се повдигнали и поддържали, и са останали изключително като едно тихо прибежище на бездействието и леността, то ний знаем манастири, които са принесли немалко нравствени ползи и са били ъгли, дето тайно са се съхранявали старите предания и българското слово, дето благочестиви иноци в най-тъмните

и тежки времена на наший живот под турското и фанариотско иго са се трудили над книгата и са хвърляли единствените светливи искрици в тъмнината на наший небосклон. Най-големите ни народни пробудители са излезли из манастирите. Паисиевци и Неофитовци и други едри деятели в полето на нашето народно пробуждание са приели първите си вдъхновения в усамотените манастирски огради и техний пример е бил последван от цял рояк мирски и духовни лица, които с труд, търпение и самоотречение са продължавали делото на учителите си и са вливали със средствата и начините, които тогава им са били наръки, самосъзнание и живот в трънясалите мозъци на съотечествениците си.

Днес времената се измениха. Ролята на манастирските отшелници мина у по-мощни и свободни ръце. Делото на народното пробуждание и възраждание го поеха многочислени други работници, излезли из страданията на народът и манастирите остаят просто като едни почтени паметници на миналото. Но, според нас, тии пак не са престанали, нито трябува да престанат да играят известна роля върху сближението на населенията и върху поддържанието и скрепяването на националното българско чувство. Искаме да кажем за сборовете, които ежегодно стават в тия свещени огради. При всичко, че от пръв поглед тия сборове се виждат като банални събрания, дето идат от разни краища и околности люде, за да се поразходят и повеселят, ний обаче виждаме в казаните сборове нещо по-важно, по-дълбоко: там се уякчава още повече чувството на симпатията и на солидарността на населенията от разни кътове на земята ни. Тия населения, затулени и сгушени в своите спокойни кътове, не могат никога да додат в контакт едно с друго, да се запознаят, да си разменят чувствата, да се обикнат. А това се осъществява в сборовете, дето помимо веселий характер, който имат, тии упражняват неусетно влияние въз духовете на населението и въз националното му чувство.

Към тия размишления ни докара освещението на възобновений манастир Б я л а ч е р к в а, при пепелашката гора, в Родопите, дето няколко хиляди родопски българи и българки се събраха наедно и между празнуванието и веселията и хората видяха и чуха неща,

които инак, разделени и разсеяни по разни отдалечени краища, не биха чули и видели. Пред видът на това многошумно събрание, дето Добра лъка се разговаряше с Широка лъка, Арда с Марица, Доспат с Родопа, един българин не би можал да не остане трогнат и развълнуван. Нищо по-трогателно и по-хубаво от тая сцена на радост, дето хиляди български сърца тупаха от едни чувства, от едни мисли и от еднаква драгост. Полезни са тия сборове и от много други страни — там ще видим хармонически събрани наедно многочислени, живописни, един от други по-любопитни селски костюми и облекла; ще видим разни типове, които животът, климатът, горага са направили оригинални и достойни за наблюдение; ще чуем разни говори на разните околности и краеве на Родопа, които представляват най-богата тема за туристът и филологът. Е, добре, без тия сборове никога не би се сбрал тоя разноцветен и непознат свят.

Ето защо ний мислим, че манастирите на днешно време чрез сборовете, които дават ежегодно, принасят неоспорима нравствена полза и всеки добър патриот не може, освен да желае, щото престижът и съществованието на тия сборове да трае за дълго още.

Ако само тая мисия изпълняват манастирите на днешно време у нас, и тя е доста, за да оправдае съществованието им.

[Бр. 420 от 17 август]

ЛИТЕРАТУРА

Ц е к о и л и о с в о б о ж д е н и е т о н а Б ъ л г а р и я, драма в стихове от пет акта. Съчинил А. Голчев.

Това произведение на г. Голчева е още едно ново доказателство за заслепението и самонадеяността на бездарностите. Г. Голчев, който досега е написал в разни вестници хиляди стихотворения, едно от друго поблудкави и никакви, още не е се убедил, че поезията не

е ритмоплетство и че той би принесъл много по-голяма полза на себе си, ако се откажеше от един труд, за който няма никаква вокация. Днес г. Голчев има добрината да ни поднесе нещо по-важно, по-огромно: една драма в стихове. Но каква е тая драма? Що е искал да ни каже с нея господство му? Разбрал ли е сам трудността на такъво едно дело, което изисква талант, непременно талант, който за нещастие липсва на г. Голчева? Ний я отворихме и не намерихме в нея друго освен страници, пълни с тежки и студени стихове, в които не се проявява никаква светла мисъл, никакво въодушевение, никакво поетическо изкуство. Ний разумяваме да се печатат за читателите на «Смешля» нелепостите на г. Голчева, нелепости, които не би написало нито перото на Слав Кесякова. Но да излазя пред нас с драма в стихове, найсъвършената и изящна форма за изражение мисълта, това е невъобразима смелост от страна на г. Голчева.

Ний искрено съжаляваме, дето г. Голчев не се е ограничил със скромната, но благодарна задача да пише кални и пасквилски стихчета в «Смешля», а си е бил главата, за да хвърли въз клетата ни литература още един нов срам.

[Бр. 421 от 20 август]

ЛИТЕРАТУРА

БЪЛГАРСКИТЕ ГРАМАТИКИ

Ако има явление в нашата книжнина, което наймного да бие в очи със своята ридикулност, то без съмнение е появлението ежегодно на по няколко нови граматики. Тия граматики, като напук на прогресът, който е направил езикът ни от двадесет години, на отпечатъкът, който е придобил под влиянието на многовидни обстоятелства, на формата, която си е усвоил, въпреки предписанията на педантизмът и схоластиците, като напук, казуваме, на всичките тия фактове, следуват да налагат от нови по-нови правила на езикът, да правят

нововедения, които не са, освен старите изгонени правила, и да разбъркват понятията в главата на ученикът. Още по-тъжното е, че с това дело се захващат люде невежествени или недосмислени (граматика Горова и Кесякова). Резкостта на това ни изражение се изкупува с жестоката истина. Ний имаме и тая година няколко нови граматики. Тия граматики, за жалост, като че са една илюстрация на цялата ни днешна книжнина, се връщат назад и ретроградират, тии най-много са протекцисзни и смешни в правописанието. Проповядват ни например, че ы-то, което отдавна се погребе, е свето нещо в азбуката ни; че і -то, което дори и отец Панфутий го изхвърли, е необходимо за красотата на българската реч; отсега нататък, според тия граматики, трябува да говорим и пишем така: Аз видях онѫѭ добрѫ женѫ, на коѭто сте дали самѫ-тѫ книгѫ, коѭто намерихте на земѭ-тѫ. (Виж граматика И. Славейкова.) Според тия граматики, диктувани от невежеството и безвкусието, трябува да си кривим устата и да казуваме: търпня, бъдя, садя, благодара, мра, вместо: търпнѫ, бъдѫ, садѫ, благодарѫ, мрѫ. По тоя начин ний ще обезобразим българската реч и ще предадем на идущето поколение (ако по нещастие то приема тия граматики) един език изкълчен, никакъв, злозвучен и неспособен за поезия. Ний бяхме споменали някъде, а и тука споменуваме, че не невежествените граматикописатели ще формират езикът и ще му дадат какъв-годе траен отпечатък, а талантите, писателите, които, трябува да се надеем, ще ги имаме занапред. Има едно отрадно нещо, впрочем, то е, че учениците, които се придържат о правилата на тия граматики, от боязън или хатър към учителите си, щом излязат из училището, зарязват правилата или захващат да пишат, както мислят тии, че е по-право и по-естествено. Тии не припознават за авторитети своите учители-граматици и искат да мислят независимо. И добре правят. Ний мислим, че управленията на народното просвещение, и тук, и в Княжеството, трябува да направят нещо, за да спрат потопът от граматики, който наводнява литературата ни и удавя разумът на учащата се младеж.

[Бр. 423 от 27 август]

Г. Н. КОВАЧЕВ ЩЕ ИЗДАДЕ НАСКОРО Синята английска книга върху преврата на Княжеството. Тая книга е посветена на г. Д. Цанкова.

РЕДАКЦИОННИЙ КОМИТЕТ НА «НАУКА» в последнето си заседание е решил продължението си третята година от «Наука», на която първата книжка ще да излезе къде средата на месец октомврий.

Нас ни уверяват, че редакционний комитет е взел мерки, щото занапред материалът в списанието да бъде още по-добър и любопитен. В приложения щяло да има преводът на някой роман от Тургенева или Достоевски. Ний се радваме за това нещо и бихме желали нашата читающа публика да насърчи и занапред издаванието на «Наука», единствено периодическо издание, в което днес могат да се печатат умствените трудове на нашата интелигенция.

[Бр. 431 от 24 септември]

ПОСТОЯННИТЕ И РАЗНООБРАЗНИ ПОЛИТИЧЕСКИ ВЪЛНЕНИЯ, които от няколко години насам занимават и отвличат всичките умствени сили на наший народ, са дали на всичката наша деятелност един едностранчив и много рязък отпечатък. Тоя характер на съвременното състояние на умовете се изобразява най-пълно и най-нагледно в голямото разплождание на политически листове и в тяхното съдържание, изключително почти посветено на борбите на партиите и на политическите интереси. Ето защо ний се благодарихме, когато видяхме, че един местен вестник, обикновено пълен с всичките ония неща, които характеризират един орган, назначен да поддържа по всеки начин интересите на партията, която го издава, в последний си брой, по повод на съдържанието на периодическото списание

«Наука», измами се, та каза две-три думи, които нямаха прямо съотношение с интересите на партията му. Споменатий орган каза, по един доктронален начин, че днес ний българите имаме нужда от здрава наука, и подкрепи, че списанието «Наука» трябува да съдържа изключително чисто научни статии, първо, защото са го кръстили «Наука» и, второ, защото трябува да дадем възможност на българските умствени сили де да излагат богатството на своите познания. Колкото за литературата, от думите на казаний вестник разбрахме, че и без нея бива.

Въпросът е много важен и ний оставяме за друг път да се занимаем обстоятелно с него. Не знаем дали е имало досега някой глупав, който да отрича важността на здравата, положителната наука. Според нас, от половин век всичките усилия са сторени, за да се разпространи науката в средата ни, защото без нея няма успех, няма облага. Но не можем да разберем това как се отрича великото, грамадното значение на литературата у един народ, а най-паче народ като наший. Що е без литература един народ? Науката е достъпна на всички ни, стига да я желаем. От голям брой столетия насам човечеството не прави друго, освен да трупа нови запаси в голямата влагалица на науката. Ний можем да преведем на езикът си всичко, що е създал и открил човеческий дух в областта на науката, ний можем да разполагаме с научното богатство на целий свят, но нищо няма да бъде наше, българско, ний и тогава ще си останем народ безличен, без свой колорит, без място в историята и без гаранция да преживеем целокупно времената и събитията, които идат пред нас. Наистина, нашата собствена чисто българска литература е още твърде бедна, но това не може да бъде причина да отричаме нуждата ѝ или да не признаваме съществованието ѝ. Ний сме на мнение, че науката не трябува да се пренебрегва у нас, но нейното разпространение не трябува да спира развитието и на отечествената литература. Науката е общо достояние на цялото човечество. Един народ може да има чисто свое нещо само литературата. Литературата, която е изражение на чувствата, геният и индивидуалността на един народ, е самата гаранция, която може да го заварди от сливание с друг елемент и от унищожение.

Прочее, господа, напред, пишете кой щото може и кой щото предпочита. По-добре наука, по-добре литература, отколкото пасквили и кални партизански членове. Пишете! Науката е светилото на един народ, литературата е животът му.

Впрочем, горереченото литературно размишление прави чест както на съчинителят му, така и на вестникът, който го обнародва́.

[Бр. 434 от 5 октомври]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

В НАШАТА ЧЕСТИТА ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ се случава днес едно странно явление, един непредвиден процес. Превратът от 27 априлий, който вкара Княжество България в цяла бездна от мъчнотии, мизерии и злощастия, се отзова най-гибелно и в нашата Област. Това всякой един ще съгледа и схване, стига да вникне по-внимателно в състоянието на работите у нас. Превратът в Княжеството премина, положиха се работите на други основи, въведе се един нов конституционен режим, който дава надежда да се укрепи изново разлюлений държавен строй, а у нас следствията му не се премахват; напротив, от ден на ден ний отиваме повече и повече към една посока, която политиците наричат безизходност, а ний я наричаме пропаст. Превратът в Княжеството докара на ум на известно число користолюбци и властолюбци у нас да се възползуват със злочестината на отечеството и да станат никому ненужни и неполезни родолюбци. Явиха се псевдолибералите. В големий план на тоя кръг люде се пресмяташе да се вкара и личността на г. главний управител, престижът и силата на когото беше непременно условие за успехът на властолюбивата политика на тия люде. Фаталността иска́, щото това да се сбъдне, за голямо злополучие на нашата страна. Главний управител, в когото всички гледаха дотогава един истински отец, когото печатът обсипа с

похвали за действително мъдрото му поведение и който беше истинска гаранция за едно мирно развитие и добруване на страната, слезна от висотата, на която се намираше, и — защо да го крием? — стана глава на партията. Против кого ратува тази партия? Против кои неприятели на отечеството? Кои нарече тя консерватори? Защо повдигна тоя ужасен шум? Коя гибел застрашаваше страната? Ний оставяме на самите тях леснотата да ни отговорят. Вярното днес е, че страната се дели на два враждебни лагера, на които общото мнение даде, право или криво, не знаем, названията консерватори или съединисти, и либерали или казьонни! Първите епитети на двете партии са съвършено абсурдни, глупави, лъжливи; вторите — не са точни. Както и да е, борбата се почна ожесточена и немилостива. Тя ставаше и става от ден на ден все по-неравна, защото либералствуващите румелийци с едно извънредно изкуство, което би направило чест на всякой един политик, който тури под ключ скрупулите, с едно непостижимо умеяние, успяха да отождествят интересите си с интересите на главний управител, да го отклонят от правий път, да го снишат и да го унизят до степента да стане глава на тяхната партия.

Другата партия, лишена от всякакви средства за защита, защото тя не напада, а се защищава само, неразполагающа нито с достатъчно количество натури позитивни и нескрупульозни, нито с гръмкото име на княз Александър Богороди и със средствата на цялата администрация, биде поразена. Едни от членовете ѝ излязоха опозорени из борбата като отечествопредатели, други паднаха смазани от ударите на противниците, а трети се поставиха на почтено разстояние, занемели и треперящи за собствената си кожа.

Но тая последня партия не е и не може да бъде победена. Защото тя представлява народът, сиреч представлява една идея.

Къде отиваме сега? Доде ще стигнем?

Като изказуваме как стои положението днес, ний изразяваме всичката си горест, дето се принудихме да намесим и името на г. главний управител, в когото всякога сме желали и желаем да видим един истин-

ски представители водител на народната политика, а не на една тъжна партия. Един път поставен начело на такъва партия, г. главний управител, естествено, е осъден да спечели много и силни противници, които инак го биха подкрепяли, и да изложи безполезно популярността си в една борба, недостойна за него.

Допъти ний ще се постараем да предвидим къде това фалшиво положение ще изкара както нас, така и г. главний управител.

[Бр. 435 от 8 октомври]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

НАПОСЛЕДЪК ПЕЧАТЪТ ОБЪРНА ВНИМАНИЕТО СИ към многоважний въпрос за незавидното състояние на нашето правосъдие. И действително време е вече. Анархията, която настана в нашето правосъдие, произволите, които поразяват всекиго в назначението на съдниците, циническото отношение на правителството, на високото правителство, към интересите на страната и на правдата, всичко това бие в очи и пълни с негодувание и ужас всяка честна душа.

Да, имаме преврат, който няма определена дата, който не се вижда да има конец. Един дълъг ред от престъпления против Органический устав, изваждание на високи чиновници, без съд, с едни само безосновни и смешни мотиви; многократното унизение на Постоянний комитет, сиреч незачитанието волята на народното представителство, назначението на чиновници, на които всичката препоръка състои в това, че могат да бъдат слепи оръдия; тероризирание на съдилищата по времето на проверките на изборите градски и областни; явно и нагло бързание да се състави във върховното съдилище болшинство правителствено; назначение депутати изключително по партизански съображения; унищожение на избори прави и законни чрез среднощни нашепвания на някои страшливи членове от върховното съдилище, с една реч, всичкото, каквото може да се очаква при едно самовластно управление, става днес пред очите ни.

И така, днес е една епоха, в която се дава преднина на шарлатанството, на мързелът и на еластичните съвести. Общото мнение, което, ако не винаги, то повечето пъти се не лъже, казва, че в голяма степен това печално нещо се дължи на направлението, в което е тласнат главний управител под влиянието на страхът за съществованието в страната на негови някои лични неприятели и на някакви уж агитации, устремени против неговий престиж и неговото бъдеще положение. Вкаран един път в това заблуждение, той естествено не се замисли пред никакви мерки, колкото и неблаговидни и да са, за да обори тая мечтаема враждебна партия, която, да говорим правото, ако я нямаше до днес, възможно е да се образува, и затова сам главний управител ще бъде виновен.

Между това магический кръг, в който се намира главний управител, за жалост се стеснява от ден на ден и мракът, който стои между главата на Областта и народът, се сгъстява повече и повече.

Казуваме мракът, защото г. главний управител никога не би се съюзил с люде, които го мамят безбожно относително разположението на населението и го уверяват, че каквито произволи и беззакония да стават, то ще търпи всичко с ресигнация, защото: ела, зло, че без тебе пòзло!

Уви, разочарованието скоро ще настане. Народът, който има в историята си такъви големи имена: Батак, Шипка, Панагюрище, обича повече светите си права, отколкото мислят румелийските шейлоковци!

[Бр. 436 от 12 октомври]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ СЕ ПРЕДСТАВЛЯВАТ ОТ ДЕН НА ДЕН В ПО-ПЕЧАЛЕН ВИД. Едно скръбно, негодующе чувство обладава всеки един до-

бър гражданин при вижданието на тоя нравствено-политически упадък, който се открива днес от самата власт.

Наистина, печатът, тая могуща сила, въздигна своят глас от негодувание и протест против съществованието на злото, но ще ли той да предвари конечното му вкоренение, ще може ли да съкруши грубата, материалната сила, това е въпрос.

Така, както вървят работите в Румелия, дето правителствената партия съсипва; опозорява, унижава, убива и нравствено, и материално всичките независими характери, всичките честни натури, които не могат да се спомирят с бунтующий произвол и разврат, който деградира днес всичко, до което се косне, така ако вървят работите, казваме, не дай боже, още една-две години, ний ще имаме отворена в народната си снага една смъртоносна язва, която ще погуби всичките благородни черти, които турското робство не е могло да погуби в нас.

Ето пример в Областното събрание.

Там всичко е натъкмено отнапред. На всякой депутат, назначен от главний управител, е отнето правото да има свое убеждение, своя съвест. По всякой въпрос нему предварително е съобщено как ще гласува. А за да не би някой, като поиска да остане верен на честта си, да измени на господарят си, то е турен по един таен нагледник за всякого. Дори, казуват, че бюлетините за избирание Постоянний комитет били нумеровани!. . .

Ето с каква цена толкова млади и благонадеждни интелигенти могат да присъствуват в оградата на Събранието!

Една камара, която става разсадник на слабохарактерни и малки люде.

След две години, казваме, ний ще имаме една интелигенция развалена, изпаднала, оподляла. Защото, по злощастие, нашите млади интелигенти са всичките сиромаси и за още по-голямо злощастие у малцина са укрепнали характерите. Едно време робството произвождаше велики души, днес свободата прави, уви, защо да го крием, дребни, нищожни човечета, назначени да бъдат един ден истински врагове на отечеството.

Франция имà времената на ниската империя на Наполеона III, ний имаме времето на византийската политика.

Първото закара Франция на Седан.

Второто де ще закара нас? Към политическото разтление, ако не към друго.

Всяко друго зло за нас е по-малко страшно, отколкото първото.

[Бр. 437 от 15 октомври]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

НИКОЯ СЕСИЯ НА РУМЕЛИЙСКОТО ОБЛАСТНО СЪБРАНИЕ не е била отворена с такъво странно, невероятно слово, както настоящата.

Това слово, което носи отпечатъкът на бъдещата политика, в която трябува да се вкара Южна България, е произвело най-тягостно впечатление върху депутатите и върху публиката. Никакво ръкопляскание, никакъв знак на съчувствие не е го последвало.

Това мълчание е една истинска присъда, излязла от Областното събрание против политиката, която главний управител иска да инавгурира спрямо Високата порта.

Тая политика, изказана в словото, състои в това: раболепно и унизително покорство и лазяние пред сянката на негово величество султанът, скрепяванието на опозоряющите връзки, които ни свързват още с една монархия, която представлява най-пълний деспотизъм и на която ударите още ни болят, и забравянието, че има едно отечество, което се нарича България, и един идеал, който се нарича: съединение.

Нам трябува сега Източна Румелия, трябува ни султан, трябуват ни ордени, трябуват ни много облаги, а Източна Румелия дава тия работи; прочее, да живей Източна Румелия!

Воля му, който ще да прегръща такъва една политика. Ний, българите, които още помним всичко, що има страшно и позорно в съществованието под крилото на негово величество султанът, които пет века сме пъшкали под най-неимоверните страдания, които видяхме

с очите си пороите руска кръв, които обляха нашите нивя и планини, ний не можем да разделяме тия невъзможни чувства, нито да държим тая антипатриотическа политика, която отрича нашата история и нашето бъдеще, и когато нам ни казуват за благодеянията, с които ни обсипва и ще ни обсипва негово величество, ний неволно се питаме:

— Ами руската кръв?

Ний повтаряме: това невероятно слово произведе най-скръбното впечатление. То е едно ново доказателство на плъзгавий път, в който е стъпил представителят на Областта, път, който повече и повече ще го отдалечи от понятията и мировъзренията на нашия народ.

Като съпоставим и фактът за китайската стена, която искат да издигнат между нас и Княжеството, защото Стара планина не е доста висока и Берлинский трактат не е доста сигурен, ний ще видим, че делото на увековечението на Източна Румелия се кара с всичката енергия и бързина, които може да има едно правителство, решено да презре най-естествените ламтения, най-благородните стремления на нашия злополучен народ.

Колкото за въпросът ще ли бъде възможно да се въдвори и поддържи с успех такъва една не народна политика, която противоречи на светий ни идеал за целокупност и обединение, то не ще ни дума, че всичките усилия в тоя смисъл ще бъдат безполезни. И ако има люде, които намират своето световно благо само във високото благоволение на султанът, то има други — цял народ, които дирят своето напредвание и величие само в постиганието на оная цел, за която малцина днес говорят, но в с и ч к и т е мислят.

Прочее словото, с което се отвори сесията на 1883 г., е едно кърваво оскърбление и присмех, хвърлени на нашите рани и въжделени желания.

То е назначено да позарадва някои турски в Цариград вестници и да побуди много добри надежди в главите на държавните мъже на Турция.

У нас ний видяхме как се прие то.

[Бр. 438 от 19 октомври]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

КАКТО СЕ И ПРЕДВИЖДАШЕ, АДРЕСЪТ, който болшинството от Областното събрание, сиреч казьонната партия, състави и одобри в отговор на словото на главний управител, е досущ приличен на отецът си, който го породи.

Сегашната камара ще остави в мършавите анали на румелийската история назидателен урок. В нея се чете едно слово, в което най-раболепно се кади тамян на един султан, за благодеянията на когото източнорумелийското население не дължи друго освен проклятия. Гласува се един отговор на това слово, в което по един най-цинически начин се удря плесница на историята и въпреки фактовете, въпреки действителността, която вади очи със своята изразителност, камарата прогласява, че днешното ц в е т у щ о (?) състояние на Източна Румелия е плод на б е з п р и с т р а с т и е т о на главний управител.

Какво ц в е т у щ о състояние? Населението се изселява, голотията и сиромашията растат, страната пропада економически. Цъфтят само низкопоклонниците и тунеядците.

Какво б е з п р и с т р а с т и е? Всичко, щото върши днес главний управител, е противното на безпристрастието.

Напразно г. Наумов крещи в камарата. Никой не слуша. Едно болшинство, съставено изкуствено и насилствено, осуетява всяко покушение да се отдаде право на истината. Питат: има ли безпристрастие в действията на правителството? Има ли безпристрастие във Върховното съдилище, което се преобърна на учреждение, дето стоят кукли правителствени, за да гласуват всичко, каквото им се нашепне, без да дирят законни основания, без да се стесняват от ропотът на общественото мнение. Не е ли истина това? Защо отчислиха г. Ст. Гешов по такъв нагъл начин? Защо се назначават членове в същото съдилище помимо Постоянний комитет? Защо се пресиля съвестта на честните чиновници и защо награждават безчестните?

Едно време, по превратът, ний благодаряхме провидението, че съществува Източна Румелия, дето ще може да намери защита законът и свободата. Днес това престъпно изявление ний го изпащаме. Всичко, каквото имаше позорно и беззаконно в превратът, се пренесе тука, само под други, по-меки форми. Византийщината се въцари в Източна Румелия, разтлението се разпространи. Една камара, която гласува адрес, който е една вопиюща лъжа! .

Това е едно чисто предателство на интересите на страната! Народът не е пратил свои представители тука само да кадят тамян на областний глава, а да му кажат истината, сиреч, че това, което сега се върши в Южна България, е непатриотическо, е престъпление, е предателство!

[Бр. 439 от 22 октомври]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

В ЕДИН ОТ ПОСЛЕДНИТЕ СИ БРОЕВЕ ний казахме, че раболепното кадение тамян на негово величество султанът и от главний управител, и от партията му в Областното събрание, които твърде хубаво знаят защо правят това, е «една кървава подигравка с нашите вожделени желания».

Сега едно известие от Цариград дойде да отвори очите на всичките, за да видят колко действие правят на Високата порта нашите притворни заявления на преданост и страхопочитание и колко султанът тачи българский народ, който още не умее да хване едничката политика логическа, права, непогрешима: пълно отрицание на всичко, което ни свързва с деспотизмът и с миналото.

При актът на обрезанието султанските принцове дадено е угощение, в което са били почетени с приглашение всичките духовни началници на разните народи в Цариград.

Един само бил невикан: български екзарх!

Да, нашия екзарх, духовний началник на един шестмилионен народ, е бил презрян по най-неуважителен начин! И когато нашата камара с ръкопляскание гласува благодарствен и раболепен адрес на султанът, негово величество залепи една плесница на целий български народ, от която образът му има винаги да червенее.

Ето накъде ни кара непатриотическата политика, която от оградата на конакът мина в оградата на Областното събрание.

Политика на позор, на унижение и на игнориране историята.

По благополучие тая политика само дотам се ограничава.

Населението, народът не я споделя, не я разбира и негодува от всичката си душа. Ако той още не е го изразил, то не произлазя от незнаянието му на нещата, а от уважението, което е привикнал да храни към личността на главний управител, и от надеждата, която още има, че няма да бъде принуден да се разкайва за всичките заявления на чувства от преданост и любов, които в сърдечната си добрина е изказвал до днес към него.

Според нас няма по-скъпо нещо от симпатиите на едно цяло население; но няма и по-печално и застрашително нещо от кипението, което незачитанието към него или потъпкванието на народната му гордост могат да произведат.

Пет века практика ни научиха какво нещо е сянката на султанът!

Ний не можем да дадем на румелийското правителство пет века,та да я узнае на нашия гръб, и тогава да хване другояче да мисли.

Ако то се заблуждава, толкова по-зле за него. Нашия главен управител трябува да знае, че освен орденините и осигуреното положение има друго много по-високо нещо, за което може да ламти неговото самолюбие. То е да остави едно неопетнено име в историята.

Това, което става днес у нас, не осигурява такъво име нито на областний глава, направлението на когото съжаляваме, нито на камарата ни, която впрочем има

за принцип да се гечендишат някои хорица, та било какво било.

[Бр. 440—441 от 29 октомври]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

НА 2 НОЕМВРИЙ ОСЪДЕНОТО ВЕЧЕ от обществената съвест болшинство в камарата, съставено преимуществено от бедни нископоклонци или отчаяни честогонци, заяви най-открито побужденията, които съставиха и ръководят партията му, и хвърли по един цинически начин тънката маска, с която се притуляше до днес.

Касаеше се за директорски постове.

Първата жертва, която помислиха за най-лесна, беше директорът на общите сгради.

Г. карловский депутат, ревностен да се препоръчи чрез един исторически подвиг, направи запитвание от 14 точки на г. д-р Стамболски и преди да изслуша разясненията на директорът, предложи на камарата да изкаже недоверие и да иска свалянието му от директорский пост.

Предложението за гласуване на недоверие се прие с възторг.

И така това болшинство, което миже пред толкова произволи, беззакония, злоупотребления, сторени от неговите партизани, което дава преднина на всяко едно петно, поиска по един възмутителен начин, по един най-безбожен начин да опозори най-честний и благородний човек, на когото всичката вина състои в това, че не е *казьонен*.

И тая партия се вика *либерална*.

Събитията се подиграват с нас!

Едно време се срамяхме от консерваторите в България, които безчестяха интелигенцията ни, като я наричаха велегласно нихилистическа.

Днес се срамим от либералите, «румелийските либерали», nota bene, които безчестят принципът с позорни действия.

Но на предметът си.

Предложението се гласувà и падна.

Здравий разум, за голяма чест на камарата, преодоля. Даде се блестяще удовлетворение на преследваната правда и силна плесница на болшинството, която, надяваме се, ще го свести малко.

Това правителствено болшинство «Южна България» го нарече «свежи и интелигентни сили».

А ний можем да му приложим историческите думи на Цезаря върху сбирщината, която го поддържаше.

[Бр. 443 от 5 ноември]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

НЕНАДЕЙНОСТТА НА ОСТАВКАТА на г. директорът на финанциите от постът му и бързината на приманието ѝ от г. главний управител занимават общественото мнение на тая минута.

Общото впечатление от това събитие е: съжаление, че Областта се лишава още от една способност, още от една деятелност, която можеше колко-годе да внушава доверие и на чужденци, и на нас за разумното управление на финанциите ни, докарани от обстоятелствата и от некадърността до незавидно състояние.

И действително, в тая епоха на нравственен и граждански упадък, в тая епоха на продажност, в която една камара всред отчаяното економическо положение на Областта *опрощава беззаконно на Хайребетияна* 3000 *лири* въпреки присъдата на Върховното съдилище, ний с прискърбие виждаме как се отдалечават от сцената на публичната деятелност един по един всичките ония люде, които дават чрез своята способност, честност и независимост колко-годе гаранция за безпристрастната защита интересите на страната.

Отдалечаванието на г. Ив. Ев. Гешова от важната длъжност на директор на финанциите е една голяма загуба за Областта. Това не могат да отрекат и самите му лични врагове. Ний, които винаги сме стоели безпристрастни и сме бичували порокът и злото, дето и да било то, и не сме отричали способността и достойнството и у ония, които не са имали нашите възрения по някой политически въпрос в отечеството ни, ний, и тоя път, като оставяме настрана всяко съображение от политическо естество, които впрочем нямат нищо общо с доброто управление на финанциите на една страна, съжаляваме, че котерията на правителството чрез многовидни и недостойни козни творства и обиди направи най-после необходима оставката на досегашний директор на финанциите, още по-странното е, че г. главний управител, който закриля и крепи с покровителството си чиновници, който отдавна трябуваше да ги махне и да прекрати един скандал, който причинява самото им име, днес той драговолно приима една оставка, която ще остави голяма празнота в елементите, що тикат пружините на държавний организъм.

Ний пак повтаряме: пътят, който е хванало и следва нашето правителство, подкрепяно от болшинството в камарата, състояще все от чиновници и правителствени креатури, няма да ни изведе на добро. Всичките добри патриоти с обезсърчавание гледат на действията на правителството, които от ден на ден заедно с безнаказаността, която ги окръжава, стават по-безцеремонни и по-застрашителни за осъществението на хубавий идеал за мирно развитие и укрепявание на страната.

[Бр. 446 от 16 ноември]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

БЯХМЕ СЕ ОТКАЗАЛИ ДА ПИШЕМ С НЕГОДУВАНИЕ за ходът на работите в нашата честита страна пред вид на тяхната непоправимост и невъзможността

чрез мирен и логичен начин да се свестят упоените от властолюбие и страсти членове на казьонната партия, но събитията, които се случиха напоследък в камарата, са в състояние да развълнуват и камъкът и да извадят из търпение един светец.

Позорно се почна и позорно се свърши таягодишната сесия!

Най-грубите инстинкти, разбудени ненадейно, ръководеха и управляваха решенията на това беззаконно болшинство, което ознаменува преобладанието си чрез най-осъдителните произволи и безнравственост.

Негово високопревъзходителство г. главний управител, който може да си честити, че внесе чрез византийската си политика пошлостта, подкупността и развратът в недрата на нашата малобройна интелигенция, увенча петгодишний период на губернаторството си с дела, недостойни за един княз, който иска да стои високо.

Жъден за власт безгранична, за каквато само седините са способни да ламтят, той прие всичките съвети, употреби всичките средства, за да си осигури едно болшинство в събранието, което да осигури неговото преизбирание вопреки общото негодувание и мълва, която излиза из населението, подиграно в най-заветните си чувства и надежди.

И така в благодарност на бъдеща услуга той оставя и насърчва казьонното болшинство да прави най-непростителните грешки. Болшинството прочее се възползува от положението си: то катури или пропъди всичките си противници и несъчувственици; чрез коварни интриги компрометира честните и независими люде; опозори едни, защото не могат да бъдат шарлатани, обезчести други, защото не искаха да стават оръдия и подлизурки, и се закле да гони до д е в е т а р о д а всякой човек с характер и с независимост.

Поведението, което то държа спрямо благородний и честний д-р Стамболски, поведение, което, вместо да опозори г. Стамболски, опозори самата камара, е колкото безчовечно и бездушно, толкова и подло.

Турци да бяха, нямаше така жестоко да се спущат връз един хванат комита, както казьонните пощръкляха против директорът на общите сгради, комуто

всичката вина състои в това, че не искал да ходи по водата на някои депутати — аферисти-гешефтари.

Ний чухме думи много кални, че се произнесоха в камарата от лица, които нямат друга титла да говорят така, освен че са невъзпитани или деградирани.

Главний управител, нетърпелив да се отърве от един директор още, който се беше потрудил да запази независимостта си спрямо него, преди да възчака да изкаже камарата недоверие против директорът му, изневерешки го отчисли, без мотиви, без оправдание.

За да изместят и малкото си противници, които бяха на служба, казьонните в бюджетът унищожиха службите им под вид на фалшива икономия. В същото време тии завзимат всичките постове, всичките доходни места и тържествуват победата на режимът на развратът и шарлатанството.

Едно нещо само забравят.

Забравя го и генералгубернаторът.

Това е народът.

Ний се надеем, че тоя народ скоро ще удари мощната си плесница въз лицата на румелийските шейлоковци и ще бутне едно здание, основано на лъжа и на срам.

[Бр. 453 от 10 декември]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

ДЕЙСТВИТЕЛНО, ТЪЖНО ВПЕЧАТЛЕНИЕ ОСТАВИ в публиката закрившата се последня сесия, на която деятелността се обозначи с гешефтски попълзновения и резултатът с нула.

Ний тъкмим в идущите си броеве специално да се занимаем с изложението на работите ѝ, колкото тоя труд и да ни внушава отвращение. Засега ний ще споменем мимоходом за тоя предмет и ще станем тълкуватели и отклик на общественото мнение.

Никога оградата на румелийското Областно събрание не е съдържала в себе си такъви елементи, събрани

от пазарищата, нито се е обезчестявала от думи и действия по-унизителни за значението на едно представително тяло.

Ний бихме могли, донейде си, да не налягаме толкова върху тая точка, ако болшинството между многото си недостойни дела би извършило и такъви, които да отговарят на нуждите, които предизвикват отварянието на една сесия, ако биха развили някаква деятелност, полезна колко-годе за страната, за развитието ѝ, за напредъкът ѝ. Но какъв е резултатът на нейната деятелност? Всичко, всичко, камарата е гласувала 6 закона!

Останалото време е употребила в безполезни и безсмислени интерпелации, в занимание с дребни въпросчета, които повечето са имали частен характер; направи невероятната погрешка да опрости на Хайребетияна 3500 лири, като в същото време, чрез неуместни съкращения на бюджетът, лиши от насущний им хляб много честни и трудолюбиви граждани — съотечественици; изработи оня позорен адрес към султанът, който възмути българската съвест и повдигна общ ропот из цялата Област; слушá благосклонно и гласувá едно предложение за основание на банка в Пловдив, която, ако да се беше осъществила, щеше да вкара интересите на търговията в примките на експлоататорите и щеше да напълни джобовете на няколко депутати, в ущърб на интересите на работящата и произведителната част от населението; постара се да бутне от постът два директора, било чрез угрози, било чрез позорни псувни, и лиши страната ни от сили, които ѝ бяха толкова необходими, при сегашната липса от порядочни човеци; но ний не можем в един къс член да изброим всичките печални погрешки и престъпления, които е направило болшинството, сиреч казьонната партия.

Оня, който създаде това изкуствено и антипатично болшинство, той е самичък отговорен пред общата съвест и пред историята за петната, които се хвърлиха в страниците на нашата парламентарна хроника, както и за последствията на вредоносната му деятелност.

Нас ни уверяват, че той сам главний управител презира вече тая тълпа от аферисти и почтени крадци, които унизиха авторитетът му и го поставиха в едно положение, което ний считаме безизходно за него.

[Бр. 454 от 14 декември]

МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

ПОЛИТИЧЕСКИТЕ БОРБИ, КОИТО ОТ ДВЕ ГОДИНИ насам вълнуват нашето мислящо общество, за жалост не представляват оня трезвен и правилен характер, който трябува да имат тии във всяка благоустроена държава.

Ако тии са много долни и много неблаговидни, то причината на това е отсъствието на такт у едни, на възпитание у други. Ако резултатът им е нищожен в отношение към улучшението на страната, то това е, че целта им е или неясно определена, или е много постидна.

Ний видяхме у нас си люде, които, за да преодолеят над своите политически противници и за да постигнат една цел, която няма нищо общо с никой идеал на отечеството ни, помислиха, че им е позволено да прибягнат до всичките средства, които са извинителни за слабите и свойствени на подлите.

Една тъжна партия, партията на казьонните, която има началото си в грубите инстинкти или в невероятний егоизъм на няколко лица, в едно кратко време даде ни картината на една държава, застаряла и гниюща вече от политическо разтление.

А Източна Румелия едвам от вчера захваща да живее.

Тая партия, на която колкото същинската цел е постидна, толкова девизата, с която се афишира, е благородна, за да измами прямодушието или невежеството, нарича се л и б е р а л н а и омаскари л и б е р а л и з м ъ т чрез най-тиранческите произволи.

Взе в ръцете си силата на гласността, на свободното слово и обезчести изражението на това свободно слово — п е ч а т ъ т.

Един бежлив поглед връз смрадните колони на органът ѝ е доста да убеди в това всякой неверующий.

Като помисли, че не стига това, тя прибягна до средствата на уличните негодяи — к л е в е т а т а. И ето че цял порой от хули и кал излезе из лагерът ѝ и опръска всички ония, които имаха нещо чисто, нещо човеческо у себе си.

Недоволни членовете на тая партия от тия оръжия, действително страшни в ръцете на нечестните, тии прибягнаха до оръжието на д и ф а м а ц и и т е. За това посетиха всичките нечисти ъгли, увряха се и проникнаха под креватите.

Пълзящите животни така правят.

За да изпълнят джобовете си с жълтици, извикаха с в о б о д а и о т е ч е с т в о — за да могат по-лесно да го продадат.

Примери: теглилките, Хайребетиян, банката, фалшивите книжни рубли[1].

В България имаха режимът на превратът.

Румелия има режимът на шейлоците.

Няма защо да завижда на първата.

Като венец на всичко това орисницата вплете в паяжината на тия господа, дошли от някой нов bas-empire, и уважаемий главен управител на тая Област.

Казуват, че той ги презира.

Презираме ги и ний.

Но каква полза от това? Тяхното владичество може скоро да падне, защото зданието на шарлатанството и на лъжата лежи на пясък, както и това на същата Румелия. Тии ще паднат, защото ний още не сме изгубили вяра в тлеющето съзнание на народът, нито в логиката на историческите събития.

Но нравствените последствия как ще се премахнат? Но развратът, който внесоха в недрата на нашата интелигенция, но семето на нравствената погибел, което засяха в душите и в умовете, как ще се унищожи?

Едно време Христос изпъди фарисеите с тояга из храмът.

И ний ще изгоним някой път румелийските светци-разбойници, ако не с дърво, то поне със заплювки.

Но как ще се убие нравственото, историческото зло!

[Бр. 455 от 17 декември]

[1] Ний се надяваме, че скоро ще ни се даде случай да бъдем по-ясни и по-подробни.

БЪЛГАРСКИЙ ТЕАТЪР

НАЙ-НАПРЕД В СТЪЛПОВЕТЕ НА НАШИЙ ЛИСТ се повдигна и разви въпросът за основание на един български театър, чрез създаванието на наша специална трупа актьори, назначена да дава представления на българский език.

Това нещо, за щастие, се осъществи и ний смело можем да кажем, че днес вече се е турила сериозна основа на народний театър.

Трупата (най-напред една, а после превърната на две), която от няколко месеца насам по похвалната инициатива на г. директорът на народното просвещение играе в люксембургската зала, извърши пред нас две големи и неожидани открития: 1-во, грамадната бедност и несъстоятелност на драматическата ни литература, и 2-ро, съществованието на една публика многобройна и гладна за по-висши, духовни наслаждения (нещо, което от по-напред се не предвиждаше) и винаги готова да насърчи чрез присъствието си и ръкоплясканията си новоначнящата трупа.

Чрез тия два факта излиза наяве това, че почвата за основанието и успехът на един народен театър действително е готова, а още, че Дирекцията на народното просвещение има да извърши още една важна постъпка, за да изпълни длъжността си докрай.

Казахме по-горце, че е бедна нашата драматическа литература и че при всичко това театърът при всяко представление е пълен със зрители. Пред вид на съвършеното отсъствие на всяка художественост и вкус у повечето играяни пиеси, някои ценители на истинското хубаво се смущават и се боят да не би това да поквари съвсем вкусът на нашата публика и да я приучи да вкушава изключително такъвн пиеси, които днес се дават само по пазарите в Европа.

Ний сме на съвсем противното мнение.

Ний виждаме, че у нас вече има общество, способно да поддържа една народна трупа, и се радваме.

Главното нещо е това общество да добие еднъж нуждата, потребността от театър и тогава всичко друго ще дойде от само себе си.

Това е логическото развитие на умствений прогрес и на цивилизацията. Така е било у всичките днес просветени народи.

Английский театър не е бил по-добър и английската публика не е била с по-развит вкус във времето на Шекспира.

При великите драми на Шекспира са се играели и аплодирали произведения, които не падат по-долу от разните наши *Илю войводи*, *Санстефански договори* и *Стоян войводи* и др., и при всичко това английский театър процъфтя и се въздигна до небивала висота. Защото имá общество, което да го подкрепи и насърчи.

Прочее, явлението, което представлява днес българската сцена, не е явление на упадък, а на стремление към напредък.

Ще дойде време, а това време е близко, когато пловдивското общество ще се насити на вечното повторение на наший сиромашкий репертоар и ще поиска неща по-нови, по-удовлетворяющи потребностите на духът и на сърцето, постепенно и неусетно развити в нея, и ще поиска да стъпи на по-горно стъпало, отдето се разкрива нов кръгозор за душата: сир. ще поиска пиеси разумни и човешки, които да могат да трогнат по-деликатните струни на човешкото сърце и да внушат по-високи чувствувания. А освен това ще бъде грехота да оставяме вечно лицата, съставляющи трупата, от които някои се отличиха с истинско дарование, да се изнуряват безполезно и да си убиват способностите в приготовление на пиеси, невъзможни за представление.

Кой ще удовлетвори тая нужда?

Трупата ли? Тя и така много върши и се бори с безбройни мъчнотии, за да има време да си достави или приготви нов, благодарен репертоар. Деятелността ѝ заслужва нашето съчувствие.

Писателите ли? Но де ги? И кой ще им печата драмите, а особено, кой ще им ги купува?

Следователно, грижата за снабдяване народний ни

репертоар с по-хубави пиеси лежи единствено и абсолютно на Дирекцията на народното просвещение.

Това тя може да извърши лесно, стига да има пак същата добра воля, каквато имаше и при устрояванието трупата. Тя може, по който начин заблагоразсъди, да направи да се преведат на български много европейски драми, комедии, водевили и пр., които са придобили репутация на добри театрални пиеси в Европа.

Един път поставени на нашата сцена такъви пиеси, всичките безвкусни или безсмислени драми, които днес се дават на българската публика, ще идат там, дето им е мястото, сиреч в праховете и в забвението, и развитието на самата ни драматическа книжнина тогава по-правилно и успешно ще се захване.

Дирекцията на народното просвещение може да внесе това преобразование в младенческата българска сцена.

[Бр. 456 от 21 декември]

ВИНАГИ ПРИ НАВЕЧЕРИЕТО НА ЕДНА НОВОПОСТЪПАЮЩА ГОДИНА публицистът неволно хвърля боязлив поглед назад и се замислюва върху отчетът, който той ще бъде длъжен да даде на читателите върху напредъкът, който е направил народът, комуто служи, в умствено и материално отношение.

За един български публицист мислите, които му идат по тоя случай в краят на настоящата година, не могат да имат характер нито много утешителен за читателят, нито пък ласкателен за историята ни.

Ужасно трудното положение и бъркотия, в които се намират работите както тук, така и в Княжеството, е известно на всички ни и никой искренен патриот без содрогание не може да погледне на изтекающата година и без трепет — на идущата.

Фатални обстоятелства ли, злият гений на България ли, нашата политическа пипкавост ли, или всичките наедно са причини на това безотрадно положение, но факт е, че историята ни сдобива още една безжизнена, нерадостна страници през 1883 година.

Ний знаем вече много любители на народното преуспевание, които са изгубили вяра в българската съдба.

Знаем много умове, че мрачно са се замислили над това, което ни очаква.

Уви, и има защо да мислят.

Толкова повече, че злото е почти непоправимо и пътят, в който сме тръгнали, не е път, който води към достижението на нашите народни идеали, а път към опропастяванието, към нравствената и политическа гибел.

Едно безумно кипение на най-долните страсти, на най-неблагородните ламтения обзима днес духовете и умовете на нашата интелигенция. Духът, бесний дух на партизанската омраза, заглушава сега всичките честни пориви и убива всяка благородна инициатива към доброто.

Кой ще ни избави от това политическо състояние?

Де е това велико самопожертвование, което спасява народите и принципите?

Кой е пророкът?

Наместо отговор ний чуваме бучението на борящите се политически страсти, на които едничкий извор е егоизмът, невероятний български егоизъм.

Но трябува ли да изгубим надежда, когато едвам стъпяме на попрището на политический живот, ний, които сме още народ млад, и при всичко, че лишени от илюзии и от ентусиазмът — тия велики двигатели на великите стремления, да се отчаем от бъдещето!

Оний, който помисли това, не е истинен патриот.

Съмнението в себе си е смърт за един народ.

Ний имаме едно бъдеще, имаме една задача и тя е толкова велика, щото няма сила, която да я убие. Тая велика задача нека я помним. Тя ще ни спаси от падание.

Прочее, да отърсим от себе си всичко, каквото имаме недостойно и коварно, и братски, великодушно да си подадем ръка, с душата напред.

Напред, прочее, към благородното!

Смело, прочее, в пътят към бъдещето!

[Бр. 457 от 24 декември]

СБЪДНАХА СЕ НАДЕЖДИТЕ на българский народ. Превратът премина окончателно, заедно с всичко, което бе създал, с всичко, което бе възникнало от него, от областта на фактите в областта на историята.

Събранието се разтури. Князът сложи пълномощията си. Търновската конституция влиза в сила, целокупна, неизменена. Двамата министри консерватори се оттеглят и ще бъдат заместени от либерали. Тия са радостните вести, които телеграфът ни донесе от София в началото на седмицата.

Тия вести толкова по-силно ни трогнаха, че на самото навечерие на всичко това пръскаха се най-зловещи слухове. Никога политически деятел не е бил изложен на толкова жестоки оскърбления, както г. Цанков, и то тъкмо тогава, когато свършваше делото, което беше предприел. Страстите се бяха разкипели до невероятност. Бе писано на великий патриот да чуе най-мръсни и недостойни епитети, и то от ония, които му са били всякога най-близо до сърцето. Ако не бяхме били свидетели на тая срамотна врява, която се бе подигнала против него, никога не бихме повярвали, че са се намерили българи, които да проповядват, да пишат, да разнасят във всеуслишание на цял свят, че Цанков е предател, изменник, отстъпник. Бихме заплюли като народен клеветник всекиго, който би ни казал, че това е станало, ако да не бяхме чели, видели, чули всичко това.

Само една желязна натура можеше да устои срещу тия викове, които се разнасяха от единий край на България до другий, и да не се съкруши. Ония, които бяха устроили тая врява, са се надявали навярно, че ще поколебаят вярата му и ще разбият енергията му. За щастието на България останаха излъгани. Бурята, която бяха сполучили временно да навеят на главата му, послужи само за това, да светне по-силно делото му.

Ний страдаехме в душата си, като гледахме да летят въз Цанкова нападенията и хулите, и ний бяхме наклонни да го укорим, че не се защищава.

Колко е имал право да мълчи.

Делата отговарят сега на думите.

Ще има ли поне толкова срам в ония, които не спяха да измислюват клевети против него, да се изчервят сега? Как ще отговарят пред ония, които увлякоха в страстите си, които накараха да изпращат проклетии на мъжът, който с патриотизмът си, със самоотвержението си, със заслугите си дава едно велико име на историята ни?

Ний бихме желали да припишем на патриотически страхове всичките тия крясъци, които подигнаха.

Остава да докажат това с поведението си занапред. Ний вярваме обаче, че много души, под влиянието на патриотически страхове, са се увлекли в движението против началникът на либералната партия.

Недоразуменията се премахнаха. Не съществува вече никаква причина, която да извинява едно разцепление в либералната партия. Тя трябува сега да се сгрупира около своите водители и задружно да действува, защото така само ще се покаже партия, достойна да бъде на власт, да ръководи съдбините на отечеството.

Либералната партия високо заслужи на отечеството. Ролта, която ѝ предлежи да играе, изисква от нея още повече умение, още повече енергия и самоотверженост.

Като една фаланга патриотически тя се изпречи пред превратът и го съкруши.

По-тежка задача ѝ предстои отсега. Отсега тя става отговорна за устройството, напредъкът, съдбините на България.

Кризата мина. Захващат мъчнотиите. Трябува да внимава да се не разбие в тия мъчнотии. Едно разцепление, което ще раздели силите ѝ, което ще припостави едни срещу други във враждебни лагери водителите ѝ, ще бъде гибелно и за нея, и за страната.

Тя се бори добре. Нека докаже, че умее и да управлява. Целта, която я ръководеше в борбата, беше доброто на отечеството. Тая висока цел трябува още повече да ръководи занапред деятелността ѝ.

На България трябува едно правителство силно, крепко, което да се не бои на всяка минута за съществованието си, което да може всецяло да се посвети на устройството на отечеството, на развитието на всичките му сили, на подигането на кредитът му в Европа.

Тая трябува да бъде задачата на либералната партия. Тя ще я изпълни само ако бъде съединена.

Нека размисли добре върху това, ако не иска да остави България да стане поле за разиграване само на страстите.

Ето защо ний я призоваваме да се сгрупира около мъжът, който така достойно я води досега, който така енергически и разумно защищава нейната програма и изведе България от хаосът, в който я беше вкарал превратът.

За него няма да бъде мъчно да слезе от властта. С делото, което извърши, той си спечели вечната признателност на българский народ. Крясъците на завистта и на обидените самолюбия няма да му отнемат нищо от великите заслуги, които направи на отечеството.

За великите мъже, които в трудните и заплетени обстоятелства изпъкват и взимат в мощните си ръце съдбините на народите, вечно ще останат приложими тия думи на великий оратор: «Торпейската скала е близо до Капитолия.»

Либералната партия люто ще се разкаява, ако напусне водителят си след победата.

[Бр. 458—459 от 31 декември]

1884

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

Животът на великите мъже, съставил А. Илиев, книжка I. Трудът, който е предприел г. Илиев, заслужва всяка похвала и насърчавание. Запознаванието с животът на всичките мъже, които са се прославили с големи заслуги към отечеството си и към човечеството, е нещо колкото интересно, толкова и поучително за всяко едно общество, стремяще се към постиганието една почтена задача в историята. Нам е твърде приятно, като гледаме, че г. Илиев при сложните занятия на службата си намира време да се посвещава и на литературна деятелност, нещо твърде рядко, за жалост, у нашите чиновници. Трудецът на г. Илиева (който отдавна е познат по своята любов и ревност към народната книжнина) се отличава с ясно и хубаво изложение, с език гладък и с един издържан интерес. Ний препоръчваме прочее I книжка от *Животът на великите мъже* и желаем по-скоро да видим появлението и на следующите части.

[Бр. 460 от 7 януари]

ЛИТЕРАТУРАТА НИ ПРЕЗ МИНАЛАТА ГОДИНА

Литературното движение у нас и в Княжество България през изтеклата година не представлява твърде радостно явление и ако никой публичен орган още не е

период, то е, че няма какво да представи на читателят. С някои твърде малки изключения нашата литература се заключава в безчислено число като гъби никнещи и умиращи вестници, вестничета и вестниченца, за появението на които мъчно може се да́ някакво разумно оправдание, някаква причина, имеюща общеполезна цел. Повечето от тия жалки дрипели се появиха, за да изпсуват няколко лица и да идат във вечност; други още съществуват, като пълнят колонките си с най-тривиалните изражения, които благовъзпитан човек не може да прочете без потърсвание. Имахме и имаме, особено в Княжеството, други вестници, които се обличат в пищната претензия на народни органи. Но какво видяхме и в тях? Псувни, псувни и псувни. Тия органи не защищават партията си или принципите, които афишират: тии клеветят. За да оборят противниците си, които имат дързостта да имат свое независимо политическо убеждение, тии нямат други оръдия освен думите: предател, изменник, продажен, подлец. Резоните за тях не съществуват, здравий разум е изгонен из стълповете на тия вестници, защото го няма и в главите на редакторите им.

При всичко това ний мислим в един от идущите си броеве да подирим и забележим и ония малки явления в нашата литература, които правят изключение от тоя смет, създаден у нас от побуялите политически страсти.

[Бр. 461 от 14 януари]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

ПРИЕХМЕ ТИЯ ДНИ руский превод на разказът на г. И. Вазова «Неотдавна» (обнародван в I книжка на «Наука») под следующето заглавие: Болгарское восстание накануне последней войны воспоминания о событиях 1876 года», превел Г. Т. Странский. Тоя разказ бил вече напечатан и в сборникът «Славянский ежегодник», редактиран от Г. Флоринский.

НА СРЪБСКИ СЕ Е ПРЕВЕЛО от г. Велимировича друго едно съчинение на същий автор: «Видул, тракийска идилия».

В СТАРА ЗАГОРА ЕДНО ДРУЖЕСТВО явява, че ще издава занапред периодическо литературно-научно списание «Знание». По тая причина казаното дружество е разпратило покани до по-вещите ни писатели, за да вземат участие в това списание. Ний не можем, освен да приветствуваме това отрадно явление в областта на нашата книжнина.

ПО ПРЕДЛОЖЕНИЕТО НА ПОСТОЯННИЙ КОМИТЕТ Дирекцията на народното просвещение е назначила една комисия, състояща от г. г. Наботкова, Бобчева, Лукаша, Богданова, Абаджиева и Вазова, за да размисли върху начинът как да се преустрои създадената вече театрална българска трупа, та да може с повече успех да съществува.

СЕСТРАТА НА ПОКОЙНИЙ НАШ ЗНАМЕНИТ ДЕЯТЕЛ РАКОВСКИ е напечатала обявления за издаванието на ненапечатаните му още трудове, като захваща от произведението «Изтупленний дервиш или източний въпрос.»

Желателно е нашата читающа публика да насърчи това предприятие, за да можем да имаме на ръце всичките книжовни трудове на Раковски, който едва ли не е написал най-много от всичките български списатели.

III И IV КНИЖКА ОТ «НАУКА» се печатат сега и както се учим, ще излязат до краят на тоя месец. Съдържанието им щяло да бъде доста разнообразно и интересно. Ний ще можем до втором да обадим нещо на читателите си по тоя предмет.

[Бр. 461 от 14 януари]

БЪЛГАРСКИЙ ТЕАТЪР

Комисията по преустройството на театралната трупа, назначена от Дирекцията на народното просвещение, е имала вече няколко заседания, в които се е занимала с въпросът какви мерки се виждат необходими, за да се постигне целта, която е имало Областното събрание, когато отпусна 750 т. лири за основание на българский народен театър.

Доколкото знаем, казаната комисия, подир надлежно обсъждание на делото, е одобрила някакви мерки и ги е препоръчила на Дир. на нар. просвещение.

И друг път сме говорили за нуждата да имаме вече един народен театър, влиянието на който върху облагородяванието на нравите и развитието на книжнината е вън от всяко съмнение. Ний не се двоумим да кажем, че вече имаме донейде си постигната тая цел, чрез образуванието на трупа българска, която вече действува от няколко месеца и стана ядка на бъдещето наше артистическо тяло.

При всичко това ний сме чували и още чуваме разни роптания от страна на някои твърде скептически умове, в отношение към успехът на театралното дело у нас, или обезсърчителни отзиви за ония, които са положили труд и време за осъщественето му. И действително, тоя ропот и тия отзиви, колкото и неприятни да бяха, се оправдаваха от фактът, че основаната театрална трупа, за жалост, разделена сега на две съперничествующи трупи и следователно парализирующи една друга силите си, не вирее и не направи много нещо, за да се тури по-високо от любителските трупи, които едни от времето още на покойний Войников даваха представления из отечеството ни. Причината, т. е. главната причина на това скръбно явление, е антагонизмът, който още в първий час съвсем не навреме, се появи у някои си лица в трупата, на които беше препоръчено воденето ѝ.

Сега, като комисията е свършила задачата си чрез посочванието на мерките, потребни да се вземат за улучшението на трупата, които скоро, надяваме се, ще се турят в действие, и начинът, по който най-полезно да се употреби оставата сума от кредитът, ний желаем да видим както нашето общество, така и печатът, че ще обърнат повече внимание и ще се постараят да насърчат и подкрепят всеки усилия за повдиганието театралното дело.

Печатът именно най-много е длъжен да окаже съдействието си и да хвърли светлина въз това дело. Апатичното поведение, което до днес всички сме държали в отношение към това, трябува да престане. Интелигенцията ни, която никога не е се отказала да съчувствува на всяко добро явление у нас, също има обязаност и в тоя случай да се отнесе по-горещо към народното дело.

Срам е, наистина, да виждаме днес, че в София играе една сръбска трупа, а в Пловдив — една гръцка трупа, пратена от Атина. А между това тия градове са две столици и два центъра. Ни средства, ни човеци, ни насърчение не липсуват: трябува само повечко добра воля и повечко народно честолюбие.

[Бр. 462 от 21 януари]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

Пътувание пет недели в балон, роман от Жул Верна, превел С. П. Сивков, Пловдив, 1884.

Ний не сме видели още тая нова книга, за да се произнесем върху преводът. Засега ще кажем, че г. Сивков е сторил добре, като е избрал за превождание на български език от преинтересните романи на Жул Верна. Ний бихме желали да видим на езикът си още от неговите оригинални и своеобразни произведения, които обясняват на читателите най-високи въпроси на науката по един лек и приятен, а понякога хумористический начин. Като твърде интересни от тоя род романи на Верна ний препоръчаме «Пътувание от земята на месеца» и «Доктор Окс».

[Бр. 462 от 21 януари]

МИТИНГИТЕ, КОИТО В ЕВРОПЕЙСКИТЕ ДЪРЖАВИ ИМАТ ТАКЪВО ГОЛЯМО ЗНАЧЕНИЕ и се правят убще в големите критически моменти в животът на една държава, у нас, както всичко друго, станаха детински играчки в ръцете на неразбраните и се опошлиха. Като едно неопровержимо доказателство на това можем да посочим на така называемите митинги в Княжеството, организувани от верните клеврети на няколко лица, които на своето безгранично властолюбие жертвуват и тишината, и положението, и независимостта на отечеството ни. Погледнете например на митингът, който стана напоследък в Добрич от к о р е н н и т е г р а ж д а н и на тоя град, както се изражава резолюцията му; погледнете на митингът, образуван в няколко полудиви селца в най-затънтените ъгли на Стара планина, в Берковский окръг, и вий с горчива усмивка ще махнете с ръка. . . Едно време, подир превратът, ний виждахме в нашата Област събрания-митинги, които бяха действително достойни да носят това име и бяха истинското и единодушно изражение на волята и чувствата на цялото население. Такива митинги правят чест на една страна, добиват сериозен политический характер и следователно имат внушителна сила въз ония, против които са съставени.

Днес в нещастното Княжество митингите се обърнаха на ежедневни агитационни маневри, които не обръщат внимание и не служат за друго, освен да изоставят безполезно селяните от работите им и да развращават в народът чувството на уважението към порядкът и законността. Един път привикнали на подобни игри, нашите населения ще стават лесни оръдия на всичките властолюбци и честолюбци, за в ущърб на правилното и мирно развитие на държавата.

Ний питаме г-да организаторите на митингът в бедните селца Влашко село, Гаганица, Чипровица и пр. как си позволяват да злоупотребяват с невинността и простодушието на тия още в първобитно състояние селяни? Защо се подиграват така беззастенчиво с тия селяни, с печатът и с целий народ, като разгърмяват о г р о м н и (?) м и т и н г във Влашко село? Какви са тия тъжни митинги от 20—30 души селяни, между които нито един има грамотен и които нямат нищо общо с интересите на кондотиерите на недоволната партия? Всичките тия въпроси имат отговорът си само в недобросъвестността, с която опозицията води борбата против днешното либерално и патриотическо министерство на г. Цанкова.

За щастие, както казахме и по-горе, значението на тия смешни митинги отдавна се е изгубило и тии не могат да принесат голям вред на страната, както не принасят голяма полза и на опозицията.

[Бр. 463 от 28 януари]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

Г. И. БЛЪСКОВ, КОЙТО Е ПОЗНАТ на читателите по няколкото си повести из простонародний живот, написани с език, достъпен на всички читатели, е препечатал вече романът си «З л о ч е с т а К р ъ с т и н к а» и разказът «П о п М а р к о». Така като тия произведения имат почтената цел да възбудят охота към прочетът у неразвитите читатели, ний ги препоръчваме горещо.

III И IV КНИЖКА ОТ ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ «НАУКА» ще излязат къде началото на февруарий със следующето разнообразно съдържание: I. «Немили-недраги», повест от Ив. Вазова (свършак). II. «Приложение към черковний въпрос» от Св. Миларова. III. Силата на знанието в политиката от г. Кърджиева. IV. «Негубителност на материята» от В. Шопова. V. «Военната организация в училищата» от поручика Кънчева. VI. Съвременна елегия, стихотворение. VII. «Номенклатурен списък на растенията» от Веженова. VIII. Материали «По обичайното право» от С. Бобчева. IX. «Коледна приказка» от Дикенса, превел И. Йовчов. X. Стихотворения, народни песни, библиография, рецензия и смес.

Г. Н. ГЕРОВ, ИЗВЕСТНИЙ НАШ ФИЛОЛОГ, в събранията, които стават у дома му, е прочел някои свои изследвания по нашето правописание. Ний ще чакаме с нетърпение да видим напечатани филологическите трудове на г. Герова, над които той отдавна работи, като се надяваме, че тии ще хвърлят светлина въз някои още тънки въпроси и трудности в езикът ни.

УЧИМ СЕ С УДОВОЛСТВИЕ, че са се превели вече няколко европейски драми, назначени да се играят от трупата, която наново се реформира, именно «Ижиниа» от Силвио Пеллико; «Каменоделецът» от А. Дюма; «Кориолан» от Шекспира, «Мария Тюдор» от Виктора Хюго и др.

В идущий брой ще дадем подробни сведения върху реформираната театрална трупа.

[Бр. 463 от 28 януари]

Пловдив, събота, 11 февруарий 1884.

И ДРУГ ПЪТ БЯХМЕ КАЗАЛИ, ЧЕ КЛЕВЕТИТЕ И ПСУВНИТЕ са оръжията на слабите или безсъвестните люде. Печатът, особено в Княжеството, ежедневно ни дава по-нови доказателства за това. Да оставим настрана нищожното дрипелче «Свирка», което не заслужава никакво внимание. Да вземем «Търновска конституция». Тоя вестник, при всичката си афектирана сериозност, не се посвенява да клевети по най-възмутителен начин ония, които са решили да не съчувствуват на гибелната политика на кондотиерите на недоволната партия. Така в 10-ий си брой Т. К. излива цял порой хули и клевети въз едного от редакторите на листът ни. Поводът на това е една уводна наша статия по митингите в България, в която се казваше, че тия събрания са се преобърнали вече на детински играчки в ръцете на някои ненаситни честогонци и че тия господа, като не успяха да образуват митинги в просветените и главни центрове на Княжеството, отидоха в най-затънтените ъгли на Стара планина да вълнуват някои полудиви селца, които нямат нищо общо с интересите на водителите на недоволната партия. Т. К. вика до бога, че изражението «полудиви селца» е кърваво докачение за българский народ и че оня, който е писал това, е един предател и подкупен от Цанкова човек. Ний нямаме намерение нито министри да ставаме, нито кондотиери на партии, за да прибягваме до гъделичканието народните страсти, изтритото средство на шарлатаните-демагоги; ний поддържаме, че полудиви селца в културно отношение, разбира се, има не само в нашата Стара планина, но ги има и във Влашко, в Карпатите, има ги в Италия, има ги дори и в най-просветените държави, като Франция (в Ландите и в Пикардия) и Англия (северните гористи крайбрежия на Шотландия). Какво би казал светът за г. Гладстона, ако той, наместо да организува митинги в Единбург, в Манчестер или Бристол, устрои митинг в някое изгубено селце в хигландските усои: или ако републиканската партия във Франция потърсеше опора не в просветените граждани на Париж, Лион, Бордо, Марсилия, а в някое митингче, образувано в едно бедно селце на дивата Корнуелска област? Но онова, което в Европа би направили само някои зевзеци, у нас се прави от сериозни политически дейци. Понеже редакторите на Т. К. не успяха да заблудят София, Търново, Плевен, Русчук и други главни градове на Княжеството, на които гласът винаги ще има тежест в решението на съдбините му, докопаха се до бедните селца Влашко село и Гаганица, съществованието на които никоя география не е подозрявала до днес, и направиха митинг, в протоколът на който търсят спасението на своята кауза. Господа, свестете се. Недейте спуща завеса пред очите на народът и недейте го омотава в примките на вашите непростителни планове, като изпущате патриотически възклицания и говорите недостойни ласкателства на един неукрепнал още в гражданско възпитание народ. Не развращавайте тия невинни селяни. България има много по-голяма нужда от техний

мирен труд, от тяхното почтено рало и сърп, отколкото от ваший напудрен патриотизъм и алчни погледи към министерските кресла. Мислете, че семето на развратът, което днес посявате, утре България може би да жъне горчивите му плодове и че тия селяни, които днес добродушно правят митинги и стават неволни оръдия на вашето властолюбие, утре със същото добродушие може да играят ръченица в някой нов преврат, като оня, на който вий бяхте косвени създатели.

Впрочем, историята ще изпълни длъжността си по тоя последен факт.

Колкото за наглите клевети на редакторите на Т. К. против редакцията ни, че била подкупена, ний без удивление гледаме на това, защото тайната девиза още от първото появление на тоя вестник е знаменитата фраза на Фигаро: «К л е в е т е т е, к л е в е т е т е, о т к л е в е т а т а в с е щ е о с т а н е н е щ о.» За жалост, случаят днес е съвсем друг. Клеветите станаха такъви изтъркани и изхабени оръжия и такъви печални аргументи, щото повдигат или смях, или презрение. Доказателство на това е самото упорство, с което ги употребява «Търн. конст.», която не намира други пологически и по-честни аргументи да обори мненията на политическите си противници и да си умножи партизаните. Жално, че почтените редактори на тоя вестник още стоят в заблуждение. Всеки, който не е с тях, е п р о д а ж е н, п о д к у п е н, м е р з а в е ц, п о д л е ц, а господата от Т. К. и оръдията им са олицетворение на идеална честност. Катоновци горди, феникси непорочни, праведни светци, които миришат на измирски тамян, и ако тии не са казали това още нито в Т. К., нито в «Свирка», то е само от благородна скромност, за която българский народ непременно трябува да им бъде признателен.

Лично за г. Вазова, зарад когото още лани един от сегашните редактори на Т. К. четеше в 6-ий клас на Пловдивската гимназия гнусни пасквили, а и сега го обсипва с най-ядовитите си стрели, ще кажем, че честността му няма нужда от никаква защита и че всичките пари на един чужди консул в София няма да го съблазнят да става участник на планове, които имат за цел опропастяванието на отечеството. . . Ако г. Вазов се

явеше един ден пред прозаиците на Т. конст. и им поискаше доказателства д о к у м е н т а л н и за че е продал перото си, любопитни бихме да чуем какво ще му отговорят тия благомислящи господа. Ний оттук виждаме срамът, който ще изскокне на челата им. Но казахме, ний се не боим от изтърканото оръжие на клеветата и както до днес, така и занапред, няма да престанем да се борим против гибелните домогвания на всеки неприятел на свободата на България и да бичуваме шарлатанството, било, че то се криело под щитът на превратът, или — под маската на конституционизмът.

Бр. 465 от 11 февруари]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

ТЕАТЪР

Представлението на драмата «Каменоделецът» и комедията «Робството на мъжете» от новата Народна театрална трупа на 14 февр. в театър «Люксембург.»

Сюжетът на превъзходната драма на Александър Дюма е тоя: 1-й акт. Г. Жервѐ отпътува за Индия, като оставя във Франция жена си с един син и с една дъщеря: Едмонд и Клотилда. Подир десетгодишно отсъствие г. Жервѐ си тръгва назад за Франция, обогатен и жаден да прегърне пак любезната си челяд. В това време Клотилда умира. Майка ѝ е в отчаяние как ще посрещне мъжът си без дъщеря. Едмонд поръчва на един мрамороделец паметник за гробът на сестра си. Ненадейно представя се в домът една млада девойка с писмо препоръчително да я приемат за възпитателка и другарка на Клотилда. Момата се зове също Клотилда и е на възрастта на умрялата. Г-жа Жервѐ е развълнувана до крайна степен от това съвпадение. Тя с въздишка обажда на момата, че дъщеря ѝ е умряла вече, но я моли да поостане в къщата ѝ и я накара дори да облече новата, необличана още рокля на дъщеря ѝ, пратена подарък от

бащата из Индия. Г-ца Клотилда дю Плеси послушва и отива в будоара. Изеднъж слугата обажда, че един пътник слязъл от кола пред пътните врата. Това е сам г. Жервѐ. Той влазя, прегръща жена си и синът си и пита: Де е Клотилда? Тии мълчат, въздишат, прегръщат го. . . Майката си кърши ръцете. Злокобно чувство облада душата му, той, бледен, разтреперан, смутен, вика: «Клотилдо!» Излиза из будоара г-ца Клотилда дю Плеси, пременена в индийската рокля. Г. де Жервѐ прегръща я, щастлив, като я взима за дъщеря си. Тя е смаяна. Г-жа де Жервѐ ѝ пошъпва да не разбива илюзиите на злочестий баща. Тя му вика: «Тате.» Той пада на столът от неизразима радост и прегръща пак жена си, синът си и Клотилда дю Плеси.

2 действие. Г. де Жервѐ продължава да е в заблуждение, следователно щастлив е. Но той се чуди за церемониалните и учтиви отношения между синът му и дъщеря му (които успели вече да се влюбят) и се сърди, като ги чува, че си казват: «в и». Един нов облак застрашава да потъмни радостта му. Той си спомня, че някога бил обещал на един богат американец г. Филдинг, негов благодетел, да даде дъщеря си на синът му, а тая жертва му се види невъзможна, както е и невъзможно да не изпълни даденото честно слово. Пристига г. Филдинг нарочно, за да сключи брачний съюз. Г. де Жервѐ отговаря уклончиво на предложението, загатва, че още не е се нарадвал на щерка си и че разлъката от нея ще го убие. Г. Филдинг възразява, че това не могат да бъдат причини за един честен човек да наруши словото си, но прибавя, че той е решил да основе търговска къща в Париж, дето ще остави синът си Джона, така щото бащата няма да се дели от дъщеря си. Г. де Жервѐ се колебае, а отношенията между Едмонда и Клотилда го безпокоят. Г. Филдинг му дава три деня срок, за да отговори, и си излиза.

3 действие. Любовните отношения между Едмонда и Клотилда стават по-явствени. Бащата заваря един път Едмонда коленичил пред Клотилда. Той решава тозчас да я ожени за Филдинговий син и пише на Филдинга. Г-жа Жервѐ, Едмонд и Клотилда го молят да не бърза. Но той упорствува, като иска час по-скоро да прекрати престъпните чувства между децата си. Ненадейно се

явява Филдинг и обявява, че си оттегля предложението, защото узнал, че син му се оженил, без да го пита, но сконфузен от мисълта, че постъпя нечестно, като пръв нарушава уговорът, предлага себе си за мъж на Клотилда. Г. де Жервѐ оставя да реши сама Клотилда и излиза. Клотилда разоблачава г. Филдингу работата и му открива, че същата Клотилда е умряла и че тя само е една бедна и бездомна девойка. Американецът разтрогнат казва, че има три милиона долара, едно неопетнено име и 42 години, и ѝ предлага ръката си, като ѝ дава един час да си помисли и излазя. Влазя г. де Жервѐ, който е още повече възмутен от очевидната страст на Едмонда към Клотилда. Той казва на жена си в отчаяние: «Оставих ти син и дъщеря, намирам любовник и любовница!» Дохожда каменоделецът със сметката за паметникът на Клотилда де Жервѐ, умряла на 1850 г., септ. 8. Той е в изступление! Всичко вижда сега. Прегръща Клотилда и я осиновява, като я дава за жена на синът си.

Г. Сапунов, който е познат по даровитостта си на сцената, игра доста добре ролята на Жервѐ, а особено в първий акт. Пълното съзнание на ролята си, свободата на движенията, патосът в необикновените ситуации на драмата му спечелиха горещи ръкопляскания на публиката. Но г. Сапунов понякога твърде декламира или утрира и пада в неестественост. Но тия недостатки, които са поправими, не могат да заличат другите достойнности на талантливий актьор. Г-жа Ирина Иванова и тоя път засвидетелствува способността си да прочувствува и усвои ролята си. Г-жа де Жервѐ се представи от нея в очакваний симпатичен вид. Ний не можем да не предвидим още отсега в г-жа Ирина Иванова една добра актриса в бъдеще. Г. С. Попов игра Филдинга с едно истинско изкуство. Той умя да представи доста вярно оригиналните черти на един американец, в позата си, в говорът си и в маниерите си. Г. Попов тоже дава добри надежди. Г. Лютов игра Едмонда. Не може да се отрече едно видимо напредване у г. Лютова, но в него отсъствува живостта, страстността и движението, които по нейде заменява ефектацията. Във всичките ситуации той е еднакъв. Мислим, че из най-напред той би играл с по-голяма сполука повторостепенни роли. Интересната роля на Клотилда дю

пиеси се изигра от г-ца Мария Иванова доста слабичко. Женствеността и деликатността в доста случаи отсъстват у нея. Повечко топлина и чувство, повечко нежност в говорението биха ѝ отнели тая суровина, която разрушава най-добрите ефекти на сцената. Но тя бе изучила много добре ролята си, което нещо пренебрегват някои актьори. Г. А. Попов игра кратката роля на каменоделецът удовлетворително. Тоже и слугата.

Комедията «Робството на мъжете» се изигра тоже доста сполучливо. Първостепенната рол пак принадлежеше г. Сапунову, но и тоя път при блестящий savoir faire, който влада г. Сапунов на сцената, вредеше му прекалеността в жестовете и в говорението. Но при всичко това ветрений и слабохарактерний Загуляев биде хубаво представен. И осталите лица играха кой по-много, кой по-малко сполучливо.

Въобще представлението, дадено под новата дирекция на г. Д. Попова, излезе по-добро от другите досегашни и оправдава надеждите за още по-голям успех на Народната театрална трупа. Това нещо с удоволствие констатираха всички.

Театърът беше пълен и ръкоплясканията чести и горещи.

ОТ СОФИЯ НИ ПИШАТ, че там стават редовно белетристически събрания, дето се четат разни оригинални или преводни произведения. Между другите г. Миларов, авторът на «Спомени за цариградските тъмници» и «Паданието на Цариград», е чел една нова своя комедия: «Магесникът». Ний желаем успех на младите писатели, а също — да видим подобни неща да стават и в другите места на отечеството ни. Днес политиката с всичката ѝ кал и пошлост е парализирала у нас всяко литературно движение. Интелектуалний живот е удушен, по-високите духовни наслаждения отсъствуват и ако това мрачно положение трае още десет години, ний ще предадем на потомството си една за нищо негодна вестникарско-пасквилистическа литература, а нищо добро и благородно, с което да може да се гордее младата ни книжнина.

ВТОРАТА ЧАСТ ОТ БЪЛГАРСКАТА ХРИСТОМАТИЯ (поезията), която издава книжарницата на г. Манчов в Пловдив, ще излезе на свят в началото на идущий месец марта. Тя ще състои, както и първата, от около 30 коли на 4-на.

ИЗЛЯЗЛА Е ОТ ПЕЧАТ ДРАМА от г. П. Иванова под название «Апостоли на свободата». Ний не сме видели още това произведение на г. Иванова, който подир дълговременно мълчание пак е зачул гласът на музите. Ний се надеем до втором да можем да дадем кратък отчет за тая нова пиеса.

ДИРЕКЦИЯТА НА НАРОДНОТО ПРОСВЕЩЕНИЕ Е НАЗНАЧИЛА вече театралний съвет, който заедно с г. Д. Попова ще ръководи действията на новата трупа. Той състои от г. г. Д Попова, Богданова, Хитова и Вазова.

[Бр. 466 от 18 февруари]

ОТВОРЕНО ПИСМО ДО ГОСПОДИНА П. Р. СЛАВЕЙКОВА, РЕДАКТОР НА «Т. КОНСТИТУЦИЯ»

Крайно цинический ви отговор на моето справедливо предложение да докажете или признаете клеветите, които имахте интерес да пуснете върху мене в «Т. конституция», ме порази не защото очаквах бог знае какви нежности от човекът, който четеше в VI клас на Пловдивската реална гимназия гнусни пасквили против мене, но защото не предполагах у вас такъво съвършено отсъствие на благородство и на чувство от капка справедливост. Оставям настрана бабешките ви и блудкави, свойствени вам брътвения по повод на някои думи в писмото ми, защото тии нищо ново не ми казват за перото ви и възпитанието ви.

Много съжалявам, че сте си въобразили, че аз мисля да ви обявя дуел именно, та пламтите от такъв войнствен ентусиазъм, но като бързате малодушно и благоразумно да се отречете от участието си в редактирането «Т. конституция». Колкото и да ми е скъпа честта, която вий се старaете чрез клевети и дифамации да покрусите, аз никога не бих се решил да направя спрямо вас такъво престъпление и такъва глупост. Незавидна е за мене славата да бъда ваш убийца, когато вий самичък с такъв успех сам ставате такъв на себе си, чрез един ред дела, едно от друго по-недостойни и по-долни. Жално е много, че вий в заслепението си не виждате това. Това впрочем си е ваша работа и мене никак не интересува.

Не мога обаче да премълча да ви не кажа колко е омразно и низко това, дето вий без свяна злоупотребявате с положението си и като се затуляте зад възрастта си като зад една здрава пусия, в което има нещо разбойническо, стреляте безбоязнено клевети, ругателства и псувни въз ония, които имат нещастието да сплашат в нещо вашето безпределно самолюбие или да повдигнат някак известната ви злоба и мстителност, за които само белите власи са способни. Вий знаете, че вършите това безнаказано, и имате право. Аз поне няма да употребя същите оръжия против вас, а още по-малко — инакви, толкова повече, че няма защо вече. Ако поведението ви възбужда у честните люде негодувания, то у мене хвана да възбужда съжаление към вас, особено след прочитанието писмото ви, което никак не ме убеди, че вий не сте бездушний клеветник в «Т. конституция».

Но аз прекъсвам това писмо, което няма цел нито да ви свести, нито да отговори на наглостта на вашето, като се надявам, че то е последното на нашата преписка. А з с ъ м н а п ъ л н о у д о в л е т в о р е н о т д е к л а р а ц и я т а в и, ч е н е п и ш е т е в «Т. к о н с т и т у ц и я», на която впрочем вий сте били и сте редактор. Тая декларация е още едно мерило за пошлостта на характерът ви. Занапред вий можете да ме каляте и дифамирате с помощта на жалките си креатури и нископоклонци, които съставляват щабът ви, без да се принуждавате да лъжете. Аз няма вече публично да отговарям на псувните ви и ви ги оставям като едно утешение на упадъкът и на безсилната ви злоба.

Младостта и бъдещето могат да бъдат великодушни.

Пловдив, 8-ий март 1884.

И. В а з о в

П. П. Бях назначил тоя си отговор частно да го изпратя на г-на Славейкова, но понеже днес видях, че той е дал публичност на преписката ни, счетох за излишно аз да я крия — и го обнародвам. Редакцията на «Т. конституция», сир. сам г. Славейков, придружава преписката ни с една дълга бележка от няколкостотин празни думи, но нито две думи не се измамва да каже в потвърдението на клеветата си, а това е толкова просто. Читателят сам се догажда защо е това мълчание.

[Бр. 469 от 10 март]

ЗАВЧЕРА ПУБЛИКАТА С УДОВОЛСТВИЕ СЕ НАУЧИ, ЧЕ ДЕЛОТО НА СОПОТСКИТЕ ЖЕНИ, които бяха обвинени в известний метеж, се свършило благоприятно за тях. Върховното углавно съдилище, дето беше апелирано решението на окръжното криминално съдилище в Пловдив, касирало това решение и произнесло оправдателна присъда за всичките, без изключение, осъдени на затвор в окови (а една на смърт) жени. И действително, съдилището не можеше да постъпи в тоя случай по-справедливо и по-хуманитарно. Смущението, което произлезе в Сопот по повод на внасянието европейска прежда, беше дело не на 33 жени само, а на няколкостотин сиромахкини и вдовици, които отчаянието тласна към такъво необмислено и опасно дело: разграбвание и горение казаната прежда. Но ний няма да се повръщаме пак върху сериозните и неумолими обстоятелства, които породиха смутът, и като правим похвала на Върховното съдилище за тоя висок акт от справедливост и човечност, които винаги трябува да президират в разискванията му и решенията му по криминални дела, ний пътьом посочваме пак, че бедственото

положение на сиромашта по ония места продължава да ги безпокои и в настоящето, и за в бъдещето и че правителството в тоя случай трябува по-сериозно да промисли върху средствата за повдиганието индустрията и обезпечението поминъкът на жителите в казаните места. Да се ограничава чисто в една административна рутинна деятелност, да назначава и да отчислява само чиновници, да взима горещо участие в страстите на партиите: това не ще да каже, че то изпълня своята мисия и своята длъжност към населението, което с потът от челото си го поддържа. Ний мислим, че правителството има обязаност да се заинтересува особено сериозно с тоя предмет. Економический кризис, който смущава днес и търговци, и занаятчии, и земеделци, изискува грижи и мерки от съвсем друг характер.

Между това нам ни съобщават, че в Сопот и в Карлово пак продължава да се внася скришом европейска прежда в голям ущърб на сиромасите, които очакват само от нейното предение средствата за прехраната на домочадията си. Ний не знаем дали е в ръцете на правителството да запрети привременно поне внасянието на такъва прежда. Законите на страната не се противят на такъв вид импортация, та и самий принцип за свободата на търговията не позволява да се мисли за едно законно възпрещение. Каква ще бъде, прочее, участта на тия работнически семейства при ежедневното отнимание работата и следователно хлябът из ръцете им? Вечно ли трябува чрез безпорядки и бунтувания да изявляват безутешното си положение? Трябува ли да се продължават за дълго време още тия насилствени сцени и тия дълготрайни съсипителни процеси? Ний предлагаме тия запитвания. На правителството предлежи да ги вземе във внимание и да се занимае за отмахнуванието, ако не съвсем, то поне колко-годе причините, които предизвикаха, а може и занапред да предизвикат такъви достоплачевни събития.

Като свършваме членът си, ний не можем да заминем, без да не поблагодарим адвокатинът им г. Вълка Нейчова, който безвъзмездно и с такъво красноречие прие да защищава нещастните жъртви на бедността. Разумява се, че самата задача на г. адвокатинът е била една от най-благодарните, така като той е имал да действува

въз най-благородните струни на съдниците: милостта към страдающето човечество. Но повтаряме, тия оправдани и освободени жени ще се върнат пак в родното си място, при семействата си, и радостта им скоро ще изчезне пред трудната действителност. Тии ще гледат, че всякой ден работата им стая по-малка и заработъкът по-нищожен, заедно с нахлуванието европейска прежда, която по качеството си стои по-доле, но е по-евтина от работената в мястото прежда. Гладът, прочее, скоро ще издаде своят отчаян вик и тогава?

[Бр. 471 от 24 март]

ВЪПРОСЪТ ЗА СЪЕДИНЕНИЕТО, както се и предполагаше, стана предмет, който занимава днес печатът, духовете и разговорите в цялото българско отечество. Отрадно чувство обладава читателят, като гледа с каква горещина, съчувствие и патриотизъм органите на общественото мнение в Княжество България се сезираха с това голямо явление в народний ни политически живот. С тъжното изключение на един вестник в София всичките остали в Княжеството вестници без разлика на партии високо се прогласиха в полза на съединистическото движение, на което първата импулзия се даде от Пловдив, и поканиха населението да изяви безтрепетно своите истински чувства по тоя предмет. Няколко големи митинги, които станаха в Княжеството и без съмнение има още да станат, не можаха освен дълбоко да възрадват душата на българинът. Може би от всичките тия общенародни и тържествени заявления да не последва тозчас изпълнението на заветното желание на българский народ; може би европейската дипломация, по разни сметки и свои съображения, да не счита още минутата сгодна за удовлетворение нашите пламенни желания. Но онова, което остая, и то е твърде много като резултат от движението, то е светлото пробуждение на сърцата всред мъртвящите и тъпяющи въздействия на партизански борби, които убиват всичко, каквото има благородно и добро в младото си поколение. Това внезапно пробуждание на народний ни дух е явление

отрадно и хубаво и новата ни история, която фатално придоби доста черни страници, с гордост ще ги предаде на бъдещето. Ний и друг път сме говорили, че са необходими някакви големи сътресения, някакви неожидани и силни вълнения, за да възродят упадналата българска душа. Настоящето голямо съединистическо движение е едно, а може би и самичкото, от указаните двигателни средства. Само то може да възвиси един българин по-горе от катадневните страсти и борби, които егоизмът поражда и партизанското заслепение храни. Прочее, повтаряме, и да не направиха нищо друго тия движения, все ще имат безкраен резултат за нас в нравствено отношение. Но освен това и друга една мисъл, не по-малко утешителна, радва душата: това движение ни дава увереността, че нашия народ е млад и способен за великите чувства и ламтения; че у него не е загаснала искрата на благородните ония самопожертвования, с които така трагически се украси най-новата му история; че нашите неприятели вече не щат да имат право да ни наричат народ неспособен за политическа свобода и съществование. Няма човек, който да носи българско сърце и да се не вълнува днес — от радост. Напразни са заплашванията на една-две газети с гарнизони, катастрофи и беди в страната. Всякой видя и се увери, че митингите се извършиха по един начин, достолепен за самата цел, която ги произвожда. Народът се движи вече не от партизанските страсти, които са много низки и дребни, за да го възвълнуват до такъва висока степен, а от една идеална мисъл. Той нямаше нужда, за да я изрази, да прибягва до подземните и недостойни средства на водителите на една чисто партизанска политика. Той открито, без хули, без клевети, без маневри изказа, че желае да се съедини. На тоя силен и тържествен глас никой не можеше да не обърне внимание. Европейските кабинети вече взеха акт от това изразено желание и мисълта за нерешений въпрос за бъдещето на България се освежи в умовете на европейските дипломати. Ний смело можем да утвърдим, че чрез тия мирни манифестации осъществлението на историческата задача се ускорява и улеснява до една голяма степен. Ний никога не можем и не трябува да изпущаме случаят, колчем той ни се представи, за да изкажем, че не сме благодар-

ни от това разцепление на нещастното си отечество. Търпеливото покорство и оглушките към гласът на бъдещето са равносилни със самоубийството за един народ.

[Бр. 472 от 31 март]

ПРИ ВСИЧКОТО НИ НЕЖЕЛАНИЕ ДА СЕ ПОВРЪЩАМЕ ПАК КЪМ ВЪПРОСЪТ ЗА МИТИНГИТЕ по съединението, върху който въпрос в цял ред членове сме изложили нагледно и подробно възрението си, ний сме предизвикани от странний митинг, на който Пловдив присъствува на 1 априлий, да се трогнем пак до тоя горещ въпрос.

Всички почти пловдивци бяха зрители на това последне и отчаяно усилие на правителствената партия, пред вид на обезпечение на собствените си интереси, които какво и да било променение може да докачи, да измамят общото мнение — не в страната ни, това е невъзможно, — а в Европа, като представят в лъжлив шар истинското настроение на духовете в Източна Румелия. Какъв успех имаха тия господа? Пълно, невероятно поразявание. Дори самите техни партизани и единомисленици ръкоплещяха на митингът от неодолимо увлечение при произнасянието светата дума с ъ е д и н е н и е, на която диаметрално противоречи онова, което ненадейний председател на митингът г. Т. Кесяков четеше на един лист, всред заглушителни викове от негодувание. Господата, които са поставени в скръбното положение против волята си да говорят и вършат не онова, което им шъпнат сърцата им, а съвсем противоположни неща, диктувани от материални интереси и лични задължения, които имат към днешний генералгубернатор, убедиха се най-после, че не може да се устои против напорът на народний ентузиазъм и правда. Можеше да се мисли, че подир тоя бляскав урок тии ще се свестят и ако не е им допуснато да мислят независимо, то поне ще стоят в благодарно бездействие. Но за жалост, упорството им е равно със заблуждението и ний видяхме на другий ден от митингът една притурка на органът им «Ю. България», която направи целий Пловдив да се изкикоти с

един омерически смях. Но ний оставяме настрана тях и техните личности, които за нас не важат много. Онова, което възбужда най-повече съжалението ни и негодуванието ни, то е, че тия господа безпощадно изложиха г. главний управител на такъва голяма неприятност и се подиграха с името му и със значението му. Каквито погрешки и да е сторил, в каквито крайности и произволи да са го увлекли съветниците му, той все не заслужаваше такъва разплата от тяхна страна, можеха поне да го пощадят от това последне унижение. При всичката напрегнатост на положението и възбуждение на партизанските пориви, ний повече уважаваме г. главний управител от ония, които дължат всичко на неговите благодеяния, и не можем освен със скръб да гледаме как тии неумело и детински дирят средства да му заявят чувства, които не са сърдечни, а само диктувани от лични своскористи видове.

Тия тъжни размишления ний направихме, като прочетохме случайно едно правителствено съобщение до един европейски вестник, в което се казваше, че населението е настръхнало от вестта за променяванието главний управител и че големи митинги навред ще станат в негова полза. Е добре. Жалък беше митингът в столицата. Още по-тъжни са били и официалните митинги из провинцията, митинги, заповядани на префектите и на началниците, и на кметовете. Тия митинги излязоха навсякъде трагикомични, защото още не се е видяло никъде правителства да могат да правят митинги! Тии са работа само на опозициите. Жално, че нашето правителство чака́ да види това нечувано фиаско, за да се образуми.

[Бр. 473 от 6 април]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

Каменоделецът, драма в 3 действия от А. Дюма, превел Ив. М. Лилов, Пловдив, Областна печатница, 1884, цена 1 лев.

Нашия театрален репертоар е твърде сиромашки. Няколкото мъртви Станчовски драми, които се разиграваха по нас, не бяха от естество да образоват вкуса на нашата публика и да ѝ принесат някаква полза. Твърде малко хубави европейски драми имаше преведени свястно на български, а още по-малко — чисто оригинални. Горепоменатата драма е една от ония драми, които винаги ще стоят на пръв ред. Тя биде вече с успех представена в Пловдив от българската трупа и не се съмняваме, че еднакво ще бъде интересна и на сцената, и на прочет. Като мислим да се повърнем пак да поговорим върху тая нова книга у нас, ний засега я препоръчваме като едно истинско обогащение на драматическата ни литература.

Както е означено на задната ѝ корица, същий преводач е приготвил още за печат драмите Мария Тюдор, от Виктор Хюго; Двете сестри от Емил де Жирардена; Парижките бедни от Евг. Сю; Честните жени и Парижките дрипари от Ф. Пига.

ВЪВ ФРАНЦУЗКОТО ПЕРИОДИЧЕСКО СПИСАНИЕ «Revue d'histoire et de critique littéraire» срещаме една критическа оценка върху Българската христоматия, издадена от г. Д. В. Манчова; тая оценка е написана от известний французки славист г. Луи Леже. Ний ще я обнародваме в един от идущите броеве. Същият е издал една книга «La Save, le Danube et le Balkan» (Сава, Дунава и Балканът), в която описва пътуванието, което направи лани на Изток.

V И VI КНИЖКА ОТ «НАУКА» СЕ ПЕЧАТАТ и както се научаваме, щели да излезнат къде средата на настоящий месец. Редакционний комитет се е постарал да ги напъстри със съдържание още по-интересно и разнообразно. В един от идущите броеве можем да́ на читателите си съдържанието на тия нови книжки.

ВИДЯХМЕ 1-Й БРОЙ от новоизлязлото в Стара Загора научно-литературно списание Знание. Ето съдържанието на тоя брой: Стихотворение. Злочести

души (разказ). Характер. Писма до няколко учители върху някои здравословни въпроси. Писмо 1-во за водата. Земята, що обработваме. Кредитът. Народни песни. Книжнина и библиография. Смес. От редакционний комитет. Известие.

Ний сме благодарни, че поне тоя път имаме да приветствуваме излазянето не пак на някой политико-партизански вестник, а на едно периодическо списание, имеюще цел не да разпаля страстите, а да научи нещо публиката.

Желаем му добър успех.

ПОСЛЕДНЕТО ПРЕДСТАВЛЕНИЕ В «ЛЮКСЕМБУРГ», което даде българската театрална трупа, беше драмата *Ижиния* от С. Пелико и комедията *Червените панталони*. И двете пиеси се играха сполучливо. На краят трупата представи хумористическата пиеса *Филологическа разпра* от г. Вазова.

ЗАВЧЕРА УЧЕНИЦИТЕ ДАДОХА ТРЕТЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ за в полза на някои бедни свои другари. Играха две комедии: *Адвокатът* и *Господин Седмий*. И в първата, и в последнята любителите-актьори играха доволно сполучливо. В антрактите имá декламации: от г. г. Генадиева и Лилова на пиесите: *Юнак ранен* (народна песен), *Хаджи Димитър* от Ботева, *Тор* и *Възпоминание от Батак* от Вазова. Г. Дюкмеджиева декламира едно свое сатирическо стихотворение. Госпожа Лиа Сапунова изпя една песен.

[Бр. 473 от 6 април]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

ВИДЯХМЕ В ПОСЛЕДНИЙ БРОЙ НА *СРЕДЕЦ* една панегирика, както често се срещат в колоните му, и за читанката на г. Славейкова. Оня, който е видял тая читанка, ще си помисли, че или почтений редактор на *Средец* не е погледнал дори книгата на Славейкова, или пък кади тамян на господство му, пред вид на някакви изгоди. Читанката на г. Славейкова не я бива за нищо, та похвалите, които ѝ се правят, изобличават или невежеството, или низкопоклонството на писачът ѝ. Подобна една панегирика видяхме и за преводът на логиката на г-жа Каравелова, който е също препълнен с недостатки и грешки логически против езикът. Нам се струва, че олимпийската политика на *Средец* е колкото смешна, толкова и недостойна за люде, които претендират, че имат независимо мнение и ръководят публичното мнение. Повече кураж, господа! Не се омърлушвайте и не правете ония, които ви съчувствуват, да се червят от малодушието ви.

[Бр. 476 от 28 април]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

Огледник, повест от Иван Д. Добрев, Русе, 1884. Тая доволно обемиста книга (239 стр.) е една илюстрация на безвкусието и развращението, в което се тика съвременната ни книжнина. Това е роман, пълен с развратни сцени, с вятърничави и кални граждански принципи, без цел, без художественост, без направление, с една реч нещо хаотическо. Какво е искал да каже г. Добрев в тия 239 страници? Ний поне не можахме да схванем мисълта му. В тая книга има страници, които по дебелащината на езикът и на слогът са невъзможни да се четат; има други, които един човек с вкус и възпитание не може да не захвърли с негодувание; навсякъде любовници, игри, интриги, валсове, похождения, кадрили, прелюбодейства, девойки и младежи, които и смигат, и без да има нито една личност, която да осветлява тоя мрак, излязъл из мозъкът на писателят — който, както се види, трябува да е прогнил във вонещата атмосфера на задкулисний живот на някое крайдунавско полуповлашено българско общество. Г. Доб-

рев впрочем има леко перо и можеше да го употреби в списвание на книга, която да има каква-годе назидателност, ако не художественост.

[Бр. 484 от 23 юни]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

ПОЛУЧИХМЕ НОВОИЗЛЯЗЛАТА КНИГА НА Г. СТ. ЗАИМОВА МИНАЛОТО, белетристически и исторически очерки из областта на българските революционни движения от 1870—1877.

Ние прочетохме с голям интерес тия любопитни страници от неотдавнашното ни минало, в което националний дух на българите се прояви с такъва сила и буйност и доведе големите събития, що дочакахме. Ний си запазваме удоволствието в един от идущите броеве на Народний глас да направим обстоятелна оценка на това колкото любопитно, толкова и вещо изложено съчинение на известний апостол и деец по бунтовническите движения у нас г. Ст. Заимова. А засега горещо препоръчваме книгата му, която е само начало от един обширен труд и който ще се обеме в 12 подобни книги.

ПРЕВЕДЕНО Е ОТ ФРЕНСКИ МНОГО ИНТЕРЕСНАТА КНИГА НА ЕМИЛА ДЕ ЛАВЕЛЕ: ПАРЛАМЕНТАРНИЙ ОБРАЗ НА УПРАВЛЕНИЕТО В ЕВРОПЕЙСКИТЕ ГОСПОДАРСТВА. Тая книга третира сериозно тоя предмет и хвърля светлина върху всичките недостатки, които се проявляват в парламентската деятелност на конституционните държави. Препоръчваме прочитът ѝ, твърде назидателен, на всички наши депутати и политици.

[Бр. 497 от 22 септември]

ДНЕВНИК

С ЕДНО ВТОРО ПИСМО В Т. К. ИВ. СЛАВЕЙКОВ пак се озовава със своята телешка проза и яде цървулите на г. Ив. Вазова, като му приписва известното отворено писмо в последний брой на «Нар. глас» подписано «Един ваш стар приятел». За честта на г. Вазова обявяваме, че той никога не е бил нито «стар», нито «нов» приятел на Ив. Славейкова и че поменатото отворено писмо е писано от един «приятел» и «колега» на Ив. Славейкова. При това г. Вазов няма, нито ще да има някога охота да води полемика с нравствените влечуги, които пъплят в редакцията на Търновска конституция.

[Бр. 507 от 1 декември]

ДНЕВНИК

МИНАЛАТА НЕДЕЛЯ СЕ ДАДЕ В ТЕАТЪР «ЛЮКСЕМБУРГ» ОТ БЪЛГАРСКАТА ТРУПА ДРАМАТА «РУСКА». Театърът беше препълнен с публика, но ожиданията ѝ се удовлетвориха ненапълно. Всички мислехме, че трупата, която в продължение на 10 месеца постоянно е давала представления в разни градове на Областта, е направила значителен прогрес в изкуството. За жалост, действителността друго изкара.

С изключение на бенефициантът нея вечер Ан. Попов и брат му Ст. Попов, осталите актери играха доста нехелно. Кирко Лилов, който в третий акт на драмата игра първо ролята на Стоянча, детето, а след минута — ролята на опълченецът Ангела, със своето нехайско изучване ролята си и лошо произношение не сполучи никак. Г-жа Ирина Лилова, по-изкусна друг път, в тоя случай игра ужасно зле. Сцената на скитанието в гората на Руска, дето трябува-

ще да употреби повече енергия и мъжеството на отчаянието, тя я направи несносна с непрестанната си плачливост, хълцания и заспалост. При това защо си беше намацала лицето със сажди? И отде беше нашла такъв дрипав сукман? Както тя, така и други актери, които играха селските роли, бяха облечени крайно дрипаво и отвратително за погледът. Дали не мислят, че с дрипавщината си ще възбудят интересът, който унищожава небрежното им отнасяние към изкуството? Забележено е, че, тако-речи, във всички български представления по традиция дрипите и безобразността се изваждат на показ. В европейските театри се трудят да пленят публиката, като увеличават илюзията на реалността и щадят приличието и естетическото чувство на зрителите, а у нас грозното се преувеличава безсмислено. Някои от актерите, освен че не си знаеха ролите, но съчиняваха още неща, които нито ги има, нито си имт мястото в драмата, като ги пъстрят с разни улични турски фрази.

Ний правим тия строги бележки на трупата с истинско съжаление, защото грамадни пари се похарчиха от Областта за устройството ѝ и големи надежди се възлагаха за нейното бъдеще, а тя отива назад. Това незавидно състояние на трупата някои го обясняват с отсъствието на г. Сапунова, който отдавна бе принуден да я остави, а други — с дългото ѝ скитание по Областта, дето, оставена без надзор и без ръководителство, се е изхабила от лаврите на една наивна и невзискателна публика, жадна за колко-годе развлечение. Както и да е, нужно е по-скоро да се направи нещо за поправлението на трупата, защото пловдивската публика, снизходителна и добра към предишните любителски представления, иска сега от актерите по п р о ф е с и я повече добросъвестност в изкуствата и истински и благородни душевни наслаждения, а не просташки фрази и мъртви диалози на сцената.

Впрочем, за да бъдем точни, ще споменем, че г. А н т о н П о п о в игра твърде хубаво ролята на Кърджи Османа и крайно комично ролята на руский солдатин в IV действие Г. Ст. П о п о в, който изигра превъзходно д я д а Л у л ч а, подир това декламира с

успех «Опълченците на Шипка» (из Е п о п е я т а н а з а б р а в е н и т е от Ив. Вазова).

Публиката многократно им засвидетелствува своето задоволение чрез гръмки ръкопляскания. Ще забележим още че, трупата не трябува да играе вече такъви представени драми, каквато е «Руска». От изборът на пиесата в голяма част зависи и сполуката на актерите.

[Бр. 508 от 8 декември]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

Миналото, белетристически и исторически очерки из областта на българските революционни движения от 1870—1877 г. Арабаконашкото събитие. От Ст. Заимова. Книжка втора, Варна, 1885, стр. 261, цена 3 лв.

Пространството между 1870 и 1877 г. съдържа най-любопитните събития в миналото на народът ни, захвани от самото му покорение под турците. Означените две години съставляват кръжилото (рамката) на най-вълнующите произшествия в новата ни история, които дадоха своят печат на народний ни характер и повлияха фатално на по-нататъшните ни съдбини. Тоя седемгодишен период на борби, жертви и изпитания е горнилото на нашето народно обновение, преходът от миналото в бъдещето; той съставлява най-пълните страници от новата ни история. Колко усилия! Колко героизми, колко вяра и упование, колко кораблекрушения на най-смели планове! Какви имена се сбират в тоя кратковременен срок! Организацията на комитетите, решението на черковний въпрос, тревожното разбуждание на духовете, терорите подир смазванието на Софийский и Хасковский комитети, потушението на Старозагорското движение в 1875, удавянието в кръв на смелото до безумие движение в 1876 г., Радецки, Панагюрище, Баташкий погром, доброволците в Сърбия, сътресението на Европа. А между тия събития излизат и изчезват големи ликове: Левски, Ботев, Каравелов, Каблешков, Бенковски и пр. Ето защо тоя период от историята ни привлича най-много историкът, мислителят, литераторът и той без друго ще има цяла своя литература, пълна

с животрепещущ интерес и назидателност за идущите ни поколения.

При всичко това до днес твърде малко свестни книги са излезли по историята на тая любопитна епоха, които да ни я разкрият исторически и критически. Между малкото число на тия книги «Миналото» от г. Заимова държи първо място. Читателите знаят вече съдържанието на 1-та книжка от «Миналото». 2-та книжка е нейното продължение и разправя изключително за софийското приключение на 1872 г. и за всичките деятели в него. Г. Заимов, който сам е взимал участие в революционното дело на България, ни приказува по един колкото подробен, толкова и привлекателен начин за това неотдавнашно минало. Той е избрал повествователний вид. Ний с истинско благодарение прочетохме особено издаванието на Арабаконашкото дело и хващанието на Димитра Общий. Тии изображават много вярно българский човек с всичкото му нравствено понижение, с всичките робски черти, плод на вековний деспотизъм, с говий дребен и подъл егоизъм при опасността и пр. Психологическите анализи на действующите лица, които свидетелствуват за мислителната и наблюдателната способност на разказвачът, биха предали още по-голяма лекост на разказът, ако да не уморяваха с многото ненужни научни определения и термини. Стилът на г. Заимова е смел, свободен, понейде разпуснат до цинизъм, езикът оригинален, богат, но нечист, а правописанието — своеобразно. Тия обаче външни недостатки на книгата, които ний вярваме, че ще се намалят съвсем в идущите книжки на «Миналото», не могат да затъмнят другите достойнства на перото на г. Заимова, нито да отнемат на трудът му белетристическата и историческата ценност. Прочее, ний препоръчваме «Миналото» на българската публика, като желаем г. Заимов да намери в поддръжката ѝ кураж да довърши важното си предприятие.

[Бр. 519 от 23 февруари]

ПРИСТИГНАЛА Е ЗА ПРОДАН В ГРАДЪТ НИ МНОГОИНТЕРЕСНАТА СБИРКА ОТ ПРОСТОНАРОДНИ ПЕСНИ НА Г. ВЕРКОВИЧА «Веда Словена», том II. Както знаят всички читатели, огромний труд на г. Верковича прави значителен шум из славянский научен мир и има голямо значение за нашата историческа древност, както и за творческите сили на българската народност. «Веда Словена», том II, представлява още по-голяма важност от I том и тя заслужва да краси всяка българска библиотека. В днешните минути особено, когато се е повдигнал въпрос за българщината на Македония, тия сбирки са един необорим аргумент в наша полза. Просветените български читатели, като се сдобият с тая книга, като правят акт от патриотизъм, способствуват в същото време за насърчавание на издателят й, многозаслуживший г. Верковича, който е посветил животът си на това дело и заслужва най-горещо съчувствие всред отчаяното си положение, в което сега се намира.

[Бр. 522 от 16 март]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

ВИДЯХМЕ ВЕЧЕ 15-ТА КНИЖКА ОТ «ПЕР. СПИСАНИЕ на Бълг. книжовно дружество». Материалът на тая книжка е доста разнообразен, но, право да си кажем, видя ни се посредствен — нещо, което от няколко време е отличителна черта на това списание. Особено неприятно ни порази статията от г. П. Р. Славейкова «Предговор на епизодът ни» и ние не можем да се сетим по какви причини и съображения редакцията на списанието го е турила на само чело. И действително редакцията трябуваше да пощади старостта и доброто име на г. Славейкова и да избави публиката от скръбта да види още по-нагледно умствената изнемощялост и

упадък на един някога популярен списател. Статията, за която ни е думата, е един дълг и предълг ред от бабешки дрънкания и блудкави предъвквания на безсмислени фрази, които, на последно време, характеризират перото на П. Р. Славейкова. Освен това езикът в тая статия по уличността си не пада по-долу от съдържанието й. За пример: има ли по-идиотски мислено и по-варварски написано от следующето, което срещаме в казаната статия:

> «Бяхме още млади, а млад човек, казват, «каквото видял да ввъркало, все му се чинело, че се ядяло», а то било имало ввъркати неща и от запретените плодове. Не помня сега как се случи, но това бе истинно; ние бяхме сбъркали и намесили се бяхме в една сюрия патки, па взимахме и слабостта да ни се поревне да си погакнем и ние каквагоде гаканица. Е, майке, та това било бела я! Де да знаем, клети ние, че това щяло да повдигне пачьята злъчка на някои високоблагородни и от новата мода поети-патоци! Тези уважаеми еснафдаши и литературни наши сподвижници под предлог на поетически волности позволиха си твърде прозаически да се отнесат и да ни извадят из носа това наше малко задоволство. Музико-словесните тези гадини не пропуснаха случая да се проглasят в наше унижение за протопсалти от първа степен и побързаха да направят велико похарье на своите отбор читателе с всякакви хули и укори, гаждения и порицания за наша сметка. Тъй що, ако бяхме им понесли ума да им се обадим и ние, каквото ни позоваха, щеше да има на какво да се наслаждават любителите на писателски попръжни. Но благодарение на нашето казанджийско смиреномудрие ние и не счетохме за голям някой подвиг да дразним патките и отказахме да се борим с крикуните поети патоци; никакво удоволствие не усещаме вече да се занимаваме с пачешки гаканици, а най-вече сега, когато вече сме и прегракнали, а пак други нови ревнителе изявиха желание да влязат в еснафлъка и да се обаждат от пачята сюрия. Блажени, които на

стари години са изгладнели и ожеднели. За чест и слава от славимата българска поезия, колкото за нас ние тържествено заявяваме, че няма вече да пущаме нашия крантав пегас по стръмните Еликонови пътеки. Ние предоставяме ним и на подобните им подвижници всичкото поле, на което се подвизават за слава и безсмъртие; халал да им е славата, за която са брали толкоз зазъбици.

Ние не сме били освен литературен башибозук, открай си, та и досега, каквото сме правили, вършили сме го все по башибозушки; като самоук и самозван писател ние сме се подвизавали, както сме знаели и додето сме могли: чирак за списател не сме седели, в прогимназии не сме избадали, в гимназии за калфалък маторитетен изпит не сме държали, защото на времето ни таквиз заврънгачки нямаше, тестир от стари мастори не сме взимали, защото таквиз не затекохме. Моят курс на науките, казваше баща ми, е от буки-ръци-аз-бра до аз-земля-ер, като стигнах на аз-опашата, станах аз опашат казанджия. Ние бяхме по-честити от него, на панакида почнахме, наустницата изустихме, псалтир от кора до кора; изучихме светчето, претърханихме истигнахме на книгата на дъното: тамам четире пътя ме аксиосваха, докле изкарам целиятози курс на учението.

Но най-куриозното, сир. онова, което най-ясно показува до каква степен на умствено и нравствено падание е достигнал обичливий някога Славейков, е свършъкът на статията му. Там е писано черно на бяло, съвсем категорически, следующето:

> «Ние сме от просташко коляно, хора прост казанджийски чираци, изрод на тълпата, такви сме се родили, таквиз искаме и да умрем.»

Ний не бихме изказали така явно горчивата истина, ако не бяхме видели в «Ю. България» една бележка, в която казана та статия се препоръчва като нещо съвсем отлично. Види се, че самите редактори на «Южната» не са си дали труд да прочетат статията, инак не биха я посочили на публиката.

Следующата филологическа статия от г. А. Тодорова, «Към звукът ы в българский език» представлява действително научен интерес и показува вещината и наблюдателността на г. Тодорова. Но нейното достойнство би било по-голямо, ако авторът се беше потрудил да се обяснява по език по-малко тъмен и в периоди по-кратки и по-ясни.

Третята статия е пак от г. Славейкова «Исторически разкази от миналите времена» (продължение). При неголемий исторически интерес, който представлява, тая статия е безконечно провлечена и могла би да се заключи в две-три страници.

След това иде преводната статия на Йордана Иванова «Наследствени закони» (от г. Денисова). Тя има посредствен интерес.

Статията «Български дейци в Сръбската завера» от Рача П. Славейкова (продължение и край) прочетохме с благодарение. В това хубаво изложение вярно са схванати и с любопитство изложени характерите и подвизите на неколцината наши съотечественици, които прославиха с героизмът си войната за сръбското освобождение. Убще за г. Рача Славейков може да се каже, че обещава да бъде на публицистическото поле голяма противоположност на бездарний си брат Иван Славейков.

Останалите статии са: «Един принос към височкий говор» от А. Тодорова и «Животописанието на Костонарова» от А. Головина. Първата е доста интересна.

В стихотворний отдел преводите от Шевченко и Хайне са слабички. От тях «Сирота девойка», превод от П. Р. Славейкова, е произволно разтегнато и прекрепено с повторения, та съвсем се е изгубил оригиналний и прост стих на Шевченко.

Хумористическите гатанки от И. Д. Ш. са доста сполучени. От тях твърде характеристични и духовити ни се видяха 3-та и 4-та. Ний не можем да се удържим да не съобщим тука една от тия епиграми, която характеризира новобългарските комедии:

> Един чубук от дрян,
> един слуга пиян,

одърпани потури,
разпасани учкури,
глъч и псувни безброй,
строшени чаши, бой:
какво е туй? — К о м е д и я.

Най-сетне дохожда критиката за драмата на г. П. Иванова «Апостоли за свободата» от г. Ив. Д. Шишманова. Тя е цяла студия върху драматическото изкуство и запознава с много неща читателят. Верността на погледът към тънкостите на изящното изкуство и многобройността силките до разни стари и нови драматурги, откриват у г. Шишманов една солидна критическа дарба. Едничкий недостатък на критиката е, според нас, дължината й.

Като отбележихме и малкото добри работи, които се съглеждат в настоящата книжка на списанието, ний се считаме длъжни да утвърдим пак, че то има нужда от една редакция по-добросъвестна и по-разборчива в изборът на материалите, които й се поднасят. Запример нас е страх, че ако би един ден г. П. Р. Славейков да дойде в себе си, като прочете с ведър ум напечатаната там начело статия, ще обвини редакторите на списанието в коварна злоумишленост среща неговото списателско име. Умному мало довлеет.

[Бр. 543 от 17 август]

ВЕСТНИК „НАРОДНИЙ ГЛАС“ (DUBIA)

ВЪТРЕШНИ НОВИНИ

В СЪБОТА ВЕЧЕР, КАКТО БЯХМЕ ВЕЧЕ ПРЕДИЗВЕСТИЛИ, г. Слав Кесяков прочете в залата на ученолюбивото дружество сказката си Българите в 19-ий век. Публика многобройна беше се стекла и от двата пола. За жалост обаче г. сказвачът не ни каза нищо върху горний предмет, а се спусна в дълго и широко лутание по религията и в декламации, състоящи от неговите стихотворения и от поезиите на Милтона и Данте, целта на които беше да се унизи личността и обори значението на Волтера. Това поне ние можехме да разберем от безконечно дългата му сказка. По свършването ѝ г. д-р Янколов възлезе на катедрата и като изяви удивление, че преждеговоривий напразно изпита търпението на публиката, жедна да чуе нещо върху темата, за която беше дошла, разказа в кратце, със свойствената нему приятност, състоянието на българите в 19-й век и мина на въпроса за Волтера. Г. Янколов описа с енергически език великото значение на Волтера в прогреса на човечеството и освобождението му от средневековний обскурантизъм. Г. Калчев счете за нужно тогава да възрази, че г. Янколов не е разбрал сказвача, който говорил върху религиозното възпитание, че Волтер бил само един развратник, на когото началата трябува да избягваме, ако не желаем да се породят и в България комунисти, социалисти и нихилисти. Г. д-р Янколов изново от катедрата забележи, че в България няма почва за такива вредни елементи и че ако Волтер е паднал понейде си в заблуждение, то никой пак не може да отрече огромний подтик, който е дал на новите принципи, прегърнати от нашийй век, и че той е като една преграда между старото и новото време. Думите

на г. Янколова се просрещнаха със съчувствени ръкопляскания и викове б р а в о!

Идущата събота по причина на празниците сказка не ще има.

[Бр. 148 от 23 декември]

[Д Н Е В Н И К]

ОТ ИДУЩИЙ БРОЙ ЩЕ ЗАХВАНЕМ вече да обнародваме в подлистникът на вестникът си драма, О т е ч е с т в о, съчинена от известний наш патриот г-на К. Величкова, който е дал вече бляскаво доказателство за забележителната си литературна дарба чрез известната драма С в е т о с л а в и Н е в я н к а и ние се имаме за честити, че ще можем да поднесем на публиката в стълповете на «Народний глас» новото драматическо произведение на г-на К. Величкова.

[Бр. 149—150 от 30 декември]

1881

[Д Н Е В Н И К]

В ЕДНО ПОСЛЕДНЕ ЗАСЕДАНИЕ У ДОМЪТ НА Г. И. ГРУЕВА ученолюбивите наши сънародници, които са се завзели да издават едно книжевно-научно списание, приели с малко изменения уставът за съставлението на едно литературно общество, което се е наименовало Н а у ч н о-к н и ж е в н о д р у ж е с т в о в П л о в д и в. След като се потвърди от главний управител уставът на дружеството, щяло да се пристъпи до избирането на редакционний комитет, който щял да се разпореди немедлено за издаванието на списанието.

[Бр. 160 от 3 февруари]

ВЧЕРА ЗАРАН КАТО ГРЪМ СЕ РАЗПРЪСНА из градът ни печалний слух, скръбната новина за ненадейната смърт на и м п е р а т о р А л е к с а н д р а, причинена от злодейска и убийствена ръка.

Ударът на злощастието, придружен от всеобщото възнегодувание срещу разбойнический и варварский начин на убийството, възпроизведе такъво вълнение и такъва тревога, щото не нам във всякой случай е възможно да опишем вчерашний ден, какъвто грозен беше, какъвто черен беше!

Движението беше голямо, скръбта всеобща, възнегодуванието огромнейше.

Никой не можеше изпърво да повярва зловещий слух, печалните новини!

Но фактовете бяха положителни, ударът беше наистина направен, убийството беше наистина станало.

Според депешата, която се получи в руското кон-

сулство, покойний император е убит завчера в неделя, когато се е връщал от един парад. Като приближил до палатът, хвърлило се в колата му една топка от динамит, след която втора една ударила императорът в коленете и пръснала се. На минутата пада в несвяст руский монарх и след два и половина часа Освободителят на българский народ предаде душа царю царей.

И така, след няколко покушения, сполучиха найпосле злодеите да убият — и така зверски — найдобрий, най-свободолюбивий и най-великий от руските царе.

Велик, наистина, беше той, защото през царуването си той преобрази Русия.

Свободолюбив беше покойний цар Александър и за доказателство на това служи освобождението на селяните и постоянните свободолюбиви преобразования, които се извършиха в Русия с негово съизволение и по негова воля.

Добър и милостив беше Цар Освободител.

Да! Покойний император извърши много нещо в разстояние на 26-те години, през които е той царувал. Блазе на руската история, която прибира сега в обятията си славното име на Александъра II, име, което прави чест не само на Русия и на словенството, но и на цялото човечество!

За нас, българите, по-голямо злощастие не можеше да бъде. Покойний император беше освободителят и благодетелят ни; нему дължим всичко; в него възлагахме всичките си надежди и упования.

Благородната душа на блаженопочивший цар е била, особено в последне време, всякога заната с мисълта да благодетелствува докрай наший народ и да осъществи по тоя начин заветните стремления и искрените пожелания и на народът си.

За тия велики и благородни стремления на почивший руски монарх и на неговий доблестен народ ние дълбоко чувствуваме голямата загуба, която претърпя братский ни народ в лицето на обожаемий Цар Освободител.

Не са само русите и ния, които чувствуваме тая голяма загуба, и не се облива с кръв само нашето и руското сърце; не, загубата чувствува болезнено всяко словенско сърце. Траурът за великий цар се простира от най-северний край на Европа до Егейското море и Индия и от Бохемските гори до Великий океан.

Вечна ти памет, велики царю!

[Бр. 168 от 3 март]

[ДНЕВНИК]

В СЪБОТА ВЕЧЕР ОТКРИ СЕ НОВИЙ ТЕАТЪР в градината на «Люксембург». Грцка една трупа представи доста хубаво *Луиза Миллер* на Шилера. Доста забележително е, че входните билети бяха напечатани само на грцки, за което много българи отказаха да идат на първото представление на Новий театър.

ОТПРЕДИ ДВА-ТРИ ДЕНА Е ПРИСТИГНАЛ в градът ни от Цариград г. д-р. К. Вазов, който свършил успешно медицинския факултет в Цариград.

Ние се надеем, че правителството ни ще задържи г-на д-ра Вазова в Областта, която има такъва голяма нужда от специалисти сътечественици по медицинската част.

[Бр. 172 от 17 март]

[ДНЕВНИК]

НА 30 МАРТ, ВЕЧЕРТА, В МЕЖДУНАРОДНИЙ ТЕАТЪР се представи в полза на еврейското училище в градът ни Расиновата трагедия; *Естир*. Актьорите — всички ученици от горереченото училище, при всичко, че бяха импровизирани, изиграха ролите си доста удовлетворително. По свършованието на трагедията не с по-малък успех се изигра и комедията на

…ера Насила оженване. Поне сега няма ли да се стреснат нашите младежи от примерът на еврейските ни съжители и да се сговорят за едно българско представление в градът ни?

[Бр. 177 от 3 април]

[ДНЕВНИК]

ГРЪЦКАТА ТРУПА В ГРАДЪТ НИ щяла да представи през идущите празници драмата Иванко, убийца на Асеня I, която вече се и превожда на гръцки.

ПЪРВАТА КНИЖКА ОТ СПИСАНИЕТО НАУКА по всяка вероятност щяла да излезе на бял свят по Великден.

[Бр. 178 от 7 април]

[ДНЕВНИК]

НАУЧАВАМЕ СЕ, ЧЕ ГРАДСКИЙ СЪВЕТ бил решил да се даде на шосето, което води към станцията, хубавото название Родопский дървосад.

НЯКОЛКО МЛАДЕЖИ в градът ни правят приготовления за представлението на драмата Иванко.

НА 18 АПРИЛИЙ СЕ ОТПЕЧАТА и разнесе из градът 1-й брой от научно-книжовното списание «Наука».

Ний оставяме на публиката сама да види и оцени

доколко сполучливо е излязла първата книжка на Наука.

Съдържанието ѝ е следующето: Стихотворение и разказ Неотдавна от Вазова, за Каравелова от Бобчева, за Инстинктът от д-ра Янколова, правила за добър учител от И. Груева, съдебно тълкование от Бобчева, нещо върху изваждането от Ив. Салабашева новото издание на Каницовата история от Ив. Ев. Гешова, политически преглед и нови книги.

В СЪСТОЯНИЕ СМЕ ДА ИЗВЕСТИМ, че тия дни ще излезе изпод печат българский превод на забележителните Писма по Руско-турската война от Мак Гахана и Арчибалд Форбса. Преводът е направен под редакцията на г-н Д. П. Минков.

[Бр. 182 от 21 април]

СВОБОДАТА ПРОПАДНА.

Българското княжество на тоя час е свързано и за ръцете, и за краката. Чрез един указ, когото по-нататък обнародваме, Александър Батенбергский, по докладът на Ернрота, устроява военни съдилища из Княжеството за всичките граждански чиновници, които биха се обвинили в разномислие с днешното българско деспотическо правителство и които се биха осмелили да не одобрят предателските действия на министерството!

За всякой такъв чиновник, който иска да има независим характер и не може да бъде подлец, има две наказания: 1) затвор за един месец; 2) смъртно наказание!

Вторий указ под № 416, пак по предложението на министерството, узаконява следующето:

Министърът на вътрешните дела, сиреч генерал Ернрот, ще може да преследува административним порядком всичките вестници в Княжеството, които биха осъдили антиконституционните и произволни действия на князът.

Под думите административним поряд-

ком се разбира това: да може без съд да се затвори един редактор или да се спре вестникът му.

Първата жертва на тоя драконовски закон е в. Независимост.

И така в Българското княжество от 25 май настана терор!

Finis Bulgariae!

Свободата на волята унищожена!

Свободата на словото окована!

Клетий български народе! Очакуваше ли ти така скоро такъва развезка?

Надяваше ли се, че твоят избраник, че внукът на Царя Освободителя ще измени на твоята конституция, ще потъпче клетвата си, ще презре твоето младо бъдеще и с едно подписвание на перото ще те предаде в ръцете на един груб солдатин да те мачка безмилно, тебе, обезчестений народе! Тебе, разбита Българио!

Уви! Занапред словото на правдата няма да екне на твоето ухо, гласът на свободата ще бъде задушен и при самото произнасяние на думата «свобода» твоят син ще бъде застреляван!

Утре ще бъдеш зрител на още по-поразителни събития!

Може би да те накарат, народе, да изпиеш най-горчивата чаша, като в изступлението си ти изкажеш негодуванието си против тия, които днес стават оръдия на чуждеземните коварства, за да унищожат светата ти конституция, и изразиш горестта си против човеци, принадлежащи на великий народ, който ни избави от робство!

Тебе може да те назоват неблагодарен и свиреп, и див, и непризнателен. Но тии, що ще кажат това, страшно ще се излъжат, защото твоята признателност към руските освободители е безкрайна и вечна и ти ще докажеш на дело признателността си, като не допуснеш никому, кой и да бил, що и да бил, отде и да бил, да отнеме свободата ти, за която се проляха реки от кърви и се опустошиха хиляди огнища, светини словенски!

Клетий народе! Ти утре можеш да видиш твоят единоутробен брат с берданка в ръката, при викът «пли!» да изгърми върху брата си, върху баща си, защото така

ще бъде волята на един Ернрот, който между два стакана коняк ще подпише смъртний приговор на един твой свободен син.

Но това ли ще бъде всичкото?

Следствията на тоя мръсен държавен преврат са още по-ужасни! Ти дори не можеш да си ги представиш!. . .

Твоят княз, когото ти досега посрещаше с възторг и с най-бляскави надежди, над славата на когото въздигаше триумфални арки и под краката постилаше букети и рози, който те наричаше възлюблений народе! и когото ти наричаше обожаемий днес с една сган от чужденци и предатели потъпкува твоята независимост и бъдеще.

Между твоят княз и между тебе, народе, сега зее страшна пропаст.

[Бр. 193 от 29 май]

ОТ ВЧЕРА ИЗ ПЛОВДИВ СЕ РАЗНЕСЕ СЛУХ за изпращание турски гарнизони на Балканът. Причината на това намерение на Портата послужили, казват, митингите, които напоследък станаха в Областта по повод на кризата в Княжеството.

Претекстът, що е намерила Портата за изпълнение на тайното си желание, трябува да си го кажем, твърде несполучлив и лишен от сериозност. Митингите, които станаха, нямаха за цел нито демонстрации против сюзеренството на Портата, нито други някои враждебни намерения на румелийското население за нарушение съществующий ред. То не можеше да остане равнодушно при действията на чуждестранците в България, които се домогват да ѝ потъпчат конституцията, и изрази по най-спокоен и легален начин своето осъждание. Органический устав дава това право на румелийските граждани. Ако е наистина, че Портата сериозно мисли за завзиманието на Балканът от страх пред тия безвредни митинги, то това показва, че тя е изгубила свестта си и търси сама бедата си. Едвам се освободи от гръцките затруднения, тя сега търси да се впусне в нови запли-

тания. По-добре щеше да стори да гледа да тури ред в собствените си владения и да се не грижи за онова, което става извън нея. Румелия, която досега просъществува и преуспя без защитата на турците, ще умее и занапред да съхрани свободата на действията и на мястото си. Нека знае Портата, че Южна България при всичкото си спокойствие и уважение към порядъкът и законите, които й са наложени, няма да изтърпи, щото занапред да й се поставят разбойнически тълпи при главата, и е готова да докаже, че знае да варди своята сегашна свобода.

[Бр. 198 от 16 юни]

ОТВОРЕНО ПИСМО ДО Г-ДА НАРОДНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА КНЯЖЕСТВОТО

Народни представители,

Княз Александър Батенберг, за да осъществи държавний удар, който той готвеше, откак стъпи на наший престол — днес, с разни беззаконности, с ниски злоби и ужасни престъпления, той помисли да е достигнал страшната своя цел.

Да, князът вярува да е избрал вече люде, които му принадлежат и които мразят колкото него народната свобода, изкупена с толкова мъки, пот, сълзи, кръв после петвековното агарянско робство. Нему му се струва, че вий сте негови слепи оръдия и че вий, по негова заповед, ще приготвите във Великото народно събрание, дето сте повикани, железните окови, които той желае да положи изново на разкървавената шия на нашата мила майка, България.

Но сляпата и вредна негова амбиция го лъже горчиво. Вий сте българи, не сте немци; вий сте наши, не негови. Във вашите жили вий носите от оная света кръв, която се проля, за да се освободим; вий сте създанието на Батак, Перущица, Шипка, Плевен; вашето

сърце тупка силно, кога си припомните великите ни мъченици, на гробовете на които не се удостоихме още да запалим кандило, ни да турим кръст; вашата кожа настръхва, вашата душа се вълнува, като се обърнете към миналото, да, вий сте българи!. . . За това сутре изменникът наш господар ще ви представи безчестно решение за новото заробване на нашата мила страна, вашата мъжка ръка ще потрепери и ще откаже да се подчини на това подло и предателско дело. Великото чувство на любовта за злощастното ни отечество ще задуши във вас всичките низки човечески самолюбия и слабости и ще ви накара да викнете единодушно: «Veto!» Не, не си даваме свободата ний; тя е за нас по-скъпа и от нас, и от тебе, княже! Тя ни е скъпа като гробът на наший Цар Освободител, като светата кръв на нашите мъченици. Народни представители, няма да продадете вий народът ни на немецът, защото имаме Историята, върховний съд на човещината, който ще ви осъди тежко; няма, защото сутре поробените ваши синове ще ви кълнат гробовете; няма, защото бъдещето ще ви нарече подли и проклети предатели; няма, защото деветнадесетий век не ни позволява да сме роби; няма, защото другите народи ще кажат, че не сме способни да съществуваме. О, няма, няма! Които и да сте вий, консерватори или либерали, вий сте българи, няма да подпишете робството на България, няма да ни продадете светата свобода!. . .

Един българин

[Бр. 201 от 26 юни]

Пловдив, петък, 3 юлий 1881.

НЕТЪРПЕЛИВО И БЕЗПОКОЙНО ОЧАКВАНИЙ ДЕН 1 ЮЛИЙ настана най-сетне и в народний храм у Свищов се подписа отдавна приготвений смъртен приговор на България, произшествие знаменателно, срам-

но и безподобно, което светът не е виждал и, вероятно, няма и да види вторий път.

Синът на морганатическата сватба, Александър Батенберг, богодарований български княз, изчете днес безсрамно надгробното слово на злочестото ни отечество и плесницата му намира одобрителен отглас у същите български синове, които с гръмогласно «ура!» заровиха скъпата народна **свобода** в същий тоя град Свищов, отдето тя за пръв път блесна за България в 1877 година из мощната десница на починалий Цар Освободител, император Александър II.

Пет минути били достатъчни, за да се реши съдбата на България, една офицерска команда на ура, за да се пороби народът.

Срам, позор, предателство!

Бедна Българио! Тоя, когото ти с възторг повика на възкръсналий си престол, тоя, когото ти осинови, като го повдигна от прахът, за да го направиш велик и прочут, тоя неблагодарен безсрамник те пресилва днес да изпиеш горчивата чаша на омразното робство всред векът на напредъкът, свободата и равенството. И, уви! Намериха се и същи твои синове да забравят длъжността си, да продадат народът си, да се присъединят с клетвопрестъпникът и своеволно да си натрапят яремът и веригите, които той има безсрамието да приготви.

Ще помниш ти тоя позорен ден, ще го помни историята, ще го помни потомството, ще го помни целий свят, ще го помним и ний, твои синове, за да възвърнем приличната награда на народоубиецът: но срамът и безчестието, които ни се нанесоха, са толкова големи, толкова неописуеми, щото отмъщение и с най-непростителното средство не ще бъде достатъчно да ги измие от неопетненото дотогава лице на злочестий български народ.

Но нека оставим на историята да отсъди справедливо и безпристрастно тоя народоубийствен ден и на потомството да зачерни паметта на народните предатели и нека се обърнем до северните си братя с малък съвет, който няма да бъде безполезен.

Българи в Княжеството!

В тая тежка минута на изпитание, тежестта на която добре усещаме, не се отчайвайте, отчаянието е слабост

и малодушие, но помнете и не забравяйте само едно нещо. Помнете, че не сте само вий, които сте подпаднали така незаконно под несносний ярем, приготвен от няколко изверги, ваши братя и чужди пришелци, в това нещастие са подпадали и много други народи по светът: историята е пред вас, четете я и ще се уверите; властолюбието всякога се е борило с народите, които са оценявали своите правдини. Като помните това, злочести братя, ний ви заклеваме в името на целий български народ да не забравяте, че и никой от поробените народи не е останал докрай във веригите на робството. Четете пак същата тая история, тя е богата, тя ще ви разясни как са се освобождавали народите и с блестящите си примери ще ви научи как и с какво може да си повърнете пак похитената свобода.

Човекът—осемдесетте килограма месо, които не струват много нещо — не може да се върне от жилището на мъртвите, но правата на народът и свободата възкръсват след своята смърт, която всегда бива временна, непродължителна. Това помнете добре, не забравяйте го.

Целий свободолюбивий свят е за вас, ний сме с вас, а успехът ви е оздравен, ако девизата на вашето свещено знаме се заключава в думата:

Свобода!

Гласът народен е глас божий.

[Бр. 203 от 3 юли]

Пловдив, петък 24 юлий 1881.

НОВИНИТЕ ИЗ КНЯЖЕСТВОТО, ОТ ДЕН НА ДЕН ПО-БЕЗПОКОИТЕЛНИ и по-печални, идат да разубедят и най-хладнокръвните, че княз Батенберг се старае за всичко друго, но не и за устройството на дезорганизирана и дискредитирана България. В миналий брой читателите с отвращение и негодувание са прочели за решението на княжеското правителство да гони и преследва учителите и офицерите, без които съществуването на Княжеството е немислимо, сега ний ще им

кажем, че според по-достоверни напоследък сведения това същото правителство е намислило да се впусне и в частни преследвания против безвредни, честни и мирни граждани. Учителите, да положим, са лоши и непоправими, понеже и в турско време тии бяха все пак лоши; но какво искат господата на властта от българските граждани, какво иска малкий Наполеон от частни лица, какво зло, какво престъпление са сторили тия беззащитни люде, за да заслужат неговий неотменим гняв? За това ли, че тии са го избрали едно време за свой водител и господар, за това ли, че тии са го обичали, почитали, уважавали и обожавали дори, или за това, че тии искат и мислят да се запази свободата, която така немилостиво им се грабва и непростително похитява? Ний не можем да разберем.

При другите си славни подвиги, някои от които са вече познати на нашите читатели, шепата безчестни реакционери съставила списък на лицата, които правителството всячески трябувало да преследва, за да ги съсипе морално и материално и в краен случай съвсем да ги притребе, ако това е възможно. Които и каквито да са, където и да са, така или инак, тия осъдени от черний и ужасний оня лист, който носи имената им, трябува да се съсипят: при тях България няма да процъфне, защото тии са криви за всичко станало. Ако всичко това, което дохожда до ушите ни, е действително истинно, защото най-после ний се двоумим да повярuваме толкова унизителни работи, то няма освен да оплачем жива България и злощастните българи, които неправедно са осъдени да претърпят и това позорно робство, което им налага безцеремонно Батенберг, князът на тялото, по съглашение и одобрение на н. блаженство, князът на душата. Низостно и срамно е да се играе дотолкова безобразно със съдбината на цял един народ!

Казахме вече, повтаряме и сега, че ако много честното Батенбергово правителство не постави забвението преграда между миналото и настоящето, ако не тури юзда на своите развалени тайни съветници и подбудители, както направи с целий народ, и ако продължава да се занимава с гонение и преследвание тогова и оногова, обична работа само на развалените деца и крайно честолюбивите владетелчета, то ний му гарантираме, че не след много ще види България ощастливена с пълно безначалие и краен разпадък. Ако целта му е от България да организира чифлик, мошия или разбойнически вертеп, средствата са спасителни и сигурни; за организирането обаче на една държава, на един народ тии са убийствени. А, от друга страна, кой не знае какви са следствията от преследването, най-вече когато то става по такъв осъдителен начин? Наместо един и нерешителен противник, то ще роди и възпита хиляда отлични. Така е станало навсякъде, дето властта се е опитала да надвие с несправедливо преследвание. Можеше днес да не съществува в светът протестантската вяра, ако не беше се преследвал реформаторът Лютер толкова строго. Това е станал вече закон и нещо даже повече от закон, ако можем така да се изразим.

Какви са тия черни листове, какви са тия неблагонадеждни люде, които подкопават държавата? Ний мислим, а и вярваме, да се не лъжем, че неблагонадеждни са същите ония мрачни личности, които съставят тия черни листове, тии подкопават държавата, тии без друго ще да я и съсипят.

Най-после, господа, свестете се, разберете, че сте се натоварили с важно послание и че в ръцете ви се намира съдбината на един народ, който няма никакви причини да страда от вашите низки капризи, лични, мерзки цели и злобни намерения. Не се отнасяйте така леко с покорний и послушний българин, нито злоупотребявайте с неговото нечуто търпение.

Тежко и горко и вам, и нему, ако онемелий днес народ велегласно проговори.

[Бр. 209 от 24 юли]

Пловдив, петък, 7 август 1881.

ПОЛОЖЕНИЕТО НА ОСТАНАЛИТЕ ЖИВИ ОТ ПОСЛЕДНАТА ВОЙНА ОПЪЛЧЕНЦИ е и днес още за оплакване.

Опълченците, които през 1877 г. под предводител-

ството на руските офицери бяха едничките да защитят народната ни чест и с кръвта си под Стара и Нова Загора и на Шипка съдействуваха за освобождението ни, тия юнаци, които се пожертвуваха с такъво въодушевление, са осъдени, по-голямата част поне, да ходят и до днес скитници, без покровителство и без съчувствие.

А между това тии безспорно имат най-голямо право на нашето внимание и защита. Самото им име трябваше да ни внушава пълно доверие в тяхната честност и деятелност и да им отдаваме предпочтение пред другите, когато се касае за някоя работа, за някоя служба, в която тяхното настаняване би било възможно.

Но ний какво гледаме?

Ний видим, че Главний ни щаб предписва на командирите да не приимат старите опълченци в жандармерията, като че опълченците не са граждани на Източна Румелия, като че тии са люде неспособни и по-малко полезни от всичките немци, които ежедневно ги влачат в страната ни отвън и им дават служби и длъжности не по достойнство или заслуги, а за това само, че не са българи!

Според сигурните сведения, които събрахме по тоя въпрос, Постоянний комитет, като взел великодушно във внимание жалбите на няколко от тия отхвърлени опълченци, преди десетина дена писал на Главний щаб да се заинтересува с участта на тия поборници и да предпише на командирите да ги приемат на служба в жандармерията.

Можеше човек да се надее, че подир тая препоръка от Постоянний комитет Главний щаб щеше да се покаже поблагосклонен към заявленията на подобни сиромаси, но ето че повторителни оплаквания се подават на Постоянний комитет, в които опълченците казуват, че командирите по заповед на военното си началство отказват изново да приемат на служба просителите, без да им явят неудобствата, които съглеждат в тяхното приимание в редовете на жандармерията.

Ний с особено удоволствие се научихме, че Постоянний комитет още по-енергично се е застъпил за тия бедни опълченци и е предписал на Главний щаб без друго да отдава първенство и да не прави никакви затруднения на опълченците, просящи служба.

Ний се надеем тоя път, че това настоятелно требование на Комитетът ще се уважи от Главний щаб и че не ще да имаме повод да изливаме всичката горчивина, която се е набрала в гърдите ни от видът на бездушните чужденци, които унижават народът ни и изпразнят хазната ни.

[Бр. 213 от 7 август]

Пловдив, вторник, 11 август 1881.

ВСЯКА СТРАНА, КОЯТО ХВАЩА ДА СЕ ОРГАНИЗУВА и да усвоява новите институции, има нужда от ръководители просветени, предани на делото на прогресът и въодушевени от идеята да положат основи здрави, крепки и непоколебими за благосъстоянието на страната, която би ги повикала.

Нашата Област, която за зла чест през дълги векове е била земя на тиранията, анархията и безпорядъкът, подир освобождението си ненадейно почувствува нуждата от едно изменение на старинний ред на работите и с готовност прие всичко онова, което нейните добромисленици намериха за добро да ѝ препоръчат като сгодно и полезно, за да се обезпечи редът, правосъдието и всичките други клонове от държавний организъм, благодарение на което страната би могла да върви безпрепятствено в пътя на напредъкът и благоденствието.

За тая цел се повикаха от странство много люде, специалисти както по гражданското управление, така и по военната част, за да възпитат новото поколение и му дадат понятие за трудолюбието, дисциплината, честността и патриотизмът чрез своите собствени примери.

Подир тригодишна практика и опити ний дойдохме до заключение, че напразно сме се ласкаяли с тия щети ожидания и надежди и че чужденците, които с такъва горещина повикахме да ни служат и на които направихме такъв ласкав и сърдечен прием, за нас и до днес си остаят все чужденци, неинтересующи се и нежалеющи за интересите на страната ни, и на които идеалът е не служението на Областта, не улучшението на работите,

не прогресът, не цивилизаторската мисия, а чисто и просто интересът.

Ний взехме да се съгласяваме с ония, които така упорито поддържаха, че от иностранците облага никога няма да имаме.

Радикалните руски писатели доказаха, че Петър Велики, гений на Русия, като подтикна с цели столетия напред руский народ в пътят на прогреса, направи една главна погрешка, именно: той направи това със съдействието на немский елемент. Той наводни руската земя с иностранци, чужди за руский народ нрави и понятия, които посадиха в средата му своята цивилизация, злонните корени на която и днес още не могат да се изскубнат из руската почва. Утвърждението на тия писатели е право, но ний мислим, че тия чужденци под мановението на великий император все пак произведоха, естествено или неестествено, едно голямо безкрайно сътресение в руский народ и като си напълниха джебовете, оставиха му една цивилизация, макар чужда, но все равно — цивилизация.

Чужденците, които със същата цел нашето правителство повика в Източна Румелия, за жалост, няма да ни оставят никакви следи за деятелността си.

Уверихме се от многобройни случаи, че онова, което знаят и което могат тии, го имат не за нас — диваците, и че ний не можем и не трябува да очакуваме от тях нещо повече, освен да ни взимат парицитe.

Едни човеци, които са дошли в Областта с предубеждения, че идат в земята на варварщината и на дивотата, както това го доказаха в дописките си до един немски вестник, които гледат с презрение на нашите институции, способности и деятели, които са уверени, че ни правят голяма чест със самия факт, дето са благоволили да дойдат между нас, и то с такива кръгли заплати, каквито не са нито сънували в своята страна, такъви човеци, казуваме, не могат да бъдат полезни за отечеството.

Вторий път ще поговорим по-субективно и по-обстоятелствено за този въпрос.

[Бр. 214 от 11 август]

Пловдив, петък, 28 август 1881.

МНОГО ПЪТИ В НАШИЙ ЛИСТ СЕ Е ГОВОРИЛО ЗА ЧУЖДЕНЦИТЕ, които са повикани в Областта ни да служат по разните ведомства, за вредното влияние на повечето от тях върху вървежът на работите и интересът на страната ни.

Ний сме поддържали винаги тая тема — вредността въобще на чужденците, защото сме мислили и мислим, че тяхното присъствие в страната ни, като изкажем няколко отделни фактове, е давало повод на неудоволствия и смущения в самото население и е било постоянно едно голямо затруднение за самото ни правителство.

Това наше мнение винаги е предизвиквало вик от негодувание у мнозина интересующи се, а един местен вестник дори се поставя техен поборник и защитник, по единствената причина, че това му доставя случай да укори българите във варваризъм и нетърпимост и да си привърже приятели във всичките ония, които публичното мнение е посочило и забележило като люде, дошли със задня цел и гибелни замисли за страната ни, в която и казаний вестник съществува за същата цел.

Ний не щяхме да се повръщаме така често върху тоя предмет, ако ежедневни случаи не ни напомняха за тоя неутешителен факт и да укрепят у нас убеждението, че от напливът на чужденците в Областта ни, колкото и ограничено да бъде числото им, рано или късно ще имаме мъчнотии и пакости.

Ний сме били свидетели на много случаи, дето един чуждеземец се е турял вън от законите и се е ползувал с най-пълната неприкосновеност и безнаказаност въпреки всичките въпиющи злоупотребления, които са извиквали върху му строгостта на законът.

Ний сме видели с каква горещина и с каква упоритост европейските консули са се застъпвали за своите поданици и във времето, когато всичките остали жители на Източна Румелия безусловно припознават авторитетът на нашите учреждения, закони, наредби, тия чузденци са презирали тия институции, благодарение на фанатическото застъпничество на консулите.

В Турско, дето отсъствието на безопасността и правосъдието се е правило винаги да се сеща, европейските

консули са имали и имат пълно право да защитяват своите покровителствуеми и да нямат доверие в праведността на разпоряженията и действията на турското правителство относително казаните лица.

У нас такъва намеса няма резон. Когато един чужденец е повикан в Областта ни да служи, това значи, че ний имаме нужда от неговата вещина и деятелност и додето се отнася съвестно и честно с длъжността си, той няма да се бои от никакви оплаквания или осъждания от страна на населението и от правителството. Ако нашето правителство, като е уважавало гласът на публичното мнение, изказано било чрез печатът, било чрез Областното представителство, е повдигнало преследвание против чуждеземецът — нарушител на законът, то това е направило подир дълго търпение и подир много колебания.

Но какъв резултат е имало от тия решения на правителството?

Никакъв!

Когато се касае да се накаже един местен жител, да се изгони от служба, да се разори безпощадно, това е било винаги лесно на правителството и законът винаги е бил неумолим в такъв случай.

Но за един чужденец излазя съвсем друга работа. Ний имаме вече пред очите си няколко компрометирани чужденци, въз които лежат тежки обвинения и на които присъствието в страната ни е един продължителен скандал, но при всичко това правителството е било без сила и законът без действие за тях.

Нека Областното събрание да издава приговорът си върху тях, нека Постоянний комитет да настоява, нека главний губернатор да заповядва, но тия господа си остаят на мястото и спокойно продължават да си извършват «цивилизаторската мисия», защото такъва е волята на консулите.

Ний сме на мнението на английский депутат Лабушер, който е казвал за нас, че най-лошии българин е сто пъти по-полезен за нас, отколкото най-достойний чуждестранец.

Като съзнаваме нашето безсилие и нищожество спрямо чужденците, които сме ангажирали да служат в страната ни, ний занапред трябува сто пъти да помислим,

преди да повикаме някого, и да знаем, че съмнителната облага, която ще ни принесе, е много незначителна при главоболията и пакостите, които може на всякой час да ни направи.

[Бр. 219 от 28 август]

Пловдив, вторник, 8 септемврий 1881.

МНОГО ПЪТИ ПЕЧАТЪТ В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ е излагал бедственото състояние на повечето градове из страната, произходяще от спирането на търговията и промишлеността, и е възбуждал въпросът за мерките, които правителството трябува да вземе за по-скорото възстановление на материалното благосъстояние на жителите.

Тоя въпрос важен, сериозен, жизнен винаги се изпречва пред очите ни и очаква разрешението си.

Областното представителство, проникнато тоже от убеждението, че трябува да се направи нещо за насърчавание на търговията и индустрията, в последната сесия, а по-подире и в Постоянний комитет изрази единодушно желанието да се дигнат някои от митата, именно по-тежките, от пределите ни с Княжеството, чрез което да се улесни колко-годе съобщението между двете земи. И действително тая беше най-ефективната и сполучлива мярка, за да се постигне целта, и ний ведно с цялото население на Южна България припознаваме добрините от това дело на патриотизъм и благонамереност на областните ни представители.

За нещастие, правителството в Княжеството пред такъв един благороден повод, който му даде нашето правителство за премахванието неестествените спънки за сближението и сливанието ни, които ни се наложиха от Берлинский трактат, още не се е въодушевило от по-патриотически чувства и не е подало ръка на нашето правителство в тоя акт и като трепери над някои сравнително незначителни приходи за хазната, постоянствува да държи гюмруците на Балканът за произведенията, които влизат в Княжеството, и с това прави дело от крайна неполитичност и от въпиюща несправедливост.

Днес търговците от България могат безпрепятствено да внасят произведения и стоки в Областта ни и да ги продават, без да чувствуват тежестта на митото, когато нашите промишленици, които произвождат кожи, гайтан, прежда, шаяци и други още стоки, по причина на тежкото мито (8 на %), което се товари на стоките ни отвъд Балканът, нямат възможност и не намират сметка да ги пренасят в Княжеството, дето е немислима никаква конкуренция и вигодно разправяние.

За пример ще вземеме индустриалните градове Сопот, Карлово, Калофер. Тия градове, преди последните събития, внасяха големи количества гайтани в панаирът Джумая, който става през май в града под същото име. И понеже тоя гайтан и по качеството си, и по работата си е безспорно по-добър от оня, който се произвожда в някои градове в Княжеството, то той намираше предпочтение и всяка година в казаните градове се внасяха от 300 до 400 000 гроша, които вече съставляваха цяло благосъстояние за тия градовце.

Днеска тоя гайтан е пак така добър и пак се търси, но тая година в казаните три града от джумайский панаир не се е внесло ни грош!

Защо?

Защото гюмруците, присъвкупени при тежките разноски за транспортът на стоките, не дават възможност на производителите да разчитат на някаква печалба при безкрайното преимущество, що имат отвъдбалканските производители.

Тая мярка, погледната от чисто финанциална точка на зрение, може да се покаже добра за Княжеството, но ний мислим, че Източна Румелия е съвсем друго нещо за Княжеството, отколкото една чужда страна, и за икономически съображения да се забравят по-велики съображения, ний мислим, че то е вече престъпление.

Ний знаем, че генералгубернаторът на Източна Румелия е писал отдавна на българското правителство, за да го прикани да влязат в споразумение относително взаимното и окончателното вдигание от границите на тия злочести гюмруци, но и до днес правителството на Княжеството не е се постарало да отговори, може би и да помисли върху предложението на нашето правителство.

Това никак не ни удивлява, като знаем, че със съдбините на България се разпорежда сега един чужденец, който доказа по най-положителен начин, че го не боли сърцето за интересите на българското отечество и че всичкото му усилие и внимание е съсредоточено в това, как да уякчи разколебаното си положение, в което нечутото престъпление на превратът го изолира и остави самичък и на краят на пропастта.

[Бр. 222 от 8 септември]

Пловдив, вторник, 15 септемврий 1881.

СЪБИРАНИЕТО НА ОБЛАСТНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ в столицата на Южна България наближава. Денят е близко, в който депутатите ще пристъпят към изпълнението на тежката си и почтена мисия, с която доверието на населението ги е натоварило. Тям предстои да се занимаят с всичките важни въпроси, касающи се до държавното устройство; да се досегнат до всичките нужди и неправилности, които практиката и времето са изкарали наяве в организмът на държавата, и да размислят върху мерките, измененията, преобразованията, допълненията, които трябува да станат във вид на желаемото улучшение на всичките клонове по управлението.

При всичката несправедливост на европейските кабинети в Берлин относително нашето отечество; при всичката пресиленост и неестественост на това отделно съществование от общото отечество, което спекулативните комбинации на враждебни нам господарства успяха да направят, при всичката зависимост отвън, при всичкий натиск извътре ний не можем да отречем благотворното действие на тая скъпа институция — називаема Областно събрание, която представлява днес единствената гаранция за защитата на народните интереси и ни прави крепки, свързани и уверени пред неизвестността на бъдещето и в състояние да извлечем всичките възможни добрини из сегашнето си незавидно положение.

Ето защо пред наближаванието на денят на отваря-

нието вратата на Областното събрание нашите депутати имат длъжност да се позамислят върху важността на посланието си и да претеглят всичката тежест на отговорността, която ще приемат на себе си.

През едногодишното си пребивание било като частни личности, било като официални в Областта тии са имали всичката възможност да изучат недостатките на управлението, нуждите на населението; имали са време да видят отблизу слабите страни на едни от законите, издадени в миналите сесии, да узнаят начините за по-практическото приложение на други, с една реч, да дадат в обятията на народното събрание осветление върху въпросите, които има да се разглеждат, решават и подигат.

Но най-главното нещо, което се изисква от господа депутатите в камарата именно, то е да се въодушевят от най-чистий патриотизъм, пред когото да паднат всичките страсти на вражда и ненавист, всичките лични досади и крамоли, които, зловредни за всяко едно представително тяло навсякъде другаде, у нас, при изключителните обстоятелства, в които се намираме, няма да бъдат освен гибелни!

Единодушието и абнегацията във всичките общи въпроси, безкористието, свързано с честността на убеждението, са най-необходимите качества на всички депутати, които искат да останат на височината си в наближающата областна сесия.

Ний пак ще се повърнем да поговорим по-субективно върху задачата на нашите представители и върху нравствените атрибути, които се предполагат у всякой народен представител.

Бр. 223—224 от 15 септември]

[ДНЕВНИК]

МЕЖДУ БЪЛГАРИТЕ ИЗ ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ, които били избрани за сътрудници на възобновеното в София «Периодическо списание на Браилското книжовно дружество», били следующите лица: г. Ив. Ев. Гешов, И. Груев, И. Салабашев и И. Вазов.

НАУЧАВАМЕ СЕ, ЧЕ 6-ТА КНИЖКА от периодическото списание «Наука» щяла тия дни да излезе от печат. В нея имало да се вместят статии и от някои наши учени из Княжеството. При другите улучшения настоятелството решило, щото в идущите книжки да се турят по-повече страници от знаменитий роман 9 3 г о д и н а.

[Бр. 227 от 25 септември]

Пловдив, петък, 9 октомврий 1881 г.

ВСИЧКИ ЗНАЕМ, ЧЕ ЮЖНА БЪЛГАРИЯ, благодарение на Берлинский конгрес, има такова извънредно политическо положение, е наделена с такъва определена, наложителна форма и направление, щото съществованието на партии за принципи, партии, които да поддържат някои по-общи интереси, да прокарват някои традиционни или исторически идеи, да направят да възтържествува тая или оная система на управлението в страната, не съществуват и не могат да съществуват.

Ний имаме един Органический устав, един закон, съставен не от нас самите, нетърпящ никакво преиначение и преобразования, който ни се е наложил да го изпълняваме буквално и по силата на който ний се ползуваме от тия правдини, които имаме днес, или търпим неправилностите му, без да можем обаче, без да имаме право да го подкрепяме или нападаме и да се силим да го заместим с друг, по-съобразен с интересите на Областта и на народността ни.

Ето защо почва за политически партии не съществува у нас, както във всичките други по-независими от нас господарства, които много или малко разполагат със собствената си съдбина и са стопани у тях си.

Ако има в Южна България партии, то тии не могат да имат политически характер, не са за начала, за идеи и не могат да водят една борба открита, честна и убеж-

дена, борба, която да има някоя светла цел, на която на знамето да стои някоя постоянна — твърда девиза; тук партиите могат да бъдат и са дори чисто лични ненависти и нападания на едни люде против други и тии люде се гонят не защото искат да се държи тоя или оня принцип, това или онова направление, а защото С т о я н и м а л п а т р и о т и ч е с к о ч у в с т в о, а Д р а г а н и м а л к о с м и н а н о с ъ т.

У нас борбата е мелочна, узка, прикрита, затова е мизерна, затова е срамотна, затова е неоправдаема!

Но при всичко това тая борба глуха, егоистическа, недостойна за страданията ни и задачата ни, намира почва в нашето общество, яде го, парализирува всяка задружна деятелност, всяко добро намерение и намира отзив и в камарата, и в администрацията, и на самий паркет на съдилището нейното присъствие е видимо, осезателно.

А между това, ако ний сме действителни патриоти или по натурата си искаме вълнения, искаме умствени напрежения, сиреч имаме жажда за борба и за деятелност, то ний имаме борбата с вънкашните условия, които ни стесняват и препятствуват на свободата на действията ни, най-после, имаме борбата, великата борба на Княжеството, между тържествующий абсолутизъм и потисната свобода, ний можем да вземем по-живо участие в нея, да я споделим с отвъдбалканските си братя и да я направим борба наша, кауза обща. А тогава борбата би била честна, целесходна, би имала резонът си, както и добрите си последствия.

Ний се надеем, че нашите представители, като оценяват всичката висота на задачата си, като оценяват всичко, какво страната очакува от тях, техний патриотизъм, способности и просветеност, няма да остават помежду си вход на тая неславна и безплодна борба на страстите и на частните интереси, но не на солидните принципи, и че тии ще действуват с всичката преданост на мисията си, с всичката честност на призванието си да сторят онова само, което е полезно за страната и против което нито патриотизмът има що да говори, нито съвестта им има да негодува.

[Бр. 231 от 9 октомври]

[Д Н Е В Н И К]

ДНЕС ИЗЛЕЗЕ VI КНИЖКА НА СПИСАНИЕТО «НАУКА», на която съдържанието е следующето:

I. Митрофан, новела от И. В а з о в а. II. Наший селянин, от Н. А. Н а ч е в а. III. Дълговеки людие, превел Й. Груев. IV. Стихотворение от П. Р. С л а в е й к о в а. V. За разпределението на земите, от Т. И к о н о м о в а. VI. Топографически бележки за Урвичский манастир, от Е. К а р а н о в а. VII. Стихотворение, от К. В е л и ч к о в а. VIII. Приказка от Андерсена, превел П. Р. С л а в е й к о в. IX. Критика и библиография. X. Задавки, от И. С а л а б а ш е в а. XI. Смес. XII. П р и л о ж е н и я: 1. Публ. админ. правилник за областните реални гимназии. 2. Постановление за награди за учебници. 3. Деветдесет и третя година, роман от Виктора Хюго, превел Ив. Ев. Г е ш е в.

Ний с удоволствие констатираме улучшението, което взима това народополезно списание и благополучното сключювание на шестмесечието му и затова и ний от своя страна приканваме абонатите му да прибързат с внасянието на спомоществованията си, от които зависи до значителна степен редовното излазяние и развитие на периодическото списание «Наука».

Ако сведенията ни са верни, то в идущата седма книжка, между другите хубави статии, щяло да има и статии върху животът и книжовната деятелност на великите поети Ш е к с п и р а и Л е р м о н т о в а.

(Настоятелството ни моли да явим на абонатите му, че забавянието с няколко дена на 6-та книжка е произлязло от препятствия на типографите, които са претрупани с работа.

Б. Р.)

СНОЩИ ГРЪЦКАТА ДРАМАТИЧЕСКА ТРУПА даде в международний театър известното представление «Вавилония». Много и отбрана публика присъствуваше в театърът — както от гърците, така и от българите. Пиесата при всичката си интересност не се игра обаче

... сполучливо навсякъде. С изключение на двама-трима актьори, а най-паче на тоя, който представляваше с такъв истински хумор и разбираше на ролята си, другите актьори играха не дотам добре.

Но оркестърът беше превъзходен.

Ний се надеем, че и от нас, най-после, при настъпанието на зимний сезон, ще се дадат няколко театрални представления. Нашите младежи, уверени сме, с готовност и усърдие ще вземат участие в приготовлението на някои препоръчани български пиеси. Иска се само инициатива.

[Бр. 231 от 9 октомври]

[ДНЕВНИК]

ПРИЕХМЕ НОВАТА КНИГА НА Г-НА СВ. МИЛАРОВА под название Спомени от цариградските ми тъмници. Тая интересна книга е доволно обемиста и съдържава разказът на приключенията на г. Миларова: страданията му, затварянието му в Цариград от турската власт за политически причини и избягванието му от тъмницата през 1870 година. Разказът се свързва и с разни още събития, които характеризуваха отманската столица по онова време.

[Бр. 233 от 16 октомври]

[ДНЕВНИК]

В СЪБОТА ВЕЧЕРТА ЕДНО ДРУЖЕСТВО ОТ ЛЮБИТЕЛИ, съставено ad hoc, даде в залата на международний театър представлението на драмата Райна Княгиня и комедията Насила оженване от Молиера. Целта на това представление като беше благотворителна и в полза на училището на един опропастен град през войната, то партерът, както и ложите, бяха препълнени с публика.

Представлението и на двете пиеси стана доволно сполучливо и заслужи многократните и всеобщи ръкоплясканocc ия.

Научаваме се, че горебказаните любители ще дадат второ представление със същата човеколюбива цел и ний се надяваме, че нашето общество пак ще насърчи с присъствието си ревността и добрите побуждения на младите аматьори.

[Бр. 237—238 от 3 ноември]

Пловдив, вторник, 10 ноемврий 1881.

ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО от нашата Област е обезпокоително. За никого вече не е лъжа, че от предната ни цветуща промишленост само един призрак е останал; че земледелието ни не го бива и се изоставя като една непроизводителна вече работа: инициативата дреме; предприемчивостта е убита; само едното чиновничество е цветущо.

Говориха много пъти местните органи върху това печално положение на Областта ни; говориха и писаха, и гърмяха с надути и сантиментални фрази. И нищо не излезе от това. Всекидневно почти в камарата се изпущат истерически викове и въздишки за «злощастните населения», депутатите с едно рвение, достойно за една по-искрена цел, се надпреварят да изкажат своят голям патриотизъм, като един другиму не вяруват в платоническите стенания за «злощастните населения». Видяхме напоследък, че камарата се ухитри и усети, че всичкото зло състои в големината на заплатите на чиновниците, повдигна се буря по тоя въпрос и като решат, навярно, да свалят по пет лири на всякой чиновник, подир няколко деня ще си идат у дома с утихнала съвест и с гордо съзнание, че са спасили злощастните населеления!

Бедни населения!

Ний няма да последуваме примерът на другите в тоя

случай. Ний няма и не можем да дадем никакви съвети за поправление на злото, защото тия съвети ще бъдат пак така рутинни, пак така безсмислени, както всичките до днес, давани от печатът и от родолюбците.

Ний не вярваме вече в подобни съвети. Ний не вяруваме нито в обещанията на правителството, че ще положи всевъзможни старания за изкоренението на злото; не вяруваме във виковете за «злощастните населения» на господа представителите, защото тия викове, ако не са лицемерни, са без друго незначущи и само пусти слова, назначени да пълнят оградата на Областното събрание с един приятен шум.

Не със слова, не с гръм се изкоренява едно историческо зло, господа!

Не с един сумнителен по назначението си законопроект за заплатите ще направим да се въздигне материално страната.

Ний ще турим само няколко лишни грошове в съкровището си, а търговията, промишлеността, земледелието ще си останат пак така убити и опропастени, както и преди.

Казахме, злото е историческо!

Независимо от тежката конкуренция, която ще правят на нашата призрачна индустрия и търговия европейските произведения, ний и по други причини вътрешни, находящи се в наший исторически и социален бит, в нашето численно и културно състояние, не ще можем за дълго време още да видим у нас си да се развие някаква значителна економическа деятелност.

Бедността на нашите населения, упадъкът на всякаква промишлено-търговска деятелност ще се чувствуват повече и повече. Градовете ни ще се изоставят от работната и интелигентна класа, която ще отива в канцелариите, селата ни ще запустяват от млади работни люде, които ще пълнят училищата, полята ни ще останат неразработени и ний все ще продължаваме да плачем над «нещастните населения», без да можем да им помогнем!

Да, защото злото е непобедимо и болката е безпомощна.

Напразно ний бихме градили търговски и промишлени, и земледелчески училища. Тия училища нямаше да намерят посетители. Напразно отпущаме помощи и

стипендии за млади люде, които да се посветят на изучението на разни клонове от положителната и производителна наука. Тия стипендии не намират охотници и стоят непокътнати. Защото всичките млади бягат в ония училища, дето се преподава не трудът, не науката как да бъдем полезни люде, но науката на словата и на шарлатанията и на дармоедството. Всичките стават юристи! Всичките! Всичките!

А тия човеци имат право.

Даже и да бяха имали някои самоотвержението да се посветят на науката на земледелието например, ний сме уверени, напълно уверени, че щом се завърнат в страната ни, ще станат непременно чиновници, ще станат люде на мастилниците, а не на трудът!

И така, оня, който е учил земледелие, ще стане председател на съдилище, който е учил техника, ще стане финанциален чиновник, който е учил медицината, ще стане администратор, учивший търговска наука, ще стане политик. Примери имаме вече; и да беше позволено и на военните да постъпят в гражданска служба, непременно и всичките офицери щяха да станат чиновници.

И всичките тия люде ще имат пълно право.

Защото чиновничеството е такъв съблазнителен демон у нас, щото никой характер не би устоял против изкушението.

Чухме някои да се радуват за това голямо рвение на селянчетата да пълнят училищата ни. Извадиха наяве цифри, ласкателни за нашето народно самолюбие, и ний се зарадвахме, че подир няколко години ще имаме една образована селска маса, едно население от развити работници!

Господа, чиновници ще имаме, а не работници!

Тия простодушни селянчета, които самите им огрубели родители пращат на училищата, няма да станат вече земледелци! Земледелието е толкова трудно нещо! А леността е така лесна и приятна!. . . Който е глупав, нека да оре земята. Тии ще станат писци и разсилни, и служители по митниците, и ще приимат по 3 — 4 лири месечна заплата, без много труд, когато на село ще се борят цяла година със земята, от една страна, с лишенията, от друга.

За да резюмираме с малко думи всичкото преимуще-

ство на чиновничеството над останалите клонове от обществената деятелност, ще кажем това: на днешен ден един капиталист, който с голям риск и трудове прави оборот с 300 000 гр. на годината, не може да спечели толкова, колкото печели един началник на отделение полуобразован, без една пара в джебът, без никакви почти усилия и без да рискува нищо!

Подир всичките тия, що изказахме, трябува ли да се чудим защото економически изпадаме?

Можеме ли с патетически възвания от столът си в Областното събрание и с увереност, че в истий миг ни капят по две и по три заплати, да помогнем на «злощастните населения»?

Можем ли да тикнем в друга посока естественото, фатално течение на работите?

А какво трябува да направим, за да помогнем на «злощастните населения», ще попитате вий?

Засега не можем да правим друго освен това, което сме правили досега: да съжаляваме, да издаваме разни закони за неговото подобрение, от които собствено нищо не излазя, и да чакаме.

Най-доброто е да чакаме.

Времето, тоя всемогъщий двигател на съдбините на човечеството, ще бъде единствений цяр за злото.

Когато великата потребност от чиновници в Областта ни се удовлетвори, когато сдобием един значителен излишък от люде, подготовлени за чиновническа служба, а не находящи вакантно място, когато достъпът и залавянието на правителствени служби се затрудни и специалността действително стане условие sine qua non за постъпление на служба в управлението; когато посредствеността и шарлатанството се изтикат из топлите си кътове, когато нуждата, могуществената нужда хване да стряска духовете на безпечната ни сега интелигенция; когато канцелариите и постовете и длъжностите правителствени бъдат натъпкани извътре с чиновници, отвън обсадени с кандидати, а полето, дюкянът, работилниците стоят празни и предлагат една скромна, но готова затова прехрана, едно почтено съществование, тогава само ще се принудят празните ръце и ленивите умове да се захванат да ползуват и себе си, и страната.

Само тогава ще видим и другите видове занятия да

бъдат предмети на изучение и уважение, докат чиновничеството е леснопостижимо и средство лесно убогащающе, дотогава търговията, индустрията, занаятите, земледелието, скотовъдството ще дремят. Не беше такъв застой и такава пустота в наший промишлений живот в турско време. Тогава имаше движения, имаше трудение и предприимчивост. Защо? Защото турците не ни даваха служба. Днес ний взехме от ръцете им службата и зарязахме работите на раите. Вещи люде доказват днес, че и в България, и в Източна Румелия масата от турското население е по-трудолюбива и по-производителна. Турците вземаха нашето място, ний тяхното. Това така трябува да бъде. Това се случи и с другите новоосвободивши се народи, случи се и с нас. Това е закон фатален и непреодолим. Ний ще имаме училища много и дори добре уредени, можеме да имаме добре водени управления, даже добри съдилища, но търговия и промишленост няма да имаме, но земеделието ще куца, но економически тии ще стоят зле, защото всичките интелигентни сили ще бъдат посветени единствено на канцелариите и преписките, а другото ще бъде оставено само на селяните, сиреч на инертната, неподвижна и немисляща част от населението.

Само времето със своите повелителни нужди ще ни накара да излезем из ленивото и немарливо нравствено състояние, в което ни постави изведнъж великий исторически преврат.

[Бр. 241—242 от 17 ноември]

ТЕАТЪР И ЛИТЕРАТУРА

КАКТО БЯХМЕ ВЕЧЕ ПРЕДИЗВЕСТИЛИ, В СРЯДА ВЕЧЕРТА В ТЕАТЪРЪТ «ЛЮКСЕМБУРГ» се даде представлението в полза на сиропиталището. Театърът, в когото присъствуваха само призовани лица, беше пълен и блестеше с най-отбраното общество на Пловдив. Голямата ложа беше заната от техни сиятелства князът и княгинята Богориди. В останалите ложи седяха г-да консулите и директорите с фамилиите си. Партерът тоже беше населен от най-видните люде официални и неофициални в градът ни.

По 8 часът се откри сцената. Съобразно с програмата най-напред се игра руската комедия — водевил В о р о н а в п а в л и н н ы х п е р я х, чрез който се осмива един простак, внезапно станал милионит. Всичките актьори и актриси-любители играха безукоризнено и песните, които пъстреха пиесата, се изпяха твърде увлекателно. Публиката, очарована, на много пъти изяви благодарението си чрез силни ръкопляскания.

Подир спущанието на завесата на третий и последний акт на пиесата музиката засвири превъзходни мотиви, които се прекъснаха от появлението на сцената на г. Величкова, който с истинно въодушевление продекламира един къс от «Епопеята на забравените» (Кочо). Публиката възнагради младий ни приятел с дълги и съчувствени ръкопляскания и викове bis! и той биде принуден да излезе вторий път на сцената и да приеме приветствията ѝ. Подир няколко минути г. Генадиев декламирува на руски стихотворението Ц а р С и м е о н, от руский поет Тютчева. Тая поезия представлява цар Симеона в моментът, когато отстъпя на молбите на победений император Роман и сключва мир с него. Поетът в пламенни слова изказва своя гняв за тая слабост и предвижда поробванието на Балканский полуостров от турците. Поезията, изречена от г. Генадиева с живост и чувство, биде последувана от одобрителни ръкопляскания.

Втората пиеса беше французка — «Les souliers de bal», в един акт. Това е една пиеса, пълна с приятни сюрпризи и мили интрижки. Аристократката г-жа М а р г а р и т а д е Ш а т е н е, за да изучи характерът на вдовицата г-жа С ю з а н и е д е М а р с и л и, която иска да сватува за жена на брата си Мориса, става нейна f e m m e d e c h a m b r e. Но по много признаци г-жа Марсили узнава, че камеристката ѝ е само една лъжовна камеристка. Белизната на ръцете ѝ, игранието на фортепиано, знанието Шекспира, изискаността на маниерите ѝ показват, че това трябува да е една великосветска госпожа. Развязката става по един колкото ненадеен, толкова и весел начин. Грацията, с която играха двете актриси, съединена с блестящата обстановка на салона, произведоха неизяснимо ефект на публиката, която обсипа с громки и ентузиастически аплодирания двете високопоставени особи, които по такъв приятен и грациозен начин приеха да съдействуват на едно общеполезно и человеколюбиво дело.

Тая театрална вечер, която беше дадена от руското общество в градът ни за в полза на сиропиталището, ще остави задълго приятното възпоминание за едно благородно и естетическо развлечение, каквото не мислим да е ставало друг път в градът ни.

Ний с особено удоволствие се научаваме, че същите пиеси с прибавление на неиздадената още комедия Г о с п о д и н М о р т а г о н щели да се представят пак след няколко дни.

ТИЯ ДНИ СЕ ПОЯВИЛ В БЕЛГРАД един нов радикален вестник Б о р б а, който има задача да прокарва смелите либерални теории в средата на сръбский народ. Той се издава, както се види, от същето общество, което издаваше преди престаналий вече лист Р а д н и к.

[Бр. 259 от 23 януари

ДНЕВНИК

В СРЯДА ВЕЧЕРТА СЕ ДАДЕ В ТЕАТЪРЪТ «ЛЮКСЕМБУРГ» ПРЕДСТАВЛЕНИЕТО НА КОМЕДИЯТА ГОСПОДИН МОРТАГОН, сподирена от две още пиеси, играни по-преди (Ворона в павлинных перях» и «Les souliers de bal»). Театърът беше пълен и благородната цел, с която се даде това представление, мислим, се постигна, като се спечели една добра сума за съдържанието на сиропиталището.

Ний не можем да се въздържим от да не изразим пак благодарността си към руский генералний консул в градът ни г. Кребел и съпругата му г-жа Кребел, които не щадиха трудът си и времето си, за да предприемат и извършат така бляскаво това дело от висок патриотизъм и човеколюбие. Сираците, които и тоя път се облагодетелствуваха от представителите на народът, който ги избави, няма да забравят името на ония, които показуват, че им съчувствуват и ги любят.

[Бр. 261 от 30 януари]

ДНЕВНИК

ПРЕДИ НЯКОЛКО ДЕНА В СОПОТ СЕ Е ДАЛО ПРЕДСТАВЛЕНИЕ НА ПИЕСИТЕ КНЯЗ ПОТЕМКИН И МИХАЛАКИ ЧОРБАДЖИ в полза на новосъзидаемото училище. Представлението излязло доста сполучливо и имало печалба от него около двадесет т. лири.

[Бр. 265 от 13 февруари]

ЛИТЕРАТУРА

ДЕСЕТАТА КНИЖКА ОТ «НАУКА» излезе вече от печат. Съдържанието на тая книжка е следующето: I. Жертви и отмъщения, повест от Г. Величкова (продължение); II. Продължение от статията за Богоровий български речник от г. Балана; III. Студия за българските народни песни от д-р Данчева; IV. За земletресението; V. За влиянието на физическите условия върху развитието на човекът, превод от Бокля; VI. Стихотворение от г. П. Иванова; VII. Биографията на Лермонтова по Гербеля; VIII. Годишний отчет и баланс на настоятелството на Научно-книжовното дружество; IX. 93 година, роман от Виктор Хюго, превел Ив. Ев. Гешев.

Както виждат читателите, съдържанието е интересно и разнообразно; последните две книжки, с които ще се ключи годишнината на «Наука», ще излязат, както чуваме, наедно.

Желателно е занапред да се опрости по възможност програмата на списанието и да се старае редакционний комитет да не оставя книжките без библиография и критика. Това е една празнота, която не може да се оправдае за едно списание като «Наука».

Нам ще бъде приятно да видим новата програма, която настоятелството вероятно е приготвило, за да поднесе на месечното събрание на дружеството, което ще стане, както обикновено, в неделя (7 март) в Дирекцията на общите сгради.

Ний подчертахме тия редове, за да обърнем по-добре вниманието, на които се следва, защото според уставът на дружеството членовете на дружеството за горнето заседание без особена призовка се събират.

[Бр. 271 от 6 март]

Пловдив, събота, 17 априлий 1882.

ИЗВЕСТИЯТА, КОИТО НИ ИДАТ ОТ КНЯЖЕСТВОТО, са от естество дълбоко да възрадват всички ония, които имат на сърце делото на свободата. Никакво съмнение не е вече позволено. Народът цял става, за да иска възстановлението на конституционний ре-

жим. Няма вече място в България, град или село, което да не е издигнало гласът си, за да иска да се повърнат на народът свободите, които му отне държавний преврат.

Никому не е позволено днес да се съмнява върху изходът на борбата. Делото на свободата е вече спечелено. То е дело на целий народ, на народът, който е правото и силата.

Затворена и в гробът, истината ще намери всякога една пукнатина, за да излезе наяве, е казал един велик поет.

Под каквито и насилия да бъде натиснато правото, то ще намери всякога средство да сломи всичките препятствия, за да надвие и възтържествува.

Не. Никога никой не ще бъде доста силен, за да се бори успешно за дълго време срещу правото и силата, когато тии се наричат народът.

И правителството на Княжеството разбрало е вече всичката анормалност на своето положение и то е загубило и ум и дума и е прибягнало вече до отчаяни средства. То се бори срещу един порой и в отчаянието си да устои насреща му, то прибягва от най-насилствените до най-мизерните средства. Нищо по-печално и по-отвратително няма от агонията на беззаконието. Престъплението на 27 априлий и на 1 юлий бере душа и то нито си дава вече трудът да прикрива симптомите на агонията си.

На едно правителство е възможно да се бори срещу отделни личности. С какви оръжия, с какви средства, с какви стратегеми може да се води борба с надежда за сполука срещу един народ? Историята не е дала още подобен пример. И когато едно тираническо и незаконно правителство достигне дотам да подигне срещу себе си целий народ, нищо не може вече да го спаси. То е осъдено да издъхне мизерно.

Подир насилствените ония закони и мерки, с които днешното правителство е ознаменувало до днес минуването си на властта, подир унищожението на всичките свободи, свободата на печатът, свободата на събиранията, свободата на мисълта, подир насилията, извършени над неприкосновеността на жилищата, над личната свобода, какво прави то днес? То запрещава на депутациите, дошли от Областта, да прескокнат прагът на дворецът и да

представят на господарят си законните и справедливи желания на населението. И когато прави това, то забравя, че князът владее по волята на народът и на тоя народ се запрещава да яви на господарят си, в когото полага върховната си надежда, своите законни желания в тия критически и важни времена, когато е толкова за опасение да не се разслабят и разкъсат безвъзвратно може би връзките между князът и народът.

Това е и политическа погрешка, и престъпление.

Поведението на князът спрямо депутациите ще произведе най-скръбно впечатление върху цялото население на Княжеството, което с това е оскърбено по най-жесток начин. Ролята, която нещастните съветници на князът искат да го накарат да играе на началник на партия, ще има за следствие да убие съвършено престижът му в очите на народът, за когото той трябува да бъде и не може да бъде друго освен живо олицетворение на общите и висши интереси на страната, които трябува да стоят по-високо от всичките интереси на партии. Основний принцип на конституционните монархии лежи само и изключително в тоя характер на началникът на държавата, да представлява в лицето си, посред бурята на страстите и на вълненията, общите и висши интереси на държавата. Съблечен от тоя характер, началникът на една конституционна държава съдира с ръцете си контрактът, в силата на който владее.

Погрешката, направена от князът и от правителството, се уголемява от това обстоятелство, че депутациите са били приети от руский консул, който е изслушал благосклонно оплакванията им и се е обещал да съобщи за всичко на императорът. Не може да се удари по-тежка плесница на правителството на Княжеството и тая плесница то само си я предизвика.

И като венец на всичките тия нелепости някои от пратениците били хванати, затворени и отведени под конвой в градовете си. Когато бог иска някого да погуби, първо му взима умът, казва една поговорка. Как може да се изтълкува това? Как може да се счита за престъпник оня, който иде смирено да се моли на господарят си?

Правителството на Княжеството подкопава всеки ден все повече и повече почвата под нозете си. То ще се строполи посред погрешките си и възмутителните си деяния.

[Бр. 282 от 17 април]

Пловдив, сряда, 28 априлий 1882.

ДЪРЖАВНИЙ ПРЕВРАТ СТОРИ ГОДИНА ВЧЕРА. Печално славните дати тежат дори и върху ония, които са ги създали. 27 априлий немà своят празник. Както престъпникът, който се труди да затрие всяка диря на своето престъпление, режимът, който произлезе от превратът, остави да мине безмълвно и мълчаливо тоя ден, в който установи своята власт над развалините на конституцията, на свободата и правата на народът. Малодушието на престъпниците ни спасява от един позор и ако в историята ни ще остане грозната дата, то поне не ще да се каже, че се е намерило в България човек с доволно печална дързост, за да посмее да направи от нея празник.

Ако не правим и ний като тях и не минуваме под мълчание тоя ден, то не е, защото искаме да възбуждаме възпоминания, които и без това са толкова живи в паметта на всекиго, или да проклинаме виновниците на превратът, но защото намираме в тоя ден нравственото наслаждение, като си прекарваме през ум всичко онова, което е станало през годината, да констатираме още веднаж, свободни от всяка страст, от всяко вълнение, от всяко увлечение, прогресът, който е направило делото на свободата. Една година стигна, за да блесне във всичката му голота несъстоятелността на режимът, който владее днес в Княжеството. Ония, които най-отчаяно се бориха лани за установлението му, днес са загубили вече всяка вяра и безнадеждно гледат на бъдещето. Не трябуваше голяма предвидливост, за да се предскаже това още в самий ден, когато режимът се установи. Произлезнал от насилието, той беше осъден волно и неволно да търси силата си и средствата си за правление в насилванията на законът, в произволът, в преследванията. Една неумолима логика го тикаше в пътят, в който го гледаме да върви от една година насам с всичката ожесточеност, която внушава предчувствието на неминуемата погибел. Всичката деятелност на правителството е състояла в отчаяни усилия да удуши всяко проявление на свободната мисъл, да направи пълно мълчание около себе си. Мерките и средствата отговаряха на целта, която си беше задало.

Какво излезе от всичко това?

На 1 юлий от 360 представители, които се събраха в Свищов, за да се произнесат върху дилемата, която князът представляваше, едва трима-четирма смееха под опасност на животът да издигнат гласът си в полза на свободата. 354 души представители, посред бесни викове и порицания, хвърляха в името на народът своята храчка върху това парче книга, което носеше име конституция. Ох! Ако историята можеше да се преправя!

И превратът тържествуваше.

Шеметът на събитията беше обвил цяла България в гробно мълчание. Творците на преврата бяха мечтаели по-малко. Тържеството, което добиваха, надминуваше надеждите им. Радостта им нямаше граници, защото тии знаеха, че не стига само да надвият в Свищов, но че им трябува да вкарат превратът в духът на народът и да направят принципите, за които се бореха, плът от плътта му, кръв от кръвта му. Делото не можеше да представлява никакви мъчнотии при унинието, в което изведнаж изпадна народът. И човеците, които бяха вдъхнали превратът и бяха го така успешно извършили, пълни със силата на злото и с твърдостта в пъклените замисли, бяха достойни за това дело.

Няколко месеца минаха. Всичко се измени. Превратът, още упоен от тържеството, се намери веднага усамотен, изоставен, имайки срещу си целий народ. В няколко месеца се беше извършила цяла революция в умовете. Навсякъде в живи и силни манифестации народът гръмливо изобличаваше делото, извършено в Свищов, и издигаше единодушен вик от негодувание против тия, които го бяха замислили и направили. Борбата захвана. Правителството не можеше да повярва в такова ужасно пробуждение. То удвои усилията си. Всичките му усилия спомогнаха само да направят по-явни волята и стремленията на народът.

И сега не е простено вече никому да се мами. В борбата, от една страна, е целий народ и, от друга — само няколко души, заслепени от интересите си и от страстите си. В тия условия изходът не може да бъде нито далечен, нито съмнителен. И тия, които се мъчат още да спрат тържеството на народът, знаят сами, че правят безумие по-голямо от оня, който би се опитал да спре

течението на един поток. Тии треперят от самата идея за свикването на едно Народно събрание, защото знаят, че от представителите на народът ще излезе един общ и единодушен вик: върнете ни свободата и правата, които ни грабнахте изменнически. Тържеството на превратът не беше друго освен мръсна сполука на един заговор. Заговорът се откри. Измамений дохажда да търси сметка.

Не може да ни безпокои изходът на борбата. Тя ще се свърши в полза на правото дело. Но тя поглъща всичкото ни внимание, всичките ни сили. Увлечени от нея, ний оставяме всичко друго настрана тогава, когато имаме всичко да създаваме, когато нашето развитие изискува всичките наши усилия. И това е, което ни прави да гледаме със скръб на събитията, които се вършат отвъд Балканът.

Борбата не ще бъде безполезна. Тя ще направи за политическото възпитание на народът това, което може да се очаква само с десетини години от бавното дело на образованието. В училището на подобни политически сътресения народите се учат да ценят свободата и правата си и да се ползуват от тях. Но времето, което ни отнима борбата, е време загубено за делото на нашето развитие. А тука нашата задача е толкова сложна и трудна, щото най-малката загуба навреме е един грях. Ний нямаме като други народи минало, което да ни туря в безопасност от грозни ненадейности. Усилията, които ще направим, за да си приготвим едно добро бъдеще, ще ни извоюват само право за съществование като народ самостоятелен. А ний хабим всичките свои сили във вътрешни политически раздори и нищо друго не ни интересува тогава, когато не можем да бъдем спокойни за своето настояще и бъдеще освен ако имаме доволно сила и воля, за да надминем себе си в усилията си да ги обезпечим. Срамно е да си помисли човек, че във времето, в което живеем, в политическите обстоятелства, в които сме поставени, при събитията, които върши историята около нас, при делото на вътрешното ни устройство, при народната задача, която имаме да преследваме, една вътрешна криза поглъща всичките наши сили.

[Бр. 285 от 28 април]

ГОВОРИХМЕ НЯКОЛКО ПЪТИ В ЛИСТЪТ СИ ЗА НЕОБЯСНИМОТО ПОВЕДЕНИЕ от една година насам на негово блаженство българский екзарх. Наший духовен началник, въпреки задължението, което има да пребивава в Цариград, въпреки голямата необходимост, която се чувствува ежедневно за една силна защита на черковните и гражданските интереси на голяма част от българский народ, находяща се още за жалост под прямата власт на султанът и следователно изложена на всичките произволи, насилия и онеправдания на деспотизмът, продължава още да стои в София.

Какво прави, какво чака там в София?

Превратът, на когото той, против обещанията, които даде при заминуванието си през Пловдив, показа съчувствие и спомогна чрез влиянието на високий си сан да се осъществи, е вече дело свършено. Оттогава насам негово блаженство не заявил никаква друга деятелност; не е представил поне за форма някой благовиден мотив за подълго седение в столицата на България. Значи, той не е имал друга задача в Княжеството, освен тая да съдействува за превратът. Тая задача, за нещастие на българский народ, той я изпълни отлично.

Какво прави той сега там? — питаме.

Според последните известия интересите на българите в Одринский санджак силно се заплашват. Високата порта, ползующа се от отсъствието на всяко законно съпротивление, на всяко възражение, което е длъжност на българский духовен началник, показува домогвания колкото несправедливи, толкова и застрашителни за запазванието на българската народност в неосвободената част от Тракия.

Българский екзарх е началник духовен на всичките българи: в Румелия, в Княжеството, в Добруджа, в Тракия, в Македония.

Той съединява в себе си идеята за нашето единство. Той един е в състояние и в право да протестира навред и винаги, когато се упражняват насилия върху правата на българската черкова и върху съвестта на разпръснатото му и изложено на всякакви опасности паство. Неговото място е в Цариград, сиреч на най-важний пункт, отдето той най-успешно може да брани интересите български. Всичките народности и вероизповедания, нахо-

дящи се в пределите на Османската империя, днес имат свои представители в Цариград. Тии имат възможност чрез тях да представят на Портата своите претензии, да защищават своите интереси. Ний имаме в Цариград екзархийско седалище, но екзарх нямаме. Екзархът, със своето неоправдаемо стояние в София, изгубва престижът си пред Високата порта, пада пред очите на всичките ония, които имат нужда от защитата му, а не я намират, и компрометирва толкова скъпите наши интереси в Тракия и Македония. Не казваме какво губи той в Източна Румелия. Откогато той падна в обятията на князът Александра и предаде свободата на Княжеството, оттогава той падна в нашето понятие. Той се окаля безвъзвратно. Но ний повтаряме, какъвто и да бъде, той е българский екзарх и като такъв на него лежат длъжности тежки и важнейши. Той трябува да ги изпълни. Той трябува непременно, безотлагателно да иде в Цариград. Ако е болен, било умствено, било телесно, нека върви в Цариград и да повика синодът; той ще му помага. Но във всеки случай негово блаженство трябува да дава да се чувствува присъствието му там.

Това е едничкото средство, за да се помогне на застрашаваните български интереси и да изкупи отчасти грехът си, когото негово блаженство волно или неволно направи лани в дните на превратът.

[Бр. 290 от 15 май]

НЕ ПРЕДИ МНОГО ДНИ ПАДНА НИ НА РЪЦЕТЕ ЕДНА БРОШУРКА, издадена в Русчук от някое си дружество под насловие Морален бич. Тя съдържаше обикновените наставления и поучения, които от много години насам е привикнало ухото ни да слуша относително лошите следствия на лоший обичай у нас да се обличаме в чужди, европейски материи и да подражаваме на европейците в разкошът. При прочитанието на тая брошурка ний не почувствувахме освен едно тъжно учудване, задето виждахме и днес да ни се пее все същото, което ни се е пяло от двадесет години и да ни се показва една зинающа рана в наший народен организъм,

без да ни обаждат обаче и церовете, способни да я излекуват. Както всичките подобни морални книжки и тая гърмеше с клетви и ругателства против преобладанието на европейските произведения у нас и с това свършуваше задачата си.

Нам ни стана толкова по-тъжно, като знаехме, че тия самите патриоти, които ни пращат Моралний бич, носят на тоя час изящно скроени дрехи, по последнята мода, и от материи, дошли от немските и френските фабрики; ний си въображаваме как тии пред огледалото връзват по пет пъти свилената си черна вратовръзка и може би намъкват на ръцете си венските от тънки кожици ганти, като се считат за щастливи, че са извършили един свещен дълг чрез написванието на Моралний бич, който учи простий народ да бяга от всичко европейско и да си носи чистонародно българско рухо.

Съзнаваме и ний приятността на такъв един подвиг, колкото обикновен, толкова и лесен. Няма нищо по-лесно от да повтаряме една избита тема, повтаряна благодарно и маймунски от хиляди човеци, които искат да минат патриоти пред публиката. Всякой ни съветва да предпочитаме всичко, що е българско; всякой ругае лоший обичай да носим чужди дрехи, но никой не дойде до днес да ни научи да станем народ за в работа; никой не ни каза как да правим шеякът си по-добър и по-благовиден, та като си направим от него дрехи, да се не озъбуват ръкавите и полите подир един месец, да не стават огромни топки на коленете; да се не ожулюват до безобразност, щото с тях да те е срам да влезеш в едно порядочно общество! Никой баща не прати синът си да се научи на индустрия в Европа, та после да помогне за усъвършенствуванието на нашата; никой наш занаятчия не се е потрудил да направи днес нещо по-добричко, отколкото е направил преди тридесет и пет години; габровските ножчета са пак същите, по дядо адамовата мода; тревненските копанки са пак тия, които употребяват и афганистанците; сопотский и калоферский гайтан и днес пак така небрежно и често айнаджийски се работят, както отпреди; станимашките столове пак са така невъзможни и мъчителни за седение; и пред всеобщий съкупителен прогрес, всред мировите преврати, при радикалното изменение на вкусовете, обичаите, потребно-

стите и людете нашата индустрия пак си е в това допотопно състояние; нашите работници пак са така заспали и лишени от вкус; нашата производителна и работяща класа пак е така непроизводителна и ленива и лишена от всяка възприемчивост!

И седнали да печатат за нас М о р а л н и б и ч о в е!

Ний каним по-напред тия г-да моралистите да се възползуват от произведенията на българската индустрия. Но ний гледаме, че тии нямат ни най-малко намерение да хвърлят рединготите си и сукнените си панталони и да се увият в нашия неусъвършенствуван шеяк.

Нямаме намерение нито ний да правим това.

Додето ний не се свестим и не станем люде по-положителни и по-трудолюбиви; додето не разберем, че не с отстъпване назад, а със стремление към бъдещето се срутват пречките, сиреч додето не ни н а к а р а н у ж д а т а, в с е м о г у щ а т а н у ж д а, ний няма да видим у нас си ни и н д у с т р и я, ни т ъ р г о в и я, ни п о р я д о ч н о з е м л е д е л и е да се развият.

Само когато ни н а к а р а н у ж д а т а (а тая нужда ще дойде с времето), само тогава ще хванем да търсим обогатяванието си не в канцеларията, не в адвокатството, не в политическите преврати, а във фабриката, в дюкянът, на нивата и в работилницата.

Дотогава можем да пишем М о р а л н и б и ч о в е, ако не ни мързи.

За да се не видим тъмни на някои си, ний ще се повърнем още един път върху тоя жизнен въпрос.

[Бр. 295 от 2 юни]

ЛИТЕРАТУРА

Хроника на руско-турската война. Т. I. Прев. от английски Д. П. Минков.

Г. Минков е имал добрата идея да преведе на български събранието на писмата на кореспондентите на Дейли нюс върху последнята война. Авторите на повечето от тия писма са известните на всеки българин кореспонденти Мак Гахана, Арчибалда, Форса и Пиърса, имената на които са така тясно свързани с нашето политическо възраждание. Това само стига, за да докаже достойнството на книгата, която е превел г. Минков. Войната се развива пред нас като една жива картина, която отговаря еднакво и на истинността на събитията, и на нашите чувства. Първий том от хрониката обема дипломатический период на войната и първите движения на руската войска по преминуванието на Дунавът при Мачин. Преводът на първий том се отличава с чист и гладък език. Ний чакаме с нетърпение да излязат и другите томове.

[Бр. 295 от 2 юни]

П л о в д и в, с р я д а 14 ю л и й 1882.

ЕДНО ПОДИР ДРУГО НИ ДОЙДОХА от Княжеството тия три неимоверни и възмутителни известия, че Цанков е затворен, че Цанков е даден под съд за държавно престъпление, че Цанков е провъзгласен за луд!

Каквото и ниско мнение да имахме за престъпниците от 27 априлий, под ноктете на които пъшка България от една година насам, не вярвахме, че ще достигнат да извършат тия три гнусни дела.

Човек може да принадлежи на която ще партия, може да бъде консерватор, либерал, не вярваме, че може да има българин, когото да не възмути поведението на княжеското правителство към г. Цанкова. Политическите страсти не могат да заслепят българинът дотам, щото да забрави историята си. А само оня, който е забравил историята си, който е забравил великите събития, на които дължим духовното си и политическо възраждание, може да не усети душата си развълнувана от скръб и негодувание, като слуша това, което става днес с Цанкова в Княжеството.

И само люде от породицата на тия, които се разполагат днес със съдбините на Княжеството, можеха да постъпят така гнусно и безчовечно с тоя побелял на служба на отечеството старец и да турят в историята ни тоя

срам, че човекът, който е прекарал целий си живот в борба, страдания и неуморими и непрекъснати трудове за България, в свободна България е бил хвърлен в затвор като разбойник, е бил предаван на съд като изменник на отечеството, е бил провъзгласяван за луд!

Кои са тия люде?

Са ли най-първо българи?

Де са правата им, де са титлите им, де са качествата им, за да могат да се нарекат българи?

Страдали ли са тия със страданията на България, капало ли е кръв от сърцето им при всяка сълза, пролеяна от България, трептяло ли е цялото им битие от всяка надежда, от всяка най-малка радост, която е проблясвала понякога на бледното ѝ лице през нейното мъченичество, чувствували ли са униженията, които е търпяла България, били ли са постоянно нащрек, чакали ли са на всяка минута, готови, щом чуят гласът на България, да полетят, за да се борят и да мрат за нея, за да имат право, да имат каква-годе титла, какво-годе качество да се наричат нейни синове?

Можеха ли българи да се решат на дела, подобни на тия, които се вършат от една година насам в нещастното Княжество?

Едно правителство си приписва великата задача да подигне кредитът на страната отвън и да положи вътрешното ѝ устройство на правилни и здрави основи и когато цял свят чака с нетърпение да го види на работа, това правителство туря всичките си усилия, всичката си амбиция, всичките си сили да съсипе един гражданин.

И тоя гражданин се именува Цанков!

Що е направил Цанков, за да го преследват така жестоко, за да искат да го съсипят? Грехът му е тоя, че след като е посветил животът си на служба на народът си, той не иска да се откаже и сега, в трудните обстоятелства, които прекарва България, да я обича, да ѝ желае доброто и да ѝ служи.

Името на Цанкова е свързано с всичките събития и перипетии на духовното ни възраждание, на борбата ни за черковна и политическа самостоятелност. То е едно от най-бляскавите имена, които ще завещае на признателността на бъдещите потомства историята на тая епоха на

борба и страдания, на надежди и изпитания. Това име не можеше да остави на мира малката душа на тия пигмеи и евнухи, които угнетяват днес Княжеството.

Омразата им против Цанкова е омраза на мерзавецът против патриотът. Ничтожността им ги смазва, ги удушва. Тии не могат да търпят да го чувствуват до себе си, тии, така малки, той, така голям, тии, имеющи в миналото си това, че един от тях се е срамувал да се каже българин, когато България е носила мъченически вериги, а другий, че не е минал отникъде, дето е имало двама българи, без да е оставил име на интригантин и козletворец, като е чакал да упражни един ден тия способности върху една по-голяма скара, за опозоряванието и разстройството на цяла държава, той, известен и на последний българин само по това, че през целий си живот е служил непрекъснато на народът си с умът си, с енергията си, със самоотвержението си, тии, движещи се в своите деяния само от низки страсти и окаяни интереси, той, въодушевляющ се в своята деятелност само от най-чистий патриотизъм и от любовта си към народът.

И тии не искат да може българинът да го види до тях и да го сравни с тях.

Всичките средства са добри за тяхната завист и омраза.

И заслепени от своите страсти, тии не видят, че гонят невъзможното, непостижимото. Не видят тии, че Цанков, преследван от тях, расте. Не видят тии, че със своите преследвания и гнусотии на челото на патриотът турят венецът на мъченикът. Не видят тии, че като изтощават върху него злъчката на своята завист и окаяна омраза, правят Цанкова по-мил за народът, по-велик за историята ни.

И нека го преследват, нека го хвърлят в затвор като разбойник, нека го предават на своите подкупени съдилища като изменник на отечеството, нека го провъзгласяват за луд!

Народът и историята ще го отмъстят!

[Бр. 307 от 14 юли]

ЗАВЧЕРА ПРИСТИГНА В ГРАДЪТ НИ ЗНАМЕНИТИЙ ОРИЕНТАЛИСТ Г. ЛУИ ЛЕЖЕ (Louis Legér), професор в Париж на източните езици и който е писал доста нещо за славяните. Той сега пътува от Белград през София, Пловдив, Одрин за Цариград, отдето ще се завърне във Франция. Във визатата, която му направили г. г. Величков и Вазов, станал е дълъг разговор върху състоянието на българската култура днес. Г. Леже е изказал своите дълбоки симпатии към българский народ и се обещал да яви на западний свят всичкий прогрес, който е направил българский народ от освобождението си насам. Той пожалел сам, че политическите поразии в Княжеството са побъркали твърде много за развитието на Княжеството и са отдалечили минутата на съединението. Г. Л е ж е казал още, че за България нужно е сега желязната ръка на някой Петър Великий, който насила да я тласне в напредъкът, но че за жалост от такъв човек се лишава България понастоящем. Той е взел тоже доволно сведения от г. г. Величкова и Вазова върху разни интересни въпроси.

[Бр. 314 от 7 август]

П л о в д и в, с ъ б о т а, 14 а в г у с т 1882.

ВЧЕРА ЕДНО МНОГОЧИСЛЕНО СЪБРАНИЕ В БЪЛГАРСКОТО УЧИЛИЩЕ, състояще от мислящата част на пловдивското население, разиска печалното състояние, в което злополучний преврат доведе Княжеството, и гръмко и енергически осъди дейците и подържателите на новий режим на произвол и беззаконие, осветен от 27 апр. 1881 г. насам.

Ний вместяваме по-нататък резолюцията на това събрание.

Това еднодушно изказано негодувание от страна на гражданите ни и тоя път доказа колко живо се интересуват синовете на Южна България за съдбините на Северна и колко болезнено и люто се отзовават в нашите сърца стоновете, последните стонове може би, кои изпуща отвъд Балканът гибнущата свобода.

Всички помним живо вълнението, което лани, къде това време, беше обхванало Южна България и много шумните митинги, които го съпровождаха.

Ужасът и отвращението, които вдъхваше тогава ударът, нанесен на българската конституция, се изразиха по един начин, толкова явен, толкова внушителен, щото не можеше да не стресне на минута престъпниците и да им не напомни, че отсам Балканът има едно цяло население, което дъха с дъхът на България, страда с нейните страдания и високо и безтрепетно изказва онова негодувание, което там не се изражава освен с полуслова и с пресечени въздишки в мракът, в ъглите, в тъмниците.

Уви! Оттогава минаха петнадесет месеца и ний, българите от Южна България, бидохме осъдени да присъствуваме на мъченичеството на българската свобода, да слушаме нейните сърцераздирателни вопли, да се гневим, да се косим, да негодуваме, да се мъчим и без да можеме да помогнем нищо!

Вчера из средата на Южна България се издаде един нов вик от протест и негодувание против тиранический режим в Княжеството.

Вчера един нов привет, мрачен, безнадежден, трогателен, изпрати Южна България на Северна, една нова топла заря на утешение и упование.

Ще ли тоя братский глас да произведе някакво действие въз затвърделите души на няколкото безсъвестни властолюбци измежду народът ни, които за свои частни, мръсни користи помогнаха и спомагат да се безчести историята ни.

Или както лани, нам пак ще ни кажат с презрително високомерие:

— Какво ви е грижа вас? Вий сте румелийци! Вий сте чужди за България!

Не, предатели, не, отстъпни, ний не сме чужди за България!

Няма да забравим това общо минало, славно, с толкова срамове и унизения, които търпяхме наедно!

Няма да забравим ний България, както тя няма да забрави нас. Защото всякой един глас, който ни пристиг-

не из през Балканът, е глас на безнадеждност и на борба, е глас на сърца, с които нашите едновременно тупат и се вълнуват, дор да се пукнат!

Няма да я забравим тая нещастна България в минутата на отчаяната борба с чужденецът, както няма да забравим бъдещето си, както няма да забравим идеалът си.

Додето имаме пред себе си тоя идеал, славен, мъглив, далечен; додето имаме това злополучно минало: веригите, носени заедно, и тия славни паметници: Перущица, Батак, Голгота, няма ний да престанем да съчувствуваме на нашите братя отвъдбалканци, да се мръщиме грозно, когато тии плачат, да им се обаждаме, когато тии умират!

[Бр. 316 от 14 август]

ВАЖНО Е ЗА ЕДИН НАРОД ДА ПОЗНАВА ДОБРЕ МИНАЛОТО СИ. Изображението, вярното представление на всичката борба, на всичките страдания, които са ознаменували неговото съществование, е и интересно, и назидателно. Ний оставяме тука настрана нашата стара история, на която изучението, каквото и да казуват, не може да бъде така действително назидателно и полезотворно за нас и за нашата учаща се младеж. Главната важност, според нас, принадлежи на новата ни история, история, пълна с борби глухи, но геройски, в която една страшна и рокова логика владее. Ако нашето по-отдавнашно минало и до днес не е още добре изследвано и цели периоди се намират в историческа мъгла, то нашето по-ближне, така да се каже, вчерашно минало, е явно и открито за нас.

Между това и то малко ни занимава. Събития, които са имали такова огромно влияние на днешната ни съдба, остаят днес в тъмнината почти и не представляват за нас никакъв интерес. Никой почти не се сеща, че тии трябува да се представят в едно и да се предадат вярно и подробно на нашето потомство, на което, разбира се, ще бъде по-мъчно да ги схване и разбере във всичката им обстоятелност и характеристика. Освен многоинтересните рапорти на Мак Гахана и другите европейски кореспонденти, които хвърлиха такъва светлина въз последното ни движение, което доби име вече въстание, ний нямаме (като изключим само любопитното описание на боят при Брацигово от младий учител г. Ат. Мишева), ний нямаме друго едно описание на някои от събитията в последното народно движение, написано от българин.

Наистина има едно-две съчинения, на които основната идея е очертанието на някои фази на въстанието, но тии не могат да ни служат за история на това движение; то са повече историко-романтически разкази, в които писателите са пропуснали много важни обстоятелства, които в една история непременно трябува да влязат. Знаем още няколко опити за описание на някои събития, както деянията на нашите доброволци в Сърбия на 1876 лято, разсипванието на Дряновский манастир: Покрита храброст от Ф. Симидова и Защитата на Дряновский манастир от Г. Христова, печатано в подлистник на в. «Нова България» през 1876 и '77, Гюргево. Но тия описания при многото интересни данни са пълни с много измислици, преувеличения и самохвалства, така щото мъчно можем да различим вярното от лъжливото. Ония, които знаят добре нещо и могат да го напишат добросъвестно, мълчат, а ония, които имат охота да пишат, дават ни не отчет верен, хладнокръвен, не историческо изложение, сухо и просто, или бежливи и повърхностни разкази, или пък надути и басноподобни истории.

Тия забележки направихме, като чуваме, че се тъкмят да се направят истории на някои събития от близкото ни минало. Нам засега трябуват колкото се може по-точни и по-сухо изложени фактове, без украшения и без претензии, които да послужат за данни на бъдещите наши историографи. Оня, който се займе с такова дело, трябува да бъде проникнат с всичката важност на предприятието си, а ний ще бъдем първи да го захвалим и препоръчим, ако той ни даде материали за историята на тии събития, а не роман.

[Бр. 331 от 6 октомври]

Пловдив, сряда, 13 октомврий 1882 год.

ПЪТУВАНИЕТО НА Н. ВЕЛИЧЕСТВО СРЪБСКИЙ КРАЛ МИЛАНА до Русчук в България е най-важното явление, което днес занимава и привлича вниманието. Тържествеността и блясъкът на приемът, които му се правят от българското население, са едно живо доказателство на братските и горещи чувства на българский народ към сръбский и към господарят му. Нямаме намерение тука да доказуваме колко тоя случай ще способствува още по-силно за укрепванието на тия свещени връзки, които от памтивека свързуват двата славянски народа на Дунавът. Онова, което ни мъчи и наскърбява на тоя час, е печалното положение на Княжеството, мрачното му и безизходно бъдеще: тия мисли не ни дават спокойно и радостно да съзерцаваме пътуванието из отечеството ни на новий славянский господар; тия мисли душат гърдите ни! В това време, когато българските градове ликуват и се кичат пред минуванието на високий гост, в Княжеството се извършуват цял ред мрачни и престъпни дела; свободата на съвестта и на мисълта се задушва позорно от правителството; насилията, предателствата, подлостите са явления обикновени. На тоя час се кове за Княжеството едно гибелно бъдеще. Ний, отсамшните българи, както е вече очевидно, чувствуваме всичката безнадеждност на положението и станахме почти апатични към всяко тържество в Княжеството. Пътуванието на новий сръбский крал из пределите му, което в друго време би възбудило до висша степен възторгът ни, днес не произвожда у нас впечатление. Всичкий тоя блясък и пищност, които се разстилат в България пред сръбский господар, се помрачават от черната покривка, която виси над българский небосклон. Ако не съвсем такова, то приблизително е настроението и на населението в самото Княжество. Безчислените тържества и празненства, които българский княз даде заповед да станат през всичкий тоя фатален период на превратът, направиха пред очите на народът да гледа на всяко тържество като на нещо банално и обременяюще само с по-тежки и излишни разноски и така много претовареното население. Ето защо на тоя миг ний мислим, че посещението, което сръбский господар прави на българский, далеч от

да изпълни с радост и сладки упования българските сърца, прави само черни и невесели мисли да ги обладават.

При всичката мрачност на минутата ний пак желаем да гледаме на горнето явление като на една нова гаранция за още по-добрите отношения между двете правителства в бъдеще и като на едно ясно предзнаменование за добрините, които сме в право да очакваме от съдбината на славянството. . . Прочее, ний сърдечно и братски поздравляваме оттук негово величество сръбский крал Милан I и му желаем в името на интересите на южните славяни да придобие всичката крепост и мощ за сполуката на великата цел: южнославянското единство и засилвание.

[Бр. 333 от 13 октомври]

ЛИТЕРАТУРА

УЧИМ СЕ, ЧЕ СЕГА СЕ ПРЕВОЖДА в градът ни знаменитата комедия на руский драматург Фонвизина Недоросл. Тя щяла да бъде представена тая зима.

Г. А. ДЯКОВИЧ ПРЕВЕЛ на български Тургеневата повест Яков Пашиков.

С УДОВОЛСТВИЕ СЕ УЧИМ, ЧЕ Г. Д. ПОПОВ (Правов), който така сполучно преведе откъслек от Чайлд Харолда, поема на Байрона, напечатана вече в III книжка на «Наука», се завзема сега да преведе нацяло прекрасната му поема Мазепа.

IV КНИЖКА ОТ «НАУКА» СЕ ПЕЧАТА вече и скоро ще бъде свършена. Доколкото знаем, между другите статии в нея ще бъдат обнародвани: един разказ от руский сатирик Щедрина и една статия от г. Дринова за Пловдив.

[Бр. 336 от 23 октомври]

IV КНИЖКА ОТ ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ «НАУКА» е под печат и скоро ще излезе. Ний не можем да не признаем, че списанието излиза редовно при всичките мъчнотии, които го забикалят. Желателно е обаче и нашата публика да улеснява появлението му, чрез своевременното внасяние абонаментите си. Инак списанието не може да съществува.

Ето съдържанието на настоящата книжка от «Наука»: I. Винчензо и Анжелина, драма от К. Величкова. II. За сношенията между руската и българската церква от Ганчева. III. Нещо за названието на Пловдив, от М. Дринова. IV. Съвестта пропаднала, повест от Щедрин, превел Ю. Б. V. Биография на Шекспира, превел П. Иванов. VI. Възпоминание от Италия, стихотворение от А. Маркова. VII. Человек и природа, от. . . VIII. Нещо за Висапара от П. Р. Славейкова. IX. Смес. X. Критика и библиография.

[Бр. 340 от 6 ноември]

Пловдив, събота, 20 ноемврий 1882 год.

КАК ДА ПОВЯРВАМЕ ВСИЧКО ТОВА?

«Светлина» спряна за четири месеца. Главний редактор на «Светлина» затворен и освободен само срещу залог от 20 000 франка. Цанков затворен в Русчук.

Когато тия известия ни дойдоха наведнъж, ний останахме поразени и като се окопитихме, първото ни движение беше да не вярваме. — Това не може да бъде! — казахме.

Това е.

Честити неверющите! Има за какво да се не вярва. В мнозина, отчаяни отдавна от положението на работите, бяха възникнали сладки надежди. Как да се реши човек да види тия надежди срити, потъпкани, уничтожени. Пред колко неща, скръбни за сърцето, ний примижавахме. Правихме се, че не видим, правихме се, че не чуем. Искахме насила да вярваме в бъдещето. Колко самопожертвувания бяхме и сме готови да направим на тая вяра! Откъсвахме очите си от настоящето, за да гледаме в бъдещето. Нека се бие корабът в подломи. Зад лошевините, които грозят очите ни, ний се силихме да видим надалече пристанището.

Великодушни усилия, които се налагат на всеки, който истинно люби отечеството си. Той може да говори за тях, без да се черви, без да се бои от укорите, които могат да му заслужат.

Но искат да гледаме непременно пред себе си. Грубата действителност е по-силна от нас.

Не искаме да се съмняваме в благите намерения на никого. Право е на всекиго да утвърждава, че се въодушевлява от благи намерения за отечеството си. Това право никому не искаме да го откажем. Ний съдим делата. А делата ето ги. Свободата удушена. Законите потъпкани. Произволът всесилен. Съдбата на гражданите изложена на една грозна неизвестност. Терорът надвиснал на всичко.

Само който посмее да отрече фактите, може да каже, че това не е истина. Фактите се не отричат.

Един нов режим се ввожда. Най-простий здрав разум не иска ли, щото да се вдъхне доверие в народът, доверие в людете, които го проповядват, доверие в намеренията им, та да може да се има доверие и в делото им. Какво доверие в това, което се кове в тъмнината, против което се не търпи ни най-малко възражение? Възстановлението на законите за да се постигне, трябува ли да се потъпчат всичките закони? За да се введат мир и ред, трябува ли да се положи мълчание със затвор, изгнание на всички ония, които в желанието си да служат искрено на отечеството си, отказват се да мислят като силните на денят и да им клатят шапка?

Людете на властта се чудят на какво, на кого да припишат несполуките си. Тии имат всичко — власт, сила — и се смущават от един вестник, от един човек. Какви могат да бъдат тия държавни мъже, които за своите проекти се боят от толкова малко нещо? И какви могат да бъдат проектите им?

За да се излезе от безизходното положение, в което превратът доведе България, има само един път — пътят на законността. Додето не се влезе в тоя път — никакъв изход няма да се намери.

Тоя път е обаче правата линия. Правата линия отвращава на умовете, които стоят днес на кърмилото на държавата. Тии искат да градят на пясък. Ако зданието, което полагат на такава основа, се събаря още отсега в ръцете им, кой им е виновен за това? Кому другиму има да се сърдят за това освен на сами себе си?

[Бр. 344 от 20 ноември]

ЛИТЕРАТУРА

3-ТА КНИЖКА ОТ ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ на Българското книжовно дружество е излязла вече от печат със следующето съдържание: I. Български летописен разказ от края на XVII век — М. Дринов. II. Населението в градовете Русе, Варна и Шумен — М. К. Сарафов. III. Стари пътешествия по България от 15—18 столетие — д-р К. Иречек. IV. Материали по геологията и минералогията на България — Г. Н. Златарски. V. З а п и с от охридский патриарх Прохор — М. Дринов. VI. Принос за въпросът за българските носовки — от А. Т. VII. Исторически материали по нововъзраждането на българский народ — В. Д. Стоянов. VIII. Стихотворения: а) Ум, вкус, честност, свобода. От Хр. Белчева; б) Закъсняла нива, Прощавание на славея, Лъжливо момче — Ц. Гинчова. IX. Народни приказки: 1, 2, 3, 4, 5 — от Ц. Гинчова. X. Народни песни: а) Илия Смильданин и Бане Бугарине; Стоян и майка му. Съобщава Йос. Ковачов; б) Из сборника на Г. П. Бояжиева. Съобщава Т. Пейов. XI. Книжнина: а) Рецензия върху книгата «Пазете лесовете». Г. Н. Златарски; б) Кратки вести от научний и книжовний свят — за лятошното посещение Средец от учените мъже: проф. Луи Леже (френец), проф. Тимотей Д. Флорински (русец), проф. д-р Йос. Панич (от Белград), ентомолог Брунер фон Ватенвил (немец); новите учени трудове за България от проф. В. Г. Василовский (русец); седемдесетгодишний юбилей на проф. д-р Фр. Миклошича (словенец); за съставяние историята на българската армия от военното министерство. XII. Височайше възвание към българский народ за въздигване храмът «Св. Александър Невски» в престолний град Средец. XIII. Некролог: Гюро Даничич. XIV. Книгопис. Съобщава Никитов (?) XV. Към българските издатели и съчинители.

Също през тая неделя се свършва препечатването и на повестта Т а р а с Б у л б а, от която един екземпляр ще се разпрати в дар от страна на дружеството до всеки абонат на книжките от новото течение на «Пер. списание».

В четвъртата книжка, според както се научаваме, че има напечатана като приложение драма в стихове: «П а д а н и е т о н а Ц а р и г р а д», от Св. Миларова.

V КНИЖКА ОТ «НАУКА» е вече под печат и до 20-й декемврий ще излезе на свят. Допъти ще можем да явим съдържанието ѝ.

ПРИЕХМЕ БРОШУРКАТА Н А Р О Д Н О О Г Л Е Д А Л О И Л И П Р Е В Р А Т Ъ Т ОТ А. САВИЧА. Тя съдържа разни изложения и съждения по превратът в Княжеството.

[Бр. 350 от 11 декември]

ДНЕВНИК

ШЕСТАТА КНИЖКА НА «НАУКА» е под печат и тия дни ще излезе. Учим се, че в следующата книжка ще почне да се обнародва троактната пиеса на г. Славейкова Старозагорченка, сюжетът на която е вземен от приключенията в Стара Загора през последнята война.

ПОЕМАТА ЗАГОРКА на г. Ив. Вазова, за немедленото появление на която местний печат беше известил преди няколко време, по непредвидени причини закъсня до днес. Тя излазя от печат тая неделя.

[Бр. 355—356 от 1 януари]

ТЕАТЪР

В ПЕТЪК ВЕЧЕРТА СЕ ДАДЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕТО «СКЪПЕРНИКЪТ». Не останахме излъгани в очакванията си. Любителите, които бяха взели участие в представлението, задоволиха напълно многобройната публика, която се беше стекла в театърът. Всичките почти роли се изиграха сполучливо. Г. Д. Попов умя да предаде, във всичката му живост и комичност, характерът на скъперника. На всяка минута той беше прекъсван от ръкопляскания. Ний забележихме един факт, който доказва колко публиката, която присъствуваше на представлението, да умееше зряло да цени. Тя подчертаваше с ръкоплясканията си всичките добри пасажи на пиесата. Като изказваме своите благодарения към всички актери, считаме за длъжност да споменем, че има да се благодари много за успехът на представлението на г. Фасуляджияна, достойний управител на арменската трупа, който е спомагал най-живо актерите със своите полезни показания и съвети. Вярваме, че представлението на «Скъперникът» ще се даде втори път и ще могат да го видят всички ония, които се завърнаха в петък вечер от нямание място. Приходът от представлението е бил доволно значителен.

[Бр. 365 от 2 февруари]

ТЕАТЪР

МНОГОБРОЙНАТА ПУБЛИКА, която с възрастающ интерес се стича на хубавите представления, които дава арменската трупа в Международний театър, с удоволствие ще се научи, че г. Фасуляджиян, достойний ѝ директор, за да задоволи взисканията и да даде по-силен подтик на трупата си, е направил контракт с един нов актер, г. Тосбатсияна, който се е отличил навсякъде, дето е играл досега. Г. Тосбатсиян ще дебютира в «Любов без уважение», драма крайно трогателна и морална, в ролята на Ерколи. Трупата се готви да даде наскоро едно извънредно представление в полза на г-ца Харамуш, първостепенната актриса, на която публиката така добре оценява талантът във всяко представление.

[Бр. 367 от 9 февруари]

Пловдив, 16 февруарий 1883.

КАКВИТО И ВЪТРЕШНИ БОРБИ И СТРАСТИ да ни делят, на каквито и различни партии да принадлежим, има две неща, които в сърцето на българинът стоят по-високо от всичко това, пред които се заличава и из-

чезва всяко разделение, всяка вражда, които ще ни намерят всякога съединени всички в еднакви неизменни чувства: признателността ни към Русия и политическата ни и народна програма: 19 февруарий е всеобщий български празник. В тоя ден пролетяха от единий край до другий на отечеството ни тия думи: България е свободна! Чу ги тях българинът в Одрин, в Тулча, в Пирот, в Охрида, в Пловдив, в София и шест милиона сърца затупаха в едно, от радост, от възторг, от признателност. Над миналото вековно, над миналото на страданията, на робството изгряваше свободата, изкупена, извоевана с кръвта, с жертвите на руский народ. Кой мислеше, че ще дойде така скоро ужасното разочарование? Не бил дошъл още краят на нашите страдания. Всред общите ликувания и възклицания, с които поздравлявахме светлото бъдеще, което изгряваше за всичкий българский народ, ний трябуваше да чуем, че нашите надежди да бъдем съединени в свободата, както сме били съединени в страданията, са били преждевременни. Ако тия надежди не се осъществиха, вярата да ги видим изпълнени стои в сърцата ни, цяла, силна, непоколебима. 19 февруарий е празникът, който ни наумява най-високите ни длъжности — да пазим като една светиня, в сърцата си, признателността към освободителите си и вярата в бъдещето си. И нищо няма да изтръгне от сърцата ни, нищо няма да поколебае тая признателност и тая вяра, които ще останат всякога съединени в едно и същеверослужение. Българинът няма никога да забрави що дължи на своите освободители и на своето бъдеще. Нека светло празнуваме 19 февруарий. Нека във всеки град, във всяко село се съберем и покажем колко милеем за своята признателност и своето обединение.

[Бр. 369 от 16 февруари]

П л о в д и в, 19 ф е в р у а р и й 1883.

ДНЕС ЗАСЛУЖВАТ ДА ЗАНИМАВАТ БЪЛГАРИНА САМО ОНИЯ МИСЛИ, които внушава празникът на нашето освобождение, на нашата признателност, на

нашите най-скъпи народни надежди и стремления. Тоя ден ни напомнюва онова, което ни е най-мило, онова, което трябува да стои в сърцето ни, чисто, непокътнато, вън от всеки спор, по-високо от всякои страсти, онова, което, всред вътрешните раздори и борби, трябува да ни съединява всякога всички ни в еднакви стремления, в еднакви чувства.

Можем да бъдем разделени върху направлението, което трябува да дадем на нашите работи, върху хилядите въпроси, които подига нашето вътрешно устройство. Борбата на партиите не трябува нито да ни учудва, нито да ни плаши, тя е неизбежна и нужна. Когато не излиза от законний път, когато се води върху почвата на свободното разискване, когато не припознава други оръжия освен словото и убеждението, тя е условие необходимо за напредък, тя е пост могъщий за бързо и успешно развитие. Но колкото и ожесточена да бъде тая борба, тя не може и не трябува да ни разделява в чувствата на признателност към Русия, в стремленията ни за обединението на българский народ. Пред тия чувства, пред тия стремления трябува да заборавим, че принадлежим на разни партии и да помним само това, че сме българи. Що! Страстите могат ли дотам да ни заслепят и заглушат, щото да не видим, че земята, по която ходим, е напоена с руска кръв, пролеяна за нашето освобождение, щото да не чуем въздишките и охканията на няколко милиона българи, които пъшкат още под чуждо иго и възлагат върху нас всичките свои надежди? Да забравим миналото, да забравим бъдещето, ще рече да се откажем от себе си. Има ли, може ли да има българин, способен да направи това? Има ли българин, който да може да си спомни без благоговение жертвите, принесени от Русия за нашето освобождение? Има ли българин, когото да не въодушевлява най-великий ни идеал за съединението на целий български народ? Такъв българин няма.

Не сега, когато сме обсадени от великите възпоминания и чувства, които възбужда в нас празникът на 19 февруарий, е време да се занимаваме с клеветите, които се пръскат от някои люде за постигание на честолюбивите си намерения. Нечистите цели се преследват с нечисти оръжия. И не заслужва да мисли човек на тия клевети,

които и да са ония, които си служат с тях. Не падат ли от само себе си, не стават ли на прах и пепел, като види човек с какво въодушевление се празнува навсякъде и от всички 19 февруарий? И нека не мислим на клеветниците. Нищо няма да разслаби връзките, които съединяват българский народ с руский, нищо няма да отклони българинът от стремлението за обединението на българското отечество.

Нашето бъдеще иска от нас напрегнати усилия, огромни жертви. Народната ни задача надминува нашите сили. Но тая мисъл, че нашите стремления не са по силите ни, не трябува да става причина за отчаяние. Напротив, тя трябува още по-силно да ни укрепи в нашите стремления. Защото тя ни наумява какви големи длъжности имаме и каква работа, каква твърдост се искат от нас, за да ги изпълним. И тука е ползата, която трябува да търсим да извлечем от такива празници като 19 февруарий, които говорят на съвестта, на сърцето на цял народ. В тях ний трябува да черпим сила и вяра в бъдещето и като укрепим сърцата си в чувствата и възпоминанията, които тии възбуждат, да ги направим достойни за усилията и жертвите, чрез които можем само да се надеем да видим един ден изпълнени народните си стремления.

[Бр. 370 от 19 февруари]

ЛИТЕРАТУРА

КАКТО Е ИЗВЕСТНО НА ЧИТАТЕЛИТЕ НИ, от няколко месеца насам се намира в градът ни известний ческий литератор г. И. Ворачек. Научаваме се с удоволствие, че г. Ворачек се занимава сериозно с изучението на нашите народни песни и бит и резултатът от своите наблюдения изпраща за обнародвание в «Slavensky sbornik» — списание, което излазя в Прага. Той изпратил на същото списание и описание на своето пътешествие през Стара планина. Нам е драго, като споменуваме за тоя интерес към отечеството ни на един просветен и горещ любител на българский народ, в едно време, когато ний сами сме се пренебрегнали и забравили.

[Бр. 374 от 5 март]

ДНЕВНИК

ВЪЛНЕНИЕТО В СОПОТ И КАРЛОВО

В Карлово и Сопот се случи преди няколко дни едно силно вълнение, предизвикано от гладът и бедността. В тия два града има със стотини нещастни вдовици, на които мъжете са загинали във време на войната и които препитават себе си и семейството си с работата си. Повечето от тях правят прежда и чакат да я продадат на пазарът, за да изкарат прехраната си. Но от няколко време някои търговци захванали да донасят европейска прежда и тяхната, като по-скъпа, не се продавала. Вдовиците отчаяни решили да си отмъстят. Движението почнало от Сопот, дето в три пазара последователно жените не могли да продадат преждата си. Тоя вторник за г. Мангарова, търговец в тоя град, ишла три бали прежда. Няколко жени, като се научили за това, излезли вън от градът с газови тенекии, причакали колата, прогонили кираджиите, качили се на колата, разрязали балите, полели преждата с газ и я запалили. Като стигнали в градът, нападнали къщата на Мангарова, подпалили я, него самий хванали и захванали да го бият. Други жени търчали из градът да видят де има другаде да се продава европейска прежда, но не намерили никъде и се върнали. Властите в Карлово се известили за случившето се и изпратили жандарми в Сопот да възстановят редът. Жандармите сполучили да спрат вълнението, спасили г. Мангарова и угасили къщата му. Тии хванали 30 жени и ги закарали в Карлово. Другите жени поискали да тръгнат за Карлово, за да освободят другарките си, но полицията ги задържала. В Карлово между жените е владеело същото негодувание против

внасянието на европейска прежда и като се научили на другий ден, че докарали 30 жени от Сопот и ги затворили, събрали се повече от 300, отишли на полицията и поискали да освободят затворените. Полицията разпръснала жените и изловила 11 от тях, които затворила. Вълнението не престанало. Няколко жени нападнали една къща, дето имало европейска прежда, изкарали я вън, за да я запалят, но полицията пристигнала навреме и ги пръснала. От градът ни заминаха за Карлово в сряда вечер капитан Коростелев и поручици Радев и Церновски с едно отделение подвижна жандармерия и кавалерия.

Говори се, че движението се разпространило и в Калофер, дето дошли жени и от селата.

[Бр. 376 от 12 март]

ЛИТЕРАТУРА

НА 4-ИЙ МАРТ НАСТОЯЩАТА ГОДИНА се поминал във Франция известний списател по политическата икономия Карло Маркс и авторът на безсмъртното съчинение К а п и т а л и на други още ред съчинения, като: Misère de le Philosophie, Zur Kritik der politischen Ekonomie и пр. Той се счита за основател на международний работнически съюз и на работническата партия във Франция — partie ouvrière.

При всичките обвинения, които са се хвърлили отгоре му, че той принадлежи в кръгът на анархистите, покойний завинаги е бил против техните съсипателни действия. Често той говорил на някои от представителите на тия последните, че силата към старото общество, когато то е непразно с друго едно ново — е като баба родителница (акушерка), която не може да направи нищо, докато не дойде времето за раждание само по себе си.

[Бр. 378 от 19 март]

ТЕАТЪР

НА 28 ТЕКУЩИЙ ТРУПАТА НА Г. ФАСУЛЯДЖИЯНА ще прекрати представленията, които даваше в театър «Люксембург». Тя ще сключи театралний си сезон с две отбрани пиеси: М ю н с к и й К у р р ц е р и С и б и р и л и ж е р т в а з а ж е р т в а, последната пиеса е превод от руски. Справедливо е да кажем, когато трупата тръгва от градът ни, че тя положи всичките си старания, за да угоди на публиката. Тя даде от своят богат репертоар най-отбрани пиеси. Едно по друго тя игра най-прочутите пиеси от Молиера, Виктора Юго, Александра Дюма, Алфиери. Повечето драматически пиеси бяха придружени с по една едноактна духовита и весела комедия. При всичко, че представляваше на турски език, трупата привлече още от първий ден симпатиите на публиката и съчувствието, което спечели от самото начало, не отслабна никога. Мнозина от актерите са истински артисти. Г. Фасуляджиян, който управлява трупата, е предаден с голяма любов към работата си. Той е първостепенен актер, взимаше участие почти във всяка пиеса и всякога изпълняваше ролите си със забележително изкуство.

[Бр. 379 от 23 март]

ДНЕВНИК

ОСВЕН ЖЕНИТЕ, КОИТО СА ЗАПРЕНИ тука и които са всичките от Сопот, имало затворени в Карлово 10 жени от тоя град. Правителството заповядало преди няколко деня да ги изпратят и тях тука, но после се повърнало от решението си и дало противна заповед.

[Бр. 380 от 26 март]

ИЗЛЯЛ Е НА БЯЛ СВЯТ 5-ИЙ БРОЙ от земледелческий вестник З е м л е д е л е ц, издаваем в Стара Загора от г. Д. М. Наумова, със следующето съдържание: До какви средства трябува да прибегнем на нашата промишленост? — Обработванието на люцерната. — Главните хигиенически правила за съхранението на здравието. — Подобрението на добитъкът у нас. — Разни и — Конопите като средство против гъсениците.

Ний препоръчаме на читателите тоя полезен вестник, а особено на селското население, което има да научи много неща както за съхранение на своето скъпоценно здравие, така и в отношение на разни въпроси, с които има стълкновение почти всеки час. Онова, което ще забележим на редакцията на в. З е м л е д е л е ц, е, че тя трябува да употреби всичките си средства, за да пише на език колкото е възможно по-леснопонятен, като има пред вид, че З е м л е д е л е ц ще влязува в бедни колиби, дето високий стил, изпълнен с различни чужди думи, не е твърде достъпен.

С У Л Т А Н А Б Д У Л А З И З И П Р А В Д А О Б Е Г О С М Е Р Т И. Под това заглавие е публикувана тия дни във в. «Русь» една статия от Михаил Чайковски (Садък паша), авторът на повестта К ъ р д ж а л и, която съдържа твърде интересни неща не само за убийството на султан Азиза, но и други работи за турската империя.

[Бр. 381 от 30 март]

П л о в д и в, 2 а п р и л и й 1883.

ПОЛОЖЕНИЕТО НА РАБОТИТЕ В КНЯЖЕСТВОТО, казуваме го с прискърбие, от ден на ден отива по-лошо и по-лошо. Това е днес очевидно за всички, това е горчива истина, това е факт необорим.

Наистина много се е говорило и писало за лоший вървеж на работите в Княжеството, но нищо не е подействувало, нищо не се е взело във внимание и работите отиват все по-бърже и по-бърже към разстройство и хаос.

Но и не могат другояче да вървят.

Там работите са се така сплели, обстоятелствата са се така стекли, положението е така докарано, щото решително другояче и не може да бъде. Господарствената машина се е силно разстроила, главний двигател на механизмът — основний закон, не съществува! Затова каквото и да се говори, каквото и да се пише, нищо няма да помогне.

Когато е така прочее, нека ни бъде позволено да изкажем, с пълна откровеност, онова, което, по нашите убеждения, е единствений път, по който ще могат да се поправят работите в Княжеството.

Тоя път е възвръщанието на конституцията.

Може ли да направи това генерал Соболев? Ако не може, неговото стоение в България ще бъде само вредително. Наместо добро той ще направи зло и ще повреди на добрите отношения между двата братски народа. Той не може да се надява на никакво подкрепление, ако не прибърза да възвърне конституцията. Залъгванията не могат да идат за дълго време и когато се види, че той гледа само да печели време, ще го напуснат всички и той ще остане сам.

В случай, че генерал Соболев не е в състояние да тръгне в тоя път, необходимо е да се повика назад. И руси, и българи имат еднакъв интерес да се поправи положението, а генерал Соболев, ако продължава да работи така, както е работил досега, не може освен да пречи на това. Интересите и на двата народа изискват, щото няколко отделни личности да не стават причина за охлаждение на отношенията им.

Негово височество българский княз трябува доброволно да се откаже от дадените му пълномощия, да възстанови конституцията и на основание на 141 и 167 членове от същата конституция да свика Велико народно събрание и нему да възложи всичката грижа за уреждането и поправлението на работите, а сам той, князът, като забрави всичко, да се възвиси пак на високото си

положение, от което е така ниско паднал, и оттам достойно да управлява м и л и й си народ за слава и чест на своето славно и високо име.

Поне така сме ний убедени за поправлението на работите в Княжеството, защото, колкото и да размишлявахме, колкото и да се старахме, за да открием някой друг път за изход на работите, все не можихме да открием. Затова, повтаряме да кажем, само по тоя начин ще могат да се поправят работите в Княжеството. И нам ни се чини, че ние изказуваме мнение и желание, което е общо днес на цял български народ: защо ние доста време се прислушвахме в говорът на народът и нищо друго не можахме да чуем, освен по-горе изказаното от нас мнение.

Това е желанието на целий български народ и положението ще върви все по на зло, ако се не вземе във внимание, отдето трябува, и остане г л а с в о п и ю щ а г о в п у с т ы н и.

[Бр. 382 от 2 април]

ДНЕВНИК

ЗАВЧЕРА СА БИЛИ ОСВОБОДЕНИ ОТ ЗАТВОР, под поръчителство, по-голямата част от сопотненските жени. Остават в затворът само шест жени. Ний изказахме своето мнение по тоя въпрос и не можем да не пожелаем още веднъж правителството да се въодушеви от великодушни чувства и да освободи всичките жени не само от затвор, но и от всяко преследвание. Тая е най-добрата политика, която може да приеме. Отсега още виждаме какво грозно впечатление ще направи на всекиго изкарванието пред съдилището на тия тридесет жени, от които някои са заминали осемдесет години, преследвани за това, че заплашени от глад, са направили едно заявление, което, колкото и престъпно да може да бъде, е било подбудено от отчаяние. Престъпно или не, това заявление трябува да ни послужи не за да търсим и наказваме ония, които са го направили, а да издирим причините, които са го предизвикали. Тая страна на въпросът, най-

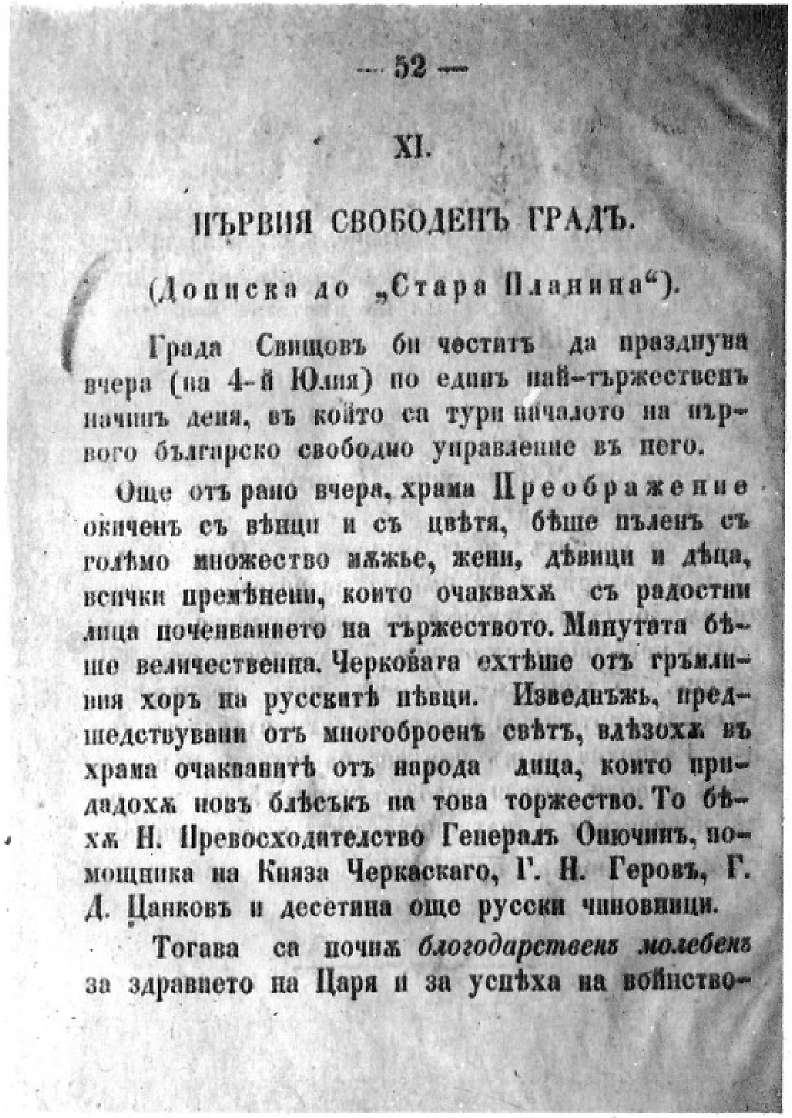

— 52 —

XI.

ПЪРВИЯ СВОБОДЕНЪ ГРАДЪ.

(Дописка до „Стара Планина").

Града Свищовъ би честитъ да празднува вчера (на 4-й Юлия) по единъ най-тържественъ начинъ деня, въ който са тури началото на първого българско свободно управление въ него.

Още отъ рано вчера, храма Преображение окиченъ съ вѣнци и съ цвѣтя, бѣше пъленъ съ голѣмо множество мѫжье, жени, дѣвици и дѣца, всички премѣнени, които очаквахѫ съ радостни лица почевванието на тържеството. Минутата бѣше величественна. Черковата ехтѣше отъ гръмливия хоръ на русскитѣ пѣвци. Изведнъжь, предшедствувани отъ многоброенъ свѣтъ, влѣзохѫ въ храма очакванитѣ отъ народа лица, които придадохѫ новъ блѣсъкъ на това торжество. То бѣхѫ Н. Превосходителство Генералъ Онючинъ, помощника на Княза Черкаскаго, Г. Н. Геровъ, Г. Д. Цанковъ и десетина още русски чиновници.

Тогава са почнѫ *блогодарственъ молебенъ* за здравието на Царя и за успѣха на войнство-

Начало на първата Вазова дописка, предназначена за в. «Стара планина» и напечатана в книгата на С. С. Бобчев «1877. Руско-турската война» (Букурещ, 1877).

НАРОДНИЙ ГЛАСЪ

III година. Пловдивъ, Петъкъ 29 Май 1881. 193 брой.

Начало на Вазова уводна статия, поместена във в. «Народний глас», бр. 193 от 29 май 1881 г.

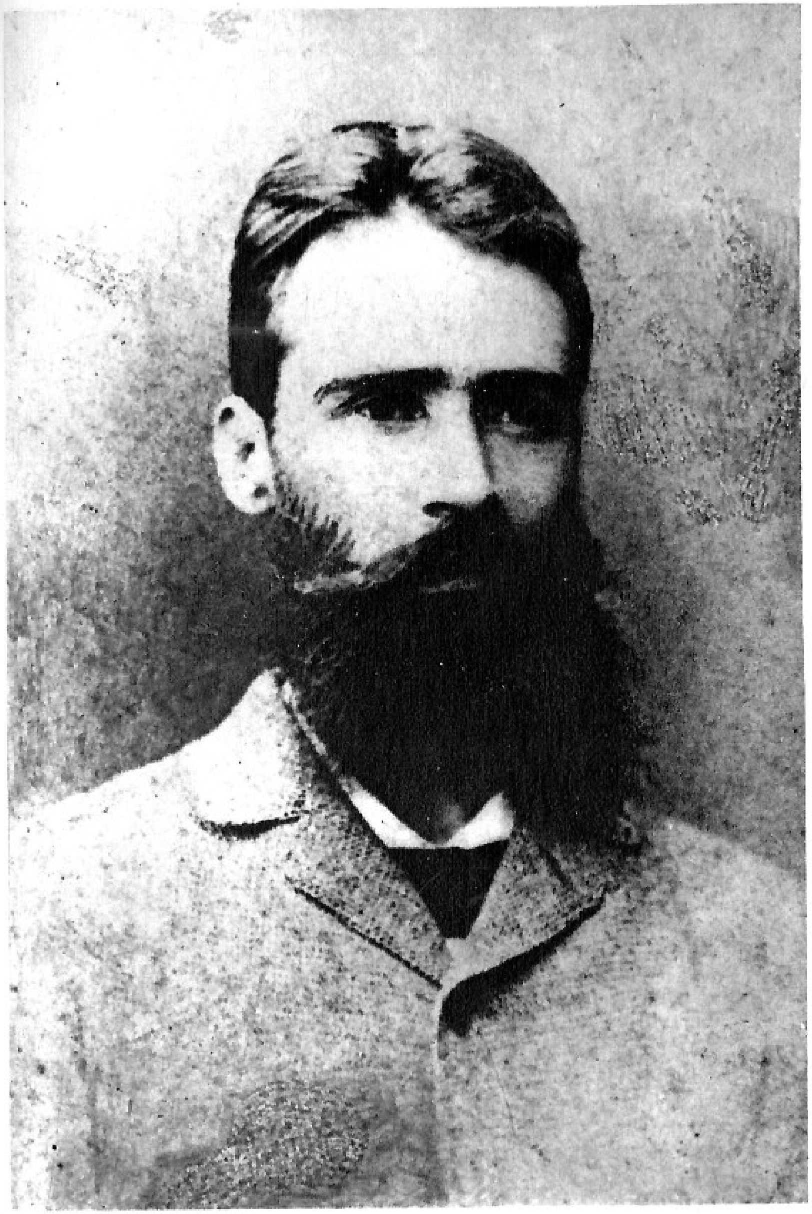

Драган Манчов, издател на в. «Народний глас».

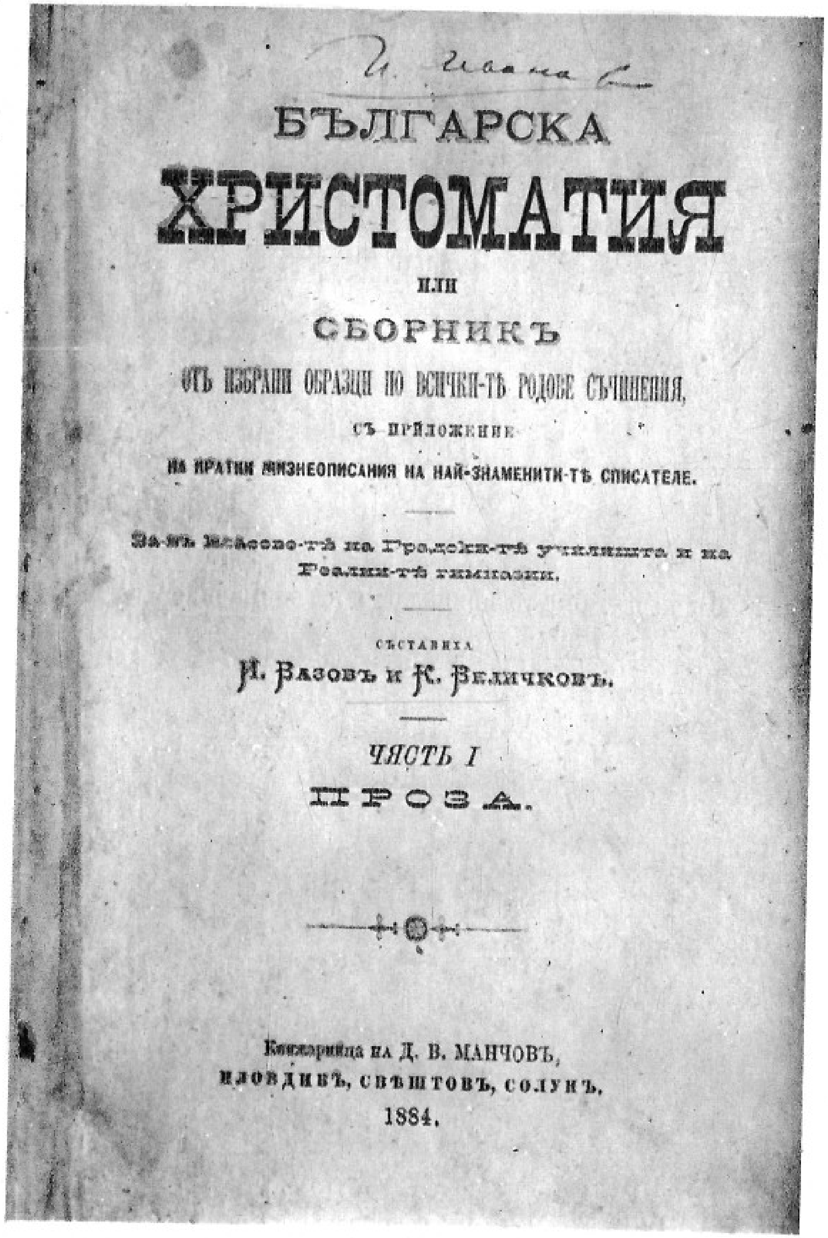

БЪЛГАРСКА
ХРИСТОМАТИЯ
или
СБОРНИКЪ
ОТЪ ИЗБРАНИ ОБРАЗЦИ ПО ВСИЧКИ-ТѢ РОДОВЕ СЪЧИНЕНИЯ,
съ приложение
на кратки жизнеописания на най-знаменити-тѣ списатели.

За-тѣ класове-тѣ на Градски-тѣ училища и на Реални-тѣ гимназии.

съставиха
И. Вазовъ и К. Величковъ.

ЧЯСТЬ I
ПРОЗА.

Книжарница на Д. В. МАНЧОВЪ,
ПЛОВДИВЪ, СВѢЩТОВЪ, СОЛУНЪ.
1884.

Заглавна страница на съставената от Вазов и Величков «Българска христоматия».

Константин Величков.

НАУКА

ПЕРИОДИЧЕСКО СПИСАНИЕ

ИЗДАВА

НАУЧНО-КНИЖОВНОТО ДРУЖЕСТВО

ВЪ

ПЛОВДИВЪ.

Година II.

ИЗЛАЗЯ ВСѢКИ МѢСЕЦЪ.

ПЛОВДИВЪ

Печатница на Д. В. МАНЧОВЪ.

1882.

Заглавна страница на списание «Наука», редактирано от Вазов.

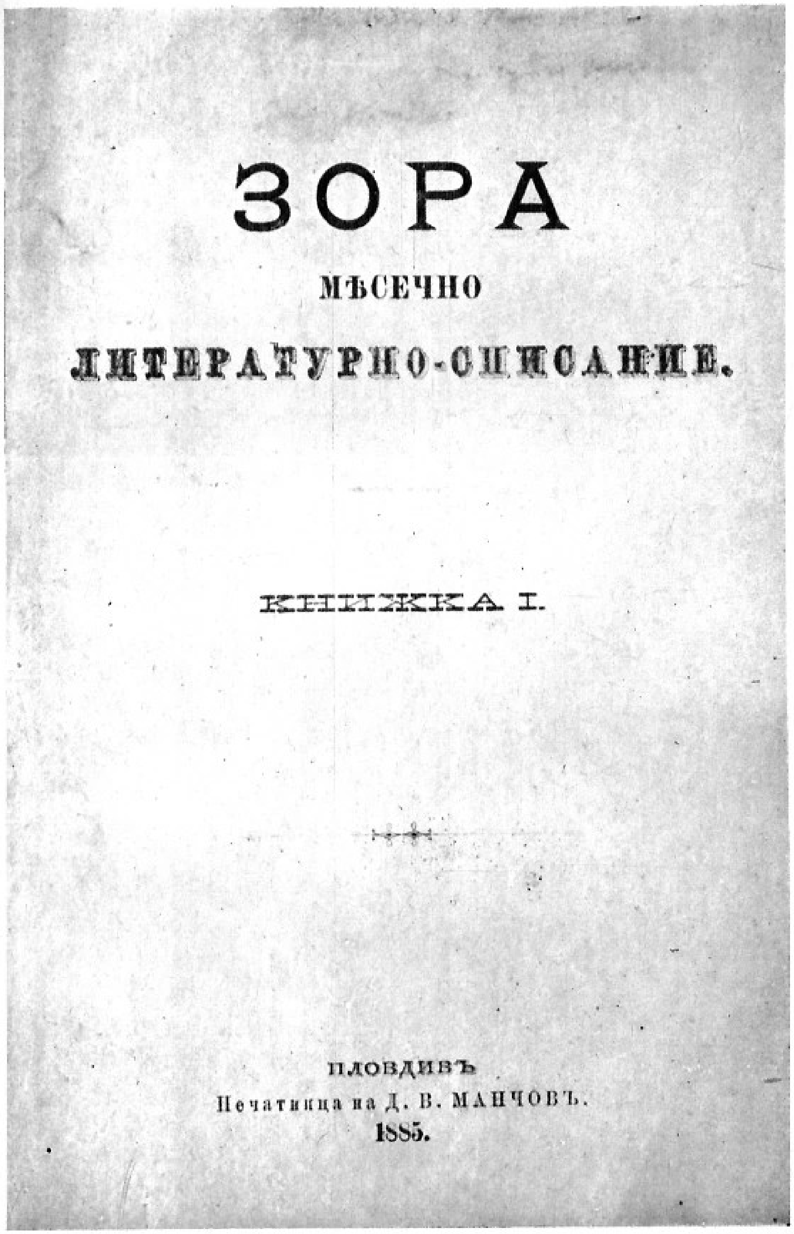

ЗОРА

МѢСЕЧНО

ЛИТЕРАТУРНО-СПИСАНИЕ.

КНИЖКА I.

ПЛОВДИВЪ

Печатница на Д. В. МАНЧОВЪ.

1885.

Заглавна страница на списание «Зора», редактирано от Вазов и Величков

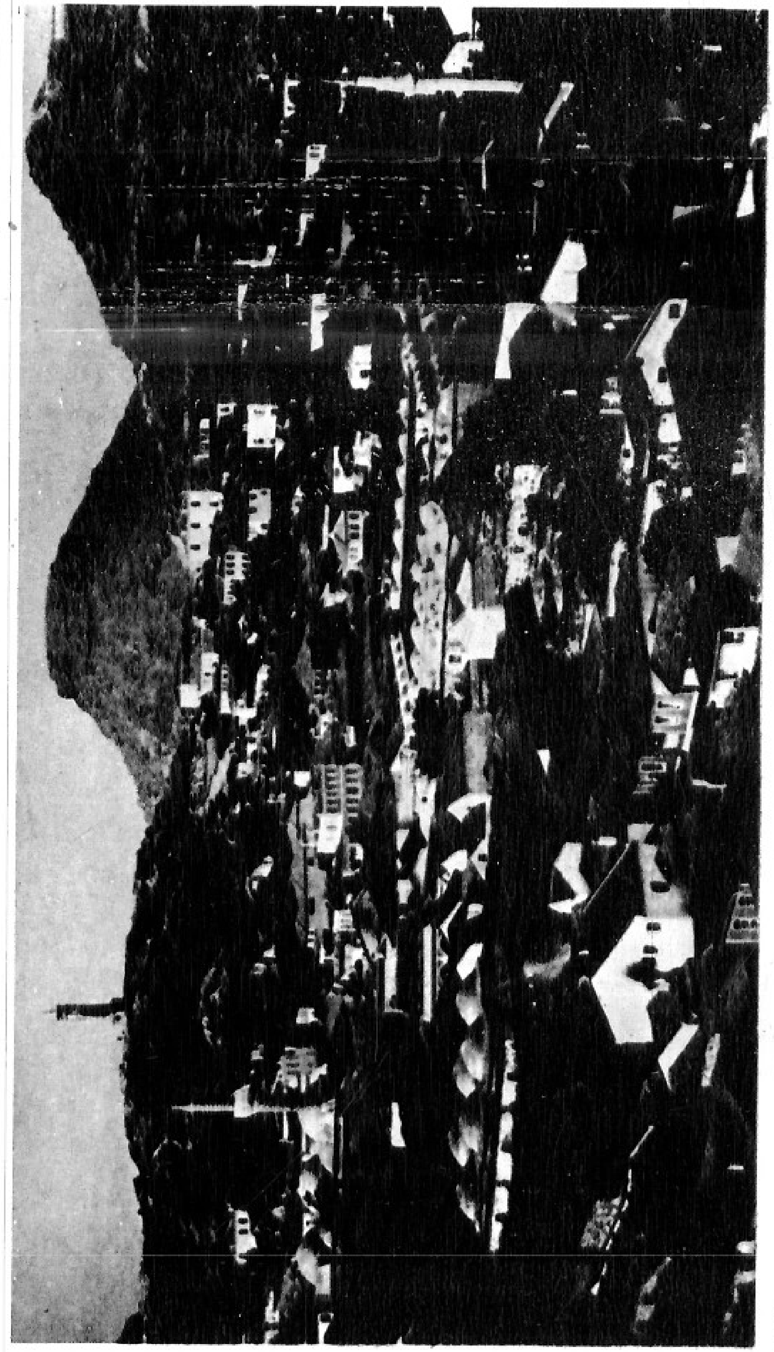

Общ изглед от стария Пловдив.

важната, единствената, на която трябува да се обърне внимание, не е обаче още трогната. Ний не можем да окажем сериозно покровителство на домашната си промишленост. От нас не зависи да дигаме митната тарифа според нуждите на мястото и да оградим онова, което се работи в земята ни, от съсипителната вънкашна конкуренция. Сопотненските и карловските жени са жертви на тая конкуренция и жално ще бъде, като не можем да им окажем помощ, да ги наказуваме. Всичките други средства, чрез които може да се помогне на положението, са или мъчно изпълними, или трябува да се чака дълго време, за да принесат полза. Не искаме да кажем, че не трябува да се опитат. Напротив, отдавна още трябуваше да се състави комисия от вещи люде, която да изучи положението и нуждите и да предложи средства за помагание. Но все е съмнително, че ще се направи нещо сериозно в това отношение. Имаме ли право, кога е така, да наказваме? Ще ни кажат, че има люде, които са пострадали и които имат право да търсят обезщетение. Освобождението на жените от преследвание не отнима на ония люде правото да търсят обезщетение, но това е най-маловажното нещо във въпросът и то може да се уреди по най-лесен начин, като се положи малко добра воля от тяхна страна и от страна на правителството.

[Бр. 382 от 2 април]

ЛИТЕРАТУРА

Р а п о р т № 777 с дата 19 март 1883г. От пловдизский окръжен прокурор до директорът на правосъдието.

Под горното заглавие е излязла тия дни малка брошура от 16 странички, написана от пловдивский прокурор г. Сочински, в която той дава отчет за карловските вълнения. След като оставим настрана литературното достойнство на тая брошурка или рапорт, ний ще похвалиме деятелността на г. Сочински, който освен своята специална обязаност да бди върху буквата на законът, постарал се е и да издири причините на това вълнение,

които доволно сполучливо е изучил и изложил. Г. Сочински е направил онова, което трябоваше да направят административните власти или Дирекцията на общите сгради; но тия последните почиват спокойно и четат дните на месецът. Ний ще дадем място във вестникът си на някои по-важни места от тая брошура.

Р у с и я, А в с т р и я и Б ъ л г а р и я, брошура от г. А. П. Шопова.

Ний не сме видели още тая брошура, следователно не можем и да кажем нищо за нейното достойнство. Но ако съдим по Д е с е т д н е в н о т о ц а р у в а н и е и други трудове на г. Шопова, в които на всякоя страница блещи непоправима бездарност, то нам остава твърде малка надежда да вярваме, че господство му е написал нещо свястно. Дано да се лъжеме.

[Бр. 383 от 6 април]

ЛИТЕРАТУРА

С о л, съставил професор доктор Кишпатич, превел от хърватски В. Н. Икономов, страници 17, Областна печатница, без означение цената и годината.

Както видите от самото заглавие, в тая малка книжка, доктор Кишпатич разправя специално за употреблението на солта, нейното значение в икономията, налозите и различните препятствия, които е претърпяла тя от изнамерването ѝ до днес, предмет е не безинтересен и за нас българите. Но, боже мой, какъв е преводът на тая книжка, който г. Икономов поднася на българската публика? Кога ще настане у нас онова време, щото всякой да върши онова, за което е достоен? Ако вчерашний бакалин наместо да носи забловена престилка и дървен спол в ръката си, днес седи на маса, постлана с червено сукно, и пише «в поверената ми околия се е случило това и онова», то това същото не може да се допусне и в литературата. За да запознаем по-отблизо читателите си с преводът на г. Икономова, ний им подлагаме следующите откъслеци, от които всякой ще си състави приблизително понятие. . . «Като дочул князът за това чюдо, заповядал да изловят всичката тая сол (да не е бегàла? р.) и я истърсят от пред му. За голямо чюдо обаче — вместо сол тии му изтърсили пепел. Щом С ю р м а ш т а (а нии мислихме досега, че е С и р о м а ш т а, р.) взела да го събира, той се обърнал пак на сол. . .» Или пак: «Римский цензор Ливий, като ударил първо мито на Солта» и пр. Всичко това ний намерихме на първата страница от преводът на г. Икономов, а по-навътре какво има, не можем да гарантираме.

Надяваме се, че тия ни забележки ще послужат на г. Икономова да бъде по-внимателен занапред, ако иска да продължава занапред книжевна деятелност.

В с е о б щ а и с т о р и я н а п е д а г о г и я т а, за ръководство на учащите в учителските семинарии и средните училища, съчинение на Юлия Пароца, превел от френски Д. Петров — Ковач, София, книгопечатница на Янко С. Ковачев и С-ие, 1883 год., страници 428, цена 4 лева.

Няма да сгрешим, ако кажем, че тоя е първий сериозен труд на български език по тая част. В нея се трактува за различни системи възпитание от старо време и досега. Изложено е така също и животописанието на по-главните лица, които са се занимавали с педагогията; на много места сам преводачът допълня от себе си тия животописания. Ний препоръчаме тая полезна книга всекиму, а особено на учителите и учениците. Тя е преведена на доволно гладък език.

В краят на книгата г. Петров-Ковач явява, че наскоро ще тури под печат друг свой превод от същий автор под заглавие «Начална школа».

[Бр. 385 от 13 април]

ЛИТЕРАТУРА

Майчино възпитание, основано на природните закони, от Ж. Рамбосона, Сливен, в печатницата на в. «Българско знаме», 1882, страници 86, цена 4 гроша.

Бителезът (?) разказ от Пол де Мюсе, Сливен, 1882 г., печатница на «Бълг. знаме», страници 43, цена 2 гроша.

Два разказа, I. Скъпий гостенин и II. В предвечерието на Пасхата, в същата печатница, 1883 г., стр. 53, цена 3 гроша.

Питиас и Дамон, или искрено приятелство, драма в едно действие, в същата печатница, 1883 г., страници 24, цена $1^1/_2$ гроша.

Горните четири книжки са преведени от г. И. Н. Минтов, който се вижда да е трудолюбив момък и ревностен деятел за в бъдеще на нашето книжовно поле. При настоящето положение на нашата книжнина, към която публиката стои твърде хладнокръвна, ний не вярваме, че г. Минтов е можал да си извади разноските от поменатите четири книжки. Така също ний не вярваме да е имал той някакви спекулативни цели, когато се е завзел да превожда, както това се върши от много наши книгоиздатели. По тая причина наша света длъжност е да кажем няколко назидателни думи към младий труженик. Първото и най-главното, което трябува да знае г. Минтов, е това, че както другите отрасли, така и литературата, а особено френската, има своите бездарни калпазани и спекулативни търгаши. За да закрият своята нагла голота и да излъжат публиката, тия последните турят твърде увлекателни заглавия на своите книги, като например: «Записки на една княгиня», «Дневник на началникът на тайната полиция при Наполеона», «Прекрасна мохамеданка» и пр., от които заглавия не малко се увличат и някои наши преводачи. Това същото можем да кажем, е направил и г. Минтов с превожданието на горните книги. Г. Минтов не ни казува още от кой език е превел тия книжки и кой е бил техний автор, а ний желаем да знаеме повече имената на тия последните, отколкото самаго г. Минтова. В настояще време людете питат, когато ще купуват някоя книга, за нейний автор; а в Европа никой образован човек не дава пет пари за онова съчинение, било то «Прекрасна мохамеданка» или «Историята на едно червено яйце», ако не познава неговий автор. Затова, нека г. Минтов превожда ония книги, на които авторите се гордеят с всемирна известност. Много книги се пишат днес в Европа, но измежду тях само няколко има за в тая работа. Който е в състояние да избере тия последните за превождание, ще има успех.

[Бр. 386 от 16 април]

Пловдив, събота, 21 май 1883.

КОРОНАЦИЯТА НА НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО РУСКИЙ ИМПЕРАТОР се извърши с най-голям блясък и великолепие в Москва, градът на великите традиции на руский народ. Тоя исторически факт се извърши в присъствието на представителите на целий свят. Един от най-великите монарси положи на главата си венецът на праотците си и за една минута по всичките кътове на двата свята вниманието на народите, правителствата и на печатът бе съсредоточено в северната Москва.

Но ако това величайше тържество представлява такъв голям интерес за всичките държави вън от руската граница — за самата Русия той има стократно повече значение и стократно по-силно вълнува и тревожи руските духове. Всред всеизвестните настроения на умовете, всред неправилното и възбуждено състояние на работите, всред неизвестността за утрето и страхуванието от едно бъдеще, пълно с неизвестност и мрак, руский народ съгледа в тоя величествен акт — коронясванието на новий цар, едно предзнаменование за по-светли дни, едно начало на ера за реформи и подобрения, които новите изисквания на времето, жизнените потребности на руский народ повелително налагат на инициативата на правителството.

Не по-малко вълнува, радва и тревожи и нас, българите, това, което се извърши вчера в Москва; не по-

малко и ний сме заинтерисовани прямо в събитието и очакваме от него да произтекат добрини и утешения, които сме в право да очакваме от великодушието на нововенчаний цар подир толкова изпитания, на които бяхме подложени от две години насам. Нещастното и разстроено положение, в което превратът докара Княжество България и който преврат заразително подействува и се отзова и в наша Източна Румелия; задушливостта, която владее оттатък Балканът; парализията, която обхвана Румелия вследствие на едни отчаяни и безумни борби за служби и власти, всичко това прави българската душа да трепери от страх пред бъдещето и да иска, горещо да ламти, да види, че от първопрестолната Москва блещят към нас благи зари от надежда и насърчавание. Дано тия благи зари ни огреят по-скоро! Дано българский княз се върнеше от Русия надъхан с благородни и великодушни намерения и с желание да поправи голямото зло в един час на безумно изступление чрез възвръщанието на конституционний режим и въдворението в омаломощена България ред, свобода и енергия, за да може да работи за по-високи съдбини.

[Бр. 395—396 от 21 май]

ДНЕВНИК

ПРОЧУТИЙ СОПОТНЕНСКИ СОЦИАЛНО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕС разгледвал се е три деня наред и едвам в сряда се свърши. От цялата процедура на това дело ний изнесохме едно най-жалко понятие за снова, що се нарича у нас прокурорский надзор. Да оставим веч настрана това, дето прокурорът не щял да погледне на работата право и не ѝ дало надлежно тълкувание и направление в смисъл на социално-политически процес, което в значителна степен щеше да улесни решението на въпросът, но той даже, неизвестно на какво основание, се е грижил да им наложи най-висшата степен на наказанието. Прочее, ний упущаме от пред вид, че прокурорът е чужденец и него малко го

боли, че щели да пострадат невинно няколко нещастни вдовици. От защитниците на подсъдимите най-добре говори г. Вълко Нейчов, който прекрасно схващаше прокурорските софизми и ги оборваше. От 33 подсъдими, съдилището осъдило 10 на тригодишен затвор в окови. Решението се касира в следующата инстанция.

СЪСТАВЕНА Е ЧЕТИРИЧЛЕННА КОМИСИЯ, състояща от Наботкова, Д. Попова, д-р Догорова и Карловский околийски началник Иванова за изучване икономичните условия на населението в Сопот, Карлово и околните села. Тая комисия замина за назначението си в понеделник.

В МИНАЛИЯ СИ БРОЙ ний споменахме, че уреждането на театралната трупа се отлага от ден на ден, и притурихме, че пред вид на изтичанието май месец — крайний срок за изтегливание кредит — тя може и никак да се не уреди. Според доставените ни сведения дирекцията на просвещението след дълги само залягания от страна на антрепренерите реши се да се впусне в преговори с тях; работата сега стои така: директорът иска от антрепренерите, щото всякой един член от трупата, като плащан от правителството, да даде гаранция, че ще си върши длъжността добросъвестно и не ще напусне трупата по-рано от година време. Това условие, предлагаемо от един директор, е абсурд — да не кажем нещо повече. Представете си, че няколко бедни младежи само от немай-къде решават се да влязат в трупата с месечна заплата 3—4 лири. Каква гаранция може да даде такъв беден човек? Възможно ли е да се иска от него, щото той да повърне на правителството всичките разноски в случай, ако по непредвидени причини бъде принуден с време да излезе от трупата. Дирекцията обаче настоява върху това условие, като съгледва в него една прекрасна спънка за уреждането на трупата. Дирекцията иска още гаранция за добросъвестно изпълнение от актьорите своята длъжност. Каква гаранция иска г. Груев? Да му представим нагледно доколко е абсурдно това негово условие, ний

ще го попитаме искал ли е някой от него или давал ли е той гаранция, когато е ставал директор, че ще изпълнява съвестно длъжността си? Ний желали бихме, щото дирекцията да се не отнася така леко към инициативата на Областното събрание, което един ден ще ѝ поиска за всичко сметка.

[Бр. 395—396 от 21 май]

Пловдив, сряда, 22 юний 1883 г.

СВОБОДНАТА КОНСТИТУЦИОННА СИСТЕМА на управлението с всичките ѝ неизмерими преимущества пред едноличната форма на абсолютизмът служи за лозунг на всички народи, които са дошли до съзнание на своята политическа зрялост, която не може да търпи удушливата атмосфера на едноличний произвол. Можем смело да кажем, че между многото добри страни на тоя свободен режим едно от най-забележителните места заема свободата на словото и печатът, която в широки размери се гарантира и от наший Органический устав. Но да погледнем какво направихме ний с това свещено за всички просветени народи право и послужихме ли си ний напълно с него за спомагание напредъкът в страната ни в какво и да е отношение. За да можем да отговорим на тоя въпрос, трябува предварително да се помъчим да определим качественний ценз на нашата журналистика. Първо, ний нямаме още право да казваме, че имаме журналистика в пълен смисъл на думата, и то по много причини, с разглеждането на които тук няма да се занимаваме. Като оставим настрана литературний политический и др. цензи, ний ще обърнем внимание на особен род направление, което се е породило в нашата журналистика и което може да се определи с две думи: профанирание свободата на печатът.

Това самоотричание у нас свободата на печатът можете да забележите на всяка стъпка във вид на премълчавание различни нелоялни явления от обществено-политический ни живот. Дори повече, срещат се, макар

и нарядко, такива ретроградни взглядове, според които всяко опитвание да се възползуваш от свободата на печатът за преследвание и изкоренявание произволите, се смятря като занятие само за люде, които нямат друга работа. И това беше неотдавна гръмогласно изказано чрез печатът. За сърадвание е, че подобни гласове се чуват много нарядко, в противен случай ний бихме си оковали сами свободата на печатът в дебели вериги, без всякакво участие в това отношение от страна на правителството. Скръбно е това, че нашите журналисти при разглеждането на всеки един обществен въпрос, не губят никак от пред вид и своите лични цели, които често през общий канал по-леко се постигват.

Вследствие на това и самата журналистика губи истинското си значение и от глас на общественото мнение се преобръща в глас на единични личности. Ако и за в бъдеще ний все така своеобразно ще употребяваме печатното слово, то остава само да съжаляваме изгубеното мастило и изхабената книга. Печатът длъжен е да има преди всичко пред вид интересите на страната, да открива злоупотребленията и произволите и безпощадно да ги клейми; премълчи ли журналистиката всичко — тя с това си мълчание насърчва най-долните човешки инстинкти и следователно постигва цел диаметрално противоположна на своето истинско назначение.

[Бр. 405 от 22 юни]

ЛИТЕРАТУРА

Г. КОЛУШСКИЙ ОТ КЮСТЕНДИЛ НИ ПРАЩА ОБЯВЛЕНИЕ за вестникът, как че той превожда на български Историята на българската литература от Пипина и Спасовича.

Че е нужно да имаме на български историята на нашата книжнина, която, колкото и да е бедна, все е дала голям потик на нашето народно възраждане, в това няма кой да се съмнява. Но защо г. Колушский ни превожда от руски тая история? Какви понятия ще

придобием ний за литературата си от повърхностните и често погрешени забележки на г. Спасовича и Пипина, които тии са събирали случайно и без проверка? Както и да ни казуват, един просветен българин, който е следил за движението на нашата литература повече ще знае от онова, което ще му каже казаната повърхностна история на литературата ни. Па още е и срамно донейде си вечно да черпим от чужденци и сляпо да се придържаме до техните съждения за нас, съждения, основани на крайно слаби факти и на неверни сведения. Какво ще помисли българинът, когато утре прочете например в казаната история, че г. Станчев е пръв български списател, а г. Живков — знаменит драматург? Ако чуждите се заблуждават, това не е резон да се заблуждаваме и ний за техен хатър. Ний разбираме, че можеме да се ползваме от историята на Пипина и Спасовича, но не като я преведем целокупно с всичките ѝ груби грешки, а като извлечем от нея онова само, което е правдиво и истинно, а осталото да го допълним с наши собствени сведения, толкова лесни за нас.

Прочее, ний съжаляваме отсега още, че за такъв един труд се е завзело лице, което, както се види, не напълно съзнава трудността и важността на предметът си.

[Бр. 420 от 17 август]

СПОРЕД ПОЛУЧЕНИТЕ ИЗВЕСТИЯ В РУСИЯ СЕГА СЕ СЪБИРАТ от комитети, нарочно устроени за това, помощи за въздигание паметници на великите руски писатели Лермонтова, Гоголя и Достоевски, които чрез своят гений обогатиха с неоценими творения руската книжнина и дадоха всемирен блясък на словенската мисъл. В тоя случай всичките словенски народности, с изключение, разбира се, на българите, бързат да поднесат лептата си за въздиганието на тия славни спомени.

Без да се простираме надълго да доказуваме длъжността, която ний имаме да вземем тоже участие в тия руски, и в същото време словенски тържества, чрез което

още повече ще консолидираме племенните и духовни връзки, които ни съединяват с нашата освободителка, и ще се измъкнем от позорната апатия, в която плуем, ний ще припомним, че на нашата интелигенция, че е време още отсега да вземе инициативата за събиранието, ако и скромни, но благородни помощи, които да изпрати на горуказаните комитети като доказателство за съчувствието и радостта на българский народ в тия руски тържества, а когато настане денят за откриванието и освещението на паметниците, да прати представители да присъствуват там или поне горещи и съчувствени адреси до руский народ, за да изкаже удивлението си, почитанието си към славите на Русия. Като пишем това, нам неволно ни дойде на ум, че по-лани се издигна в Москва паметник на великий руский поет Пушкина, дето присъствуваха представители от всичкий словенский свят, само от България не се яви никой, като че тя е една умряла страна или заглъхнала бог знае в кой пуст край на светът.

Политическите борби, колкото ожесточени, толкова и мръсни, в които сме се хвърлили от няколко години насам, ни са отнели всяко благородно и великодушно чувство и ни са направили глухи, слепи, тъпи към всичко, що става около нас. Време е вече да се сепнем и да се помъчим да си наумим, че ний трябува да се заявим като словенский народ, а не да си оставаме безчувствена тълпа, неспособна за ентусиазмът, който облагородява и повдига душите.

Според нас не ще е зле, ако би със задачата за събирание помощи се залови у нас, в Южна България, някое дружество, както става и у другите словенски земи, например научно-книжовното дружество в градът ни. Надяваме се, че това ни напомняние е доста за сега и че няма и тоя път така осъдително и срамно да пропуснем случаят да вземем участие в един празник, който прави чест на всичкото словенство.

[Бр. 421 от 20 август]

НЕ ЕДИН ПЪТ СЕ Е ГОВОРИЛО, ЧЕ НИЙ МАЙ НЯМАМЕ ЛЮДЕ С ПОЛИТИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ. В най-важните и решителни минути ний винаги се трудим да дадем доказателства за нашата голяма безтактност и невъобразима незрялост. Страстите, които са преобладающи, за да не кажем господствующи елементи в политиката изобще, у нас най-остро изпъкват и се разгарят, когато най-малко трябува да ги има. Ний постоянно сме подложени на две крайности: или лежим в мъртва апатия, или се вълнуваме от буйни страсти, на които майката е непременно егоизмът, личний, жалкий егоизъм. Напоследък видяхме още едно бляскаво доказателство на това, що казуваме. Повдигна се в София въпрос за примирение на партии и за възстановление конституцията. Цанков, който е човек на борбата и на обстоятелствата, взе инициативата на това дело. За една минута всичкий български свят си спря диханието, за да чуе какво ще произлезе. Интересуваше се всякой, защото невъзможното, хаотическото положение в Княжеството трябуваше най-после да се измени. И ето изведнаж видяхме избухването на най-непростителните вражди в такъв един момент. Някои неполитически и груби нападения, разменени между двете партии, осуетиха едва ли не всичките опитвания за примирение. Сериозното размишление се замени с кипяща омраза, добрата воля даде място на безсмислена упоритост и от всичкото хубаво здание, на което щеше да почива бъдещето спокойствие на България, остана само дим.

*

За щастие, сред тия мрачни размишления получихме радостното известие, че князът, без да чака вече резултатът от тия ялови опитвания за помирение и убеден от времето и опитът, че това положение на работите в Княжеството е несносно, п о д п и с а л в е ч е м а н и ф е с т ъ т з а в ъ с т а н о в л е н и е к о н с т и т у ц и я т а!

С това се разплита вече положението и ний смеем да се надеем, че ще се начне една нова ера на народний ни политически живот, ера на прогрес, благоразумие и гражданска доблест.

Нека се надеем, че нашите държавни мъже и водители на партиите ще се свестят и ще бъдат по-осторожни в действията си. Жестокий и горчив опит, който изтърпяхме, благодарение на нашите неразбранщини, е достатъчен да ни накара да помислим по-честно и по-патриотически върху съдбините на отечеството.

[Бр. 422 от 24 август]

П л о в д и в, с р я д а, 31 а в г у с т 1883 г.

В ПОСЛЕДНИЙ СИ БРОЙ «ЮЖНА БЪЛГАРИЯ» ни натяква за членът, в който изказвахме желание да вземем и ний, българите, участие във въздиганието паметници на Гоголя, Лермонтова, Достоевски и пита кой ще помисли за въздиганието паметници на ония наши мъже, които са заслужили с делата си народната признателност.

«Южна България» бърка две неща, кито нямат нищо общо помежду си. Ако има някаква свръзка между тях, тя говори несъмнено в полза на онова, което пишехме. Нищо не може да ни научи да уважаваме паметта на великите си мъже, както живий пример, който ни дават в това отношение другите народи. Интересът, който може да възбуди това, което става по другите земи, ще развие у нас съзнанието на длъжностите, които имаме към своите велики мъже. И тоя интерес, когато го забележим, не само че не трябува да скърбим, но трябува, напротив, да го поощряваме и насърчаваме.

Великите имена са достояние на цялото човечество. Отечеството на великите мислители, учени, художници е всякъде, дето се интересуват в напредъкт, за който са тии съдействували, под каквато и форма, в какъвто и вид да се представлява той.

Колко повече имаме длъжност да се присъединим в почестите, които се отдават на паметта на един гений, когато той произхожда от един словенски народ! В това състои истинската и най-здрава основа на славянската взаимност. Националното сливание на словените е невъзможно и немислимо. То не може да се извърши освен

в ущърб на напредъкът и на словенските интереси и не може да трае, освен додето трае грубата сила, чрез която е бил извършен. Славянский идеал стои по-високо. Ний трябува да скрепим връзките, които ни сближават чрез духовното единение, което се основава на възвишените интереси на общий напредък, без да пречи на самостоятелното развитие на всеки славянски народ отделно, което не е скачено със заинтересовани политически комбинации и замисли и се проявлява във всеобщото участие към духовний живот на всичкото славянство изобщо и на всеки славянски народ частно. Към това трябува да се стремиме всички. Най-малките, както най-големите, трябова да принесат своите усилия за достижението на тая цел, за развитието и укрепяването на тия духовни връзки.

Кирил и Методий, Хус, Коперник, Пушкин, Караджич, Достоевски, Гогол, Колар, Челаковски, Обрадович, Гундулич, Раковски, Ботев, Лермонтов, Шафарик са българи, чехи, поляци, руси и славяни.

Ний не можем и не трябова да стоим равнодушни, когато се чте паметта на някой славянски велик мъж. Можем ли да оправдаем своето равнодушие с това, че не сме помислили още за паметта на своите мъже? Ако Каравелов, Ботев, Каблешков, Раковски са наши, Гогол, Лермонтов, Достоевски не са чужди нам. И за да имаме право да искаме един ден и другите славянски народи да участвуват в нащите празненства, ний сме длъжни да участвуваме в техните, с каквото можем, както можем. Въпросът тук не е с какво ще участвуваме, просто, че ще участвуваме, че ще им докажем, че нищо от онова, което се касае до духовний им живот, до народната им слава, не е чуждо нам. Така само ще имаме право да искаме, щото и тии да не стоят безучастни към онова, което възвишава народната ни чест, към усилията ни за развитието ни и напредъкът ни.

Досега с Русия ний имаме, може да се каже, само едно официално съприкосновение. Нашите връзки и нашите отношения с нея се въртят само в един тесен кръг и не досягат до народът. Тия връзки, тия отношения ще станат толкова повече искрени, тесни, колкото повече ги разширочим, колкото повече се турят в съприкосновение народът с народът, българинът с русинът.

Ний искаме сношения между двата народа в името на идеалите и на интересите на напредъкът. Ний искаме двата народа да установят помежду си близки сношения, да се срещат и запознаят и възлюбят на почвата на науката, на изкуствата, на мисълта. Ний искаме за българинът да стане известна оная Русия, която работи, която мисли, която участвува в общечовечний напредък, която гледа с истински братски чувства на всичките славянски народи, която не търси в тях освен участници, горещи, възлюбени в усилията, които тя прави за напредъкът и славата на цялото славянство.

Може ли да ни се натяква за това?

Това препятствува ли ни да мислим как да уважим паметта на ония, които са съдействували с геният си, с трудовете си за възражданието ни и напредъкът ни?

[Бр. 424 от 31 август]

ПО-НАТАТЪК ОБНАРОДВАМЕ ДОПИСКА ОТ КОПРИВЩИЦА, която описува подробно празнуванието станало в него град по случай пренасянието там, из Габрово, костите на известний апостол по приготовление движението през 1876 г. Тодора Каблешкова, родом из Копривщица.

Няма българин, който да не дойде в умиление, като вижда как коприщенци почетоха и прославиха паметта на един син на България, който хвърля такъва светлина въз това велико движение на 1876 г. Каблешков, чието име завинаги ще бъде едно скъпоценно достояние на нашата история, на нашата литература, беше един от мъчениците на народното освобождение, които, като можаха да извършат славно своята велика мисия, можеха и славно да умрат. Всяки знае, мислим, че Каблешков, подир поражението на въстанието, което беше предвидено и неминуемо, като избегна в Стара планина, биде хванат трескав, разломен, болен, в плен от турците и закаран в Габрово, за да бъде съден и наказан с бесило. Но героят, и в това злощастие, не отпадна духом, не просй милост, не издаде никого. Той отговаряше на съдиите си гордо, дързновено и им казваше в очите, че е

възстанал, за да помогне на отечеството си да се освободи от робството на турците, което беше станало несносно и до невероятност опозоряюще; че той се не бои от смъртта, че е готов да я приеме без страх и без разкаяние, че България е жива и ще да отмъсти на тираните си. Когато той видя, че скоро ще бъде обесен, за да отнеме на тираните си това удовлетворение, той намери случай и се опушна с пушката на един отсъствующ жандарин, като опря устата ѝ до устата си и я отпъна с палецът на кракът си.

Слава тебе, герою мрачний!

При името на Тодора Каблешкова всяки българин чувствува някакво благоговение и почет. Ако това злополучно възстание на 1876 г. и да не успя; ако и да стана причина на ужасни катастрофи и кръвопролития, но то ни възнагради, като даде на историята няколко светли имена, няколко народни гордости: Бенковски, Каблешков, Ботев, Волов, Петлешков и други.

Ний се надяваме, че похвалний и патриотический пример на копривщенци ще се подражае и от други градове, които са били щастливи да дадат на отечеството ни един герой, един мъченик, един светец. Само такива тържествувания могат благотворно да повлияят на духът на един народ, какъвто е наший, и да му внушат съзнание в собственото достойнство и сила и да хвърлят в сърцата семето на великите пориви и на великите самопожертвувания.

[Бр. 425 от 3 септември]

П л о в д и в, с ъ б о т а, 10 с е п т е м в р и й 1883 г.

НАПОСЛЕДЪК ВЪВ ФРАНЦИЯ СЕ ПОМИНА знаменитий руски списател Тургенев. Наший печат доволно подробно описа животът и деятелността на покойний талантлив романист, нещо което, трябува да го признаем с жалост, чакахме да направим само когато мрачната вест за смъртта на великий словенский художник порази душата ни.

Русия като по една фаталност вижда едно по друго да угасват напоследък всичките ѝ светила, всичките ѝ даровити синове, които хвърлят една лъчезарна светлина върху небосклонът ѝ. Некрасов, Достоевски, Скобелев, Тургенев умряха в един малък срок и оставиха една незаместима пустота в руский мир.

Днес смъртта на Тургенева е предмет на обща печал и траур в руский печат и развито общество. Забележително е, че Тургенев, който при последното си посещение на Русия беше посрещнат така триумфално от руската интелигенция, срещна в същото време и неприятели яростни, завистници бесни, които му отричаха всичко, каквото той беше направил, за да утвърди безсмъртието на името си. Тая непримирима вражда против гениалний човек, която му не прощаваше нищо и която донейде си беше причина на неговото самоволно и дълговременно заточение извън границите на Русия, най-после замлъкна пред трауръм на отечеството.

Днес всички без изключение в Русия признават, че отечеството претърпява в смъртта на Тургенева загубата на един гений; неприятелите на името му и славата му климнаха глава; патриотите се кланят на голямото му име и благоговеят пред тоя грамаден образ, който изчезна безвъзвратно във вечността.

Значението на Тургенева е велико в руската литература. В неговите романи са схванати и възпроизведени най-интимните движения в новото руско общество; мудното, но упорно стремление към неопределени идеали и убобщо борбата на прогресът с препънките, които хвърлят сянката на миналото на пътят му. Но Тургенев не е само гениален син на Русия. Той има европейска известност и неговите романи са турени вече в редът на най-благородните произведения на човеческий ум. Нашите читатели са запознати отчасти с някои творения на Тургенев, преведени от г. Наботкова: Е д н о с в и ж д а н и е (в «Наука»), В п р е д в е ч е р и е т о (начнато само в «Народний глас»), С т и х о т в о р е н и я в п р о з а («Марица») и др. Желателно е, щото романът «Накануне» да се преведеше и отпечаташе цял на български, така като в него се възпроизвожда типът на един представител на нашата интелигенция, която се стре-

меше към пробужданието и освобождението на отечеството.

Вечна ти памят, велики словенино!

[Бр. 427 от 10 септември]

ЛИТЕРАТУРА

ПО ПОВОД НА СМЪРТТА НА ТУРГЕНЕВА «Новое время» дава следующите статистически сведения за животът на 16 знаменити руски светски писатели: Ломоносова, Сумарокова, Державина, Фонвизина, Карамзина, Жуковски, Грибоедова, Пушкина, Гоголя, Белинский, Герцена, Лермонтова, Тургенева, Писемски, Некрасова и Достоевски. Излиза, че най-дълго живял Державин (73 г.), а най-късо от всичките Лермонтов (27 г.); Жуковски (69 г.), Тургенев (65 г.), Писемски (61 г.), Сумароков, Карамзин и Достоевский, всички трима умрели на 60-годишната си възраст, Герцен (58 г.), Некрасов (56 г.), Ломоносов (53 г.), помалко от 50 г. живели: Фонвизина (48 г.), Пушкин, Белинский и Грибоедов и по-малко от 30 г. Лермонтов.

Забележително е, казва същата газета, че между 1818 и 1821 г., в 4 години, се родили 4 писатели: Тургенев, Писемски, Некрасов и Достоевский.

[Бр. 428 от 14 септември]

Пловдив, сряда, 9 ноември 1883.

ЧИТАТЕЛИТЕ НИ СА ВИДЕЛИ ВЪЗВАНИЕТО, което отправя опълченското дружество към всички българи, и с което иска помощта им за въздиганието паметник в чест на падналите на Шипка опълченци. Ний посрещаме с възторг възванието и вярваме, че ще намери навсякъде горещ прием. Не мислим, че ще мине, както казува поетът, глухо, кат през пустиня, и ще заглъхне

като звук без смисъл, в апатията, която ни е обхванала и в която линее и гине така жално народний дух. В общественний ни и народен живот настанало е тежко мъртвило, в което се види да живее само духът на низките страсти и интриги. Тежко ни, ако сърцето ни остане глухо и тоя път, ако не разбере какво дължим към ония, които с подвигите си и смъртта си умиха челото ни и дадоха на историята ни една страница от най-славни възпоминания!

На нашата интелигенция се дава случай да се издигне малко по-високо от тая заразена атмосфера, в която са потопили и умът ни, и чувствата ни малките страсти и малките интереси, и да поработи за изпълнението на общенародната длъжност, която имаме към ония, които са се борили и са паднали за свободата ни и славата ни. Хубавото име, което носи, може да ѝ служи за хвала, ако разбира и изпълнява задачата, която има, да развива и укрепява народното съзнание. От нея ще зависи да пропадне или да успее възванието на опълченското дружество. Ако тя го посрещне безучастно, равнодушно, то ще умре и дълго време ще измине, преди да се подигне тая хубава и свята идея, на която опълч. друж. е взело предначинанието.

Ако, напротив, се заинтересува и си даде труд, то делото напълно ще успее. Не вярваме, че ще се намери някой да откаже лептата си, стига да има кой да му я поиска. Стига прочее да се намерят кои да земат инициативата за събирание на пожертвувания, и пожертвувания ще дойдат отвсякъде, от градовете, от селата, от богати и от бедни. Не се касае само да издигнем паметник, но да издигнем паметник достоен за подвигите, които той ще наумява, достоен за един народ, който уважава себе си. Паметниците не са толкова за умрелите, които са си въздигнали паметник неръкотворен и безсмъртен с делата си, колкото за живите, за да развиват и укрепяват в тях ония доблестни чувства, които дават на един народ право да живее. В денят на опасността, когато отечеството ни повика на борба — и това далече ли е? далечен ли е денят, когато можем да бъдем повикани да се борим за свободата си и целокупността си? — какви по-велики примери за подражание можем да търсим от ония, които ни остави опълчението, кое може по-

силно да пробуди в гърдите ни дух на самоотвержение и самопожертвувания от подвигите, с които опълчението обезсмърти името си?

Въздиганието на такъв паметник може да стане със съдействието на всички, ако всеки отговори на надеждата, която опълченското дружество изразява във възванието си, със следующите думи, с които и ний ще свършим:

Българино! Не жали в случаят своят грош, нека с тоя нищожен грош се закове един гвоздей, който да свидетелствува пред твоето потомство, че ти достойно си почел прахът на тия, които умряха, за да живееш ти, за да живее целий народ.

[Бр. 444 от 9 ноември]

УТРЕ, 10 НОЕМВРИЙ, СЕ ОТВАРЯ В СОФИЯ НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ. Тая е последнята сесия, която ще се държи съгласно с декларацията на министерството и в която ще разгледа само бюджетът и проектът за изменение на конституцията. Има причини да се мисли обаче, че може министерството да го разпусне, преди да разгледа бюджетът и изменението на конституцията. Но по-рано или по-късно — и според нас, колкото по-рано толкова по-добре, с разтурянието на това събрание изчезва последнето изчадие на злопаметните пълномощия и на още по-злопаметний преврат. Стеснителните закони на печатът и на събранията са отменени, Държавний съвет е на унищожение, разните чиновници, които беше изнамерил превратът, за да бдят върху моралний ред, са един по един сменени или укротени в своята антиконституционна ревност. От всичко това за г. Цанкова и за либералните му другари найтежкото наследие, което остави на ръцете му превратът, е навярно събранието. То изигра ролята си, ако имаше някаква роля да играе, в денят, в който стана по неволя либерално. Ний уважаваме причините и съображенията, които може да са накарали г. Цанкова да го държи досега, но от сърце ще го сърадваме, когато се

избави от него. Казали сме и повтаряме, то може само да му напакости.

[Бр. 444 от 9 ноември]

ИЗВЕСТИЯТА, КОИТО НИ ПРИСТИГАТ ОТ КНЯЖЕСТВОТО, са все повече и повече успокоителни. Министерството Цанково се укрепява и редът се възстановява в страната по един очевиден начин. Това е явление, което трябува да радва всякой един патриот. Ний не искаме да мислим, че това положение на работите може да бъде задоволително пред очите на недоволните оний люде, които, групирани около «Съзнание», изпущат отчаяни викове, че Княжеството отива в пропаст, че деспотизмът царува. Такива викове не могат да възбудят освен съжалителна усмивка у нас, които знаем както кои са недоволните, така и вътрешните им подбуждения. Нека тия господа да обвиняват румелийский печат в заблуждение, в консерватизъм и в непатриотизъм. Тии харно знаят, че тоя печат в критически моменти винаги е бил на висотата си, както е и в днешната криза. Ний не можем да бъдем слепи и да вярваме в ламентациите на органите на недоволната фракция в България. Ний видим, че онова, на което тя най-много настояваше, излезе празна дума. Разривът с Русия, който беше за тях най-силний аргумент против сегашното правителство, вече не съществува. Благоразумието и мъдростта уталожиха минутното неспоразумение между освободените и освободителката. Най-пълна и неограничена свобода на печатът се даде: доказателство, че органите на недоволната партия сипят безнаказано най-възмутителни клевети връз г. Цанкова, който е истинский спасител на положението. Ний желаем, щото нашите сътечественици в Княжеството да престанат да буйствуват по такъв неприличен начин и да дадат поне минутен отдих на злополучното Княжество, което от две години премина през най-тежките изпитни, през най-унизителните фази. Няма ли един път да се издигне високо гласът на патриотизмът, оня висок, благороден

патриотизъм, който вдъхва великите самопожертвования?

[Бр. 445 от 12 ноември]

Пловдив, сряда, 23 ноември 1883.

В КНЯЖЕСТВОТО СЕ ПОДИГА ВЪПРОСЪТ ЗА НАМАЛЕНИЕТО НА ВОЙСКАТА. Няма въпрос поестествен. Вероятно е, че при разискванието на бюджетът Народното събрание ще се занимае с него.

Трябува ли да се намали войската или не?

Отговорът зависи от точката на зрение, на която се положи човек. Ако въпросът се разгледва от икономическа точка зрение, не ще много мисление, за да се отговори, че България не е в състояние да поддържа толкова многобройна войска.

Военний бюджет поглъща голяма част от приходите. Тоя факт толкова повече бие в очи, че бюджетът е скромен. Средствата са малки, а нуждите големи и многобройни. Нищо не сме направили за икономическото си развитие. Упадъкът, в който се намират и търговията ни, и промишлеността ни, и земеделието ни, е един факт, върху който трябува да съсредоточим всичките си грижи и внимание.

В тоя ред на мисли, естествено излиза, че приходите на страната трябува преимуществено да се употребят за подиганието на народното благосъстояние.

Като признаваме всичко това, ний мислим обаче, че колкото и тежки да са жертвите, които правим за поддържане на войската си, ний ще пренебрегнем най-високите си народни интереси, ако се откажехме да ги правим. Тии интереси ни принуждават да носим тия жертви, при всичко, че тии надминуват нашите сили.

За запазванието на независимостта си, за изпълнението на историческата си задача не трябува да отстъпим пред никои жертви, защото не може да има нищо по-скъпо за нас от тях.

Събитията следват своят път.

Обстоятелства благоприятни могат да се явят, ний

трябува да бъдем готови да се възползуваме от тях. Инак тии ще минат, и ний ще останем да се охкаме, че не сме могли нищо да направим за себе си.

Трябува да гледаме сериозно на своето бъдеще.

Историческите примери трябува да ни послужат за урок. Сърбия и Гърция имаха и имат така също народни стремления, както и Пиемонт. Първите едва след петдесет години сполучиха да се увеличат с малки парчета земя. Сърбия, която ламтеше за Босна, взе Ниш и Пирот. Гърция взе една част от Тесалия. Пиемонт в разстояние на 10 години обедини Италия.

Вън от вънкашните обстоятелства, които на едни помалко, на едни повече благоприятствуваха на тия държави за постиганието на народните им и политически стремления, различните съдбини, които имаха тия им стремления, се обясняват главно с това, че Сърбия и Гърция мислеха, че доста правят за тях, като ги поддържат в стълповете на вестниците. Пиемонт разбра, че само тогава може да ги види изпълнени, ако бъде силна, и тя не пожали нищо,за да се преобърне в истинска военна държава.

На коя от тия държави искаме да подражаем? На ония ли, които се бореха да харчат пари за военното си развитие, под предлог че държавните средства трябува да отиват за по-съществени цели и останаха и след 50 години с празните си стремления, без за това да са направили нещо и за икономическото си развитие, или на оная държава, която устреми всичките си сили и средства за своето обединение, което, веднъж изпълнено, даде в най-късо време толкова благодатни резултати за всестранното развитие на страната?

Нека мислят държавните ни мъже. Тии ще отговарят пред историята за направлението, което са дали на народните сили.

България ще изпълни своето историческо послание, ако държавните ѝ мъже съумеят да направят от нея държава демократическа и военна.

Демократическа, за да може целий народ да бъде съучастник в напредъкът си и щастието си. Военна, за да може целий народ, когато обстоятелствата го изискат, да стане като един човек за защита на своята независимост и за постигане на своите стремления.

Щастието помогна на България да се сдобие още в първите години на своето политическо възраждание с една войска, която би направила чест на държави, много по-стари.

Ний имаме право да се гордеем с получените досега резултати и грешка политическа и народна ще бъде да посегнем на военното дело.

Мнозина могат да се мамят с това, че народното опълчение, ако се устрои добре, ще ни позволи да съкратим безопасно разноските, които отиват по войската.

Ний отдаваме най-голямо значение на народното опълчение. Но от народното опълчение може тогава само да се очаква да отговори на надеждите, които се възлагат на него, когато то бъде повикано да действува съвместно с една силна и добре устроена войска.

[Бр. 448 от 23 ноември]

БЮДЖЕТАРНАТА КОМИСИЯ В ПОХВАЛНАТА СИ РЕВНОСТ да съкрати колкото е възможно повече разноските на Областта и да задоволи в същото време еднодушното желание на населението, изказано във всичките форми, за намаляване разноски и данъци, между другите, унищожила е и кредитът от 500 лири, който се дава в разпореждание на директорът на народното просвещение за насърчаване разни книжовни предприятия.

Истина, че на пръв поглед тая икономия се представлява възможна и дори справедлива, като се вземе пред вид незначителността на резултатите от нейното употребление, нещо, което нито отричаме, нито пък искаме да му дирим причините. Но полезна ли е, патриотически ли е тая мярка? Ний не вярваме.

Под риск да се изложим да ни нарекат, както и друг път, заинтересовани, когато сме повдигали гласът си за в полза на работи, за които никой днес не мисли, ний изказваме скръб за решението, взето от бюджетарната комисия и желаем то да не бъде прието от събранието.

При всичките икономии, които би могло да направи областното представителство, пак ще останат недокачени много милиона разноски, които са за вятърът; ще останат безброй служби, според нас, прости синекюри, които събранието ще бъде принудено да пощади. Сумата, що се отпуща на Дирекцията на просвещението за насърчавание книжнината, е едно нищожество в сравнение с другите харчове. Да се унищожи тая сума, ще каже да засвидетелствуваме желанието си, щото нищо да не може да направи правителството за успехът на книжнината, и да му отнемем всяка инициатива. Ний мислим, че хиляди пъти е по-добре да правим разноски за такъва една благородна цел, а не за поддържание на партизански органи, чужди и наши, които да замазват очите на светът. Ний пазим правото си за друг път да разгледаме начинът, по който до днес се е употребявала въпросната сума, и да кажем, че тя не отива на назначението си и е грехота да се пръскат пари за насърчавание невежествени съставители на учебници. Учебниците, един от друг по-лоши, така много изобилват днес, щото и без парично насърчавание ще продължават да се явяват и да увеличават учебний ни тор. Време е да помислим, че един народ без книжнина е народ недостоен за бъдеще, е народ, който самичък се отрича. Патриотическо е, щото да предадем на книжовното дело у нас по-благороден характер, по-силно движение, като го почитаме с вниманието си. Инак ний за дълго ще останем да гледаме, че всичката ни народна книжнина се състои от разни идиотски брошурки и дрипели, които развращават вкусът на читателите и безчестят литературата ни.

[Бр. 448 от 23 ноември]

СМЪРТТА НА ОСЕМДЕСЕТГОДИШНИЙ ДУХОВЕН ПАСТИР митрополита Панарета е събитието, което занимава понастоящем цялото население на Пловдив и на самата Област. Праведно е, щото, когато свърши своето дълго поприще една видна личност, която е ознаменувала съществованието си с неспорими услуги на народното дело, обществото да се проникне живо от чувството на загубата, която претърпява, и да изкаже по един явен

и блистателен начин съчувствието си, уважението си към покойникът.

Ний, които сме въобще твърде апатични и равнодушни към себе си, към своето си, умяхме тоя път да покажем пред светът големината на скръбта, която почувствувахме чрез загубата на покойний стар труженик и поборник по черковната ни независимост.

Едно всеобщо, тържествено, изразено в разни форми и по разни начини чувство на жалост, от разните кътове на България, беше следствието от печалното известие за конецът на един от първите стълпове на нашата независима черкова.

Като говорим това, нам неволно ни дохожда на ум, че едно по едно изгасват всичките ония имена, които съставляват гордостта на нашата история. Ний присъствуваме от няколко години пред един дълъг ред смърти на знаменити съотечественици. Раковски, Каравелов, Иларион, Ботев, Паисий, Авксентий и десетки още имена ги няма вече между живите. Полека-лека около нас остая пустиня и ний сме осъдени да гледаме около си само малки дела и малки характери, които пълнят пустотата на наший вътрешен, интелектуален и политически живот. Виждаме, че високите страсти, които са вълнували гърдите на умрелите наши светила, вече са заместени от всичко онова, което деградира един народ, както и един човек: мръсний егоизъм, злобата, вероломството, лъжата и калпазанлъкът. Примерите от доблест и самопожертвование за нас са празни неща; гласът на историята се не чуе пред бухтението на разбудените долни инстинкти, които вълнуват душите ни.

Но ний жалим дълбоко както за смъртта на покойникът, така и за животът на живите.

[Бр. 450 от 30 ноември]

ЗА ОБЩА РАДОСТ НА ВСИЧКИТЕ ПАТРИОТИ,

които чистосърдечно желаят умирението на вълненията в Княжеството и не търсят своите користи и печалби в сферата на бъркотиите и политическата мъгла, положението в Княжеството от ден на ден се показва подобро.

Последните известия ни донасят приятната новост за тоя един род компромис между депутациите на либералната партия и нейний водител г. Драган Цанков, чрез който делото на пълното възстановление на търновската конституция е вече нещо на път да се реализира.

Негово височество князът в отговорът си към депутациите е изказал горещото си желание да удовлетвори молбата и желанията на народът, изказани нему в една колкото тържествена, толкова и благопристойна форма.

Значи, и последната тъмнина, която запречаше българский политический небосклон, се разпръсва и партията, която се домогваше да се създаде в самото недро на народната либерална партия, сиреч недоволните, вече няма резон да вълнува духовете с обезпокоителните протестации против новото положение на работите.

Това е най-утешителното явление. Ний всички разбираме колко е необходимо за Княжеството и за правителството му, и за народът му, да си отдъхне най-подиря от заглушителните партизански борби и да се предаде мирно и свободно на грижите на успешното развивание своите економически сили, на индустрията, на земеделието, на културата.

Такъв един период на отдъхновение и мирна деятелност ще произведе едно благотворно действие върху уморений организъм на държавното тяло и ще даде място на напредъкът, който от три години е в пълен застой, благодарение на ненормалността на положението.

Ний ще се радваме толкова повече на това ожидаемо състояние на работите там, защото у нас в Южна България, напротив, всичко клони към усложнение и разбъркване; своеобразний преврат, който се извърши у нас, доведе положение съвсем ново и скръбно. . . Но ний повтаряме: главното за нас, които сме привременно източнорумелийци, а винаги българи, е да тръгнат правилно обществените дела в България, която едната има задача голяма и благородна. В такъв случай ний с ресигнация ще се помирим с лошотиите в Румелия, защото знаем, че тии не могат да бъдат вечни, както вечна не може да бъде и Румелия, и че тяхното съществование, което се узаконява от самий факт на съществованието

една Източна Румелия, не може да има решително влияние върху постижението на голямата задача, възложена нам от историята.

[Бр. 451 от 3 декември]

ПОДИР МАЛКО ЩЕ ДОЧАКАМЕ ГОДИШНИНАТА НА ОСВОБОЖДЕНИЕТО на град Пловдив от властта на турците. 4-ий януарий наближава и ний вярваме, че всеки един пловдивски жител, който е преживял и видял ония минути на страхове и надежди, когато въз Пловдив висеше кръстът на съдбата, ще се замисли и ще се обладае от едно благоговейно чувство на признателност към провидението и към велика Русия.

Както всяка година, и тая Пловдив ще празнува тоя млад юбилей на свободата си. Че празнуванието на такъви дни действува благотворно върху душата на едно общество и го повдига, никой не може да се съмнява. В такъви светли дни човеците минутно поне забравят всичките дребни страсти и враждици, които занимават уобще умовете и сърцата им, и братски, възтържено, великодушно се съединяват в чувствата си, за да прославят великодушно великото събитие.

Тогава и тии нарастват.

Но ний няма да се простираме повече върху значението на такъв вид празненства. То е схванато от всички. Искаме само да подсетим и другите градове и села на нашата Област, че са длъжни да тържествуват денят на избавлението си. Нека между безбройните тъжни и прозаически дни имате дин ден за големи възпоминания и за големи чувства.

Нека докажем на светът, нека доказваме на нашата освободителка Русия, че сме народ още млад, пълен с чувството и ентусиазъм и че можем да бъдем достойни за свободата, понеже знаем да я ценим и да славим жертвите, сторени за нея.

Прочее, ний каним всякой град, всяко село, всяка община, всяка колиба да изнамери денят на избавлението си и да го тържествува еднъж в годината.

Прочее, вий всички, що спите или се давите в мъглата на невежеството и апатията, поразчовъркайте малко паметта си, поразровете историята, намерете един ден и кажете: «Тоя ще бъде денят, когото ще славим и който ще предадем като свещено наследие на потомците си, за да го предадат тии на вековете.»

[Бр. 458—459 от 31 декември]

ДНЕВНИК

УЧИМ СЕ, ЧЕ ИЗВЕСТНИЙ РУСКИЙ ПАТРИОТ и българофил г. Йонин, брат на руский агент в София, щял да пристигне тия дни в българската столица. Г. Йонин беше на 1876 г. почетен председател на Българский благотворителен комитет в Букурещ.

НАУЧАВАМЕ СЕ, ЧЕ БЛАГОТВОРИТЕЛНОТО ДРУЖЕСТВО готви да представи след нова година «Р а з б о й н и ц и т е» от Шилера в полза на македонските училища.

ПО ПРЕДЛОЖЕНИЕ НА Г. ИКОНОМОВА, министърът на общите сгради, българското министерство е решило да вземе 56 абонамента от З е м л е д е л е ц, които ще се разпратят по околиите. Желателно е това да спомогнеше за разпространението в Княжеството на това толкова полезно и хубаво списание.

[Бр. 458—459 от 31 декември]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

. . . .

ВЧЕРА ИЗЛЯЗОХА ОТ ПЕЧАТ III и IV книжки от «Наука» наедно. Съдържанието на тия книжки е доста разнообразно и богато с интересни статии по науката.

В ЧЕТВЪРТЪК ВЕЧЕРТА СЕ ДАДЕ В ТЕАТЪР «Люксембург» на гръцки представлението «Венецианский търговец». С особен успех играха директорът на трупата Г. Петридис (Шейлок) и госпожица Мелпомена (Порция).

ВЧЕРА ВЕЧЕР СЕ ДАДЕ българско представление от любители за в полза на две бедни училища. Пиесите бяха: Христо Ботев и Господин Мортагон, комедия из съвременний живот.

ИДУЩАТА НЕДЕЛЯ НОВОУСТРОЕНАТА БЪЛГАРСКА ТРУПА, под енергическата дирекция на г. Димитра К. Попова, ще даде първото си представление: драмата Каменоделецът от А. Дюма и комедията Подземни богини (!) Ний се учим, че трупата се обучава с голямо старание, вдъхновена от благородното желание да направи един блистателен дебут на сцената. Много мерки са взети за успехът на представлението. Ний не се съмняваме, че тоя път нашата интелигенция ще почете и насърчи с присъствието си представлението на новата трупа, въз която се полагат толкова надежди.

[Бр. 464 от 4 февруари]

ПРИЕХМЕ ИЗВЕСТИЕ ЗА ЕДНО НОВО ЛИТЕРАТУРНО AUTODAFÈ, извършено напоследък в Солун от учебната комисия, наредена от турското правителство за преглеждание книгите, що се внасят в него град. Казаната комисия била намерила книжката «Стихотворения за деца от И. Вазов» опасна за държавата и я осъдила на изгаряние!

ИЗЛЯЗЛА Е НА СВЯТ книга «История на Българската литература» от Пипина и Спасовича, превод на г. Колушский.

[Бр. 467 от 25 февруари]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

СЪОБЩАВА НИ СЕ, ЧЕ ТУРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО е вземало строги мерки против книгите и списанията, които влазят от автономните провинции в Македония и в Одринский вилает. Така например, напоследък то изгорило всичките екземпляри от пер. списание «Наука», год. III, пратени до разни общини и лица.

ПО НЕВОЛЯ ДОКТОР, комедия в 3 действия, от Д. П. Войников, Русе, скоропечатница на в. «Славянин», 1884, цена 40 стот. Читателите виждат, че тая е една от комедиите на Молиера, името на когото покойний Войников не е счел за нужно да означи. Книгата е побългарена и доста развалена в преправянието.

ПРИЕХМЕ ЕДНА БРОШУРКА, в която сливенските гимназисти изказуват оплакванията си против някои от учителите си. Но езикът, който е употребен там спрямо някои от тия последните, е доста неприли-

чен и ний мислим, че младите тия люде биха постъпили много по-добре, ако за да подкрепят правотата на заявленията си, избегнеха думи и изражения, които не могат, освен да подействуват зле на един благовъзпитан човек.

ИЗЛЯЗЛА Е НОВА КНИГА: РЕЧНИК НА СВ. ПИСАНИЕ, Цариград, книгопечатница Бояджияна, Американ-хан. В тоя речник се обясняват всички имена (произхождащи от възточните езици) в светото писание, а също се тълкува значението на всички характеристични и често употребляеми думи в библията и Новий завет. Многочислени картинки обясняват още повече текстът.

[Бр. 468 от 3 март]

Пловдив, събота, 10 март 1884.

НЕ СЕ Е МИНАЛО МНОГО ВРЕМЕ оттогава, когато ний пишехме с униние в душата, че у нас работите така тръгнаха, щото народът съществуваше само в стълповете на вестниците и в устата на ония, които, за да си дадат някакво значение, се представляваха, че говорят и действуват в негово име. Оттам нататък едва ли той даваше знакове за своето съществование. Митингите, които станаха напоследък, за първи път изкараха наяве народът, изкараха го с чувствата и надеждите, които вълнуват гърдите му. Ако друга полза няма от тия събрания, дето народът се стече, за да изкаже като един човек своите задушевни желания, едничкий тоя резултат, че той излезе на видело благодарение на тях, стига, за да ги оправдае.

Ако има нещо грозно в нашето политическо устройство, то е преди всичко това, че то е насочено да се покаже вънкашно, че всичко се движи от волята на народът, когато всъщност всичко е направено, за да се не чуе почти никак тая воля. Народът, който там, дето съществува истинско конституционно управление, е сам главний, прямий фактор на това, което става в негово име, у нас е несъзнателно оръдие на онова, което се казува, че става чрез него и за него. Във всичко ний имаме името, а нямаме онова нещо, което това име означава. Не за нищо е тая изкуственост в положението ни. Ония, които са я създали, са се надявали да замажат чрез нея очите ни и да ни накарат така да загубим пред вид целта, която трябува да гоним, да забъркаме пътят, по който трябува да вървиме смело, неустъпно.

Последните митинги показаха тия две неща, че народът съзнава колко е тежко положението, в което е поставен, и колко му е мила оная идея, към изпълнението на която трябува да бъдат всякога устремени сърцата ни и усилията ни. Ако това има някому да се зловиди, свободен е да се мръщи, да вика, да ругае дори, ако иска, но за тях не трябува и да се мисли. Само презрение се пада на техните крясканocc. Не искаме и да знаем кое подига тяхната жлъчка. Има възможност да се отнесе човек великодушно към тяхното неудоволство и да го отдаде на едно печално недоумение. На митингите, които станаха, ний гледаме като на събрания, подбудени от нуждата, която чувствуват всички, да изкажат един на другиго своите чувства и да се укрепят в своите надежди в бъдещето. Ний не знаем никъде да се е счело престъпно това, че един народ изказва своите чувства. Но ако един народ не прави това, защото няма възможност или защото не иска, то е гибелен знак, че тоя народ гние, че жизнений сок в него е изчерпан и че за него бъдещето не запазва никаква надежда. Само ония може да роптаят против тия манифестации, които са доволни от настоящето и които имат причини да не искат нищо повече от това, което то им дава. Но за народът не е така, той видя що може да чака от настоящето и той поиска да покаже, че не е изменил своите стремления и не е загубил надежда да ги види осъществени.

Борбите може да зашеметят няколко души и да ги накарат да мислят, че вършат бозна какво, когато тии просто се карат за думи, вълнуват се от пустотии и търчат по сенки. Но когато едно население носи такъви стремления в сърцето си, каквито са нашите, нищо не може да стане причина да ги забрави. Няма нужда да настояваме повече върху това. Резолюциите на събранията, които станаха вече в няколко места, говорят красноречиво. От тях излиза това, което не трябува ни-

кога да губим пред вид, че нашата истинска политика е само оная, която се стреми към осъществението на народний ни идеал, и че тая политика не трябува да бъде само в мислите ни, но и в делата ни, че във всичко, което правим, трябува да се ръководим от нея и всяка наша стъпка трябува да бъде насочена към това да се приготви почвата и да се ускори нейното възтържествувание. Ако има нещо, върху което заслужва да обърнем още внимание в станалите митинги, то е тържественний и мирен характер, който тии имаха. Това доказва, че народът оценява положението, в което се намира, съзнава почвата, на която действува. Това прави чест на политическата му зрелост и като отстранява възможността за всякакви претълкувания, само по себе си показва колко е той достоен за бъдещето, за което ламти.

[Бр. 469 от 10 март]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

В НЕДЕЛЯ, КАКТО БЯХМЕ ПРЕДИЗВЕСТИЛИ, В ТЕАТЪР «ЛЮКСЕМБУРГ» се дадоха от българската театрална трупа комедиите: *Влюбените воденчари* и *Угощение у предводителя на дворянството* от руский знаменит романист Тургенева.

Тоя път с истинско задоволство забележихме прогресът, който прави трупата. Във *Влюбените воденчари* игра доста добре ролята си г-ца Мария Иванова, която тоя път показа забележително умение и естественост в ролята на Розинка. Също добре играха и осталите две актриси. Г. Сапунов игра добре, но много афектираше, което отслабяваше действието на комизмът му. Г. С. Попов игра също добре, но и у него би било желателно повечко естественост в произношението. Във втората пиеса г. Сапунов игра превъзходно, както и г. Доспевски в ролята на предводителят на дворянството. Хубаво представи руский помешчик и г. С. Попов, но особено се забележи г-жа Ирина Иванова с твърде

изкусното изображение характерът на неукротимата помешчица Елена Илина. Като похваляваме изобщо г-да актьорите и актрисите, ний считаме за нужно да забележим, че някои от тях не добре бяха изучили ролите си, което дори и на най-изкусний талант би побъркало да се прояви.

Иступлений дервиш или възточний въпрос от г. С. Раковскаго. Издава Неша Стойкова, сестра на Раковски. Пловдив, Областна печатница, 1884. Цена 1 лв.

Тая книга, като е написана в друго време и се отнася съвсем към други събития, неимеющи съвременен интерес, излазя като един анахронизъм и не представлява важността на една политическа брошура. Издателката, вместо да печата това и други подобни творения на Раковски, ще принесе истинска услуга, ако издаде поскоро самата обширна автобиография на знаменитий наш патриот и политически деятел Раковски.

НА 28 ЯНУАРИЙ СЕ Е ПОМИНАЛ прочутий немски писател А. В. Грубе. Покойний е познат на нашите учители по неговата добра метода за аритметика.

[Бр. 469 от 10 март]

МИТИНГИТЕ И ПЕЧАТЪТ

Грамадното движение за съединение, което обхвана цялата наша Област, е факт колкото ненадеен, толкова и решителен за по-нататъшните съдбини на нашето отечество. Не трябува да внимаваме на безсилните и смешни крясъци на един-два български вестника против това величествено стремление на българский народ към постижението на заветний идеал, който му е поставен от историята и от бъдещето. Тия органи въпреки всичко, въпреки длъжността, която имат да сгряват в народът

големите чувства и благородните пориви, въпреки величието на фактовете, въпреки самата си съвест мъчат се да изкривят същността на работите, да обезобразят характерът на това народно движение и да го представят като дело само на някои лица или на някаква партия. Ний никога не сме мислили, че партизанските страсти би били в състояние да докарват до такъво заслепление и бездушие един българин, у когото, ако би имало една ш у ш к а с ъ р ц е, не би могъл да не се радва на това, което днес вълнува и облагородява всяка патриотическа душа. И наистина, откак България е взела да живее политически живот, такъви грандиозни манифестации на народната воля не са ставали, защото никога не се е представял мотив по-грандиозен, както тоя — с ъ е д и н е н и е т о н а р а з к ъ с а н о т о о т е ч е с т в о. В Пловдив става първий голям митинг, състоящ от търговското и земледелческо съсловие и от цветът на нашата интелигенция. Гласът на столицата се отзова чудотворно в цялата Област: цял ред митинги от по 1000, 2000, 3000 и повече души граждани и селяни заявляват открито потаеното си желание за съединението. Пращат се отвсякъде депутации до европейските консули в градът ни, за да им връчат препис от резолюциите — които изражават същите чувства и същите желания за съединението. Европа цяла се е заинтересувала с движението, дипломацията се готви да се сезира с въпросът, а една част от наший печат какво прави? Нарича това единодушно и благородно съединистическо движение на целий народ в Областта д е л о н а ш а р л а т а н и! «Т. конституция» по обичаят си стреля псувни, «Хилал» го нарича п а р т и з а н с к а р а б о т а, «Ю. България» хвърля кал въз лицето на народът и му отрича всяко национално съзнание и всяко патриотическо чувство. Според тях всичкото българско население в Румелия е глупаво, само човеците, които дращят в тия вестници, разбират какво правят. Какъв цинизъм! Какво безбожие! И тия люде смеят да се поставят за тълкуватели на народните чувства и ръководители на съдбините му! Може ли да бъде по-голяма подигравка с народът? За щастие по-голямата и по-сериозната част от българский печат изпълни много или малко длъжността си, като се отзова съчувствено на викът на народът и му каза думи на утешение и насърчавание. Ний се надеем, че скоро и самите заблудени хулители на това мирно н а ц и о н а л н о движение ще се зачервят пред съвестта си и ще познаят колко са безсилни писъците и бръмканията им пред могуществений глас на народната воля.

[Бр. 470 от 17 март]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

НА 1-Й МАРТ СЕ ДАДЕ ОТ БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА ТРУПА представлението на комедиите: «Влюбените воденчари» и «Червените панталони». Почти всичките актьори играха отлично. Тоя третий дебют на трупата зарадва всичките любители на българский театър.

Идущата събота вечер, 24 март, трупата ще представи: И ж и н и н а, драма в пет действия от Силвия Пелико. «Ижинина» е една от най-хубавите пиеси на тоя знаменит списател. Силните чувства, които се описват в нея, дават ѝ извънредно трогателен характер. Старанията, които е положила трупата, и разкошните костюми, които е приготвила, обещават, че представлението ще бъде бляскаво. Ний вярваме, че и тоя път една многобройна публика ще се стече в театърът.

ИЗЛЯЗЪЛ НА БЪЛГАРСКИ ПРОЧУТИЙ РОМАН на Виктор Хюго «И с т о р и я н а е д н о п р е с т ъ п л е н и е», преведено от Г. Д. Иванов. Ний ще поговорим върху тая преинтересна книга до втором.

О м и р о в а И л и а д а, преведена от първообразното от Ф. Велиев, с 15 отборни картини. Том II и III. Издава К. Димов, Пловдив, Обл. печатница, 1884, цена 6 лева.

Както за тия два тома, така и за предидущий ний тъкмим да поговорим по-подробно в един от идущите броеве на листът си.

големите чувства и благородните пориви, въпреки величието на фактовете, въпреки самата си съвест мъчат се да изкривят същността на работите, да обезобразят характерът на това народно движение и да го представят като дело само на някои лица или на някаква партия. Ний никога не сме мислили, че партизанските страсти би били в състояние да докарват до такъво заслепление и бездушие един българин, у когото, ако би имало една шушка сърце, не би могъл да не се радва на това, което днес вълнува и облагородява всяка патриотическа душа. И наистина, откак България е взела да живее политически живот, такъви грандиозни манифестации на народната воля не са ставали, защото никога не се е представял мотив по-грандиозен, както тоя — съединението на разкъсаното отечество. В Пловдив става първий голям митинг, състоящ от търговското и земледелческо съсловие и от цветът на нашата интелигенция. Гласът на столицата се отзова чудотворно в цялата Област: цял ред митинги от по 1000, 2000, 3000 и повече души граждани и селяни заявляват открито потаеното си желание за съединението. Пращат се отвсякъде депутации до европейските консули в градът ни, за да им връчат препис от резолюциите — които изражават същите чувства и същите желания за съединението. Европа цяла се е заинтересувала с движението, дипломацията се готви да се сезира с въпросът, а една част от нашия печат какво прави? Нарича това единодушно и благородно съединистическо движение на целий народ в Областта дело на шарлатани! «Т. конституция» по обичаят си стреля псувни, «Хилал» го нарича партизанска работа, «Ю. България» хвърля кал въз лицето на народът и му отрича всяко национално съзнание и всяко патриотическо чувство. Според тях всичкото българско население в Румелия е глупаво, само човеците, които дращят в тия вестници, разбират какво правят. Какъв цинизъм! Какво безбожие! И тия люде смеят да се поставят за тълкуватели на народните чувства и ръководители на съдбините му! Може ли да бъде по-голяма подигравка с народът? За щастие по-голямата и по-сериозната част от българский печат изпълни много или малко длъжността си, като се отзова съчувствено на викът на народът и му каза думи на утешение и насърчаване. Ний се надеем, че скоро и самите заблудени хулители на това мирно национално движение ще се зачервят пред съвестта си и ще познаят колко са безсилни писъците и бръмканията им пред могуществений глас на народната воля.

[Бр. 470 от 17 март]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

НА 1-й МАРТ СЕ ДАДЕ ОТ БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА ТРУПА представлението на комедиите: «Влюбените воденчари» и «Червените панталони». Почти всичките актьори играха отлично. Тоя третий дебют на трупата зарадва всичките любители на българский театър.

Идущата събота вечер, 24 март, трупата ще представи: Ижинина, драма в пет действия от Силвия Пелико. «Ижинина» е една от най-хубавите пиеси на тоя знаменит списател. Силните чувства, които се описват в нея, дават ѝ извънредно трогателен характер. Старанията, които е положила трупата, и разкошните костюми, които е приготвила, обещават, че представлението ще бъде бляскаво. Ний вярваме, че и тоя път една многобройна публика ще се стече в театърът.

ИЗЛЯЗЪЛ НА БЪЛГАРСКИ ПРОЧУТИЙ РОМАН на Виктор Хюго «История на едно престъпление», преведено от Г. Д. Иванов. Ний ще поговорим върху тая преинтересна книга до втором.

Омирова Илиада, преведена от първообразното от Ф. Велиев, с 15 отборни картини. Том II и III. Издава К. Димов, Пловдив, Обл. печатница, 1884, цена 6 лева.

Както за тия два тома, така и за предидущий ний тъкмим да поговорим по-подробно в един от идущите броеве на листът си.

«КИЕВЛЯНИН» СЪОБЩАВА, че в киевското периодическо списание «Ежегодник» са обнародвани в руски превод някои от произведенията на г. И. Вазова.

[Бр. 470 от 17 март]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

ОТ СТИПЕНДИАНТИТЕ ПО ИЗЯЩНИТЕ ИЗКУСТВА имаме само двама: г. г. К. Константинов, в Рим, и Г. Митов във Флоренция. И двамата тия млади изучават животът в най-прочутите два центра на Италия, в които открай време и до днеска цъфти и напредва това прекрасно изкуство.

Посетителят, който заминае из скромните стаи на областната библиотека и музей, ще бъде приятно учуден от няколко сполучени картини, под които се съзират подписи български. Това са подписите на горните двама души.

Из пръв път привлича погледът всекиму познатата фигура на покойний Либен Каравелова, с нейната ироническа усмивка, с онова широко и мислящe чело, с оня наблюдателен и жив поглед и с безпорядъчната рунтава брада, в която се анкадрира тая характеристическа физиономия.

Тоя портрет-бюст, писан с крайон, снет от фотографический портрет на Каравелова, в естествена почти големина, е работа на флорентский ни възпитаник г. Митова. Това първо негово дело, ако и пред предирвателний и критический взор на един строг оценител на изкуството да представлява някои несъвършенства, доволно силно обаче говори за дарбата на г. Митова в живописът и ни обещава от него още по-добри работи за в бъдеще.

Другите картини, писани с маслени краски, които представляват сцени из библията и митологията, са изработени от Г. Константинова, който сега взима практически уроци в свободното училище на площадът Ferro de cavalo в Рим. Първата от тия артистически

картини представлява Агар и Исмаила в пустинята; тии са копие от оригиналът на Салватор Роза, ако не се лъжем; другата представлява Жудита, като държи в ръцете си отрязаната глава на Олоферна — копие от прочутий първообраз на нежний венециански художник Тициана; третята представлява Данае и Венера (копие). Тоя сюжет е извлечен от гръцката митология*. Не може човек да се не радва, като вижда тия първи произведения на българското изкуство. За картините на г. Константинова смело можем да се произнесем, че са резултат на дълговременна работа и на несумнена даровитост. Особено копията от Тициана свидетелствуват за вещината на четката, която ги е рисувала. Ний сме имали удоволствие да чуем, че г. Константинов, едничкий българин, ученик по живописът в Рим, е успял да се отличи чрез своите работи и да привлече вниманието на художниците, от които най-прочутий съвременен живописец Grandi, в Рим, е дал много ласкателно доказателство за своето задоволство от успехът на младий ни съотечественик.

Не по-малко добри отзиви сме чували и за г. Митова и ний не можем, освен да жалеем, че само двама души българи са имали самоотвержението да се предадат на едно поприще, което, ако само по себе си е твърде хубаво и благородно, не дава оний изгоди и користи, които дават другите специалности, както тая напр. на юристът, за амбициите и на користолюбивите инстинкти на когото е отворен широк простор.

Затова именно и ний с искрена радост поздравляваме тия двама бъдещи скромни и благородни труженци, които действително ще принасят много по-голяма чест на България, отколкото страшната сган от юристи и безделни политикановци, които хващат вече да стават едно зло, едно сериозно препятствие на истинский културен прогрес в отечеството ни.

La Slave, le Danube et les Balkans etc. M. Leger, Paris, 1884.

Новата книга на всеизвестний френски лингвист

* По причина на характерът на изображението, което представя тия две фигури в позите и видът, каквито са вдъхнали митическите разкази на художникът, то картината стои потулена.

и ориенталист г. Леже, който през 1882 г. мина през градът ни, е едно изложение на впечатлението му от пътуванието, което направи през гореспоменатите страни през нея година. Мястото, което учений френец посвещава на българите, е доволно голямо и ний с особит интерес прочетохме любопитните страници, в които той говори за България и за Източна Румелия. Г. Леже, като е стоял вред верен й привързан приятел на българите, по тая именно причина, е искал да бъде безпристрастен и да представи България пред Европа в истинското й положение и светлина. Той констатира с радост значителний прогрес, що сме направили от освобождението си насам, и ни предвижда едно още по-добро бъдеще, но не скрива и ония недостатки и лоши работи, които са следствие от робството ни под турците, но които трябува да се премахнат, като несъвместими със стремленията на един народ, който ламти да придобие всичките светлини на цивилизацията и който не желае вече, и справедливо, да го третират наравно с другите закъснели народности в Балканский полуостров. На един повърхностен читател бележките на г. Леже, както тия напр. за нашето отчаяно политиканство, за нечистотата на ханищата, за грубостта на животът, за отсъствието номера и название по улиците (като говори за Пловдив), за негостолюбивостта на българина, и други още неща, може да се видят строги и невеликодушни от страна на един европеец, който влазя в една страна на вторий ден след освобождението й от най-опозоряющето робство. Но ако погледнем сами на себе си критически, ще видим, че у нас се крият много по-опасни неща и граждански пороци, отколкото е можал да забележи г. Леже. Ний не трябува да се сърдим на пътникът, че казва открито някои неласкателни работи за нас. Безбройни са чужденците, които ни злословят, за да ни компрометират в европейското публично мнение. Г. Леже е един от ония на пръсти броими европейци, които ни казват недостатъците с доброто желание да ги видят поправени. Г. Леже се е коснал в книгата и до проявленията на наший умствен живот; хвали големий напредък, който сме направили по училищното дело, говори за съвременната литература и за главните периодически издания, за повидните литературни деятели у нас, с една реч, хвърля

една голяма светлина върху нашето настояще положение, което ни поставя много по-високо от братята сърби. Той свършва книгата си с приветливото предвещание, че скоро, по силата на обстоятелствата, Източна Румелия и България ще бъдат обединени и тогава ще се почне за тях нова ера за напредък и благоденствия. Въобще навред в тая книга се съглеждат симпатическото отношение и привязаност към съдбините ни на учений г. Леже. Ний се надеем, че знаменитий пътник, който за пръв път е запознавал европейската публика с нас, в свои нови трудове ще пренесе още повече нравствена полза на народът ни и ще увеличи съчувствието и любовта, които окръжават името му у нас.

[Бр. 484 от 23 юни]

Пловдив, юлий 7, 1884.

В ИЗВЕСТИЯТА ОТ ТЪРНОВО има само едно утешително нещо за нас, че Цанков не остави да се опетни името му и оправда с благородното си поведение надеждите и очакванията на всички истински либерали и патриоти. Той отблъсна презрително компромисът, който му се предлагаше от същите ония люде, които го обсипваха в продължение на шест месеца с най-подли псувни и не пропуснаха ни едно средство, за да подкопаят авторитетът му, и доказа колко високо стои при тия печални личности. За Каравелова и неговите другари нищо не беше да прострат ръка на Цанкова, защото едничката им цел е да стигнат на властта. За тях няма ни чест, ни начала, ни скрупули. Тии са готови да направят всичките подлости само да се видят на власт. Едно от двете, или Цанков е бил такъв, какъвто го представляваха, и тогава не трябуваше нито да помислят за споразумение с него, или всичко, което са били писали и говорили за него, е било лъжи и коварства, внушени от една низка завист, и в такъв случай тии не можеха да му подадат ръка, без да признаят сами, че са подлеци и шарлатани. Цанков им показа какви са, като отблъсна ръката, която му подаваха, и

страната, няма да се измине много време, ще му изкаже своята благодарност за това. Постъпката на Каравелова и неговите другари не само е безнравствена, но и лишена от всяка здрава смисъл. Един кабинет не може да действува добре, освен ако е солидарен, а каква солидарност може да съществува между тях и Цанкова подир всичките оння оскърбления, които му нанесоха? Предпочтително беше за г. Цанкова да остане сам в Народното събрание, да се оттегли дори от политический живот, отколкото да влезе в един кабинет с люде, които са го преследували като бесни вълци и преровиха земята, за да го компрометират. Властта за него не е била никога крайна цел. Той я беше приел като една длъжност, която му се налагаше от патриотизмът му, и падането му не по-малко му прави чест от начинът, по който я изпълни. Министерството, което той председателствува, остава една страница незабравима в историята ни. То не само възстанови конституцията, но тикна силно напред вътрешното устройство на страната и повдигна в Европа престижът на Княжеството. Ако има нужда да потвърдим с факти думите си, доволно е да споменем тука сключванието на пощенски договори с Турция, Румъния и Сърбия, унищожението на австрийските пощенски писалища, които Турция още не е успяла още да вдигне, поведението му в сръбско-българската разпра. Как щеше да бъде честно за Народното събрание да бе признало услугите на министерството, но признателността му се видя по-тежка от интригите и лъжите и то се увлече в тях, и благодарение на дребничавий дух, който надделя още при самото му отваряние, патриотическото министерство на Цанкова се заместява, за срам на България, с едно позорно министерство. Настръхват ни космите, като помислим на ръцете на какви люде изпадна да управляват България и да водят вънкашната ѝ политика. Кой е мислил, че първото Народно събрание, което се свиква след възстановлението на конституцията, така неразбрано ще се отнесе към своите длъжности и ще остави на Славейков, комуто Княжеството е яло еднаж попарата като министър, да устроява вътрешното му управление и на Илия Цанов да го представлява в сношенията му с европейските държави? Другите министри едва ли заслужват и дума

да се каже за тях. Радославов е един злополучен адвокат с купена диплома. Каролев трябува сам да се чуди как е станал министър. Има още няколко такъви екземпляри, които Каравелов е можел да повика в министерството, но види се, че ги е оставил за резерва. Наскоро ще видим навярно, че е направил и тям същото. Как ще управлява едно министерство, съставено от такъви елементи, всеки може да види отсега. Денят се познава от заранта. От него не можем да чакаме нищо освен разстройство вътре в държавата и унижение отвън. На Цанкова и на неговите приятели се налагат в настоящите обстоятелства най-тежки длъжности. Тям придлежи да развият енергическа и неуморима деятелност, да свестят народът и да му дадат възможност да се отърве от едно министерство, което не може освен да компрометира името му, честта му и интересите му.

[Бр. 486 от 7 юли]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

«Знание», брой 6.

С ъ д ъ р ж а н и е: *Стихотворения:* Завистница. Мерима (поема). Потопът (разказ). Свободата и свободний българин. Писмо III за храната. Водач в женитбата. Потребителните дружества. Значението на музиката и влиянието ѝ върху човеческий организъм. Влиянието на живопиството върху търговията и богатствата на народите (мемоар). Кратки наставления към земеделците за болестта ш а п. Народни песни. Книжнина и библиография.

При появлението на това списание наший печат изказа желание за добрий успех на предприятието на старозагорските младежи, като се надееше, че всичките усилия и старания ще бъдат положени да се даде на българската публика една здрава душевна храна, за която е така гладна на днешни времена. Оправда ли «Знание» надеждите на печатът и на обществото? Ний

имаме пред нас последний брой на това списание. Както по-предишните, той не ни се вижда твърде сполучен. Ний ще направим едно бегло обозрение на статиите му, за да докажем това. По планът на Каравеловото «Знание» в това списание най-напред стоят стихотворенията. Що за стихотворение «Завистница»? Какво е искал да каже авторът му, който се крие под буква Н.? Тоя Н. не пише по български и не мисли по човечески. Най-ужасната дива и глупава проза е нищо пред поезията, която ни дава негова милост. Другото стихотворение «Мерима», наречено поема, е жалко и бедно подражание на поемите от отживялата романтическа школа, която, за да сдобие каква-годе жизненост у нас, изискува поне един посредственен талант, а не бездарното и злополучно перо на г. Н. Както тия две стихотворения, така и другите печатани от същий в. «Знание» блещят с пълната бездарност и отсъствие на здрав разум у авторът. По-добро ни се видя стихотворението «Хаджи Димитър» в предпоследний брой, но което носеше друг подпис. В заключение ще кажем, че редакцията добре ще стори да не приима никое стихотворение от г. Н. Втората статия «П о т о п ъ т», преведена от Ст. Хр. Гешов, не представлява никакъв интерес за нас българите и надали самий преводач може ни каза защо ни угощава с такъва статия. Моралната статия на г. Козарова «Свободата и свободний българин», която дава за оригинална, не ни казува нищо ново, освен плоски и безцветни съждения, че свободата на изборите и свободата на печата са хубаво нещо и че злоупотреблението им е лошо. Такъва статия по̀ би си имала място в някой политически вестник, който не би имал достатъчно материал. Писмата на г. д-ра Стояновича, които се свършуват в настоящий брой, представляват по-солиден прочит както по начина на изложението си, така и по сериозността на третираните там предмети от медицинска специалност. Трябуваше да бъдат само по-популярно написани, за да бъдат добре разбрани от селските учители. «В о д а ч е ж е н и т б а т а» — Либертинаж и опопизъм, превод от френски, е статия, която си има мястото в някое «Здравословие». Ний съжаляваме, дето редакцията допуща в списанието статии, които по естеството си едва ли ще бъдат полезни за тия, за които

се пишат. Следуват две статии за влиянието на изящните изкуства: Музиката и живописът в обществото от г. г. Байдонов и А. Митов. Тии не са лишени от интерес и поучителност. Като преминуваме статията за предпазвание добитъкът от болести и народните песни, ний дохождаме до отдел «Книжнина», в който авторът (пак Н.) се кани да разглежда преслабото произведение на Войникова «Фросина», но по-напред прави дълги и дълбоки разсъждения върху драмата и драматиците, в които се изказуват неща така обикновени и така нелепо, щото читателят не може да не отгадае, че тук пак е работил мозъкът на г. Н. В заключение ще кажем, че изобщо списанието «З н а н и е» е едно недоносче и че напразно ще бъдат всичките почтени усилия на младежите предначинатели, додето не поверят редактирането на списанието в ръце по-вещи, които да му вдъхнат душа и живот.

КНИЖОВНАТА ДЕЯТЕЛНОСТ НА ПОКОЙНИЙ Д. НАУМОВ не се била ограничавала само с редактирането на в. «Земледелец». Научаваме се, че още лани той бил приготвил една доста голяма политическа брошура по Източна Румелия, в която, като излагал систематически историята на тая област от самото ѝ начало до днес и гибелните условия, в които е поставено съществованието ѝ, изброявал едно по едно всичките произволи, башибозуклуци, беззакония и тирании на казьонний режим во главе на Алеко паша. Казаната брошура се намирала сега в София в печатницата на г. Прошека, дето очаква още отпечатването си. Желателно би било, щото приятелите и почитателите на покойний да се завземеха с изданието ѝ. Тая брошура освен съвременний си интерес, би имала и важността на исторический материал за историята на нашата блажена автономия.

В ОТВЕТ НА МНОГОБРОЙНИТЕ ЗАПИТВАНИЯ от разни места на отечеството ни, спешим да известим, че 2-та част от Б ъ л г а р с к а т а х р и с т о м а т и я, съставена от г. г. Вазова и Величкова, излезе

от печат. Тая част съдържа изключително поетически образци на най-великите поети, стари и нови, в български превод. Също съдържа и доста неща, които съставителите са могли да проберат като добри из нашата нова литература. Тая II част, както и I-та (проза) са назначени за по-горните класове в нашите гимназии и полугимназии. За първоначалните класове съставителите уреждат една специално по-кратка христоматия, в един том.

[Бр. 487 от 14 юли]

УМСТВЕНОТО ДВИЖЕНИЕ У НАС ОТИВА ТВЪРДЕ ОПАКО. Напразно обезпокоений патриот се озърта на четире страни, давно съзре нещо успокоително, нещо насърчително за в бъдеще. Едно дълбоко мъртвило, един неимоверен упадък се забележва в нашето общество. Всичките млади, интелигентни сили са погълнати безполезно в деятелност шумна, трескава наистина, но лишена от всичките ония качества, които могат да ѝ придадат благороден характер. Казали сме го стотини пъти, та и сега не считаме за излишно да го кажем: политическите кални борби убиха всичко добро, всичко човешко в природата на българский гражданин. Едно небивало размножавание на политически вестници-парцали свидетелствува за гибелното направление, към което са насочили своите действия нашите интелигентни сили. Освен тия вестници, които са повече или по-малко пасквилически, нищо друго не се явява на книжевното поле, дето да зарадува погледът. Една войска от политически афериsти дава днес тонът на наший интелектуален живот и никой по-благороден и възвишен интерес не може да отвлече вниманието. Като закачиш от най-високопоставений чиновник до найниский, до разсилний дори — всички са заняти с политика и с интриги. Всекий е агитатор или просто оръдие. Освен тия две алтернативи други няма. Политический разврат, шарлатанството, подлостта, продажността на убежденията са в пълното си разцъфтявание днес. Би казал човек, че сме една народност, преживяла вече блестящий си период и разлагающа се вече от политический и социалний разврат и тление. Хвърлете очи, накъдето щете: навред ще видите все тоя упадък, все това нещастно стремление към пропастта. Ний ще живеем още двадесет години, още петдесет, и пак няма, при тоя строй на работите, да дадем на България нещо добро! Ще имаме възпоминанието за стотина нетрайни и многошумни политически вестника, плячка на праховете и на нечистите места, но няма да имаме ни една добра книга, няма да хвърлим нито една светла мисъл, няма да запишем в историята си нито едно хубаво дело. Ще дойде време, когато нашите внуци ще претършуват архивите и прашни ъгли, за да намерят нещо, с което да се похвалят пред светът, с което да препоръчат себе си и народът си, и не ще намерят освен срам, подлост и нищожество. Може някой да ни каже, че това брожене, че тия борби свирепи и кални, че това чудовищно пробуждение на всичките кални и низки инстинкти у нас е доказателство на прогрес! Такъво мнение дори се и изказа вече еднъж, но ний никак не можем да го приемем като право при всичко, че то клони да ни поуспокои малко. Ний бихме го приели за правдоподобно, ако във всичката тая кал, мъгла, хаос се мяркаше някоя идея, някакво стремление, смутно, но благородно към висока задача. За жалост, такъво нещо няма. Едничкото понятие, което повдига народите, понятието за свободата, вече се не опази и помрачи. Речта «свобода» е надеждно оръдие в ръцете на шарлатаните, за да лъжат с него масата. Никакви светли идеали не проникват до гъстата тъмнота на наший умствен кръгозор и ний живеем и мрем, без да оставим никаква диря по себе си и по думите на руский поет: «без да хвърлим на бъдещето мисъл плодовита или дело, начената от геният.»

Ний призоваваме всичките благоразумни патриоти да се позамислят върху това печално състояние на нашето общество.

[Бр. 491 от 11 август]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

Свещена история на ветхий и новий завет, състави по учебниците на Рудакова, Попова и Соколова дякон А. Кънчев, за I и II класове на началните и средни училища, цена 2 лева.

В издаването на тая «Свещена история» се изпълнюва една видима нужда в първите класове на нашите средни училища и гимназии. Съставена от вещите в Русия по тая част люде и преведена с особена грижа на родний ни език, тя безспорно стои по-горе от другите учебници по същий предмет. Затова и ний смело се присъединяваме към Дирекцията на народното просвещение и я препоръчваме на нашите учители като книга, отговаряща на назначението си.

Единадесетий август 1877 г. или боят на Шипка, написал Михаил Ев. Манчев (опълченец), Пловдив, Областна печатница, 1884.

Ний прочетохме с жив интерес книжката на въодушевений, но скромен опълченец, в която излага с един интересен и често наивен начин великото събитие на 11 август, в което той сам е взимал участие. Г. М. Манчев описва всичко, каквото е видял и прочувствувал с въодушевлението на един огнен патриот и с простотата на един честен труженик. Ний препоръчаме тая любопитна книжка на нашата читающа публика.

[Бр. 491 от 11 август]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

Cinq ans de règne. Le prince Alexandre de Battenberg en Bulgarie, par A. G. Drandar. Paris, Dentu éditeur — Петгодишно царуване. Княз Александър Батенберг в България, от А. Г. Драндара.

В един от последните си броеве бяхме се обещали да дадем отчет за горната книга. С готовност изпълняваме обещанието си, толкова повече, че някои български вестници, наместо да кажат нещо за книгата, взеха повод от нея, за да хвърлят въз авторът ѝ разни обидни инсинуации. За една известна част от наший печат един вид болест е станало да се гледа на всичко от оная страна, която се вдава на клеветнически и оскърбителни инсинуации. Тия вестници могат с пълна справедливост да си присвоят думите на ония тирани, които са се хвалили, че им стигат най-невинни четири реда, за да докажат, че е достоен за бесилка оний, който ги е писал. Тии могат да кажат: дайте ни четири реда, каквито и да било, за да ви докажем, че който ги е писал, е подлец, подкупен, достоен за презрението на целий свят. Книгата на г. Драндара, по самото си естество, е изложена да претърпи най-противоречиви оценения. От оний, който пише съвременна история, не може да се иска да остави своите симпатии и антипатии и лични възглядове върху людете и работите. Ако г. Драндар в съжденията си за лицата и събитията не е можал всякога да избегне опасното влияние на страстите, вината за това трябува да се търси преди всичко в безпокойний характер на времето, историята на което се е наел да пише. Това казано, неговий труд заслужва най-голямо уважение. Той е един пълен критико-исторически преглед на всичките събития, извършени в България от избирането на князът до възстановлението на конституцията подир превратът. Ако и политическото ни съществувание да брои само шест години, то представлява богат материал за изучение, от който г. Драндар се е възползувал по начин, който прави книгата му до най-висока степен занимателна и поучителна. Той не е вземал прямо участие в събитията, но ги е следвал с най-жив интерес, което личи на всяка страница в книгата му.

За много работи не е дошло още време да получат пълното си обяснение. В оценението на съвременни факти историкът не може да не дойде много пъти в недоумение при отсъствието на всичките потребни за това данни, а за събития, едва що станали, не е лесно да се намерят всякога тия данни. Ако г. Драндар се е изложил на опасността да бъде някога много строг или не съвсем справедлив, като се е ръководил от личните си убежде-

ния, то затова пък той ни е представил историята на първите ни стъпки в политический и самостоятелен живот в една жива форма, която отговаря на интересът, който възбуждат във всеки българин събитията, които е описал. Как живо се обрисуват в книгата му всичките оная погрешки, строени в продължение на последните шест години, и на които за дълго време не ще се заличат дирите! Най-важната от тях е превратът, който намира в г. Драндара един непримирим неприятел. Той го бичува немилостиво и лицата, намесени в него, не намират трошка под ядовитото му перо. Превратът ни навея злини, които много време ще се усещат и на които е плод и днешното неутешително състояние на работите в Княжеството. Превратът побърка насилствено правилний ход на работите и след това изчезна, без да остави нищо свястно и добро, и еднакво е осъдителен под тоя двоен изглед. Във враждата си против превратът г. Драндар не забравя и другите погрешки, сторени преди и после превратът. Той предвижда последствията от разцеплението на либералната партия и прави възвание на патриотическите чувства на водителите ѝ, за да опазят единството ѝ.

Колкото и да са мрачни събитията, които г. Драндар описва, той не губи надежда в съдбините на България. Той възлага надеждата си в народът, в здравий му разум, в добродетелите и качествата, с които се отличава.

Ние сме навикнали да гледаме чужденци да пишат за нашите работи и по тях да изучаваме себе си и отечеството си. Книгата на г. Драндара е едно честито изключение от това правило, за което не можем да му не изкажем най-искрено съчувствие. Тя е написана с една вещина, която прави най-голяма чест на списателските му дарби.

[Бр. 504 от 10 ноември]

ДЯДО СЛАВЕЙКОВ ОБАЖДА В Т. КОНСТИТУЦИЯ, че бил изгубил стихотворението Бойка, та който го би намерил, да го върне на авторът му, че инак това е загуба не само негова лична, а и на българската литература. И ний, като даваме гласност на това обаждание, чудим се как така дядо Славейков все да губи произведенията си. Едно време пишеше в «Читалище», че всичките му ръкописи потънали във вълните на Цибра, по-после обвини за същото нещо пожарът в Стара Загора. Жално е, че и днес пак поразява бедната българска литература с такъви неприятни известия за загубени ръкописи. Ний, без да вярваме на оня лоши езици, които уверяват, че всичките тия удавени, изгорели и пропаднали книжа са само празна гюрултия, горещо желаем давно се намереше той ръкопис. Колкото за неизгубените и напечатаните за щастие поетически произведения на дяда Славейкова, ний ще чакаме да излязат тии на отделна книга, та да турим под множество собствени стихотворения на г. Славейкова и имената на чуждите автори, от които ги е откраднал с цел да обогати българската литература. Ний ще стоим на обещанието си.

В ПОСЛЕДНИЙ СИ БРОЙ Т. КОНСТИТУЦИЯ обсипва с най-черни клевети г. Миларова и в най-възмутителни термини, каквито са свойствени само на презрените същества от категорията на Ризова, Петкова и съдружие. Онова, което повдига негодуванието обаче, е мисълта, че тая дифамация става по заповед на П. Каравелова, Каравелов, който толкова е задължен г. Миларову за неговата искрена привързаност към каузата на либералната партия и който в най-критическите моменти на преврата стоя и бори се в София с хиляди неприятности, миризмата само на които прокуди Каравелова да бяга през девет планини право в спокойний Пловдив да си направи къщичка.

Г. Миларов е написал най-разпалените членове на едновремешний в. Македония, за които незаслу-

жено прие хвалбите г. Славейков: написал е хубавий роман «Спомен от цариградските тъмници» и драмата «Падането на Цариград»; от Освобождението насам той е взимал живо участие в борбите на либер. партия, редактирвал е Независимост в София и е бил най-честний и най-неустрашимий борец против консерваторите и превратът; днес г. Миларов е лош, защото не иска да стане низко оръдие на Каравелова, който позори знамето на либералната партия. Освен в сегашните времена Миларов и в турско време е бил страдалец и преследван и както днес е жертва на Петка Каравелова, така и тогава беше жертва на жестоките клевети на братът му Любена Каравелова, който при многото си добри качества, имаше нещастний недостатък да поклеветява ония, които му не угодяваха в нещо. Любен Каравелов е писувал гнусни обвинения не само против Миларова. Той е ругаел и Славейкова, Дринова, Ботева, Кръстевича и други народни дейци. П. Каравелов, в чест на доброто име на покойния си брат, трябуваше да гледа да се забравят работи, които правеха непохвалната страна на знаменитий български списател.

Жално е наистина, че днешний пръв министър така безчовечно се разплаща с прежни политически приятели и съмишленици, а се целува с разни изверги и крадци Вълчевци, Ризовци, Петковци, които нямат друга титла освен тая, че знаят да подлизурствуват. Блазе му с тях.

[Бр. 509 от 15 декември]

ДНЕВНИК

ЕДНА МИНИАТЮРНА КНИЖКА, излязла напоследък в Свищов, дойде да зарадува всичките любители на напредъкът на българската книжнина. Това книжле при всичката си дребност разказува твърде важни работи. Название носи Сънят на пресветая дева Мария и пророчествата на св. Сисоя!

И седнали някои да казуват, че сме се намирали още в XVI век!

ПО ПОВОД БЕЛЕЖКАТА НИ ЗА ИЗГОРЕЛИТЕ КНИЖОВНИ ТРУДОВЕ на дяда Славейкова, Ю. България ни кори, че сме хулели Славейкова, «тоя баща на нашата книжнина». Нашата посестрима се лъже. Ний само искахме да кажем, че българите привикнаха вече на такъви комедии за «удавени и изгорели» ръкописи и искат от дяда Славейкова дела — черно на бяло, — а не плачове и вопли за ръкописи, които никой не е видял. Колкото за това дали дядо Славейков е «баща на нашата книжнина», то е въпрос, който не Ю. България ще го реши, а раболепната и просветената критика; тя ще ни каже (и скоро, нека се надеем), че Смешните календари и Любовните песни на дяда Славейкова, откраднати целиком от сръбски и гръцки, не са титли, достатъчни да бъде човек назван «баща на една книжнина». Време е дошло, щото шашармата, която имаше цена и смисъл в една друга епоха, да отстъпи място на разумът и на истинските таланти. Фалшът всякога си остая фалш и всемогущото време прави по-прозрачно булото на лъжата.

[Бр. 510 от 22 декември]

КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК

ТЕАТЪР И МУЗИКА

В НЕДЕЛЯ ВЕЧЕР, НА 16-й ТОГО, българската театрална трупа даде в театър Люксембург представление в полза на един от първите си основатели актери С. Попова. Представи се драмата «Хубава Сидония» и комедията «Адвокатските смехове».

Подир многото погрешки, сторени по-напред от трупата и указани чрез вестниците, тоя път, длъжни сме да кажем, актерите надминаха очакваний успех.

Вижда се, че тии са взели всичко казано под внимание и като съзнават погрешките, които им се указаха, бяха се погрижили да ги отмахнат.

Отначало първите две действия на драмата отидоха малко опнато, не така живо и увлекателно, но затова подирните загладиха всичко. Г-жа Ирина Лилова в ролята на Юлия, г-жа Анка Попова — Сидония, г-н С. Попов — Хугон и г-н К. Лилов — Цинцио, изпълниха прекрасно ролите си. Срещата на Юлиана със Сидония не беше колкото трябува драматична, но г-н Хугон изпълни артистически сцената на отравянието на Юлиана. Двете черти от характерът при тая сцена: звярство и нежност, бяха така хубаво представени от г-жа Ирина и г-н С. Попова, щото по-сполучливо, понастоящему, не можеше да се очаква. Прекрасно отиде и действието в тъмницата. Сидония беше чудесна. Тя трогна всичките зрители. Подир това дойде и не по-малко добре изпълнено последното действие: съживяванието на Юлиана. Зрителите бяха във възторг и театърът гърмеше от шумните и продължителни ръкопляскания.

Комедията отиде така също сполучливо, но не беше дотам сполучлив изборът на самата комедия. Колкото добре и да бъдат изпълнени ред глупости, си остават все пак такъви. Благодарение на способностите на представляющите англичанинът-старик и пелтекът публиката остана донякъде благодарна, но това благодарение щеше да е още по-голямо, ако със смехът заедно оставеше запомнено вместо глупости нещо морално.

Тоя път театърът беше доста пълен. Всичките ложи и повечето столове на партерът бяха заняти. И зрителите останаха благодарни.

Така изпълнявани всякога, даваните драми и комедии, както отиде напред «Люкреция Борджия» и «Хубава Сидония» сега, ний смело ще предвидим задържанието на трупата, повдиганието на репутацията ѝ и привличание на повече любители на театърът по местата на зрителите.

Нашата трупа ще стори много добре, ако хубаво и прилежно приготви ред представления и като обяви предварително програмата си, направи абонаменти за няколко представления. Не ще съмнение обаче, че трябува добре да се приготви, за да удовлетвори публиката. Това е в интересът не само на нейното съществование, но и за съществованието на основаната вече българска трупа. Нека се има пред вид, че людете могат веднъж да се измамят. И ний вече пак вярваме, че за добре приготвени представления ще се намерят абонати.

Както всякога, в тая вечер играеше част от военната музика. Тая музика, която е така приятно да се слуша на отворено място, прави съвършено противоположно действие в един затворен салон, какъвто е театърът. Подир разнежението на чувствата, от грешението на сцената, заведнаж се почувствува колко зле бият силните и груби, за там, звукове на тръбите. И нам неволно ни дойде на умът: няма ли възможност, щото в тая музика, която костува повече от 3000 л. тур. в година на областната каса, да се учат и други музикални инструменти, например: цигулки, виолончели и пр.? Изказуваме едно мнение само по случаят, като се обявяваме готови да изкажем взглядовете си по въпроса, ако стане потребно.

ДОВЕЧЕРА ЩЕ СЕ ДАДЕ В ТЕАТЪРЪТ «ЛЮКСЕМБУРГ», от българската театрална трупа, повторно представлението на «Люкреция Борджия», която така сполучливо биде представена преди няколко недели, и комедията «Двете сватби в един ден».

Представлението е в полза на една от актерките.

Надяваме се, че пловдивската българска публика не ще остане хладнокръвна, а ще прибърза да изкупи билетите и с това насърчи трупата, още повече, че като имаме пред вид един път сполучливото давание на същата драма, можем да се надяваме, че и сега ще бъде благодарно.

[Бр. 510 от 22 декември]

1885

ДНЕВНИК

ПОЛУЧИХМЕ И XI КНИЖКА ОТ ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ, що излазя в София. Признаваме, ний сме още по-разочаровани в надеждите, които възлагахме на това списание. При всичко, че за сътрудници в него фигурират всичките ни по-добри умствени сили и че разполагат с 12 000 л. субсидия, то постепенно измършавява. Освен любопитните Пътни бележки на г. Иречека останалите статии са: една компилация по унтерофицерски въпроси и Дневникът на Ник. Ефтимов Сапунов по църковний въпрос. Тия статии, особено последнята, са интересни, действително, но не са достатъчни да дадат на списанието интерес, равен с претенциите му и с тлъстичката заплата на немарливий му редактор г. Т. Пеева. Стихотворенията Нашите деди ни се видяха подоброто оригинално нещо в книжката; другото стихотворение Майска царица, побългарено от г. Ив. Славейков, е така напълно «побългарено» и изопачено, щото не остая ни сянка от Алфреда Тенисона. Новояптардисаната народна песен Како су се побунили бугарите е произведение крайно глупо и никакво и редакцията ще стори добре да не гощава читателите си с подобни подаръци от г. Байкушева. Рецензиите от П. П-ва са бедни блядословия на един недоразвит човек и не заслужват сериозно внимание. Повтаряме, Периодическото списание под редакцията на г. Т. Пеева видимо изпада и кара човекът да заключи, че то излазя само защото трябува да излазя.

[Бр. 512 от 5 януари]

КОЙТО Е ЧЕЛ ПОСЛЕДНИТЕ БРОЕВЕ НА БЪЛГАРСКИТЕ ВЕСТНИЦИ в Княжеството и в Румелия, навярно е дошъл в ужас пред тая страшна мисъл, която навежда неволно прочетът на казаните вестници: има ли в българската земя честен човек?

Остая ли у нас поне една видна личност без петно по челото?

На тоя миг, в който пишем тия редове, всичките български политически деятели, всичките народни водители, всичките представители на българската земя и мисъл са люде безчестни, шарлатани, подлеци, крадци, заплюти, охрачени!

Никакво честно име, никакъв авторитет не остая в България.

Една паплач от вестникари и адвокати сполучиха накрай да хвърлят в тинята честта на България.

Самий български народ, тоя добродушен и доверчив народ, способен за всички благородни стремления, за жертви и борби в името на свободата и прогресът, днес не знае вече кому да се довери, кого да почита, кого да признае за свой приятел, защото всичко е компрометирано.

Господата, които така настоятелно работят, за да увенчаят разтлеващата си деятелност и да убият всяко съзнание в собствените си сили, всяко доверие в собствените си чувства у българский народ, чувствуват ли, питаме, кое ще бъде краят на всичко това? Сещат ли какво бъдеще готвят на отечеството си, като го представят пред светът за некадърно, пошло, неспособно да роди и възпита освен пошли синове и лоши човеци?

Тии мислят може би, че като опропастяват първите и малко репутации на България, възвишават себе си: ужасно се лъжат. Не посредством вестникарски заплювки и ругания се възвишава една бездарност, едно нищожество. Не за себе си работят тия господа, уверяваме ги, но за други, за други люде, които в нашите вътрешни раздори комбинират своите тайни сметки и чакат денят, когато всичкий народ, ужасен от крамоли и анархии, уморен от колебания и разочарования, изгубил всеки почит и вяра в своите, отчаян от всичко, се хвърли слепешката в чуждите обятия и извика: милост!

И ще видим тоя народ пак да играе рабски ръченици и да целува нагайката.

И когато тая нагайка заиграе на гърбът му, всичкий сонм от водители, които днес му затъмняват умът, пак ще прескокнат границата, за да крещят от някое топло кътче: «Долу тиранинът! Да живее конституцията!»

Тъжно, тъжно нещо.

Преди няколко време всякой честен българин се беше възмутил, когато един чужденец писа в един чужди вестник, че българската интелигенция е сган от никакви люде.

Помнят навярно за кой случай се касае... Днес обаче нии как отговаряме на тоя безчовечен хулник на българското име? Какво правим, за да защитим честта си и за да докажем, че сме народ с гордост и със съзнание в собственото си достойнство и чувствующ едно велико историческо призвание?

Четете нашите вестници — там е ответът.

[Бр. 514 от 19 януари]

Пловдив, събота, 2 март 1885 г.

ВЧЕРА, 1 МАРТ, В ТУКАШНАТА СЪБОРНА ЧЕРКОВА се отслужи тържествена панихида за покойний Цар Освободител. Помнят всички българи как страховито ги порази новината преди четири години на тоя същий ден, 1 март, за трагическата смърт на Александра II. Тогава целий словенский мир настръхна от ужас и от всичките ъгли на словенските земи се издигна един общ вик към небесата и към провидението... Защото ударът беше велик и от много векове светът не беше присъствувал на такъво страшно зрелище.

Много са тълкували философите, за да определят в каква мярка един човек може да упражнява влияние въз събитията и да ръководи самата съдбина. Историята ни дава многобройни примери за необичайни събития, извършени по волята на единични личности. Няма съмнение, че тия личности са видимите мотьори на събитията, а истинските причини на тия върховни събития са ред обстоятелства, от съчетанието на които се е дало възможност на завоевателят, на реформаторът, на геният да направи превратът.

Ако да не беше съществувал един цар Александър II, България щеше ли да бъде свободна днес?

Отговорът на тоя въпрос е труден, ний ще да кажем невъзможен.

Ний всички помним какво брожение беше се повдигнало в цяла Русия, когато се узнаха ужасите, извършени от турците в Батак и другаде. Целий руский народ като един човек издигна глас да моли господарят да даде защита на злощастните християни при Балканът. Това беше сюблимно. Но горещата любов на самий цар, но неговата възвишена и рицарска душа, но неговото негодующе и велико сърце бяха оръдието на провидението за извършование великий подвиг. Почвата беше готова, за да поникнат, цъфнат и се разклонят великите замисли. И всред всеобщото опасавание, колебание, недоверие, раздражение, той каза една дума и човечеството видя величайшето събитие в историята!

Покойний император Александър II според нас стои по заслужена слава по-високо от всичките ония завоеватели, които човешката суета е турила начело на всемирната история. Александър Македонски, Цезар, Наполеон I не се отличават от Тамерлана и от Атила, освен по цивилизаторский и методический начин, с който са избивали народите и опустошавали земите. Никой от тях не е пролял капка кръв, назначена за освобождението на някого. Всичко е било за тяхна собствена слава и историята, новата човешка история, готви проклятията си над тях.

Тя дава вече благословиите си на Александра II.

А словенский свят, стомилионний словенский свят е положил вече въз главата му най-светлий и неувядаемий венец на славата.

[Бр. 520 от 2 март]

Пловдив, 18 май 1885 г.

СМЪРТТА НА ВЕЛИКИЙ ФРАНЦУЗКИЙ ПОЕТ и гражданин Виктор Хюго е може би най-сенсационалното събитие, което тия дни занимава европейский пе-

чат. Излишен труд би било за нас да разправяме на читателите си на обширно всичкото значение в историята на европейската цивилизация на тая грандиозна личност, на тоя единствен гений, който с произведенията си удиви всичките народи. Това име само олицетворява в себе си цял XIX век във всичката му удивителна аномалия, сблъскование на принципите и прогресивното движение. Един подробен етюд върху Виктора Хюго, обнародван в «Зора», дава на българската публика доста нагледно представление за деятелността и могъщий гений на великий французкий патриот, когото оплаква сега цялата Французка република, а заедно с нея и цялото човечество. Защото Виктор Хюго по своята високо хуманна натура, по своята общечовеческа деятелност принадлежи не само на Франция, а на всички просветени народи, които се стремят към свободата и към новите идеали, поставени на човекът. Любопитно е да забележим сходството в много отношения на почившийгений с друг един велик гений в XVIII век — Волтера, също син на Франция. Величието на дарбите, ако и не от еднаква натура, могъществото на духът, обаянието на словото, влиянието въз съвременното човечество и великий отпечатък на техните личности въз историята на литературата на отечеството им, както и тако-речи еднакво преклонната възраст и обоготворяване тяхно приживе още от съвременниците им са обстоятелства, които непременно дохождат на умът при днешний ден. Както Волтер, така и Виктор Хюго приеха свидетелствата от адмирация и поклонение от цяла Европа още през животът си, така щото съвършено право е казал един млад французкий поет за Виктор Хюго следнето:

«Il est entré vivant dans l'immortalité!»

Дългий живот и дългата литературна деятелност на Виктор Хюго са му дали възможност да прояви геният си във всичкото му разнообразие и обширност.

Но при чисто литературната деятелност стои и политическата деятелност на покойний. Той страда много години в борбата за французката свобода, претърпя едно деветнайсетгодишно изгнание на един английски остров сред океана, бори се жестоко против империята, против калугерското расо и ръждясалите принципи на аристо-

кратизмът и дочака да види възтържествуването на републиката, която се основа въз развалините на Наполеоновата империя.

Щастливи са ония народи, които притежават такъви имена и такъви слави, пред които бледнеят блясъкът на троновете и декорациите на лъжливото могъщество.

[Бр. 530 от 18 май]

СПИСАНИЕ „НАУКА“

ПОЛИТИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД

В първата книжка на Н а у к а се предполагаше да има както вътрешен, така и вънкашен преглед. Но нямането на достатъчно време и работници не ни даде възможност да сторим това.

Следующият преглед е написан твърде наскоро, за да не остане списанието ни лишено от една съвременна летопис.

Надяваме се обаче, че читателите ни не ще забравят обстоятелствата, среди които работи редакцията на Н а у к а, редакция, на която всеки неин сътрудник е отрупан с друга служебна работа.

I

На първи изтеклий месец телеграфът разнесе с гръмотевична бързина ужасната, поразителната и сърцераздирателната вест: р у с к и й и м п е р а т о р, н а ш и й Ц а р О с в о б о д и т е л е у б и т с р е д П е т е р б у р г о т р ъ ц е т е н а о т в р а т и т е л н и й з л о д е й.

Тази вест навсякъде, в старий и новий континент, произведе грозно, смущающе впечатление.

Разрешението на много политически въпроси се спря. При дълбоката скръб, която поглъташе обществото, стоеше недоумението върху бъдещето на руската политика.

Всички правителства наложиха временна жалейка (траур) по смъртта на великий господар. Народните представителства благоговейно затвориха залите на

събранията си; злодейска ръка беше уморила тогоз, който даде свобода на милиони.

Европейский печат, с нищожното изключение на две-три маджарски и една французка газети, издаде громки вик от негодувание. Сякаш и враговете на Русия бяха принудени да заявят към величайший монарх надлежното уважение и удивление.

Славянските земи от сърце и душа се покъртиха пред ужасната вест. То беше неизмерима скръб. Ний присъствувахме на това поражение на обществената съвест в Пловдив.

Мало и голямо заплака.

Народното ни представителство чрез Постоянний комитет взе онази мярка, която искаше самото население: четиридесетдневен траур. И досега в църковите се поменава благоговейно: упокой, боже, Царя Освободителя. И дълго не ще престане този звук да се раздава в българските церкви.

Во цяло Българско скръбта е била неописвана.

Наший княз Александър I отиде лично да представи тази скръб при погребението на Царя-мъченик.

«И обикновеното течение на мисълта, и обикновеното течение на живота, всичко се наруши, изпотрепна тези дни», казва Иван Сергеевич Аксаков в своята Р у с ь.

Нийде, разбира се, промяната на царуванието не може да има таквоз значение, както в Русия. Не е просто умрял цар и мястото му е взето от други цар. Цяла историческа епоха отива, нова епоха настана! Краят на едната, началото на другата са съединени с ясни черти, тържествено засвидетелствувани, така що самата мяна на епохите ний виждаме с очите си, така да речем, осезателно.

Но чертите на новото време и на новото племе, което се готви да излезе на историческото поле на деятелността, още не ни са ясни, още са в мъглата. . . А наший поглед се застила от скръб и негодувание! Да бъде така. Скърби! Скърби и негодувай, наша земля! Ний призоваваме към скръб и негодувание, защото то е най-законното, най-честното, най-нужното очистително действие на обществената съвест. Да, то е сега именно това, което ни е потребно. . . О, да можеха нашите души да прегорят горнилото на скръбта и негодуванието!

Позор!

Позор! — казва се в една брошура.* Кръвта застива в жилите; мозъкът спира своята деятелност; сърцето едвам бие; перото пада из ръцете пред страшните рокови думи: «Руский цар сразен от изменническа ръка в своята столица!»

Прекъснат е скъпий, свещен, свят за всеки истинни руски человек, за всеки честен човек живот на помазаника, който се е трудил непрестайно за ползата и благоденствието на вверений му от бога народ, на този народ, който през 26 години е могъл гордо да издига глава пред всекиго, като е съзнавал, че той е верноподанний на Александра II Освободителя!

Но сега, о ужас! Страшно петно е върху Русия, кървавий лик на мъченикът цар, сразен от злодейската ръка, ще преследва всекиго от гробната дъска.

О, руский народ, ти, крепкий от преданията на бащите си, които са те научили да обичаш и пазиш своя цар, плачи и ридай, но ридай съзнателно. Твоята скръб не е минутна, не минава скоро. В лицето на в бозе починалий мъченик ти загуби отца благодетеля; цял православний свят своя освободител; человекът е загубил человека в най-доброто, честнейшето, благороднейшето значение на тези думи!»

Но нека разкажем в няколко думи за самото ужасяюще събитие на 1-ий март.**

Царят се връщал на 1 часа и 45 минути из манежа на Инженерний замък, дето присъствувал при развода. Той бил придружаван от обикновений си конвой и в каляска отивал по Инженерната улица; щом каретата обърнала по брега на Екатеринский канал, към Театралний мост, на 60 сажена от ъгъла на Инженерната улица, под каляската се чул страшен гръм. Зад царя вървял в шейна полицийместерът полковник Дворжицки, а зад него капитан Кох и ротмистър Колебякин.

Полковник Дворжицкий се впуснал към царската каляска, видял, че солдатите хванали едного, срещнал

* Роковые минуты в жизни руского народа. Сост. Сидельников, Москва, 1881 г.

** Сведенията ни са почерпнати из официални достоверни източници.

господаря, че изскача из каляската невредим, и му казал, че престъпникът е хванат.

По заповед на царя, злодея повели към мястото, вече обиколено с навалица народ, дето бил престъпника, който се узна относле, че е тихвинецът Никола Иванов Рисаков.

Подпоручик Рудаковский, който стоял на тротоара и не познал изведнаж царя, попитал: «Що стана с господаря!» На това питание царят отговорил: «Слава богу, я уцелел, но ето!. . .», и показал на лежавший около каляската ранен казак и на едно дете, което пищяло от раните си.

Като чул думите на царя, Рисаков извикал: «И още ли слава богу?» — Най-напред изменникът скрил името си.

Царят, като се позавъртял, за да види мястото на гърма, тръгнал към каляската. Но ето, изведнаж под самите му крака — нов оглушителен гръм. Бомбата тоз път постигнала адската си цел. За няколко минути масата подигнат дим, сняг и късчета дрехи закрила всичкото пространство. Но като се пораздигнала, на очите се представило ужасната картина: в числото на лицата, повалени и ранени от гърма, бил и царят.

Като прислонил гръб към решетката на канала, с подпрени ръце, без шинел и фуражка, полусидял венценосний страдалец, окървавен и едва дишащ. Краката му били раздробени, кръв шуркала из тях, тялото висяло на късове, лицето било цяло в кърви. Близо се търкаляла шинелата на царя, окървавена и разпокъсана. Раненийнаедно с царя Дворжицкий се поподигнал и едва чул думите му: «П о м о г и!» Като скочил, той се приближил до него с други лица. Един подал царю кърпа, господарят я приближил до челото си и тихичко казал: «Х о л о д н о, х о л о д н о!»

С голямо внимание настанили царя в шейните на Дворжицки и го отвезли към двореца. Брат му Михаил Николаевич, който дошел на мястото, попитал: «Ч у в а л и?» Той отговорил «Ч у в а м», а по-сетне: «Скоро. . . в дворец!»

Когато той подир чул предложението да се отлъчи в някой близни дом, за да му се помогне по-скоро, царят произнесъл: «Н о с е т е м е в д в о р е ц а. . . н е к а т а м. . . у м р а.»

Това са били последните думи на Царя Освободителя.

На 3 часът и 31 минути след пладне издъхнал величайший цар на наше време Александър II.

Двадесет души били ранени с него тежко, от които трима-четирма умрели подир един час.

Според издирванията на вещи люде се узнало, че гърмът (експлозията) бил произведен от два хвърлени снаряда (бомби), затворени в тенекиени обвивки, от които всеки имал по 5 фунта (около по 2 оки) ударлив състав и гръмливо вещество, по видимому нитроглицерин.

Лицето, което хвърлило първата бомба, Рисаков, не обадил нищо. Селянинът Петър Павлов обадил само, че един човек, който бил затулен зад решетката на моста на два аршина от царя, пуснал втората бомба. Тогаз злодея в безчувствено състояние хванали, завели в придворната болница, дето той умрял след 8 часа; този човек, силно ранен, дотогаз живял по фалшив паспорт на име Никола Елников, а между своите бил известен под името М и х а и л И в а н о в и ч и К о т и к.

Съдебното следствие извади наяве, че в това злодеяние е имало мнозина виновни, от които били хванати шестима: Никола Рисаков, Андрей Желябов, Тимотей Михайлов, Николай Кибалчич, София Перовска и Геся Гелфман. Из дознанието над тях, както и от процеса пред правителствующий сенат, в особен състав за съд господарствени престъпници, в присъствието на съсловни представители стана положително известно, че горе-казаните лица принадлежат на онази партия, която се нарича с о ц и а л н о р е в о л ю ц и о н н а.

Социалреволюционерите искат да направят едно насилствено кръвопролитно изменявание на всичкий днес съществующий ред в Русия. Подсъдимите не скрили това: смело, ясно и открито те казали, че принадлежат на тази партия, но някои, каквото Геся Гелфман и Михайлов, отричали да са взели участие в цареубийството.

Съдът след тридневно и еднонощно слушание делото се оттеглил на съвещание и отсъдил: шестимата виновни да се накажат със смъртно наказание.

Всичките престъпници, освен Геся Гелфман, били обесени в Петербург, в петък, на 3 април. Гелфманиното обесване отложено е подир, докато роди.

II

Няма никакво съмнение, че смъртта на Царя Освободителя се последва от едно естествено изменение в политический свят.

Временно всичко се спря. Виждаше се, че липса един велик машинист при гигантската машина! Виждаше се, че другите събратия по корона бяха поразени от неожиданата новост.

Жалейка се наложи във всички европейски дворове.

Но на престола идва нов цар Александър Александрович III, син на великий покойник.

За новий император естествено цял ред предположения, множество гадания!

Каква политика ще поведе синът и наследникът на Александра II?

Додето той не беше още на престола, за него се разказваше, че той е враг на всичко немско в Русия; дали ще остане и такъв на престола?

Какви реформи ще въведе в своята обширна империя? Не ще ли се отличи и той като своя многозаслуживши отец, като създаде някоя знаменита реформа в механизма на господарственото управление на руската държава?

За външната и вътрешната политика на новий император, най-скоро можа да се види по неговий манифест и по окръжното до руските представители при европейските сили. Ний привождаме това окръжно целиком, то е цяла програма на руската политика.

«Негово Величество, господарят император, стъпва на прародителский си престол, приема наследието и преданията, осветени от времето, от делата на предшествениците му, от трудовете и жертвите на поколенията, които са създали Русия.

Негово величество, като приема това наследие, всецяло си гужда за свещена обязаност да го предаде ненарушимо на своите приемници.

Русия, както и всички други господарства, била е длъжна за своето създавание да води борбата, в която са се изработили нейните сили и народний дух. Сега тя е достигнала своето пълно развитие. Чувствата на завист и на недоволство ѝ са еднакво чужди. Ней остава

само едно: да укрепи своето положение, да се огради извън, да развие своите сили, своите богатства и своето благосъстояние.

Такава е целта, що си поставя наший августейши монарх и негово величество се е решил твърдо да върви неуклонно към нея.

Господарят император ще се посвети преди всичко на делото на вътрешното господарствено развитие, което е тясно свързано с успехите на гражданствеността и със социалните и икономически въпроси, които ние съставляват предмет на особена грижа на всички правителства.

Вънкашната политика на негово величество ще бъде съвършено миролюбива. Русия ще остане вярна на своите приятели и неизменна в чувствата, осветени от преданията, като отговаря в също време с взаимност на дружествений образ за действие на всички господарства, като запазва принадлежащето ѝ в средата на други държавни положения, като се грижи за поддържанието на политическото равновесие.

Съгласно с нейните интереси, тя няма да се уклони от призванието да пази наедно с другите правителства общий мир, основан на уважение към правото и трактатите.

На Русия лежат преди всичко грижи за нея си.

Само дългът да защити своята чест или безопасност може да я отвлече от вътрешната ѝ работа.

Нашият августейши монарх ще се стреми да закрепи могуществото и благоденствието на Русия за нейно щастие и без вреда на другите.

Тези са началата, по които ще се води господарят император в своята политика. Негово величество ви поръчва да известите за това своето правителство, при което сте акредитовани.»

Приведений горе циркуляр е толкоз красноречив, щото ний считаме за излишно да се впускаме в дълги тълкувания за политиката на Русия, външна и вътрешна.

Извътре — мирно развиване, икономическо и обществено-господарствено подобряване.

Извън — мирна политика, но в случай на нужда

Русия ще съумее да защити честта и достолепието си. Ни една част на Русия не може да бъде покътната.

От по-новите сведения, които ни съобщават газетите в Русия, се приготовлява една голяма реформа; едно представително тяло щяло да бъде повикано да служи за изразител на народните желания по всички обществено-държавни въпроси.

III

От политическите въпроси, които занимаваха общо светът в последний месец, трябва да поменем знаменитата гръцко-турска препирня и туниската работа, като оставим настрана другите парламентарни или министерски въпроси.

Гръцко-турската разпря води своето начало отдавна. Тя е историческо явление, таквоз явление, което има своите причини във вековете на миналото.

Но гръцко-турската препирня доби особен вид, нова мяна от Берлинский конгрес насам.

Гърция не рачи да вземе участие в последнята Руско-турска война.

Политиците на Елинското кралство послушаха съветът на разни биконсфилдовци и стояха най-хладнокръвно тогаз, когато Балканский полуостров се обливаше с порои кърви за свободата на общото отечество. Те чакаха други борби: дипломатски; те мислеха, че ще така да спечелят; така поне им беше пришепнато; а шепнатието въобще се вярва.

Войната се свърши.

На Берлинский конгрес гръцкий въпрос наистина не беше забравен.

Благодарение на настояванията на Вадингтона, пълномощник на Французката република, в XIII протокол на Берлинский конгрес се забележиха исканията на гърците и възможността на тяхното удовлетворение.

По-сетне на Берлинската конференция делото на Гърция се осигурява още повече. Изтълкува се XIII протокол на Берлинский конгрес; определява се разграничението между Турция и Гърция: става ясна онази

част земя, която се отстъпва на Елинското господарство за възнаграждение на послушанието му.

Смирений ученик е възхитен от радост; той не знае да благодари на внимателните си покровители.

Но европейската дипломация е много гъвкава. Нейните обещания, нейните определения и нейните решения нямат определен смисъл. Тълкуванието е нейното постоянно занятие и това занятие повечето пъти е равносилно със сериозната работа на преливание из пустото в празното.

Гръцкий крал Георги, който искаше да види своето отечество по-скоро разширочено, реши се да направи една разходка до чуждите дворове, до европейските кабинети.

Трябва да се обади всичката истина. Гръцкият крал беше срещнат и изпроводен навсякъде добре.

В Париж той получи големи обещания; врекоха му се дору, в случай на нужда, да му се даде военна помощ.

Гръцко-турската препирня нито се виждаше да приближава към едно благоприятно разрешение. Турция нито мислеше да отстъпва някоя земя. Обаче в това време дипломацията беше заната с черногорский въпрос, който веднаж свършен, вниманието на всички се обърна към Елада.

Елинските патриоти се задвижиха повече от всеки други път. От есенес особено всичко в Гърция се готвеше за военни предприятия. Паданието на министерството Трикупи и качването на Кумундуроса означаваше едно: наместо благоразумното поведение на сцената идваше човекът на действията.

Гръцкий парламент не се подвоуми да вотира нужний бюджет за войната; крал Георги свика под знамена дору и резервистите; всички мерки бяха взети за едно скорошно сблъскване.

Гърция искаше да стане сама изпълнителка на решението, издадено в нейна полза от Берлинската конференция; тя искаше с оръжие да вземе онези земи, които ѝ беше отсъдил европейский ареопаг.

Но и Турция не дремеше. Уверена на недоверието, което съществува с европейските държави, Турция, която от толкоз века *нищо не е научила* и

н и щ о н е е з а б р а в и л а, се готвеше тоже за война. Високата порта знаеше едно: ако се опре, по-малко ще даде.

И наистина, нейното опиране доведе до по-благоприятни резултати.

Дипломацията си принесе и тук услугите. Тя поиска да направи един посреднически съд, който би решил окончателно препирнята, който би се произнесъл върху решението на Берлинската конференция, решение, което според тълкуванията на френский министър Бартелеми-сент-Илер било незадължително.

Флотът на силите, присъствието на който доведе решението на дулчинский (черногорский) въпрос, този флот можеше да реши делото на Гърция.

Но той се разпръсна. Европа не искаше да развали х а т ъ р а на Турция.

А работата не беше проста забава. Тук се изискваше, някакво средство да се предварди пожарът на Изток, пожар, който, запален в теслийската част на Балканский полуостров, бог знае доде щеше да се простре. В Европа и без това има толкоз възпламенителни средства, за да не се дава повод за нови.

Дипломацията се прочее разшава. През февруарий месец, време най-напрегнато, из Англия тръгна извънредний посланик Гошен, който подобно Одисею обиколи всичките дворове, като търсеше своята звезда, своята цел.

Със стиганието му в Цариград, почнаха заседания на европейските представители, заседания, из които излезе едно предложение за разграничаване, доволно добро за Гърция.

Според тези предложения на Гърция се отстъпва една доволна голяма част земя, в която влязат Лариса, Търново и Трикала в Тесалия, град Арта в Епир и Пунта. Укрепленията на Превеза ще бъдат съборени, а входът в залива Анбрацика ще бъде свободен за всички търговски кораби.

«Държавите — се казва в колективната нота, дадена Комтидуросу от европейските представители — принимават върху си длъжността да облеснят за Гърция завземанието на присъдените ѝ области, ако гръцкото правителство се съгласи в най-къс срок да приеме предложението и да не иска война. В противен случай, Гърция ще остане самичка и всичката тежина на отговорността ще падне върху ѝ.

На Гърция се предлага да се погрижи, за да оздрави имуществата, религиозната и гражданска свобода на мюсюлманското население в отстъпваните области.»

Според най-последните известия гръцкото правителство било готово да приеме тези предложения и да свърши делото с мир.

IV

Туниската работа състои в следующето.

Една французка експедиция, изпроводена в Алжир, под началството на полковник Флатера, за да определи посоката на железницата към Сахара, била нападната от дивото арабско племе в Тунис, крумирите.

Флатер и всички чиновници французи били избити до крак. Само четирма туземци от експедицията се избягнали и съобщили за печалната вест.

Туниский бей Мухамед-ес-Садък не е обръщал и други път внимание към подобни случки. Затова сега французкото правителство се е решило да накаже виновните.

То е изпроводило много войска, парламентът е вотирал особено за това кредит и на туниский бей е изпроводена енергическа нота.

Най-последнята обаче новина е уж утешителна.

Високата порта, под владението на която се намерва Тунис, за да предвари злото, решила да свали нинешний бей и на негово място да назначи другиго.

Ний ще свършим първата си месечна хроника с известието за смъртта на една знаменита личност в политический свят.

Лорд Биконсфилд умря на 7 априлий.

Знаменитий английски държавен мъж, син на похристиенчен евреин-спаньолец, е роден на 1804 год. Следователно той стъпваше на 77 години.

[Кн. 1, април 1881]

НОВИ БЪЛГАРСКИ КНИГИ

Потера (потеря?) против пиянството, от Ив. А. Тонджоров, 1881, печатница Я. Ковачева, Пловдив и София, 44 стр. на 8-ни.

Както самото название показва, съчинителят на тая книжка е имал за цел да представи злите последствия от пиянството за едно лице или общество, като показва същевременно на съотечествениците ни начините за предотвращението на тая заразителна и пагубна страст. Изложението е просто и вразумително. Ние препоръчваме тая книжка.

Венчалний венец или честита женитба, от Ив. А. Тонджоров, Пловдив, печатница Д. В. Манчова, 1880, 111 стр. на 8-ни, цена $1^1/_2$ фр.

С новото време и преврати, които дочакахме, съпружеский живот у нас, както и всичките други основи на нашето общество, се поколеба и взе направление чуждо и зловредно, което не ни представлява големи гаранции за благоденствие и мир на българското огнище за в бъдеще. Появлението на настоящата книга, съдържаща прекрасни съвети за отношенията на съпрузите към себе си, към челядта си, към обществото, трябва да се приеме с радост от всичките българи, които желаят да намерят щастие в домашний кръг.

Колкото за стилистиката, ще забележим, че в книгата има доста небрежности в езика и в правописанието.

Сам си помагай (Self-help) от Самуила Смайлса, преведе Й. Груев, Пловдив, печатница Я. Ковачова, 1880, стр. 317 на големи 8-ни, цена 4 фр.

Съчиненията на знаменитий английски моралист и философ са праведно заслужили всеобщето внимание и почит. Превождането на родний наш език на едно от най-главните му произведения е едно скъпо приобретение за книжнината ни. Преводът е отличен. Езикът на «Сам си помагай» е ясен и сглобен по свойствата и ухът на чистонародната ни реч. Ние не можем тук

подробно да изложим всичките достойнства на тая книга; ще забележим само, че тя, по богатството и разнообразието на съдържанието си, е една от редките ония книги, толкова приятни, колкото и полезни, които запазват винаги преснотата и интересът си.

Орлеанска дева, романтическа трагедия в пет действия, преведе Ненчо Юрд. Ненов, Пловдив, печатница Д. В. Манчов, 1879 г., стр. 115 на 8-ни, цена 7 гр.

Доколкото ни се чини, тая трагедия е написана от Шилера в стихове, а е преведена в проза и без да обаждат името на автора ѝ. Такива неправилности не пръв път се срещат в българската книжнина. Преводът е посредствен. Ние бихме съветвали нашите смели книжовни работници да се позамислюват малко, когато им се доще да пре́вождат такива капитални произведения.

Добър хайдутин!(?) Драма в пет действия от А. Узунов, написана в Аргана-Мадени, София, печатница Я. Ковачова, 1880, стр. 132 на 8-ни, цена 1 фр. (80 с.).

Ние не сърадваме автора за това му съчинение. Подобни драматически съчинения сиромашката ни литература има ги в голямо изобилие. Тая драма по език, по приеми, по съдържание стои по-долу от Цвятко войвода и твърде малко отлича от драмите на Н. Живкова и Т. Станчева. Като нея всякой може да напише; когато няма какво да прави. Освен това авторът е извадил на сцена, с единствената цел да ги обругае, лица действителни, под настоящите им имена. Това никъде не се е видяло. Това не е драма, а един отчаян и кален пасквил, едно престъпно злоупотребление на свободата на печата. Не с гръмливи названия и с улични ругателства може да се препоръчи едно бездарно съчинение, макар то да е писано и в Аргана-Мадени.

[Кн. 1, април 1881]

ОБЯВЛЕНИЕ

ОТДАВНА СЕ УСЕЩАШЕ ЕДНА СЕРИОЗНА ПУСТОТА в нашата свободна и нова книжнина: липсуваше ни едно периодическо списание, в което би виждали свят всички сериозно умствени произведения и поучителни статии на нашите книжовници.

С цел да се запълни колко-годе тази празнина, в Пловдив се състави Научно-книжовно дружество, на което една от главните работи е изданието на периодическото списание «Наука».

Това списание ще се появи през идущий месец априлия.

Като даваме днес на българский свят обявление за това, ние се надяваме, че всеки, комуто е присърце поддържанието на едно толкоз многополезно списание, ще прибърза да се запише абонат. Трябва да знаят всички наши съотечественици, че от тяхната готовност и поддръжка ще зависи най-много закрепянието и дългото съществувание на днешното ни книжовно предприятие.

Ние не ще даваме големи обещания за него, за самото издание.

Ще кажем само, че ще употребим всички усилия, за да направим съдържанието на списанието разнообразно, общеполезно и достъпно на колкото се може повече читающа публика.

В списанието «Наука» ще вземат участие всички най-видни български книжовници и учени в Българско и по чужбина.

Освен това, редакционний комитет е взел мерки да види в списанието «Наука» и трудове на някои знаменити слависти.

Програмата на списанието е следующата.

а) Книжнина. — Повести, стихотворения, драми, народни песни, приказки и обичаи и разни статии, въобще върху книжнината.

б) Наука. — Статии по естествознанието, математическите и социални науки.

в) Училищен отдел. — Статии по педагогиката, оценки на разни учебници и учебни пособия и статистика по училищата.

г) Критика и библиография на български и чужди книги и езиковедение.

д) Вънкашен и вътрешен преглед.

е) Смес. . .

Списание «Наука» ще излазя ежемесечно най-малко в шест печатни колони.

Правителствените разпореждания по училищата ще се печатат на краят на списанието във вид на приложение с особена номерация.

Всяка статия трябва да носи подписа на автора си. Само в някои случаи може да се направи изключение от това правило с особеното разрешение на настоятелството.

Напечатаните статии и съчинения остаят собственост на автора си.

Неодобрените статии и съчинения се връщат.

Цената на списанието за в Областта е четири нови сребърни рубли, а за вън от Областта е 5 нови рубли.

Абонаментът бива годишен.

Ний се надяваме, че съотечествениците ни най-скоро ще се притекат да ни станат сътрудници и абонати.

Който отвънка ни внесе повече от 10 абонати, дружеството ще му бъде благодарно и ще му отстъпи и на 10 едно.

Пловдив, 12 марта 1881.

Редакционний комитет

[Кн. 1, април 1881]

БИБЛИОГРАФИЯ И КРИТИКА

НОВИ БЪЛГАРСКИ КНИГИ

. . . .

Бележки върху българските работи, от Батский маркиз, преведе Тодор К. Шипков, издава книжарницата на Д. В. Манчов в 1880 г., 91 стр., на 8-на, цена 1 фр.

Преведеното от Т. Шипкова съчинение на Батский

маркиз е интересно за нас и по характерът, и по съвременността си.

Батский маркиз — человек колкото искренен, толкоз и наблюдателен, в едно пътешествие, което направил в Северна и Южна България през 1879 г., е изучил отблизо новото положение, в което е турнато отечеството ни подир Берлинский договор, и неговият безкористен и симпатичен отзив за нас е принесъл важна нравствена услуга на отечеството ни. Преводът на книгата е доволно сполучен.

М а к е д о н и я, щ о с т а в а в М а к е д о н и я с б ъ л г а р и т е и к а к в о т р я б в а д а с е п р а в и, от С. С. Харизанов, София, печатница на «Българский глас», 1880 г., стр. 24, на 8-на, цена 2 гр.

Тая малка книжка съдържа подробно и поразително описание на мъките на македонските ни братя. Г. Харизанов заслужва благодарност, че се е потрудил да издигне публично гласът си за делото на Македония в едно време, когато въпросът за нейната участ е отритнат от чуждите и пренебрегнат от нас. Изложението е добро.

Б о р б а т а н а р у с и т е с к а б а р д и н ц и т е, и л и п р е к р а с н а т а м о х а м е д а н к а, к о я т о у м и р а н а г р о б а н а с в о я м ъ ж, от Андрея Победоносцева, в шест действия, превел от руски и издава Иван Д. Добрев, Русчук, скоропечатница на в. «Славянин», 1881 г., стр. 115, на 8-на, цена 1 фр.

Тая трагедия с дълго насловие и с много (6) действия е доволно невнимателно преведена; съдържанието ѝ е изказано в заглавието. Както у нас е обикновено, преводачът не е благоволил да спомене името на автора ѝ.

. . . .

И н т и з а п ч и я, позорищна игра в две действия от Дим. П. Кундураджиев, гр. София, народна печатница на Б. Прошек, 1881 г., стр. 28, на 8-на, цена 35 сантима.

Литературата ни на последне време взе ново направление. Драмата е нашла предпочтение у нашите списвачи и нейното разработвание се усилва и продължава с голяма плодотворност от школата на Т. Станчева. Види се, че тоя клон от книжнината ни, в която романът, науката, поезията намират твърде малко работници, има особено прелъщение за всичките български бездарности.

Горепоменатата драма е едно стереотипическо повторение на драмите на Станчева: същата безжизненост, недосмисленост и глупост в съдържанието; същата безграмотност, нечистота и тривиалност в езика. Тоя дълъг ред от нелепи произведения, които унизиха драматическата ни литература, е прескърбен факт. Като четеш едно от тях, мислиш, че това са скандальозните диалози на Х а д ж и-А й в а т а. Драмата — тая изящна форма на мисълта, чрез която са въплотили тъй поетически най-идеалните си образи Шилер и Шекспир, днес се позори у нас и е станала достояние на една плеяда от тъмни книгомацатели.

. . . .

Т у р с к и т е з в е р с т в а в Б ъ л г а р и я. Писмо на специалния кореспондент на «Daily News» Е. Д. Макгахана. Превел С. Стамболов, София, скоропечатница Я. С. Ковачев, 1880 г. , стр. 175, на 8-на.

Това е една драгоценна книга за всеки българин. Събранието на всичките кореспонденции на незабвений наш приятел Макгахана представлява историята на мрачната трагедия, що се извърши в отечеството ни на 1876 г. Не е никак нужда да явяваме тука чудовищното действие, което произведоха тия потрясающи писма. Г. Стамболов е сторил една важна услуга на книжнината ни, като се е потрудил да преведе на български тая знаменита реляция. Преводът е забележително ясен и хубав, както се и пада да бъде за делото на покойния английски филантроп.

. . . .

С ъ в р е м е н н и р а з н и с т и х о т в о р е н и я, съчинил Т. Алексиев, от 1872 до 1881 г., част първа,

Сливен, печатница на «Българско знаме, 1881, стр. 97, на 8-на, цена 1 фр.

Тая книжка е ред от оди върху разни тържествени случаи, лица и събития. Като пръв опит на г. Алексиева ние в нея няма да дирим голяма зрелост и съвършенства; нито ще я погледнем от точка зрения на изкуството — на самата поезия. Ще забележим обаче, че като захванем от най-първата ода, що се начина тъй:

О ти свято училище!
Учен'ческо си торжище. (?)
За всяк си ти драгоценно
Учеником же безценно! (?)

и отиваме към края, съглежда се едно постепенно, но забележително поулучшение. Някои от последните пиеси имат вече стих по-обработен и донейде си гладък. Ние мислим, че г. Алексиев ще продължава още по-усърдно занятието си в областта на българската поезия, затова го съветваме да избягва повторенията и предъвкванията. Поезията обича краткостта и свежестта; тъй също да се пази от думи чужди и лоши, като: колай, пай, хич, вересия, експозисиони и пр., които биха загрозили най-хубавия стих. Г-н Алексиев ще знае, че поезията, между другото, има за цел да пречисти и облагороди езикът на един народ.

[Кн. 2, май 1881]

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

НОВИ БЪЛГАРСКИ КНИГИ

Отечество, драма в пет действия, от К. Величкова, Пловдив, печатница и книжарница на Д. В. Манчова, 1881, на 8-на, стр. 138, цена $1^1/_2$ лева.

Всред голямото наводнение от бездарни съчинения

по драматическото изкуство у нас, наконец, човек може с радост да хвърли погледа си въз настоящата драма на г. Величкова. Като явление утешително в областта на новата ни литература, ние с особено удоволствие ще позанимаем за малко с нея читателите си. Драмата «Отечество» има двойното достойнство да бъде произведение чисто литературно и патриотическо. Списателят ѝ е имал за цел да представи в нея моралното величие на епохата, предшествующа мрачното народно движение през 1876 г., тъй малко оценена и тъй скоро забравена и от нас, и от чуждите. Задачата му е наистина грамадна и достойна за усилията на таланта. Авторът в драмата си не е изобразил нито определени личности, нито действителни събития, нито се е придържал о строгата историческа вярност на фактите и положенията. Той се не е ограничил и не е стеснявал духа си в едните условни форми на изкуството, той хвърля общ поглед върху цяла маса събития, характери и фактори, които създадоха небивалото настроение за борба в горепоменатата епоха и малкото лица, които поставя на сцената, изобразяват ред на едри, пълни, решающи характери, в които се въплотяват дейци и образи, които населяват историята ни в навечерието на априлското движение. Той изобразява една епоха. Напразно би се старал читателят да види в Балкански образът на Левски или на Раковски, или на Бенковски. Балкански е тип, който слива в себе си всичките могущи черти на вождите на народното самосъзнание и революционното възпламенение. В Олга е въплотен образът на тия храбри и възторжени девици и жени, които взимаха участие в делото на подготовлението на бурята, в които патриотизмът захващаше мястото на огледалата, белилата, модите и суетата, неразлъчни от природата на жената; като захванем от тия, които шиеха пряпорците с коронясаните им левове, до тия, дето се убиха сами в Перущица.

Марин изобразява оная класа хора, които намираха интересът си в продължението на турското владичество и предаваха синовете си на бесилниците; Митанов е извратената и безцветна младеж; Тахсин паша съединява в себе си изтънченото коварство на привидно търпеливий турчин; Крумов,

Марков и др. представляват ония младежи, които под името ту на хъшове, ту комити, ту бунтовници се жертвуваха с такова самоотвержение и безкористност за свободата на отечеството. Г. Величков не е искал да бъде ефектен, както това правят ония, на които отсъствието на дарование изисква вънкашни притурки и сцени сансационни, способни да замаят само невежествений дух на непросветената маса. Няма гърмение с пушки, бойове, кланета, трошение стъкла, ревове, както в драмите на някои си, които — шумливи и безтълкови при представлението, са съвсем безсмислени и несносни при прочитанието. Съдържанието на «Отечество» е просто и почти без интрига. (От това и произлязя някаква сухост и отсъствие на драматичност.) Във всичките сцени и монолози авторът се е старал да запази и да извади наяве главната идея — нишката, която съединява всичките отделни събития и личности на драмата, а именно: революционното настроение с многото му сгодни или противни условия, сред които нарастваше то. Езикът на всичките действующи лица е възвишен и понейде си философски, което, трябва да го забележим, като изражава във всичката им дълбочина чувствата на автора, отнима естествеността на характерите и дава на действующите лица изражения и понятия, които по степента на тяхното умствено-социално положение не могат да бъдат техни. Личността на Отца Софрония се вижда като излишна и безцелна. Неестествена се вижда и кавалерската деликатност на чувствата, дадени от авторът на Тахсин паша, който според мястото, що занимава в драмата, трябвало би да изобразява настоящий представител на турската тирания с всичките ѝ резки черти: грубост, коварство, фанатизъм и безпардонност спрямо бунтующите се роби.

Но за това отстъпление от природната правда читателят се възнаграждава до висша степен от изобилието на тия прочувствувани страници, на тия пълни с огън и философска правдивост мисли, на тия силни и увлекателни пориви от патриотизъм, които понейде си достигат до висок лиризъм и които стряскат душата като един гимн на свободата. . :

Нам е жално, че не можем да представим пред читателите поне някои от тия сцени, пълни със сила и вдъхновение, които тъй изобилуват в новото драматическо произведение на г-на Величкова. В заключение ще кажем, че Отечество — по замисливатост и сила в нищо неотстъпающе на «Святослав и Невянка», е едно ново доказателство за литературното дарование и за големите задавки на успех в областта на новата ни книжнина, на младият ни съотечественик г. Величкова.

Български речник, събиране всичките наши думи, посрещнати с френски и изтълкувани дълго и широко български, от Иван А. Богоров, книжка първа— А. Б. В. Г., Русе, изработено в образувалня «Славянин», 1881, цена книжката 1 рубля.

Важната задача, която виси още неразрешена — изправянието на български език, — от няколко години е нашла само един търпелив и неуморен работник у нас — г. Богорова. При всичките нападания и присмивки, на които е бил изложен по причина на своите своеобразни и едностранчиви взглядове относително формацията на езика ни и ексцантричността на своите приеми за побългаряване или създаване думи, г. Богоров, никой не може да отрече заслугата, що прави той в заглъхналата област на езиковедението у нас. Във времето, когато всички сме се ударили да пишем, както завърнем, без стеснение; когато книжовний ни език наполвина състои от чужди думи и сме привикнали да гледаме на всяко едно нововедение, добро било или лошо, с пълно хладнокръвие, само г. Богоров с непобедимо търпение се труди над езика и всичкото си време и труд посвещава над това нещо, на което дължим народността и съществованието си. Ето защо мислим, че е време вече да погледнем по-сериозно въз филологическите трудове на стария труженик и да признаем тяхното значение и за нас, и за потомството.

При днешното липсуване на свестни работници по делото на разработванието на езика, отсъствието на г. Богорова, колкото произволно и едностранчиво да работи той, би било една усетна загуба за образованието у нас.

Кой може да откаже всичката полза на българо-френския му речник, с когото се е ползувала до днес нашата учаща се младеж и до когото сами ние прибягваме всеки ден? Да не беше се потрудил г. Богоров, ние и до днес щяхме да бъдем лишени от това спомагателно средство за изучвание всемирният език.

Но да додем на предмета си. Първата книжка на българский речник, що имаме пред очите си, е един сериозен труд. Тя обема буквите А, Б, В и половината от Г. Всичките думи в нея са последвани от подробни тълкувания, с пояснения, подкрепени с примери, взети от народните поговорки и песни. Не можем да не забележим, че и тук г. Богоров е повредил на важността на труда си чрез прискръбната страст да изковава нови думи, без да обяснява на какви филологически данни ги е измислил, или пък на кое място е чул да се говорят. В избора и редението на думите не се съглежда никакво прието начало и несъобразностите бият в очи навсякъде. Понейде си изхвърля употребителна и общепозната дума само защото е чужда, а другаде туря цял ред такива, както в буквата А.

В буквите Б. В. и Г., при многото думи чистонародни и добри, като б а с к а̀ м, б а г р и л о (боя), б и р (данък), б л а з н я (руското: примамка), б л а н а (чим), б л я н (руското: греза), б о ж и ч о в е к (bon homme), б р а б о н к и (сачми), б р о д н и ц а (таласъм), б р ъ н к а (халка), в ъ р з о п (бохча), г л у т н и ц а (стадо вълци), срещат се думи, които ни по естеството си, ни по благозвучието си не могат да се приемат разумно. Тъй думите: а з с т в о, б а щ и н а р (патриот), б а щ и н а р с т в о (патриотизъм), б е з д ъ н к а (яма, пропаст, бездна), б и р и а ш (данник), б л і о ш к о (бъбрица, блядословец), б ъ л х о е д и н а, б о д к а (минута), б р а н и л о (щит), б р а н и-п р а в д а (министър на правосъдието), б р а н и ц а (черда, стадо), б р ъ в и (мустаки, въси), б ъ̀ р к о в е, б р е з а я (маска), б у т н и к, в а л к а р н и к (билярд), г о л е м а н (исполин, великан, левент), г о с п о д и н и! (господа или господиновци или господіе, според г. Бурмова), г р а д с т в о (политика) и проч., са или неверни, или непотребни, както видят читателите. Г. Богоров при

всичко, че имаме свои думи за някои предмети, кой знае защо, искал да ни наложи нови, досущ непонятни и неоснователни. При това, умишлено или по погрешка, са изпуснати от редът си много важни български думи, като б р и ч, б р и ш а или б ъ р с а, б ъ к а м, б у н т, б у н т о в н и к, г л е з я с е, г л е з е н, г л у м а, г л а м а в, г о р д, г и н а, г и б е л, в е д р и н а, в я н а, в ъ з п и т а н и е и много други още няма на редът им. Също е причудливо и правописанието, с което са написани думите му. Предлогът н а, тая неотемлема частица от народната ни реч, никъде не се среща и г. Богоров, който винаги се опира на простонародний език, в тоя с учай си противоречи и без никакво зазрение совести вместо: от трън на глог, пише: от трън в глог. Тоя фанатизъм в гонението на н а е необясним за нас. Като изброяваме тук неправилностите и непълнотата на първата книжка от г. Богоровия речник, ние ще споменем за още една непълнота, по-съществена, която не може да не удари в очи всекиго: твърде малко се срещат думи на цветя, растения, билки и други произведения на растителното царство, които почти всичките си имат названия у народа. Г. Богоров, който по частото си кръстосвание из България и по важността на занятията си трябваше да обогати речника си най-много с такива сциантифически и необходими за в науката и общежитието думи, не ни дава почти нищо ново и ученикът по ботаниката подир българский речник на г. Богорова не ще да знае ни едно дърво, ни една трева повече как се викат по български.

Ние направихме тия малко строгички придирвания на новий труд на г. Богорова, защото мислим, че както ние, тъй и публиката сме в право да очакваме от неговата дълговременна деятелност и доказана опитност в познаванието на българский език още по-съвършено и удовлетворително нещо.

Ние се надеем, че идущите книжки, които ще бъдат продължението на българский речник, ще са по-обмислено и по-внимателно работени, както се изисква за такъв труд, и българското просветено общество ще извърши дело от истински патриотизъм, ако материално

насърчи в трудното му предприятие почитаемия наш труженик-филолог г. Богорова.

. . . .

Природа или чудесата на светът, превожда от руски Д. Х. Бръзицов, първа, втора и третя книжка, Пловдив, централна печатница на Ед. Дионне, 1880.

Това са ред книжки с твърде любопитно и научно съдържание. В тях се разказва просто и вразумително за всичките знаменити феномени на природата и всякой може да намери един полезен прочит в тях.

Боят около Брацигово в 1876 год., написал Атанас Мишев, печатница Х. Г. Данов, 1881, стр. 80, на 8-на.

Ето един оригинален труд, който заслужва всякоя похвала. Г. Мишев просто и подробно разказва за събитията, които предшествуваха въстанието на Брацигово, описува ден по ден всичките перипетии на борбата му с нападателните башибозуци; споменува видните и принимавши в защитата на селото участие лица и всичко това с такава точност и добросъвестност, щото неговий труд ще бъде един скъп материал за историографът на събитията през 1876 г. В началото на книгата стои едно хубаво описание на селото Брацигово и околностите му преди въстанието. Желателно е, щото всички ония, които са били очевидци на това движение или участници в него и могат да пишат, да последват примера на г. Мишев и да изложат възпоминанията си писмено; нека бъдат уверени, че техний труд не ще остане без полза; инак ще бъде грешно да останат в забвение толкова интересни и потресающи сцени от мрачното движение, в което бъдещите историци и романисти ще черпят материал и вдъхновение.

Килия, комедия в едно действие от И. Х., представлявана в Свищов, Габрово, Русчук, Търново, Севлиево, Етрополе, Плевен, Цариград, Ловеч, Шипка и Варна, книгопродавниците Тодоров, Недялкович и др., Търново и Русе, 1881, стр. 22, цена 30 сантима.

Пак комедия! Пак драма! Избавете ни от многодрамие! Т. Станчев зарази народът! Едно време пишеше само г. Войников, но г. Т. Станчев почена и всичките бездарни книгомацатели и даскалчета последваха стъпката му, а днес гледаме, че всичките кундураджии и чизмари пишат драми, утре пъдарите ще напишат трагедии в стихове. Представете си някой си уста Генко, който непрестанно псува с найулични и мръсни думи своите още по-мръсни чирачета, удря им плесници, кара се, дърли се, доде се свърши книгата, и само един пророк Авакум би могъл да отгадае защо става всичката тая глъчка. И всичко това сдружено с най-дълбока безграмотност и варварщина. И тая комедия е имала огромен успех и се е играла в 11 града на отечеството ни!

Блажена публика!

[Кн. 3, юни 1881]

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Законоведец, повременно списание за законодателство, правосъдие и администрация, излиза засега три пъти на месеца, отговорен редактор Ф. Перец, бивший прокурор, броеве 14 и 15.

В изумителното безплодие на нашето книжовно поле, в жедността си да видим какво-годе учено произведение ний срещаме всяка книжка с голяма радост и се мъчим да се утешим с малкото, «защото, казват мъдрите хора, който се задоволявал с малкото, той добивал и многото».

Двете написани книжки ний посрещнахме не с помалко радост.

Най-напред ний се зарадвахме, както се радват въобще старите приятели, когато се срещнат подир дълго време с един отсъствующ другар. Сетне ний се зарадвахме, защото има най-подир какво да противопоставим на 41 списания и вестници, с които имат право

да се гордеят нашите еднокръвни братия сърбите. Най-подир зарадвахме се и за това, че се принасят още две книжки в съкровищницата на нашата едва-едва мъждеюща юриспруденция.

Но трябва да си обадим правото: двата надписани броя никак не ни укрепиха в първата радост, която скоро се замени от дълбока тъга.

За да стане с нас тази метаморфоза, не ни трябваше много време; не ни трябваше дълго изучване на съдържанието в казаните две книжки.

Достатъчно беше да ги прелистим; и ний видяхме едно: пустота!

Старият приятел ни се показа много изчерпен; надеждата, че има и ний да приложим нещо при нашата книжнина, отлетя; колкото за съкровищницата на нашата юриспруденция, ний я съжалихме, дето на първо време ѝ се пада да се пълни с подобни безценни стойности.

И наистина какво съдържат горните книжки: доклад за убийството на госпожа Скобелева и две-три решения от съдилища. Това е всичкото съдържание на цялата 14-а книжка. А петнайсетата не е по-богата; тя обема: превод от делото по убийството на султан Азиса и едно решение съдилищно.

И с това се задоволява редакторът на Законоведец, който надписва своето издание като повременно списание за законодателство, правосъдие и администрация!

Действително подир едно дълговременно отсъствие на Законоведец ний имахме, струва ни се, някакво по-голямо право да искаме от него не само два-три отчета на съдебни и все вечно криминални дела.

Ний трябваше да видим колко-годе едно приближение към обещанията, направени в първий брой на Законоведец, когато редакторът се появи на бял свят със своята програма:

«Ний ще тълкуваме всичките многобройни и разновидни клонове на законоведството, сиреч всичките правила, по които се управляват уредените човечески общества; ще разправяме за въпроси от държавно, както и от частно и международно право; според времето и обстоятелствата ще пишем органическа, административна, углавна, гражданска и други части на правоведството. С една дума, ний ще разгледваме всички питания, които се касаят до обществений живот на народът ни.»

«Затова нашето списание, казва по-долу Законоведец, се препоръчва не само на законодателите на народа ни, а особито на селските свещеници и учители. . . на нашите търговци. . . И на всеки българин, който иска да познае своите права.»

Няма съмнение, че това е програма, написана. . . за да се събират повечко абонати. Но пита се: бива ли човек да презира до една такава степен читающата публика; бива ли да обещава толкоз много, а да дава почти нищо; бива ли г. Перец да ни дава в последните си два с нетърпение очаквани броеве само съдебни отчети?

У нас произлязва един буен преврат; в политическо-обществений ни живот на всяка стъпка се появляват цяла маса въпроси, на които решението може да се очаква именно в статии на журнал, какъвто обещаваше да бъде Законоведец; в законодателството ни кипят нови проекти и закони; в народните събрания от високото на катедрите с разнообразно и многоцветно красноречие и нееднаква наука и опитност се разискват цял ред юридически и социални питания; и за всичко това в Законоведец ни дума.

И това е едно повременно списание за законодателство, правосъдие и администрация!

Наистина, ний сме съгласни, че по-добре колкото-годе, отколкото нищо; но тогаз недейте ни прави от възторг да падаме в пълно униние!

Повест. Един страшен лов за вълци в Русия, преведе от френски Т. Х. Маджунов, Сливен, печатница «Българ. знаме», 1881, 16 стр., на 8-на.

Горната книжка, както се вижда от надписът ѝ, е преведена от френски; но кой е нейният автор, ний не сме честити да знаем, защото това не е рачил да ни обади г. Маджунов, който е ученик от III клас на Сливенското реално училище. Трябва да си обадим пра-

вото, г. Маджунов е достигнал целта си, гдето с превода на тази книжка той се е занимавал с изучването на френский език. Но що му е трябвало да издава на бял свят ученический си труд? Малко ли подобни преводчета се търкалят по лавиците на нашите книжарници? Не стига ли да разваляме вкусът на българский читател и да му вземаме парицитѣ на вятърът?

[Кн. 4, юли 1881]

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Р а й н а К н я г и н я, драма в пѣт (вм. пет) действия от Д. П. Войникова. Издава Манол Мартинов. Браила, печатницата Х. Д. Паничков. Издание 2-о, с прибавка на 6 картини (в книгата ги няма!), стр. 104, на 8-на, 1881 г., цена 2 фр.

Драмата, която покойний Войников беше, по обичаят си, стъкмил от превъзходний роман на Велтмана, днес се появява вече във второ издание. Появлението във второ издание на едно от произведенията на Д. Войникова, мислим, ще зачуди мнозина по причината, че произведенията на наший припознат драматург изключително с агитационно направление имаха своето значение само в епохата на турското владичество. Това бяха творения, основани само на ефектни декорации и декламации и разчитивающи само на простодушието на разлюбопитствуваната народна маса. От изкуство, от дарование в тях имаше твърде слаби признаци и покойний Войников, който праведно се счита основател на наший народен театър и един от най-плодовитите на времето си книжовници, не по-малко заслужено може да се нарече бездарен писател. Впрочем, той никога не е мислил да създава художествени творения, нито е гледал да изяви творчески талант. Повечето негови драми, като: С т о я н в о й в о д а, К р у м с т р а ш н и й, П о к р ъ щ е н и е т о н а П р е с л а в с к и й д в о р, В е л е с л а в а и др., които имаха по онова време такъв огромен успех из цялото ни отечество, са имали за тема готови исторически събития из народната ни история и Войников не е сторил друго, освен да тури лица с исторически имена и да ги накара да говорят диалози, в които се излагат и развиват сухо, блудкаво и декламаторски разни действия и сцени, в които анахронизмът се сблъсква на всяка стъпка с педантизмът и отсъствието на фантазия. Точно такава е и настоящата драма. Читателят, ако вземе в ръка романът на Велтмана К н я ж н я Р а й н а (превод Груева, а не Мутева) и сравни с него драмата под същото име, ще види, че само ония фрази, които са взети буквално от романа, са прочувствувани и истинни; а всичко, що е паднало от перото на Войникова, не го бива. Затова романът, който при прочитанието потресява читателя до дълбочините на душата и изтръгва неволни сълзи, преобърнат във Войникова драма, е съвсем лошав.

Ние бързаме да обявим, че тук ние погледнахме на деятелността на Войникова от художествена точка и изказахме съждения, които всички, що са мислили сериозно въз тоя предмет, ще припознаят за справедливи и безпристрастни. Колкото за практический резултат от духовната деятелност на Войникова, никой не може да откаже, че той е бил огромен и неговите драми немалко съдействуваха за разбуждането на националното съзнание в народа ни.

Тук е добре да споменем, че освен исторически драми Войников е написал още две комедии: П о е в р о п е й ч в а н и е н а е д и н т у р ч и н и К р и в о р а з б р а н а т а ц и в и л и з а ц и я, които са несравнено по-сполучливи и интересни.

Н е ч а к а н а т а с р е щ а и л и Б о т у ш а р а (?) в б е д н а т а к о л и б а (нравствена (?) приказка), превел (от кого?) П. И. Горов; «честността докарва, а нечестието откарва», Русчук, печатница на Н. К. Жейнова, стр. 24, на 8-на (коя година?).

Ето как е написана по български тая книга: «Било (вм. беше) празничен ден Неделя (вм. недѣля). Църковите, (защо запетая?) из разсеяните околни села вече благовествували, че настава време за литиоргията (вм. литургия); насаде (вм. навсъде) се чувало (или

чуваше) камбанний звън (вм. камбанен или камбанният звън), по всичките пътища се вървели (?) тълпи богомолни селяне — майки, сестри и бабички със запрели очи (как запрели?) във венчанните си, които били (вм. биле) освобождавани (вм. изваждани) само по празниците (защо занятия?) из заточението на (в) с а н д ъ ц и т е, в които благодарение на доброто пазение, тие съвсем (вм. съвсѣм) биле ней загубили (?!) своята красота, ако и да са овехтели (?) някой (някои) по кроежа си.» Това е началото на книжката и читателят няма нужда от никакви по-далечни разяснения за достойнството й. Коя сила е накарала П. Горова да превожда?

Б ъ л г а р с к и н а р о д н и п е с н и из И. Богоровия книжатник, брой 1-й; «Господ не е избирало ами събирало», чини два петака растланчасти, потисник Б. Прошек, 1879 г., стр. 62, на голяма 8-на.

Тия народни песни са записвани от г. Богорова доволно небрежно; еднакви думи на разни места в същата песня ги е писувал различно и с прихотливо правописание; освен това в много песни едни стихове са подълги, други по-къси, което е една несъобразност, произходяща или от невниманието при слушанието и записованието песните, или от слабата памет на тия, които му са ги диктували. Ние знаем с каква строгост народът пази равно числото на слоговете, когато слага песните си. Но при всичко това сбирката има важност за нас, понеже в нея се съглеждат няколко песни, които, доколкото помним, не фигурират в издадените досега подобни сбирки.

Колкото за екцентричните и безсмислени думи на предната корица, като к н и ж а т н и к, р а с т л а н ч а с т и, п о т и с н и к, ние ги причисляваме към многобройните ония филологически нелепости на г. Богорова, които не заслужват освен смях и забвение.

Н я к о л к о д у м и з а у м с т в е н о т о, ф и з и ч е с к о и н р а в с т в е н о с а м о в ъ з п и т а н и е, съчинение д-ра Ст. Блекки, превел И. Е. Визирев (второ издание), Русчук, скоропечатница на в. «Славянин», 1881, стр. 82, на 8-на, цена 1 фр.

Забележителното съчинение на единбургский професор, в което се съдържат най-прекрасни съвети за младите, които встъпят в живота и желаят да се приготвят сериозно за научна и обществена деятелност, е книга, която препоръчваме на всякой българин. За съжаление, преводът, както и сам преводачът се съзнава в предговора, е посредствен и неудовлетворителен, което мъчно може да му се прости, като го е оставил такъв и при второто издание на книгата.

Т е м е н у г а, съвременни книжки за прочитание на всекиго. Книжка II, с приложение на стари български обичаи, песни, гатанки и проч., събрани от източната страна на Княжеството. Урежда Ил. Р. Блъсков, стр. 73, на 8-на, цена 30 стот.

Познатият по трудолюбието си педагогически и нравоучителен повествовател г. Ил. Блъсков продължава от време на време да списва книжки, на които простото съдържание и популярен език им дават възможност да се разпространяват из народната среда и да ползуват по-непосредствено жадните за прочит и наука селяни, преимуществено в източната част на България.

В книжката, която имаме пред очи, г. Блъсков дава на читателите си много добре подбрани повести в превод и оригинални, разни нравствени наставления и сбирки от разни хубави народни песни, обичаи, гатанки и пословици, които по своята достъпност и любопитност напълно отговарят на целта на г. Блъскова, и ние го сърадваме за тая неуморима и ползотворна деятелност в областта на възпитателната книжнина у нас.

С т р а ш н а т а н о щ и л и з а р о в е н и я ч е л о в е к в с н е г а. Превел и издава Хр. Никодимов, Русчук, скоропечатница на в. «Славянин», 1881, на 8-на, стр. 57, цена 60 стот.

При всичките политически вълнения, които тревожат духовете в Княжеството, при всичките неблагоприятни

обстоятелства за развитието на книжнината, ние с удивление съглеждаме, че вопреки лошата почва там никнат и цъфтят ежедневно, може да се каже, като буйни бурени, цяла вихрушка книги оригинални и преводи: комедии, трагедии, драми, повести, романи, едни от други с по-гръмливи и фанфаронски названия, едни от други по-блудкави, недодялани, недомислени, в които най-безжалостно се тъпче нашият мъченик език и в които недобросъвестността и невежеството тъй грубо владеят и тъй безочливо са изгонили изяществото, добрият вкус, смислеността, необходими за всяка една книга, а най-паче за едно белетристическо съчинение. Не е първий път, дето в страниците на «Наука» ние указваме на тоя прискърбен факт, на това ретроградство на наший умствен живот, на тоя бръз упадък на литературата ни. А което е още по-печално, то е, че изобилието на тия нехелити книжки е извикано от добрия прием, който им се прави от публиката в Княжеството, и от леснотата, с която се разпродават и пръскат от тях големи количества из народната маса, която, жадна за умствена пища, ги чете, разбира, вкушава и по тях ѝ се образува вкусът към изящното и ѝ се дават понятия неверни за задачата и важността на сериозната литература във възпитанието на един млад още народ.

А между това, ако извадим учебниците, ни една почти свястна книга не се появява да зарадва погледа сред това небивало развъждание на нелепи книги; ни един почти наш книжовник не е имал куражът да се отрече от упоителното вълнение на политиката и от користта, която днес е задушила всяко друго стремление, и да ни даде нещо добро и достойно да се посочи без зачервяване в тая литературна пертурбация.

Книгата, която стои в началото на тая статия, е от родът на книгите, за които споменахме. Ако г. Никодимов я е превел, то това е направил не защото действително е интересна за българина, нито пък че е горял от желание да принесе и той полза на народа си, защото в такъв случай той би отишъл да се поучи или да разпрати няколко течения от в. «Славянин» по плевенските села, но защото му се е угодило страшногръмкото название на книгата (не искаме да кажем, че у

него се е явило същото онова побуждение, което прави Т. Станчова да наводнява цяла България с драмите си). Повече нещо не е трябвало на г. Никодимова, за да реши, че тая книга е добра и необходима за българският народ, който в голямото си невежество още не е знаел, че имало човеци, заравяни под снега. От кого я е превел, не ни обажда, но това не е негова вина, защото ние сме готови на бас да се хванем, че наистина нейний съчинител е неизвестен и че той, като я е списвал, никак не е мислил за литературна слава, както г. Никодимов. Тя е една от ония книжки, които се продават от евреите по улиците на големите градове в кошове или изсипани на рогозки и които имат назначение да забавляват ямщиците и винопийците по кръчмите, а не да създават литературна известност.

За доказателство нека захванем да четем от началото: «С т р а ш н а т а н о щ и л и з а р о в е н и я ч е л о в е к в с н е г а. Глава 1.

Онзи, който не е живял в планините и никогаж не е виждал планини (олле!) няма да повярва на нашия разказ (ах!), а пък този разказ е взет от природата (що думаш!). Комуто са известни онези страшни виелици и снежни бури, които често се случават в планините и покриват със сняг равнините и долините тъй, щото и не могат да се узнаят (кои?), комуто са известни тези страшни снежни преспи, той лесно ще повярва на нашия разказ, тъй като тези случаи често се случват в планинските места. (Какъв стил изящен!)

За което ний ще говорим, то се е случило в тъй наречените Алпийски планини или в Алпите (!!?). Тези планини състоят от няколко гръбнаци, част от Алпите, тъй наречените Юрски планини или Юра (?) и пр.»

Тоя разказ много прилича на приказката за козите, която Санхо Панса разказвал една нощ на господаря си Дон Кишота.

Г. Никодимов, ако е твърде пристрастен към романите с надути имена и с фантастическо съдържание, нека прочете романите, които превожда и печата понастоящем г-н Д. Коцов в подлистниците на в. «Българин», но да ни избави от напечатванието на своите «страшни

нощи», които и така много се броят в хоризонтът на нашият литературен живот.

Детинство на Чарлз Дикенс (защо не Дикенса?), **от Аненска. Преведе от руски Димитър Х. Бръзицов, Пловдив, печатница и книжарница на Д. В. Манчов, 1881, 44 стр., на 8-на, цена 50 стотинки.**

Един лош обичай се е вмъкнал у нашите преводачи на руски книги, особено повести, щото вместо да употребляват глаголите в преминало определено време, то те ги употребляват в преминало неопределено, по примерът на русите, които нямат както нас определено преминало време и затова вред заменят определеното с неопределеното и ги конфондират двете и ако у тях тоя недостатък не се чувствува, и за тях е естествено да кажат напр. Иван сидел, вместо Иван седеше, то това не може да се допусне и в българский език.

Изречението Иван седял дава понятие, че оня, който ти казва това, не е видял Ивана лично, не е бил свидетел на седението му, а е чул от другиго и следователно не може да увери положително истинността на факта; а предполага се, че авторът на един роман е бил непременно очевидец на събитията, които ти разказва с такава точност и подробност, инак вероятността и свежестта на разказа отслабва пред читателя.

Ето защо във всичките почти европейски езици романистите излагат разказите си все в преминало определено време, като да са били очевидци на сцените действителни или родени от въображението им.

Книгата, която имаме пред взора си, е преведена от руски и преводачът било по незнаяние руский език, било по сляпо подражание е оставил глаголите пак в същото време, в което са и на руски, без да помисли, че ако за русите Иван сидел значи с безразличие: Иван седел и Иван седеше, то за нас не е същото. В същата погрешка падат и ония, които превождат от чески, който також де няма преминало определено време.

Покойний Л. Каравелов, който е живял дълги години в Русия и се е занимавал постоянно с руский език и литература, и той не е можал да избегне от влиянието на тоя русизъм или по-добре, неправилност, която се съглежда навред в неподражаемите му повести.

Ако се простряхме толкоз върху тая точка именно, то е, защото искаме да предвардим занапред всичките съотечественици, които превождат белетристически творения от руский език, който засега ни е най-главний и най-лесний посредник за запознавание със славянските и европейските литератури, да се пазят от неосторожното и неуместно внасяние в преводите на тая неправилност, която тъй грози.

Колкото за достойнството и своевременността на самата книжка Детинство на Чарлза Дикенса, ние ще кажем, че г. Бръзицов е прибързал. Не беше нужно да ни се превожда описанието на детинството на знаменитий английский романист Дикенса, когато нямаме още нито един ред на езика си от него и неговото име и литературно значение не са познати почти в България. За да ни заинтересува детинството на някой човек, трябва по-напред да ни заинтересуват със самите дела и личност на тоя човек. Друго щеше да е, ако г. Бръзицов преведеше историята на неговата литературна деятелност, на която Дикенс единствено дължи голямата си популярност, и да ни запознае със значението, което имат неговите романи в английската литература и общество.

Тоже бият в очи и странностите на правописанието му.

[Кн. 5, август 1881]

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Оценение на българските народни песни по формата и съдържанието им. Две сказки, държани в «Славянска беседа» от проф. Антон Безеншек, София, издание на «Славянска беседа», стр. 57, на голяма 8-на, цена 1 лев, 1881 г.

Професор Безеншек, макар и чужденец, види се, е голям ревнител за българската литература и горещ

ентузиаст особено към българските народни песни, за характера и поетическите прелести на които той е написал двете сказки, които имаме пред себе си. Ние не отричаме заслугата, която прави г. Безеншек, като се труди да хвърли повече светлина върху нашето народно творчество. Неговът труд има полза и важност за нас, в едно време, когато никой почти от нашите литератори и учени не е се посветил специално на изучението на тоя важен предмет — народната ни поезия. Ние сме слушали досега само възторжени възклицания от някои наши, които безразбор и машинално викат: «Това е скъпоценно съкровище! Това е светиня на България! От това зависи бъдещето на България! В туй е написано нашето минало, нашата история!» Но това са само възклицания по подражание и от национално славолюбие.

Както тях, и г. Безеншек е безусловен възхвалител на нашата народна поезия, с тая разлика само, че той се наима и да докаже това чрез анализът на песните, в които той намира на всеки стих поетически прелести и се възхищава от изнамирането на това неразкопано съкровище. По тоя начин г. Безеншек в своето оценение на бъл. нар. поезия не ни дава ясен и безпристрастен отчет за предмета, когото изучва; не се туря от точка на критиката и изкуството спрямо старата ни поезия, а просто прави един патетически панегирик, и то на един доста хром език, на достойнството на народните ни песни и във възторгът си той забравя всеки предели, които действителността и здравият разум поставят пред него; забравя хладнокръвието и безпристрастността, които се изискуват от един критик, особено при разглеждането на такъв сериозен предмет, и хвърля пред нас най-недостойните ласкателства. От някои стихчета, които паднали под погледа му, той приписва на нашата поезия степента и значението, което тя абсолютно няма и които ний, колкото и невежествени да бъдем в туй отношение и самолюбиви като народ, не можем да приемем. Ето например някои места из оценението на г. Безеншека:

«Един Хомер (?) ще си остане незабравим, додето ще трае песен на света, а тъй също и един Вергил (?) и Хораций; но ние не трябва да забравим, че под същий хоризонт, под който се родиха прекрасните песни на Хомера (!) имат си тоже своята люлка македонските, български народни песни и впрочем не е чудно, че в тях намерваме почти същата поетическа ценност, както и в старокласическите. (Г. Безеншек! Къде отивате?) И да се опознае учений свят веднаж с тези български народни песни, тогава ще може да преценява и българското мишление, и духът на българский народ, та ще да му даде онова почитание, което му се следва, от друга страна учений свят знае, че народ, който има такава народна поезия, има си тоже свое бъдеще в литературно отношение и е способен да завземе между културните народи отлично място; защото той си има своя прекрасна народна поезия, която е крайъгълен камик за изкуствена поезия, а посредствено и за цялата литература и по-нататък. . . Този Сборник (на Георги Розена) ще даде на просветений народ повод да се възбуди интереса за български народни песни в по-голям размер; и с този интерес ще расте към българский народ уважение по същий начин, както си придобиха напр. и гърците най-много със своите народни песни и поети уважение при «просветената класа на Европа». (С какъв клипав стил и с каква bonhommie г. Безеншек разсъждава за българската народна поезия!)

Ние не по-малко от почтений професор любим нашата народна поезия и не по-малко имаме желание, или по-добре, слабост да възвисим пред «просветената класа в Европа» нашите национални преимущества и собственост. Но ние от уважение към себе си, от почитание към истината, никога не можем да се съгласим с взглядовете на г. Безеншека и да поставим нашата народна поезия на еднакъв уровен с чудно изящната и разкошна поезия на Омира, и ако направим това, то само едни ние в цял свят ще го вярваме и ще се представим пред «просветената класа в Европа» фанатици, колкото невежествени, толкоз и смешни.

При това ние мислим, че ще придобием симпатиите и уважението на «просветената класа в Европа» не чрез нашите народни песни — произведения на тясното творчество на един народ, убит нравствено, изроден и

вскотен от гнетът на петстотингодишно робство, — а чрез науката, усвоението на новите понятия за хубавото и истинното, чрез стремлението към прогреса, който обновява, и към **свободата, която облагородява един народ**. Истина е, че гърците придобиха симпатиите ѝ даже обожението на Европа благодарение на своята поезия, но те бяха дали на човечеството Омира, Еврипида, Есхила, Софокла, Платона и цял ред велики философи и мислители, които и днес удивляват поколенията с висотата на своята мисъл, с изяществото на стилът си и с неподражаемата прелест на образците си, вечно поетически и вечно нови.

Ние сме на мнение, че когато искаме да говорим за нашата безизкуствена, наивна и мила поезия, ние не трябва да правим паралели с тая на Омира и Виргилия, или **Вергила**, според г. Безеншека, а да я гледаме като една археологическа драгоценност, като нещо наше, интимно, задушевно, избликнало из страдалческий бит на народа ни и сродно с нашите души, с нашето минало и възпоминания. Като такава тя има за нас неизразима прелест и нейното очарователно действие на сърцето и душата на българина никога няма да престане, додето той люби старината си и додето помни праотците си, техний завет, техните страдания. . .

Ние сами не се коснуваме до същността на предмета и да изкажем наший взгляд на него (за което нещо мислим друг път да поговорим), а направихме тия забележки само относително общите възрения на г. Безеншека върху значението на българската народна поезия. Колкото за самий разбор, когото той прави на нея, ще кажем, че г. Безеншек твърде старателно е преровил сборниците с народните ни песни и е представил доволно нагледно всичко онова, което, според неговото разбиране, има в тях хубаво, поетическо и оригинално. Той е подвел под правилата на пиитиката и естетиката възможно повече наши народни песни, като придружава всякой цитат и образец с нужните обяснения и тълкувания. В това отношение трудът му заслужва внимание, при всичко, че той гледа едностранчиво на предмета и не се отнася критически към това богато с добрини и с недостатки произведение на народното ни творчество.

При всичко това, ние повтаряме, г. Безеншек с това си изследване е направил едно похвално предначинание и ние се надеем, че няма да се мине много, когато и нашите книжовници ще се заемат с внимателното изследване от естетическа, филологическа и историческа (?) страна на това народно достояние, досега пренебрегнато и неоценено по критически начин, за да можем да извлечем и да узнаем от него всичко онова, което може да хвърли светлина върху гениият на нашата народна реч и наший обществено-национален бит.

Български народни гатанки, българска мъдрост — 777 гатанки, издава Тончо Маринов, книжка първа, София, скоропечатница на Янко С. Ковачев, 1879 г.

Ние препоръчваме книгата на г. Тончо Маринова, който се е потрудил тъй старателно да събере от народа и от издадените вече сборници и списания възможно повече гатанки, в които се крие нашата народна философия.

Ние желаем добър прием на трудът на г. Маринова, щото той да може да продължава да събира и издава всичко онова, което нашата народна фантазия и мировъзрение са създали.

Юнашките подвиги на руските доброволци в Сърбия, зверствата на башибозуците и пророчество за падането на Цариград. Преведе от руски (от кого?) Д. Х. Брързицов, издава М. Иванов, Сливен, печатница на в. «Българско знаме», стр. 32, на 8-на, цена 2 гроша, 1881 г.

В 32 тесни страници г. Брързицов е натрупал толкова важни предмети! И при това какъв слаб превод! И какъв лош език! За пример отваряме случайно и четем следующето:

«Несъмнени фактове потвърдяват (вм. подтвърдяват и запетая) че руските, що участвували в битките на боят (вм. войната) на славяните с турците, ся (се) противили до последний час с твърдо постоянство. Та-

кива били (биле) съотечествениците им при Бородин (вм. Бородино, г. Бързицов не знае география).

Битописците, историците (а кои са битописци?) които много малло (защо две л?) обичат да похваляват работите на технй (вм. техний) народ, както запример (!) Тер (това е M. Thiers. Г. Бързицов побългарява чуждите имена, като в. «Славянин»), много се зачудил за необикновеното юначество на русите. (Какъв смисъл излазя от тоя период?) И наистина (,) трябва да се припознае (,) че русите в битката на 29 октомврий имали свойства, които очертявали (характеризували) техний народ. Войниците (,) що паднаха на 26 октомврия, навярно пожертвуваха (преди два реда глаголите бяха в преминало определено време, сега ги туря в преходяще!) животът си не зарад някое установление от мнимото завещание на Петър (вм Петра. Г. Бързицов не знае българска граматика!) Великий.»

Тоя пример ни избавя от повече коментарии за прилежността, с която г. Бързицов превожда на български. Ние се надеем, че той ще вземе във внимание тия бележки, когато превожда занапред.

Наставления за изучаванието на стрелбата, с 26 фигури, утвърдено и прието в руската армия. Първа част. Най-ново издание на руский език, 1881 год., превел от руски и издал подпоручик Кутинчев. Издание I. Рушчук (!), печатницата на Н. К. Жейнова, 1881, стр. 167, на 8-на, цена 2 лева 50 сант.

Без да обръщаме внимание на пълният с русизми и неправилности превод на тая книга, ние я препоръчваме на нашите войници и офицери като единствената по родът си и полезността си за военното обучение книга на езика ни.

. . . .

Сифилис и въобще венерически болести, от д-р И. П. Любенов, София, Държавна печатница, 1881, стр. 58, на голяма 8-на. Цена 60 сантима.

За научната и полезна страна на тая книжка ние оставяме да съдят господа докторите и интересующите се. Ще кажем само, че ако тая книжка прави чест на трудолюбието на г. Любенова, тя в същото време изважда пред нас един доста безкнижен доктор.

Хубава Недялка или България под турското иго (1856). Драма в пет действия от Т. Н. Шишков, Русе, в печатницата на Н. К. Жейнов, 1881, стр. 97, на 8-на, цена 1 нов лев и 30 стотинки.

За да си съставят читателите едно ясно понятие за новото драматическо произведение на г. Шишкова, ний ще препечатаме началото и края на пролога, в който се изказва релефно както предмета, тъй и достойнствата на драмата.

ПРОЛОГ

Не е отдавна —
след Кримската война
в хиляда и осемстотин
и петдесет и шеста —
мома прекрасна млада,
на Павля Трампаджи
из града Тулча,
на име Недялка
(разглезено Денка)
една тя пролет липсва,
из бащини си двори
от Хюсейна Мустафа и
сеизина Василя.

Като разправя твърде патетически как пашата обезчестява и после накарва да убият Недялка, г. Шишков, който е голям поклонник на бога Аполона, свършва така знаменитият си по своята хронологическа поезия пролог:

И ангелската ѝ душа
там горе в небеса,
от бога нам изпроси
рожденнаго след года (1857)
за българский престол
Първи Александра
княза Батенберга (1879)

Наистина, и ние тъжим за госпожица Недялка, която чрез смъртта си стори твърде зла услуга на българската книжнина и на българский народ!

[Кн. 6, септември 1881]

БИБЛИОГРАФИЯ

Спомени от цариградските темници, от Св. Н. Миларова, София.

Книгите като Спомени от цариградските темници не се нуждаят от препоръка: Излезнало още лани, съчинението на г. Миларова е известно на всичката ни почти читающа публика и съчувствието, с което го тя посрещна, прави нашата длъжност и лека, и приятна. Нямаме да правим оценение на книгата. То е направено от многобройните читатели, които е имала, и похвалите, които можем да кажем за нея, ще бъдат слаби в сравнение с удоволствието, което са почувствували всички ония, които са си дали приятний труд да я прочетат. Малко книги са намерили такъв добър прием като тая. Тя съединява, при литературното достойнство, преимуществото на едно крайно интересно и привлекателно съдържание. Тия две качества обясняват успехът, който е имала, и й спечелват едно почетно място в нашата книжнина. Ний сме били петстотин години в постоянно съобщение с турците, но никого няма да учудим, ако кажем, че малко познаваме турското общество. Посред турците ний сме живели живот, отделен от тях. Различието на нравите, на народността, на вярата, съединено с омразата, която дели угнетений от угнетателя, ни е държало всякога на едно разстояние от турците много голямо, за да можем да проникнем във вътрешний им живот и да се запознаем добре с него. Като изучение на турското общество, трудът на г. Миларова е единствен в книжнината ни. Цял ред разкази, написани в гладък език, поръсени със сладка поезия, ввождат ни в най-скришните кътове на турский бит, разкриват ни най-трогателни драми, тайната на които тъй мъчно може да проникне

през високите и злокобни зидове на харемите. Дали всичките тия разкази са истинни? Каква е в тях частта на истината и частта на измислицата? За читателят важното е не дали разказите са истинни, но дали са вероятни. Ний сме уверени, че няма да намери нищо невероятно в тях оня, който знае по-отблизо турското общество. Измислицата и фантазията не са чужди в тях, но ний сме наклонни да вярваме, че те влизат само доколкото е било нужно, за да украсят и да направят по-привлекателна действителността, без да им повредят да останат верни картини от турский живот и нрави. Страниците, които посвещава на себе си авторът, съединяват всичките тия разкази в едно цяло, и ако и тия страници да заимат сравнително най-малко място в книгата, те не са най-малко интересните и любопитни за четене. С увлечение се чете всичко онова, което се отнася до автора: паданието му в темница, животът му, занятията му и развлеченията му в затвора, избягванието му, скитанието му из околностите на Цариград. Всичко това впрочем прави част от една от най-интересните и трогателни страници на съвременната ни история. Скромността, с която авторът говори за себе си, удвоява интересът, с който се чете тая част от трудът му. Нищо прекалено, нищо отегчително. Разказът на страданията се съгласява с възрастта, в която е минал през тях, тая възраст, в която са цели още крилата на надеждата, в която е тъй хубаво да се страдае за едно хубаво дело.

Съчинението на г. Миларова е написано първоначално на хърватски, но това не ни отнима правото да го считаме за оригинален труд. На хърватски то се е посрещнало най-съчувствено от публиката и от печата, който го е еднодушно похвалил. Обнародвано най-първо в подлистник във в. Обзор, то се е появило отсетне в отделна книга. То е преведено на български от г. г. Спаса Вацова и Христо Белчева, и двамата талантливи момци, които са изпълнили трудът си с всичката съвестност на един приятелски дълг.

Ръководство към всеобщата история—средните векове. Съставил Д. Иловайский, превел Н. Михайловский.

Нашите училища дълго време още ще куцат от ли-

шение на добри учебници. Една от най-големите грижи на Дирекцията на просвещението тука и на Министерството на просвещението в Княжеството е да направят всичко, което им иде отръки, за допълнението на тоя недостатък. От Освобождението насам са излезнали наистина доволно учебници — повечето, ако не всичките, преводи, но за жалост и за много от тях може да се каже същото, както за повечето преводи, които имаме. Или книгата е зле избрана, или преводът е лош, а често се срещат и едното, и другото.

Г. Михайловский, който е превел преди няколко години старата история на г. Иловайский, снабдява нашите средни училища с едно добро ръководство към всеобщата история. Името на авторът му и многочислените издания, които е имало, достатъчно го препоръчат.

В и л х е л м Т е л, драма в пет действия от Шилера, превел Бръзицов.

Г. Бръзицов, познат по ревността си да превожда на езикът ни чужди произведения, напоследък е превел едно от първите творения на Шилера. За жалост той е превел Вилхелма Тела не от оригиналът, но от френски. Шилер е от ония писатели, за които заслужва человек да научи езикът, на който са писали, за да може да чете в оригинал безсмъртните им съчинения. Те губят в превода, както разкошните тропически растения, пренесени под суровото небо на северните страни и отглеждани в оранжерии с изкуствена топлина. Колко повече трябва да изгубват, когато са пък преведени от превод на други език. Съчинения като Шилеровите трябва да се превождат направо от оригиналът и за да се предприеме тоя труд, иска се съвършеното знание на езикът, от който се превожда, и на езикът, на който се превожда. Г. Бръзицов е пропуснал доволно груби недостатъци по езикът в своят превод. Той не е посветил на делото си всичкото онова внимание и прилежност, които се дължат на едно образцово съчинение, гдето най-силните и хубави чувства са изказани и предадени с вълшебството на геният.

Ш е к с п и р о в и д р а м и, съкратени и наредени на повести от Л. Касърова и Ив. Каранджулова.

На езикът си нямаме досега ни едно съчинение от Шекспира. Г. г. Касъров и Ив. Каранджулов са помислили, че няма да им се разсърдят, ако запознаят по-първо децата с безсмъртните съчинения на най-великий драматический писател. Те са решили да дадат на децата ни целий Шекспир в малки приказки и са издали вече две: В е н е ц и а н с к и й т ъ р г о в е ц и Ц а р Л и р. Приказките, просто и ясно изложени и написани в добър и вразумителен език, се четат с голямо удоволствие. Авторите са напълно постигнали целта, която си са задали. Книжките се препоръчват още с добрий си печат и с евтината си цена.

С т а т и с т и ч е с к и й к а л е н д а р н а С т а р о з а г о р с к и й д е п а р т а м е н т з а 1882 г о д и н а. Нареден от Старозагорската префектура.

Старозагорската префектура заслужва всяка похвала за идеята, която е имала да нареди и издаде горний календар. Тя дава един пример за подражание на всичките префектури. Разнообразните исторически, географически и статистически бележки и сведения, които съдържа календарът, правят от него една книга полезна не само за жителите на Старозагорский департамент, но и за всекиго въобще. Той е пълен със статистически сведения както за Старозагорский департамент, тъй и за цялата Област, които могат да потрябват на всяка минута, но които напразно би си бил човек главата да търси където да било другаде. В държави, няколко десетини пъти по-големи от нашата, човек може, щом поиска, да намери такива сведения, у нас това е невъзможно. Областното ни правителство е длъжно да запълни тая нужда, за което не се иска особено голям труд. Вън от статистическите сведения, които сами по себе го правят твърде ценен, календарът съдържа няколко статии, и именно: кратки бележки по управлението в Източна Румелия, исторически бележки за града Стара Загора, злодеянието на 1 март 1881 г. и живота на Н. И. В. Александра II, написани хубаво, които всеки ще прочете с удоволствие и интерес.

[Кн. 11—12, февруари—март 1882]

БЕЛЕЖКА ОТ РЕДАКЦИЯТА

НИЕ С ОСОБЕНО БЛАГОДАРЕНИЕ ВМЕСТИХМЕ изложените тука твърде любопитни речи, които г. Д. Стамболов имáл добрината да събере и съобщи на «Наука». От тях може да се заключи какъв драгоценен материал представлява македонското наречие за българските и въобще славянските филолози. При всичкото вредно влияние, което в продължение на много тъмни векове са могли да упражнят върху македонский език сърбизмът, елинизмът и други чужди елементи, тоя език и до днес съхранява в себе си думи толкоз чисто славянски, колкото и хубави и които се не срещат в говорът на българите в Тракия и Мизия. Любопитното е, че в македонското наречие има думи, които ний напразно сме сматряли до днес съвсем за руски, като: копито, мочь, поздно, стреме, тучно, трем, тетя и др. Такива чисто български речи могат да се наберат със стотини в македонските песни на братя Миладинови, както и в говоримий език на македонските българи. Но почти никой от интересуващите се не обръща внимание на това неразкопано още богатство; нашите малцина филолози или лица, които се интересуват с развитието на българската реч, игнорират Македония и езикът ѝ, а между това без изучението на македонский език немислимо е пълното знание на българский и каквито усилия и да правим, за да разширим областта на българската филология и да внесем светлина в нея, ний няма да успеем да направим езика си нито по-богат, нито по-чист, без помощта на тоя свежий елемент — македонското наречие.

Ние бихме желали, щото нашите филолози да се оставят вече от дребните разпри и борби за отживелите ы, і и други безсмислени неща в правописанието ни и да се завземат мъжки да търсят и събират думи за българския речник, който и до днес блещи с голямата си нищета. Тия думи ще ги намерят в голямо изобилие във всичките затънтени краища на нашето обширно отечество: в тайнствените родопски планини, в Доспатът, при Шар планина, при Охридското езеро. За жалост, нашите филолози работят в твърде тесни рамки; самооблъщението или упорството в някои собствени вярвания заместят у тях съзнанието за важността на задачата им и сериозното взиране във всичката обширност, разнообразие, видоизменение на тоя подвижний изразител на человеческата мисъл — езикът, който постоянно прави нови крачки в развитието си, под влиянието на разни социални и исторически обстоятелства. По тая причина нам е тъжно, като гледаме г. Богорова да пренебрегава естествений извор, отдето трябва да черпи за езикът ни, и блуждае в някакви тъмни ъгли на фантазията си, отдето ни влачи новоизковани и смешни до срам речи, с цел да обогати езикът ни,а изхвърля други — общеприети и вродени вече в народната ни реч думи.

Ний се надеем, че поне г. Н. Геров, за когото слушаме, че и днес работи отдавна захванатий си български Речник, ще има по-широк взгляд върху това дело и ще да снабди речника си с всичко, което се е съхранило чисто българско в отношение на езика в устата на народа и в неговите песни, и всичко, което е създадено ново в езика под влиянието на последните събития и което, благодарение на нуждата и навикът, е вече неотемлема част на народната ни реч. Ние разбираме тука повечето от ония думи, които се вмъкнаха в езикът и книжнината ни през последните тия години и добиха, тъй да се каже, право на гражданство у нас. На критический поглед на един строг пурист те биха се показали не съвсем български и даже не в съгласие с основните закони на езика ни. Те са може би русизми, може би галицизми, може би неологизми, създадени от случаят и от нуждата, която не прибягва за съвет при филолозите. А между това тия думи се говорят, пишат, разбират от народът или поне от мислящата част на народът. Какво трябва да ги правим в тоя случай? Да ги изхвърлим ли? Според нас — не!

Нека ги обсебим, нека ги запазим като едно обогащение за езика ни и наместо да ги изхвърляме и да ги заместяме с д р у г и б ъ л г а р с к и думи, неизражающи напълно значението на гонените речи и неизвестни даже на народа, нека ги оставим на мира и да вървим напред. Езикът ни е беден от изражения, от обрати, от форми, които да изразят новите понятия и хилядите нови идеи, проникнали в нашия умствен кръгозор заедно с толкова нови обичаи и явления в живота ни. Нам трябват думи. С няколкостотин думи само не може да се развива един език, не може да се създаде една литература. Трябва ли ни една дума, ние можем да я потърсим в народа, не намерим ли я, нека я вземем от най-ближний нам славянский език — от руский. Но ще извикат: това е русизъм! Русизъм! А отде са взели руситe тая дума? Не от славянский език ли — майката на всичките славянски наречия? Защо русите да имат право да се ползуват от това съкровище, а ние не? Доволно е една реч да има славянский корен, и ние смело можем да си я усвоим. Това е предпочтително, отколкото да взимаме от съвсем чужди за славянский идиом езици или от наковалните на дяда Богорова. Па най-после русизмите в езика ни не са една беда. Немислимо е да нямаме русизми в езика. Ние приехме от русите образованието, светлината, освобождението си и заедно с тях цял един език — който днес се счита наш чисто български, но преди четиридесет години пуристите, ако да ги имаше, щяха да го назоват р у с к и, защото го не говореше народа. Днес думите о б р а з о в а н и е, о т е ч е с т в о, с в о б о д а, н а ч а л н и к, в ъ з п и т а н и е, в с е м и р н о в ъ л н е н и е не глождят никому, но ако се позамислим, ще видим, че ний ги взехме непокътнати от руский език, з а щ о т о н и т р я б в а х а, и сега ги пазим к а т о б ъ л г а р с к и. И те действително са български. Вместо да имаме език, състоящ само от думи, които ги говори народа, а такъв език ще бъде твърде беден, по причина на тесний умствен кръгозор на нашия народ, който е остал чужд на цял мир от нови идеи и понятия, за които никога не е мислил и следователно не е ги изражавал, то нека да се сдобием отдето ни иде понаръки с потребните думи и навикът и времето няма да се забавят да им предадат български колорит, както

това се случи със стотини други. Ние сме млад народ. Ние не можем да не заимствуваме. Ние нищо нямаме свое, нищо не сме създали в областта на науката. Да заимствуваме днес, то е да печелим.

На 1876 г. речта к о н с т и т у ц и я беше китайска дума за нас, в 1882 г. най-простий селяни в България ще се обиди, ако покажеш, че той я не разумява! Както нея, тъй и много други галицизми приеха право на гражданство и станаха достъпни и разбирани от най-простите умове. Без фанатизъм, без самомнение нека вървим напред. Ний нищо нямаме. Няма що да изгубим, имаме само да спечелим. Ако се приеме по необходимост една чужда дума в езика, утре се намери някоя българска със същото значение, то и нея да приемем. По-добре! За едно понятие ще имаме две изражения, но които с времето ще сдобият непременно някакви малки оттенки. Нека дадем простор на мисълта, живот на красноречието, въздух на поезията: нека дадем п о в е ч е и п о в е ч е д у м и на езика си. Всяка една нова дума е едно приобретение, една мисъл повече за нас. Да се заключим в тясната рамка на езика ни, какъвто е бил преди двадесет години или какъвто го има с а м о в устата на селяните и да не обръщаме внимание на всичкий прогрес, когото е той направил до днес, то е да се затваряме в миналото — тясно, сиромашко и печално, — да отричаме историята, да забравяме настоящето, което е бъдещето, и да отритваме всичко онова, което е донесла в езика ни ново борбата, сиреч светлината. Нека събираме всичко, що е наше забравено, но без да изхвърляме чуждото, прието и необходимо; многото в един език не е излишък, а богатство; колкото повече думи, толкоз повече понятия, толкоз повече материал за нови форми, толкоз повече цветя за венеца. Езикът на един народ се обогатява и облагородява чрез литературата, а литературата се прави не от ония, които се боят и тръпнат пред всяко слово, което има вид да волнодумствува, и които чувствуват нервически спазми пред едно пропуснато і, пред едно не на място употребено ж, пред една реч, която не фигурира в словаря на Миколошича, а от ония, които п и ш а т, т. е. които служат на мисълта, а не на буквата и без филологически претензии изказват си мислите, тъй както ги мислят и както знаят, сиреч естествено, свободно, като имат само

… прогреса. Според нас една книжка, хубаво написана, принася по-голяма полза на езикът от двадесет вещи граматики; всичките **книговищ а** не чинят нищо пред една щастливо изказана на български мисъл, независимо от бръчките на пуристите и препънките на граматиките. Според нас, не граматиките са, които ще изработят и разхубавят езика ни, а хубавите списания на тоя език. Една идея, изказана хубаво и енергически, не са забравя и формата, в която е изказана, въпреки постановленията на пеантизмът, става и тя хубава и приета. Нас не трябва да ни удивлява това, дето езикът ни и в книгите, и в говора не е вече досущ тоя, който се е употребявал преди 20—30 години, нито пък — че книжовний език се е отдалечил от селянский. Това е явление естествено и нормално в развитието на езика ни. Както се изменяват обичаите, облеклото, понятията, възренията, тъй също се изменява и езикът. И той крачи напред. Един закон управлява прогреса. Безсмислено ще бъде да искаме да накараме един цивилизован българин да обуе гащите и да нахлузи шапката на един първобитен още наш селянин; смешно ще бъде, ако хванете да препоръчвате в градищата отживелите български обичаи, които под мановението на напредъка съвсем са се изменили или изгубили; жестоко ще бъде да карате един просветен, един мислящ человек да мисли и да пише, както мислил неговий дядо, както говори неговий брат селянин в заглъхнал някой кът на Родопите. Това ще бъдат усилия колкото смешни, толкоз и безполезни. Миналото няма да се върне назад. Каквото и да правим, старите обичаи, поне в градовете, издъхват и ще умрат съвсем под натискът на новите идеи и на новите елементи, които се внесоха в живота ни; народните песни — тия мили произведения на младенческата мисъл на един простодушен народ — при всичките френетически викания на ентузиастите — и те ще се забравят, както и се забравят вече, по неумолимий закон на логиката на развитието, защото новото поколение търси храна здрава, животворна, не намира в старинната поезия образ за своите нови идеали, не се задоволява вече с миналото и иска то само да мисли, да действува, да създава, тъй както му диктуват новите потребности, както изисква новото време — време на прогрес и превръщания. Народните песни, като остаят за нас винаги един неизчерпаем източник за сведения по народний бит и мировъзрения на българите, един богат материал за езика ни, ще да бъдат в същото време една археологическа драгоценност, която наумява миналото и няма нищо общо с новите потребности на нашето време. Ние не трябва да се страхуваме, че се отдалечаваме постепенно, но чувствително от понятията, обичаите и езикът на българский селянин. Това е фатален закон на прогреса. Трябва да се върви напред към новото, към жизненото, в широкото. Вместо да се мъчим да се не отдалечаваме от селянина, нека го направим да доде той към нас; нека го изучим, нека го направим съпричастник на светлината, на която се радваме ние; нека направим застоят да върви; нека да дадем на напредъка простор, без да го закачаме отзад с куки. . .

[Кн. 1, юли 1882]

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Ръководство по всеобщата история. Древнята история, в две части. Съставил Р. М. Каролев.

Учебникът на г. Каролева има преди всичко това достойнство, че е оригинален труд. Малкото учебници, които имаме по всеобщата история за средните училища, са всичките преводи. Първи г. Каролев се наема да извлече полза от многогодишний си опит като учител и да състави учебник по тоя предмет на езикът ни. С една откровеност, която му прави чест, той казва в предисловието си, че ръководството, което е написал, е компилятивен труд. Историята се не измислюва и на разни европейски езици има прекрасни учебници по историята. Да състави по тях учебник, пригоден за нашите училища, като се ръководи от учителский си опит, в това е състоял трудът на г. Каролева и тоя труд той го е извършил сполучливо. Той е дал широко място в своето ръководство на историята на Гърция и на римляните, изучванието на която има най-голям интерес за учениците и за всеки образован человек. Историята на

Гърция и на римляните представлява широко поле за изучване на всичките социални, политически и нравствени въпроси, които са вълнували, вълнуват и всякога ще продължават да вълнуват и занимават човеческото общество. Доколкото е позволявал обемът на ръководството, г. Каролев е дал доволно широко място в него на всичките явления от господарствений и обществен живот на двата народа, като се е старал да избягва всичките ония сухи и маловажни подробности, които безполезно и вредително уморяват паметта на учениците. Ще забележим, че в историята на римляните е направено важно опущение: никъде не виждаме да се говори за религията им. Г. Каролев не казва за кои класове в средните училища предназначава своят учебник. Под името средни училища у нас продължават да се разбират всичките училища, които носеха доскоро общото название класни. Ръководството на г. Каролева напълно отговаря за първий курс от средните училища. За по-горните класове, които съставляват вторият курс от средните училища, той е засега напълно пригоден за ония от тях, които имат чисто реално направление. В Северна България гимназиите са разделени на реални и на класически. У нас такъво разделение не съществува засега. И двете ни областни гимназии са преимуществено реални. Но и потребно е и необходимо и в двете след първий курс курсът да се раздели на два, единий с класическо, другий с реално направление. Тоя въпрос, за който ний пътем само споменуваме, заслужва да се изучи и да получи решение колкото се може по-скоро. За класическите гимназии, гдето трябва да се обърне особено внимание на изучването на историята, учебникът на г. Каролева не е достатъчен. Но при няманието на други, той може, догдето се сдобием с по-пълни и по-пространни учебници по историята, да послужи за ръководство и в тия училища, като оставя на учителя да даде по-пълно развитие на предмета на своето преподавание.

Учебник по ботаниката за средните учебни заведения в България. Приготвил Михаил Георгиев.

При съставянието на учебникът по ботаниката двоен

труд е предстоял на г. Михаила Георгиева: системата на изложението и названията на растенията на български. Г. М. Георгиев е употребил шест години наред да събира между народа българските названия на растенията. В това той принася една неоспорима и голяма заслуга. За да сполучи, искало се е не само дълъг, старателен труд и търпение, но и основно знание на предмета. Ако не е напълно сполучил, той е направил възможно събиранието на всичките названия на растения, които има на езикът ни и които трябва да се търсят по всичките кътове на Българско. Пълното събиране на всичките български названия на растенията изисква и много време, и труд на мнозина. Г. Георгиев е положил основата и е извършил, може да се каже, най-важната част от тоя труд. Колкото за системата на изложението, тя не ни се види дотам сполучлива. Тя прави трудът на г. Георгиева добър повече за спомагателна книга при изучванието на ботаниката, отколкото за ръководство, по което учениците да учат тоя предмет. В него е употребена раздробителната система, по която са съставени едновремешните, та и сегашните ни почти учебници по граматиката и която прави тъй затруднително изучванието на тоя предмет в нашите училища. Достатъчно е да отвори человек учебникът на г. Георгиева, за да се убеди в това. Употребена е в него почти катехизическата система на изложение без питанията. Понятия, които са свързани и които, съединени, могат да се усвоят лесно и без труд, са разделени, раздробени и всяко от тях ученикът трябва отделно да го учи и в неговий ум те се естествено разсипват и вследствие на това с мъка се научват, а лесно изветряват из паметта. Немалко затруднителност представлява в учебникът нарежданието при всякой клас растения на много имена, с много малко или никак обяснения, тъй щото на ученикът се пада просто да трупа в главата си имена безсъзнателно и безцелно. Като казваме тия недостатъци на учебника, не искаме ни най-малко да кажем, че той е без достойнства. Ний указваме на това, което му вреди, за да отговори напълно на предназначението си като ръководство по ботаниката в средните ни училища. Нека споменем най-после, че добрите и многобройни рисунки, с които е украсен учебникът, му придават една голяма цена.

царуване. — Из българското въстание в 1876 г. — Дневници на един бунтовник. От А. Шопова.

Трудът на г. А. Шопова се печаташе в подлистник в Б. глас, гдето мнозина са чели, ако не всичките, а то някои от писмата, или по-право дневниците, от които състои. Издаването на тия дневници в отделна книга ни позволява да си съставим едно понятие за тях и да съдим за достойнството им. Досега нищо цяло не се е писало за въстанието в 1876 г. С нетърпение чакахме да видим трудът на г. Шопова, в който се надеехме да намерим няколко поне страници от тая велика драма. За жалост нашите очаквания не се оправдаха. Наместо онова, което търсихме, ний намерихме в трудът на г. Шопов един бледен и блудкав роман. Един охтичав бивши заточеник разказва в дълги и широки писма и дневници, изпълнени с плитки и неврели, и некипели разсъждения, размишления и философствувания, любовната си история с една млада българка, която се е завърнала наскоро от Русия, дето е родена и възпитана. Ний имахме търпението да изчетем всичко това, готови да простим за трудът, който сме си дали, ако намерим нещо от онова, което ни обещава заглавието на книгата. Страниците, посветени на въстанието, захващат най-малко място в нея. И тука г. Шопов не е могъл да ни представи вярно нито събитията, нито людете. Той не е могъл да схване нито причината на въстанието и я търси в приготовлението на турците да колят християните, в даноците, които били станали много тежки, във всичко освен там, дето е тя. Въстанието в 1876 г. не е едно събитие размислено, решено после дълги разчети и разсъждения, и в това състои неговото величие, и затова и можа да има велики сетнини. То е взривът на едно кипение, което се е готвило пет века, което се е образувало от петвековни страдания. Всичките въстанически чети, които са навлизали в България в разни времена, са имали написано на знамето си: смърт или свобода. Тия думи бяха тоя път викът на целий народ, уморен да тегли, готов, решен по-добре да умре, отколко да живее в робство и в унижение. Не случайни събития, не лъжи и измами подигнаха въстанието в 1876 г. Това сам Шопов го мътната съзира и на много места той противоречи

сам на себе си. Бенковски, който изпълня всичкото въстание с името и делата си, ни се представлява смешна бъбрица. Той се вижда първи път с Шоповий бунтовник и ето що прави: сяда на шалтето по турски и захваща през дълги 9 страници да му развива т е з а т а, че селянинът е по патриот от гражданина. И разсъжденията, и повторенията, и сравненията, едно от друго по-блудкави и по-безсолни, следват безкрай, едно след друго. На всяка минута вам ви се иска да видите краят на всичко това, от уважение към името и паметта на Бенковски, и не, и дохождате на края, ако търпението ви е дотолкова голямо, щото да продължавате да четете, и ви е страх да няма още. Шопов е искал да пише за въстанието, но като е видял, че това не му е по сила, той се е заловил да пише роман. Някои дневници, четени отделно, могли са мнозина да увлекат и да ги измамят върху стойността на цялата книга. Доволно е человек да прочете два-три, за да открие в тях поразителна бедност от мисли и идеи. Падне ли се под перото на писателя една мисъл, една муха, един гълъб, едно какво да било сравнение, той не ги напуща, додето не изчерпи всичкий си запас от думи. Отличителната черта на писателний му талант е неизчерпаемото преизобилие на думи. Мухата ще бръмчи, ще лети през цели три страници, посред разсъждения, мъдрувания, сравнения, на които тя е причината, изворът, предметът, началото и конецът. Бунтовникът се влюбва в Олга. Олга е хубавица, най-голямата хубавица на света. Прекрасно. Но това не стига на Шопова и Олга става истинен б о г о ч е л о в е к, с и м в о л ъ т на добротата и любовта. Всичките жени трябва да носят името Олга, ако искат да са истинни жени, защото и бог обичал, и естеството не обижавало името Олга. Бунтовникът ще завещае на сестра си само едно нещо: името Олга, той ще ѝ каже да дава това име на всичките си деца и унуки. И той се провиква: «Жени, провъзгласете се всички Олги, защото тъй ще бъдете добродетелни и любезни, тъй ще бъде вашата хубост величествена (!) и истинно человеческа (?!).» Откогато се влюбва в Олга, той открива, изнамерва (!), че има особени нерви. Тия нерви, които ги създават в него ситните и бързи редове на едно Олгино писмо, добиват и названието си «Олгини нерви» и докторите се

призовават да дойдат да ги изнамерят, за да увековечат и него, и себе си, и нервите изпълнят цяла страница. Олга минува през едно село. Хубав случай за Шопова да напълни цели страници с разсъждения за паниците и лъжиците, за кашата, за нощовите и огрибката. Какъв интерес има за нас панагюрското въстание! И колко недостатъци бихме простили на всяко съчинение, в което се би говорило за него. Трябваше писаното за това въстание да е от г. Шопова, за да бъде тъй досадно и отегчително за четение, както е неговото Десетдневно царуване.

Патриотизмът, от А. Салиера. Превел от френски Н. А. Начов.

Ето една книга със здрав и полезен прочит. Най-голямата сила, най-здравата опора на едно господарство е патриотизмът на гражданите. Колкото и обширни да са границите на една държава, колкото и многобройни да са войските ѝ, ако тая добродетел я няма у гражданите, тя е осъдена на разстройство и пропадание. Само граждани, проникнати от тая добродетел; знаят да турят интересите на държавата по-горе от частните си интереси и са способни, в мирно време, да работят за величието и благоденствието на отечеството, които могат да се достигнат само чрез трудът и усилията на всички и, във военно време, да проявят оная храброст и самоотвержение, които печелят победите на бойното поле. Авторът на горнята книга е развил сполучливо тия понятия, които е подкрепил с изобилни примери от историята. Книга с подобно съдържание се препоръча сама. Г. Начов принася истинна услуга на книжнината ни, като я обогатява с преводът на това съчинение. Той е вече известен на читающата ни] публика. Преводът на съчинението на Салиера се отличава с гладък и чист език, както всичко, което г. Начов е писал или превел досега. Ний желаем многобройни читатели на трудът му.

Малка христоматийка, от П. Р. Славейкова.

Г. П. Р. Славейков е издал тая малка книжка за образец на бъдещите издания от Христоматия, върху които работи и които, както се учим, щели наскоро да бъдат готови за печат. Нам ни е драго да слушаме, че г. Славейков се е завзел за съставлението на такива книги, които са толкова неизбежни за изучаванието на българский език. Малката христоматийка, която е издал засега, съдържа три стихотворения, обнародвани вече, няколко народни песни и две-три приказки.

Начала от ботаника, от Й. Д. Хукера, превел Д. Т. Душанов.

Началата от ботаника на Й. Д. Хукера са написани за селските училища в Англия. Г. Душанов е бил доволно честит в изборът си, като ги е превел на български. Те отговарят напълно за първите класове на нашите средни училища. Методическото и ясно изложение, употребено в учебника, позволява на ученика лесно да усвои всичките основни и първоначални познания по ботаниката. С помощта на тоя учебник, в който е изложен списък на растения, които могат лесно да се добият и развъдят, учителят ще може лесно да направи сбирки от сухи цветове и части от разни растения, както и да устрои училищна ботаническа градина, при която само и изучванието на тоя предмет може да бъде въистина полезно.

Хроника на Руско-турската война (1877—1878). Преведе от английски Д. П. Минков.

Под горнето название са събрани писмата върху последнята война на дописниците на Дейли Нюс г. г. Мак Гахана, Арчибалда Форбса, Пирса и други. Първий том, който е превел г. Минков, съдържа дописките от отварянието на войната до преминуванието на Дунава от руските войски при Мачин. Г. Минков обещава да преведе и печата и другите томове. Желателно е да удържи своето обещание. Излишно е да говорим за достойнството на тия дописки, които, събрани по хронологически ред под горнето название, позволяват да

следва човек събитията на последнята война с всичкий животрепещущ интерес на актуалността, и които г. Минков е сполучливо превел. Издаванието на тая книга толкова повече е ценно, че едва ли има, за жалост, и досега написано нещо за войната, която се предприе и извърши за нашето освобождение. В нея най-сетне участвува Българското опълчение, подвигите на което тъй живо ни интересуват, а и за неговото участие нямаме досега нито какви-годе записки.

Пръв годишен отчет на Областната реална гимназия в Пловдив за учебна година 1881—1882.

И двете ни областни гимназии издадоха тая година за първи път годишни отчети. Това е един добър обичай, който е желателно да се следва и занапред. Имаме пред очите си само годишний отчет на Пловдивската гимназия. Освен сведенията, които дава за училищното дело въобще, той съдържа три интересни статии, именно: за изучване на българский език от г. П. Р. Славейкова, допълнение към аритметиката от А. В. Шоурека и кратък отчет на реалната гимназия от началото на отварянието ѝ до днес и едно стихотворение от Сл. Кесякова. Г. Славейков прави някои справедливи бележки за лошото състояние, в което се намира изучванието на българский език в училищата ни. Статията на г. Шоурека излага една нова проверка, основана на особните свойства на числото девет и наречена за това проверката на девет, с която в късо време може да се познае дали има погрешка в решението на една аритметическа задатка. Интересни са сведенията, които съдържа самий училищен отчет. През текущата учебна година учителите са били 23, числото на учениците е възлязло на 715. От тях 65 са били стипендианти, 20 полустипендианти и 27 са получвали пособие. От всичките ученици дали са изпит 612, от които 88 са дали отличен изпит, 364 добър, 68 поправителен, а само 92 остават в същий клас. Относително до разпределението на учениците по месторождението им, най-голям контингент са дали Пловдивский департамент (389 учен.), Старозагорский (80) и Пазарджикский (86). От Княжеството е имало 37 ученика, от Македония 26.

[Кн. 1, юли 1882]

Варда! или критически разбор върху училищните работи на България, от Кирила К. Ронжè, народен учител, Русе, печатница Жейнова, 1882, стр. 38, цена 2 гр.

Г. Ронжè, провадийский учител, с едно вещо перо и с пълно знание на предмета излага състоянието на училищното дело в Княжеството, критически търси и намира причините на неправилний върбеж на училищата в България и показва лекът за поправянието. Тая книжка, ако и не обширна, съдържа много хубави съждения и практический начин на изложението прави прочитът ѝ лек и приятен. Ние бихме желали да се прочете тя и от нашите учители и въобще от всички, които имат присърце преуспяване на народното образование у нас.

Мария Корейката (разказ А. Максимова) и Датан и Орфа (фантазия Неполицкого), превела Стефания Н. Мирска, издание второ, Варна, 1882, стр. 32, цена 40 стот.

Повестта Мария Корейката, печатана вече в «Българската илюстрация», е една от сполучно преведените повести, които толкоз рядко срещаме в претрупаната с всякакви слаби преводи «Българска илюстрация». Прочее, ние с радост срещаме препечатванието ѝ. Мястото на действието в повестта е Корея (полуостров в северната част на Китай), а за сюжет има нападението въз едно мирно домочадие от двама груби солдати. Разказът е пълен с драматичност и перипетии.

Остроумний хидалго Дон Кихот от Манш (вм. Маншский), испански роман от М. Сервантеса, част първа. Превел и издава Хр. Н. Самсаров, Русчук, 1882, стр. 304, цена 3 лева.

Дон Кихот е едно от ония произведения на человеческий ум, които имат всемирна почти известност. Тая книга е правила да се смеят всичките поколения от

появлението и до днес. Да преведе человек Дон Кихота на родний си език, значи да подари най-скъпоценното украшение на книжнината си. Г. Самсаров се е погрижил да направи това нещо. Ний вече имаме първата част от романът; втората му част ще бъде ли преведена, това г. Самсаров не ни го казва. Впрочем, ний не копнеем да видим излязла и втората част такава, каквато е първата. С превождането на Дон Кихота нашата книжнина не може се каза, че се обогатява: сдобиваме още една книга лошо стъкмена. Авторитетът на Сервантеса няма да ѝ помогне. Както повечето от великите писатели, преведени на български, и Сервантес е имал печалната съдба да бъде загрозен. Загрозени на български имаме вече: Шилера, Шекспира, Гоголя, Лесинга и проч. На г. Самсарова е липсвало достатъчно почитание към трудът си. Той не е счел за нужно да ни каже от какъв език превожда; вероятно, за да помислят читателите, че от испански! Не ни казва в цялост ли превожда романа или в съкращение и най-после не ни обажда нито с две думи предговор: коя е била причината, дето се е наел да превожда Сервантеса? Ний имаме французкий пълен превод на Дон Кихота, право от испански, и направихме сравнение. Преведений роман от г. Самсарова нито е съкращението на Дон Кихота, нито е пък пълний превод. Това е нещо окастрено, развалено. Много от ония приеми, изражения, отсенки на Сервантеса, които хвърлят такъв прелестен хумор на всичкий разказ, са махнати или заместени със сухи и обиденни фрази; има глави прескокнати, разместени и презполвени. Може би вината да не е само у г. Самсарова, който е превождал от втора или третя ръка преводач, но явно е, че той е избрал един несполучен превод. Па освен това ние винаги сме били на мнение, че един голям списател не може и не трябва да се превожда освен в стилът и във формата, в която е писал той. Да съкратим един учебник, да го изменим, да го окастрим, то е допростено, ако нуждата изисква това, но да правим това с едно произведение, въз което геният е ударил своят нетленен печат, то е безобразие, повече: то е престъпление! В такива погрешки впадат французите. Те превождат чуждите поети с крайно sans façon, и невнимание. Може би по неспособност на

езика им или по национално самолюбие. Но това е лошо. Четете например Байрона и Мицкевича, преведени във французка проза, и вий ще се убедите колко губят французите. Руската литература стои, подир немската, най-високо в това отношение. Байрон, Шекспир, Омир, Шилер и всички други гении са преведени в прекрасни звучни стихове (които само руский език е способен да има) и тези велики автори, изтълкувани на руски, не губят нищо от величието си.

Прочее, според нас едно творение в стихове не трябва да се преведе освен пак в стихове, сир. във формата на автора му; то не ще да бъде вече същото в проза; ако това е непозволено, то още по-малко е позволено да го съкращаваме. Може ли един прост преводач да даде присъдата си върху един гений? Може ли той да реши кое е добро и кое зло? Кое е за изхвърляние и кое не? Да преведем Шекспировите драми в суха българска проза, какво оскърбление на изящното! Да съкратим Сервантесовий Дон Кихот, да го намалим, пристесним, вкараме, натъпчем в една книжка като г. Самсаровата, каква насмешка над гения!

Правдата изисква да кажем, че езикът на българский превод е доста гладък и на много места естествен и съвършено по свойствата на нашия. Но затова преводачът не е обръщал внимание как е писал думите: твърде на много места е писано небрежно, грубо. Но като оставим настрана недостатките на правописанието и несполучений избор на чуждий превод на Дон Кихота, повтаряме, г. Самсаров е превождал на доста гладък език, което е рядко у нас. Желателно е да би обърнал още повече внимание при превождането на втората част от този любопитен роман.

Омирова Илиада, преведена от първообразното от Ф. Велиев и пояснена с разни митологически забележки, нужни за улеснение на читателя. I том, издава К. Димов. Пловдив, Обл. печатница, 1882, стр. 189, цена 3 франка.

Върху тая книга редакцията ще обнародва рецензия в следующата книжка на «Наука».

[Кн. 4, октомври 1882]

Харков. Г. К. . . ву, преведената от вас руска повест ще се обнародва в следующата книжка на «Наука».

Ряхово. Г. С. . . редакционний комитет очаква да получи цялата ви статия и тогаз да я печата.

Петербург. Г. С. Статията ви още не е приета.

Николаев. Г. К. Стихотворенията ви, за да се обнародват, желателно е по-преди да се поправят.

Севлиево. Г. Н. Във вашите стихове не са запазени най-простите условия за стихосложението. Няма да се обнародват.

Цариград. Г. Х. От двата ви разказа само на вторий напечатванието се реши.

София. Г. Ш. Вашите македонски думи не представляват филологический интерес, тъй като повечето от тях се употребляват и по другите места на България, а осталите са изкривени чужди.

София. Г. Г. Вашата статия ще се прегледа.

[Кн. 4, октомври 1882]

БИБЛИОГРАФИЯ И РЕЦЕНЗИЯ

Разкази за земний живот, от Александра Иванов, превел Кръстю Ив. Мирский. Варна, печатница Р. И. Блъскова, 1883 г., цена 50 стот., стр. 52.

Тая книжка има за цел да запознае ученикът с трите естествени царства: минералното, растителното и животното, които се намират вътре и извън нашата земя. Разказванието за техний живот, свойства и особености става в повествователен и разговорителен вид: между учителя и учениците му. Но това не прилича на сухите ония учебници с питание и отговор. Тука и въпросите на учителя, и отговорите на учениците са направени с такъв естествен и хумористически начин, щото доставят не само поучителност, но истинско благодарение на читателя. Ние препоръчваме на нашите учители тая полезна и приятна книжка.

. . . .

Развитието на разните синтаксически форми за изказвание мислите. Полезна книжка особено за ученици от средни училища, от Н. Попов, преподавател на бълг. език във Варн. държ. реална гимназия. Варна, 1883 г., стр. 60, цена 70 стот.

Книжката, която е съставил г. Н. Попов, ако и малка, запълня донейде си една празнина в нашата учебна книжнина. Тя излага просто и кратко главните форми, в които се изказва мисълта и посача естественний и правилний ред, по който се почева, развива и свършва един период. Показани са още разните родове съчинения, техните вънкашни и вътрешни особености и за пояснение посочени са примери от чуждите книжнини и от нашата. Това е едно ръководство, назначено да улесни изучението на науката за словесността. Ние мислим, чеввожданието му в нашите училища не ще да бъде без полза при отсъствието на всяко друго ръководство на езика ни по същий предмет.

География и история, за учение в III и IV отделение. Допълнение на «Бащин език», състави Д. В. Манчов, книжка, препоръчана от Областний училищен съвет. Печатница Д. В. Манчов, Пловдив, 1883, цена 1 лев.

Г. Манчов е съставил тая книжка с цел да даде на ученика, който се готви да постъпи в I клас, кратки и ясни понятия по географията и историята, що ще хване да учи от казаний клас нататък, и по тоя начин да улесни прехода му от отделенията в класовете. От найнапред той излека запознава ученика с географията на нашето отечество, а по-после и с географията на останалите страни в света. За тая цел той описва само главните естествени особености, които характеризират земите и народите им; а за повече нагледност притурил е и картинки с образци на петте главни человечески раси и със сцени от живота на някои диви народи. По същий

ред върви и историята. След като дава кратки, и в повествователен вид направени, очертания на личностите и делата на най-видните български владетели, той минува във всеобщата история и се спира в нея на най-важните исторически фактори и събития, които са имали влияние на съдбините на народите. И тука също страниците се красят от хубави и изразителни картинки, чрез които още по-добре се вътлпяват в паметта разказаните неща. Езикът в книгата е чист и ясен. Изложението е просто и по духът на народний език.

Въобще Географията и историята на г. Манчова е книга сполучно стъкмена и ще може практически да улесни учениците в първоначалните училища като едно полезно допълнение на «Бащин язик».

[Кн. 7, януари 1883]

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Всеобща история на педагогията, от Юлия Пароца. Превел Д. Петров-Ковач. София.

Училищата не се правят само с камъни. Училището го прави учителят. Най-радостното явление у нас е стремлението към образованието. Първата страст, която се появи в народа веднага след освобождението ни, беше страстта към училищата. Първата полза, която поиска да извлече от придобитата свобода, беше тая, да даде възможност на новото поколение да се просвети. Още по времето на окупацията, когато толкова причини отвличаха съвсем другаде вниманието, навсякъде видяхме, че захванаха да се съграждат училища. Това стремление взе още по-големи размери, когато намери насърчение и от страна на правителството. Значителни суми се отпущаха всяка година в бюджетите и в Северна, и в Южна България във вид на пособия за съграждание и поддържание на училищата. И ние виждаме днес във всяко почти село, че най-хубавото здание е училището. Ония, които ни корят така често, че сме народ, недостоен за свобода, трябва да обърнат внимание на тоя факт и нека ни покажат един поне народ, който да е разбрал така бързо, че щастието му и бъдещето му могат да бъдат оздравени само чрез образованието. Без да искаме да хвалим народа си, можем смело да кажем, че учението, и да не беше задължително у нас, в късо време не би се намерил някой, който да не знае да чете и да пише. Имаме примери на образовани държави, дето ще намерим голяма част от населението, че тъне още в дебело невежество и не е разбрала ползата от училищата. При тоя радостен факт на стремлението на народа, стремление свободно, непринудително, към образование жалното е, че нямаме още доволно добре подготвени учители, за да раздават това образование. Имаме добри училища, нямаме добри учители. Чиновничеството погълна повечето учители, които се бяха по-добре приготвили за това звание до освобождението ни. Общините плащат скъпи заплати, но пак не намират свестни учители. При това педагогическата ни литература е бедна и не дава възможност на тия последните да се развиват. Ние имаме доволно добри учебници за учениците в първоначалните училища, но почти никакви ръководства за учителите. При тоя недостатък ние посрещаме с радост издаванието на български на хубавото съчинение на Юлия Пароца «Всеобща история на педагогията». Преводът на тая полезна книга е истинско богатство за нашата педагогическа литература. Всички ония учители, които имат присърце към званието си, ще намерят в нея богат извор на назидателни наставления за своята толкова важна работа. Преведена ясно и гладко, тя се чете с голямо услаждение. Нищо не може да разшири знанията на учителя и да му внуши любов към занятията му тъй, както любопитното изложение на историята на педагогията във всичките народи от най-старите времена и до днес, на предразсъдъците и разните други препятствия, които са пречили на развитието ѝ, на погрешките, в които е тя впадала, на усилията, които са потрябвали, за да се доведе до днешното си състояние. Нашата почва във възпитателно отношение е девствена. Ние нямаме ония социални и политически предразсъдъци, които пречат, за да се положи възпитанието на народа на здрави основи. А възпитанието на народа захваща в първоначалното учили-

ще. Каквото направление се даде на началното учение, такъво ще бъде и възпитанието на народа. Първото нещо, на което френската революция обърна вниманието си, е било просвещението, защото чрез него само тя можеше да укрепи в народа ония начала, които беше извоювала с толкова жертви. Първата мисъл на американците е била да възпитат силно и просветено поколение. В това отношение Историята на педагогията ще бъде от най-голяма полза за ония, на които е паднала задачата да възпитават нашето младо поколение, като се ползуват от усилията, успехите и приобретенията, които възпитанието е направило досега, и като се стараят да избягват погрешките, в които то е впадало. Възпитанието у нас трябва да се стреми да създаде здраво и просветено поколение от человеци свободни. Преданост към отечеството, любов към свободата, учителят трябва да заляга да всади в децата всички ония добродетели, които способствуват за развитието и укрепяването на тия чувства. Бъдещето, казал е Виктор Юго, принадлежи на учителят. Тия думи трябва да бъдат всякога на умът на нашите учители във всичките степени на образованието.

З е м л е д е л е ц, вестник за земледелието въобще, народната икономия и самоуправа. Излиза три пъти в месеца, на 1, 10 и 20 на всеки месец. Годишна цена за Румелия 3 р. ср., за България и по вън прибавят се пощенските разноски. Редактор-издател Д. М. Наумов.

Наший периодически печат се обогати с един специален вестник по земледелието. Преди Освобождението имахме един земледелчески вестник, който се издаваше в Русчук под название С т у п а н, но и него го слетя същата участ, както всичките ни други периодически издания. После войната ние захванахме всичко отново. Не всичко, което е поникнало отново сега, е по-добро от онова, което имахме преди войната. Това не може да се каже за З е м л е д е л е ц. Съчувствието, което се посрещна още при самото му появение, е най-добрата препоръка за него. Обширна е програмата на един земледелчески лист в една земя, дето земледелието съставлява най-главний поминък на населението, а е останало още в пелените на своето развитие. Успехите, които земледелието е направило в другите образовани страни, са ни още неизвестни. Когато в тия страни се изнамерват постоянно нови способи и оръдия за обработване земята, ние стоим при онова, което ни са оставили нашите деди и прадеди. При това както във всичко, така и тука нововведенията естествено посрещат големи мъчнотии. Това е обща черта у всичките народи. Старият дух гледа подозрително на всичко ново и не напуща лесно своите закоренели предразсъдъци. Всеки знае как мъчно се е въвело употреблението на торът и на картофелът и това ни се види днес като да е проста приказка. Задачата на един земледелчески вестник е да изкоренява предразсъдъците, да предразполага умовете към нововведенията, да убеждава земледелците в преимуществата на по-съвършените способи и оръдия, които се употребляват другаде за обработване на земята, да им показва средства как да извличат повече полза от трудът си, да им внушава предприемчивост, за да правят разни опити. Тая задача е много улеснена днес. Земледелецът лесно може да научи какво става в чужбина, учреди се при това земледелческо училище, дето всеки ще може нагледно да види как по-добре се обработва земята, какви нови растения могат да се въведат у нас и отдето в непродължително време ще излезнат ученици, които ще употребят в полза своите знания, при това много земледелци захващат вече да прилагат в обработването на своите земи новите способи и оръдия. З е м л е д е л е ц притежава всичките условия, за да бъде полезен на своите читатели: знание на нуждите и знание на работата. Всичките статии, които сме чели в излезналите досега броеве, отговарят напълно на програмата на вестника. Ние ще споменем тука: «Може ли една страна да стане богата само със земледелие без индустрия»; «Кое е по-добро, ралото или плугът?», «За горите»; ред статии за растенията, които не са познати у нас, а могат с полза да се обработват, от които първата е за рапицата. Статиите са писани ясно, просто и прочитанието им е достъпно за всеки земледелец. Ние съжаляваме, че форматът на вестника е малък, когато има за толкова много да се пише. Земледелието е у нас още почти нетрогната почва. Като сърадваме г. Наумова за полезното списание, с което обогатява на-

ший периодический печат, ние ще изкажем надеждата, че насърчен от съчувствието, с което се посрещна вестникът му, той не ще се забави да му даде по-широк размер.

ИЗЛЕЗНАЛ Е ОТ ПЕЧАТ В РУСЧУК БЪЛГАРСКИЙ ПРЕВОД на прочутият роман на Лесажа «Ж и л Б л а с». Не сме видели тая книга. Ако се не лъжем, тоя роман се превождаше и от другиго и чули сме дори, че е печатан. Ако това е истина, ние имаме два превода на същий роман. Желателно е, ако не и двата, то поне единий от тях да е добър.

БЪЛГАРСКИТЕ УЧЕНИЦИ В ПРАГА са издали обявления за една книга, която са приготвили и която наскоро щяла да излезе от печат. Книгата носи название «Ю т р о», с разнообразно съдържание: животописание на някои велики български мъже, стихотворения, повести и др.

Г. Д. ПЕТРОВ-КОВАЧ, ПРЕВОДАЧЪТ НА ИСТОРИЯТА НА ПЕДАГОГИЯТА, известява, че е превел и приготвил за печатание: Н а ч а л н а ш к о л а, педагогически тетради по принципите на Песталоци, съчинение от Ю л и я П а р о ц а.

[Кн. 8—9, февруари—март 1883]

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Задушевник (?) Стихове от Ев. Дукова.

Г. Дуков, който неотдавна е захванал да се занимава със стихотворство, проявява доволно способност във версификацията и при повечко внимателност и по-добра обработка на творенията си непременно той би ни дал още по-добри неща. Нужно е да му забележим, че просодията съвсем отсъствува от стиховете му, което им отнима благозвучието; също тоя трябва да пази езика чист и да избягва употреблението на развалени и лошо съставени думи, каквото е названието на книжката му.

М е д и ц и н с к а с б и р к а, издава Медицинский съвет, книжка I. Год. I. София, 1883.

Медицинското дело в Княжеството, сравнено с другите отрасли на обществено-административната работа, отива доволно добре. В Княжеството сега съществуват няколко болници, направени по европейските наредби; тамошните доктори много обичат да следват развитието на науката, обичат, види се, своето звание и се стараят да бъдат колкото е възможно повече полезни на народното здравие.

Основанието на един специален журнал, какъвто е М е д и ц и н с к а т а с б и р к а, няма друга цел освен оползотворение и популяризиране на опитът и знанията, които притежава всеки образован доктор в Княжеството. М е д и ц и н с к а т а с б и р к а се издава от правителството, именно от Медицинский съвет. През текущата 1883 год. ще излязат 4—6 книжки или 5—8 печатни листа всяка. Програмата е доволно широка. В сбирката е дадено място и на обществената и частна хигиена, санитарната полиция, съдеб. медицина, на главните медицински отдели и на новите открития. В официалний отдел влазят рапорти и издирвания, пратени от доктори до управлението. Първата книжка е доволно разнообразна. Сам-там се забележва само необработений език на списовачите, което доказва, че нашите доктори са новаци в описанието, а езикът ни още не е снабден с техническите термини. Във всеки случай нам е драго, като виждаме, че в Княжеството медицинската наука добива един толкова полезен орган, комуто и желаем разпространение и сполука. Ще кажем само това, че цената 16 лева е голяма и би трябвало да се намали поне на 12 франка, за да стане сбирката по-достъпна.

[Кн. 10, април 1883]

Писма за Сърбия, от Т. Икономов. Русе, скоропечатница на в. «Славянин», 1883 год.

«За приятелство между Сърбия и България днес се говори не само в София и Белград, но и в другите градища на двете съседни държавици.» С тия думи захваща г. Т. Икономов своите Писма за Сърбия и неговата книга има за цел, «за да съдействува колко-годе на взаимното запознавание със сърбите». Защото «без взаимно познавание на двата народа, без знание какво може да чака единия народ от другия?» (стр. 4—5).

«Писмата за Сърбия» се обнародваха във вестник Марица и те не останаха незабележани от читающата публика. Сега те са препечатани в Русе и ние намерваме, че издателят е направил много добре. Няма никакво съмнение, че у българската интелигенция, у българите изобщо в последните години взе да се говори сериозно за сприятеляване и за сближаване със сърбите. За никого не е тайна обаче и това, че сприятеляването не може да стане само с голи думи, че за това се изискват предварителни изучвания на тия, които се сприятеляват. За голяма жалост, трябва да си обадим правото: колкото сърбите познават нас, толкози ги знаем и ние. Колкото тяхната публицистика се занимава с нас и с нашите работи, толкова и ние с тях и с техните. Ако не смятаме старите издания по историята на освобождението на сърбите и Хайдут Велко, които се не намерват вече никак в продажбата, за сърбите, нито за тяхната история, нито за техний съвременен живот ние нямаме ни една книжка.

Кой не знае при това, че само ония могат да се сближат, които се запознаят. Ако вие страните от мене, защото ме не знаете, не по-малко ще страня и аз от вас по същата причина. Затова ние посрещаме книгата на г. Икономова с не безразлично. Толкова повече, че Писмата за Сърбия съдържат твърде много нещо, което трябва, за да се запознае един със Сърбия. Тука вие ще срещнете впечатленията на автора на Писмата от първото му влазяние в Сърбия, гдето той, ако и да е престоял кратко време, но все пак се

вижда, че той не е пожалил ни труд, ни наблюдателност, за да даде на съотечествениците си една колкото се може по-пълна картина от живота и уредбите на съседната си братска държава. В Сърбия г. Икономов стъпил на 13 октомври 1882 год. В Пирот той е съгледал, че сръбското правителство забравя своите истински обязаности към присъединено Пиротско. За българите в Пиротско авторът не вижда «никакво нещастие да бъдат под сръбска власт. Българите в Сърбия и сърбите в България трябва да се считат у дома си. Аз бих желал в такъв случай само едно нещо, именно: сръбското правителство и сръбското общество да гледат на Пирот и на окръжието му не като на места, населени със сърби, а като на таквизи, които имат известни особености и на които, по тая причина, трябва да се предоставя повече свобода за саморазвитие и самодеятелност» (стр. 10). За зла чест Пирот и окръгът се третират не съвсем, както прилича, и за посърбяването му са употребявали средства, не всички позволени. «В отношение на нравите и езика си Ниш също така се изменява» (стр. 18). Като говори за търговията и промишлеността на тия едновремешни турски места, авторът заключава, че се отива към пропадание, и то благодарение на ввозната австрийска търговия и индустрия, която убива местната.

Явления в простонародния живот, от които ние можем да се поучим и да позаемем от сърбите, са твърде много. Селските къщя представляват по-големи удобства, отколкото нашите по селата. Рядко се срещало къща с една стая. Повечето къщи имали по две, а някои и по три стаи. Около къщите има ваяти за припаси и покъщнина. България е повече земледелческа страна. Извозните ѝ земни произведения са към сръбските, както 25:9 (стр. 25). Но затова в Сърбия са развили твърде много виноделието, ако там и да няма толкова лозя, колкото у нас. Сръбското вино, особено неготинското и смедеревското, е получило всеобща известност и се е издигнало до една цена, която твърде много възнаграждава виноделците. Сетне иде разработването на сливите, което в Сърбия е един от важните клонове на селското стопанство. От сливите се преварява сливовицата, която не пада по-долу от шопската мастика,

и авторът има пълно право, гдето подканя нашите българи и ги подбужда да почнат да употребяват, а ние ще приложим, а още повече да приготовляват сливовицата.

За Белград авторът се произнася като за европейски град, поне по своята вънкашност. Улици широки и добре постлани. Чаршии големи и обновени. Гостилници много и удобни. Дворецът кралевски не се отличава с нищо особено наглед. Като център на политический и умствен живот Белград има театър, велика школа с три факултети: юридически, технически и философски. Той е седалището на ученото и на много други дружества. Общинский бюджет на Белград е от половин милион.

За характера на сърбите и за тяхната книжнина г. Икономов казва, че те се отличавали по своята преувеличена гордост. «Най-развитите сърби са положени на тая слабост; и в съчиненията си по историята на Сърбия, и в разсъжданията си по дневните въпроси те не могат да се избавят от фантазирането» (66 стр.). За доказателство на това положение авторът привожда що мислят и пишат сърбите за пределите на сръбското отечество. Не само Милош Милоевичевците, а людие като Стояна Бошковича, бивши министър на просвещението, мислят, че Македония и голяма част от България са сръбски области и че Сърбия трябва да ги добие по кой и да е начин. «Сърбинът се държи пред чужденеца с достойнство и не се счита пред него по-долен. Той обича Сърбия от всичката си душа, защото гледа на нея през своите идеали и защото фантазията му я украшава с всякакви величия» (69 стр.). Ние не щем да се впущаме, за да даваме подробен отчет за по-нататъшното съдържание на книгата, макар че е твърде интересно. Ще кажем само, че авторът е описал и някои от народните обичаи, като славата, годежа, сватбата, поминките, песните; той не е забравил да ни предаде своите наблюдения върху училищата, за които не се произнася с похвала, тъй като народът не взема близко участие в уреждането им, та и училищата малко влияели за възпитанието. Учителите получават сравнително много по-малки плати от нашите. Като говори за литературата и науката в Сърбия, авторът признава, че в това отношение сърбите стоят по-високо от нас. И то без всяко сравнение. У

тях има и оригинални учени, сериозни трудове повече, и белетристика по-богата и отбрана, и история и география твърде много по-разработени от нашите. Те имат и детска литература, нещо, за което ние още нито сме помислили. Също така периодическата сръбска литература стои по-горе и по число, и по вътрешни достойнства. Но езикът на техните вестници не е помалко груб, нападателен и хулителен, когато се скарат, отколкото на някои наши казионни листове.

За партиите авторът на П и с м а з а С ъ р б и я се изразява доволно обективно. Той се вижда, че не си дава съчувствията ни на една от трите политически странки: либерална, напреднячка и радикална.

Той не намира никакво основание, гдето някои наричат напредняците консерватори, и прилага, че и либералите не са свободолюбиви (стр. 115). От трите партии само първите две се борят за властта. Радикалите още не са били стигали до тая власт. Сега напредняците са разклатени и тях ще наследят либералите, които се казват и руска партия, и имат за главатари Ристича, Бошковича, Васильевича, митрополита Михаила и пр.

Днешното управление в Сърбия е уставно и се урежда според У с т а в а н а К н я ж е с т в о С ъ р б и я от 1869 год., прогласен в Сърбия от регентството.* Той много прилича на проекта за българската конституция. Законодателната власт принадлежи на краля и скупщината. Народът избира 144 представители, князът назначава 48 или по едного на трима избрани. Избираемите трябва да са не по-малки от 30 години, да плащат данък не по-малко от 27 франка. Чиновниците, адвокатите, военните и правителствените пенсионери не могат да се избират. Но кралят може да назначи когото ще, освен военните. Представителите се избират за три години и решават въпросите в скупщината по вишегласие на присъствующите членове. За председател скупщината избира 6 кандидати, от които кралят утвърждава едного за председател, другиго за подпредседател. В Сърбия има и Държавен съвет, който прилича на тоя в Княжество България и е учреден още на 1839 год., а

* Сега в Сърбия е на дневен ред въпроса за свикване на Велика скупщина, която да измени тая конституция

преустроен на 1869. Министерствата са седем. Административното и съдебно деления приличат на нашите княжествени, с малки изменения. За престъпленията обаче те имат заклети заседници (жури или порота). Адвокатството е много по-добре и строго наредено, отколкото в Княжеството ни или в Южна България.

Из казаните дотук читателят вижда какви важни и интересни неща съдържа книгата на г. Икономова. Това, което ѝ липсва, е само едно по-подробно изучване и разправение върху бюджета на тая съседна страна, както и върху разните обществено-правителствени учреждения. Г. Икономов щеше да направи много добре, ако беше ни дал някои сведения за наредбата на сръбската велика школа, за вестникарската, издателска и въобще книжовна работа и търговия, за техните финансови и съдебни учреждения. Във всеки случай обаче и направеното от авторът не е малко.

Тютюневата индустрия в Българското княжество, от Г. Д. Начович, София, печатницата на «Българ. глас», 1883.

Кратко и практическо ръководство за правение вино (от същий), София, печ. «Българский глас», 1883.

Бившия министър на финанциите г. Г. Д. Начович се е посветил, види се, на книжовна работа, без да се отдалечава от своята, така да се рече, част. Двете надписани книжки и известието, че същий автор печата Кратка политическа икономия, са достатъчни за това доказателство. И двете книжки на г. Начовича имат положителна, полезна и практическа цел.

Първата от тях говори за «тютюневата индустрия». В кратки, но ясни черти авторът на тая брошурка се е постарал да представи, първо, важността на тютюневата индустрия, второ, опасността от тоя монопол, който е въведен в Турско, и трето, необходимостта и възможността да се продигне у нас тая индустрия. За въздигането на тютюневата индустрия у нас г. Начович предлага системата на правителственото подпомагание и субсидиране. Именно, правителството през 5 год. да

дава по 2000 лева награда на онзи земеделец в един окръг, който може се нае да посява годишно, също пет години, ниви поне от 25 дюлюма нагоре с условие още, че тоя земеделец ще си доведе из Македония едно поне вещо в работата семейство. По тоя начин с 28 х. лева правителството ще учреди нещо като 14 практически школи за тютюневата индустрия. Освен тая мярка предлага се изменение в реда, по който става обложението на тютюна, както и в реда на продаванието му. Той предлага унищожението на мурурието, т. е. даждието по 50 стотинки на ока, събирано от производителите. За да се възмести загубата на 200 000 франка, добивани от мурурието, авторът предлага да се вземат други спестителни мерки в бюджета. Колкото за това, че по тоя начин, т. е. като махнат за няколко години обременителните формалности по произвожданието на тютюна, правителството не щяло да може да си намери сметката, авторът казва, че и сега много тютюн се продава скришом, че контрабандата е необходима и в двата случая. Ние не се заемаме в една библиографическа бележка да поддържаме, че авторът има пълно право в своите тези; ще кажем само, че появлението на неговата брошурка е утешителен белег и че наистина Б. княжество може и трябва да извлече повече полза от тютюневата търговия, нежели само ничтожните 400 000 оки, с които то се мами, че има у дома си тютюнева индустрия.

Втората надписана книжка е едно кратко и общедостъпно ръководство за правението на виното и още за спазванието му. Авторът, който е издал преди десет години едно пространно по тая работа ръководство, сега се е постарал да напише в малко страници всички главни, основни наставления към всеки лозар. Няма никакво съмнение, че нашите места са земеделчески страни. Гроздието и виното са продукти, с които са били запознати и дедите ни. Но ако ние сме отишли доволно далеч от дедите си в много работи, ний не сме още направили това и в напредванието по хубавото название на нашата индустрия. Книжката «За правение вино» има за цел усъвършенствуванието и въздиганието на винарската отрасъл от народната индустрия. Тя е необходима книжка за всеки лозар и винар.

. . . .

Император Наполеон трети й (животописен разказ), превел от руски Кр. Ив. Мирский, Варна, 1883.

Тая книжка, която бил обнародвал в Москва на 1870 г. Ф. Югансон по повод на паданието на Наполеона III, се дава на бълг. читател по повод на опитванието на принца Жерома Наполеона да се възстанови като Наполеоновски приемник. Преводачът е дошел до прогласяванието Наполеона за император и спрял там интересний си преведен труд до по-честито време.

Войната за освобождението на България. Част първа — до паданието на Плевен. Йздава Янко С. Ковачев, София.

За последнята война, доколкото знаем, ние имаме на езикът си само малката история, написана от г. Бобчева тутакси подир войната. Г. Бобчев се е старал да предаде в нея повече впечатленията за събитията, отколкото да ги изложи критически и обстоятелствено. Оттогава се изминаха няколко години и горнята книга е първата, която се появява по войната. Мъчно можем да искаме да се напише на езикът ни пълна и обстоятелствена история на войната. За тоя труд не вярваме, че ще се намери скоро някой, който да го предприеме. И ние трябва да бъдем благодарни и когато някой се наеме да преведе историята от други език. Ето защо ние с радост посрещнахме появението на историята за освобождението на България. Тя се печаташе в Българската илюстрация. Не знаем дали илюстрацията продължава да излиза, но имаме право да се надеем, че издателят няма да ни остави само с първата част. При всичко че тая част се простира до паданието на Плевен, в нея няма нищо за онова, което ни най-много интересува, именно участието на българите във войната. В това отношение ние не можем да очакваме освен от нас си нещо пълно. За жалост обаче нищо не се прави за събирание на ония сведения, до които би могъл да прибегне един ден историкът. Не ни е думата само за участието на опълчението във войната. Опълчението заслужва да има своята история. Слушаме, че Министерството на войната в България се разпоредило да събере нужните материали за такъв труд. Но с това не се свършва участието на българите във войната. То се явява на всяка стъпка през войната. В една война, предприета за нашето освобождение, станала за нашата земя, ние не сме могли да стоим със сгърнати ръце и да гледаме равнодушно на събитията, които са се развивали пред нашите очи. И слава богу, не е било така. Всичко това представлява най-висок интерес за нас и то гледа само на нас. Желателно е прочее да се вземат мерки за събиранието на всевъзможни материали, сведения, записки по тая част. Най-малките подробности имат в това отношение неоценима важност. Голяма услуга ще принесат всички ония, които съставят какви-годе записки за всички събития и факти, които им се удаде да научат. Такива записки могат да се обнародват или изпращат в съществующите библиотеки. Колкото за книгата, която имаме пред вид, тя е едно ясно и систематично изложение на военните действия и на дипломатическите преговори и актове, на които е дала повод войната. Тя е украсена с 46 образа.

Приключенията на Жил Бла де Сантилйян. Превел Н. П. Н., Търново.

Жил Бла де Сантилйян е една от ония книги, които са получили всемирна известност. Тя брои по няколко преводи на всичките езици. Ние отдавна бяхме чули, че е преведена и дори че е преведена от двама души същевременно. Само напоследък ни се даде да видим преводът на Н. П. Н. Преводът е гладък и верен. В правописанието се срещат обаче на всеки ред противоречия. Преводачът е приел фонетическото правописание, но през ред срещаме една и същата дума написана другояче. Всеки у нас има право да пише, по което ще правописание, но избере ли едно, трябва да го следва поне вярно; с изключение на това ние не можем освен да похвалим преводачът за трудът му.

Емил в XIX век, от Ескироса, част първа. Печата се с иждивението на госпожа Радослава. Варна.

За нищо не се е писало и не се пише толкова, колкото

за възпитанието на децата. У нас даже по едно време тоя предмет беше добил особено прелъщение за всички публицисти. Нямаше списание, нямаше вестник, в който да се не пише за отхраната и за възпитанието. Някои списания бяха си дори присвоили особено привилегията да пишат по тоя предмет и му посвятяват дълги статии, но писателите им доказваха повечето пъти, че знаят да пишат дълги статии, отколкото че познават предмета, за който пишат. Педантизмът и рутината държеха първо място в тая грапава и мъчносмилателна проза, която можеше да възторгава само ония люди, които мислят, че знанието състои само в това да се пише надълго и нашироко, па каквото и да било писаното. Ако не разбираш онова, което четеш, ако от всичката тая фразеология напразно си биеш главата да извлечеш някоя полза, това е едно доказателство повече, че писаното има високо достойнство, толкова високо, щото не можеш да го постигнеш. Не искаме да кажем, че не трябва да се пише. Напротив, няма предмет, за който да заслужава да се пише толкова, колкото за възпитанието на детето. Но по никой предмет не могат да се пишат толкова глупости, колкото по тоя, а тука всяка глупост, всякой крив взгляд, всяко лъжовно понятие носи своята горчива сетнина. Само на ония се пада да пишат по него, които са се проникнали с всичкото значение на предмета, които са го изучили, които могат да внесат в разглеждането му ясни и здрави взглядове, основани на положителната наука, на верни и точни наблюдения върху природата. Всичките тия размишления ни дойдоха на ум, когато видяхме преводът на «Емил в XIX век» от Ескироса. Нямаме възможност да се разпространяваме върху стойността на системата, която се препоръчва в тая книга за възпитанието на децата. За това би трябвало да влезем в дълги и обширни разсъждения. Ние не правим това главно защото тя е една от ония книги, върху които критиката се е произнесла и които могат да се препоръчат смело всякому, който има присърце предметът, за който се касае в нея, и особено на ония, на които от природата е предоставена задачата за възпитанието на детето. Ескирос е последовател на Русо в това отношение, че основний принцип, от който тръгват и двамата, е един и същий, т. е. онова възпитание е най-добро, което се приближава най-много до природата. Тоя принцип толкова е лесен, толкова близък до умът, щото едва ли има нужда да се доказва. При това той се пренебрегва на всяка стъпка в делото на възпитанието. Когато Русо се е появил, той е бил съвсем пренебрегнат. Да възстанови тоя принцип, тая е била идеята, която го е накарала да напише своят Емил, който е направил преврат в делото на възпитанието. Но Русо не е могъл да не падне в крайности. Ескирос се е завзел в своята книга да поправи погрешките, в които е подпаднал Русо. При това, както Русо, той е изложил своята теория за възпитанието в една увлекателна форма, която придава особена цена на съчинението му. Желаем да вярваме, че преводачът ще издаде наскоро цялото съчинение на Ескироса. Преводът на книгата, с малки недостатъци, е добър.

Всеобщ писмовник, съдържащ образци от всякакъв вид писма, търговски и правителствени актове. Събрал и превел Ив. И. Лилов, 1883, издание и печат на Христо Г. Данов в Пловдив, стр. 80, цена 2 лева.

Такъв един пълен и практически писмовник, който да дава образци за писма, най-често употребявани в общежитието, беше потребен. В него читателят ще намери също нагледни примери по всичките разновидни и сложни писма и актове, които се срещат в сношенията на търговията и на обществото. Хубавите и избрани писма от древните класически списатели и новите французки, които изобилуват в книгата, придават на писмовникът по-голям интерес и привлекателност.

Ютро, издадено в полза на «Българска майчица» от Я. Явашова, К. Божкова, А. Тодорова, Л. Хашнова, студенти в Прага, 1883, стр. 138, цена 2 лева.

Тая книга, плод на патриотизмът и ревността на младите ни сътечественици студенти в Прага, сега е на ръцете ни. Книгата се начева с един хубав и патетически предговор, в който се разправя за примежд-

ливото настояще на Македония, застрашавана от своите лакоми съседи, и за усилията, които трябва да направим за съхранението ѝ. Биографията на знаменитий наш Раковски тука я виждаме по̀ на пространно (превод от Барака); няколкото повести и научни статии, преведени преимуществено от чески, се отличават както по избора си, тъй и по чистотата на езика; вместени са и биографиите на двама велики чески мъже: на Ивана Светополка Пресла и на Ивана Амоса Коменский, с техните портрети. В «Ютро» видим тоже няколко оригинални стихотворения от г. Божкова, от които «Детинство насъне» ни се вижда доста сполучено. Г. А. Т. ѐ украсил книгата с две сцени от Шилеровата драма превода на «Семела». Въобще «Ютро» е книга, пълна с интерес и любопитност. Тя свидетелствува за добросъвестното работение на съставителите ѝ. Ние сърадваме от все сърце нашите учащи се млади в ческата столица за тяхната пламенна любов към развитието на книжнината ни и желаем, щото общото съчувствие на народът ни да ги насърчи за още по-плодовита деятелност.

. . . .

С б о р н и к с т а т е й п о с л а в я н о в е д е н и ю, составленый в изданный учениками В. И. Ламанского по случаю 25-летия его ученой и професорской деятельности. С. Петербург, 1883.

Току-що получихме надписаната книга, която съдържа много ценен материал за цялото славянство изобщо и за нас българите в частност. Тоя сборник са събрали и издали учениците на г. В. Ламанский, комуто е посветен той, сборника, по случай на неговата двайсе и пет годишна деятелност като професор и славянски учен деятел. Ний посрещаме тая книга с толкова повече удоволствие, защото тя ни напомнюва, че в Русия изучванието на славянската книжнина и история от ден на ден взема по-широка и по-здрава почва. И действително в тоя сборник ние срещаме такива важни трудове, като тоя на г. М а л и н и н а «Граматика Иоанна Екзарха болгарского», на г. Ф л о р и н с к и й «Към вълроса за богомилите», на С и р к у

«За патриарха Евтимия», и на П а л о м о в а «Памятници на Кирило-Методиевската старина в Чехия и Моравия.»

Както вижда всеки любител на българската книжнина, С б о р н и к ъ т п о с л а в я н о в е д е н и е т о е книга, с която учениците на Ламански не само добре са прославили 25-годишната му деятелност, но те са я прославили още и с голяма полза. Ние ще имаме случай да се повърнем върху тая същата книга.

[Кн. 11—12, май-юни 1883]

Г. III, 1883—1884

На 22 АВГУСТ УМРЯ В БУЖЕМВАЛ близу Париж И. С. Тургенев и Русия изгуби в него найзнаменитий си съвременен писател-романист. Дългото писателско поприще на Тургенева се е ознаменувало с ред блестящи произведения, в които покойният по найхудожествен начин е изобразил разни битови черти на съвременното руско общество. Най-талантливите му творения са: Записки на ловеца, Бащи и деца, Накануне, Рудин[1], Дим и др. Смъртта на Тургенева, който се радваше на общеевропейската известност, причини дълбока скръб на всички ония, които се покланят на представителите на геният и на мисълта.

В една от идущите книжки на «Наука» ние ще поговорим по-подробно върху живота и плодотворната книжовна деятелност на тоя славен руски мислител.

Редакцията

[Кн. 1, октомври 1883]

БИБЛИОГРАФИЯ И РЕЦЕНЗИЯ

Билките в народната ни медицина, от М. Георгиев, препечатано от IV книжка на «Медицинската сбирка», София, Държавна печатница, 1883.

Г. Георгиев прави двойна услуга с тоя си труд: първо, той е забележил билките, които поради лечебното си свойство се употребляват в практиката от наший народ, медикаменти, известни нему дълго време преди новата наука да открие съществуването и силата им. Чрез това Г. Георгиев обобщава знанието на народната медицина, като обяснява начина на употреблението на тия билки и дава възможност всекиму да се ползува от действието ѝ. Второ, той се е потрудил да назове тия билки с българските им имена, нещо доста важно, защото, както знаем, българската терминология на билките и растенията у нашенско е твърде богата, но почти никой до днес не се е сериозно погрижил да я извади наяве.

Книжката е написана на език чист и ясен и е напечатана доста изящно.

Училищен дневник, месечно педагогическо издание. Година I, книжка 1. Пловдив, Областна печатница, 1883.

Задачата на това периодическо издание е чисто педагогическа. Статиите, които са обнародвани в I книжка, са доволно добре отбрани и се коснуват до разни въпроси по народното възпитание и училищното дело у нас и в странство. Ето тия статии:

I. Потреба от науката за възпитание и какво трябува да бъде възпитанието. — Физическо възпитание; основни начала и начини за обучение в начално училище; училищно устройство. — Амос Коменский. — По методата за четение и историята ѝ.

II. Изводи из протоколи на окръжни училищни съвети и на учителски сборове. — Сведения за началните училища по Вюртемберг. — Сведения за началното образование в Княжество България.

III. Учебни основи, упражнения и задавки по българский език.

IV. Служебни разпоредби: П. А. Правилник за нормално училище в Казанлък; — П. А. Правилник за стипендии при реченото училище.

V. Библиография.

Ние желаем от все сърце успех на това полезно списание.

[1] Тоя роман ще се обнародва на български в 3-та годишнина на «Наука».

Pohanské obeti u bulharu, prispevel K slovanske mythologii od I. A. Voràcka.

Тая любопитна статия (напечатана от чехското периодическо списание «Slovansky sbornik»), е плод на археологическите изследования на известний ческий литератор Г. Ворачек, понастоящем в страната ни. Г. Ворачек се е потрудил да изложи по критический способ съществующите още у нас обреди от езическото време, които представляват такъв интерес за археологът и историкът. Той е пояснил и обогатил етюдът си с цитирането много народни песни, взети из сборниците на Миладинова, Чолакова и Верковича, в които живо се е съхранил спомена на тия езически обичаи у нас.

Кореспонденция, представена в английский парламент, по работите на Българското княжество, превел А. Люцканов, 1883.

Това е сбирка на политическа преписка между английските държавни мъже. Преводачът я е посветил на г. Драгана Цанкова, комуто е приложил и портрета там.

Rupci oder Rupplani in Thracien und Macedonien; Eigenthimlichkeiten ihres dialectes, von V. Jagie.

В тая книга г. Ягич, като се основава на статията на г. Славейкова: «Рупското или рупаланското българско население и наречие», печатана в «Наука», год. II, кн. V, говори подробно върху особеностите на рупаланското наречие, с които то се отличава от тракомизийското и западномакедонското. Като се сближава с последнето по окончанието по глаголните форми, то се отдалечава пак чрез особено съставените си думи и чрез произношението си. Той споменува също за троякий член, който се среща и някъде по Македония. В тоя случай г. Ягич се опира и на изследванието на г. Сирку.

[Кн. 2, ноември 1883]

И. Янчин. Кратък учебник по географията (курс II) (Африка, Азия, Австралия и Америка). Превели от руски Г. Каролев, С. Станимиров и Й. Голосманов, Русе, 1884 г.

Ако има у нас да процъфтява някоя литература, то е учебната. Не се минава един почти брой на някой български вестник, който да не ни известява, че излязъл на бял свят такъв или инакъв учебник. Ние дойдохме дотам, щото, без да имаме ни една свястна граматика, имаме двайсетина учебници по граматиката, без да имаме една свястна (оригинал) всеобща история, да имаме какви не щете неудобносмилаеми историйки и хронологически конспекти. А това става, защото и в тая литература у нас няма дейци, както няма и в другите области на книжовний ни живот. Книгата, която ние надписахме по-горе, се препоръчва по едното това обстоятелство, че за превожданието ѝ са се взели такива истинско вещи учители, от които особно очакваме да са направили добър избор и вещо обработвание в превода. Предметний учебник има това достойнство, че съдържа една система, удобна за учение онова, което трябва, например, да вземем § 13 за Судан. Под № 1 е обозначено разположението на страната; под № 2 се разправя за климата; под № 3 за топографията, фауната и флората; под № 4 се говори за населението. Така горе-доле се разправя за всеки един параграф, който може да състави особен урок.

Това, което прави не толко хубаво впечатление, е, че езикът е понякъде твърде руски, а понейде има големи типографически погрешки. Така напр. ние не разбираме какви са тия ф е л л а т и (четѝ фелляхи) в Судан, и в по-главните грешки не е показано дали това е сгрешено или не!

И. Г. Алтънков. Естествознание за IV отделение, с 40 образи извътре. Издание и печат на Х. Г. Данов. Пловдив.

Тая книжка за четене в IV отделение от началните училища е написана с един доволно чист и

популярен език. 40-те образи извътре я правят още повече достъпна и нагледна за учащите при изучванието на най-важните части от науката за малките.

[Кн. 3—4, декември 1883—януари 1884]

ОТГОВОРИ

Г. Ю. П. в с. Дервент, песента Ви ще се обнародва в една от идущите книжки.

Г-ну Г. Н. в Габрово, изпратете и остатъка от ръкописа и тогава ще Ви се отговори ще се печата ли или не.

Г. Н. П. С. в с. Алтън чаир, г. Х. М. Л. в с. Боровица и г. Г. К. в Николаев: стиховете ви не щат да се публикуват.

В идущата книжка ще отговорим и на ония лица, на които ръкописите не са публикувани още.

[Кн. 3—4, декември 1883— януари 1884]

ГОСПОДА СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИ

С НАСТОЯЩИЙ БРОЙ ВИЕ ВЕЧЕ ПОЛУЧАВАТЕ 7 КНИЖКА от третята год. «Наука». Макар и да се следваше да я получите на края на м. април, но за жалост многото пречки, между които найглавната е невносванието на стойността, забавиха досега излазянието ѝ. Вярваме, че ще се сами зачудите, като ви кажем, че от третята год. има предплатени досега само 1/4 от цялата стойност, освен това има доста недобори още от II г. даже и от I г.

Събраното количество не отговаря нито на половината на похарченото досега за отпечатванието на 7-те излезли книжки и за административните му разноски.

Ние мислим, че горните обяснения ще ни извинят пред читателите ни и при това ще ги накарат да побързат да внесат стойността си, било направо, било чрез настоятелите ни, за да ни избавят от всякакви препятствия за редовното излазяние на списанието. През настоящата год. разполагаме само с кредита на своите абонати, без никаква правителствена поддръжка.

Много от спомоществователите се съмняват да не би списанието да спре. Ние ги уверяваме, че по никакъв начин то няма да прекъсне излазянието си, само настоятелите ни да бъдат по-акуратни, да ни вносят навреме събраните пари.

Молим ония господа, които си меняват местожителството, да ни явяват навреме.

Настоятелството.

[Кн. 7, април 1884]

БИБЛИОГРАФИЯ И РЕЦЕНЗИЯ

Домашни забавления или песни детински и разни други, съставил Марко Д. Балабанов, София, печатница Янко Ковачев, 1884.

Всред непроходимата проза, която като един задушлив облак застила и души всичко в България, литературното движение там не може да има почва. Г. М. Балабанов, един от видните политически дейци в Княжеството, намира отдих от вълненията на политическата деятелност в мирний кръг на челядта си, която му е вдъхнала цял ред песни на темата от домашний и детинский мир. Повечето от тия песни и стихотворения са съставени върху известни ноти на знаменити композитори. Както и сам авторът казва в предисловието си, тия песни са превод или подражание, или самостоятелни; някои имат за тема: отечеството, любовта и доблестта. В отношение на техническата им страна, съзират се несъвършенствата, свойствени на всички

първоначални трудове по поезията и на неопитността на един неин аматьор: прозодията не всякъде върви еднакво, ритмата покуцва, езикът се попреезиля, напр. противно е на българский език съкращение на думи, като в тия стихове:

Чакай, птиче, с'улови
пак да бягаш л'искаш?. . .
Оставете м'в свобода. . .
Сън, приструвк' остава. . .

Но ние сърадваме г. Балабанова с подобни «домашни развлечения» и сме уверени, че детските песни ще се поревнат на простите и невзискателни души на всичките хубави Милковци и Верки.

Б о р и к а (сбирка от стихотворения) от Д. Стерев, 1883—84, Свищов, 1884.

Неоспоримо е, че г. Стерев желае да прокара хубави идеи в тая си сбирка от 16 страници. Той възпява любовта към отечеството, проклина подлостта и негодува против света. Но как той изразява това? Доста е да приведем няколко куплета, напр. из пиесата: К ъ м р о д и н а т а м и:

В теб' неволя аз не знаях,
ни човешка злост,
твойта земя аз лобзаях
в млада нежна връст.

Г. Стерев не ни казва какви извънредни причини са го накарали да «лобзае» пръстта.

Още:

В теб грабежи и неволи
честичко се вършат,
един бие, други коли
и глави се кършат.

Не е ново. Г. Станчев все така пише във вестникът си, и то в проза.

Още:

Ти от робство се избави,
Но не бе така
С л у ч к а мъка ти прибави
И строши крака. (!!)

Боже мой! Какво злощастие!

Или из стихотворението О ч а к в а н и й д р у г а р.

Интересът правда става (??)
Законът е родство(??)
Под калта тук правда шава (?)
Камъкът е чувство (???)

Съвсем не поетическо, г. Стерев!

Ф а н т а з и я, повест от Д. Стерева, Търново (година неозначена).

В тая «Фантазия» (?) има около 30 м о т о от Русо, Волтера, Честерфилда, Питагора, Занда, Щилера, Юнга, Пушкина, Сократа и пр., и пр., но от г. Стерева нищо свястно няма. Добре е щял да стори, ако при другите велики хора и той ни кажеше нещо умно, напр. да се обещае, че няма да пише вече подобни «Фантазии».

З н а н и е, списание за наука и литература, брой 14, Стара Загора.

Със съжаление спешим да кажем, че и тоя брой не ни донесе нещо по-утешително и по-заслужаващо вниманието. С изключение на една-две статии, които представляват какъв-годе интерес за любопитний читател, всичко останало състои от слаби преводи, сухи компилации и неща, които, ако се не напечатаха, никаква загуба нямаше да има за нашата книжнина и общество. Ние вярвахме, че редакцията на това списание щеше до днес да направи какво-годе улучшение в списанието, за да може да отговори на назначението си и да заслужи парите на абонатите си. Излъгани сме били. Изчезна наистина г. Ненов от страниците му, но

малък напредък пак. Научната част на списанието се представлява от крайно педантическата преводна статия на г. А. Козарова по домакинството; от дългата и безцелна компилация за първоначалното образование в Североамериканските щати от А. Михайлова; от съвременната, но крайно консервативна статия за възпитанието на нашите жени от д-ра Стояновича; любопитната статия на г. Д. Минкова Очерки из историята на създанието представлява действително научен интерес, но не знаем доколко ще бъде достъпна за развитието и понятията на читателите, за които се издава Знание. Заедно с тая последнята нам се видя добра и статията на Емерик Давида (която следва вече от няколко броя насам) за влиянието на рисувателните изкуства върху търговията и богатствата на народите. Химическите анализи от г. Шопова за меричлерските бани, препроводени от г. Чомакова, са интересни, но те се печатаха вече и в другите вестници и не са достояние на Знание.

Колкото за литературний отдел, и за него, при всичкото ни желание, не можем да кажем, че стои много по-високо от научний. Добра дума длъжни сме да кажем само за стихотворението Тържествен час от С. К. Бихме съветвали само на автора да избягва такива теми облачни и неуловими, от които бледни представления се образуват в ума, при това чрез особената форма на стихът, той самоволно си прави технически затруднения и стеснява мисълта си. Колкото за скицата на г. П. Петрова Превратът, ние не можем категорически да се произнесем за нея, доде не видим края ѝ. Ще кажем засега само, че тя изобличава един известен маниер на писание, но се лишава съвсем от изискуемите качества на една повест. Действието върви монотонно и мъртвешко, лицата нямат образ, характерите нямат краска, главите идат и заминуват, но никак не поражда интерес в душата на читателя тая ужасна сухота. Възможно е, щото самата тема да е нещастна. Нашийт преврат от 1880 немá нищо вълнующе, достойно да вдъхне силни чувства у един романист. Началото му не даде освен дейци бледни и

характери малодушни. Водителите на либералната партия, както е известно, побягнаха през граница и борба почти немá, както немá и жертви. Друго е, ако един списател пожелае да го вземе за тема само за да опише един срам. . . Трябва, впрочем, да приложим, че авторът, дотука поне, нищо почти не говори за преврат. Остая да видим конецът. Библиографията и сместа са съвсем никакви.

Най-после ще кажем, че това списание, което по подражание на Каравеловото «Знание» носи званието и програмата му, е само една бледна пародия негова.

Материали за животописанието на братя Х. Миладинови Димитрия и Константия и пр. От К. А. Шапкарева.

Имената на ония, които са станали жертва за възраждането и свободата на народа си, се осветляват от една слава, която заедно с времето добива все повече и повече блясък. Такива светли имена са утешение за един народ; те правят да гледа с повече уважение на миналото си и с по-голям кураж на бъдещето. Малко са имената, с които България може да накичи венецът си; между стотини борци и работили, и издъхнали за отечеството си, много малцина са извлечени досега из прахът на забвението. Ние, българите, сме икономи и скъпливи даже и когато се касае да дадем дан от удивление на един мъртвец, който за никое самолюбие не е вече опасен. Ние много обичаме себе си, за да имаме време да помислим за другите, които са обичали нас. В замяна на това, ничтожествата, просто по това, защото са на съвременността, завзимат мястото на безсмъртните. До 1880 г., едвам пет години подир кланетата, името на Бенковски, а особено на Каблешкова бяха почти неизвестни в самата страна, дето се подвизаваха! Сега сме в противоположната крайност: имената на «забравените» станаха достояние на всички нечисти уста и игра на всички шарлатани — политици. Иска ли някой да мине за патриот, няма освен да въздиша по пазарите за Левски, за Каблешкова, за Бенковски; желае ли друг да придобие една мъничка попу-

лярност в тълпата, предлага въздиганието паметници на героите; имало е даже случаи, дето тия хубави имена са служили за завеса да потулят някоя подлост, или за отрепки за избрисвание един срам. Бедните мъченици! Гробът не им върна отдихът, който им отне царствующето зло. . . Братия Миладинови са двамата страдалци за възражданието на Македония. Техните имена са почти забравени. Горнята книжка на г. Шапкарева иде да ни разкаже много неща за техний живот и деятелност сред страшно трудните обстоятелства, в които са служили на олтарът на отечеството. Ето защо ние прощаваме всичките несъвършенства и тук-там безграмотни страници на книгата на г. Шапкарева.

Ние ще очакваме от г. Шапкарева да ни даде и други трудове по Македония, които обещава на корицата на книжката.

Картина на една страшна нощ. Новела от Петра А. Петров. София, 1884.

Тая малка повест, превод вероятно, разказва за едно любовно отмъщение на някой си големец в Азия, Абдул Кадир.

Бихме простили това просто повторено на изтритата до крайност тема на отмъщения по любов у възточните народи, ако авторът г. Петров, или другият, ни дадеше в повестта си и каква-годе характеристика и колорит на Възток; за жалост, освен собствените имена, нищо не напомня за земята на слънцето. Книгата е безцелна и не струва.

Ръководство за изучаванието на слога (Практическа словесност), учебник за средни училища, от Н. П. Попов, второ издание допълнено.

Тоя учебник, написан в 68 страници, трябвало би да го наречем, според съдържанието му, конспект по словесност, както го е нарекъл и авторът в предисловието си, а не Слог, както стои в заглавието на книгата. За слогът собствено се говори в първите 30 страници, а в останалите 38 се говори за разни видове съчинения, за стихосложението и за логиката.

Г-н Попов ни казва в предисловието си, че той е

съставил своето ръководство, като е избрал цветът (?) на няколко словесности. И наистина, ако сравним г. Поповото ръководство с учебниците, от които той се е ползувал, щем видим, че изоставянието на голяма част от тия учебници е едничко оригинално нещо у г-на Попова. Повечето от своят материал г-н Попов е извлякъл от Войниковата «Словесност». Взетото от тая словесност и всичко казано между стр. 20 и 35, между стр. 40 и 47 и между стр. 52 и 65, останалото 2 добавени от другите учебници, които г-н Попов споменува в предисловието си. Заиманието е ставало някъде си буквално, както между стр. 26—31, дето се говори за украшенията на слогът, а понякъде си в твърде съкратен обем, както между стр. 52 и 65.

Разгледвана като учебник, книжката на г-на Попова е, от една страна, много къса, а от друга — много дълга. Много дълга е, защото в малкото ѝ страници се говори за извънредно много предмети. Г-н Попов ни казва в предисловието си, че Войниковата «Словесност» била много пространна за III клас; но в своята книжка той говори почти за толкова неща, за колко то говори и Войников. От друга страна, г-н Поповата книжка е много къса, задето само в 68 страници той говори за толкова много неща, щото едвам е имал време да спомене само името на тия неща. Така в пет (5) страници, от 25—31, се говори за следующите неща: Еллипсис, Плеоназъм, Ипербат, Силлипсис, Репетиция, Съвокупление, Полисиндетон, Асиндетон, Контраст, Питание, Възклицание, Обращение, Иперболa, Ипотипозис, Клетва, Пропущание, Отложение, Дубитацио, Антеокупацио, Концессио, Поправки, Премълчавание, Periphrasis, Antithesis, Comparatio, Gradatio, Ирипия и Хумор. За толкова много неща какво може да изкаже в пет страници, читателят лесно може да си въобрази.

Навярно, г-н Попов не е знаел, че учебниците за долните класове не трябва да бъдат прост конспект на учебниците за горните класове; че те трябва да съдържат повече, отколкото учебниците за горните класове, всичките пояснения на дадените определения и прави-

ла — инак ние не можем си поясни как г-н Попов предлага за III кл. един конспект по словесност.

Както и други учебници, писани по тая част, книжката от г-н Попова не съдържа никакви практически упражнения. Немислимо е обаче един учебник по езикът да може да принесе някаква полза без упражнения, особено когато на тоя език няма христоматии — не общи, каквито са христоматиите от В. и К., а христоматии специално за класовете и за в училищата, христоматии, нагодени според програмата на училището и направени на степени според класовете. Мислим, че не щем да докачим някого, ако изповядаме, че причината, по която нашите училища по езикът са лишени от практически упражнения, е, че тая част изисква по-самостоятелно работение, когато правилата и определенията могат да се съставят и по-лесно според някой учебник на друг език.

Друг недостатък у г-н Поповата книжка е, че тя почти няма или има много малко правила. Всичко в нея е определения и класификация. Само на пет-шест места се казва на ученикът, че еди-кое си място трябва да се направи така и така; оттам нататък той всъду се среща с думи нарича се, вика се, състои се, бива, разделят се, има толкова и толкова вида и пр. — белезите на определенията и класификацията. В едно научно съчинение такова нещо може да се допусне; но в един учебник то е повече от вредително. «Без правило от ученикът никой не може да се научи да направи нещо.»

В заключението можем да кажем, че г-н Поповата книжка има всичките преимущества и превъзходства, от една страна, на един конспект, а от друга, на един лексикон. В нея всичко е кратко, сгъстено и повърхностно. Тя е малко сборниче от определения.

Уроци от нагледно предметно учение. За употребение в II отделение от първоначалните народни училища, съставил и издава Н. Р. Алтънков,

Горнята книжка от г-на Алтънкова представлява

новото развитие в литературата на началните училища. От някое време насам се забележва едно стремление у народните ни учители да съставляват отделни учебници за всякой предмет, който се преподава в отделенията. Така ние сме видели издадени за отделенията учебници и за «Аритметика», и за «География», и за «Граматика», и за «История», и за «Естествознание» и за «Св. история» — най-сетне г-н Алтънков излиза, та ни представя учебник по «Предметното учение». Щат се намерят някои да ви кажат, че не само за предметно учение, но и за вси горепоменати предмети особен учебник не е нужен, че нашите читанки трябва да се разширят и подобрят тъй, щото всеки от по-горните предмети да може да се изучва от тях. Дотам ние не щем се проснем, но щем да кажем, че за друго ако не, за «Предметно учение» учебник е повече от излишен. Всичко, което ни дава г-н Алтънков в своята книжка, по един сух и чисто описателен начин, би могло да се изложи в няколко статии в свръзка с някои хубави и привлекателни разкази в читанката, която ученикът има за прочет. Много по-добре биха направили както г-на Алтънков, тъй и неговите другари, ако, наместо да делят материалът на «Бащините езици» и на читанките на отделни части и да правят от тия части отделни учебници — се завземеха да подобрят тези «Бащини езици» и читанки. Тогава би имало и улеснение, и успех.

Сравнено с писаното по същий предмет у същите у нас читанки, г-н Алтънковото «Предметно учение» има тоя недостатък, че е много сухо. Така ние вярваме, че и на г-на Алтънкова даже ще омръзне да чете едно след друго следующите писания:

36. «Домашната муха има глава, гърди и задница. На главата има уста, очи, хоботец и пипала. На гърдите има отгоре две тънки криле и отдолу шест крака. Тялото ѝ е по шар пепеляво. . .»

37. «Осата има глава, гърди и задница. На главата има пипала, очи и уста. На гърдите има крила и крака. Тялото ѝ е по шар жълтеникаво, по гърдите и главата черникаво и пр.»

38. «Бръмбарът има глава, гърди и задница. На главата има очи, уста и пипала. На гърдите има отгоре два чифта крила, от които горните са твърди

и отдолу под тях има други тънки, с които хвърчи. Отдолу на гърдите има шест крака. Тялото му е на шар тъмнопепеляво и пр.»

39. «М р а в к а т а има глава, гърди и задница. На главата има очи, уста и пипала. На гърдите има шест крака. Тялото й е по-шар черникаво и пр.»

Колкото се касае до езикът на книжката, той е я с е н и с малки изключения, в р а з у м и т е л е н.

В краят на книжката си г-н Алтънков е турил шест хубави беседи, в които се показва по какъв начин трябва да се постъпи при предаванието на някои от уроците. Много хубаво щеше да направи г-н Алтънков, ако да бе направил цялата книжка на подобни беседи. П о в е ч е и м а т н у ж д а о т р ъ к о в о д с т в о н а ш и т е у ч и т е л и, о т к о л к о т о н а ш и т е у ч е н и ц и.

Сборник от теми и планове за съчинения в средните училища и гимназиите. Съставил Ст. Костов, Пловдив, печатница Хр. Данов, 1884, стр. 234, цена 3 лева.

Не един път сме имали случай да се уверим колко е пренебрегнато в нашите класни училища преподаванието на тая твърде важна част от науката за отеч.език, която ние ще наречем тук: «изкуство да можем правилно и красиво да развием мислите си». Ние виждаме, че един четирикласен ученик например, комуто мозъкът е претъпкан с двайсет учебни предмета, не е в състояние да ви напише свястно едно предложение от три реда. Нам ни са показвали дописки и прошения, писани от петокласни ученици, които зашеметяват по своята безграмотност и безтълковост. Ученикът знае вече физиката, химията, геометрията, тригонометрията, историята на всичките народи по светът, но накарай го да ти напише едно просто писмо на матерний си език и той се намира пред един гордиев възел. По коя причина това важно знание за всеки образован гражданин е отритнато и презряно? Защо твърде много ученици от по-високите класове не могат логически и разумно да развият една зададена тема? Повтаряме: защото тая наука е пренебрегната от повечето от нашите учители —

или по неумение да я преподават, или просто по незачитание важността й. Присъединете при тия обстоятелства и отсъствието на какво-годе ръководство, което да улеснява занимающите се и да им насочва най-прямий и естественый начин за развитието на понятията и мислите, и вие сте угадали виновниците на това. Без подобно ръководство при писмените упражнения по матерний език, ученикът, у когото още не е закрепнала способността за самостоятелно и правилно мишление, и оставен без необходимото ръководство от страна на учителя, привиква на разбърканост и пустословие; той безполезно се лута насам-нататък, прехвърля през ума си цял куп идеи, но ни на една не се спира, не знае де й е мястото. При всичкото голямо наводнение от най-разновидни учебници, у нас никой, при всичката вопиюща нужда, не бе се сетил до днес да състави едно ръководство за теми и планове на съчинения. Г. Ст. Костов, един от нашите вещи и влюбени в делото си учители, е наваксал вече тая празнота в съставянето на горепоменатий «Сборник от теми и планове за съчинения». Ръководен едно, от личните си наблюдения през няколкогодишната си учителска деятелност, а друго — ползующ се от знаменитите руски педагози: Весина, Гаврилова, Невзарова, Филонова и пр., той с голямо внимание и съобразителност е съставил сборника си, като е наредил материала в него по един ред постепенен и съответствующ на развитието на учениците в четирите класове на нашите средни училища и гимназии. Особито хубаво са избрани самите теми за упражнение на учениците, както и образците Изложението е крайно просто и вразумително, а езикът се отличава с голяма гладкост и чистота. В такъв вид книгата на г. Костова е едно досущ ново явление в нашата училищна книжнина и е назначена да даде силно съдействие на преподаванието отечествений език и словесност в нашите училища. Ето по кои причини ние посрещаме с радост «Сборникът» и горещо го препоръчваме на нашите учители и учаща се младеж.

[Кн. 9, юни 1884]

Г. СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИ

При всичкото старание, за да се отпечати кн. IX навреме, т. е. на края на м. септемврия, и по тоя начин да можем да издадем идущите книжки редовно, разни препятствия ни попречиха, между които е и несъбиране редовно спомоществованията.

Ние повторно ви молим да се погрижите и да ни внесете дългът си било направо с пощата (на наши разноски), било чрез настоятеля, у когото сте записани.

Едничкото средство за съществуване на сп. «Наука» зависи от добрата воля на вашето редовно плащание. Кн. X е тоже под печат, но ако нашето възвание остане, както и в VII кн., «глас вопиющи в пустиня», не е чудно и нейното отпечатване да се продължи, както и на настоящата.

[Кн. 9, юни 1884]

„БЪЛГАРСКА ХРИСТОМАТИЯ“ (1884)

ПРЕДИСЛОВИЕ

Преподаванието словесността се въведе вече в по-висшите класове на нашите училища. Но за да може да се учи с полза тоя предмет, сиреч да може чрез него да се запознае ученикът с безкрайно разнообразните форми, в които се изобразява и изразява човеческата мисъл, да може да добие нагледно представление за изящното и високото, за да му се формира вкусът и слогът и изтънчи способността да схваща вярно истината и красотата и да се наслаждава от тях, не стигат само общи правила и небрежно пробрани и скудни чужди примери, с каквито по неволя се ограничава днес преподаванието на словесността. Необходимо е да имаме на езикът си сбор образци от списанията на великите европейски списатели, недостъпни за повечето ученици, както и образци от всичко, каквото имаме добре написано на родний си език. Предлагаемата «Българска христоматия» има тая цел. Тя съдържава грижливо преведени откъслеци от прочутите творения, в проза и в стихове, на великите мислители и поети, придружени с кратките им животописи. Освен това съставителите ѝ са си поставили задача да съберат в нея всичките добри неща от българската мисъл и образци от всичките по-хубави явления в народната ни книжнина. За още по-голяма пълнота и картинност на делото съставителите са турили в началото на книгата кратък, но нагледен и изразителен очерк на историята на развитието на народната ни книжнина, която върви тясно и неразделно с историята на самото ни Възраждание, от Паисия до днес. При всичките скудни сведения, които са могли да съберат, съставителите са допълнили изложението си с кратки биографии на пове-

чето от видните ни книжовни таланти, с излека хвърлени общи и справедливи съждения въз произведенията им. В тоя случай тии са се грижили да изправят неверностите в оценките на фактовете и литературното значение, които се срещат в съставените от чужденци подобни прегледи на съвременната ни книжнина. Така нагласена Христоматията, тя, като удовлетворява значително нуждата на училището, по самото си естество и новост, представя в същото време книга много интересна и поучителна за всичките възрасти и звания.

Христоматията, за по-голяма сгодност, състои от два отдела: проза и поезия. В първий отдел последователно вървят легенди, приказки, басни, описания, писма, пътешествия, история, повести, романи, красноречие; във вторий отдел влиза собствено: епическа, лирическа, дидактическа и драматическа поезия. И в двата тия отдела размесено са гудени съответствените образци от чуждите и нашите списатели. Чуждите списатели както по изобилието си, така и по достойнството на съчиненията си, естествено захващат по-широко място там. Великите имена от всичките епохи фигурират там: Омир, Данте, Шекспир, Шилер, Гете, Байрон, Пушкин, Лермонтов, Виктор Хюго, Хайне, Волтер, Валтер Скот, Дикенс, Жорж Занд, Гогол и др.

По причина на тая пъстрина и разновидност на съдържанието христоматията, като съдържава образци, закачѝ от най-леките и лесни форми на изражението на мисълта до най-сериозните, ще бъде еднакво полезна както за по-горните класове, така и за подолните. Доста е само учителят да посочи на ученикът ония уломки в христоматията, които отговарят на възрастта, на понятията му и на предметите, що учи.

Съставителите не искат да не съзнаят недостатките, неизбежни при изработването на такъв един мъчен и нов в литературата ни труд. Но тии се утешават с дълбокото убеждение, че като дават чрез него едно силно средство и улеснение на всички за, ако и повърхностното, запознавание с произведенията на творческата мисъл, дават средство и възможност занапред на други, по-ревностни и по-вещи, да изработят още по-пълна и по-добра христоматия на езикът ни.

С ъ с т а в и т е л и т е

КРАТЪК ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД НА НОВОБЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА

Историята на Възраждането на българский народ и на литературата му се почева от последнята половина на XVIII век, сир. когато отец Паисий, хилендарский проигумен, пръв разви своята плодотворна деятелност за пробужданието на замъртвелий и забравений от цял свят наш народ. Проникнат от дълбока скръб за безнадеждното състояние на народът си и от свещеното желание да види пробужданието му, той на 1762 г. пръсна между съотечествениците си от много години готвений си ръкопис, под название «И с т о р и я с л а в я н о б ъ л г а р с к а я о н а р о д а х и о ц а р я х и с в я т и х б о л г а р с к и х , и о в с е х д е я н и я х б о л г а р с к и х». Тоя ръкопис, който в скоро време се преписа и разпространи в разни краища на България, е първий нравствен подтик, даден на българский народ към възрождението му. В предисловието на историята си отец Паисий окайва народът си за невежеството, в което е затънал; посача му позорното състояние, в което се намира спрямо околните съседни народи; мъмре ония неразумни и юроди, които се срамуват от народността си и се погърчват; «Аз видях, казува той, от много болгари защо идут по чужди език и обичай и на свой език хулят, зато где написах и они отцеругатели, кои не любат свой народ и език, да знаят». . . По-надолу той пак се обръща към ренегатите: «О неразумне и юроде! Поради что се срамиш да се наречеш болгарин? и не четиш по свой език и не думаш. Или не са имали болгари царство и господарство!. . . Но са рече: греци са по-мудри и по-политични, а болгари са прости и глупави и не имеют речи политични, зато рече, лучше е пристати по греци. Но вижд, неразумне, от греци има много народи по-славни и по-мудри, дали си оставля някой грек свой език, учение и род, както ти безумне. . . Ти, болгарине, не прелщайса, знай свой род и език и учи се по своему езику: боле есть болгарска простота и незлобие.» А в отговор на ония, които уверяват, че българите

нямали книжовници и славни мъже, а са само овчари и занаятчии, Паисий отговаря: «Или не са имали болгари царство и господарство, затолико царствовали и били чудни по вся земля и много пути от силни римляни и от мудри греци дан възмали и давали им царюве и кралюве свои царски дъщери в съпружество и да би имали мир и любов с цари болгарски. И от всего славенскаго народа най-славни били болгари, перво са они патриарха имели, перво они са кръстили, най-боле земля они освоили, тако от своего народа словенскаго они силни и честни били, и первии святии словенстии от болгарски род и език просияли, как по реду все в сию историю написах». . . Паисий признава, че българите сега много ниско стоят във всяко отношение, но той обвинява в това безсъвестното и деспотично действие на гръцкото лукаво духовенство: «Тая вина болгаром от греческая духовная власт произходит. И много насилие неправедно от гречески духовни владики търпят по сия времена. Но болгари почитают их за архиереи сугубо плащают им должное, за то по нихна простота и незлобие воприемлют от бога мзду свою. . . тако и от архиереи. . . по свое дело и безсовестие восприемлют мзду свою от бога, по реченому: яко ти воздасти комуждо по делом его.» По-нататък Паисий, като казува, че освен другите, а и московците и сърбите се присмиват на българите, напомня, че едно време, когато българите имаха вече просвещение, силни царе, патриарси, сърбите не бяха още покръстени. . .

Велико беше влиянието на тия прочувствувани и нови слова въз душата на българите в онова тъмно време. Съчинението на отца Паисия се разпространи навсякъде, като претърпяваше много изменения и прибавки от разните му преписвачи. Много е спомогнало за разпространението на ръкописът простий език, на който е написан. Той, ако и смесен с църковнословенски думи и изречения, е вразумителен и достъпен за всеки българин. Най-после тоя ръкопис биде напечатан в Пеща на 1844, от Христаки Павловича Дупничанина, под название «Ц а р с т в е н и к или история болгарская, която учи от где са болгари произошли, како са кралствовали, како же царствовали и како царство свое погубили и под иго пропаднали.»

Най-достойний последовател и ученик Паисиев е С о ф р о н и й, Врачанский епископ (род. 1739 умр. 1815). В неговата автобиография виждаме, че той бил родом от Котел с мирско име Стойко Владиславов. Подир ръкоположението си за архиепископ той претърпял жестоки гонения от Търновский митрополит Григория, а по времето на буната на Пазвантооглу претърпял разни злощастия и премеждия от беснотията на разюзданите тогава шайки кърджалии и турска войска. Най-после на 1803 год. той се избави и побягна в Букурещ, дето написа собствените си записки, преведе от гръцки и старословенски разни духовни поучения, които и напечата под название «Кириакодромион» в Римник на 1806 год. Това е първата българска печатана книга. Софроний е писал на говоримий език. Влиянието на черковнословенский език е слабо. Поученията му и до днес занимават едно видно място в духовната ни книжнина. Но особена важност има за нас неговата автобиография. Тя е драгоценен паметник за историята ни по времето, в което е живял Софроний. То е било най-тежкото време за българский народ. Страданията му са били достигнали до върхът си. Целий живот на Софроний е верига от теглила и той е бил принуден да побегне във Влашко. Но мисълта, която го смущава, е, че оставил своето паство. «Имам обаче една скръб, казва той в автобиографията си, и бою се от бога да ме не суди бог, като узех оное паство на рамена своя и оставам го, но паки надею се на бога всемилостиваго, како го не оставил заради почивание мое, но от голямая нужда». . . Любовта му към народът блещи на всяка страница в записките му. Щом пристига във Влашко, той сяда да пише. «За това се трудя денем и нощем да изпиша няколко книги по нашему болгарскому язику, та ако не би възможно мене да сказувам им с уста моя, да чуят от мене грешнаго някое полезное поучение, а тий да прочетут писание мое и да уползуют се». . . Все около същото време йеромонах Х а д ж и Й о а к и м напечата в Пеща няколко книжки с духовно съдържание, а игумен К и р и л П е й ч и н о в и ч написа и напечата «Огледало».

Осемнадесет години нещо подир напечатването горесПоменатите книжки доктор Петър Берович на-

печата в Брашов съставената от него книга «Буквар» (Рибния буквар). Въпреки скромното си название тая книга беше един вид енциклопедия и през много години тя беше единствената любопитна и научна книга в ръцете на българското юношество. В предисловието Берович осъжда българските училища, които държаха методата на обучението по часослова и показа в букварят си нова система по взаимно обучение, която наистина се прие и разпространи. В това време българските търговци в Букурещ и Одеса залягаха да помогнат по силите си за възраждението на българский народ и за уреждането на народни училища. Тии бяха търговците Константин и Димитрий Мустакови от Габрово, които водеха делата на княз Милоша в Букурещ; Иван Бакалооглу, Юрдан Х. Генович, Георгий Пешаков, Атанас Стоянов, Петър Сапунов, Василий Ненович и др. Скоро подир появлението на букварят на Беровича, книжевното дело у българите тръгна напред. Стоянович напечата в Пеща «Свещено цветособрание» (1825). Василий Стоянович издаде в Будим «Стари и Нови завет» (1825); Петър Сапунов напечата в Букурещ нов превод на Новий завет (1826).

Но това бяха отделни и слаби опити. Тии приеха характер на определено, силно движение, благодарение на деятелността на един нов писател, който, без да бъде българин, прегърна с любов българското дело и завзе високо място в най-новата история на Българското възраждание. Затова и считаме за необходимо да дадем някои черти от животът и деятелността на тоя истински труженик наш. Юрий Венелин (1802—1839) е родом карпатский русинец, из Северна Венгрия. Неговий прякор беше Гуца, но в Лвов, дето се учеше в университетът, той го промени на Венелин, за да укрие отиването си в Русия. Докле беше в Лвовский университет, той се занимаваше най-много с историята на словенските народи. В Бесарабия (Кишинев) Венелин има случай да опознае и обикне българите. Там той се заинтересува живо с миналата и настоящата съдбина на българский народ. На 1829 г. Венелин свърши в Москва курсът на медицината и издаде първий том на съчинението си *Древние и нинешние болгари*, което обърна на себе си вниманието на учений

свят, а най-паче силно подействува на българите, които съставляваха тогава малобройната българска публика. На другата година Руската академия помогна Венелину да направи пътувание по България, дето той още по-отблизу се запозна с наший народ. Но трудно, твърде трудно беше неговото обикаляние из отечеството ни. Войната, която тогава едвам се свършваше в Турция, бъркотиите, преселението на българите, разбойничествата из горите, отсъствието на свестен човек, който да окаже полезно съдействие Венелину, подозрителността и недоверието на българите към него, трудностите, с които биваха препречвани всичките му тръгнувания и издирвания, опасностите, на които често излагаше животът си, биха могли да обезсърчат всекиго другиго, но не него; той успя да събере доста ръкописи, да запише много песни, да изучи говоримий език. Когато проникна историята му помежду нас, то тя събуди небивало въодушевление. В нея ожаднялото българско сърце намери това, за което от дълго време ламтеше. Там се изображаваше, като в огледало, всичкий миналий исторический живот на наший народ, неговата стара слава и величие. Тя се пръсна на хиляди екземпляра из България и се четеше с възторг и с вяра като едно евангелие. Може да се каже, че от появлението на тая книга почна се истинското съзнание на българский народ: той хвана да почита себе си и да вярува в бъдещето. Истина, че основната теория на Венелина за произхождението на българите биде по-подир оборена от новата историческа критика, но историята му няма да изгуби значението си в нашата книжнина, защото ней се дължи, в голяма степен, това внезапно размърдвание на народний дух и пъргаво движение нанапред. И ако той не създаде българска история, то той възсъздаде, възкреси българский народ и стана главний виновник на възражданието на погибающата ни народност. Ето защо и до днес с благоговение още се произнася неговото име между нас. На гробът му в Даниловский манастир, в Москва, лежи един италиански мрамор със следующий надпис: «Юрию Ивановичу Венелину, одеские болгари 1841 год. Напомнил свету о забитом, но некогда славном и могущественом племени болгар, и пламенно желал видеть его возрождение».

Българската история на Юрия Венелина е преведена на български от многоуважаемий учител Ботя Петкова под название «Критически издирвания върху българската история».

Между ония, които бяха въодушевени и тласнати към патриотическа деятелност от прочитанието историята на Венелина, на първо място стои Василий Априлов из Габрово, който имаше процветающа търговска къща в Одеса. Из най-напред той, както и много други видни българи, поддържаше елинската книжевност, училища и бунтовници. Но след прочитанието Венелиновата история «Древние и нинешние болгари» в него стана превrат: той хвана да мисли как и с какво да помогне на собствений си народ. Със съдействието на няколко габровци търговци, настанени в Букурещ, а особено на Николая Палаузова, живущ в Одеса, той успява да събере нуждните средства за основанието на едно училище в Габрово. Това училище при всичките препънки на гръцкий владика в Търново Илариона (Библиотекоподжигателят) най-после биде устроено в Габрово и за учител се назначи в него Рилский йеромонах Неофит. Неофит беше от Баня (Разложко). Той,без да е посещавал някое училище, беше научил гръцкий, словенский, руский и сръбский езици. Той пръв научи в Букурещ ланкастерската метода на учението и я въведе в Габровското училище (1835 год.), а също състави и нужните учебници.

Около това време се отвори и в Свищов словенското училище и учителят Христаки Павлович състави първите учебници за употребление в това училище. Също се основаха училища в Казанлък, Карлово, Панагюрище, Калофер, София, Търново, Котел и пр., които приимаха от Габрово необходимите учебни улеснения. От това време първоначалното народно образование в България биде оздравено.

На 1841, под непосредственото влияние на Венелина, Василий Априлов написа и издаде в Одеса «Денница новоболгарскаго образования»; на 1827 г. «Мисъл за сегашното болгарско учение». Явиха се още много книжки все с дидактическо съдържание. Неофит Рилский издаде новий български превод на «Новий завет», а другий Неофит — Хилендарский, издаде в Крагуевац «Славяноболгарско летоводство», а в Белград — «Кратка св. история» (1835). Райно Попович издаде в Пеща «Христоитията» си, а Ив. Богоев, или Богоров — малък сборник с песни.

Първата словенска типография на българската земя се основа в Солун на 1839 год. от архимандрита Теодосия. Но след няколко години изгоря. На 1840 А. Диамантов откри в Смирна българска печатница, в която Фотинов, учител в тамошното гръцко училище, печата́ илюстрованото си месечно списание «Любословие» (1844). Г. Кръстевич преведе и напечата в Будин «Мудрост добраго Рихарда». По това време появлението на български книги не беше вече рядкост. Печатаха се книги навред: в Белград, в Крагуевац, в Смирна, в Цариград, в Кишенев, в Страсбург, в Пеща, в Кронщат, в Букурещ, в Одеса и пр. Всичките тия книги способствуваха за събуждание любов към прочит у българите и служеха като наставници на юношеството. Никаква черта от оригиналност или художественост в тях се не съглеждаше. Между това много млади българи бяха отишли да се учат в по-високи училища на Русия и на Западна Европа. Тяхното възвръщание и пребивание в отечеството им увеличаваше живий и напредничавий елемент и даваше още по-силен тълчок на умственото движение. Но най-решителното, най-могущественото, най-благотворното влияние върху скорото възраждание на отечеството ни упражни повдиганието борбата за черковна независимост. С нея се захваща нов период в животът на българский народ.

Велики бяха сетнините на борбата, която, започената първоначално против притеснителната и нетърпима политика на гръцкото духовенство, взе бързо размерите на народно движение и извади наяве съществованието на народът ни, когото събитията бяха смазали и задушили и когото историята беше забравила. Българите, известни едва като народност, извоюваха си в историята място и право на народ. Тии възправиха своето минало и замислиха за своето бъдеще, към което си проправиха път чрез придобивание на черковна независимост. Идеята за политическа независимост намери проповедници и отзив в сърцата. С разширение кръгът на потреб-

ностите, на стремленията и идеалите на народът, появиха се цяла плеяда нови деятели, които служеха с патриотическо самоотвержение и неутолима енергия на народната идея. Цариград и Букурещ бяха двата центъра на действие, първий за черковний въпрос, вторий за разпространение на революционните идеи между народът. Между по-видните деятели, които преимуществено са работили по черковний въпрос, на първо място стоят: народните пастири Авксентий, Паисий, Иларион Макариополский, Панарет, Антим, първий българский екзарх, Чомаков, Цанков, Кръстевич.

Като забележваме тия велики факти, ний оставаме на историята да изобрази всестранно това голямо движение на умовете и минуваме по-нататък.

Периодическата полемическа книжнина се оживляваше. На 1861 г. яви се в Цариград първий политически и литературен вестник «Цариградский вестник», редактиран най-напред от И. Богорова, а после от А. Екзарха. Той главно ратуваше против католическата пропаганда в България, която се пък поддържаше от друг вестник «България», основан от Д. Цанкова. На 1862 г. в Цариград се появи вестник «Турция» на Н. Геновича, който бранеше турското правителство. На 1860 г. знаменитий наш народен деятел Раковский издаде «Дунавский лебед» в Белград, а после в Букурещ «Бъдещност»; Касабов «Народност» (1866), Каравелов «Свобода» (1870—1872) и «Независимост» (1873—1874), букурещките богаташи — «Отечество» (1869—1871). Всичките тия бяха повече или по-малко с революционно съдържание вестници. В Букурещ се издадоха още два листа хумористически: «Тъпан» и «Будилник». По-късно през събитията на 1875—1876 г. в България и Сърбия българската емиграция във Влахия издаде още няколко революционни вестника: «Български глас» от И. Иванова в Болград, «Нова България» в Гюргево от Блъскова, «Стара планина» в Букурещ от Д. Веселинова. В Цариград-же П. Славейков печаташе «Македония», вестник, с който той принесе грамадна полза на делото на свестяванието народно (1876). Балабанов издава «Век», който из началото не се радваше твърде на симпатията на народът, но къде краят на 1875 г. горещите и патриотически статии, що хвана да обнародва, изведнъж му спечелиха общото съчувствие. Съвременно се печатаха вестниците «Напредък» от Ив. Найденова и др. Но ний ще оставим изброяванието на всичките малотрайни и политически вестници и вестничета, които през цяло едно десетолетие съставляваха българската книжнина, за да се спрем на ония явления само, които са се означили с каквагоде услуга на истинната литература, които са дали някакво побуждение на българското творчество, на българската самостоятелна мисъл.

На 1856 г. българските търговци в Цариград основаха книжевно дружество, което почна да издава многополезното периодическо списание «Български книжици». Там се защищаваха нашите притезания за черковна независимост и се пишеха статии, оригинални и преводни, по всичките отрасли, а преимуществено по филологията и историята. Всичките светли по онова време умове взимаха участие в списуванието на журнала: Кръстевич, Мутев, Богоров, Бурмов и много други. Василий Друмев напечата в него първата българска оригинална повест Нещастна фамилия, която се четеше с голямо наслаждение. Опитванието му да отмахне членът (цялата повест е написана без членове) не успя, както не успяха по-после опитванията и на други някои писатели. За жалост, «Българските книжици», които принесоха такава огромна полза за народното свестяване, не траяха много.

На 1870 г. българското читалище в Цариград основа периодическо списание «Читалище», което безусловно отвори страниците си на всичките новоначинающи. Вследствие на това в списанието при някои хубави и вещо списани статии срещаха се нехелити преводи и невъзможно лоши стихотворения. Разплодиха се, като по вълшебство, цял рой недозрели писатели, които само безпощадний бич на Каравеловата критика можа да укроти. Но при всичката безцветност на «Читалище» и изобилието в него на случайни статии и преводи, които намираха винаги в него топло гостоприемство, «Читалище» събуди у мнозина даровити младежи любов и ревност към литературните занятия, а също уголеми жаждата за прочит у народът. Съвременно с «Читали-

ще» поникна в Браила «Периодическото списание», основано от едно дружество, на което капиталът се въздигаше на 200 000 фр. Взеха участие в списванието на това списание наший историк Марин Дринов, В. Друмев (епископ Климент), В. Стоянов, Бончев и др. Статиите му бяха преимуществено с историко-филологическо съдържание. Няма съмнение, че това дело принесе истинска полза на възраждающата се наша литература и обогати историята ни с няколко нови открития от М. Дринова; за забележвание е още и това, дето в него се положи едно правописание (от Дринова), което се основаваше на фонетиката на езикът, като запазваше и съществените изисквания на етимологията, което и биде приeто, с много или малко изменения, от всичките почти вещи списатели. На 1881 г. подир Освобождението, дружеството премести седалището си в София, устрои се изново и почна пак издаванието на «Периодическото списание», което излазя в неопределени срокове. Там се появиха досега няколко твърде интересни и исторически статии от К. Иречека и от Дринова; геологическа статия за България от Златарски, стихотворения от В. Поповича, Ц. Гинчева, Ив. Вазова и други още неща по книжевността.

Едно ученическо дружество от студенти в Московский университет основа на 1860 г. в Москва списание «Братски труд», в което участвуваха Л. Каравелов, Жинзифов, К. Миладинов и др. А в друго списание «Общ труд», издаваемо в Болград, се явиха първите и последните поетически опити на Д. Великсина. Няколкото му стихотворения, обнародвани там: «Мисли върху женитбата», «Цар Гризан», «Къс от човеческото сърце» свидетелствуват за несъмнената му дарба в поезията.

Г. Добровски издава във Вена историко-литературно списание «Мирозрение». В него се появиха няколко исторически статии (История на Петра Великий, превод на откъслек от Гилфердиновата история) и др. Но това списание скоро престана.

Х. Ваклидов, известний редактор на «Пчела», политический вестник, който излиза на 1868 в Браила, издава, почти през цяла година, списанието «Зорница»,

което се пълнеше изключително с преводни романи и повести. Между по-забележителните той напечата и романът (не до краят, впрочем)на Евгения Сю «Скитникът евреин».

Няколко още научни, книжовни или духовни периодически издания се основаваха на разни места по него време, но по причина на недостатък в материално подкрепление не можаха да виреят за дълго.

Кс. Ив. Жинзифов из Велес (род. на 1838, умр. на 1877) държи известно място в редът на българските списатели. На 1858 г. той оставил Кукуш, дето пръв въвел в училището преподаванието на българский език, и под покровителството на Миладинова отишъл в Одеса и постъпил в Харковската семинария — но скоро минал в Москва, дето Словенский благотворителен комитет го зачислил във възпитаниците си. На 1864 г. Жинзифов свършил историко-филологический курс в Московский университет. Между поетическите му произведения известни са Кървава кошуля, поема на македонско наречие, Разходка, Новобългарска сбирка, дето освен негови оригинални неща са напечатани в превод все на македонско наречие: Слово о пълку Икореве, Любушин суд, Краледворски ръкопис и няколко пиеси от малоруский поет Шевченка. Освен това той е напечатал няколко стихотворения, преводни и оригинални, в Периодическото списание на Браилското книжовно дружество и в «Читалище». Във вестник «Време» се появи неговата дълга историческа статия «За отношенията на византийските императори към България в царуванието на последний й цар Александра Асена».

Ний оставяме на биографите му да оценят неговата полезотворна и патриотическа деятелност в Кукуш и Москва. За самите му поетически трудове, твърде немногобройни впрочем, ще кажем, че тии имат преимуществено патриотически характер и са писани на македонско наречие. Жинзифов занимаваше длъжност на учител в лицея на цесаревича Николая, в Москва, до самата си смърт (1877 г.).

Един от известните писатели до освобождението ни

беше П. Р. Славейков. Той се е родил в Трявна на 1825 и без да е видял някое високо училище, със своят труд и възприемчивост се е обогатил с доста знания, които оползотвори в непрестайно служение на народното възраждание. Той е филолог, поет, сатирик и публицист. Първото нещо, което е издал, е книжка стихотворения «Басненник» и по-после «Смесна китка» (Букурещ, 1852) г.), с които той доби първата си известност у нас като български писател. От 1857 год. се почева неговата многополезна деятелност в борбата ни с гърците за черковна независимост. Той дохожда в Цариград и издава своите «Смешни календари», сатирически книги, в които бичува с един изкусен и ядовит сарказъм пороците и недостатките на тогавашното българско общество и грцкото високо духовенство (1857—1863). На 1863 год. той предприе изданието на сатирический вестник «Гайда», който не трая много време. Доста хубави статии все в полемическо-сатирический дух напечата той там. След две години Славейков предприе изданието на политический вестник «Македония» (1867—1870). Там, при разискванието на разни въпроси от обществен и черковен интерес, Славейков се стараеше да разбуди народното чувство у македонските българи, които душеше нетърпимото влияние на гъркоманството и фанариотството. Най-после подир няколко временни спирания и конфискации на вестникът правителството съвсем го унищожи и запрети на Славейкова да издава вече какъв да е вестник, а и него самаго тури в тъмница по обвинение, че в последните броеве на «Македония» явно проповядвал революционни идеи между българите.

Поставен в невъзможност да работи по публицистиката в Турската империя, Славейков подир няколко време, прекарано в Цариград в неволно бездействие, прие да изпълнява учителска длъжност в процветающето по онова време Старозагорско училище, дето го завари и самата Руско-турска война на 1877г. В ужасната катастрофа, която сполетя Стара Загора през юли месец, изгорели на Славейкова многоценни географически и филологически сбирки. До 1880 г. Славейков се посвети на политическа деятелност в Княжество България, бе председател на Народното събрание, а после министър на вътрешните дела, а след превратът на 1881 г. той се оттегли в Пловдив, дето и до днес държи службата на учител по българский език в областната гимназия. В «Наука» Славейков между другото обнародва една петоактна драма в стихове «Старозагорченка».

Славейков е писал доста много и в проза, и в стихове — подражание, преводи и оригинални, но неговите многовидни произведения са пръснати в разни книги, сбирки и периодически издания и до днес още не са събрани наедно.

Повечето от ранните му стихотворения са любовни песни, по подражание на грцките, и не представляват литературна стойност; стихотворенията му в «Смесна китка» при всичко, че повечето са слаби подражания на руските, но свидетелствуват вече за поетическото дарование на г. Славейкова; най-добрите му стихотворения са обнародваните по-после в «Читалище», от които «Не пей ми се», «Жестокостта ми се сломи» и «Тогаз поне» дъхат с истински лиризъм и заслужено привлякоха вниманието на читателите. Славейков, който е вещ в българский език, пръв доказа гъвкавостта му в поезията. Като се числи между първите борци по черковний въпрос, той захваща в същото време почтено място в редът на малкото ни добри литератори.

Велико влияние е упражнила въз пробужданието духът към свободата на независимостта у българский народ доста обширната литературна деятелност на Георгий Сава Раковски (род. в Котел, 1818, умр. в Букурещ, 1868 г.). В личността и в делата на Раковски се отрази най-нагледно тогавашното състояние на умовете; нуждите, стремленията и идеалите на народът ни. Тако-речи едничък деец по онова време, той писува́, работи всичко. Той искаше да обгърне в своята широка деятелност всичките нужди на народът ни, да удовлетвори всичките национални копнения, да осъществи най-смътните и въжделени мечти. Той възсъздаде с фанатический възторг миналото и приготви бъдещето. Беше в същото време поет, историк, етнограф, публицист, агитатор и хайдутин. Нито на един български деятел животът не е бил напълнен с толкова неутолима и разнообразна деятелност и напъстрен с

толкова беди, приключения и странности. Той се беше учил в Атина, Париж, Цариград и в Русия. Знаеше руский, сръбский, румънский, турский, гръцкий, староелинский, французкий, арабский и дори отчасти санскритский. По Кримската война той издаде в Нови Сад «Българска дневница», която скоро биде нарочена и спряна от австрийското правителство в 1857 год.; все по онова време той напечата в Новий Сад книгата «Предвестник Горскаго пътника», в която изложи възренията си въз българските работи, а подир малко и «Горский пътник», историческа поема, която се четеше с ентусиазъм от всичката българска младеж. Тя състои от разкази за приключенията в Стара планина на няколко юнаци, побягнали там от насилията на турците и ламтящи да си отмъстят. Бележките, които идат подир тия разкази, се отнасят към разни исторически спомени от българската древност и се касаят до много любопитни събития и от по-скорошното минало наше. Тии и днес имат неоценима важност и се четат с голямо услаждение.

На 1858 година виждаме го учител в Одеската семинария, на 1860 — редактор на «Дунавский лебед» в Белград, а в 1862 г. организатор на българска чета, готова да вземе участие във войната, която тогава щеше да избухне между Сърбия и Турция. Две години после, той основа в Букурещ революционен вестник «Бъдъщност» и се опита да устрои изново българска чета. Всред тия постоянни скитания и напрегната революционна деятелност, Раковски намираше време да се занимава и с други исторически трудове: на 1857 г. той издаде «П о к а з а л е ц или ръководство за изследвание народний бит, език, история и пр.» В това съчинение между друго той дава много географически и статистически сведения за народът ни, описва занятията му, земеделието му, промишлеността, нравите, обичаите и поезията му. На 1860 той напечата в Белград «Няколко речи о Асеню Първому, великому царю българскому и сину му Асеню Второму». Авторът, като хвърля бърз критически поглед на византийските историци и ги осъжда в невярност и пристрастие, излага историята на царуванието на двамата поменати български царе, на основание на чисто български паметници, и тяхната

деятелност през кръстоносните войни. Както в това съчинение, така и по-после в «Българска старина» той изкарва невярно писаното за нас от чужди историци и се сили чрез доказателства, повече основани на безпределний му и фанатически патриотизъм, отколкото на здрави исторически данни, да изкара българите за първобитен народ в Европа. . . Днес, когато нии дишаме колко-годе свободно и вече гледаме хладнокръвно на извършившите се преврати, за които горещий ум на Раковски едвам е смеел да мечтае, нам се видят твърде слаби и без голяма стойност поетическите му съчинения, така и историческите му издирвания; и наистина, поемата «Горски пътник» е написана на един език, съвършено недостъпен за поезията, та и самий му стих не притежава ни едно от условията на стихосложението. Няма ни прозодия, ни същински ритми, ни колко-годе благозвучие. Езикът е, както казахме, досущ своеобразен и никак не е съществувал нито на книга, нито в устата на народът. Въодушевляван от неодолимото желание да представи българите чисто словенски народ и да направи езикът ни близък и вразумителен за всичките словене, той е въвел падежи, обрати и форми, досущ несъгласни с духът на езикът ни. В историческите му трудове се съглежда навсякъде пак тая патриотическа тенденция. При многото драгоценни открития в нашата история и в наший съвременен бит, той е изтълкувал разни събития от своя точка на зрението, без да се опира много-много на самата историческа наука. Но трябува ли да кривим Раковски в това? — Не. Губи ли Раковски своето велико значение като списател у нас? —Не! Трябуваше в онова време не хладнокръвно обсъждание, а патриотически възторг, трябуваше не наука, а идеали, трябуваше кръгозори за умовете и огън за сърцата! Нямаше нищо, а трябуваше всичко. Раковски се нае да достави всичко и като не намери нито действителност доста насърчителна, нито време, нито средства достатъчни, той потърси във фантазията си образи, с които да удовлетвори страшната си жажда за национална слава, която го гореше. . . И ето защо тая трескава деятелност по всичко. Народът не гледаше скептически на онова, което му казуваше Раковски, защото Раковски беше тълкувател на душата на самий

народ, той схвана нуждите на времето и затова биде разбран. Не се критикуват пророците, тям вяруват. Повтаряме, за да оценим достойно Раковски, трябува да си смислим по-напред средата, обстоятелствата, времето, в което е работил, трябува да видим нуждите, ламтенията, идеалите, които е трябувало да се удовлетворят или създадат. Литературата на Раковски е своеобразна, всичката му революционна деятелност е едно извънредно явление, та и самата му личност е една изключителност. В решителните преходи в животът на народите винаги се раждат такива феномени.

Любен Каравелов, който се яви като продължител на делото на Раковски и наследник на найзаветните му мечти, захваща едно най-широко място в новейшата история на нашето възраждание и книжнина. Каравелов се е родил в Копривщица на 1830 година. Първоначалното си образование той получи в местното българско училище, а по-после се учи в Пловдив при Н. Герова до самата Кримска война. На 1857 г. Каравелов постъпи в Московский университет, дето с жажда изучва руский език и литература. Когато студентческий кружок в Москва основа списанието «Братский труд», Каравелов напечата там първата си статия «Славените в Австрия». На 1861 Словенский благотворителен комитет го улесни със средства, за да издаде приготвеното си съчинение «Памятники народнаго бита болгар», а по-после той захваща да печата в руските вестници повести и разкази из българский живот. Като желаеше да се запознае отблизо със сърбите, той на 1866 г. мина в Белград, а след кратко време в Новий Сад, дето намери братски прием у нашите едноплеменници. Оттам той пращаше в сръбските периодически издания своите повести, писани на сръбский език, които сърбите четяха с голямо съчувствие На 1868 случи се в Белград убиванието на княз Михаила. Заподозрян, че принадлежи на партията на Карагеоргиевича, която биде обвинена в приготовлението на това убийство, Каравелов, заедно с други привърженици на Карагеоргиевича, биде хванат и хвърлен в тъмница. Но подир шестмесечен затвор маджарското съдилище го оневини и освободи. Тогава той се пресели в Букурещ и хвана да издава «Свобода», вестник, който открито

проповядваше въстание против деспотизмът на турците. Освен политически революционни статии Каравелов печаташе там още своите оригинални повести из българский живот, стихотворения и критики. Именно тая част — белетристиката — оздрави Каравелову името и славата в нашата история. Същата програма и съдържание имаше и «Независимост», която наследи «Свобода». Къде 1874 г. той прекъсна «Независимост» и подкачи издаванието на чисто научно-литературно списание «Знание». Военните събития на изток през 1876 и 1877 г. прекратиха публицистическата и книжовна деятелност на Каравелова. Само на 1878 г. той се накани изново да работи и във времето, когато се готвеше да издава нов политически вестник, той умря в Русчук. През няколкогодишното си пребивание в Букурещ той се трудеше неуморимо да подкладе огънят за въстание в България, имаше постоянно сношение с главните агитатори и проповедници на идеята за освобождението и беше душата на всичката мисляща и действующа част от българските емиграции в Румъния. Но Каравелов дължи безсмъртието си не толкова на своята политическа деятелност, колкото на литературната си. Той пръв захвана да пише оригинални новели по наший народен бит и даде на езикът гладкост и лекост, небивала дотогава. В неговите новели блещи забележителний му повествователен талант. В много от тях българските характери са схванати и възпроизведени до съвършенство. Тии са запечатани с неизгладим и неподражаем хумор. По-главните от повестите му, от които някои са първоначално написани на руски и на сръбски, са следующите: «Стана», «Хаджи Ничо», «Неда», «Три картини от български живот», «На чужд гроб без сълзи плачат», «Българите от старо време». Но отсъствието на драматизъм и яка свръзка между частите са слабости, които се забележват в повечето му повести. Причината на това е бързината на съставянието им. Както Раковски, както Славейков и други подобни деятели, Каравелов развиваше своята деятелност в най-широк кръг и в най-разновидни форми. Той бе публицист, новелист, поет, политик, критик, педагог и пр. Трябуваше да се работи по всичко и за всичко и той нема възможност да предаде на всичките си талантливи творения

ная художествена обработка и съвършенство, които се сполучват само чрез дългото обмисляние и труд. Стихотворенията му, които пъстреха страниците на «Свобода», «Независимост» и «Знание», са творения действително оригинални. Тии имат повечето обличителен и сатирически характер. В тях той ту осъжда лъжливите родолюбци, ту подиграва саркастически претензиите на шарлатанството, ту бичува фанариотите и турските «зулумджии». Когато се съберат в едно, тии ще съставят една поетическа сбирка, която винаги ще се чете с увлечение. Не по-малко са известни и неговите критики, непрекъснато печатани в периодическите му издания. Явлението на тия критики беше овреме и в тях се бичуваше безпощадно, но не винаги безпристрастно, всяко ново, недозряло или лошо литературно дело. Ядовитата ирония блика във всеки ред; насмешките, подигравките, духовитостта са отличителните им черти и тии имаха несъмнено благотворно влияние въз развитието на нашата млада книжнина, като разбиха отрано притязанията и самонадеяността на много очевидни бездарности. Слогът изобще на Каравелова е текущ, строен, лесен и свободен. Такъв е той във всичките му произведения, от който род и да са тии, сиреч такъв, дето не умира и винаги се чете с нарастающа сладост. Освен горепоменатите произведения Каравелов е написал една петоактна драма «Хаджи Димитър Асенов»; превел е Пушкиновата повест «Капитанская дочь» и е издал доста книжки с научно-възпитателно съдържание, като «Сокол», «Библиотека за деца» и пр. Казува се, че той е помогнал в списванието на «Моето пътувание по Стара планина» (от П. Хитова). В «Знание» е обнародвал тоже много научни статии.

Гавриил Кръстевич из Котел, който се е възпитал в Париж, има тоже свое място между нашите учени писатели. Той се е занимавал преимуществено с филологически, исторически, политически и популярни съчинения. Най-живо участие той е вземал в списванието на «Българските книжици». На 1871 г. той издаде в Цариград първий доста огромен том от българската си история, въз която отдавна се трудеше. Там той се сили да докаже нашето племенно родство с хуните. Многочислените извори, отдето е черпал, и постоянните ссил-

ки, които прави на разни историци, доказуват специалните и богати познания негови по историческата наука.

Най-добрий съвременен наш историк е Марин Дринов от Панагюрище, роден на 1838 г. Той се е образовал в Московский университет, а засега държи катедрата по славистиката в Харковский университет. Той е списал сериозни книги по нашата история: «Поглед върху произхождението на българский народ», «Преглед на историята на българската черкова», «Заселение Балканского полуострова славянами» (на руски) и други още. Много исторически и филологически статии е напечатил също в Периодическото списание, което до войната се издаваше в Браила, а сега се е подновило в София. Остроумната критика на историческите източници и безпристрастний, освободений от всякаква национална тенденция поглед негов, съединен с основателността и ясността — ето отличителните черти на трудовете му.

За исторически авторитет у нас минува и Йосиф Иречек, чех родом, но който се е посветил преимуществено на обработванието и осветлението на нашата история. Неговата «Българска история», напечатана вече на немски, чехски и руски, му е доставила всеобща известност и в странство, и у нас. Той е написал и обнародвал в периодическите списания още разни сериозни статии по нашата история и съвременний бит: «Из нова България», «Из Източна Румелия», «Георги Страшимир» и пр.

По филологията, освен споменатите по-преди писатели, са работили също и Найден Геров, вещ познавач на българский език, той се е трудил и над българский речник, от който преди петнадесет години се напечатиха само първите букви; той е обнародвал «Няколко мисли върху българский език» и разни още малки статии по правописанието. Във всичките си филологически трудове Геров е имал за главна цел препоръчанието на едно правописание, основано единствено на етимологията и съгласно с правописанието на старите наши литературни паметници. Иван Богоров, освен вестници политически е издал в разни времена сбирки от народни песни, описания на пътешествия, граматики и един доста добър французко-българский

и лош българо-французкий речник. В последните години той издава периодически разни списания и брошурки («Книговище», «Упътвание», «Наковалня» и др.), с които се старае да преустрои езикът и да му даде един съвсем странен и невъзможен сглоб. В някои от тия трудове се съглежда явното стремление на Богорова да порази с оригиналност и причудливост, като препоръчва един начин на мисление и писание, съвършено противни на духът на езикът ни и на здравий разум. Из помежду събирателите на народни песни известни са още братя Миладинови, Василий Чолаков и Веркович. Най-добрий и богатий сборник, без съмнение, е сборникът на Миладинови. В него са събрани огромно количество песни, повечето пени в Македония, чрез което нашата литература се обогати с едно неоценимо съкровище от народното творчество. Чолаковий сборник съдържа освен народни песни и голямо количество пословици, гатанки, приказки простонародни, описание на обреди и поверия. Сборникът «Веда словена» от бошнякът Верковича (печатан в Русия, 2 тома) представлява една истинска гатанка за учените слависти. Според уверението на Верковича, който е живял близо 30 години в Серес, тия песни той ги е събрал от устата на родопските помаци в Неврокопско. В тях се споменува Орфей, Александър Македонский и други исторически лица и събития от дохристиянската епоха. Това прави много авторитетни историци да се съмняват в подлинността на тия сбирки, състоящи от няколко десетини хиляди стихове. При всичко това тоя въпрос остая нерешен, докогато не стане лична и обстоятелна проверка в самите места, дето са събирани песните.

Христо Ботев, роден на 1848 в Калофер и умрял геройски в боят при Враца на 1876 г., чрез своя поетически талант, държи важно място в ликът на нашите народни поети. Той се е възпитавал в Русия и преди да свърши някое училище, той мина в Бесарабия, а по-после в Румъния, дето учителствувá в българските училища в Комрат, Браила, Александрия и пр. На 1874 г. той списувá заедно с Каравелова «Независимост» и по-после сам предприе издаванието на «Знаме», дето проповядваше борба с тираните. На 1876 г. по времето на панагюрското движение той събра набързо една чета от 230 разпалени патриоти и мина по парахода «Радецки» на българский бряг при Козлодуй, за да се притече на помощ на въстаналите си братия в Балканът. Но след няколко битки с турските войски и башибозуци, между които най-упорната — при Милин камен, над село Баница, дето, ако и да беше заобиколен от няколко хиляди неприятели, удържа победа; той падна убит в боят при Враца, на мястото, називаемо Вирслец. През малкото спокойно време, което му остаяше в Румъния, той написа и напечата на вестниците няколко свои стихотворения, в които се отрази ясно поетический му талант. Между най-добрите му се считат «Прощавание», написано по образец на народните песни, «Делба», «Пристанала», «Хаджи Димитър» и «Молитва». Във всичките тия кратки творения свети пламенна душа, жива мисъл, безпардонна вражда против притеснителите на човекът и жажда за борба с тях.

Н. Козлов е написал няколко стихотворения, които му дават място между нашите поети. Той пише по духът на народната поезия и с голяма сполука възпроизвожда хубавите ѝ образи и форми в своите епически разкази «Хайдут Сидер» и «Мечка стръвница». Творенията му се отличават с изобразителност и текущ слог.

Н. Михайловски се счита за един от добрите български стилисти. Той е свършил високо образование в Русия и след завръщанието си беше дълго време учител в Търново. Търновското училище е цъфтяло тогава и е извадило много отлични ученици. Михайловски е познат в литературата ни като добър преводач. Той е обнародвал, освен това, под псевдонимът Макавеев няколко оригинални и преведени стихотворения, печатани в «Читалище».

С. Захариев, родом от Т. Пазарджик, е известен със своите археологически издирвания, печатани в разни списания («Книжици», «Гайда», «Читалище»). Той е съставил едно описание на Татарпазарджишката кааза в етнографическо, географическо и историческо отношение и е превел «Невянка, болярска дъщеря». Освен това той е написал своята автобиография, която е оставил да се печата подир смъртта му, но и досега не е издадена. Тя ще бъде един драгоценен паметник за на-

шата история, особено по черковний въпрос, в който С. Захариев е следувал във всичкото му развитие и в който е взел живо участие, особено със своите писма до много общини в Македония, които е поощрявал на борба.

Добри П. Войников, из Шумен, е основателят на българската драматургия. Той пръв написа и постави на сцената драми, на които темите бяха взети от народната ни история. В продължение на няколко години неговите драматически произведения се представяха в по-главните градове на Румъния и България. Тии имаха голям успех, защото изкарваха пред очите на българинът, в живи образи, давноминалата славна старина и възбуждаха в душите непонятен възторг. Тии отговаряха на нуждата на времето, тии повдигаха посърналата българска душа чрез наумяването на светли дни; тии пробуждаха в сърцата големи чувства чрез изображението на големи събития. Ето защо името на Войникова беше така популярно на времето си, а драмите му, при всичката си слабост в художествено отношение и отсъствие на талант, ще останат и занапред почетни паметници в нашата драматическа литература. Войников е писал, както казахме, драми само из исторический ни бит. Тии са «Велислава», «Покръщение на преславский двор», «Крум страшний», «Райна Княгиня», «Стоян войвода» и др. Освен това той е написал две комедии: «Поевропейчване на един турчин» и «Криворазбраната цивилизация», които са и по-сполучливите му творения. Трябува още да му вменим в заслуга издаването «Българска история», в която събитията, според обичаят и нуждата на оная епоха, са изложени в патриотически дух. Той е написал и едно ръководство по словесността.

Първата добра драматическа пиеса на български е написана от Василя Друмева («Иванку»). При всичко, че в нея се срещат важни недостатъци, особено в развитието на характерите, тя е едно сполучено съчинение и обещаваше занапред по-съвършени творения от авторът си, но г. Друмев не е издал вече нищо оттогава. Освен тая драма, той е написал първата оригинална българска повест «Нещастна фамилия», в която се описват страданията на народът по времето на кърджалиите, и една повест, която се обнародваше във

в. «Съветник» «Благодетел и ученик», но която е недовършена. Още в първите си тия опити г. Друмев прояви истински повествователен талант.

Освен Войникова и Друмева по драматургията са работили: Доброплодний (комедия «Михал»), Теодосий Икономов («Ловчанский владика», троактна драма), К. Величков («Святослав и Невянка», «Отечество», «Вичензо и Анжелина»), Фингов («Награден подвиг»), П. Станчев («Осман паша», «Биконсвилд», «Ботев» и пр.), Шишков («Глезен Мирчо»), Ив. Вазов («Михалаки чорбаджи»). По повествователна част имаше, освен споменатите по-оттатък, следующите още повести и разкази: «Спомен от тъмниците ми» от Св. Миларова, който проявлява в това си съчинение истински повествователен талант, въображение и владение на езикът; «Жертви отмъщение» от Величкова; «Изгубена Станка» и «Злочестна Кръстинка» от И. Блъскова; «Десетдневно царуване» от А. Шопова; «Неотдавна», «Митрофан» и «Един кът от Стара планина» от И. Вазова; «Мащеха» и «Баба Рада» от С. Бобчева, «Епизод от Мехадия» от В. Поповича.

По поезията са работили или работят още Чинтулов (разни бунтовни песни); Пишурка («Рахил», «Кудкудячка», «Дядо поп»), Илия С. Стамболов (поема «Баща и син» и други дребни стихотворения), И. Вазов («Пряпорец и гусла», «Тъгите на България», «Избавление», «Майска китка», «Грамада», «Гусла» и др.), В. Попович («Детска гусла» и разни лирически стихотворения), Франгя («Венец на българската муза»), П. Иванов (сбирка стихотворения) и др.

Между сполучните преводачи на чужди изящни творения могат да се споменат: Михайловски («Телемак» от Фенелона, «Последните дни на Помпея» от Бютлера Литона), Н. Бончев («Тарас Булба» от Гоголя, «Разбойници» от Шилера), Наботков («Вий» от Гоголя, «Накануне» от Тургенева); Ив. Ев. Гешев («93 година» от Хюго); Ив. Салабашев («Пътуване около светът» от Жюл Верна); М. Балабанов («Скъперник» от Молиера и «Дяволско

олато» от Жорж Занд), Ив. Славейков («Юлий Цезар» от Шекспира), «Франклин» от С. Бобчева.

По-голямо развитие у нас е взела научно-педагогическата литература. Необходимата и постоянна потребност за учебни и училищни книги, която от година на година нараства заедно с напредъкът на народното образование у нас, е предизвикало превожданието от европейски език и съставянието на безбройно количество книги за в училищата и може да се каже, че големи способности са се посветили и посветяват се единствено на удовлетворението на тая нужда. От по-известните преводачи или съставители на учебници могат да се споменат: Момчилов, Я. Груев, Н. Михайловски, Т. Икономов, Г. Караджов, Т. Шишков, Гюзелев.

Голяма заслуга са принесли на делото на народното образование двамата главни книгоиздатели в Пловдив: Хр. Данов и Д. В. Манчов. Първий е издавал преимуществено учебници за по-горните класове, втори особено е дал силно улеснение на първоначалното образование чрез своите книжки «Бащин език» и други, които стоят на първо място в нашата педагогическа книжнина. Д. В. Манчов е първий, който въведе учението по новий начин у нас в началните училища.

Днес в цяла България се издават две научно-литературни списания: «Периодическо списание» в София и ежемесечно списание «Наука» в Пловдив; а в Стара Загора се издава от Д. Наумов-а стопанский лист «Земледелец».

СПИСАНИЕ „ЗОРА“ (1885)

БИБЛИОГРАФИЯ

Историята на едно престъпление, от Виктор Хюго, превел Д. П. Иванов.

Не можем да не поблагодарим на г. Иванова, че е обогатил книжнината ни с преводът на едно от найхубавите произведения в проза на В. Хюго. Историята на едно престъпление има двойна стойност, не само като хубаво съчинение, но и като книга, която, чрез събитията и великите примери, които разказва, възбужда в душата стремление към найблагороднѝ и възвишени чувства. Предметът на книгата е сюпремната борба на Втората френска република против превратът от 2 декемврий, който я срути и погреба за един период от 19 години. Борбата беше безизходна. Мерките, които беше взел превратът, осуетяваха всяка надежда за успешно съпротивление. За приятелите на свободата оставаше да изберат едно от двете: или да преклонят врат пред извършений факт, или да измрат безнадеждно в парижките улици. Войската държеше в трепет целий град и те знаеха, че народът ще остане безучастен зрител към подвигът им. При все това те избраха второто. Ония депутати, които превратът не бе сполучил да излови и да хвърли в темница, слязоха в улиците и с една шепа последователи из народът поведоха въоръжена борба, която се продължи четири деня. Между борците беше и Виктор Хюго. Верни на дългът си, те сложиха оръжие, когато им се отне и последнята педя земя, дето можеха още да се борят. Тогава само, когато стоението им в Париж ги обещаваше на вярна смърт, когато тържествующий преврат, опиянен от радост и кръв, чакаше да му донесат главите им срещу награда, те потърсиха спасение в бягството. Мнозина

от тях, между които и Виктор Хюго, въпреки опрощението, което им даде правителството, когато видя, че завръщанието им не представлява никаква опасност, останаха да се скитат в изгнание до паданието на Наполеоновий режим. Тая паметна борба, която остана да свидетелствува за насилията, с които превратът беше успял да победи, не остана бе последствия. Сенките на умрелите и имената на изгнаниците пробуждаха в сърцата любов към свободата и омраза към победителя. Възпоминанията, свързани с техний подвиг, ободряваха републиканците и ускоряваха часът на отмъщението. Майсторското перо на В. Хюго ги увековечи в една книга, която ще остане измежду най-хубавите произведения на поразителний му гений. Книгата се появи в едно време, когато третята република се опасяваше от нов 2 декемврий, и немалко спомогна за несполуката на покушението от 16 май и за спасението на републиката.

Ний препоръчаме най-горещо на читающата ни публика трудът на г. Иванова. Превожданието на такива книги заслужва да се посрещне с пълно съчувствие особено в тоя период на пълен литературен застой, който прекарваме, когато цяло поколение е принудено да търси почти единствено в газетната литература душевна храна, храна повечето пъти нечиста и гибелна и за вкусът, и за чувствата. Преводът е сполучен. Г. Иванов, който познава добре френский език, е успял да схване и да предаде вярно своеобразните и отличителни свойства на Виктор Хюговий стил. Ний се надеем, че няма да се забави да издаде и останалите части на преводът и че ще се завземе да обогати книжнината ни с преводът и на някои други капитални съчинения на великий френски списател.

Cinq ans de règne. Le prince Alexandre de Battenberg en Bulgarie, от А. Г. Драндара.

Г. А. Драндар, който е в България от освобождението ѝ и е бил дописник на разни европейски вестници, даде ни да видим една книга, назначена да запознае европейский свят с България, написана от българин.

Книгата на г. Драндара е написана на френски. Доколко е изпълнил сполучливо тоя труд, за това свидетелствуват добрите отзиви, с които се прие изобщо в Европа. Г. Лавеле посвети на книгата една твърде симпатична статия. В нея са изложени всичките събития от освобождението на България до възстановлението на конституцията. Г. Драндар не е всякога безпристрастен в съжденията си за лицата и работите, но това е почти невъзможно да се иска от един списател, който не е можел да се отнася безучастно към събитията, които описва. Впрочем той не крие своите симпатии и антипатии. Качествата, които отличават както изложението, тъй и езикът, удвояват интересът, който представлява само по себе си книгата. Тоя не е първий труд на г. Драндара и искаме да се надеем, че няма да бъде и последний. Г. Драндар е издал по-рано една книга, написана пак на френски, в която вещо и убедително разглежда въпросът за унищожението на капитулациите в България. Слушаме, че той готвил и щял наскоро да даде под печат още две книги, едната като допълнение на Cinq ans de règne и другата за Източна Румелия, една от главните цели на която ще бъде да се докаже необходимостта за съединението на двете Българии, разцепени тъй несправедливо и неестествено от дипломацията.

Сборник от народни старини, или български народни приказки и верования в Македония, събрал и издал К. А. Шапкарев, Пловдив, 1885, стр. 142, цена 9 гроша.

Малко простонародни приказки имахме досега обнародвани. Излезли са вече няколко сборника с народни песни, гатанки, пословици и неспрестанно се появяват нови в разните периодически издания у нас, но с приказките, това интимно и простодушно изображение на народните мировъзрения, сравнително с предните видове на народното творчество, твърде скудна още е нашата литература.

Две-три приказки от Л. Каравелова в «Братски труд», няколко други, печатани в «Периодическото списание на българското книжовно дружество» и в някои педагогически книжки на Блъскова — това е всичко

що имаме наяве от голямото богатство на народните приказки, които от ден на ден безвъзвратно изчезват заедно с поколението, което някога са пленявали. Всякой почти от нас, който би поразтършувал в тъмните ъгли на паметта си, без друго би намерил там мъгляви, почти неуловими възпоминания за чудесни разкази, с които е била омайвана и приспивана душата му в детската пора, но, казахме, много нещо безвъзвратно е изгубено и онова, което би могло да се събере преди трийсет-четирийсет години, днес е късно вече да го дирим. Духът на реалното наше време проникна дори и в хижите и гони оттам песнята, приказката с безпечната меланхолия на живота.

Книгата на г. Шапкарева е първата сбирка от народни вярвания и приказки. Те са всичките македонски. Повечето от тях имат съдържание шутливо, някои поучително или мистическо, други битово.

Въобще, ако сравним македонските приказки и песни, ще намерим в тия последните повече фантазия и сила на изразителност, чудесното захваща в тях по-голямо място и те свидетелствуват, че Македония е повече страна на песнопойците, отколкото на разказвачите. Но при тая видима оскъдност в творчеството тия народни приказки представляват богат материал за изучение македонските нрави, понятия, вярвания и език, на който са записани, като са съхранени всичките му особености фонетически и граматически, които тъй оригинално го отличават от другите български наречия.

П е р и о д и ч е с к о с п и с а н и е на българското книжовно дружество в Средец, редактор Т. Пеев, книжка XII, 1884.

Решително, от една година насам трябва да са хванали уруки «Периодическото списание» или редакторът му да е стъпил на помия. Всякой нов брой от него иде да ни убеди, че нито то ще хароса, нито българската книжнина от съществованието му. Неговото на дъжд и на вятър появявание, неговото изпусталяване и безцветност, неговото сънливо и меланхолно съществование сред шумът на борбите и напредъкът, които галванизират мислящата част от българското общество, ни наумяват приказката за царската дъщеря, която вълшебниците приспали в дълбокий лес. Това негово щастливо настроение, това dolce far niente дава ни право с успех да го наречем «Периодическо прозяване на г. Тодора Пеева». Нас ни уверяват, че г. Тодор Пеев чака като манна небесна някоя статийка да му дойде отнякъде, за да си «допълни материалецът». Потропа ли му пощенский разсилен на портата, той се прозее самодоволно и каже: «Слава тебе, господи, слава тебе, гм! Това що е? — За «Смъртното наказание», добро, добро. Ами туй, я да видим туй — от Байкушева. . . хубаво, хубаво. . . А я да разтворим тоя пакет, ах, преводченце от Георгова, а туй — статийка от Рачка. . . добро, а това що е? Членче, членченце от оногозика-на, великолепно. Нашият Пешов пак ще даде критичката. . . аджемия още, но старае се момъкът. . .» И заспива пак в блаженний си отдих благоутробний редактор на «Периодическото списание». А случи ли се и г. Дринов в уединений си професорский кабинет в Харков да се смисли за «Периодическото списание» и да каже презрително-милостиво: «Хай дай да пратим нещичко там на нашите да четат», и изпроводи до г. Пеева пет-шест сиромашки страници, то г. Пеев е в изступление от радост, която скоро го погрузява в блаженейша дрямка.

Ето как трябва да се редактира «Периодическото списание», за да се пълни с разни боклуци и глупости. От друга страна, това списание е заспало така, защото, по неизповедуемите судбини божии, никому не бе хрумнало да го поплесне и то се ползува до днес с неприкосновеност, като мощите на св. Наума. Наистина, и от по-напред «Периодическото списание» не е греело с твърде ярка светлина в българский литературен хоризонт, но тогава личаха имена с известен престиж в науката и с дарования като: г. г. Друмев, Дринов, Каролев, Жинзифов, Бончев, Васил Стоянов и пр. Днес там се красуват Пешовци, Георговци, Иванчо Славейковци, Байкушевци с техний корифей г. Тодор Пеев, чийто «умствен кръгозор е широк колкото вътрешността на една бричка» по думите на г. Заимова (М и н а л о т о, книжка II). И всичката тая мила сбирщина от литератур-

ни буболечки илюстрира страниците на «Периодическото списание», на което основаването се окръжи с такъв помп и тържественост. Действително, чужденците много жалко мнение трябва да си съставят за умственото движение у нас, ако съдят по това списание, на което изкуствений шум възбуди у тях любопитство, твърде скоро разочаровано. И нека попитаме: каква е мисията на «Периодическото списание»? Много ли ново е внесло в нашата история? Какъв подтик е дало на българската мисъл — наука и книжнина? Какво място захваща то в съвременното литературно движение у нас? Отговорът е в самите факти: в България го не четат, в странство го нехаят — поне ние не сме съзрели до днес да е възбудило то сериозен интерес в славянский научен и литературен мир. То има безжизнеността и бледавината на една архивна вещ. Там отсъствува д у ш а т а. То се редактира и издава без любов и само за да се изхарчат формално-правилно 12 000 лева, които му се отпущат от съкровището.

Историко-археологический отдел на списанието въобще е бледен и мършав. Сегиз-тогиз г. Дринов ни удостоява с н е щ и ч к о по историята, но това нещичко е толкова микроскопическо, щото прави жадните читатели да ги хване зазъбица. По тоя начин още два века ако живее и ни дава г. Дринов историята като комка, няма да стори много нещо. Чуждите историографи не правят така: те всяка година дават на отечеството си цели томове и то знае да ги благодари, да ги цени и да им се радва. Напротив, г. Дринов като че иска да го забравят, та се гуши из сянката. Друго нещо е г. Иречек: той работи мъжки, пише в няколко различни издания едновременно, прескача пространства и планини, увира се из паяжините на манастирските подове, задава въпроси на старовремските йероглифи, рие се из развалините и с тая трескава деятелност печели и отечеството му, и името му. Но г. Иречек е ч у ж д е н е ц и ние неволно обръщаме гладни погледи към нашите.

Какво да кажем за quasi-научната част на списанието? Тя е доста неудовлетворителна. Статии безкрайно дълги, каквато е статията за «Унтерофицерский въпрос», на която мястото е в отделна книга, или като г. Молловата «За главний мозък», извадена вероятно от

R e v u e d e s d e u x m o n d e s, или пък г. Пешовата за «Смъртното наказание», годна само да допълни стълповете на някой вестник, пълнят нафиле по-голямата част на няколко книжки от списанието. В настоящата XII книжка напр. сухата статия по «Унтерофицерский въпрос» захваща повече от 3 коли, когато цялото списание е 6 коли! Ние разбираме, че това отменява немарливия г. Пеева от труд, но читателите искат по-свежа, полесносмилаема храна и като не я намират, захвърлят книжката. Геологическите статии на г. Златарски по научний си интерес са едничкото почти ценно нещо в този отдел.

Но «Периодическото списание» има и литературен отдел. Главното място в него, по традиция, завзима критиката. И наистина, критиката, най-паче в нашето време, в което са изникнали като гъби списатели, един от друг по-нехелити, има важно значение. Тя трябва да блъска безпощадно и да гони с бичът си из литературната арена пошлостта и бездарността. Едно време покойний Бончев честно изпълняваше мисията си по критическата част и всички помним значителний авторитет, който имаше присъдата на «Периодическото списание». Както е известно, Бончев беше човек с високо образование, със светъл ум, с културно сърце и вкус. Обаче кому се е паднал днес тоя важен отдел на списанието? На някой си П. Пешов, човек, види се, глуп — умствено и сърдечно. Във всяка книжка читателят ще срещне това име (П. П-в) под статии лигави и размазани, които са наречени рецензии (!). Падне ли му случайно под ръка някоя нищо и никаква книжка, която не заслужва дори да се упомене в едно сериозно списание, напр. произведения от Дюкмеджиева, Гребенарова, Станчева, Шарапчиева и др., той захваща да я пощи като бабичка и пълни две или три страници, ситни слова, с фрази изтрити и блудкави, за да докаже, че авторът ѝ е по-глупав от него. Но особено е бос и смешен, кога захване да се лигави с някое художествено произведение, вън от кръгът на неговото късо разумение и вулгарен вкус, които се обнаружват в диви и измъчени разсъждения, дето логиката е разпната на кръст. При това г. П. Пешов, може би и против волята си, служи за бедно оръдие на политическите омрази и литературни зависти на извест-

на клика в София; не е чудно, прочее, дето под редакцията на такива низкостоящи по моралът лица понякога известни страници на тоя отдел добиват вид на същ пасквил (вж. книжка X, стр. 109). По тоя начин редакторът на поменатото списание г. Т. Пеев чрез осъдителната си немарливост оставя да се цапат страниците на едно списание, което и така вече не представлява много нещо привлекателно, ако не считаме лазуревите му гладки корици.

Ако ние се отнесохме строго към недостатките на «Периодическото списание» (по-добрите неща в него са крайно малобройни и случайни, независещи от волята или способността на главний редактор), то това го правим не от някои лични чувства, а от истинска скръб за упадъкът на едничкото видно в Княжеството периодическо списание, от което читающата публика очаква лучи и здрава духовна храна, а не дрипели и боклуци.

Но с последнята книжка «Периодическото списание» сключва дългата си година (както е знайно, неговата година е от 30 месеца) и ние му желаем прерождение през идущата година, за да можем да станем отзив на поутешителни мнения за него.

[Кн. 1, март 1885]

ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ

ПАНИХИДА ЗА Г. С. РАКОВСКИ. Отрадно явление представлява един, особено млад народ, когато хване да цени напълно заслугите на народните си дейци и да изказва благодарните си чувства към ония, които са се жертвували за негово благо. Било че той тържествува паметта на героите, паднали за свободата му, било че прославя имената на героите на мисълта, които с мощно слово са разбудили най-високите му человечески чувства, той с това засвидетелствува народното си самоуважение, защото в лицето на Левски, разпнат, той почита жертвите на хиляди свои синове страдалци; в лицето на Раковски той славослови цяла

плеяда горещи революционни книжовници, които дадоха великата импулзия на българското народно самосъзнание. В техний величествен лик се изражава душата на България — мъченица.

На 14 декемврия миналата година в Пловдив в черквата «Св. Кирил и Методий» се отслужи тържествена панихида за душата на първий основател на българската революционна школа и велик патриот Г. С. Раковски. По повод на това тържество в петербургското списание «Известия С. Петербургского славянского благотворительного общества» г. Сирку е обнародвал една хубава оценка на значението и деятелността на Раковски, която и ще напечатаме във II книжка на «Зора».

ТЪРЖЕСТВО В ПРАГА В ПАМЕТ НА ОТЦА ПАИСИЯ. По предначинанието на българската учаща се младеж в Прага на 20 февруария тая година се е дал тържествен вечер в чест на знаменитий наш народен разбудител, отца Паисия, който в миналий век написа първата българска история, на Света гора. Между другите пиеси, четени или свирени от знаменити чески писатели и артисти, г. Тоужимский е прочел животописанието на Паисия. Ческото общество, както винаги, и в тоя случай взело живо участие в нашето народно тържество и засвидетелствувало съчувствието си.

ЛИТЕРАТУРНИ ВЕЧЕРИНКИ В ЧЕСТ НА ЛЮБЕНА КАРАВЕЛОВА. Българската младеж в Лом е дала през миналий месец литературна вечеринка в чест на Любена Каравелова. Празненството, в което се казала реч върху политическата и книжовна деятелност и са се чели откъслеци от произведенията на наший знаменит деятел и литератор, станало твърде тържествено.

Подобен празник за неговата памет ще се даде и в Пловдив на 3 марта по инициативата на младите гимназисти.

Р. И. БЛЪСКОВ. В краят на миналата година се помина в Русе старий наш народен учител и книжовник Р. И. Блъсков. Блъсков отдавна се беше посветил на делото на народното възраждание и без шум, без притязание, било като учител, било като публицист и съчинител, той е бил един от неуморните български труженици, които са заслужили благодарността на отечеството си. Между разновидните негови издания са и списанието «Училище», издавано в Русе през 1871 г., и политический вестник «Нова България», Гюргево, 1876 г. Вечна му памет.

«БАЛКАНСКА ЦАРИЦА». Често се споменува в разни европейски вестници за трагедията, която написа под горното название юнашкий княз черногорский Никола. Тя възбуди шум в цяла Европа вече по това обстоятелство, че я написа княз, който е познат по своите юнашки дела, пламенито сърце и високий дух по целия свят, а сега идва да се прослави още като поет-драматик; тъй щото освен венецът на военната слава той спечели вече и лавровий венец на поета. Такива примери действително едвам ще се намерят в историята на владетелите. Че тази драма, възистина, оправда вниманието, което се обърна на нея, щом се чу, че е довършена в ръкописа, показва го блестящий резултат, който сполучи при първото представление на 1885 нова година в градецът Подгорица (в Черна гора), гдето се представяше в присъствието на самий княз с фамилията си и голямо множество на найотличната публика. Рефератите, които дават разни европейски вестници за това представление, не могат достатъчно да похвалят поетическата цена и драматизмът на тази трагедия.

ЕМИЛ ДЕ ЛАВЕЛЕ. Великодушните усилия, които направи напоследък и продължава да прави г. де Лавеле, за да привлече вниманието на европейский свят върху злочестото положение на Македония, спечелиха му общата признателност на българский народ. Ний изпълняваме един приятен дълг, като даваме някои

биографически сведения за него. Емил-Луи Виктор де Левеле се радва на всеобща европейска известност като политически списател и белгийски икономист. Той се е родил в Брюж на 5 апр. 1822 и е почнал образованието си в Брюжката Атенея. Родителите му го изпратили да довърши гимназиалното си образование в Париж, в Станиславский колеж. Той е свършил курсът на правото в Гандский университет. От 1848 негови статии, преимуществено по политическата економия, захващат да се появяват в белгийските либерални списания. Наскоро той станал постоянен сътрудник на френското списание *Revue des deux mondes*. В 1864 той е бил назначен професор на политическата економия в Лиежкий университет. Тая длъжност той занимава и досега. Многобройните пътешествия, които е правил по Европа, още повече са разширили знанията му. Преди две години той посети България и изнесе от това пътешествие най-приятни впечатления, плод на които се явиха няколко горещи и симпатични статии за българите и предаността, с която защищава днес делото на угнетените и изоставени българи в Македония. Голяма част от съчиненията му са преведени на няколко европейски езици. Едно от тях, доколкото знаем, *Опит за парламентарний живот*, е преведено на български и наскоро ще биде турено под печат. Ний ще поменем тука някои от по-главните произведения на г. де Лавеле: *Войската и образованието*; *Задължителното учение*; *Монетарний пазар от 50 години насам*; *Австрия подир Садова*; *Опит за управителните форми в новите общества*; *За собствеността*; *За почитанието на частната собственост във време на война*; *Централна Африка* и пр.

83-ТЯ ГОДИШНИНА НА В. ХЮГО. На 13 февруарий се е празнувала в Париж осемдесет и третята годишнина на Виктор Хюго. На един банкет, даден в негова чест, били се събрали около него всичките знаменитости в литературата, художествата и печата.

В същий ден е излезнал първий том от едно ново великолепно издание на съчиненията на Виктора Хюго. Изданието ще носи характер на истински народен монумент. То ще биде украсено с многобройни рисунки, изработени от най-знаменитите френски художници. Всеки месец ще излиза по един том в две книжки. Всеки том ще струва 12 франгй. Цялото издание ще свърши в не по-малко от 7 години.

ЕДМОНД АБУ. В началото на тая година умря в Париж известний френски писател Едмонд Абу (роден на 1828 г.). Абу от твърде рано се бе предал на литературна деятелност и се отлича със своите романи, драми и политически брошури. Съчиненията му блещят с лек стил, живописен език и голяма духовитост, които наумяват Волтера. Между съчиненията му най-прочути са: La Grèce contemporaine (Сегашна Гърция), Le roi des montagnes (Горский цар), в които се отзовава твърде неласкателно за гръцките граждански и политически нрави; Тола; Парижки женитби; драмата Гаетана; политическата брошура Римский въпрос и пр. Абу е участвувал в редактирането на разни вестници, в които е бранил горещо републиканското управление. Французката академия го избра за свой член няколко дена преди смъртта му.

[Кн. 1, март 1885]

БИБЛИОГРАФИЯ

К истории литературы возрождения болгар, от П. А. Сирку.

Под това заглавие в януарската книжка на журналът «Известия С. Петербургского славянского благотворительного общества» известний славист г. Сирку е обнародвал статия, с която характеризира личността и историческите трудове на наший незабравим патриот и основател на революционната българска школа, Раковски. Авторът на статията, като отдава надлежното значение на деятелността на Раковски в българското възраждение, констатира, че в тая знаменита личност са се отразили най-ясно нуждите, жаждите и идеалите на съвременното ней българско общество. «Да се изучва живота на Раковски, казва той, това значи да се изучва българската история по неговото време.» Авторът, който познава лично Раковски, споменува вкратце всичкото разнообразие на неговата деятелност и го обрисува така: «Той (Раковски), человек с чевръст ум и с политически способности, отрано разбра, че българите са достойни за по-добра участ, за постижението на която той посвети целий си живот; но природно впечатлителен, буен до нервност и злъчен, той часто падаше в крайности, толкоз повече, че ни възпитанието му беше редовно, ни образованието му систематическо.»

Г. Сирку изброява след това по хронологически ред политическите и исторически издания на Раковски и по повод на богатата с исторически сведения книга «Няколко речи о Асеню первому, великому царю българскому и сину му Асеню второму» прибавя, че тая книга по своят исторически материал има значение не само за в българската литература, но въобще и в славянската. Любопитни са подробностите, които той дава за образът на живот на Раковски в Бесарабия, в Кишинев, и в Киприановский манастир, дето той часто прихождал от Влашко. Така между другите анекдотически сведения той разказва, че Раковски обичал да си придава вид на необикновен человек и затова по близките села на манастира се разнасяли за него различни ексцентрични разкази и слухове. Една вечер, като се разговарял при гората с една селянка девойка, която любел, видял няколко селяни, че се показали, и за да ги подплаши, повикал ги повелително и им обявил, че той е хайдутинът Бърган (по онова време тоя разбойник задавал страх на цялата околност). Като чули това, селяните ударили на бяг. Види се, под същий вид той изскубнал значителна сума пари от един манастирски арендатор в село Скорен (за да храни други емигранти).

За обемистото съчинение «Българска старина» г.

Сирку говори следующето: «В това съчинение Раковски първи път и подробно излага теорията за дълбоката древност на българите в историята, които се явяват самите и най-близки потомци на арийците; в техний език и вярвания той намира голяма прилика със санскритский език и индийските веди. Затова в българското с у р в а к и или с у р в а година Раковски вижда спомен от индийските богове Сур и Сива, и всичките дребни подробности в коледните обреди на българите той ги тълкува с индийската митология, както и много елементи в българский език обяснява чрез санскритский; също цели текстове от Зендавеста той обяснява посредством българский език. Разумява се, всичко това се обсъжда и решава на основание субективни предположения, с които е тъй богата разюзданата фантазия на Раковски. Като излазя из такива заключения, той доказва със същите приеми и успех преимуществото на българский език над староеленский и че българский език е неизчерпаем извор, дето може да се найде всичко за обяснение на който щете език.»

Подир това г. Сирку разглежда друго едно съчинение на Раковски: «Ключ българскаго язика», в което Раковски поразява с причудливата си и крайно своеобразна теория за произхождението на българский език от зендский и санскритский, както и за българщината на галите, кимврите и други народи, което и доказва по етимологически начин, като например: Weser — Возер или Озер; Rhin — Руен; Meroveus — Мировой; Merovinges — Мировоювичи; фруг, врънг, вранк, връг, враг, варяги — врънги; фрънзи — Francs; Druides от drew (chêne) — дърво, дъб; bardes — barde — бърди, брьди — броди — бродняци — скитници и пр.

На основание на проповедите на апостола Павла и Сила в Македония, продължава г. Сирку, Раковски доказва още, че българите не са приимали кръщение от гърците и че св. писание не е преведено от гръцки език, а писмеността съществувала у тях по-рано от покръщението на Бориса, че македонци и българи били всегда един народ и следователно Филип и Александър Великий били българи. . . С едно слово, той напълно се являва като «мечтател безумен, образ невъзможен». Но г. Сирку констатира, че в тия две съчинения има и

много положителни работи; те са пълни с драгоценни указания и данни по българската етнография, а найпаче — география и народни предания. След като обръща надлежно внимание и на други още някои произведения на Раковски («Предвестник горскаго пътника», «Иступлений дервиш»), г. Сирку свършва така:

«Аз наричам Раковски забележителен за това, че без да гледаме на неговий полуславянский, полубългарский език, чудати теории и непривлекателни черти на характера, той по онова време беше всичко, каквото е било нужно за пробуждението на българский народ, комуто той нагледно представи славното минало и се осмели да въстане против кумирите, пред които се кланяше българский народ, именно гръцката цивилизация, от една страна, и турците, и му показа средства за борба с тях.»

Разумява се, че г. Сирку гледа тук чисто от научна, академическа точка зрение на историческите трудове на Раковски, които — плод на гигантските усилия на един фанатизиран в народът си патриот — не могат да пренесат анализът на строгата критика. Но великото значение на Раковски за нас и което само един българин, съвременник негов, може да си представи ясно, състои в неговата бурна революционна деятелност, в неговият височайший и неподкупен патриотизъм и великий нравствен тълчок, който пръв даде на българский заспалий народ и го направи способен за нови ламтения, за високи идеали, за борби и жертвувания за освобождението си. Именно тая страна на неговата деятелност е и най-важната, и най-забулената. Нека се надеем, че тая високопоетическа и извънредна личност ще да бъде кога да е осветлена и оценена във всичката си правда и поставена на оная висота, която по право и по заслуги трябва да занимава.

К а р т и н и и з ж и в о т а, п р и к а з к и, издал Т. М. Нешов, София.

В отсъствие на по-крупни преводи ние сме готови да приемем с благодарение и по-малки, когато са добри. Горната книга е от последните. Тя съдържа три малки приказки от Мавро Йокай и една от Леона Грелноа. За

първи път, доколкото можем да знаем, се появява в нашата литература името на знаменитий маджарски романист. Мавро Йокай е един от най-видните съвременни писатели. Романите му са преведени на по-главните европейски езици. В Маджарско името му се ползува с най-голяма популярност. Трите приказки, които съдържат «картини из живота», не могат да дадат освен едно твърде непълно понятие за талантът на Мавро Йокай. Ние бихме желали да видим преведено някое от поважните му съчинения. Бихме препоръчили особено за това неговите патриотически романи.

Македония във време хилядогодишнината на св. Методия, от Офейкова, Пловдив.

С благодарение посрещаме горнята книга, издадена, както гласи самото ѝ заглавие, с цел да ни запознае с Македония по случай на хилядогодишнината на св. Методий. Когато целий славянский свят се готви да оттодий. Когато целий славянский свят се готви да отпразнува тържествено 6 априлий, не може да бъде понавременно издаванието на една книга, която ни дава възможност да изучим положението, в което се намира отечеството на славянските първоучители. В това отношение тя съдържа крайно интересни сведения, които ако и да не са всякога пълни, дават едно доста добро понятие, особено за вървежът на учебното дело и за отношенията на българите спрямо разните елементи, с които те са принудени да воюват за запазванието на народността си и за духовното си развитие. На първо място между тия враждебни елементи стоят гърците, които чрез своите коварства пред турците и чрез властта на владиците си правят всевъзможни препятствия за народното развитие на българите. Колкото повече се убеждават, че каузата, за която ратуват, е загубена, толкова повече се ожесточават и прибягват до по-отчаяни средства. Като гледат, че отварянието на гръцки черкви и училища не помага, те подстрекават властите против всичко българско и съдействуват за затварянието на българските училища и черкви, за затварянието и заточението на всички развити българи. По техни интриги стоят затворени българските училища в цели околии, а учителите и свещениците лежат в турските темници. При всичките тия препятствия, които идат било от гърците, било от другите враждебни елементи, народното самосъзнание в Македония не се спира, а прави, напротив, бързи успехи. Българите в Македония показват една жизненост, която учудва. Ако вземем за мярка на народното самосъзнание напредъкът на учебното дело, то ще видим, че в борбата с враговете на българите народната енергия е порасла и укрепнала. През 1882—83 година в Македония и Одринско е имало: 214 м. кл. училища, 465 основни отделения с 311 учители и 14 172 ученици, 23 ж. кл. училища и 64 отделения с 36 учителки и 1743 ученици. През следующата година е имало: 322 училища с 435 учители, 59 учителки и 20 498 ученици, от които 18 580 момчета и 1998 момичета. Числото на училищата е още повече пораснало през учебната година 1884—85. При това в Солун съществува гимназия, в която се възпитават 350 ученици. Числото на учениците е било само 101 през 1881—82, когато се е основала гимназията. Следующата година имало е 187 ученици, през 1883—84 — 268, а сега, в разстояние на не повече от четири години, то е достигнало до 350. Тия резултати, придобити в толкова късо време, показват сами по себе си колко са безосновни притезанията на нашите врагове и на каква солидна почва стоят, напротив, нашите надежди.

[Кн. 2, април 1885]

ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ

ПРАЗНУВАНИЕТО ХИЛЯДОГОДИШНИНАТА ОТ СМЪРТТА НА СВ. МЕТОДИЯ. На 6 априлий българский народ се приготовлява да празнува най-тържествено тисещелетието на св. Методия, брат и сподвижник на св. Кирила, които просветиха с благовестието Христово българский народ и дадоха азбука и книжнина на цялото славянство. Особен блясък ще има тържеството в столицата на Княжеството, София, и в Пловдив.

... ден и западното (католическо) славянство ще прослави паметта на св. Методия във Велеград, дето е скончал живота си равноапостолът подир дългогодишно подвижничество.

БЪЛГАРСКИ ПЕРИОДИЧЕСКИ ИЗДАНИЯ. Всичките периодически (неделни и месечни) български издания, които имаме на тая минута, са 29. От тях 15 излизат в Княжеството, именно: Държавен вестник, Средец, Отечество, Търновска конституция, Рашето, Славянин, Русе, Македонски глас, Македонец, Народен учител, Учителски вестник, Здравие, Домакин, Напред! и Периодическо списание на Б. к. дружество. 13 в Южна България: Марица, Съединение, Народний глас, Македонска сълза, Южна България, Народът, Земеделец, Работник, Съдебен вестник, Знание, Смешлю, Наука, Зора и един в Цариград — Зорница. От них 16 имат преимуществено политическо съдържание, 8 са специални, 2 хумористически и 3 научно-литературни.

ПО СТАТИСТИКАТА НА МАКЕДОНИЯ. Европейските вестници обнародват статистиката на Македония на знаменитий учен г. Ритиха, съставена по найновите и възможно достоверни данни за населенията на тая област. Според това изчисление българите имат подавляюще болшинство там. Ето в кратко общите резултати, що дава статистиката:

българи	1 124 288
мохамеданци	360 626
арнаути, куцовласи, сърби и др.	422 357
гърци	59 833
Всичко	1 967 104

SLOVANSKY SBORNIK, чешко периодическо списание, което излизя в Прага под редакцията на видний чешский литератор г. Елинек, често съдържа любопитни статии и върху българский съвременен бит и книжнина. Последнята му книжка е илюстрирана с твърде изкусна картина на селянка (невеста), в празнично облекло, от Новозагорско; също са преведени там и две стихотворения на г. И. Вазова: Паисий (из «Епопеята на забравените») и Ековете (из сбирката «Италия»).

REVUE ORIENTALE. Под тоя наслов в Цариград се е основало от гръцкий поет Адолф Талассо художествено-литературно периодическо списание, на което са обещали сътрудничеството си доста французки литературни знаменитости, както и турските видни поети. Първата книжка съдържа няколко литературни статийки и турски приказки. Списанието е разкошно напечатано и посветено на султана.

ИСТОРИЯТА НА АЛЕКСАНДРА I. Един небивал досега конкурс ще стане в Русия през идущий век, 1925 година, стогодишнината от смъртта на императора Александра I. Състезанието ще състои в написването най-хубавото съчинение върху живота и царуванието на поменатий господар. Награда за това съчинение ще бъдат 50-те хиляди рубли, завещани за тая цел от Аракчаева (руски велможа и любимец на Александра I), които лихвите ще увеличат до 1925 година на повече от 5 000 000 франка. Санпетербургската академия ще отсъди кому ще се даде тая награда.

НОВИЙ РОМАН НА ЕМИЛ ЗОЛА. Прочутий представител на натуралистическата школа във Франция е издал напоследък друг роман: «Germinal», който според отзивите на периодический френский печат, по избора на картините, силата на краските и цинизмът на изложението, е продължение на оная върволица романи, които спечелиха бърза и всемирна популярност на Зола. При всичката лютост на нападенията от страна на здравата критика, Зола днес е най-модний списател във Франция, защото отговаря на жаждата за нови и скан-

дални нравствени вълнения на блазираното френско общество. От романите на Зола «L'Assomoir» се е разпродал в 100 000 екземпляра, а «Нана» в 149 000.

[Кн. 2, април 1885]

БИБЛИОГРАФИЯ

Капитулациите, от А. К. Людсканова.

Турското владичество прилича на оня кадия, който се заканвал да прави и след смъртта си пакости на градът, дето е раздавал правосъдието през живота си. Народите, които са пъшкали под него, усещат дълго време по най-тежък начин пагубното му влияние по злините, които оставя подир себе си. Помежду тия всевъзможни злини първо място държат капитулациите. Силите се съгласяват от време на време, под натискът на събитията, да подпишат освобождението на някой от народите, подчинени на Турция, но като запазват и спрямо тях всичките ония правдини, които са сполучили да изкопчат от турското правителство. Освободените народи приемат капитулациите като едно наследство от турското владичество, тежко наследство, което прави много пъти съвсем илюзоарна независимостта им, излага държавний им живот и честта им на постоянни затруднения и унижения и поставя почти неодолима преграда за економическото им развитие. Да се избавят от всичките тия унизителни и стеснителни задължения, които им се налагат от капитулациите, тая е била целта, която си са задали всичките народи, които са пъшкали под турското владичество, веднага след освобождението си. Тая цел трябва да си зададем и ние. Да говорим за несгодите, които произтичат от капитулациите, е работа излишна, защото са всекиму известни затрудненията, на които изворът е в правата, отстъпени от тях на чужденци. Те не позволяват да се мисли за никаква протекция в полза на местната индустрия. Първото условие, за да се борим успешно с едно зло, е да го знаем. В това отношение голяма услуга са назначени да принесат книги като оная, названието на която сме поставили в началото на тия редове. Капитулациите от г. Людсканова ни запознават всестранно със злочестото наследство, което ни са оставили турците и от което ние сме длъжни да употребим всичките си усилия, за да се избавим, в интересът на достолепието ни като народ свободен, и на економическото ни успешно развитие. Толкова повече можем да мислим за успешен резултат в тия си усилия, че причините, които са предизвикали и оправдавали до известна степен капитулациите, са изчезнали от само себе си с турското владичество. Историческото изложение на тия причини и на постепенното разширочение на правата, отстъпени на чуждите поданици, съставлява една от най-интересните части в книгата на г. Людсканова. Ние я препоръчваме горещо на читающата публика. Сложният и важен въпрос на капитулациите е изложен с голяма вещина и ясност.

Черниците и коприната, кратко ръководство за сеяне и отглеждане черници и хранене свилени буби, от С. Ж. Дацова.

При всичко, че в програмата на «Зора» не влиза да се занимаваме с книги, които нямат литературен характер, не можем да не кажем няколко думи за трудът на г. Дацова. Г. Дацов познава предметът, за който пише, и се е постарал да го изложи така, щото сведенията, които дава, да могат да се разберат и оползотворят от всеки, който се интересува в производството на свилата. От освобождението ни насам правят се и от двете страни на Балкана похвални усилия за подиганието на тая индустрия, която е някога цъфтяла в нашето отечество и която, вследствие на разни неблагоприятни обстоятелства, подпомагани от неумението ни, беше съвсем почти пропаднала. Книгата на г. Дацова показва средствата, които практиката и науката препоръчват, за да се постави тая индустрия в добри условия и да се огради от опасности. Желателно е книги като тая да се разпространят колкото е възможно повече из народа.

Нов ярем, стихотворения от С. Казанджиева.

Длъжността на критикът у нас е крайно неприятна. Твърде рядко може да му се представи случай да похвали, повечето пъти той е длъжен да осъди строго книгите, които му се изпращат на разглеждание. Нов ярем не е от ония книги, за които можем да се отзовем с похвала. Не искаме да бъдем строги за нея, защото знаем, че авторът на книгата е съвсем млад и първото му произведение, колкото и слабо да е, не може да послужи за мерило на таланта му, но снизходителността ни ще повреди нему самий, ако иде дотам, щото да му не кажем истината. В стихотворенията му отсъствува всеки елемент от поезия и грубо са занемарени правилата на българското стихосложение и общите принципи на хубавото. Жално е при това, че той е пратил музата си, в самото още начало, когато се е решил да пее, да търси вдъхновение в политиката и в нейната тиня. Много сумнителен извор за поезия е политиката, особено както се тя развива и проявлява у нас, и стихотворенията, черпени от тоя извор, доказват най-добре истинността на думите ни. Трябва да забележим, че някои гладки куплети и сполучenички описания биха отбележили приятно книгата, ако да не бяха тъй редки. Г. Казанджиев трябва да се научи да мисли — той има време за това.

Материали за жизнеописанието на братя Миладинови — Димитрия и Константина, от К. Шапкарева, 1884.

Между малцината знаменити дейци, които е дала Македония през възраждането на българский народ, са и братя Миладинови, двама благородни синове на многострадалната земя, издъхнали в турските тъмници, жертва на своята преданост и любов към отечеството. Тям отечеството дължи първото разбуждание на българский дух у македонските ни братя, а литературата ни — многоценно съкровище: сборникът на народните песни, труд действително велик в оная мрачна епоха, когато са се подвизавали братята-юнаци. Трагическата им смърт дойде да увеличи светликът, който времето хвърля върху името им. В края на тая неголяма книжка г. Шапкарев е дал сведения и за деятелността на един друг македонский патриот, Нако С. Станишев.

Приключенията на Дряновский манастир на 1876 година, от П. Франгова.

Последни дни на въстанието, от Т. Н. Събев, 1885.

Рядко ще се намери исторически народ в Европа, комуто тъй миналото да е тъмно и който да е оставил за себе толкова малко спомени на потомството си, отколкото българский народ. Пет века политическо съществование, през които християнството породи известна култура и книжевност, и ни една историйка, макар наполовина с чудотворства и баснословия, не е оставена от българин — през всичкий тоя дълъг период! Колко би бил по-велик цар Симеон, ако наместо да съчиняваше черковни проповеди, би ни описал в две странички своите походи и деяния и би завещал на потомството си славата на едно велико и безследно царуване! Може да ни кажат, че по духът на онова време литературите имаха все духовен характер. Приимаме, но византийците на юг, а по-после — русите на север, имаха летописци. Възражението пък, че гръцкото духовенство е унищожило български стари ръкописи по историята, не може да обясни, поне пред нас, съвършеното отсъствие на български исторически паметници. Може би бъдещето да ни даде обаче някои тайни до днес документи — от български извор — за важните епохи на нашето историческо минало, нещо колкото желателно, толкова и проблематическо. Нашата история прочее от VIII до XIX век е такава, каквато са искали и колкото са искали да ни я разкажат чужденците. И на това трябва да благодари ı.

За щастие, днешното време е съвсем друго и нищо не може да се укрие от бдителното око на историята. Нашето ново минало, много късо още и скудно от велики работи, ще бъде обаче много добре осветлено, както и бъдещето ни, което един ден ще стане минало. Две велики неща ознаменуват новий ни исторически живот: борбата за нашата духовна самостоятелност и борбата за политическата, и двете без малко увенчани с успех. Последнята борба, още прясна в паметта ни, има вече няколко писмени материали. При горните две книжки трябва да притурим и трудовете на А. Мишева, С. Заимова и З. Стоянова по историята на въстанието.

Макар че отсъствието на обективността и трезвений взгляд на задачата на историята и да са главните техни недостатки, но ние бихме желали да се уголеми още повече складът от сурови материали, които, пресети един ден през ситото на критический анализ, ще послужат за въздигане зданието на новата ни народна история.

Означените в началото на тая статия книги са написани, за жалост, доста безграмотно, а втората — даже глامаво.

[Кн. 3, май 1885]

ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ

ОТПРАЗНУВАНЕТО НА 6-Й АПРИЛИЙ. При блясъкът и тържествеността си по цял славянский мир това празнуване стана забележително и по големите и плодотворни дири, що остави в умствений живот на славянството. В него ден се положиха основи на многобройни библиотеки, училища и черкови; обогати се историческата литература, създадоха се особени стипендии, почна се въздигание един университет в София и много други радостни проявления за человеческий напредък се случиха.

Може да се каже, цял поток светлина завеща тоя ден на бъдещето.

ЖИВОПИСНО ИЗЛОЖЕНИЕ НА Г. ДИМИТРОВА. В една стая на Народното събрание в София г. Димитров, българский живописец, е изложил картините си пред взорът на посетителите. Според отзивите на софийский печат, между произведенията на г. Димитрова привличат вниманието няколко доста художествено изработени картини, които изобличават несумнений талант на младий художник. Между тях е картината, представляюща Венера, заспала до морето. Това произведение, копие от картината на знаменитий живописец Кабанела, заедно с друго едно — портрет на бабичка, нарисувана по натура, спечелили най-много похвалите на публиката. Н. в. князът също посетил тая първа българска живописна галерия и горещо насърчил даровития художник. С това изложение, любопитно по самата си новост у нас, българското изкуство прави първа и важна стъпка в развитието си.

СТАТИСТИКА НА ПЛОВДИВ. Според преброяването от 1-й януарий 1885 г. град Пловдив има 33 442 души жители, от които мъже — 18 189, а жени — 15 253. Българи в Пловдив има 16 752 души; турци — 7144; гърци — 5497; учени, публицисти, професори, учители и учителки има около 161; актери и музиканти — 167; архитекти, инженери, живописци, фотографи и пр. — 42; адвокати, доктори, акушерки — 107; чиновници — 607; духовни лица — 172; печатари и литографи — 114.

За допълнение на статистиката на столицата на Южна България ще прибавим и следующите числа, които изразяват напредъкът ѝ в културно-социално-економическо отношение: В Пловдив сега има 12 периодически издания (10 български, 1 гръцко и 1 турско); 3 библиотеки, 1 музей, 1 театър; 21 (8 български и 13 чужди) училища; 15 черкови (13 православни, 1 грегорианска, 1 протестантска и 1 католическа); 10 фабрики; 8 печатници и 10 дружества литературни, благотворителни и търговски. Общий резултат на тия данни е, че Пловдив, по население (българско), по умствено и културно движение, държи първенство почти над всичките други градове на българското отечество.

Н. И. КОСТОМАРОВ. По-миналий месец руската историческа наука изгуби един от най-видните си съвременни работници: умря Н. И. Костомаров, на 68-годишна възраст. Тоя талантлив писател, чиито съчинения имат капитален интерес, занимава предне място между деятелите по книжнината и науката, които е дал малоруский народ. Още на 22 си година Костомаров излязъл на литературното поприще под псевдоним Еремия Галва. Ред съчинения в проза и в стихове, на които

темите били заети от малоруский живот и предания, дали първата известност на младий списател. На 1846 г. Костомарову била предложена катедрата по руската история в Киев, дето и напечатал съчинение за славянската митология и се запознал с малоруский поет Шевченко, с когото скоро пострадали. Като се намерили в едно приятелско събрание, Костомаров се поотпуснал и хванал да развива своите либерални идеи за еманципацията на славянството; това било чуто и обадено от един семинарист на правителството. Костомаров стоял запрян една година в Петропавловската крепост, а после го пратили в Саратов със забранение никога да не пише и да не печата. Шевченко, като селяк, пострадал още по-лошо: пратили го солдатин в един гарнизон на Аму Дария, в Хива. От него време дори до смъртта си Костомаров работил непрестайно и произвел много съчинения по руската история, между които и прекрасни исторически романи. По историческите си възрения Костомаров съединява в себе западник с украйнофил. Той не съчувствува на славянофилите, които идеализират руската старина, като отричат благотворното влияние на западната цивилизация въз руското общество.

Смъртта на Костомарова е незаменима загуба за руската историческа наука.

НОВОСТИ ИЗ РУСКАТА ЛИТЕРАТУРА. Руский писател Петров е издал напоследък ново съчинение: Очерки украинской литературы XIX столетия. В тая книга майсторски е изложено развитието на малоруската литература, на която по-предните представители са: Максимович, Бодянски, Гогол, Невроцки, Шевченко, Марко Вовчек, Левицки и др. — Г. Фламински е издал пространно съчинение: Божества древных славян, и то първий том. Той основава студиите си на славянските народни песни, приказки и обичаи. С това съчинение славянската митологическа наука прави значителна стъпка напред. — Твърде забележителна е и книгата на г. Чуйко: Современная русская поезия в ее представителях. — Историкът Кирпичников е издал напоследък XVIII том от огромната си «Всеобща история на литературата». В него е изложена и българската, и сръбската литература от турското завоевание до половината на XVIII век и началото от историята на южнославянското възраждание.

НОВОСТИ ИЗ ПОЛСКАТА ЛИТЕРАТУРА. Известний списател Сигизмунд Милковский (Т.Т.Еж) свършва скоро огромно съчинение в няколко тома със заглавие: «Historija slowianczyzny». Тоя запознат твърде хубаво със славянската литература, история и живот писател е взимал многажди материал и из нашата история за съчиненията си (от него е превъзходний роман «Петър и Асен»). Най-скорошний роман на Ежа е «Niezaradui». — Една нова загуба е претърпяла полската литература: умрял е полский историк Лоски, чието най-забележително произведение е: «Jean Sobieski». — Най-после, популярний и най-плодовитий съвременен полский списател И. Крашевски е дал на отечеството си тия дни нов исторически роман «Jaszka, Orfanem Zwanego Zeiwota i spraw pamictnik». Известно е, че Крашевски сега се намира в пруска тъмница.

НОВОСТИ ИЗ ЧЕСКАТА ЛИТЕРАТУРА. Ческата литература се е обогатила напоследък с два превода от руский език. Първий е «Kwitis ruskych luhu», сборник от стихотворения на видните руски поети: Жадовски, Жуковский, Колцов, Козлов, Лермонтов, Майков, Некрасов, Никитин, Плещеев, Пушкин, Тютчев и Фет, преведени от Халупа с картини от поминалият се руски живописец Панов. Втората книга, тоже сборник от руски песни, излязла под заглавие «Нива», превод пак на Халупа, с картини от руский художник Каразин. Тия, както и други още преводи из руската литература и разни студии по нея показват растящата жажда в ческото общество да се запознае по-близко с духовното движение у осталите славяни и да се сблизи с тях. — Тая година излезе второ издание от прекрасните разкази на Ян Неруда; известний ческий професор по философията Др. Дурдик написал твърде любопитно съчинение из социологията «За напредъка

на морала». — Г. д-р Иречек готви за издание една обемиста, крайно любопитна книга както за европейците, така и за нас, българите: «Пътешествия по България». Тоя нов труд, плод от последните пътувания на г. Иречека из отечеството ни, ще бъде снабден с карти и рисунки, които ще увеличават ясността и интереса на съчинението. В журналът на г. Ягича «Archiv für slavische philologie» (I книжка на VIII том) са напечатани и следующите статии от г. Иречека: «Произхождението на името Рупци в Родопите». Авторът, като оспорява мнението, че то произхожда от р о п а, яма (по П. Р. Славейкова) или от р у п а, древнетракийска реч (по П. Сирку), утвърждава, че първоначалното название е р о п и от Меропи, гори в Родопите, в които живеят рупаланите; «Условни тайни езици на Балканский полуостров». Такива езици г. Иречек забележва три: «брациговский» или «дюлгерский» език, на който родината е Брацигово; «осачанский» или «майсторский» език, употребяван в Осат, село в Босна, и «мутафский» език, говорим от мутафчиите. В същата книга се споменува за намирането от г. Иречека на един славянски паметник, евангелие, в брациговската черкова, написано по повелението на трансилванский воевода Батиря Христафа (1572), и за един стар славянски надпис на звънеца на часовната кула в Кюстендил, който се отнася към 1429 г.

СРЪБСКИЙ ПИСАТЕЛ МИЛИЧЕВИЧ. Милићевич, съвременен сръбски писател, който пръв път излезе с приказките си, събрани в книга «З и м н и н о щ и» на 1879 г., занимава първо място между новите сръбски белетристи. Повестите, които са епизоди и впечатления из народний живот, изобличават големий му наблюдателен талант, правдивост и верен взгляд и леко, художествено перо. Тия дни е излязла нова книга от него под заглавие «Междудневица», сбор изящни повести, някоя от които ще се обнародва в «Зора», за да запознаем читателите си по-добре с видний представител на новата белетристика в братската нам Сърбия.

. . . .

ЛУИ ЛЕЖЕ ЗА НАС. Познатий на българите французин славофил сега, по случай на назначението си професор на славянските езици и литератури в Collège de France, произнесъл красноречиво слово «Славянский свят в XIX век». Там между другото коснал се е и до българите и засвидетелствувал напредъка, който е направило отечеството ни от Освобождението насам: «. . .София и Пловдив, казва г. Леже, преди половина век бяха полуварварски села: днес са огнища на цивилизацията. Колкото по-дълго е било умственото порабощение, с такава по-силна чевръстина гледат да наваксат изгубеното време. Не без вълнение посетих напоследък софийския мечет (джамия), преобърнат на обществена библиотека и народна печатница.» Г. Леже е изказвал все така гласно съчувствието си и много други пъти. От него има на френски книга: «Пътувание през Сърбия, България и Източна Румелия», преведена лани и в българский печат.

ФЕРДИНАНД ЛЕСЕПС. Преди малко време французката Академия е избрала за свой член прочутий виновник на прокопаванието на Суезский канал, идея велика, която говий гений роди и реализира. Известно е, че, по предание, събранието на «четирийсетте безсмъртни» допуща в недрата си само лица, станали знаменити или по своите високи литературни таланти, или значителни заслуги на науката. Г. Лесепс не е нито литератор, нито учен, но биде избран почти единогласно за деянието, с което прослави Франция и себе си. Тържествеността за актът на приемванието му в Академията е била забележителна. До него е седяла на кресло друга една французка слава — Виктор Хюго. Г. Лесепс е произнесъл задължителното за всеки нов член слово пред Академията, което е било просто и лаконическо. Блестящ е бил отговорът на г. Ренана. Той красноречиво развил на каква висока титла Лесепс е спечелил правото да влезе в Академията. Между другото той казал следующите прочувствувани думи: «Вие, г-н Лесепс, бяхте рекли в едно събрание, че се боите от смъртта си, защото ви било страх да не би на страшний съд всевишний да ви накаже, задето сте изменили съз-

данието му със Суезкий канал. Но аз мога да ви успокоя в туй отношение и мисля, че вие можете да дочакате смело и спокойно последний съд, дето вместо укор и осъждение вие ще приемете благодарност и благоволение от създателят, задето сте подобрили светът му.»

[Кн. 3, май 1885]

РУСИТЕ В АЗИЯ

Мозер, в една статия, обнародвана в «Revue des deux mondes», описва по един твърде увлекателен начин земята на туркоманите (текинците), неотколе покорени окончателно от генерала Скобелева, а сега много полезни съюзници на генерала Комарова. Твърде любопитни са сведенията, които пътешественикът дава за туркоманските места, през които лани пропътувал, за степите и оазисите, за простите нрави и суров живот на войнственото текинско племе, за първобитний начин на управлението им до руското завоевание и за тяхното пълно с кървави борби и опустошителни набеги във околните племена минало. В тая минута, когато генерал Комаров е положил станът си сред тая полудива страна, към която всичкий свят се е вторачил като към място, отдето може да пукне първата пушка за една велика и изтребителна война между двата най-могъществени народи в света, подобни сведения са любопитни. Малкий обем обаче на «Зора» ни нуди да дадем на читателите си само някои съкратени извлечения от по-любопитните и имеющи исторически или съвременен интерес страници от г. Мозеровата статия.

[Кн. 4, юни 1885]

ВИКТОР ХЮГО

На 9 май издъхна в Париж поетът, който е занимавал, в продължение на повече от шестдесет години, с мисълта си и произведенията си, най-широко място в

деветнадесетий век. Геният му е греял през тоя дълъг период на време и е озарявал векът като един грамаден пламък. Впечатлението, което произведе смъртта му навред, дето има един ум да мисли, едно сърце да чувствува, не може да се предаде вярно, освен като се сравни с ощущението, което изпитва човек, когато от видело изпадне изведнаж в мрачина.

Дълбоката старост, в която беше достигнал Виктор Хюго, беше оставила непокътнати великите му дарования. На осемдесет и три години той продължаваше да работи с неуморимата енергия на младите години. Новите произведения не можаха да прибавят нищо на славата му, защото тя беше стигнала отдавна вече на една висота, която не можеше да се надмине, но геният му се отпечатваше и в тях тъй бляскаво, както в произведенията, които беше написал в най-честитите и плодовити години на своята деятелност. Когато се пронесе известието за болестта, която прекрати дните му, то се посрещна с един вид изумление, като че светът усещаше за първи път, че и той е длъжен да претърпи общата участ. Човекът, който не преставаше да възбужда всеобщото удивление с нови произведения, представляваше се като да е надарен с вечна младост, пред която предстои още една дълга кариера.

Ни един самодържец не е господствувал от своя престол с авторитет тъй голям и общепризнат, както Виктор Хюго е господствувал от върхът на паметника, който си беше въздигнал с геният си и отдето Франция и заедно с нея целий образован свят, съединени в едно чувство на глъбока скръб и безкрайно благоговение, дойдоха да снемат тялото му, за да го положат в гробът. Той се беше поставил над споровете, които подига около себе си името на всеки деятел. Завистта беше замлъкнала, поразена от величието му. Най-разпалените борци от всички партии, книжовни, политически, социални, снижаваха оръжията си, когато минуваха покрай него. Пред името му всички се покланяха с благоговейно почитание.

Виктор Хюго заговори с пълно съзнание в своите сили от най-ранна възраст, когато други писатели, надарени с несъмнен талант, боязливо и недоверчиво захващат да пристъпят. Още от най-първите си произве-

… в себе си вниманието и удивлението на светът. Името му достигна изведнаж до най-големите размери на популярността и бляскаво с очерта ролята, която му предлежеше да играе и която не престана да расте оттогава. Той влезе в литературний живот като в едно сражение и едновременно посочи целта, към която се стремеше, и заяви грамадните сили, с които разполагаше. Всяко произведение се посрещаше като едно събитие и светът виждаше в него ново доказателство за поразителните му дарования и за нравственото му нарастяване. В книгите, които излизаха изпод перото му, развиваха се въпроси, които интересуваха не само литературний свят, но и цялото человечество. Кръгозорът, в който се движеше мисълта му, разширяваше постоянно своите предели. Възражданието на изкуството и поезията, на което беше посветил всичките си усилия, видя му се задача малка. Духът му проникна във всичките въпроси, които вълнуват человечеството. Той се намеси от висотата, дето летеше мисълта му, във всичките борби на свободата против притеснението, на правото против силата, на светлината против мракът, на прогресът против предразсъдъка. Всичките страдания намериха отзив и съчувствие в произведенията му. В обширната област на мисълта той не остави задача, до която да се не трогне, велика идея, която да не прегърне и проведе в съчиненията си.

Философската мисъл, която озарява миросъзерцанието на Виктора Хюго, е гореща и непоколебима вяра в прогресът. Произведенията му съставляват ред бляскави и великодушни усилия за утвърждението на тая вяра. Те са не само един величествен литературен паметник, но и един подвиг, който очертава в светли и незаличими бразди пътят, по който трябва да върви человечеството, за да стигне целта на своите стремления. В борбата с препятствията, които на всяка минута се изпречват пред прогреса и го приостановляват, светът ще се обръща към произведенията на Виктора Хюго, за да черпи в тях сила и енергия.

Всемирното значение на Виктора Хюго се е отразило по най-бляскав начин при погребението му. Никое описание не може да даде приблизително вярно понятие за великолепните и небивали почести, с които

е било съпроводено до последнето му жилище тялото на великий мъртвец. Подир колесницата на бедните, в която, по желанието, изказано в завещанието му, е било пренесено тялото, вървял е един и половина милиона народ. Всичките образовани народи са имали там депутации, за да изкажат участието, което взимат в скръбта на Франция.

С душевно удоволствие ще поменем, че и България е присъствувала на това тържество. Тя се е представлявала там от българските студенти в Париж. Венецът, който са положили на гробът на поета, е привлякъл всеобщо внимание и младите студенти са били посрещнати с трогателни възклицания. Името на България се е пронесло в цял Париж, произнесено с възторжени викове от хиляди уста. Българските студенти в Париж, със своето участие в апотеозата на Виктора Хюго, не са само изказали почетта на България към най-великий гений на деветнадесетий век, те са ѝ утвърдили с това правото да се представлява в ликът на образованите народи.

[Кн. 4, юни 1885]

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Учение за физическото възпитание на децата, от д-ра Ив. Драгомирова, Пловдив.

Ще кажем веднага, че посрещнахме с истинска радост горнята книга, която, известена още преди година, ако не и повече, едва сега се появява на свят.

Не е съвсем лесна работа у нас да излезе от печат една книга, особено ако не е назначена за учебник в училищата. Книгоиздателите ни са крайно недоверчиви към читающата публика и когато им се поднесе някой труд, който не носи на коричките си прелъстителното заглавие: ръководство по еди-кой си предмет за употребление в еди-кои си училища, те клюмват глава и са готови да ви кажат: Да беше книгата ви учебник, на драго сърце да я вземем, но. . . Да им се сърдим ли за това? Не са ли ги принудили горчиви и скъпи опити да бъдат

... приковa в себе си вниманието и удивлението на светът. Името му достигна изведнаж до най-големите размери на популярността и бляскаво с очерта ролята, която му предлежеше да играе и която не престана да расте оттогава. Той влезе в литературний живот като в едно сражение и едновременно посочи целта, към която се стремеше, и заяви грамадните сили, с които разполагаше. Всяко произведение се посрещаше като едно събитие и светът виждаше в него ново доказателство за поразителните му дарования и за нравственото му нарастяване. В книгите, които излизаха изпод перото му, развиваха се въпроси, които интересуваха не само литературний свят, но и цялото човечество. Кръгозорът, в който се движеше мисълта му, разширяваше постоянно своите предели. Възраждането на изкуството и поезията, на което беше посветил всичките си усилия, видя му се задача малка. Духът му проникна във всичките въпроси, които вълнуват човечеството. Той се намеси от висотата, дето летеше мисълта му, във всичките борби на свободата против притеснението, на правото против силата, на светлината против мракът, на прогресът против предразсъдъка. Всичките страдания намериха отзив и съчувствие в произведенията му. В обширната област на мисълта той не остави задача, до която да се не трогне, велика идея, която да не прегърне и проведе в съчиненията си.

Философската мисъл, която озарява миросъзерцанието на Виктора Хюго, е гореща и непоколебима вяра в прогресът. Произведенията му съставляват ред бляскави и великодушни усилия за утвърждението на тая вяра. Те са не само един величествен литературен паметник, но и един подвиг, който очертава в светли и незаличими бразди пътят, по който трябва да върви човечеството, за да стигне целта на своите стремления. В борбата с препятствията, които на всяка минута се изпречват пред прогреса и го приостановляват, светът ще се обръща към произведенията на Виктора Хюго, за да черпи в тях сила и енергия.

Всемирното значение на Виктора Хюго се е отразило по най-бляскав начин при погребението му. Никое описание не може да даде приблизително вярно понятие за великолепните и небивали почести, с които

е било съпроводено до последното му жилище тялото на великий мъртвец. Подир колесницата на бедните, в която, по желанието, изказано в завещанието му, е било пренесено тялото, вървял е един и половина милиона народ. Всичките образовани народи са имали там депутации, за да изкажат участието, което взимат в скръбта на Франция.

С душевно удоволствие ще поменем, че и България е присъствувала на това тържество. Тя се е представлявала там от българските студенти в Париж. Венецът, който са положили на гробът на поета, е привлякъл всеобщо внимание и младите студенти са били посрещнати с трогателни възклицания. Името на България се е пронесло в цял Париж, произнесено с възторжени викове от хиляди уста. Българските студенти в Париж, със своето участие в апотеозата на Виктора Хюго, не са само изказали почетта на България към най-великий гений на деветнадесетий век, те са ѝ утвърдили с това правото да се представлява в ликът на образованите народи.

[Кн. 4, юни 1885]

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Учение за физическото възпитание на децата, от д-ра Ив. Драгомирова, Пловдив.

Ще кажем веднага, че посрещнахме с истинска радост горнята книга, която, известена още преди година, ако не и повече, едва сега се появява на свят.

Не е съвсем лесна работа у нас да излезе от печат една книга, особено ако не е назначена за учебник в училищата. Книгоиздателите ни са крайно недоверчиви към читающата публика и когато им се поднесе някой труд, който не носи на коричките си прелъстителното заглавие: ръководство по еди-кой си предмет за употребление в еди-кои си училища, те клюмват глава и са готови да ви кажат: Да беше книгата ви учебник, на драго сърце да я вземем, но. . . Да им се сърдим ли за това? Не са ли ги принудили горчиви и скъпи опити да бъдат

тъй недоверчиви към публиката? Нямат ли право да съобразяват своите работи според духът и нуждите на времето и като всички търговци да не рискуват своите капитали освен за стоки, които ще намерят купувачи? И ето що става. Педагогическата литература само се развива ако не в качеството, поне в количество. По един и същи предмет ще намерите твърде често до десетина учебника и колкото предметът е по-лесен и в колкото по-долни класове се преподава, толкова и числото на учебниците по него е по-голямо. Като ги прегледате, ще намерите, че не отговарят повечето на никоя нужда. Другите книги се появяват само като феномени. Дълги месеци трябва да се чака, за да се чуе, че е излезнала такава книга. Казваме да се чуе, защото една книга може да излезе и никога да се не види. Книжарите малко искат да знаят за такива книги и или ги не взимат за продан, или ги забравят, когато по случай се снабдят с по няколко екземпляра. Тука не говорим за достойнството на книгите. Нямаше защо да се безпокоим, ако това се случаваше само с книги, които от само себе заслужват да се забравят, но тая участ е обща за всичките книги. Развитието на литературата ни зависи в голяма степен от публиката. С нарастванието на публиката, която чете и може да цени, ще расте и числото на добрите книги. Писателят, с какъвто и талант да разполага, не може да работи, когато предварително знае, че твърде малцина ще четат произведенията му, а още по-малко ще бъде числото на ония, които ще оценят произведенията му. При неутешителните мисли, които изказваме, ний рискуваме да бъдем несправедливи, ако не признаем, че едно подобрение се забележва и то не може да не расте повече занапред. Читающата ни публика не стои съвсем на едно място. Ако и слабо и бавно, числото ѝ обаче при все това расте и вкусът ѝ се развива. На това движение силно ще съдействуват такива хубави и полезни книги като трудът на г. д-ра Драгомирова. Важността на предмета, с който се занимава, вещината, с която е развит и разгледан тоя предмет, заслужват да направят от книгата на г. д-ра Драгомирова настолна книга на всяко семейство и на всички ония деятели, в длъжностите на които влиза да се занимават с възпитанието на младото поколение. Книгата има за

мото: mens sana in corpore sano (здрав ум в здраво тяло). Грамадната смисъл, която се крие в тия прости думи, няма нужда от тълкувание. В делото на възпитанието на децата те завземат първо място. Длъжността, която налагат на ония, които имат да се грижат с възпитанието на децата, не може да се занемари от тях, без да ги изложи на най-голяма отговорност. За жалост тая отговорност най-малко се съзнава.

Физическото възпитание на децата е занемарено както в къщата, дето за него трябва да се грижат изключително родителите от самото рождение на децата, така и в училището, дето то преминува, с наякването на възрастта на децата, до известна степен в ръцете на учителя. Ако родителите от невежество и незнание занемаряват своите длъжности в отношение на физическото възпитание на децата, то към тия длъжности не се отнасят с по-голямо внимание и учителите. «Нашите педагози не трябва ни на минута да забравят, че нашата школа е предизвикана, обязана и длъжна е да изправи великите родителски погрешки във възпитанието на нашите деца. Нашите родители знаят само да раждат деца, но не знаят да ги възпитават; затова нашата школа е обязана да ги направи добри, честни и благородни граждани, проникнати с всичките човечески добродетели, със съзнанието на дългът си към отечеството си. Достига ли се тая цел в нашите училища или, напротив, греховете на родителското възпитание се размножават в тях — за това оставям да съди всякой, който е способен за тая работа. За моя сметка аз се осмелявам да кажа без преувеличение, че нашето семейство и нашето училище представляват в настояще време две близначета с всичките си прародителски грехове!» Убийствените условия, в които се извършва физическото възпитание на децата, и още по-убийствените последствия, които произтичат от печалното положение, в което е то оставено, са изложени с поразителна вярност. Книгата е пълна с данни, много от които д-р Драгомиров е извлякъл от своите собствени наблюдения, в подкрепление на горните утвърждения. Особена важност представлява в това отношение главата, в която се разглежда смъртността на децата, болестите, на които са изложени, и причините, които ги предизвикват в повечето случаи. Като

вземем пред вид, че главний фактор в производителността и богатството на една страна е числеността на населението, то ще разберем какво велико зло представляват смъртността на децата, от една страна, и недостатъчното и клекаво развитие на физическите сили на ония, които остават живи.

Учението за физическото възпитание на децата не се задоволява да говори за погрешките на родителите и учителите в отношение на възпитанието на младото поколение. То се стреми да изправи тия погрешки и затова ги и указва, като взима детето още когато е то в утробата на майка си, и преследва неговото развитие през всичката оная възраст, когато то изисква най-големи и старателни грижи, когато е изложено на най-велики опасности и всяко немарение може да се отзове гибелно въз целий му живот, ако не съдействува за преждевременната му смърт. Длъжностите, които имат родителите, са придружени с правилата, които трябва да следват, за да отговорят удовлетворително на великата си и благородна задача. Стъпка по стъпка е изследвано възпитанието на децата. Не е пропусната ни една подробност, която има значение малко или голямо в тая толкова деликатна и сложна работа, каквато е възпитанието на детето. «В животът на малките деца всичко е важно и всичко — порядък или безпорядък, чистота или небрежност — оставя в детската натура дълбоки и неизкоренимм последствия. Лошо или добро, веднаж внесено в детинската душа, остава навсегда. Така също и болестите, и всяко страдание въобще, причинено дома, в училището или дето да е — оставят своите лоши последствия в натурата на човекът на всичкий му живот и съставляват основание на неговото бъдеще нещастие.» Народите, които са достигнали до най-високий връх на образоваността, дълбоко са съзнавали своите длъжности в отношение към физическото възпитание на децата. На това съзнание се дължи в голяма степен високото развитие, до което са стигнали.

Книгата, с която се постарахме в общи черти да запознаем читателите си, е предназначена да внуши това същото съзнание на народът ни. Тя е един труд, който прави най-велика чест на авторът си. Достойнствата, с които се отличава, могат да се сравнят само с възвишеността на задачата, която има пред вид. Учен труд преди всичко, тя се отличава с блистателни литературни качества. Авторът ѝ впрочем не е неизвестен на читающата ни публика. Статиите, обнародвани от него в разни списания и вестници, са дали случай на публиката ни да оцени вещината, с която той владее перото. Тя ще намери в «учението за физическото възпитание на децата» същий богат, ясен и увлекателен език, с който се отличава всичко, що е написал досега. Ний ще свършим няколкото редове, които посветихме на книгата, със самите думи на авторът ѝ, с които захваща предговорът, като пожелаем да влезе в ръцете и да се проникнат от значението ѝ «всички ония, които имат или ще имат деца и които желаят да им дадат добро възпитание, да ги направят здрави и полезни работници както за себе си, така и за отечеството си; всички ония, на които са драги и мили интересите на децата им, тяхното здравие, благоденствие и щастие през живота им; всички ония най-после, които могат да разберат, че основанието на детското здравие, щастие и благоденствие се полага още в първите дни и години на детский живот, когато детето не е в състояние да направи нищо само за себе си, когато във всичко то зависи от другите и всичко чака от тях и когато последните по волята си могат да направят от него ангел или демон, да го възрастат здраво и крепко телом и духом или да прибавят още един телесно и душевно болен към несметното число на съществующите вече.»

Медицинско списание, издава Варненското медицинско дружество, Варна.

От началото на текущий месец е почнало да излиза във Варна Медицинско списание, което се издава от Варненското медицинско дружество. Съдържанието на първата му книжка е следующето:

Детската хигиена. — Животна топлина. — Влиянието на топлината в развитието на болестите. — Диарията на децата. — Monstre thoraco gastropagus. — Нови издирвания по церението от пандилка. — Съдебно-медицинский акт в един случай пукване злъчний

мехур (ruptura cyslio felleae). — За antipyrine. — За превързвание раните с iodoforme. — Лекуване от холера. — За терапевтическото действие на Resorcine. — Лечение на lupis. — Топлата вода като емостатическо средство. — Антихолерните инокулации. — По заразяването от туберкулозиса.

Читателите ни ще видят по самото съдържание колко полезно може да бъде списанието. Като си запазваме правото да говорим други път за него, ний му желаем постоянно подобрение и дълговременен живот.

[Кн. 4, юни 1885]

ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ

ВИКТОР ХЮГО В 1830 Г. Следующата страница, извлечена из съчиненията на Теофила Готие, знаменит поет и писател френски, показва на какъв култ се е радвал В. Хюго в самата си младост в лагерът на романтиците. Теофил Готие е бил един от най-горещите поклонници на геният на В. Хюго. Той разказва първото си представление пред вождът на романтическата школа:

«Заслугите ни при представлението на «Хернани», тридесет броя, тридесет горещо извоювани представления, даваха ни почти право да бъдем представени на великий вожд. Това беше лесно: Жерард де Нервал или Петрюс Борел, с които се бяхме наскоро запознали, можеха да ни заведат у него. Но при тая мисъл обладаваше ни непобедим страх. Боехме се от изпълнението на желанието си. Отдъхвахме си, като че падаше от гърдите ни някой тежък товар, когато някое препятствие се изпречеше и разстроеше намерението ни, скроено с Жерарда или Петрюса.

Виктор Хюго беше се преместил в една улица на кварталът Франсоа I, улица Жан-Гужон, дето имаше само една къща, къщата на поета; наоколо се простираха Елисейските полета, които бяха почти пусти и сгодни за разходка и мечтание.

Два пъти се възкачвахме по стълбата, като че подошвите на кундурите ни бяха от куршум. Не можехме да дишаме; сърцето ни биеше в гърлото и студен пот избиваше на челото ни. Когато стигнахме до вратата, такъв луд страх ни обзе, щото се обърнахме и бърже-бърже слязохме из стълбата, последвани от своите другари, които се късаха от смях.

Един трети опит излезе по-благополучен: бяхме поискали от другарите си няколко минути, за да дойдем на себе си и бяхме седнали на едно от стъпалата на стълбата, защото краката ни се превиваха, но ето че портата се отвори и посред вълни от светлина като Феб-Аполон, когато излиза от вратите на Зората, показа се над нас, кой? Сам Виктор Хюго в славата си!

Като Естир пред Ассуеруса насмалко остана да ни припадне. Хюго не може, както сатрапът към хубавата еврейка, да простре към нас, за да ни успокои, дългий си златен скиптър, по причина че нямаше златен скиптър, което ни учуди. Той се засмя, но не се показа зачуден, тъй като всекидневно му се случаваше да среща на пътя си малки поети втрещени, червени като петли или бледи като мъртъвци, и даже мъже, които се уплашваха и запелтечваха пред него. Той ни привдигна по най-мил и учтив начин и като се отказа от разходката си, влезе заедно с нас в кабинета си.

Ханри Хайне разказва, че когато решил да иде да види Гете, много време приготовлявал в главата си дълги слова, които се готвил да му каже, но когато излезнал пред него, не намерил какво друго да каже, освен че «сливите по пътя от Йена до Веймар раждат сливи, които са превъзходни против жаждата», което накарало тихо да се засмее Юпитерът на германската поезия, който е бил може би много по-поласкан от тая глупост, отколкото от една реч, изкуствено и студено скроена. Нашето красноречие не беше по-друго, ако и ний така също да бяхме дълго време мислили с какви лирически апострофи да се обърнем за първи път към В. Хюго.

Боговете, царете, хубавите жени и великите поети могат да се гледат по-вторачено от другите личности, без да се разсърдят, и ний гледахме с напрегнато удивление Хюго, без да покаже, че се безпокои от това.

У Виктора Хюго, който беше тогава на двадесет и

сем години, удивляваше преди всичко въистина монументалното чело, което увенчаваше тихото му и сериозно лице; хубостта и широчината му бяха наистина свръхчеловечески; можеха да се изпишат на него най-широките мисли и да се положат златни и лаврови венци като на челото на някой бог или цезар. То носеше знак на всемогъщество. Яснокестенови косми го къдросваха и падаха доволно долу. Лицето му беше грижливо обръснато, бледно, — пробито и осветлено с две орлови очи; устата с извити бърни, наведени към ъглите, с изражение твърдо и волно, като се отваряше, когато се засмиваше, показваше зъби, които блестяха от белезнина. Костюмът му състоеше от една черна редингота, един сив панталон и една риза с превита яка.

Никой не би подозрял, че тоя съвършен джентлемен е вожд на тия разчорлавени и брадати чети, които territory наносяха терор на мирните граждани. Такъв ни се представи Виктор Хюго в първата среща и образът е останал незаличим в паметта ни. Ние пазим като една скъпоценност тоя портрет хубав, млад, засмян, който блестеше от гений и пръскаше около себе си светли зари от слава.»

ПРЕГЛЕД НА НОВИЙ ПРЕВОД НА БИБЛИЯТА В АНГЛИЯ. Едно явление твърде характеристично за състоянието на англо-саксонската мисъл се прославлява от няколко дни насам в Лондон, в Athenosterrow, една част от градът, която е средоточието на книжевната търговия. От заранта до вечерта хиляди купувачи от всякакви съсловия се нареждат пред портите на книгопродавниците, влизат вътре и си отиват, носещи в ръка една голяма книга in 8 и то със самодоволен изглед на хора, които са се сподобили с един ревностно очакван литературен труд. От друга страна, безбройни писма и телеграми из провинцията пристигат всеки ден, с които се поръчват грамадно число екземпляри. Понеже английский обичай е да се не продават книгите освен подвезани, то и подвързвачите са претрупани с работа. Една навалица от пощаджии и едно вълнение помежду комисионерите. Още непристигнали връзките с книгите — те се отнасят. Какви са тия книги и какъв е тоя литературен труд? Някой нов роман ли? Някоя книга от пътешествия ли? Изложение на някои нови открития ли е? Дали не е някоя поема от Тенисона или мемоарите на Mistress Langly? Никак не. Това е чисто и просто новий превод на Старий завет, който е излязъл тия дни на бял свят със съединените трудове на вещите в еврейский език от Оксфорд и Кембридж. Види се, че старите преводи и именно официалний превод, които се основават повече на прочутий гръцкий превод на 70-тех, отколкото върху едно прямо изучване на текста, са далеч да бъдат удовлетворителни за вещите люде.

Най-прочутите ориенталисти на Съединеното кралство се посветиха на тия работи, една комисия биде натоварена да съсредоточи и да прегледа техните трудове и настоящето издание, наречено прегледан превод, е излязло днес на бял свят.

Вълнението, което това събитие произведе в англосаксонский свят, може да се съди от следующий факт: един американски вестник похарчил дванадесет хиляди и петстотин франка, за да даде на своите читатели, чрез задатлантический телеграф, една пълна анализа на главните поправки.

ЛЮБОПИТНИ ПОДРОБНОСТИ ЗА ВИКТОР ХЮГО. Между многото любопитни сведения, които дават вестниците за образът на живота му и за личността му, ние привождаме следующите: Подир своето хлабаво детинство, което и сам е засвидетелствувал в едно стихотворение, В. Хюго, благодарение на строга хигиена и редовен живот, придоби едно твърде крепко здравие; зелената му старост привождаше в учудване всички. Навиците му бяха твърде правилни и всеки можеше да прочете на зидът на Hauteville House тоя надпис, от него самаго поставен там:

Lever à six, diner à dix,
Souper à six, coucher à dix,
Fait vivre l'homme dix fois dix,

Той работеше все прав и разтваряше тогава всичките прозорци, каквото и да беше времето. По тоя начин е писвал и в най-студени зими, на открит въздух почти.

Той остана до края на живота си верен на гъшето перо и никога не употребяваше друго. Всичките си ръкописи печатни той е грижовно запазил. Те ще минат в Народната библиотека. Но голямо количество ръкописи, както уверяват, има той оставени, които е назначил да се печатат на разни срокове. Последните години на Хюго представляват зрелище едничко в литературната история. Царственото величие на изгнанието го беше турило извън критиката и както често се казваше, той влезна жив в потомството. Той царуваше литературно не само във Франция, но и в света. Неговата къща, открита за всекиго, видя да идат да му се поклонят всички френски знаменитости и чуждестранни писатели, които посещаваха Париж. Не може да се изброят всичките общества и събрания, политически, научни и литературни, на които той беше почетен председател или член. Още на живота му прекръстиха площадът Е й л а у, дето живя и умря, на В и к т о р Х ю г о. Осемдесетата му годишнина беше истинска апотеоза за него: петстотин хиляди души минаха в строй край домът му и поднесоха на стареца, който стоеше на прозореца си, развълнуван досущ, почитанието на цялата французка земя.

Още през 1883 г. В. Хюго беше връчил на Г. Огюст Вакери в един отворен плик последнята си воля за следующий ден подир смъртта му; тя състои в тия редове:

Давам 50 000 франка на сиромасите.

Желая да ме занесат до гробищата с тяхното носило.

Не приемам опелото на никоя черква; прося една заупокойна молитва от всичките души. Вярвам в бога.

Колкото за наследството, В. Хюго оставя, освен ръкописите на разни непечатани още драми, поеми и пр., и една сума от около пет милиона франка, от които три милиона са в английско консолиде и донасят лихва 90 000 франка. Осталите два милиона са в белгийски и французки акции. Всички тия документи лежат у Ротшилда. Само две къщи остая покойникът: една в Париж, друга — Hauteville House — на остров Гернезси, дето е бил в изгнание.

ГЕЛСИНГФОРС И ЦЯЛА ФИНЛАНДИЯ тържествено са отпразнували преди малко издигането паметника на финландский поет-патриот Рунеберга. Рунеберг стои прав, в свещеническо облекло. На паметника не са изваяни ни гений, ни емблеми, ни сфинкси; само образът на «Финландия», като че ли е замислена, е поставен долу. Тя е наметната с мечешка кожа, а с лявата ръка държи щит, на който има три стиха из химнът «Нашата земя». На подножието има надпис на фински и шведски езици и година «1885».

Откриването на паметника е било извънмерно голямо тържество в цяла Финландия. Самий паметник е издялан от синът на Рунеберга, най-добрий финландский скулптор.

[Кн. 4, юни 1885]

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Един разказ Д я д о С т о я н от Сп. Гулабчева, Киев.

Книгата, която носи горнето название, е написана и издадена с цел да запознае читающата публика с новото правописание, което авторът ѝ иска да приспособи на българский език. Тя е придружена с едно предисловие, в което г. Гулабчев обяснява началата, на които е основано неговото правописание. Авторът ще ни извини, че няма да говорим за съдържанието на трудът му, който впрочем не блести по своето литературно достойнство. Не вярваме сам той да дава голямо значение на книгата си като литературно произведение. Той иска да прокара през нея своята теория за българското правописание. Тая теория е обяснена в предговорът. Г. Гулабчев пита как би постъпил онзи, който би се наел да състави сега азбука и писменост за българский народ, ако да нямаше никаква славянска азбука и писменост? Работата на тоя човек би състояла не в измислюванието на белезите-букви, а в ъ в в ѣ р н о т о с х в а т в а н ѣ н а в с и ч к и т ѣ г л а с ѣ ж и (з в у к о в е) у ѣ з и к а н а (т о з и) н а р о д и в ъ в в ѣ р н о т о у з н а в в а н ѣ к о й г л а с ѣ ж н а к а д е и к а д е с е

чува и се употрѣбява според органическата свойштина на ѣзика. Както може да види всеки, г. Гулабчев иска такъво също коренно преобразование в българското правописание, както Вук Караджич е успял да направи в сръбското. Но ако Вук Караджич е сполучил, мъчно можем да повярваме, че ще сполучи и г. Гулабчев. Той е подпаднал под същата погрешка, под която подпадат ония, които искат да натрапят на новобългарский език правилата на старобългарското правописание. Крайностите се допират. Ония, които искат да се държат за етимологията, не взимат във внимание измененията, които е претърпял езикът. Г. Гулабчев право казва, че езикът у който и да било народ е също като жив организъм, който с минуването на времето менява се както откъм лексикологията си, така и откъм граматическите си форми и гласежите си дори. Това не искат да признаят защитниците на етимологическото правописание, което не отговаря на потребностите на езика в днешното му състояние или, както казва г. Гулабчев, не е направено според органическата свойщина на езика. Но правописанието, което е той съставил и ни проповядва да приемем, направено ли е според органическата свойщина на езика? Г. Гулабчев е зле приложил началата, които е приел за основа на своето правописание, и за да не бъдем голословни, ще покажем на факта, че той е изхвърлил ъ и ь в краят на думите. Радикали в българското правописание не се явяват за първи път. Мнозина са се опитвали да изхвърлят тия букви, както прави сега това г. Гулабчев, но бързо са се разкайвали и са ги приемали изново. Л. Каравелов, който ги не употреблява никъде в средата на думите и ги заменява с ж, ги е запазил за отбележване на меките и твърдите окончания, защото тия окончания съществуват и който пише на български, бил той прост смъртен или филолог, е длъжен да ги вземе във внимание, освен ако му е мило да мине за ексцентрик или да огруби нарочно езика. Не по-сполучливи са и някои други нововедения, които Гулабчев се старае да проведе в правописанието и които, направени уж за да стане правописанието съобразно с потребностите на езика, пренебрегват досущ напротив тия потребности. Г. Гулабчев не иска само да поправи правописанието, той иска да поправи и езика. И тука обаче направеното от него е далече да отговаря на желанието му. Той предприема да освободи българский език от чуждите думи, които са се вмъкнали в него, а ги заменява с турски. Сигнал става ишарет, само — саде, под наем — с кирия, щастлива — късметлия и проч.

Исторически бележки от войната на 1877 г., от Г. П. Русески.

От няколко време доволно често взеха да се появяват било в подлистници във вестниците, било в отделни книги записки по произшествията, които са станали по разни места из отечеството ни по времето на Освободителната война. От тоя род записки са и историческите бележки, които е издал г. Русески. Те се отнасят преимуществено до събитията, които са се случили в Старозагорско и Новозагорско. Покрай подробности, твърде проточени и маловажни, те съдържат сведения интересни както за бедствията, които е претърпяло населението, тъй и за самата война. Такива записки имат значение, но желателно ония, които се наемат да ги пишат, да избягват подробности, непредставляющи особен интерес. Като правим тая бележка за трудът на г. Русески, не можем да го не похвалим за грижливостта, с която е събрал и изложил своите записки.

[Кн. 5, юли 1885]

ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ

ЛАВОСЛАВ ГЕЙТЛЕР. На 22 май се е поминал на 37-годишна възраст един от най-даровитите представители на славянската наука по езикознанието, доктор Лавослав (Леополд) Гейтлер. Филологическите му трудове се отличават с дълбока ученост и проницателност. Той е почнал да пише твърде рано и още с първите си съчинения е успял да привлече върху си вниманието на учените. Той е успял да осветли много тъмни

въпроси и мненията, които е изказал по тях, са се приели почти напълно от учений свят. Роден в Прага в 1847 г., той е получил в тоя град средно и университетско образование. В 1868 г. той преминал, за допълнение на висшето си образование, във Венский университет, где-то е слушал лекциите на Миклошича и гдето получил степен доктор на философията. В 1874 г. е бил повикан за професор в Хърватский университет. В същата година той бил избран за член на югославянската академия, а в 1876 г. е извършвал длъжността на декан на философский факултет. За нас са особено важни издирванията му по старобългарский език. Той се произнесъл още в най-първите си трудове, че староцърковний език е старобългарский, и е останал на това мнение до краят на живота си. За да осветли по-добре въпросът, той се заел да изучва българский език и предприел с тая цел в 1875 г. едно пътешествие в Македония и Св. гора. Той престоял дълго време във Велес, Прилеп и други места и после в Св. гора. Гейтлер е бил единствений от живите слависти и учени, който е знаел основателно българский език във всичките му наречия. Във времето на това си пътешествие той почнал известний си палеографически труд «Die slavischen und die albanischen Schriften», който издава в 1883 г. със съдействието на Венската академия и за който биде признат за най-добър славянски палеограф. В 1878 г. излезе литературно-исторический му етюд: «Poetickè tradice Thràku i Bulharu». В тоя си труд Гейтлер доказва, че езикът на песните от «Веда Словена» е народний език и че тяхното съдържание или е основано на народното предание и затова е достоверно, или фалсификаторът е бил гениален и много учен человек, което никой досега не е оспорявал, нито е можел да докаже противното. По същий въпрос той е написал две статии в едно венско списание: Die Sage von Orpheus-Orfeu der Rodope Bulgaren и Die Juda in den Mythen der Balkanvölker. Гейтлер се оженил в 1879 г. и подир една година заминал, с помощта на хърватското правителство, за Египет, за да се запознае с един глаголически паметник, който се намирал в манастирът «Св. Екатерина» на Синайската гора. В Синай той намерил освен тоя паметник, псалтир, и още един неизвестен глаголически требник. Като не сполучил да ги

купи, той ги изпросил за 30 дена и, с денонощен труд, успял да ги препише и взел снимка от тях с фотографический апарат, който е носил със себе си. Двата паметника били издадени след завръщанието му в Загреб. Тук той почнал да пише съчинението: «Historija bugarskoga jezika». Преждевременната смърт не го остави да довърши това съчинение. Ние указахме само на някои от съчиненията на Гейтлера, преимуществено на ония, които се отнасят до издирванията му по старобългарский език. Кратките сведения, които дадохме за него по извлечението на «Известия С. П. Славянскаго благотвор. общества» от хърватский в. «Sloboda», достатъчни са да покажат каква голяма загуба е претърпяла славянската наука със смъртта на Гейтлера.

ЯПОНСКАТА АЗБУКА. От всичките азиатски народи японците показват най-силни стремления за прогрес. И народът, и правителството се движат от единакъв напредничав дух. Вестниците известяват в последно време за едно преобразование, което, ако се осъществи, ще даде силен подтик на развитието на Япония. Китайската и японската азбуки състоят от безбройно число букви. Не само чужденците, но и туземците мъчно научват езика си. Потребни са средно число шест или осем години, за да изучи човек осемте хиляди белези, от които състои японската азбука. Японското правителство е взело да мисли за тоя въпрос от много време. То е съставило един комитет от четирма туземци и двама европейци, за да установят правила за писванието на японските думи с латински букви. Тоя комитет е свършил работата си. Понастоящем печатат се в Япония един речник и класически книги с латинска азбука.

СТАТУЯ НА БЕРАНЖЕ. На 5 текущий юлий е била открита в Париж статуята на прочутий френски песнопоец Беранже. Беранже е писал само песни. В тая област той не е бил надминат от никой други френски поет.

КАТАЛОГ НА КНИГИТЕ В ОБЛАСТНАТА БИБЛИОТЕКА В ПЛОВДИВ. Управлението на Областната библиотека и музей в Пловдив е издало каталогът на книгите, които притежава библиотеката. Числото на всичките книги възлиза на повече от 10 500. Каталогът е съставен по азбучен ред на авторите. Това затруднява значително търсението на книги по известен предмет, когато авторът е непознат. Тоя недостатък трябва да се допълни в идущето издание на каталогът.

ПРЕМИЯ ЗА БИОГРАФИЯТА НА РАКОВСКИ. Софийский градски съвет е основал една премия от 1000 франга за оня, който напише най-сполучливо биографията на Раковски.

НОВИТЕ РОМАНИ НА КРАШЕВСКИ. Знаменитий полски писател, който се намира още в заточение в Магдебургската крепост, е свършил три нови исторически романа, всеки един в три тома, които съставляват продължение на захванатата от него история на Полша в отделни романи.

ПРЕВОД НА БЪЛГАРСКИ НА РОМАНЪТ «LES MISÈRABLES» ОТ ВИКТОР ХЮГО. С удоволствие чухме, че г. Д. Х. Иванов, сливенский префект, който е превел тъй сполучливо Историята на едно престъпление от Виктора Хюго, е начнал да превожда и друго едно съчинение от същий автор, прочутий роман «Les misèrables.» Три части от романът били вече преведени и готови за печат.

ЛИТЕРАТУРНАТА ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ В СЪЕДИНЕНИТЕ ДЪРЖАВИ ПРЕЗ 1884. През 1884 г. в Съединените държави са излезнали 4088 книги. Числото на излезналите книги през 1883 г. е било 3459; тъй щото за една година то е пораснало почти с 20%. Види се обаче, че числото на читателите не е пораснало в същата пропорция и книгоиздателите се оплакват.

Продават се преимуществено евтините издания. Голяма спънка правят на продажбата на отделни книги многобройните периодически списания, дето писателите печатат предпочтително своите произведения. Книгоиздателите се решават да издадат в отделни книги само произведенията на прочутите писатели. Ето как се делят книгите по разните отрасли на науката и изкуствата за 1883 и 1884 г.

	1883	1884
Романи и повести	670	943
Законоведения	397	455
Богословие	375	380
Издания за деца	331	358
Възпитание	197	227
Театър и поезия	184	222
Медицина и хигиена	211	209
История на книжнината	158	186
Биография, мемоари	161	178
Социология и политика	106	168
Приложение на изкуството	146	154
Пътуване	155	136
Физика и математика	90	134
История	119	115
Изкуства и художеств. издания	75	81
Спорт	22	51
Домашно и селско стопанство	47	43
Юморист. и сатир. издание	15	29
Философия и етика		19

[Кн. 5, юли 1885]

КНИЖНИНА

История на българский народ 679—1877, от С. Миларова, Пловдив, Областна печатница, 1885, цена 3 франка.

Историческата отрасъл в нашата литература, както впрочем и другите отрасли, е занемарена и не намира работници.

Историческото развитие на народний ни живот през миналите векове; събитията, обстоятелствата, които фатално са тикнали България към тая или оная съдбина и цял ред любопитни явления, ознаменували периодът на нашето народно самопробуждание от падането ни под турците до Освобождението, не са били още предмет на независимо и свободно от чисто българска точка зрение обсъждание от нас. Тук нито дума може да стане за голям брой учебници по българската история, от които повечето са типически повторения и предъвквания на имена на царе, византийски императори, боеве и пр., без да хвърлят ни най-малко нова светлина върху исторический процес на политическото и културно развитие на българското общество. Г. Миларов си е поставил за задача да представи в една широка картина цялото наше историческо съществование, което той самостоятелно и критически обсъжда, обяснява и посочва на логическата связ между старото минало и по-новото, възкоето той пръв хвърля голяма светлина. I отдел в историята си г. Миларов е посветил на разглеждание съдбините и фазите, през които е минала българската държава от основанието и до разпаданието си. Той търси обяснение на събитията във вътрешните и външни влияния, в личността и характерът на владетелите, в духът на епохата и ги подлага на един строг логически закон. Истина е, че епохите и факторите, до които се косва, са твърде отдалечени от нас и недостатъчно разкрити от историческо-научните изследвания. По тая причина някои възрения на автора могат да се покажат малко като произволни или догадочни в отсъствие на верни, неоспорими и положителни исторически данни, които да помогнат както на историка, така и на простий читател да си състави крепки убеждения за известни явления в миналата ни история. Затова много по-любопитен и поважен е II дял, а особито страниците, които третират историята ни през последните два века. Г. Миларов с един превъзходен похват и с едно въодушевление, подхранено от патриотическо чувство, е изложил в исторически ред всичките колко-годе важни събития, дейци, борци, мъченици, на които се дължи настоящето ни и които той мимоходом, но вярно осветлява критически. Голяма услуга е принесъл и с очертаването подробно и вярно на

борбата ни по черковний въпрос, която борба беше наймогуществений лост за нашето бързо ставане на крака. Г. Миларов е сбрал и сгрупирал всичките досега разпилени сведения, които съставят историята на тая знаменита борба, в която и сам е взимал живо участие в последнята ѝ фаза. Читателят с благодарение и даже с чувството на една удовлетворена народна гордост ще срещне едно по друго имена големи и мили за всякой българин и тоя светъл хор от личности, работили и умрели за възраждането на отечеството, възвишава душата и ѝ внушава вяра в бъдещето на българский народ. . .

Трудът на г. Миларова, тежък и многотруден, сам се препоръчва. Той е нещо н о в о в нашата историческа книжнина: той е пръв опит към написванието критическа българска история, в която сухите събития се оживяват от смелите суждения и оценения на критикът.

В началото на книгата г. Миларов е турил предговор, в който с истинско въодушевление и с талант изказва своя взгляд върху някои съвременни трепещущи въпроси и върху значението на изучението българската история, «науката, както казва той, която да отвъди онова самородно българско дърво, на което да присаждаме фиданки здрави от модерната цивилизация, които няма да отровят и затрият корените на нашето народно дърво.»

[Кн. 6, август 1885]

ПУБЛИКАЦИИ В ДРУГИ ИЗДАНИЯ

ИЗВЕСТИЕ

РЕДАКЦИОННИЙ КОМИТЕТ НА ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ «НАУКА» има чест да извести на ония господа абонати, които не са приели още първата книжка на списанието, че понеже напечатаните 1000 екземпляра от 1-та книжка се вече разнесоха, то тям засега ще се прати само 2-та и наскоро ще получат 1-та, която дружеството е решило да напечати във второ издание.

Редакционний комитет за длъжност счита да помоли при това всички абонати на «Наука» да побързат и си внесат абонаментите, тъй като 3-та книжка от списанието ще се изпрати само на заплатившите. Що се касае до редовното излизание на «Наука», редакционний комитет намира за нужно да увери г. г. абонатите, че са взети мерки за обезпечение издаването на списанието през настоящата му година.

Пловдив, 19 мая 1881 год.

Председател: И. Вазов

[Марица, бр. 287 от 22 май]

ОБЯВЛЕНИЕ

СЪГЛАСНО С 8-ий ЧЛЕН ОТ УСТАВА на Научно-книжовното дружество, призовават се г-да действителните членове на казаното дружество да се намерят на

обикновеното месечно заседание на дружеството, което ще стане на 4-ий октомврия, в неделя, по 9 часът утринта в сградата на Дирекцията на общите сгради.

Председател на Научно-книжовното дружество:
И. Вазов

[Марица, бр. 325 от 2 октомври]

[БЕЛЕЖКА КЪМ СТИХОТВОРЕНИЕТО «РАКОВСКИ»]

Раковски, роден в Котел (г. 1818), един от най-първите и плодотворни пионери на българското възраждание и свобода, няма още, доколкото знаем, у нас свястна биография. Неговий живот, пълен със страдания, приключения, планове, ексцентричности, прилича повече на роман. Вечен скитник и мечтател, той се мярка вън от България: ту в Цариград, ту във Влашко, ту в Гърция, ту във Франция и пр.; после като разбойник вестява се на Стара планина. Подир това намерваме го в Новий Сад в Австрия, дето подкачва в г. 1857 да издава Българска дневница. След няколко месеца по донос от цариградский гръцки патриарх турското правителство настоява при австрийското правителство за спиране издаването на «Бълг. дневница» и за предаване Раковски на турската власт. И вестникът се забранява, а сам Раковски с големи премеждия успява през Влашко и Богданско да се прехвърли в Южна Русия и да се спаси. Чрез издавание «Бълг. дневница» и особено Предвестник Горскаго пътника и после Горский пътник (все г. 1857 в Новий Сад), Раковски стресна и разклати духовете на цяла България: всеки с възторг четеше поменатите издания и се замислюваше. . . В г. 1859 Раковски се преселява в Сърбия и в края на същата година започва издаванието на вестник Дунавский лебед. Там подир две години устроява българска легия за свобода на България. В год. 1864 той учредява в Букурещ друг политически вестник Бъдъщност и подир забранението му започва да

издава Бранител. Тук в късо време успява той да направи от името си знаме, около него се въртеше всичката българска емиграция в Румъния. Като политик, революционер, писател и поет Раковски бичува, разгръмява и вълнува всички българе; организува чети за освобождение на България и пр. Родолюбец до немайкъде, с дух за широки планове, роден за борба, за велики идеи и за рискове, той пред нищо не отстъпва. Упорит, до крайност раздражителен, злъчен, честолюбив и сиромах, той изнурява отрано себе си, достига до болезнено състояние на умът и на тялото и най-сетне умира от плеврит в една скромна къщица в Букурещ (при Филарет) в края на г. 1867. Гробът му дреме под бурени в дворът на българската черкова в Букурещ.

[Периодическо списание, кн. 4]

1884

ДО Г-ДА РЕДАКТОРИТЕ НА В. «ТЪРНОВСКА КОНСТИТУЦИЯ»: П. КАРАВЕЛОВА И П. Р. СЛАВЕЙКОВА

Уважаеми господа,

Писахте във вестника си, или допуснахте да се пише, че аз съм продал перото си и съвестта си на г. Цанкова и че притежавате документи за това.

Такъво тържествено утвърждение не може да бъде оставено без последствие, като една проста клевета, толкоз повече, че тя се хвърля въз скромното ми име от авторитетни лица като вас.

Колкото и да ме не зачитате и презирате, нещо, което лесно си обяснявам, аз имам честта да ви кажа, че имам гордата амбиция да живея и да умра честен человек.

Вие не искате да допуснете това и ме каляте. Искате да доуморите един человек, отровен от горести, злоба и отчаяние.

Предлагам ви:

Да публикувате в листът си всички документи и доказателства за подкупванието ми, които имате наръка, и да оправдаете уверенията си.

Или:

Да обявите в листът си, както обичате, че онова, което сте печатали за мене в 10 брой, е безсъвестна клевета.

Аз ще почакам.

Желая от сърце да видя, че сте уважили справедливата ми молба. Това ще ме избави от решение много неприятно за вас, а още повече за мене.

Пловдив, 24 февруари 1884 г.

И. Вазов

[Търновска конституция, бр. 19 от 7 март]

БЕЛЕЖКИ

В настоящия том са поместени Вазовите статии, рецензии и съобщения, обнародвани между 1877 и 1885 г. — от навечерието на Освободителната руско-турска война до Съединението на Княжество България и Източна Румелия. Именно през този кратък, но наситен с важни събития период от новата ни история Вазов, известен вече като поет, се изявява и се утвърждава като критик и публицист.

Основният критерий, от който се ръководим при подредбата на произведенията, е хронологията на тяхното обнародване, като обособяваме в отделни цикли Вазовите публикации в редактираните от него издания: в. «Народний глас», сп. «Наука», «Българска христоматия» и сп. «Зора». Тук представяме в един общ ред уводните и другите политически статии, литературно-критичните материали, театралните рецензии, различните съобщения, бележки и пр., тъй като всяко жанрово или друго разделяне би било до голяма степен условно и би нарушило естествената връзка помежду им.

В бележките към отделните произведения най-напред означаваме с главни букви рубриката и заглавието или началните няколко думи от текста, поставени в квадратни скоби. На второ място посочваме източника, където е публикувана съответната творба. Когато произведенията са били напечатани анонимно или с псевдоними, отбелязваме кой пръв е обърнал внимание на Вазовото авторство, като изразяваме и нашето становище по този въпрос. След това посочваме внесените от нас поправки в текста, без обаче да означаваме отстранените очевидни буквени грешки, които не променят смисъла. На края, както това е прието в нашето издание, обясняваме някои по-малко познати имена, дати, събития, цитати, думи и изрази.

*

Поместените материали са отнесени най-общо към два периода: 1877—1879 и 1880—1885. Всъщност първият период включва само няколко публикации, представящи началните стъпки на

писателя в областта на публицистиката. Може би в бъдеще ще се открият и други Вазови статии, дописки или съобщения, писани и публикувани през този период (твърде вероятно е например, че е било по-широко неговото участие във в. «Българин»), но все пак едва ли ще се промени изводът, че изявите му като публицист по това време имат до голяма степен случаен и епизодичен характер.

Вазов се утвърждава като публицист и критик през периода 1880—1885 г., когато се установява в Пловдив, тогава столица на автономната област Източна Румелия. Посрещнат радушно, той твърде скоро получава публицистична трибуна като редактор на авторитетния вестник «Народний глас», издаван от известния книгоиздател Драган Манчов. Наред с това само няколко месеца след пристигането си в Пловдив Вазов е определен за главен редактор на новооснованото списание «Наука», което излиза тук в продължение на три години (1881—1884). През 1883—1884 г. Ив. Вазов и К. Величков подготвят известната «Българска христоматия». Към края на периода двамата предприемат издаването на сп. «Зора» (1885 г.). Междувременно Вазов помества отделни статии и съобщения и в други периодични издания.

*

Стр. 7. ПИСМО ДО РЕДАКТОРА НА «НОВА БЪЛГАРИЯ» — «Нова България», г. I, бр. 58 от 6 януари 1877, стр. 4, кол. 1.

Стр. 7. *В 54-ий брой ∾ една доста длъжка статия* — Във в. «Нова България», г. I, бр. 54 от 17 декември 1876 г., стр. 4, кол. 3, в рубриката «Разни новини» е поместено съобщението «Награден със златен медальон». В следващия бр. 55 от 23 декември 1876 г. има уводна статия, посветена на Вазовото творчество, която фактически той е имал пред вид в своето «Писмо до редактора на «Нова България». Авторът на статията, Димитър Ц. Коцов, наистина е пресилил похвалите си за Вазов и за тогавашната българска литература: «И наистина — твърди той, — може да се каже, че у нашия народ има множество гениални младежи, но ние не щем да ги изреждаме сега; само ще споменем тука, че и у нас съществуват шекспировци, дантевци, гетевци, декартовци, жан-жак-русовци и др., с които се гордеят другите националности. Ако техните потомци с уважение се покланят на техните изящни творения, то и ние имаме право да се покланяме пред изящните творения на нашите гениални творци. Но правиме ли го! За нас нашето е все лошо и нехелито, а чуждото добро и похвално, когато ние първо трябва да уважаваме своето, та тъй

да имаме понятие от уважение към чуждото. Но както и да е, нека засега прикажем относително за поетическата дарба на един наш младеж. Думата ни е за г. Ив. Вазов, който, тъй да речем, по своята поетическа дарба и гений надминува всичките, току-речи, досега познати у нас поети. Той умее да схваща великолепните и преизящни страни на въображението.»

Стр. 7. *. . . сувенира, пратен мене от леди Странгфорд* — Сам Вазов разказва пред проф. Ив. Д. Шишманов следното: «Бях чел в нашите вестници какви благодеяния прави тая гореща българофилка на пострадалите от турските неистовства. Написах стихотворението [«На леди Странгфорд»], да дам израз на своята дълбока признателност, и го напечатах, ако помня добре, във в. на С. С. Бобчев «Стара планина» в Букурещ. Тоя брой попадна в ръцете на Ив. Евст. Гешова в Пловдив, който взема, че го превежда на английски и го поднася на леди Странгфорд. От благодарност тя ми изпрати един медальон с образа на мъжа си и нейния. Лично не я познавах.» (Ив. Д. Шишманов, Иван Вазов. Спомени и документи. Второ допълнено издание, С., 1976, стр. 226—227.) Вж. също бел. към стихотворението «На леди Странгфорд» — т. 1, стр. 380—381.

Стр. 8. ПИСМО ДО РЕДАКЦИЯТА НА «СТАРА ПЛАНИНА» — «Нова България», г. I, бр. 60 от 15 януари 1877, стр. 4, кол. 2, подписано с общоизвестния псевдоним на Вазов Пейчин.

Стр. 8. *Г-не Бежане!* — псевдоним на С. С. Бобчев (1853—1940), публицист, обществен и политически деец, известен със славянофилските си възгледи; сътрудник на вестниците «Одесские ведомости» (1877); редактор на в. «Стара планина» (1876—1877). Вж. също т. 9, стр. 457, и т. 10, стр. 566.

Стр. 8. *В 40-ий брой на «Стара планина» четох дългия ви уводен член ∼ че аз съм: слабохарактерен* — касае се за статията «В. «Стара планина» през 1876 г.», където между другото се казва: «В подлистник напечатахме една част от пътуванията си в Сърбия; няколко прекрасни стихотворения на добрия инак, но слабохарактерния г. Пейчина» (г. I, бр. 40 от 5 януари 1877, стр. 1).

Стр. 8. ИЗВЕСТИЕ — «Нова България», г. I, бр. 72 от 24 март 1877, стр. 4, кол. 4. Поместено в бележките към предходното издание на Вазовите съчинения (т. 18, С., 1957, стр. 1050).

Стр. 9. ПЪРВИЯ СВОБОДЕН ГРАД (ДОПИСКА ДО «СТАРА ПЛАНИНА») — поместено без подпис в книгата на С. С. Бобчев, «1877. Руско-турската война (Букурещ, в печатницата на «Стара планина», 1877, стр. 52—56). Авторството

на тази дописка, останала ненапечатана в «Стара планина» поради спирането на вестника, Вазов разкрива в първата редакция на спомените си «Първите дни на свободата», обнародвани в сп. «Българска сбирка», г. VIII, 1901, кн. 1, стр. 3—16: «Подир тържественото освещаване губернаторството, т. е. първото свободно българско управление (4 юлий 1877 г.), в присъствие на генерала Анучина, помощник на княза Черкаски, и други руси Геров ме помоли да напиша за букурещкий вестник «Стара планина» (редактиран от С. С. Бобчев) дописка с описание на тържеството — видите ли, аз бях вече автор на «Пряпорец и гусла» и на «Тъгите на България», следователно предназначен за тая висока чест» («Тая дописка — отбелязва Вазов — е възпроизведена и в книгата «Руско-турската война, 1877 г.» от С. С. Бобчева.») В своите спомени Вазов разкрива някои интересни подробности във връзка със същата дописка: «Когато показах Герову за одобрение прозата си — продължава той, — ние внезапно се озовахме на демократическото поле на филологията и писецът се запрепира с губернатора, който му критикуваше някои думи. Помня, че главно се наддумвахме за думата «мечти» («сбъднати мечти»). Той настояваше да я изхвърля или да я заменя с «надежди», понеже, според него, «мечти» са неосъществими неща, а ние видим осъществено нашето освобождение. Намеси се в прението и Марко Балабанов, случайно находящ се там. Той пък предлагаше, за да направим езика си по-понятен за русите, да пишем: в о п р о с, д а б у д е, вместо в ъ п р о с, д а б ъ д е. . . Г. Балабановото учение упорито отхвърлих, но отстъпих на висшето началство и изоставих «мечти», тъй като, от друга страна, съвестта ми не беше чиста за правописанието на последната дума. . . Уви, аз само подир няколко години можах да чуя из устата на баба Груевица, майка на Бенковски, жива и днес, хубавата българска дума «блян», която пръв употребих в стихотворението «Раковски» и сега победоносно засланя в литературата ни «мечти» (И. В а з о в, Събрани съчинения, т. 9, С., 1976, стр. 444).

Дописката се помества за пръв път в събраните съчинения на Вазов в настоящото издание. За споменатите в нея лица и събития вж. коментара към «Първите дни на свободата» — т. 9, стр. 447—449.

Стр. 12. ПИСМОТО НА Г. К. Й. ИРЕЧЕКА ДО ОДЕСКИТЕ БЪЛГАРИ — «Българин», г. I, бр. 30 от 25 януари 1878, стр. 2, кол. 1—2. Препечатано по-късно в статията на Д. Уста-Генчов «Вазов за Иречка», поместена в «Юбилеен сборник

Иван Вазов» под редакцията на Хр. Цанков-Дерижан (С., 1920, стр. 132).

Стр. 12. *Г. Иречек преди 2 години нещо написа ∾ пространна българска история* — Константин Иречек (1854—1918), бележит чешки историк, дългогодишен професор в Пражкия и Виенския университет, живял в България от 1879 до 1884 г. Тук става дума за неговата книга «История на българския народ», издадена през 1876 г. на чешки и немски език.

Стр. 12 . . *.вече преведена на руски ∾ от професора Брюна и Владимира Палаузова.* Вж. К. И р е ч е к, История болгар. Пер. проф. Ф. К. Бруна и В. Н. Палаузова. Издание исправленное и дополненное. Одесса, 1878, X, 785 с.

Стр. 12. *Днес с радост намирам в «Одеский вестник» отговора на г-на Иречека ∾ поднасям на публиката* — следва текстът на самия отговор:

Достоуважаеми господа!

Ненадейно имах радостта да получа пратений от Вас, одески българи, адрес. Радостта ми беше още по-голяма, защото адреса ми се връчи лично, с особена любезност и искрено съчувствие от сегашний ми началник и ректор на Пражеский университет, д-ра Рейнера.

Когато преди няколко години, подбуден от паметта, примера и делата на покойний си дяда Павла Йос. Шафарика, взех да се занимавам с изучаванието на езиците и историята на славянските народи, то аз обърнах особено внимание на българский народ, защото той бе най-много пренебрегнат от другите славяни и най-малко известен. Като живеех по това време във Виена, аз се запознах с тамошните български търговци и у тях най-напред чух звука на българский език и за първи път в живота си видях български книги и вестници. И така било речено, щото първий из моите по-значителни трудове да бъде историята на българский народ.

Моята цел беше да осветя в книгата си, безпристрастно и съгласно с настоящето състояние на науката, миналото на тогози някога славен и могъществен , а в новите времена, по причина на неблагоприятните за него обстоятелства, съвършено забравен народ. Всеки, който без предубеждение се взре в настоящето положение на българите, не може да не покаже съчувствие към този народ, който, благодарение на характера си, на трудолюбието си към образованието и на своето пробуждание в сегашното столетие, ясно доказа, че за доброто му напредвание той не е имал нужда, освен от по-добро управление.

Трудът ми се посрещна с одобрение от много места, но за мене особена важност има изявлението на одеските българи. Одеските българи са били въодушевявани с народно самосъзнание и горещо усърдие към своя народ още в това време, когато България е била без всяко самосъзнание. Безсмъртни са техните заслуги по пътя на пробуждането на своите сънародници от този дълбок сън, в който ги бе тласнало господството на турците и фанариотите. Първи училища се основаха в България, благодарение на старанията и благодеянията на одеските българи, и българската литература се възроди тъй също при тяхната помощ. Чрез съчувствените си отношения към приснопаметний Юрия Венелина те са спечелили почетно място в историята на българската историография.

И тъй, достоуважаеми господа, аз Ви моля да приемете израженито на искрената ми благодарност за топлите слова, с които ме почетохте, и за желанието, с което свършвате посланието си. Аз няма да престана и занапред да осветявам тези тъмни страници, с които е тъй богата българската история. Сега мен ще подкрепява това съзнание, че от сегашната епоха българите като народ независим отново ще се явят на историческото поприще и че с божия помощ, подир толкова страдания и неволи, пак щат да заемат прилично и благотворно положение между християнските народи в Европа.

Прага, 21 декември 1877 Ваш почитател

Д-р К. И. Иречек

Стр. 13. КАРАВЕЛОВА ИЗГУБИХМЕ! — «Българин», г. II, бр. 127 от 28 януари 1879, стр. 1, кол. 4, и стр. 2, кол. 1—2, с подпис В.

Стр. 13. . . .*той четеше Бокля* — Хенри Томас Бокл (1821—1862), английски историк и социолог-позитивист, един от любимите автори на Каравелов. Между най-известните му съчинения е «История на цивилизацията в Англия», издадена през 1857 г. Каравелов високо цени неговите исторически трудове: «Който не е прочел Дренера, Бокля и Шлосера — заявява писателят в един от фейлетоните «Знаеш ли ти кои сме?» — той не може да каже, че знае историята.» У нас до Освобождението е преведен само един малък фрагмент от книгата на Х. Бокл «История на цивилизацията в Англия» под наслов «Една разправия между главата и сърцето» (Летоструй, г VI, 1874, стр. 105).

Стр. 14. *Балабанов* — Марко Димитров Балабанов (1837—1921), политически и държавен деец. По това време помощник-губернатор в Русе. Наскоро след това станал министър на външните работи в първото българско правителство (вж. също т. 10, стр. 579).

Стр. 14. . . .*братът на Каравелова* — на погребението на Л. Каравелов е присъствувал неговият брат Христо (вж. М. Арнаудов, Л. Каравелов, живот, дело, епоха, С., 1964, стр. 793).

Стр. 15. *«Знание»* — научно-популярно списание, орган на основаното от Любен Каравелов след разрива му с революционната партия «Дружество за разпространение на полезни знания». Излиза през 1875, 1876 и 1878 г. (общо са излезли 32 книжки).

Стр. 15. *Тодор Станчев* (1849—1903) — дългогодишен учител и общественик, автор на тридесетина драми, без особена стойност за развитието на нашия театър.

ВЕСТНИК „НАРОДНИЙ ГЛАС“

Най-продължителна и същевременно най-плодотворна е публицистичната дейност на Вазов във в. «Народний глас». Именно тук писателят се изправя в целия си ръст на общественик, патриот и демократ. Той взема дейно участие в обществено-политическите борби на своето време, изказва се по актуалните въпроси на икономическото ни развитие, изразява отношение по животрептящите проблеми, свързани с изграждането на националната ни култура.

Вестник «Народний глас», създаден през лятото на 1879 г. по идея на К. Величков, е просъществувал до края на август 1885 г. През тези шест години той е бил ръководен неизменно от Драган Манчов, негов «издател и притежател». Твърде зает обаче с издателска и печатарска дейност, Манчов не се е нагърбил сам с редактирането и списването на вестника (нещо обичайно по онова време), а е търсил съдействието на опитни работници в книжовното поле. Срещу определено месечно възнаграждение той е назначавал редактори или, по-точно, постоянни сътрудници на своя вестник, които са имали задължението да пишат редовно в него. Първоначално на тая длъжност е бил назначен К. Величков, после Ст. Михайловски, после отново Величков, след това Вазов, после двамата заедно и т. н. В известни периоди със списването на вестника са били ангажирани и Иван Говедаров, Иван Ст. Гешов, З. Стоянов и др. Но най-продължително и същевременно най-тясно с редактирането и списването на «Народний глас» са били свързани Величков и Вазов, наричани поради това от враждебната преса «Манчовите поети».

Трябва обаче да се отбележи, че тези постоянни сътрудници или редактори, в това число дори и Величков, и Вазов, съвсем не са били пълновластни господари на вестника. Единственият господар, който е диктувал положението през цялото време, е бил Драган Манчов: той е възлагал написването на материали, решавал е какво трябва да се печата, налагал е своето мнение дори при правописа на отделни думи, привличал е сътрудници, отстранявал е редактори. «Не зная дали Манчев не ме е отхвърлил от вестникът си. . .», «не зная още дали Манчев се е отхвърлил от мене. . .», «Манчев не ме е отхвърлил още». . . — пише с явно безпокойство през февруари и март 1883 г. З. Стоянов до Никола Обретенов (вж. З. Стоянов, Неиздадени съчинения. Редакция, увод и бележки от Аспарух Емануилов. С., 1943, стр. 367—369). За издателя на «Народний глас» вестникът е бил нещо като собствен чифлик, обработван с помощта на наемни работници. Ето какво пише през есента на 1883 г. З. Стоянов, който наскоро преди това е бил редовен сътрудник на «Народний глас» и следователно е познавал отблизо обстановката в неговата редакция: «Както г. Данов, така и събратът му г. Манчев не пишат нищо в своите вестници. Персоналът на г. Манчевите редактори е още по-пъстър. Кой не е прокарвал своите идеи в този народен вестник? И либерали, и консерватори, и умерени, и радикали са писали в него. Много пъти в един и същи брой са се прокарвали четири-пет тюрлии мнения. «Книжовник си, холам, напиши нещо», говори г. Манчев, когато се срещне с някой малко-много известен публицист. Г. Манчев не е да не́ познава, че в такъв случай Народний му глас заприличва на просяшка торба, но що да чини: парата му е още по-мила. Трябва да знаете и това, че бай Манчев не е твърде от добрите платци» (З. Стоянов, Съчинения, т. 3, С., 1966, стр. 501—502).

Издателят и притежателят на «Народний глас» не се е поколебавал да «освободи» своите сътрудници или редактори, когато според него те са превишавали своите права и са действували в разрез с неговите желания. В един свой отговор до в. «Южна България» той споменава за отстранени през 1883 г. сътрудници: «Възмутен от малодушието им, издателят на «Народний глас» се принуди да им благодари за услугите им и призова за редактори люде, предани на идеята и каузата, на които искаше да служи» («Народний глас», бр. 455 от 17 декември 1883 г.). А в бележка от 1881 г. той обвинява «едно от лицата», натоварени с издаването на вестника, че «било по невнимание, било по злоупотребление с доверие» допуснало в негово отсъствие да се напечата в «Народний глас» «партизанското» предизборно възвание на политическата групировка около Иван Ев. Гешов, с която е бил свързан Иван Вазов (вж. съобщение в «Народний глас», бр. 185 от 1 май 1881 г.). «Той често влизаше в стълкновение със своите редактори — бележи в спомените си за Драган Манчов редакторът на «Марица» М. Маджаров, — понеже сам лично или чрез перото на други си позволяваше да печата във вестника антрефилета и статии със съдържание, несъответствуващо с убежденията на редакторите му. Благодарение на тази двойственост «Народний глас», макар и да се пишеше литературно хубаво (Ив. Вазов и К. Величков бяха най-дългогодишните му редактори), пак не се ползуваше с оня авторитет, който без намесата на Д. В. Манчова би напълно заслужил» (М. Маджаров, Спомени, С., 1968, стр. 424). Тук за съжаление ние нямаме възможност да проследим крайно интересната история на в. «Народний глас», нито дори да се спрем на отделни нейни моменти. Това до известна степен е вече направено в студията на М. Цанева «Въпроси около литературно-публицистичното наследство на Иван Вазов» (Литературна мисъл, 1962, кн. 1, стр. 60—98) и книгата ѝ «Иван Вазов в Пловдив» (С., 1966, стр. 41—65) и ние ще си позволим да отпратим към тях читателите, които биха се заинтересували по-специално от този въпрос, твърде пряко свързан с установяването на Вазовото участие в списването на вестника.

Големите трудности при установяване на това участие идват от обстоятелството, че огромната част от статиите, рецензиите и съобщенията в «Народний глас» са неподписани. При това — с изключение на няколко случая само — липсват каквито и да било конкретни указания за определяне на тяхното авторство. Може само да се съжалява, че Вазов не е изпълнил пожеланието на своя дългогодишен приятел С. С. Бобчев, който още през 1894 г. отбелязва: «Вазов ще направи много хубаво, ако сега, по повод на 15-годишнината на своята деятелност или като е подкачил изданието на своите съчинения, да издаде един том от събраните си публицистични статии. Това е необходимо да стане йоще от гледна точка на неговата списателска деятелност. Сега критикът не знае кои са статиите на Вазов, печатани в «Народний глас» и другаде, за да може да се произнесе» (С. С. Бобчев, Преглед на българския печат, Пловдив, 1894, стр. 96—97). Нито тогава, нито по-късно Вазов намира време да се върне към статиите си от «Народний глас». Той почти не е засегнал този важен въпрос и в толкова интересната и богата със сведения за живота и творчеството му анкета с проф. Ив. Шишманов, напечатана по-

късно под редакцията на М. Арнаудов под наслов «Иван Вазов. Спомени и документи». За съжаление никой от неговите почитатели, приятели и изследователи на творчеството му не е проявил по-конкретен интерес към участието му във в. «Народний глас».

Първият опит да се установи литературно-публицистичното дело на Вазов на страниците на «Народний глас» е направен от П. Христофоров едва към края на 30-те години в приложения библиографски списък към книгата му «Ivan Vazov. La formation d'un écrivain bulgare» (Paris, 1938, p. 212—238). Било е обаче твърде късно: изминалото половин столетие е заличило почти напълно следите и Христофоров не е имал възможност да се опре на някакъв що-годе надежден източник. Съставеният от него списък далеч не е пълен. Той обхваща главно статии от следните тематични групи: а) политически и административен живот в Източна Румелия; б) защита на конституцията, борба срещу режима на пълномощията, критика на държавния преврат, извършен от Александър Батенберг; в) за Русия; г) за политическите партии; д) проблеми на обществения живот; е) културен живот. При това авторът не е подкрепил с доказателства своите указания за неизвестните Вазови произведения, а грешките, които е допуснал в редица случаи, ни пречат да ги приемем на доверие. Ето защо заслугата на П. Христофоров е преди всичко в това, че пръв насочва изследователите към една незаслужено забравена част от Вазовото творчество.

Десетина години по-късно публикациите на Вазов в «Народний глас» привличат вниманието и на акад. М. Арнаудов. Подготвяйки за печат двадесет и първия том от събраните съчинения на писателя, издаден от Държавно издателство «Наука и изкуство» през 1950 г., той взема отношение към въпроса за Вазовото авторство на анонимно публикуваните в «Народний глас» статии, рецензии и отзиви, главно на културни теми. В повечето случаи М. Арнаудов приема указанията на П. Христофоров, но понякога изразява несъгласието си с тях, или пък допълва изданието с непосочени в неговата библиография статии. Трябва да се отбележи, че М. Арнаудов е работил над този том при близкото сътрудничество на брата на писателя д-р Борис Вазов, събрал е и някои статии, посочени от други, все още живи по онова време съвременници на Вазов. Наред с безспорните си приноси той обаче е допуснал и някои грешки, какъвто е случаят с включването във Вазовите съчинения на една документално доказана вече статия на З. Стоянов (вж. С в. Б ъ ч в а р о в а, Приписано плагиатство. — Работническо дело, 7 юли 1957). Подобно на П.

Христофоров, М. Арнаудов също не е посочил конкретни доказателства за приписваните на Вазов произведения.

Първият изследовател, който се опита да аргументира Вазовото авторство на статиите от в. «Народний глас», бе редакторът на т. 18 от двадесеттомното издание на Вазовите съчинения от 1955—1957 г. Е. Стефанов. Неговата аргументация обаче е твърде обща и в редица случаи — неубедителна. Вземайки пример от П. Христофоров, той търси Вазовото участие в «Народний глас» главно по линията на няколко тематични групи и методът му за установяване на Вазовото авторство твърде често се свежда до следното: обединявайки в една тематична група редица различни статии, той се позовава на данни или предположения, отнасящи се до една или друга от тях, и обявява всичките за доказано Вазови, без да обръща внимание на различията в стила и езика и дори на противоречията в съдържанието. При това с някои доказателства той оперира твърде свободно. Но независимо от факта, че Е. Стефанов е платил данък на желанието да припише на Вазов колкото се може повече произведения, наред с редицата чужди работи, посочени погрешно като Вазови, той е включил за пръв път в събраните му съчинения много наистина негови статии, рецензии и съобщения.

На проблема за установяване на Вазовото авторство на анонимно публикуваните във в. «Народний глас» статии е посветена студията на М. Цанева «Въпроси около литературно-публицистичното наследство на Иван Вазов» (Литературна мисъл, 1962, кн. 1, стр. 60—98), допълнена и уточнена в съответната глава от кандидатската ѝ дисертация «Иван Вазов в Пловдив» (С., 1966). Опирайки се на съветския опит в областта на атрибуцията, М. Цанева отхвърля метода на «индивидуалното отделяне» на Вазовите статии и защищава принципа за разпределение на анонимните материали между всички възможни (т. е. участвували в списването на вестника) автори въз основа на конкретния анализ на съдържанието и стилно-езиковите особености. Въз основа на този принцип тя отхвърля редица приписвани дотогава на Вазов статии и същевременно посочва за пръв път някои негови публицистични и литературно-критични творби от 80-те години на миналия век.

При подготовката на настоящото издание ние взехме пред вид резултатите от досега извършената работа по установяването на Вазовото литературно-публицистично наследство на страниците на в. «Народний глас», като ги подложихме на внимателна проверка, основавайки се на принципите и методите на съвре-

менната текстология. Ръководихме се преди всичко от указанията на такива опитни съветски текстолози като Б. В. Томашевски, Д. С. Лихачов, В. С. Нечаева, В. В. Виноградов, Е. И. Прохоров, Е. Л. Ефременко, Л. Д. Опулска, А. Л. Гришунин и С. А. Рейсер, според които установяването на авторството на анонимните произведения следва да се основава върху комплексния анализ на документалните източници, идейното съдържание, езика и стила (вж. Б. В. Томашевский, Писатель и книга, очерк текстологии, изд. 2-ое, М., 1959; Вопросы текстологии. Сборник статей, вып. 2, М., 1960; сб.: О принципах определения авторства в связи с общими проблемами теории и истории литературы. Научная сессия (Тезисы докладов и сообщений, Л., 1960; В. В. Виноградов. Проблема авторства и теория стилей, М., 1961; сб.: Основы текстологии, под ред. В. С. Нечаевой, М., 1962, стр. 189—222; Д. С. Лихачев, Текстология. Краткий очерк, М.—Л., 1964, стр. 51—56; Е. И. Прохоров, Текстология, М., 1966, стр. 106—123; С. А. Рейсер, Палеография и текстология нового времени, М., 1970, стр. 212—255).

В резултат на извършения анализ стигнахме до извода, че една немалка част от поместените в двадесеттомното издание на Вазовите съчинения от 1955—1957 г. статии, рецензии и съобщения от «Народний глас» неоснователно са приети за негови, и ги изоставихме при новото издание. Тук поместваме списъка на тези изоставени от нас материали, подредени хронологично, като на първо място посочваме страниците в т. 18 от предходното издание:

Стр. 219—221. Пловдив, вторник, 18 ноември 1880 г. [При днешното политическо положение в Изток] — бр. 138 от 18 ноември 1880, уводна.

Стр. 221—223. Пловдив, петък, 21 ноемврий 1880 г. [Получихме както от градът, така и от по-ближните му околности] — бр. 139 от 21 ноември 1880, уводна.

Стр. 223—225. Пловдив, 25 ноемврий 1880 г. [В един рапорт до Министерството на финансите].— бр. 140 от 25 ноември 1880, уводна.

Стр. 225—227. Пловдив, петък, 28 ноемврий 1880 г. [Ако ни са сведенията верни, Областното събрание ще има да се произнесе] — бр. 141 от 28 ноември 1880, уводна.

Стр. 227—229. Пловдив, вторник, 2 декември. [Ако не се лъжем, ни един от законите] — бр. 142 от 2 декември 1880, уводна.

Стр. 229—231. Пловдив, петък, 5 декемврий 1880 г. [Неделя вече се измина, откак телеграфът ни извести] — бр. 143 от 5 декември 1880, уводна.

Стр. 231—233. Пловдив, вторник, 16 декемврий 1880 г. [Новините от Македония от ден на ден са по-поразителни] — бр. 146 от 16 декември 1880, уводна.

Стр. 865—867. Пловдив, петък, 23 януарий 1881. [Ако се повръщаме и днес върху един предмет] — бр. 157 от 24 януари 1881, уводна.

Стр. 75—77. Пловдив, петък, 13 февруари 1881 г. [Ако търпяхме досега безредиците] — бр. 163 от 14 февруари 1881, уводна.

Стр. 77—79. Пловдив, петък, 20 февруари 1881. [Свищовските смущения, ако са такива] — бр. 165 от 20 февруари 1881, уводна.

Стр. 235—237. Пловдив, вторник, 24 февруарий 1881. [Правосъдието се раздава у нас твърде бавно] — бр. 166 от 24 февруари 1881, уводна.

Стр. 237—240. Смесни и смешни неща. — бр. 166, стр. 3, кол. 2, 3 и 4.

Стр. 81—83. Пловдив, петък, 6 март 1881. [Всичкото внимание на цяла Европа] — бр. 169 от 6 март 1881, стр. 1, уводна.

Стр. 247—251. Пловдив, петък, 17 априлий 1881. [Представителната власт е онова свещено начало] — бр. 180—181 от 17 април 1881, уводна.

Стр. 91—93. Пловдив, вторник, 5 май 1881. [Тъкмо пет деня остават] — бр. 186 от 5 май 1881, уводна.

Стр. 253—255. Пловдив, вторник, 12 май 1881 г. [Телеграмите, които от Областта пристигнаха] — бр. 188 от 12 май 1881, уводна.

Стр. 93—95. Пловдив, петък, 15 май 1881. [Телеграфът из София ни известява] — бр. 189 от 15 май 1881, уводна.

Стр. 96—98. Пловдив, вторник, 19 май 1881. [Навсякъде в светът, между всичките народи] — бр. 190 от 19 май 1881, уводна.

Стр. 98—100. Пловдив, вторник, 26 май 1881. [През двете години, откак ни са разделили] — бр. 192 от 26 май 1881, уводна.

Стр. 119—122. Пловдив, вторник, 7 юлий 1881. [С приемането предложенията на българский княз] — бр. 204 от 7 юли 1881, уводна.

Стр. 260—262. Пловдив, петък, 10 юлий 1881. [От няколко дена насам новините из Княжеството] — бр. 205 от 10 юли 1881, уводна.

Стр. 262—264. Пловдив, вторник, 14 юлий 1881. [В миналий брой на вестникът читателите не без особено задоволствие са прочели] — бр. 206 от 14 юли 1881, уводна.

Стр. 264—266. Пловдив, вторник, 21 юлий 1881. [На читателите е омръзнало вече] — бр. 208 от 21 юли 1881, уводна.

Стр. 124—128. Пловдив, вторник, 28 юлий 1881. [В последний брой на Държавний вестник] — бр. 210 от 28 юли 1881, уводна.

Стр. 128—134. Пловдив, петък, 31 юлий 1881. [В миналий брой на вестникът ни] — бр. 211 от 31 юли 1881, уводна.

Стр. 273—274. Пловдив, вторник, 18 август 1881. [Гимнастическите дружества, които съществуваха в Източна Румелия] — бр. 215 от 18 август 1881, уводна.

Стр. 174—175. Пловдив, петък, 21 август 1881. [По-нататък читателите ще прочетат с удоволствие новината] — бр. 217 от 21 август 1881, уводна.

Стр. 139—141. Пловдив, петък, 18 септемврий 1881. [В Княжеството напоследък се извърши един важен акт] — бр. 225 от 18 септември 1881, уводна.

Стр. 23—24. Литература. Българската илюстрация. [Като се виждаме вече на прагът на втората годишнина] — бр. 294 от 29 май 1882, стр. 3, кол. 4.

Стр. 167—169. Пловдив, сряда, 17 ноември 1882 год. [Известията от София ни уведомяват за един нов произвол на властите.] — бр. 343 от 17 ноември 1882, уводна.

Стр. 292—295. Нашата журналистика. [С неопровержими фактове е доказано в последно време] — бр. 358—359 от 12 януари 1883, стр. 1, кол. 4, и стр. 2, кол. 1 и 2.

Стр. 295—296. Литература. [Н а ч а л н а п р а в о л и н е й н а т р и г о н о м е т р и я] — бр. 358—359 от 12 януари 1883, стр. 3, кол. 3 и 4.

Стр. 31—32. Литература. [«Кукуригу», вестник сатирически] — бр. 360 от 15 януари 1883, стр. 3, кол. 4, и стр. 4, кол. 1.

Стр. 24—25. Литература. [«Природа или книга за чудесата на светът»] — бр. 375 от 9 март 1883, стр. 4, кол. 1.

Стр. 174—176. Пловдив, 12 март 1883. [Ако събитията, които се случиха в Княжеството] — бр. 376 от 12 март 1883, уводна.

Стр. 36—37. Литература. [«Политический процес за Драган Цанков»] — бр. 376 от 12 март 1883, стр. 4, кол. 1.

Стр. 37—38. Литература. [«Дали е истина?»] — бр. 378, от 19 март 1883, стр. 4, кол. 1 и 2.

В Стр. 300—301. По вълнението в Сопот и Карлово — бр. 377 от 16 март 1883, стр. 2, кол. 2.

Стр. 176—177. Литература. [«Последното ми ходене в София»] — бр. 379 от 23 март 1883 г., стр. 3, кол. 3 и 4, стр. 4, кол. 1.

Стр. 38—39. Литература. [Кой е бил първий вестникар?]— бр. 382 от 2 април 1883, стр. 4, кол. 1.

Стр. 350—353. Литература. [«Р. Жинзифов (животопис и книжовно-просветителна деятелност)»] — бр. 387—388 от 23 април 1883, стр. 3, кол. 1, 2 и 3.

Стр. 177—183. Подлистник. [За пред людите ли сме?] — бр. 389 от 27 април 1883, стр. 2, 3 и 4.

Стр. 41—42. Литература. [«Мита» или излъгано момиче] — бр. 391 от 4 май 1883, стр. 2, кол. 3.

Стр. 311—312. Пловдив, сряда, 11 май 1883. [Въпросът за източнорумелийските партии] — бр. 393 от 11 май 1883, уводна.

Стр. 312—315. [С прискърбие ще прочетат читателите в «Дневникът» ни новината] — бр. 395—396 от 21 май 1883, стр. 1, кол. 1, 2 и 3, втора статия.

Стр. 353—355. Пловдив, сряда, 25 май 1883. [Историята на железопътний въпрос в Княжеството брои своето начало] — бр. 397 от 25 май 1883, уводна.

Стр. 355—357. [Претърпяното в Петербург още фиаско от депутацията] — бр. 399 от 1 юни 1883, стр. 1, кол. 2 и 3, втора статия.

Стр. 357—360. [В софийските политически кръгове съществува засега такъв хаос] — бр. 402 от 11 юни 1883, стр. 1, кол. 2, 3 и 4, втора статия.

Стр. 316—317. Пловдив, събота, 18 юний 1883 г. [«Положението тук е много по-сериозно и по-заплашително, отколкото вий мислехте»] — бр. 404 от 18 юний, 1883, уводна.

Стр. 48—52. Литература. [Ю т р о, издадено в полза на Българската майчица] — бр. 444 от 9 ноември 1883, стр. 4, кол. 1, 2 и 3, с подпис: С.

Стр. 338—339. Няколко думи за нашата книжнина. [Допреди войната нашата книжнина] — бр. 493 от 25 август 1884, стр. 3, кол. 1, 2, 3 и 4, подлистник.

Стр. 210—211. [Казьонните, които гледат с глупава врява само да покажат] — бр. 511 от 29 декември 1884, стр. 1, кол. 3 и 4.

Стр. 69—71. Пловдив, 15 юни 1 885 г. [На 7 юни вечерта пристигнаха светите кости] — бр. 534 от 15 юни 1885, уводна.

Стр. 214—215. [Човек българин чудом трябова да се чуди и да се мае] — бр. 544 от 24 август 1885, стр. 1, кол. 3, трета статия.

В отличие от предходните две издания тук въвеждаме препоръчвания от съвременната текстология в подобни случаи раздел «Dubia», съдържащ произведения, които не могат да се отнесат със сигурност към творчеството на дадения автор. При това в бележките към отделните статии, рецензии и съобщения от този раздел редовно изразяваме отношение към възможността за Вазовото авторство: в едни случаи го приемаме като в е р о я т н о, доближавайки по такъв начин съответните творби към корпуса на сигурните Вазови статии, рецензии и съобщения, а в други случаи го разглеждаме като с ъ м н и т е л н о, означавайки с това, че дадените творби по-скоро би трябвало да попаднат в списъка на изоставените произведения, отколкото да бъдат приети със сигурност за Вазови. И в единия, и в другия случай обаче към произведенията на този раздел трябва да се подхожда внимателно, да се търсят допълнителни аргументи «за» и «против» Вазовото авторство.

*

Както и трябваше да се предполага, бяхме особено затруднени в случаите, когато се налагаше да разграничаваме авторството на Вазов от това на Величков. Известно е, че в този период техните идейни, политически и естетически възгледи в повечето случаи са съвпадали напълно, а и стилът им не винаги се е различавал съществено. Дори съвременниците им не са могли да разграничат понякога техните публикации. Ето какво пише по този повод З. Стоянов през есента на 1883 г. в цитираната вече статия «Новини от Източна Румелия», поместена във видинския вестник «Свобода»: «Най-после обаче и редакцията на «Народний глас» можа да си намери своите подходящи редактори, които придадоха на газетата особен колорит. Тяхна милост са: г. г. Величков и Вазов, и двамата отдавна известни мъже в литературно-публицистичното ни поле. Тези двама интелигенти са две души в едно тяло и обратно. Дотолкоз им се съгласяват вглядовете по различни социални и политически въпроси, щото много пъти една статия, написана до половина от г. Величков, бивала свършвана от г. Вазова, без да пострада ни най-малко нишката на мисълта,

а това е рядкост в новите времена. Безпристрастието ни принуждава обаче да изповядаме, че прекалената фразеология, патосите и риториката са се турили на първия план в «Народний глас»; много пъти за един и същи предмет са се писали уводни статии с разменение на периодите. Впрочем това го признават и двамата редактори на «Народний глас», които казват, че против волята си пишат само за хатър на г. Манчева и да не пропадне вестникът» (З. С т о я н о в, Съчинения, т. 3, С., 1966, стр. 502). Ако за съвременниците — и то такива като З. Стоянов! — е било трудно да определят къде завършва Величков и къде започва Вазов, то колко по-трудно е това за нас, след близо цяло столетие, което ни отделя от онази епоха. Ето защо в отделни случаи ние допускаме като еднакво вероятно авторството на Вазов и Величков, а някъде приемаме за възможно и колективното авторство на двамата. Към такова заключение ни насочва и цитираното свидетелство на З. Стоянов.

За съжаление тук нямаме възможност да изложим конкретно своите аргументи за авторството на отделните статии, рецензии и съобщения, публикувани във в. «Народний глас» и приети от нас като сигурно Вазови, отнесени към категорията «Dubia» или отстранени от настоящото издание като чужди творби. Комплексният анализ на документалните източници и биографичните данни, идейно-тематичното съдържание и стилно-езиковите особености, към който сме се старали да се придържаме, изисква неограничен по обема си коментар, невъзможен в едно подобно издание. Такава аргументация би могла да намери място в специални изследвания и евентуално в едно бъдещо академическо издание на Вазовите съчинения. Тук сме отбелязвали само в кое издание или изследване са посочени за пръв път като Вазови поместените в тома анонимни статии, като разчитаме, че читателят, който би се заинтересувал специално от проблема за авторството на Вазовата критика и публицистика, може да се запознае с цитираната от нас литература по този въпрос. Посочвали сме понякога само отделни (съвсем не изчерпващи доказателствените ни съображения) аргументи, главно от документално-биографичен характер.

Стр. 21. КНИЖЕВЕН ДЯЛ [ПРИ МНОГОТО ЖИЗНЕНИ ВЪПРОСИ] — бр. 137 от 14 ноември 1880 г., стр. 3, кол. 4, и стр. 4, кол. 1, без подпис. Вазовото авторство е посочено най-напред от П. Христофоров.

Стр. 22. *Лира, исторически и обстоятелствени стихотворения Михаила Стефановича* — преди тази книга М. Стефанович е съставил и издал «Календар за 1866 година» (Русчук, в печатницата на Дунавската област, 1866; 46 стр.), а след това «Сръбско-българската война, стихотворение М. Стефановича» (Русе, скоропечатница на сп. «Народен учител», 1886, 32 стр.).

Стр. 23. . . .*ние няма защо да жалим Пишурката!* — Кръстьо Стоянов Пишурка (1823—1875), учител, читалищен деец и книжовник, известен като посредствен стихотворец. Сътрудничи на редица периодични издания: «Цариградски вестник», «Зорница», «Македония», «Читалище», «Училище» и др. Автор е на няколко книги, най-известната от които «Куткудачка или разни морални стихове и приказки» (Виена, 1871, 170 стр.).

Стр. 23. . . .*името на един поразително плодовит наш литератор*. . . — намек за Тодор Хаджистанчев (вж. тук, стр.565). Вазов е изпълнил обещанието си скоро да поговори «за трескавата и невъобразима деятелност» на Т. Хаджистанчев (вж. рецензията му «Г. Т. Х. Станчев, драматург», поместена в «Нар. глас», бр. 142 от 2 декември 1880 г.).

Стр. 24. КНИЖЕВЕН ДЯЛ [ИЛЮ ВОЙВОДА, ДРАМА В ПЕТ ДЕЙСТВИЯ ОТ НИКОЛА ЖИВКОВ] — бр. 140 от 25 ноември 1880, стр. 3, кол. 4, без подпис. Вазовото авторство е посочено за пръв път от П. Христофоров.

Стр. 24. *Никола Живков* (1847—1901) — възрожденски учител, книжовник и революционер, автор на текста на стихотворението «Шуми Марица», което по-късно става национален химн, и на няколко комедии и драми. Драмата му «Илю войвода», написана през 1876 г., е играна в Плоещ и Букурещ в навечерието на Освобождението. След Освобождението Н. Живков е написал още няколко комедии и драми, без каквато и да била художествена стойност.

Стр. 24. *Българе юнаци* ∾ *да с'освободим*. . . — цитираното читиристишие е начална строфа на Чинтуловата песен «Българи юнаци», съставена през 1853—1854 г. (вж. Д. Чинтулов, Стани, стани, юнак балкански. С., 1973, стр. 21—22).

Стр. 25. *«Славянская литература» от Пипина и Спасовича* — очевидно става дума за двутомната «История славянских литератур» (С. Петербург, 1879—1881), дело на руския литературен историк А. Н. Пыпин (1833—1904) и на полския литературовед В. Д. Спасович (1829—1906).

Стр. 26. . . .*думите на Л. Каравелова: «тая книга не струва нищо»* — В статията си «Литературно мнение», поместена във в. «Свобода», г. II, бр. 52 от 10 юни 1872 г., Л. Каравелов заключава за книгата на Алеко Кръстевич «Водачът по пътя на живота»: «Ако искате да ви кажеме право, то «Водачът» не струва нито две пари». Може би тъкмо тези негови думи има пред вид Вазов в случая.

Стр. 26. КНИЖЕВЕН ДЯЛ [Г. Т. Х. СТАНЧЕВ, ДРАМАТУРГ] — бр. 142 от 2 декември 1880, стр. 4, кол. 2, без подпис. Вазовото авторство е посочено най-напред от П. Христофоров.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 27, р. 15: «в една» вм. «една».

Стр. 26. *Г. Т. Станчев* — вж. тук, стр. 565.

Стр. 27. *Вергилий в целий си живот успя да напише само една поема* — Публий Вергилий Марон (70—19 пр. н. е.), римски поет, автор на широкоизвестната поема «Енеида»; други поизвестни негови произведения са пасторалните песни «Буколики» и дидактическата поема «Георгики».

Стр. 27. *Камоенс в същий срок написа една поема* — Луис ди Камоенс или Камониш (1524—1580), португалски поет, автор на много песни, сатири, елегии, сонети и на три комедии. Световната му известност се дължи на епическата поема «Лузиади», завършена през 1572 г.

Стр. 27. *Флобер пишеше всеки свой роман по десет години най-малко* — френският писател Густав Флобер (1821—1880) е известен с упоритата работа над текста на своите произведения. Един от най-известните си романи—«Мадам Бовари» — той е преписвал десет пъти. Заради многобройните зачертавания и поправки Флобер е наричан «немилостив палач на стила».

Стр. 27. *De bonne chose le temps n'est pas mesure* (фр.) — хубавите работи не стават бързо,

Стр. 27. *Дело в шляпе* (рус.) — работата е в кърпа вързана.

Стр. 27. . . .*между излазянието на един брой до друг на* С л а в я н и н — в. «Славянин», редактиран от Т. Х. Станчев, през първите си три годишнини (21 април 1879 — 3 юли 1882 г.) излиза седмично.

Стр. 30. БАЛ-КОНЦЕРТ, ДАДЕН В ПЛОВДИВ НА 17 ФЕВРУАРИ В ПОЛЗА НА БЕДНИТЕ — бр. 164 от 17 февруари 1881, стр. 2, кол. 3—4, и стр. 3, кол. 1—2, с подпис: Х. Статията е посочена като Вазова и включена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Печата се със следните поправки по смисъл:

Стр. 30, р. 6: «на векът Виктор Хюго» вм. «на векът на Виктор Хюго».

Стр. 32, р. 35: «нежностните» вм. «нежностите».

Стр. 30. *Les grands périls ont cela de beau qu'ils mettent en lumière la fraternité des inconnus* (фр.) — Хубавото на смъртните опасности е в това, че изваждат наяве братството между непознатите.

Стр. 31. *Леандри* — видоизменена форма на думата олеандър (лат.) — вечнозелено растение, като малко дръвце, с бели или розови цветове.

Стр. 32. . . .*техни сиятелства князът и княгинята* — става дума за княз Александър Богориди и неговата съпруга. (За Ал. Богориди вж. т. 7, стр. 376—377.)

Стр. 33. *Арията Roberto Diavolo* — ария от известната опера «Роберт Дявол» (1830) от Джакомо Майербер, немски композитор, пианист и музикант.

Стр. 33. *Котильон* — вж. т. 9, стр. 496.

Стр. 33. *Хаванеза* (фр.) — вид кубински танц.

Стр. 34. ПИСМО ОТ ЕДИН ПРИЯТЕЛ — бр. 172 от 17 март 1881, стр. 2, кол. 3—4, с подпис Х. Вазовото авторство е посочено най-напред от М. Цанева, цит. студия, стр. 97. В събраните съчинения на писателя се включва за пръв път в настоящото издание.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 35, р. 30: «клевета» вм. «клетва».

Стр. 35. *Преди няколко време «Марица» помисли ∾ и внуци — на Самуила успява* — в бр. 259 от 10 февруари 1881 г. в. «Марица» помества отворено писмо, посветено на сближаването между гърци и българи; на същата тема е посветена и уводната статия в бр. 261 от 17 февруари 1881 г.

Стр. 35. *«Филипополис»* — гръцки двуседмичен вестник, излизал в Пловдив през осемдесетте години на миналия век.

Стр. 36. *Евбея* — гръцки остров в Егейско море, край Източна Гърция.

Стр. 36. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 24 МАРТ 1881. [НА ПОСЛЕДНЕ ВРЕМЕ, ПО ПОВОД НА ТЕАТРАЛНИТЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ] — бр. 174 от 24 март 1881, уводна, без подпис. Вазовото авторство на тази статия е посочено най-напред от П. Христофоров.

Стр. 38. . . .*в столицата на Княжеството е пристигнал един сърбин, за да организира една българска трупа.* — Софийският градски съвет разрешил на хърватския актьор Гаврил Йованович, член на Белградския народен театър, да открие в столицата професионален театър. Съобщение за това помества и в. «Марица», бр. 260 от 13 февр. 1881.

Стр. 39. *Opére française* — през 1874 г., след окончателното си построяване, френската Opéra (Théatre de l'Opéra) била предоставена на предприемач, който получавал годишно от държавата 800 000 франка субсидия срещу задължението да спазва известни условия.

Стр. 40. [ДНЕВНИК]. [ГРЪЦКАТА ТЕАТРАЛНА ТРУПА АРИСТОФАНИС] — бр. 174 от 24 март 1881, стр. 1, кол. 3, без подпис. Вазовото авторство на това съобщение е посочено най-напред от М. Цанева — цит. студия, стр. 97. В събраните съчинения на писателя се включва за пръв път в настоящото издание.

Не ни се удаде да установим точни данни за тази трупа. Вероятно тя е една от трупите, идващи от Атина и Цариград, за да изнасят представления пред пловдивската публика.

Стр. 40. *Люксембургский театър* — Пловдивският театър «Люксембург» е построен в началото на 1881 г. Сградата се намирала в центъра на Пловдив, в подножието на Сахаттепе. Театърът изгорял през юли 1913 г.

Стр. 40. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 31 МАРТ 1881. [С ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА ДВАТА ДЯЛА ОТ БЪЛГАРИЯ] — бр. 176 от 31 март 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и включена в събраните му съчинения най-напред от Е. Стефанов. Като известно указание за Вазовото авторство може да бъде отбелязан фактът, че същия ден на заседание в Постоянния комитет писателят е подкрепил прошението на карловци за премахване на митото върху внасяната вълна (Дневници на Постоянний комитет за 1880—1881 год. Скратени протоколи, кн. II, С., 1890, стр. 124).

Стр. 42. *Гюмрук* (тур.) — мито.

Стр. 42. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 3 АПРИЛИЙ 1881. [В УВОДНИЙ ЧЛЕН НА ПОСЛЕДНИЙ БРОЙ] — бр. 177 от 3 април 1881, уводна без подпис. Посочена като Вазова и включена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. По съдържанието си се свързва с предходната статия, поместена в бр. 176 от 31 март 1881 г., и фактически представлява нейно продължение.

Стр. 44. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 7 АПРИЛИЙ 1881. [ВЪЛНЕНИЯТА, КОИТО БЕШЕ ПРОИЗВЕЛА] — бр. 178 от 7 април 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и включена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 44. . . *гръцко-турската препирня* — същността на гръцко-турския конфликт по това време е изложена много добре от Вазов в неговия «Политически преглед», публикуван в първата книжка на списание «Наука» (вж. тук, стр. 376—379).

Стр. 45. . . *нашите консерватори-обструкционисти* — по това време в Княжество България се оформя парламентар на фракция на консерваторите начело с Гр. Начевич, К. Стоилов, Д. Греков и др., която преднамерено пречи на работата на Народното събрание, стремейки се да проваля заседанията му.

Стр. 47. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 10 АПРИЛИЙ 1881. [ДА, ЗАСЛУЖВА ДА СЕ КАЖЕ НЕЩО ЗА ЧОВЕКА] — бр. 179 от 10 април 1881, уводна, без подпис. Авторството си на тази статия Вазов е разкрил сам още през 1881 г., помествайки я като забележка под линия към епитафията за лорд Дизраели Биконсфилд, включена в стихосбирката му «Гусла». При повторната публикация в текста на статията са внесени някои дребни стилни поправки. Статията е поместена изцяло според втората ѝ публикация в бележките към т. 2 от настоящото издание, стр. 463—465.

Тук се печата по текста от «Народний глас» със следната поправка по смисъл:

Стр. 47. р. 25: «проклятия» вм. «проклетии».

Стр. 47. *Лорд Биконсфилд* — вж. т. 1, стр. 371.

Стр. 47. . . *като Калигула, като Нерона:* — Гай Цезар Калигула (12—41), римски император, установил терористичен и деспотичен режим; управлявал страната от 37 до 41 г., когато бил убит от заговорници; Клавдий Цезар Нерон (37 г.пр.н. е.—68 г.)— римски император, известен със своята жестокост и безскрупулност; предполага се, че през 64 г. запалил Рим, като хвърлил вината за пожара на християните, за да ги подложи на жестоки преследвания.

Стр. 47. *Тамерлан* — вж. т. 7, стр. 356.

Стр. 48. *Тъмръшли Мехмед, Барутли Мехмед, Тосун бей, тоя вълк, и Хафъз паша, тоя пантер:* — Мехмед (Ахмед) Тъмръшлият е предвождал башибозушките пълчища, които нападнали и зверски опустошили Батак; за Барутли Мехмед не открихме данни; Тосун бей бил предводител на турците, които опожарили Клисура; Хафъз паша е турски военачалник, който превзел Панагюрище, след което го опожарил.

Стр. 48. *Мидхад паша* — вж. т. 14, стр. 468.

Стр. 49. *Фалстаф* — вж. т. 2, стр. 465.

Стр. 49. *Макиавели* (1469—1527) — италиански политически и обществен деец, известен с враждебното си отношение към народа. Възгледите му се отличавали с аморалност и цинизъм; проповядвал преклонение пред насилието.

Стр. 49. [ДНЕВНИК]. [В ПОСЛЕДНИЙ СИ БРОЙ «ФИЛИПОПОЛИС» — бр. 180—181 от 17 април 1881, стр. 1, кол. 4, без подпис. Вазовото авторство е посочено най-напред от М. Цанева, цит. студия, стр. 95—96. В събраните съчинения на писателя се включва за пръв път в настоящото издание.

Стр. 49. *«Филипополис»* — вж. тук, стр. 578.

Стр. 49. *«Нойе Фрайе Пресе»* — вж. т. 9, стр. 496.

Стр. 49. *Тосун бей и Тъмръшли Мехмед* — вж. тук, стр. 580.

Стр. 50. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 21 АПРИЛИЙ 1881. [РАЗГАРЪТ НА ПАРТИЗАНСКИТЕ БОРБИ] — бр. 182 от 21 април 1881, уводна, без подпис. Вазовото авторство е посочено най-напред от П. Христофоров. Всъщност авторството на Вазов косвено се разкрива от уводната статия в бр. 184 от 28 април, където между другото се казва: «Ний и по-напред на това същето място бяхме говорили за бурите и ожесточението на партиите, които турмантират, с едно постоянно засилвание, правителството и народът в Княжеството.»

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 50, р. 4: «достигнал» вм. «достигнала».

Стр. 50. *Бурмовото министерство* — Тодор Стоянов Бурмов (1834—1906), известен в миналото политически и обществен деец; след Освобождението заемал поста министър-председател и министър на вътрешните работи в първото българско правителство, просъществувало от юни до ноември 1879 г.

Стр. 51. *«Българский глас»* — политически вестник, орган на консервативната партия, излизал от декември 1879 до август 1883 г. В редакцията му участвували Гр. Начович, К. Стоилов, К. Иречек, П. Горбанов, Д. Греков и др. Вестникът е водил ожесточена борба с управляващата либерална партия, като непрекъснато е тръбял за «нихилистическата опасност», вземайки повод от извършения на 1 март 1881 г. от руските народоволци, наричани още нихилисти, атентат срещу Александър II.

Стр. 51. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 24 АПРИЛИЙ 1881. [СТРАДАНИЯТА НА МАКЕДОНЦИТЕ СЕ ПРОДЪЛЖАВАТ] — бр. 183 от 24 април 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Печата се със следните поправки по смисъл:
Стр. 52, р. 9: «представляна» вм. «представлява».
Стр. 52, р. 23: «може още» вм. «може ще».
Стр. 52, р. 25: «някакви правдини» вм. «някаква правдина».
Стр. 53. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 28 АПРИЛИЙ 1881. [ПОЛОЖЕНИЕТО В КНЯЖЕСТВОТО СТАВА КРИТИЧЕСКО] — бр. 184 от 28 април 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Всъщност авторството си на тази статия разкрива сам Вазов в едно свое писмо до К. Величков от 13 май 1881 г. «В «Народний глас» — пише той — аз не одобрих и осъдих постъпката на княза, както и машинациите на консерваторите, които са взели да нихилизират България. Това ще видите в «Народний глас» от 28 априлия» (В. Вълчев, Неизвестни писма от И. Вазов — Септември, 1959, кн. 7, стр. 126).
Печата се със следната поправка по смисъл:
Стр. 54, р. 40: «смисъл» вм. «мисъл».
Стр. 53. *Турмантирам* (фр.) — измъчвам, затормозвам.
Стр. 54. *По повод на два глупави реда на несвестний «Работник»* — В. «Работник» излиза в Русе от 1 януари до 13 май 1881 г. Той е редактиран от Г. А. Кърджиев, З. Стоянов, Д. Маринов и Тома Кърджиев. Наречен в подзаглавието си «орган на народната партия», вестникът се обявява срещу консерваторите и политиката на Батенберг, като излиза с радикална програма за братство и солидарност между славянските народи и за балканска федерация. Той ратува за развитие на демокрацията и образованието, за издигане на промишлеността, занаятите и селското стопанство. Наскоро след убийството на Александър II в. «Работник» помества една дописка от Варна (бр. 14 от 7 март 1881, стр. 3), в която се изказват симпатии към авторите на атентата. Това става причина вестникът да бъде обявен за «орган на нихилистите». Възползувани от тази дописка, консерваторите вдигат голям шум и обсипват княза с молби да спаси страната от нихилистическата опасност.
Стр. 54. *Обезумелий «Български глас» ∾ за съществуването на нихилизъм в България* — вж. тук, стр. 581. Отговаряйки на обвиненията на «Българский глас», в. «Работник» своевременно излиза с уводна статия (в бр. 14 от 25 март 1881 г.), в която категорично отрича съществуването на нихилизъм в България. Статията е анонимна, но обикновено се приема, че е писана от З. Стоянов (вж. З. Стоянов, Съчинения, т. 3, С., 1966, стр. 67—69).
Стр. 55. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 1 МАЙ 1881. [10-Й МАЙ ПРИБЛИЖАВА] — бр. 185 от 1 май 1881 г., уводна, без подпис. Посочена като Вазова първоначално от П. Христофоров.
Печата се със следните поправки по смисъл:
Стр. 56, р. 1: «питаме» вм. «питам».
Стр. 57, р. 28: «единодушие» вм. «единодушна».
Стр. 57. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 29 МАЙ 1881. [БЪЛГАРСКОТО КНЯЖЕСТВО ПРЕЖИВЯВА ЕДИН ГОЛЯМ ЧАС] — бр. 193 от 29 май 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и включена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Всъщност авторството е разкрито още на времето от самия Вазов, който в една своя бележка до Ив. Говедаров съобщава следното: «От последните скръбни новини от България аз съм смутен и раздражен, тъй щото ще отсъствувам днес от заседанието, за да пиша за «Народний глас» (вж. И. Вазов, Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 39).
Печата се със следните поправки по смисъл:
Стр. 58, р. 12: «не забрави» вм. «не забравя».
Стр. 59, р. 29—30: «носителят» вм. «носителта».
Стр. 58. *Княз Александър I ∾ чрез внезапната си прокламация от 27 априлий* — Александър Батенберг извършва държавен преврат на 27. IV. 1881 г. В издадената по тоя случай прокламация той обяснява постъпката си с това, че «отечеството ни, съвършено дискредитирано отвън, се намира в голямо разстройство отвътре».
Стр. 58. *Фарлей не бил сам.* — Джемс Луис Фарлей (1823—1885), английски общественик и публицист, работил известно време в Цариград. По-късно в Княжество България бил подкупен да води агитация срещу конституцията.
Стр. 58. *. . . в писмото му към генерал Ернрота и в злощастните три точки* — в писмото си до генерал Ернрот от 11 май 1881 г. Батенберг е посочил границите на извънредните пълномощия, които е възнамерявал да поиска от Великото народно събрание в Свищов. Исканията си той формулира в следните три точки: 1. Да му се дадат извънредни пълномощия за срок от седем години. 2. Сесията на II обикновено народно събрание да се отложи. 3. Да му се даде право да свика преди изтичането на седемгодишния срок Велико народно събрание, което да прегледа и измени конституцията.
Стр. 58. *Валтасар ∾ огнените слова* — вж. т. 7, стр. 409—410.
Стр. 59. *Стигматизиран* (фр.) — жигосан, публично изобличен.
Стр. 59. *Пет военни чрезвичайни комисаря издигнаха бичове-*

те си — На 1 май 1881 г. излиза указ за разделяне на Княжеството на 5 области, във всяка от които бил назначен един «чрезвичаен комисар». Това били руски офицери, действуващи като органи на председателя на Министерския съвет ген. Ернрот.

Стр. 59. *Наполеон III, човекът на 2 декември и на Седан* — Луи Наполеон III (1808—1873), френски император, управлявал страната от 1852 до 1870 г. Дошъл на власт на 2 декември 1851 г., след като извършил държавен преврат и се провъзгласил за шеф на изпълнителната власт за срок от две години. По време на Френско-пруската война през 1870 г. бил пленен при Седан. Детрониран е от революцията през 1871 г.

Стр. 59. . . .*в денят, когато събра 7 000 000 гласове* — през септември 1848 г. Наполеон III е бил избран за депутат в 4 департамента, което му позволява на 10 дек. с. г. да стане президент на републиката.

Стр. 60. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 2 ЮНИЙ 1881. [ДА, ЮЖНА БЪЛГАРИЯ НЕ МОЖЕШЕ] — бр. 194 от 2 юни 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова най-напред от П. Христофоров.

Като косвено указание за Вазовото авторство може да се посочи следното негово съобщение в писмото му до Ив. Говедаров от 28 май 1881 г.: «Обади на г. г. Хаканова и Енчева, че ще туря в «Народний глас» съобщение, как в неделя ще се събере патриотичен митинг, за да разисква положението в Княжеството, и че, следователно, трябва да се пропагандира за това нещо: трябва Румелия да каже своето слово, когато погибва свободата на Княжеството» (И. Вазов, Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 39).

Стр. 62. . . . *от никой Ернрот — угнетател* — вж. т. 9, стр. 529—530.

Стр. 62. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 5 ЮНИЙ 1881. [ПОСЛЕДНИТЕ ТЕЛЕГРАФИЧЕСКИ ДЕПЕШИ ИЗ СОФИЯ] — бр. 195 от 5 юни 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова най-напред от П. Христофоров.

Стр. 64. *Капзамалин* (тур.) — бирник.

Стр. 64. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 9 ЮНИЙ 1881. [В ПОСЛЕДНИЙ БРОЙ НА ЛИСТЪТ СИ] — бр. 196 от 9 юни 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова най-напред от П. Христофоров.

Стр. 67. ПЛОВДИВ, 12 ЮНИЙ 1881. [И ТАКА, В НЕЩАСТНОТО КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ] — бр. 197 от 12 юни 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 67. *Цанков, Славейков, Каравелов и Сукнаров вчера били турени в затвор: Цанков* — Драган Цанков (1828—1911), обществен и политически деец. През 1881 г. се обявява в защита на конституцията, поради което е арестуван и по-късно интерниран от Батенберг в провинцията. След 1883 г., когато става министър-председател, Д. Цанков променя отношението си към Търновската конституция и настоява за нейното изменение в консервативен дух; *Славейков* — П. Р. Славейков, който заедно с Д. Цанков и П. Каравелов е един от организаторите на борбата в защита на Търновската конституция, също е бил арестуван и интерниран в Трявна, откъдето наскоро след това преминава в Източна Румелия; *Каравелов* — Петко Каравелов (1845—1903), виден политически и държавен деец, един от водачите на либералната партия. След преврата през 1881 г. бил арестуван и интерниран в провинцията, но успял да емигрира в Източна Румелия, където продължил борбата за възстановяване на конституцията. След 1883 г. се противопоставил на умерената политика на десните либерали начело с Драган Цанков; *Сукнаров* — Никола Сукнаров (1848—1895), публицист и общественик, един от водачите на либералната партия и борец в защита на Търновската конституция.

Стр. 67. . . .*хесенский пришелец* — става дума за Александър Батенберг (1857—1893), немски принц, син на Александър Хесенски; Батенберг е управлявал България от 1879 до 9 август 1886 г., когато бил детрониран. Провеждал е антируска политика и се е отличавал с консервативните си възгледи.

Стр. 68. *Той може да каже като Людовик XVI ∾ «Après moi le déluge!»* — за този израз вж. т. 7, стр. 377.

Стр. 68. *Наполеон III* — вж. тук, стр. 584.

Стр. 68. *Френско-пруската война* — вж. т. 7, стр. 362.

Стр. 69. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 16 ЮНИЙ 1881. [НАЙ-ПОСЛЕДНИТЕ ТЕЛЕГРАМИ] — бр. 198 от 16 юни 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 69. . . .*някой Тамерлан или Баязид:* за Тамерлан — вж. т. 7, стр. 356; за Баязид — т. 5, стр. 564.

Стр. 70. . . .*без да бъде завоювал двадесет царства в Мала Азия като Сула* — Луций Корнелий Сула (138—78 пр. н. е.), римски пълководец и политически деец. Командувал римските войски в първата война (89—85 пр. н. е.) с Митридат VI Евпатор; завоювал редица области в Мала Азия: Галатия, Витиния, Кападокия и др.

Стр. 70. . . .*без да бъде покорил в един поход Испания и Африка като Цезаря* — Август Гай Юлий Цезар Октавиан (63 пр. н. е. — 14 сл. н. е.) през 30 г. пр. н. е. завладял Египет и го превърнал в римска провинция; същият завършил покоряването на Испания.

Стр. 70. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 19 ЮНИЙ 1881. [ДОПИСКАТА ОТ РУСЧУК] — бр. 199 от 19 юни 1881, стр. 2, кол. 3, 4, и стр. 3, кол. 1, уводна, без подпис. Вазовото авторство е посочено от П. Христофоров.

Стр. 71. *Ажанс Хавас* — вж. т. 10, стр. 616.

Стр. 72. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 23 ЮНИЙ 1881. [НОВИНИТЕ, КОИТО ПРОДЪЛЖАВАТ] — бр. 200 от 23 юни 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 73. . . .*чрез статии в «Българский глас», с които подиграва и позори Южна България* — вестник «Български глас» (вж. тук, стр. 581) е обосновал преврата от 1881 г. и поддържал политиката на княжеско-консервативната група около Батенберг. (По-подробно вж. Г. Боршуков, История на българската журналистика, второ допълнено издание, С., 1976, стр. 423—427, 459—461).

Стр. 73. . . .*хесенците, финияндците и бесарабците: хесенците* — очевидно става дума за княз Александър Батенберг и неговия антураж: барон де Редизел от Хесен, секретаря му Менгес, адютанта му барон Корвин и др.; *финияндците* — може би във връзка с генерал Й. К. Г. Ернрот, родом от Финландия, тогава в състава на Русия (за него вж. т. 9, стр. 529—530); *бесарабците* — може би във връзка с Д. Греков, който произхождал от Бесарабия (за него вж. тук, стр. 580).

Стр. 74. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 26 ЮНИЙ 1881. [ОЩЕ ЧЕТИРИ ДЕНА ОСТАВАТ] — бр. 201 от 26 юни 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и включена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 74. . . .*като захванем от Начевича — подземний човек* — Григор Начович (1845—1920), виден държавник и публицист, със солидно за онова време образование (завършил колежа Бебек в Цариград, следвал във Виена и Париж); един от лидерите на консервативната партия, главен редактор на нейния орган в. «Български глас». Съвременниците му го описват като безкрайно работлив, но потаен (обикновено е писал, без да се подписва). Бил е известен с прозвището «Велзевул», дадено му от Д. Петков.

Стр. 74. . . .*обскурни същества* — в случая реакционери (от обскурантизъм — крайно враждебно отношение към просветата и прогреса).

Стр. 74. . . .*каквото Бесарабия е дала нечестно* — вероятно намек за Д. Греков, който е роден в Болград (Бесарабия) в семейството на български преселници.

Стр. 74. *Карапетров* — П. Карапетров (1845—1903), общественик и журналист, един от водачите на консервативната партия в Княжество България.

Стр. 75. *Заявленията ∾ в Никопол, Трън, Кюстендил, Габрово, Шумен, Русчук, София, Оряхово и другаде* — въпреки упражнения терор в редица градове (Никопол, Габрово, Оряхово, Плевен, Орхание и др.) населението масово не е участвувало в изборите на представители за Великото народно събрание, което е трябвало да утвърди извършения държавен преврат.

Стр. 75. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 30 ЮНИЙ 1881. [СЪВЪРШЕНОТО ОТСЪСТВИЕ НА НОВИНИ] — бр. 202 от 30 юни 1881, уводна, без подпис. Вазовото авторство е посочено от П. Христофоров.

Стр. 77. [ДНЕВНИК]. [ТИЯ ДНИ ИЗЛЕЗЕ 4-ТА КНИЖКА] — бр. 211 от 31 юли 1881, стр. 2, кол. 2—3; първото съобщение е без подпис, а второто е подписано от Вазов. Поместват се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 78. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 4 АВГУСТ 1881. [ЕДНО ОТ ГЛАВНИТЕ УЛЕСНЕНИЯ] — бр. 212 от 4 август 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и включена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 80. [ДНЕВНИК]. [ГОЛЯМА МЪЧНОТИЯ СЕ УСЕЩА] — бр. 212 от 4 август 1881, стр. 1, кол. 3, без подпис. Посочва се като Вазова и се включва в събраните съчинения на писателя за пръв път в настоящото издание. По съдържанието си бележката е свързана с уводната статия в бр. 218 от 25 август 1881, която приемаме за Вазова (вж. тук, стр. 83—84).

Стр. 80. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 14 АВГУСТ 1881. [НА ВСИНЦА НИ Е ИЗВЕСТНО] — бр. 215 от 14 август 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и включена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 83. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 25 АВГУСТ 1881. [ДРЕБНИТЕ МОНЕТИ ЛИПСУВАТ] — бр. 218 от 25 август 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 83. *Върху този въпрос бяхме споменали нещо и по-*

напред в листът си — Вазов има пред вид съобщението, поместено в бр. 212 от 4 август 1881 (вж. тук, стр. 80)

Стр. 84. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 1 СЕПТЕМВРИЙ 1881. [ДОПИСКАТА ОТ ХИСАР КЕСЕЛЕРИ] — бр. 220 от 1 септември 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 84. *Дописката от Хисар-Кеселери* — за Хисар Кеселери вж. т. 12, стр. 509; в случая става дума за дописка в бр. 219 от 28 август 1881, поместена в рубрика «От Областта», в която се изнасят факти за нападения и издевателства на турци над българското население.

Стр. 86. . . . *Ахмед Тъмръшли и Тосун бея* — вж. тук, стр. 580.

Стр. 86. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 4 СЕПТЕМВРИ 1881. [ДВА ЦЕЛИ МЕСЕЦА СЕ МИНАХА ВЕЧЕ] — бр. 221 от 4 септември 1881, уводна, без подпис. Вазовото авторство е посочено от П. Христофоров.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 89, р. 6: «които» вм. «който».

Стр. 88. . . .*като извади пред лицето на императорът нихилизмът в България* — за да убеди новия руски император Александър III, че благодарение на Търновската конституция управлението на България е попаднало в ръцете на хора, които съчувствуват на руските нихилисти, Александър Батенберг му показал бр. 14 на в. «Работник» от 7 март 1881 г., където била поместена дописката от Варна, изразяваща симпатия към авторите на атентата.

Стр. 88. . . .*нихилизмът в България, съществующ само в мозъкът на Начовича* — Гр. Начович по това време е бил главен редактор на в. «Българский глас», който непрекъснато е твърдял, че България е заплашена от нихилистическата опасност (вж. тук, стр. 581).

Стр. 89. *Минча Цачева* — виден член на консервативната партия, народен представител от Дряново.

Стр. 89. *Янка Ковачева* — вж. т. 10, стр. 602.

Стр. 89. *Софийский Мелетия* — митрополит Мелетий (1833—1891); известен църковен деец от епохата на Възраждането; от 1872 до 24 февруари 1883 г. бил софийски митрополит.

Стр. 89. *Поляков ∾ Гинсбург, банкер на бащата на Александра Батенберга* — Самуил Соломонович Поляков (1837—1888), известен железопътен деец в Русия; съвместно с банкера Гинсбург образували компания за построяване на ж. п. линии в България.

Стр. 89. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 6 ОКТОМВРИЙ 1881. [ПО-НАТАТЪК ОБНАРОДВАМЕ ЧЛЕНЪТ] — бр. 230 от 6 октомври 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 89. *«Порядок»* — политически и литературен вестник, редактиран от М. М. Станолевич; излизал в Петербург от 1 януари 1881 г. до 8 януари 1882 г., когато бил спрян от властта.

Стр. 89. *Хесенецът* — в случая Александър Батенберг (вж. тук, стр. 583, 585).

Стр. 91. [ДНЕВНИК]. [ЕДИН БЪЛГАРИН, СТУДЕНТ ОТ МОСКВА] — бр. 230 от 6 октомври 1881, стр. 1, кол. 2—3, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. В събраните съчинения на писателя се включва за пръв път в настоящото издание.

Стр. 91. . . .*произведенията на станчевци и живковци* — от имената на Тодор Хаджистанчев (вж. тук, стр. 565) и Никола Живков (вж. тук, стр. 576).

Стр. 91. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 28 ОКТОМВРИЙ 1881. [ДНЕС ЩЕ СЕ РАЗГЛЕДВА В ОБЛАСТНОТО СЪБРАНИЕ ЗАКОНОПРОЕКТЪТ ЗА ПЕЧАТЪТ] — бр. 236 от 28 октомври 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Като косвено указание за Вазовото авторство може да бъде изтъкнат фактът, че предния ден писателят е говорил в Областното събрание на същата тема и в същия дух, като е настоял да се изхвърлят редица членове и някои глави от обсъждания законопроект за печата (вж. приложението към т. 20 от настоящото издание).

Стр. 93. [ДНЕВНИК]. [НАУЧАВАМЕ СЕ, ЧЕ НЯКОИ МЛАДЕЖИ] — бр. 239 от 6 ноември 1881, стр. 2, кол. 3. По съдържание се свързва със съобщението, поместено в следващия брой, което приемаме за Вазово. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 93. *«Невянка и Светослав»* — драма в пет действия от Константин Величков, написана през 1871 г. в Цариград и обнародвана през 1874 г.; преди Освобождението е представяна в Цариград (1872 г.) и в Русе (1876 г.).

Стр. 93. [ДНЕВНИК]. [УТРЕ ВЕЧЕР ТРУПАТА] — бр. 240 от 11 ноември 1881, стр. 2, кол. 3—4, без подпис. Посочено като Вазово и поместено в събраните съчинения на писателя от Е. Стефанов.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 94, р. 11: «в столицата» вм. «столицата».

Стр. 93. . . .*драмата «Райна княгиня»* — повестта на А. Ф. Велтман «Райна княгиня българска» е преведена на български от Йоаким Груев и е издадена като отделна книга още през 1852 г. (второ издание — 1866); драматизирана е от Добри Войников през 1866 г. (като драма също е претърпяла две издания — през 1866 и 1875 г.).

Стр. 94. [ДНЕВНИК]. [НАУЧАВАМЕ СЕ, ЧЕ Г. НАЙДЕН ГЕРОВ] — бр. 246 от 1 декември 1881, стр. 2, кол. 3, без подпис. Двете съобщения се посочват като Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание. Първото се отнася за «филологическите седенки» в дома на Н. Геров, където Вазов е присъствувал, а второто се свързва по съдържание с поместената в бр. 257 от 16 януари рецензия за «Българска илюстрация» (вж. тук, стр. 108—110).

Стр. 94. *«Българска илюстрация»* — първото наше илюстровано литературно-научно списание, издавано от Янко С. Ковачев от 1880 до 1882 г. През първата му годишнина са излезли 12 книжки, а през втората — девет.

Стр. 95. ТЕАТЪР И ЛИТЕРАТУРА. ПРЕДСТАВЛЕНИЕ НА «НЕВЯНКА И СВЕТОСЛАВ», ДРАМА В ПЕТ ДЕЙСТВИЯ ОТ Г-НА К. ВЕЛИЧКОВА, И КОМЕДИЯТА «ЛЕТЯЩИЙ ДОКТОР» ОТ МОЛИЕР, ПРЕВОД Г. ВЕЛИЧКОВА — бр. 246 от 1 декември 1881, стр. 2, к. 3—4. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 96. *Свирачев* — вероятно Ив. Свирачев, секретар на пловдивския полицмейстер преди Съединението.

Стр. 96. [ВЧЕРА ПРИ ПРИИМАНЕТО НА БЮДЖЕТЪТ] — бр. 249 от 11 декември 1881, стр. 1, кол. 3—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и включена в събраните съчинения на писателя от Е. Стефанов. В подкрепа на Вазовото авторство бихме могли да посочим неговото стихотворение «Бюджетът», поместено в същия брой на вестника (срв. т. 2, стр. 382—383 от настоящото издание).

Стр. 97. . . .*всичките Райни княгини, Велиславы, Страшни Крумове и Станчевските бездарности:* за «Райна княгиня» вж. тук, стр. 590; *Велислава* — «Велислава, българска княгиня». Драма в пет действия от Д. П. Войникова. Браила, 1870, 112 с. *Страшни Крумове* — Възцаряването на Крума Страшний. Драма историческа от три действия с пролог от Д. П. Войникова. Букурещ, 1871, 54 с.; *Станчевските бездарности* — вж. тук, стр. 26—29; 565.

Стр. 98. ТЕАТЪР И ЛИТЕРАТУРА. [ВЪВ ВТОРНИК ВЕЧЕРТА ЕДНА ТРУПА ОТ ЛЮБИТЕЛИ ДАДЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ] — бр. 249 от 11 декември 1881, стр. 2, кол. 3—4, без подпис. Вазовото авторство е посочено от Е. Стефанов, който помества рецензията в събраните съчинения на писателя.

Представлението, за което става дума, е било организирано от Печатарското работническо дружество в Пловдив. Актьорите са били любители (част от тях са работили по това време като коректори в печатницата на Хр. Г. Данов). Стефан Попов, който тогава е писар в окръжното гражданско съдилище, бил поканен да играе в драмата «Стоян войвода». По негова инициатива се поставила и комедията «Завистта на Барбуе». Той привлякъл за участие в представлението своя брат Мирчо Попов, известен революционер и опълченец, и жена му Пенка Мирчо Попова.

Стр. 101. [С ВЧЕРАШНИЯ ДЕН ИЗПРАТИХМЕ ВЪВ ВЕЧНОСТТА 1881 ГОДИНА] — бр. 254 от 2 януари 1882, стр. 2, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Някои пасажи от тази статия напомнят за перото на Константин Величков, но ние я отнасяме към раздела на сигурните Вазови статии, тъй като е тясно свързана по съдържанието си с уводната статия от следващия брой, означена като нейно продължение, която приемаме за Вазова.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 101, р. 32: «което» вм. «като».

Стр. 102. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 6 ЯНУАРИЙ 1882. [ТРЯБУВА ЛИ ДА СЕ ОБЕЗСЪРЧИМЕ] — бр. 255 от 6 януари 1882, уводна, без подпис, със забележката: «Продължение от миналий брой». Посочена като Вазова от М. Цанева, цит. студия, стр. 96, а също и в книгата ѝ «Иван Вазов в Пловдив», С., 1966, стр. 86, 129. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 103, р. 10: «дръннал» вм. «дръпнал».

Стр. 104. [ОБЯВЛЕНИЕ]. [ОБЩОТО ГОДИШНО СЪБРАНИЕ] — бр. 256 от 13 януари 1882, стр. 2, кол. 2. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 104. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 16 ЯНУАРИЙ 1882. [СПОРЕД ИЗВЕСТИЯТА] — бр. 257 от 16 януари 1882, уводна, без подпис. Вазовото авторство на статията е посочено от П. Христофоров.

Стр. 106. *Райна Княгиня, Прекрасна мохамеданка, Крум*

Покръщение на Преславский двор, Княз Потемкин: за «Райна княгиня» вж. тук. стр. 590; *Прекрасната мохамеданка* — трагедия в пет действия, прев. от Ив. Д. Добрев (виж тук, стр. 614). *Крум Страшний* — виж. тук, стр. 590; *Покръщение на Преславский двор* — драма в четири действия от Добри Войников (Букурещ, 1868, 104 с.); *Княз Потемкин* — Смъртта на княза Потемкина, която се случила на 1812, когато французите нападнаха на Русия. Трагедия в 3 действия. Превел А. П. Шопов, Цариград, 1872, 34 стр.

Стр. 106. *Велисария* — Велисарий. Драма в две действия. На немецкий язик сочинена от Х. К. Траудцена, а от греческиат превод на българский язик преведена от Анаст. Стояновича Кипиловскаго. Лайпциг, 1844, 48 стр. (През същата година е издаден в Цариград още един превод на драмата, направен от Захари Симеонов. През 1873 г. излиза друг превод, дело на Т. Н. Шишков.)

Стр. 106. *Многострадална Геновева* — Многострадална Геновева. Жалостно позорище в пет действия [от Л. Тик]. Преведено от сръбский на българский язик от Павла Тодорова. Белград, 1856, 71 с. (второ издание — Букурещ, 1865).

Стр. 106. *Трескучи* (рус.) — гръмлив, високопарен.

Стр. 106. *Сойтараджийски* (тур.) — шутовски.

Стр. 106. *. . . à la Stantcheff* — за Тодор Хаджи Станчев вж. тук, стр. 565.

Стр. 106. *Драндавели* — нарицателно от Драндавела. Позорищна игра в едно действие. (Събитие из народния ни домашен живот в най-ново време) от Т. Х. Станчев, Русе, 1873, 16 с.

Стр. 108. ЛИТЕРАТУРА. [БЪЛГАРСКА ИЛЮСТРАЦИЯ] — бр. 257 от 16 януари 1882, стр. 3, кол. 4, и стр. 4, кол. 1, без подпис. Рецензията и съобщението от тази рубрика са посочени като Вазови от П. Христофоров.

Стр. 108. *Българска илюстрация* — виж тук, стр. 590.

Стр. 110. ЛИТЕРАТУРА. [ШЕКСПИР В РАЗКАЗ ЗА ДЕЦА] — бр. 258 от 20 януари 1882, стр. 4, кол. 1, без подпис. Рецензията е посочена като Вазова от Е. Стефанов, който я включва в събраните му съчинения.

Стр. 110. *Тончо Маринов* — учител и общественик; преди Освобождението учителствува в Стара Загора и Велес (1876—1878); след Освобождението — в София, където участвува в редактирането на младежкото списание «Здравец», издавано от 1881 до 1884 г.

Стр. 111. [ОБЯВЛЕНИЕ]. [ПОНЕЖЕ ГОДИШНОТО СЪБРАНИЕ] — бр. 260 от 27 януари 1882, стр. 2, кол. 3. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 111. ЛИТЕРАТУРА. [СПОМЕНИ ОТ ЦАРИГРАДСКИТЕ ТЪМНИЦИ, ОТ СВ. Н. МИЛАРОВА] — бр. 261 от 30 януари 1882, стр. 3, кол. 4, без подпис. Първата рецензия е посочена като Вазова от Е. Стефанов, който я включва в събраните му съчинения. Втората (която всъщност е само едно предварително съобщение) се помества за пръв път в събраните съчинения на Вазов в настоящото издание.

Печата се със следната поправка според съобщението в «Народний глас», бр. 263 от 6 февруари 1882, стр. 3, кол. 4:

Стр. 112, р. 7: «г. Сп. Вацова» вм. «г. Вазова».

Предварително съобщение за книгата на Св. Миларов «Спомени от цариградските тъмници» е поместено в бр. 233 от 16 октомври 1881 г. (вж. тук, стр. 262). Друга рецензия за нея излиза по-късно в сп. «Наука», г. I, 1881—1882, кн. 11—12, стр. 981—982 (вж. тук, стр. 410—411). Книжката на списанието излиза в началото на май (вж. съобщение в «Нар. глас», бр. 282 от 5 май 1882, стр. 2).

Стр. 111. *Св. Н. Миларов* — вж. т. 9, стр. 457.

Стр. 112. . . .*това френско изречение «Чашата ми е малка, но пия от своята чаша»* — изразът е от известното стихотворение на Алфред де Мюсе «Чашата и устните» («La coupe et les lèvres»), където поетът заявява: «Мразя като смъртта плагиатството, чашата ми е малка, но пия от своята чаша.» В оригинала съответните стихове гласят:

Je hais comme la mort l'état de plagiaire.
Mon verre n'est pas grand, mais, je bois dans mon verre.

Стр. 112. *Силвио Пелико* (1789—1854) — италиански писател и обществен деец, автор на 12 трагедии. Като участник в заговора на карбонарите за обединение на Италия през 1820 г. бил осъден на смърт. Впоследствие смъртната му присъда била заменена с 15 години затвор.След като през 1830 г. бил освободен от затвора, Силвио Пелико написал мемоарното произведение «Тъмниците ми», което имало голям успех и било преведено на всички европейски езици.

Стр. 114. ЛИТЕРАТУРА. [УЧИМ СЕ, ЧЕ Г. НАЙДЕН ГЕРОВ ИМАЛ НАМЕРЕНИЕ] — бр. 262 от 3 февруари 1882, стр. 4, кол. 1, без подпис. Съобщението се посочва като Вазово

и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 114. [МИНАЛАТА НЕДЕЛЯ НАУЧНО-КНИЖОВНОТО ДРУЖЕСТВО] — бр. 263 от 6 февруари 1882, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от Е. Стефанов, който я и помества в събраните му съчинения.

Стр. 116. ЛИТЕРАТУРА. [9-ТА КНИЖКА ОТ СПИСАНИЕТО «НАУКА» ИЗЛЕЗЕ] — бр. 263 от 6 февруари 1882, стр. 3, кол. 4, без подпис. Посочва се като Вазова и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 117. ЛИТЕРАТУРА. [СТАТИСТИЧЕСКИЙ КАЛЕНДАР НА СТАРОЗАГОРСКИЙ ДЕПАРТАМЕНТ ЗА 1882 ГОДИНА] — бр. 265 от 13 февруари 1882, стр. 3, кол. 1, без подпис. Рецензията е посочена като Вазова от Е. Стефанов, който я помества в събраните му съчинения. Подобна рецензия за същия календар, която приемаме за Вазова (вж. тук, стр. 413), излиза няколко месеца по-късно и в сп. «Наука», г. I, кн. 11—12, стр. 984 (според съобщението в бр. 282 на «Нар. глас» тази книжка е отпечатана в началото на май 1882 г.).

Стр. 118. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 20 ФЕВРУАРИЙ 1882. [ВЧЕРА БЕШЕ 19 ФЕВРУАРИЙ!] — бр. 267 от 20 февруари 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Печата се със следните поправки по смисъл:

Стр. 119, р. 15: «Ний виждахме» вм. «Ний виждаме».

Стр. 119, р. 36: «пред нас паметта на Царя Освободителя» вм. «пред нас на Царя Освободителя».

Стр. 120. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 24 ФЕВРУАРИЙ 1882. [МНОГО ПЪТИ ПЕЧАТЪТ В ОБЛАСТТА НИ] — бр. 268 от 24 февруари 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от М. Цанева, Иван Вазов и културният живот в Източна Румелия. — Литературна мисъл, 1957, кн. 6, стр. 66; цит. студия, стр. 97—98. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

По съдържание се свързва със статиите в бр. 290 и 291, първата от които приемаме като вероятно Вазова (вж. тук, стр. 277—278).

Стр. 122. ДНЕВНИК. [МИНАЛАТА СЪБОТА ВЕЧЕР] — бр. 268 от 24 февруари 1882, стр. 1, кол. 2, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и поместено в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 123. ЛИТЕРАТУРА. [ИЗВЕСТНИЙ ИСТОРИОГРАФ] — бр. 269 от 27 февруари 1882, стр. 4, кол. 2, без подпис.

Авторството на Вазов на материалите от тази рубрика косвено се разкрива от писмото му до К. Иречек от 26 февруари 1882 г., където между другото се казва: «Приех любезното Ви писмо от 18 того, с което ми правите чест да ми искате някои сведения, нужни Вам за новий Ви труд по статистиката на Пловдив и на Тракия въобще.» И по-нататък: «С удоволствие се научих от г. Величкова, че първата книжка от «Периодическото списание» в София се намирала под печат вече.» Съобщенията се поместват за пръв път в събраните съчинения на Вазов в настоящото издание.

Стр. 123. . . *.д-р Константин Иречек работи понастоящем върху една нова книга по статистиката и историята на Тракия и се е отнесъл с писма до някои лица в градът ни* — едно от лицата, до които се е отнесъл К. Иречек, е Вазов: «Не ми се сърдете — обръща се той в края на писмото си от 18 февруари 1881 г., че Ви досаждам с такива неща. В последно време като имам при ръце своите исторически бележки из разни съчинения и източници, в свободни часове се зарових в славното минало на Пловдив и Тракия и заради това поисках да зная и тия неща, а в Пловдив най-напред помислих за Вас като за литератор «par excellence» (Из архива на Константин Иречек. С., 1953, стр. 239). Вазов отговаря на Иречек на 26 февруари 1882 г. «Аз не се съмнявам — пише му той, — че това Ви ново съчинение няма да хвърли голяма светлина въз тая част от отечеството ни и ще бъде, как то и българската Ви история едно скъпоценно приобретение на нашата книжнина (вж. И. Вазов, Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 43). Въпросният труд на Иречек върху Източна Румелия е публикуван наскоро след това и Вазов го рецензира (вж. тук, стр. 134—135).

Стр. 123. . . *.една книжка от стихотворения от г. Дукова* — става дума за книгата му под наслов «Стихотворения», издадена в Пловдив през 1882 г. Същият автор издава една година по-късно книгата си «Задушевник», за която Вазов е напечатал рецензия (вж. тук, стр. 161—162).

Стр. 123. [ПРЕДИ ПЕТНАДЕСЕТ ГОДИНИ ЖУРНАЛИСТИКАТА У НАС] — бр. 275 от 20 март 1882, стр. 1, кол. 2—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от М. Цанева, Иван Вазов в Пловдив, С., 1966, стр. 127. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 124. р. 25: «и да чакаме» вм. «и да не чакаме».

Стр. 125. [ПОЛОЖЕНИЕТО НА РАБОТИТЕ В БЪЛГА-

РИЯ] — бр 278, от 3 април 1882, стр. 1, кол. 3—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 125, р. 28: «отива» вм. «отиват».

Стр. 126. *Либералната партия в Княжеството извади новата си програма* — на 28 януари 1882 г. Драган Цанков, П. Р. Славейков, д-р Моллов, М. Балабанов, Мих. Сарафов и др. видни дейци на либералната партия съставят, подписват и публикуват новата ѝ програма, състояща се от 14 точки; в т. 3 на тази програма се говори за «необходимото преглеждане на конституцията от едно Велико народно събрание».

Стр. 127. [НЕЩО ПРЕДИ ШЕСТ ГОДИНИ] — бр. 284 от 24 април 1882, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 128. [ЧИНОВНИЧЕСТВОТО У НАС ОТ ДЕН НА ДЕН] — бр. 285 от 28 април 1882, стр. 1, кол. 3—4, втора статия, без подпис. Статията е посочена като Вазова от Е. Стефанов, който я помества в събраните му съчинения.

Стр. 130. ПЛОВДИВ, СЪБОТА 8 МАЙ 1882 [ПРАЗНУВАНИЕТО ДЕНЯТ НА ВЕЛИКИТЕ СЛАВЯНСКИ ПРОСВЕТИТЕЛИ] — бр. 288 от 8 май 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 131. *Святополк* — моравски княз от 870 до 894 г.; застъпник на страната на немското духовенство, преследвал славянския просветител Методий и неговите ученици.

Стр. 132. ЛИТЕРАТУРА. [ПЪРВАТА КНИЖКА ОТ ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ] — бр. 293 от 24 май 1882, стр. 2, кол. 1—2, подлистник, без подпис. Рецензията е посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Като аргумент за Вазовото авторство може да се посочи обстоятелството, че Вазов е проявявал жив интерес към възобновяването на «Периодическото списание». Показателно в това отношение е писмото му до К. Иречек от 26 февруари 1882 г. «С удоволствие се научих от г. Величкова — споделя Вазов, — че първата книжка от Периодическото списание в София се намирала под печат вече. Появлението на това ново списание ще причини истинна радост на всичките патриоти и аз му желая най-добрият успех» (И. В а з о в, Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 43).

Стр. 133. *г. Козлова* — Никола Козлев (вж. т. 9, стр. 529).

Стр. 134. [НАПОСЛЕДЪК ВИДЯХМЕ НАПЕЧАТАНО] — бр. 296 от 5 юни 1882, стр. 1, кол. 2—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от

М. Арнаудов. Като косвено указание за Вазовото авторство може да се посочи фактът, че Вазов е едно от лицата, които са съдействували на Иречек за написването на този труд (вж. тук, стр. 594—595).

Стр. 134. . . .*в един местен вестник преводът на новий труд на г-на д-ра К. Иречека* ∾ *И з И з т о ч н а Р у м е л и я* — трудът на К. Иречек «Из Източна Румелия» се печата във в. «Марица» от бр. 390 до бр. 501 между 28 май 1882 и 28 юни 1883 г.

Стр. 135. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 12 ЮНИЙ 1882. [УМЪТ НИ НЕВОЛНО СЕ ПОВРЪЩА] — бр. 298 от 12 юни 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

По съдържанието си тази статия се свързва с Вазовото стихотворение «При гробът» (вж. т. 2, стр. 22 от настоящото издание).

Стр. 136. *Сладко е да умреш за отечеството, е казал Гораций* — «Сладко и хубаво е да се умре за отечеството» — стихове от Хораций, предназначени за младите римляни (Оди, III, 2, 13).

Стр. 137. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 3 ЮЛИЙ 1882. [РУСИЯ ЗАГУБИ СВОЯТ ВЕЛИК ГЕНЕРАЛ!] — бр. 303—304 от 3 юли 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 138. *Победителят на Гьок тепе* — вж. т. 12, стр. 479.

Стр. 139. ЛИТЕРАТУРА. [ТИЯ ДНИ ИЗЛЕЗЕ] — бр. 315 от 11 август 1882, стр. 3, кол. 3—4, без подпис. Материалите са посочени като Вазови и поместени в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Печата се със следната поправка по смисъл.

Стр. 139, р. 18: «съставена» вм. «е съставена»

Стр. 139. . . .*в Русчук се превожда романът на Сервантеса* — вж.: Мигуел Сервантес. Остроумний Хидалго Дон Кихот от Манш. Испански роман. Превел и издава Хр. Н. Самсаров. Част първа. Русчук, Скоропечатница на в. «Славянин», 1882. 284 (304) с. Част втора. Превел от френски и издава Хр. Н. Самсаров, 1882. 287 с.

Стр. 139. *В подлистникът на в. С ъ в е т н и к* ∾ *се обнародва Хофмановата известна приказка* — преводът на приказката е поместен във в. «Съветник», бр. 53, 54 и 55 от 29 юли, 5 и 12 август 1882 г.

Стр. 140. *Г. Н. Попов* ∾ *нов учебник за С л о г а* — вж. Никола П. Попов. Ръководството за изучаванието на слога (кратка словесност). Учебник за средни училища от Н. М. Попов, учител във Варненската държавна реална гимназия, Варна, печ. Р. И Блъсков, 1882. V. 55 стр. (2 доп. изд. 1882, 68 стр.).

Стр. 140. . . *част от И л и а д а т а на Омир, преведена от г. Филипа Велиев* — става дума за второто издание на превода на Ф. Велиев, което излиза в Пловдив през 1882 г. (първото издание е излязло през 1875 г. във Виена).

Стр. 141. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 21 АВГУСТ 1882. [ВСРЕД ГОЛЕМИЙ ЗАСТОЙ, В КОЙТО СЕ НАМИРА НАШАТА КНИЖНИНА] — бр. 318 от 21 август 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 142, р. 38: «посочим» вм. «насочим».

Стр. 143. ЛИТЕРАТУРА. [В И Й, ПОВЕСТ ОТ ГОГОЛЯ] — бр. 318 от 21 август 1882, стр. 4, кол. 1, без подпис. Материалите в тази рубрика са посочени като Вазови от П. Христофоров. Първото съобщение е поместено в събраните съчинения на писателя от Е. Стефанов; останалите се печатат за пръв път в настоящото издание.

Стр. 143. *Между няколкото добре преведени повести от знаменити европейски списатели и напечатани в «Ред»* — двуседмичният обществено-политически вестник «Ред» излиза от 5 март до 17 септември 1882 г. (издадени са общо 14 броя). В неговия литературен отдел са поместени преводи на произведения от Дж. Свифт, Ч. Дикенс, Жул Верн, Алфонс Доде, Тургенев, Гогол и др.

Стр. 144. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 4 СЕПТЕМВРИ 1882. [И ДРУГ ПЪТ СМЕ ГОВОРИЛИ] — бр. 322 от 4 септември 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Печата се със следните поправки по смисъл:

Стр. 145, р. 3: «се вярва» вм. «се възва».

Стр. 145, р. 11: «поразии» вм. «поразни».

Стр. 146. ЛИТЕРАТУРА. [НАРОДНА СТАРА (?) ПЕСНОПОЙКА] — бр. 327 от 22 септември 1882, стр. 4, кол. 3, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

По същия въпрос вж. предговора към третото издание на «Пряпорец и гусла» от 1895 г., поместен в бележките към т. 1, стр. 352.

Стр. 146. [НАШЕТО СТОЛИЧНО ОБЩЕСТВО СЕ ОМЪРЛУШИ] — бр. 352 от 18 декември 1882, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от М. Цанева, цит. студия, стр. 97. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 148. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 1 ЯНУАРИЙ 1883. [В ОБЩОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА РАБОТИТЕ НИ] — бр. 355—356 от 1 януари 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от М. Цанева, Иван Вазов в Пловдив, С., 1966, стр. 129. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя.

Печата се със следните поправки по смисъл:

Стр. 148, р. 4: «не се различават» вм. «не различават».

Стр. 150, р. 13: «позволява» вм. «позволяват».

Стр. 151. [ПОДИР НЯКОЛКО ДЕНА СТОЛИЦАТА НА ЮЖНА БЪЛГАРИЯ] — бр. 355—356 от 1 януари 1883, стр. 1, кол. 3—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 152. ЛИТЕРАТУРА. [ИМАЛИ СМЕ СЛУЧАЙ НЕВЕДНЪЖ ДА ПОХВАЛИМ БЪЛГАРСКИТЕ СТУДЕНТИ И УЧЕНИЦИ В ПРАГА] — бр. 360 от 15 януари 1883, стр. 3, кол. 4, без подпис. Посочена като Вазова от М. Арнаудов, който я помества в събраните му съчинения.

Стр. 152. *Тии са приготвили една книга* — вж.: Ютро. Издадено в полза на «Българска майчица» от Анания И. Явашов, Койчо Божков, Алекс. Теодоров, Г. Гагов, Лукан Б. Хашнов, студенти в Прага. Прага, печатница на д-р Ед. Грегора, 1883, 6, 158 с.

Стр. 153. БЪЛГАРСКИЙ НАРОДЕН ТЕАТЪР — бр. 368 от 12 февруари 1883, стр. 1, кол. 3—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 153. . . *трупата Фасуляджиян* — пътуващата трупа на арменеца Фасуляджиян гастролирала няколко пъти в Пловдив. Тя обикновено представлявала комедии — на гръцки, турски или френски език. Представленията се давали на сцената на театър «Люксембург», който още се наричал «Международний».

Стр. 154. *Г. Груев, какво правите?* — видният педагог и книжовник Йоаким Груев (1828—1912) по това време е изпълнявал длъжността директор (министър) на просвещението на Източна Румелия.

Стр. 155. ПЛОВДИВ, 16 МАРТ 1883. [ПОСЛЕДНИТЕ ИЗВЕСТИЯ ОТ КАРЛОВО] — бр. 377 от 16 март 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от Е. Стефанова, който я включва в събраните съчинения на писателя.

Стр. 157. ПЛОВДИВ, 23 МАРТ 1883. [ДВАЙСЕТ И ПЕТ ЖЕНИ, ВСИЧКИ ОТ СОПОТ] — бр. 379 от 23 март 1883, увод-

на, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 160. ДНЕВНИК. [Ю Ж Н А Б Ъ Л Г А Р И Я, КАТО СПОМЕНУВА] — бр. 384 от 9 април 1883, стр. 2, кол. 1, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и е поместено в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 160, р. 8: «като» вм. «както».

Стр. 160. *«Южна България», като споменува в последний си брой за излизанието на 8 и 9 книжки от Н а у к а* — в бр. 14 от 7 април 1883 г. в. «Южна България» помества следното съобщение: «Излязла е 8-ма и 9-та книжка «Наука» наедно подвързани. Ний с удивление видяхме на коричките на края да личат заглавията на съчиненията и имената на съчинителите, освен прекрасното съчинение на г. Каравелова по К о н с т и т у ц и я т а и хубавите стихове на г. П. Р. Славейкова под заглавия «В и д е н и я» и «П р е д а т е л», когато даже и преводи на чужди стихове личат с едри букви. Това съвпадение е май странно. Ненапразно, вижда се, говори светът, че списанието «Наука» е монопол само на няколко известни лица. Подобни съвпадения не стават току-тъй случайно. Свестете се за бога!»

Стр. 161. ЛИТЕРАТУРА. [ЦЕКО ИЛИ ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРСКИЙ НАРОД] — бр. 390 от 30 април 1883, стр. 3, кол. 3—4, без подпис. Отзивите са посочени като Вазови и са включени в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Като косвено указание за Вазовото авторство на материалите от тази рубрика може да се изтъкне фактът, че аналогични рецензии са поместени и в сп. «Наука», г. II, кн. 10, стр. 951; кн. 11—12, стр. 1124 (вж. тук. стр. 436; 447).

Печата се със следната поправка:

Стр. 161, р. 8—9: «издава Хр. Г. Данов» вм. «издава».

Стр. 161. *Цеко или освобождението на българский народ ∾ от г. Голчова* — Георги Лазаров Голчев (1848—1894), учител и книжовник, родом от Калофер, завършил католишка духовна семинария (1860—1868) и учителствувал в българската униатска гимназия в Одрин. Преди Освобождението сътрудничил във вестниците «Ден», «Източно време» и «Шутош», а след Освобождението редактирал вестниците «Рашето» и «Смешлю». Издал е книгите: «Злочеста Милка или самоволна жертва за любов» (1875); второ издание (1888); «Буквар за малки деца» (1875); «Цеко или освобождението на българский народ» (1883); «Граматика за българский език за I, II и III клас (1887); «Юнаците на съединена България» (1888); «Хвалебни песни за пресвета Богородица» (1893).

Стр. 161. *Всеобщ писмовник, съставил Ив. М. Лилов* — Иван Мачев Лилов (1848—1931) е съгражданин и приятел на Вазов. Учил е в Букурещ, където по-късно се занимавал с търговия. След Освобождението бил държавен служител в Източна Румелия. Освен тази книга е издал още: Молиер. Георги Дантен или излъган мъж. Игра в 3 действия. Превел Ив. М. Лилов (Букурещ, 1872); Френска читанка (Пловдив, 1891); Френско-български речник (София, 1897).

Стр. 161. *Задушевник, стихове от Ев. Дуков* — вж. Ев. Дуков, Задушевник, Стихове, Пловдив, Областна печатница, 1883, 39 с. Преди това същият автор е издал книгата «Стихотворения», своевременно отбелязана от Вазов на страниците на «Народний глас» (вж. тук, стр. 123).

Стр. 162. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 7 МАЙ 1883. [ОТ СКРЪБНИ ПО-СКРЪБНИ ИЗВЕСТИЯ] — бр. 392 от 7 май 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. При определяне на Вазовото авторство не е без значение фактът, че неговият съредактор и съмишленик К. Величков току-що е заминал за Москва като член на депутацията, която е трябвало да представлява Източна Румелия на церемонията във връзка с коронясването на руския император (вж. съобщение в «Нар. глас», бр. 391 от 4 май 1883 г.).

Стр. 163. *Харпагон е либерал* — герой от комедията на Молиер «Скъперникът»; името му се употребява като синоним на алчност и безскрупулност.

Стр. 163. *Шейлок е демократ* — герой от комедията на Шекспир «Венецианският търговец»; името му се употребява като синоним на жестокост и безсърдечност.

Стр. 163. [ТЕЛЕГРАМА]. ПЛОВДИВ, 11 МАЙ. ТЪРНОВО, РАДОСЛАВОВУ — бр. 394 от 14 май 1883, стр. 2, кол. 2. Включена в събраните съчинения на писателя от Е. Стефанов.

Същата телеграма била поместена и във в. «Съединение», г. I, бр. 21 от 19 май 1883 г., заедно с телеграмата на учителското тяло в Търново. Тук се съобщава, че подписаната от Вазов телеграма била върната на подателя ѝ, тъй като нейното съдържание било «противно на областните интереси».

Стр. 163. ТЕАТЪР. [ПРЕЗ ИДУЩАТА ЗИМА ПЛОВДИВСКАТА ПУБЛИКА] — бр. 416 от 3 август 1883, стр. 4, кол. 1,

без подпис. Вазовото авторство посочва Е. Стефанов, който включва съобщението в събраните съчинения на писателя.

Стр. 164. *Лия Сапунова* — концертна певица, италианка по народност, съпруга на артиста К. Сапунов.

Стр. 164. *Сапунов* — вж. т. 10, стр. 578; вследствие на конфликта с управителя на първата българска театрална трупа Ст. Попов през 1883 г. Сапунов организирал нова българска трупа, която започнала своята дейност с драмата «Иванко» на сцената на театър «Люксембург».

Стр. 164. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 10 АВГУСТ 1883 г. [В СТОЛИЦАТА НА БЪЛГАРИЯ] — бр. 418, 10 август 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 164. . . *.водителят на либералната партия Драгана Цанкова* — вж. тук, стр. 585.

Стр. 165. [В НАШЕТО ОТЕЧЕСТВО СЪЩЕСТВУВАТ ДОВОЛНО МАНАСТИРИ] — бр. 420 от 17 август 1883, стр. 1, кол. 2—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от М. Цанева, цит. студия, стр. 98. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 167. ЛИТЕРАТУРА. [ЦЕКО ИЛИ ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ] — бр. 421 от 20 август 1883, стр, 3 кол. 4, без подпис. Рецензията е посочена като Вазова от П. Христофоров.

Предварително съобщение за същата книга Вазов е поместил в «Народний глас», бр. 390 от 30 април 1883 г. (вж. тук, стр. 161).

Стр. 167. *А. Голчев* — името на автора е в същност Георги Лазаров Голчев; за него и неговите книжовни трудове вж. тук, стр. 600—601.

Стр. 168. . . *.читателите на «Смешиля»* — Смешлю. Вестник хумористический, сатирический, политический и литературний. Излиза в Сливен от септември 1882 до юни 1885 г. Главен редактор Г. Л. Голчев. В политическо отношение вестникът е симпатизирал на умерените либерали начело с Драган Цанков и е проповядвал съединение на Източна Румелия с Княжество България.

Стр. 168. . . *.нелепости, които не би написало нито перото на Слав Кесякова* — Славчо Кесяков, учител и книжовник, автор на посредствени стихотворения; сътрудничил във вестниците «Марица» и «Народний глас», а по-късно участвувал в редактирането на в. «Южна България». В известното си произведение «Кандидат за хамама» Вазов сравнява калните и смрадни пловдивски улици с пасквилите на Кесяков (вж. т. 7, стр. 70, 365).

Стр. 168. ЛИТЕРАТУРА. БЪЛГАРСКИТЕ ГРАМАТИКИ — бр. 423 от 27 август 1883, стр. 3, кол. 4 и стр. 4, кол. 1, без подпис. Рецензията е посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от М. Арнаудов. Като аргумент за Вазовото авторство може да се посочи фактът, че тук е доразвита една от идеите на забележителната му статия по въпросите на езика, поместена в сп. «Наука», г. II, кн. 1, стр. 35—40 (вж. тук, стр. 414—419).

Стр. 168. *Ридикулност* (фр.) — комичност.

Стр. 169. . . *.граматика Горова и Кесякова* — Пълното и точното заглавие на книгата е: Начална българска граматика за народните училища и долните класове на гимназиите, изложена според програмите в Българско. Наредили и издали по най-нова и лесна метода Сл. Кесяков и П. Горов, учители в Пловдивската реална гимназия, Пловдив, Областна печатница, 1882, 183 с.

Стр. 169. . . *.граматика И. Славейкова* — вж.: И. Славейков, Малка практическа граматика за българския език. Приготвена и назначена за отделенията. Пловдив, Областна печатница, 1883, 85 с.

Стр. 170. ЛИТЕРАТУРА. [Г. Н. КОВАЧЕВ ЩЕ ИЗДАДЕ НАСКОРО] — бр. 431 от 24 септември 1883, стр. 3, кол. 3, без подпис. Съобщенията се посочват като Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Печатат се със следната поправка по смисъл:

Стр. 170, р. 14; «бихме» вм. «бяхме».

Стр. 170. [ПОСТОЯННИТЕ И РАЗНООБРАЗНИ ПОЛИТИЧЕСКИ ВЪЛНЕНИЯ] — бр. 434 от 5 октомври 1883, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 170—171. . . *.един местен вестник ∾ в последний си брой, по повод на съдържанието на периодическото списание «Наука», измами се, та каза две-три думи. . .* — в. «Южна България», бр. 39 от 29 септ. 1883, стр. 1, кол. 3—4, отбелязва относно съдържанието на списание «Наука»: «Самото му название «Наука» показва какво трябва да бъде това списание; обаче, с твърде малки изключения, ний не виждаме друго освен повести и романи.»

Стр. 172. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ. [В НАШАТА ЧЕСТИТА ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ] — бр. 435 от 8 октомври 1883, стр. 1, кол. 3—4, без подпис. Статията

е посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 173. *Консерватори или съединисти и либерали или казьонни* — консерваторите в Източна Румелия са се наричали още съединисти, тъй като според техните водачи само тази партия е действувала за съединението с Княжество България (противниците им обаче са ги наричали «лъжесъединисти»); либералната партия е наричана казионна, тъй като е получавала подкрепата на главния управител княз Александър Богориди (за него вж. т. 7, стр. 376—377).

Стр. 174. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ [НАПОСЛЕДЪК ПЕЧАТЪТ ОБЪРНА ВНИМАНИЕТО СИ] — бр. 436 от 12 октомври 1883, стр. 1, кол. 1—2, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 175. . . .*румелийски шейлоковци* — от името на Шейлок (вж. тук, стр. 601); в случая намек за привържениците на либералната (казионната) партия в Източна Румелия.

Стр. 175. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ. [РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ СЕ ПРЕДСТАВЛЯВАТ ОТ ДЕН НА ДЕН В ПО-ПЕЧАЛЕН ВИД] — бр. 437 от 15 октомври 1883, стр. 1, кол. 2—3, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 177. *Първото закара Франция на Седан* — намек за разгрома и капитулацията на Наполеон III при гр. Седан на 2 септември 1870 г. по време на Френско-пруската война (вж. тук, стр. 584).

Стр. 177. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ. [НИКОЯ СЕСИЯ НА РУМЕЛИЙСКОТО ОБЛАСТНО СЪБРАНИЕ] — бр. 438 от 19 октомври 1883, стр. 1, кол. 2—3, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 177. . . .*такъво странно, невероятно слово* — вж.: Слово, произнесено от генерал губернаторът на Източна Румелия, в понеделник, 10 окт. 1883 год., при откриването на петата сесия на Областното събрание — Марица, бр. 531 от 10 окт. 1883.

Стр. 179. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ. [КАКТО СЕ И ПРЕДВИЖДАШЕ, АДРЕСЪТ] — бр. 439 от 22 октомври 1883, стр. 1, кол. 2—3, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 180, р. 4: «изпащаме» вм. изпращаме».

Стр. 179. *Напразно г. Наумов крещи в камарата* — Димитър М. Наумов (1851—1884), виден общественик от Източна Румелия, депутат в Областното събрание, привърженик на т. нар. народна партия; завършил е агрономство в Хайделберг и Лайпциг. От февруари 1883 г. до смъртта си е редактирал излизащия в Стара Загора в. «Земледелец». Като депутат в Областното събрание през есента на 1883 г. е бил извънредно активен: изказвал се по много от обсъжданите въпроси (вж. в. «Марица», бр. 533 и 534 от 18 и 21 окт. 1883 г.).

Стр. 179. *Защо отчислиха г. Ст. Гешов по такъв нагъл начин* — става дума за Ив. Стефанов Гешов (1854—1932), водач на т. нар. народна партия в Източна Румелия, депутат в Областното събрание, който през есента на 1883 г. е бил уволнен по политически причини от длъжността съветник на върховното криминално съдилище (вж. съобщение във в. «Марица», бр. 530 от 7 октомври 1883 г.).

Стр. 180. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ [В ЕДИН ОТ ПОСЛЕДНИТЕ СИ БРОЕВЕ] — бр. 440—441 от 29 октомври 1883, стр. 1, кол. 3—4, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 182. *Гечендисвам се* (тур.) — прехранвам се, поминувам.

Стр. 182. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ [НА 2 НОЕМВРИЙ ОСЪДЕНОТО ВЕЧЕ] — бр. 443 от 5 ноември 1883, стр. 1, кол. 3—4, без подпис. Посочена като Вазова от Е. Стефанов, който я включва в събраните му съчинения.

На същата тема е посветена и следващата статия.

Стр. 182. *Г. Карловский депутат ∾ направи запитване от 14 точки на г. д-р Стамболски.* — За да дискредитира директора на общите сгради д-р Хр. Стамболски пред Областното събрание и пред обществеността карловският народен представител Кьойбашиев е отправил 14 запитвания към него и е предложил да му се гласува недоверие (вж. «Марица», бр. 538 от 4 ноември 1883 г.). Предложението му било отхвърлено, но въпреки това наскоро д-р Стамболски бил принуден да си подаде оставката.

Стр. 182. *«Южна България» го нарече «свежи и интелигентни сили»* — вестник «Южна България» излиза от януари 1883 до август 1885 г. Негов основател и главен редактор е Г. Бенев. В списването му са участвували активно З. Стоянов, Г. Караджов, Ив. Салабашев, Слав Кесяков и д-р Данчов. Вестникът

представлява трибуна на източнорумелийската либерална (казионна) партия.

Стр. 183. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ. [НЕНАДЕЙНОСТТА НА ОСТАВКАТА] — бр. 446 от 16 ноември 1883, стр. 1, кол. 2, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 184. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ. [БЯХМЕ СЕ ОТКАЗАЛИ ДА ПИШЕМ С НЕГОДУВАНИЕ] — бр. 453 от 10 декември 1883, стр. 1, кол. 2—4, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 186. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ. [ДЕЙСТВИТЕЛНО, ТЪЖНО ВПЕЧАТЛЕНИЕ ОСТАВИ] — бр. 454 от 5 декември 1883, стр. 1, кол. 2—3, без подпис. Посочена като Вазова от М. Цанева в кандидатската й дисертация «Иван Вазов в Пловдив», стр. 123. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 188. МИСЛИ ВЪРХУ РАБОТИТЕ В ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ. [ПОЛИТИЧЕСКИТЕ БОРБИ, КОИТО ОТ ДВЕ ГОДИНИ] — бр. 445 от 17 декември 1883, стр. , кол. 3—4, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 188, р. 33: «смрадните» вм. «смрадлите».

Стр. 188. . . *смрадните колони на органът й* — става дума за в. «Южна България» (вж. тук, стр. 605).

Стр. 189. . . *Дифамация* (фр.) — опозоряване, клеветене, очерняне на доброто име.

Стр. 189. . . *теглилките, Хайребетиян, банката, фалшивите книжни рубли* — вж. предходната статия, стр. 187.

Стр. 190. БЪЛГАРСКИЙ ТЕАТЪР. [НАЙ-НАПРЕД В СТЪЛПОВЕТЕ НА НАШИЙ ЛИСТ] — бр. 456 от 21 декември 1883, стр. 1, кол. 3—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 191. *Илю войводи, Санстефански договори и Стоян войводи:* «Илю войвода» — вж. тук, стр. 576; «Подписванието на Св. Стефанския договор» — драма от Тодор Хаджистанчев (за него вж. тук, стр. 576); «Стоян войвода» — популярна историческа драма, играна главно преди Освобождението (приписвана най-често на Д. Войников).

Стр. 192. [ВИНАГИ ПРИ НАВЕЧЕРИЕТО НА ЕДНА НОВОПОСТЪПАЮЩА ГОДИНА] — бр. 457 от 24 декември 1883, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 194. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 31 декемврий 1883. [СБЪДНАХА СЕ НАДЕЖДИТЕ] — бр. 458—459 от 31 декември 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Още на времето враждебната на поета преса възприема тази статия като Вазова. Във в. «Търновска конституция» (г. I, бр. 2 от 7 януари 1884, стр. 3, кол. 3—4), между другото четем: «Н. глас» в последните си (458—459) броеве е написал един панегирик на Цанкова. Целта на тоя фамозен панегирик е да се изпсува онази патриотическа наша интелигенция, която напоследне е вдигнала доверието си от Цанкова. Целият този панегирик е пълен с онази «поетическа жал», която всякога е била свойствена на нейния автор — прочутия Манчов поет — г-на Вазова».

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 196, р. 17: «на великий» вм. «великий».

Стр. 197. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [ЖИВОТЪТ НА ВЕЛИКИТЕ МЪЖЕ] — бр. 460 от 7 януари 1884, стр. 2, подлистник, кол. 4, без подпис. Рецензията се посочва като Вазова и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 197. ЛИТЕРАТУРАТА НИ ПРЕЗ МИНАЛАТА ГОДИНА — бр. 461 от 14 януари 1884, стр. 1, кол. 4, без подпис. Посочена като Вазова от М. Арнаудов, който пръв я помества в събраните съчинения на писателя.

Стр. 198. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [ПРИЕХМЕ ТИЯ ДНИ] — бр. 461 от 14 януари 1884, стр. 2, подлистник, кол. 2—3, без подпис. Материалите се посочват като Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото изваниe.

Стр. 199. . . *ще издава занапред ∾ литературно-научно списание «Знание»* — старозагорското списание «Знание» излиза два пъти месечно от 15 април 1884 до 31 юли 1885 г. Негов основател и редактор е бил Александър Козаров.

Стр. 199. . . *комисия, състояща от г. г. Наботкова, Бобчева, Лукаша, Богданова, Абаджиева и Вазова* — за дейността на тази комисия вж. следващата статия, стр. 200—201.

Стр. 199. *Сестрата на покойния наш знаменит деятел Раковски ∾ Изтупленний дервиш или източний въпрос* — Диалогът на Г. С. Раковски «Изтупленний дервиш или възточний вопрос», написан през 1858 г. в Одеса, е останал непубликуван приживе на автора. Издаден е от сестра му Неша Стойкова през 1884 г.

Стр. 200. БЪЛГАРСКИЙ ТЕАТЪР — бр. 462 от 21 януари 1884, стр. 1, кол. 4, и стр. 2, кол. 1, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 201. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [ПЪТУВАНИЕ ПЕТ НЕДЕЛИ В БАЛОН] — бр. 462 от 21 януари, стр. 3, подлистник, кол. 2, без подпис. Рецензията е посочена като Вазова от М. Цанева, цит. студия, стр. 98, и в книгата ѝ «Иван Вазов в Пловдив», С., 1966, стр. 138. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 201. [МИТИНГИТЕ, КОИТО В ЕВРОПЕЙСКИТЕ ДЪРЖАВИ ИМАТ ТАКЪВО ГОЛЯМО ЗНАЧЕНИЕ] — бр. 463 от 28 януари 1884, стр. 1, кол. 3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. По повод на тази статия в. «Търновска конституция» се нахвърля върху Вазов с обвинение в продажност (вж. тук, стр. 609).

Стр. 202. *Влашко село* — днес село Мартиново в Михайловградски окръг, недалеко от гр. Чипровци.

Стр. 202. *Гаганица* — село в Михайловградски окръг.

Стр. 202. *Чипровица* — Чипровци (Чипоровци), днес град в Михайловградски окръг.

Стр. 203. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК (Г. И. БЛЪСКОВ, КОЙТО Е ПОЗНАТ] — бр. 463 от 28 януари 1884, стр. 3, подлистник, кол. 2, без подпис. Съобщенията се посочват като Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 204. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 11 ФЕВРУАРИ 1884. [И ДРУГ ПЪТ БЯХМЕ КАЗАЛИ, ЧЕ КЛЕВЕТИТЕ И ПСУВНИТЕ].— бр. 465 от 11 февруари 1884, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 204. . . .*нищожното дрипелче «Свирка»* — Свирка. Лист за подсвиркване и подгавряне. Редактор-издател Д. Петков. Излиза в София от 15 октомври 1883 до 4 март 1885 г. Сатирично-хумористичен вестник, изразител на крайно радикални и либерални идеи. Списва се със сътрудничеството на З. Стоянов, П. Р. Славейков, Тр. Китанчев и др.

Стр. 204. *«Търновската конституция»* — официален орган на Народната либерална партия. Излиза от януари 1884 до юли 1888 г. Обявява се в защита на Търновската конституция, против политиката на Драган Цанков.

Стр. 204. *Така в 10-ий си брой Т. К. излива цял порой хули и клевети въз едного от редакторите на листът ни.* — Ето какво пише «Т. конституция» от 4 февруари 1884 г., бр. 10, стр. 3, кол. 3, в рубриката «Из вестниците»: «Пловдивският в. «Н. глас» под редактирането на Манчевия поет рискува да стане второ издание на някогашния «Дунав». Нам е жал, че сме принудени да докажем това днес; но ние не ще се откажем от тази си неприятна участ. Ний държим в ръцете си 463 брой на тоя вестник и четем в него втората уводна статия. Какво бихте помислили, читатели, че ще срещнете в тоя лист, който смее да си дава епитета н а р о д е н! Предполагате ли, че в него ще намерите тържествени уверения, какво в България има «п о л у д и в и с е л ц а»? Допускате ли, че в него ще прочетете, какво митингите в нашето Княжество биле д е т и н с к и и г р а ч к и? Е, както щете, но подобна характеристика за политическата зрялост на българския народ не би се осмелил и гръцкия «Филипополис» да направи. Ний помним как в почетъка на своето издавание тоя вестник бомбардираше всеки, който би си позволил да каже: не че има п о л у д и в и б ъ л г а р е, но че има неграмотни българе. Туй не беше много отдавна. Та и самия редактор на тоя източно-румелийски «Българин» почти всяка година издава по една сбирка стихотворения, за да възпява достойнствата на своя народ. Колкото се относи до нас, то ний още по-отдавна сме отритнале в областта на презрението такива скелети, които за една субсидия от няколко хиляди фр. могат да държат последователността на русчушкия Фарлей — Хр. Бъчеваров и да подражават безочливостта на цариградския ерменец Оскар Искендер.

Ако ний можехме да слизаме толкоз низко от онази публицистическа трибуна, на която с достойнство сме се одържале, ний бихме се обърнале към «Н. гл.» със собствените негови думи: «З а п л ю в а м е тя!» Но ний не желаем да плюем. Ний, «Т. К.», предоставяме това право на онази невинна публика, която има нещастието да чете тоя весник. . . Ний се задоволяваме тоя път да изразим нашето дълбоко съжаление към хора толкоз низко опаднали, щото да могат да наричат п у б л и ч н о своя народ полудив, и хора, които смеят да квалифицират като детински играчки такива митинги, каквито са станалите у нас в последне време, в които има люде полумъртво ранени, къщи съборени и жандарми бити. . . Но в едно не далеко бъдеще ний ще бъдем може би поставени във възможността да покажем «документално» сумите, за които си е продал съвестта и перото оня български поет, който всеки ден пише стихотворения и проглушава хората със своите идеали. Вашият идеал, г-не поете, е онзи презрян метал, за който вий сте пожелали да си купите титула «литературен кондотьер». . . Вашият идеал е вашата продажност, своеобразний поете, и ний не ще закъснеем да представим на тази публика, пред която вий песни пеете през всяко годишно време, п р е п и с от «п а т е н т а» на туй ваше занятие. . .»

Стр. 206. . . *знаменитата фраза на Фигаро: «К л е в е т е т е, к л е в е т е т е, о т к л е в е т а т а в с е щ е о с т а н е н е щ о»* — вж. т. 10, стр. 606.

Стр. 206. *Катоновци горди* — от името на Катон Стари (вж. т. 14, стр. 475).

Стр. 206. *Феникс* — вж. т. 7, стр. 409.

Стр. 206. . . *един от сегашните редактори на Т. К. четеше в 6-ий клас на Пловдивската гимназия гнусни пасквили* — Вазов има пред вид П. Р. Славейков (вж. тук, стр. 211).

Стр. 207. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. ТЕАТЪР. [ПРЕДСТАВЛЕНИЕТО НА ДРАМАТА «КАМЕНОДЕЛЕЦЪТ»] — бр. 466 от 18 февруари 1884, подлистник, стр. 2, кол. 1—4, и стр. 3, кол. 1—2, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения най-напред от М. Арнаудов. Последните две съобщения от рубриката се посочват като Вазови и се включват в съчиненията му за пръв път в настоящото издание.

Стр. 209. *Г. Сапунов* — за К. П. Сапунов и останалите артисти от трупата вж. Вазовия спомен «Нашата Мелпомена в люлката си» и бележките към него (т. 10, стр. 271—275; 578).

Стр. 209. *Утрирам* (фр.) — преувеличавам, прекалявам.

Стр. 210. *Savoir-faire* (фр.) — умение, ловкост.

Стр. 210. . . *под новата дирекция на г. Д. Попова* — наскоро след назначението на К. Величков за директор (министър) на народното просвещение при трупата се създава театрален комитет под председателството на Д. К. Попов; в състава на този комитет е влизал и Вазов. За Д. К. Попов вж. т. 10, стр. 220—223, 562—563.

Стр. 210. . . . *г. Миларов ∾ е чел една нова своя комедия: «Магесникът»* — за Св. Миларов вж. т. 9, стр. 457; има сведения, че Св. Миларов е дал тази своя комедия на театралната трупа в София (вж. Ю. И в а н о в, Българский периодически печат от Възраждането му до днес, С., 1893, стр. 261).

Стр. 211. . . . *П. Иванов* (1847—1927), писател и общественик, участник в националноосвободителното движение. Преди Освобождението сътрудничи на повечето вестници и списания и издава книгата си «Стихотворения» (1875), След Освобождението е административен служител и издава няколко книги, първата от които е драмата «Апостоли на свободата» (1884), а последната — стихосбирката «Въздишки и сълзи» (1925).

Стр. 211. ОТВОРЕНО ПИСМО. ДО ГОСПОДИНА П. Р. СЛАВЕЙКОВА, РЕДАКТОР НА «Т. КОНСТИТУЦИЯ» — бр. 469 от 10 март 1884, стр. 3, кол. 1—2.

Стр. 211. *Крайно цинический ви отговор на моето справедливо предложение* — по повод на нападките на в. «Търновска конституция» (вж. тук, стр. 204—207) Вазов е изпратил писмо «До г-да редакторите на в. «Търновска конституция» П. Каравелов и П. Р. Славейков», което е обнародвано във в. «Търновска конституция», бр. 19 от 17 март 1884 г. (вж. тук, стр. 555). Веднага след писмото на Вазов редакцията е поместила следната бележка: «Г-н П. Каравелов е отблъснал с крайно презрение странния визов, който г. Вазов му прави с туй писмо. А П. Р. Славейков е счел за нужно да му прати следующия отговор:

Г. Вазов!

Тази вечер ми подадоха едно разпечатано писмо от ваша милост с претенции някакви, които вярвам, че при един по-спокоен ум и вий сами бихте признали, че нямате право да ги отправяте към мене; но тъй като вий сте имале добрата воля да адресирате това си писмо до мене, то аз — независимо отония, до които то се касае и до които тоже не знам до колко е праведно да се отнасяте, — колкото за себе си, още тази вечер сядам да ви отговоря.

Аз не съм в положение да изпълня предписанието ви да обнародвам някакви си изисквани от вас потвърждения или опровержения, защото не съм вестникар и нямам никакви задължения; следователно не мога и няма да извърша това, което вий полагате за условие. Това турено настрана, дохаждам на второто ви предложение.

Открито и съвестно ви казвам, че от своя страна аз никога не съм нито желал, нито помислил да доуморявам хора като вас, «отровени от горести, злоба и отчаяние»; а още повече като зная, че ако те наистина са такива, каквито вий казвате — «отровени», то и без моето желание да ги доуморявам, те ще си умрат. Мога да ви кажа и това още, че вий не сте направили добре, гдето сте се отровили от злоба. Кой ви кара? Не можете ли да бъдете малко по-беззлобен?

А когато вий сте били толкоз глупави и толкоз злобни, та сте се отровили, с намерение да се доуморите сами, защото тогаз такива обвинения, да търсите причина за смъртта си у хора от страна, които нямат и не щат да имат хабер от това! Вий сте свободни, господине, и можете да се морите и доуморявате от каквото щете и когато щете, без да задявате други лица, които малко искат да знаят и да се месят във вашето разположение с живота ви. И тъй, можете, като искате, да се тровите: с горест ли,

със злоба ли или с каквото ви е драго — ако сте решени да се отървете и вий от света и светът от вас. Аз ви уверявам, че затова едва ли ще стане някоя «кокоша жалба» в махалата ни; а във вашата махала какво ще стане, малко искам да зная.

За да не помислите обаче, че за себе си аз съм толкова животолюбив — при всичко що не мога да се похваля, че моят живот е бил толкоз поволен, че съм живял и живея все по мед и масло, та затова съм задоволен, та ми е свиден животът и се боя от смърт, — макар и да не съм бактисал от животът си; но ако вие сте тъй убедени, че аз действително съм крив в това, което искате да ме окривите наедно с други, то за това и на мене трябва да падне вашето отмъщение — ще се постарая да не бъда страхлив; щото да се побоя от смърт, и то още от вашата ръка. Макар и стар вече и преминала възраст, както съм, нека да не откажа от това, което вий тъй нахално предлагате. Вий предлагате да почакате и обещавате се да чакате. Излишна предпазливост.

. . .Защо да ви се причинява и друга неприятност с отлагание? Това, което ще става утре, защо да не стане още днес? Утре, рано, тръгвам за Пловдив, готов на разположението ви. Нямам на умът си да ви убивам; но ако вий по амбиции искате да мъстите, хвърляйте ръкавицата и аз няма да се откажа да я поема.

София, 1 март 1884 г.

С почитание П. Р. СЛАВЕЙКОВ

Стр. 212. *Дифамация* (фр.) — опозоряване, клеветене, очерняне на доброто име.

Стр. 213. [ЗАВЧЕРА ПУБЛИКАТА С УДОВОЛСТВИЕ СЕ НАУЧИ, ЧЕ ДЕЛОТО НА СОПОТСКИТЕ ЖЕНИ] — бр. 471 от 24 март 1884, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 215, р. 2—3: «тия оправдани» вм. «тия оправдания».

Стр. 214. . . . *адвокатинът им г. Вълко Нейчова* — Вълко Нейчов (1843—1912), общественик, учител и публицист, родом от Панагюрище. Преди Освобождението е бил на туркофилски позиции (вж. бележките към Вазовото стихотворение «Е добре, но ази гледам. . .» — т. 1, стр. 411—412). След Освобождението принадлежи към партията на консерваторите. Редактирал е българо-френския информационен вестник «Положение», издаван в Пловдив през 1882 г.

Стр. 215. [ВЪПРОСЪТ ЗА СЪЕДИНЕНИЕТО] — бр. 472 от 31 март 1884, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Стр. 217. [ПРИ ВСИЧКОТО НИ НЕЖЕЛАНИЕ ДА СЕ ПОВРЪЩАМЕ ПАК КЪМ ВЪПРОСЪТ ЗА МИТИНГИТЕ] — бр. 473 от 6 април 1884, стр. 1, кол. 3—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 217. . . .*ненадейний председател на митингът г. Т. Кесяков* — вероятно Тодораки Кесяков, пловдивски търговец, деец от партията на «казионните», известно време директор на правосъдието в Източна Румелия.

Стр. 218. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [К А М Е Н О Д Е Л Е Ц Ъ Т, ДРАМА В 3 ДЕЙСТВИЯ ОТ А. ДЮМА] — бр. 473 от 6 април 1884, подлистник, стр, 3, кол. 3—4, без подпис. Вазовото авторство на този подлистник е посочено от М. Арнаудов, който го включва частично в събраните съчинения на писателя. Друга част от него е поместена в редактирания от Е. Стефанов т. 18 от предходното издание. Изцяло подлистникът се помества за пръв път в настоящото издание.

Стр. 218. *Ив. М. Лилов* — вж. тук, стр. 601. Преведената от него драма «Каменоделецът» на А. Дюма, преди да бъде издадена, е била представена в Пловдив от театралната трупа, управлявана от Д. К. Попов.

Стр. 219. . . .*новоизлязлото в Стара Загора научно-литературно списание «Знание»* — вж. тук, стр. 607.

Стр. 220. . . .*две комедии: А д в о к а т ъ т и Г о с п о д и н С е д м и й* — може би става въпрос за преведените от гръцки комедии «Адвокатските смехове», комедия в 2 действия, и «Господин Седмия или зловещото число», комедия в 1 действие (вж. Ив. Попов, Миналото на българския театър, Спомени и документи, т. 1, С., 1939, стр. 708).

Стр. 220. . . .*комедията «Ч е р в е н и т е п а н т а л о н и»* — комедия в 1 действие, преведена от гръцки; издадена е по-късно от Кирил Х. Янев.

Стр. 220. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [ВИДЯХМЕ В ПОСЛЕДНИЙ БРОЙ НА С Р Е Д Е Ц] — бр. 476 от 28 април 1884, стр. 2, подлистник, кол. 4, без подпис. Вазовото авторство е посочено от Е. Стефанов, който помества отзива в събраните съчинения на писателя. Въпреки че на 26 април Вазов е отпътувал заедно с М. Маджаров за Италия, ние също приемаме, че тази критична бележка е негова.

Стр. 220. . . .*в последний брой на Средец вона панегирика за читанката на г. Славейкова* — вж. в. «Средец», г. I, бр. 11 от 21 април 1884 г.

Стр. 221. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [ОГЛЕДНИК, ПОВЕСТ ОТ ИВАН Д. ДОБРЕВ] — бр. 484 от 23 юни 1884, подлистник, стр. 2, кол. 4, без подпис. Посочена като Вазова от Е. Стефанов, който я помества в събраните съчинения на писателя. За авторството на тази рецензия вж. и М. Цанева, цит. студия, стр. 86.

Стр. 221. *Иван Д. Добрев* — освен повестта «Огледник» същият автор е превел от руски книгата «Борбата на русите с кабардинците или прекрасната мохамеданка, която умира на гроба на своя мъж» (Русе, 1881, 115 стр.). Кратък отзив за тази книга Вазов е поместил в сп. «Наука» (вж. тук, стр. 384). Няколко години по-късно тя излиза под наслов «Селима. Второ, коренно преработено издание на Прекрасната мохамеданка» (Силистра, 1886, 35 стр.).

Стр. 222. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [ПОЛУЧИХМЕ НОВОИЗЛЯЗЛАТА КНИГА НА Г. СТ. ЗАИМОВА «МИНАЛОТО»] — бр. 497 от 22 септември 1884, стр. 3, кол. 3—4, без подпис. Рецензиите са посочени като Вазови и поместени в събраните му съчинения от М. Арнаудов. Второто съобщение се помества за пръв път в събраните съчинения на Вазов.

Стр. 222. *Ст. Заимов* — вж. т. 10, стр. 522.

Стр. 222. . . .*в един от идущите броеве на «Народний глас» да направим обстоятелна оценка*. . . — вж. тук, стр. 226—227.

Стр. 222. *Емил де Лавеле* — вж. т. 10, стр. 574.

Стр. 223. ДНЕВНИК. [С ЕДНО ВТОРО ПИСМО В Т. К. ИВ. СЛАВЕЙКОВ] — бр. 507 от 1 декември 1884, стр. 2, кол. 2, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и включено в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Писмото на Ив. Славейков, за което става дума тук, е поместено във в. «Търновска конституция», бр 94 от 28 ноември 1884 г., стр. 4, кол. 1—2. Вж. и т. 2, стр. 544.

Стр. 223. ДНЕВНИК. [МИНАЛАТА НЕДЕЛЯ СЕ ДАДЕ В ТЕАТЪР «ЛЮКСЕМБУРГ» ОТ БЪЛГАРСКАТА ТРУПА ДРАМАТА «РУСКА»] — бр. 508 от 8 декември 1884, стр. 2, кол. 1—3. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Тази своя рецензия, изглежда, има пред вид Вазов в спомените си за «Руска» (вж. т. 10, стр. 342—345), макар там да се говори за една своеволна корекция на словослагателя, каквато тук не откриваме (вж. М. Цанева, Иван Вазов в Пловдив, С., 1966, стр. 198).

За артистите от българската трупа братята Антон и Ст. Попови и Кирко Лилов вж. т. 10, стр. 578.

Стр. 223. *Ирина Лилова* — известната по това време артистка Ирина Иванова от Русе. През 1884 г. тя се омъжва за артиста от същата трупа Кирко Лилов от Сопот.

Стр. 226. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [«МИНАЛОТО», БЕЛЕТРИСТИЧЕСКИ И ИСТОРИЧЕСКИ ОЧЕРКИ] — бр. 519 от 23 февруари 1885, стр. 3, кол. 2—4, без подпис. Рецензията е посочена като Вазова от П. Христофоров.

Предварително съобщение за първата част от същата книга вж. тук, стр. 222. За Ст. Заимов вж. т. 10, стр. 522.

Стр. 228. ДНЕВНИК. [ПРИСТИГНАЛА Е ЗА ПРОДАН В ГРАДЪТ НИ МНОГОИНТЕРЕСНАТА СБИРКА ОТ ПРОСТОНАРОДНИ ПЕСНИ НА г. ВЕРКОВИЧА] — бр. 522 от 16 март 1885, стр. 2, кол. 2, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и поместено в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

За Ст. Веркович и неговия сборник «Веда словена» вж. т. 11, стр. 415.

Стр. 228. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [ВИДЯХМЕ ВЕЧЕ 15-ТА КНИЖКА ОТ «ПЕР. СПИСАНИЕ НА БЪЛГ. КНИЖОВНО ДРУЖЕСТВО»] — бр. 543 от 17 август 1885, стр. 2, подлистник, кол. 1—4, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Още на времето в. «Търновска конституция» възприема тази рецензия като Вазова и подлага поета на ожесточени нападки заради критичния отзив за статията на П. Р. Славейков «Предговорът на епизодът ни» (бр. 167 от 5 септември 1885 г.).

Стр. 230. *А. Тодорова* — Александър Теодоров-Балан (1859—1959), виден езиковед, литературен историк и библиограф.

Стр. 231. *Хумористичните гатанки от И. Д. Ш.* — видният учен и общественик Иван Д. Шишманов е автор и на много епиграми (вж. И в. Д. Ш и ш м а н о в. Епиграми, С., Бълг. писател, 1968, 271 с.).

Стр. 232. . . .*драмата на г. П. Иванова «Апостоли на свободата»* — вж. тук, стр. 610.

Стр. 232. *Умному мало довлеет* (рус.)—на умния малко му стига.

В. «НАРОДНИЙ ГЛАС» (DUBIA).

Стр. 235. ВЪТРЕШНИ НОВИНИ. [В СЪБОТА ВЕЧЕР, КАКТО БЯХМЕ ВЕЧЕ ПРЕДИЗВЕСТИЛИ] — бр. 148 от 23 декември 1880, стр. 1, кол. 4, без подпис. Съобщението е посоче-

но като Вазово и включено в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е вероятно, макар и по това време сътрудничеството на писателя в «Народний глас» все още да не е така активно.

Стр. 235. *Слав Кесяков* — вж. тук, стр.602—603.

Стр. 235. *Д-р Янколов* — вж. т. 10, стр. 566.

Стр. 235. *Калчев* — вероятно Кочо Хаджикалчев, преди Освобождението член на Пловдивския революционен комитет и участник в Априлското въстание, а след това виден общественик, член на казионната партия.

Стр. 236. ДНЕВНИК. [ОТ ИДУЩИЙ БРОЙ ЩЕ ЗАХВАНЕМ] — бр. 149—150 от 30 декември 1880, стр. 1, кол. 4, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и включено в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Ние приемаме Вазовото авторство за вероятно.

Стр. 236. *«Светослав и Невянка»* — очевидно става дума за известната драма на К. Величков «Невянка и Светослав» (вж. тук, стр.589).

Стр. 237. [ДНЕВНИК]. [В ЕДНО ПОСЛЕДНЕ ЗАСЕДАНИЕ У ДОМЪТ НА Г. Й. ГРУЕВА] — бр. 160 от 3 февруари 1881, стр. 1, кол. 3, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и поместено в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е вероятно.

Стр. 237. [ВЧЕРА ЗАРАН КАТО ГРЪМ СЕ РАЗПРЪСНА] — бр. 168 от 3 март 1881, уводна, без подпис. Вазовото авторство е посочено от П. Христофоров, но според нас то е съмнително. В стилно отношение тази статия напомня по-скоро за перото на Драган Манчов.

Стр. 237. . . *ненадейната смърт на император Александра* — вж. тук, стр.642.

Стр. 239. [ДНЕВНИК]. [В СЪБОТА ВЕЧЕР ОТКРИ СЕ НОВИЙ ТЕАТЪР] — бр. 172 от 17 март 1881, стр. 1, кол. 4, без подпис. Според нас двете съобщения по всяка вероятност са писани от Вазов: първото се свързва по съдържание с поместеното в същия брой «Писмо от един приятел» (вж. тук, стр. 34—36), а второто се отнася за брата на писателя д-р К. Вазов. И двете се включват за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 239. [ДНЕВНИК]. [НА 30 МАРТ ВЕЧЕРТА В МЕЖДУНАРОДНИЙ ТЕАТЪР] — бр. 177 от 3 април 1881, стр. 1, кол. 3. Според нас Вазовото авторство е вероятно, тъй като през този период Вазов проявява подчертан интерес към проблемите на

театъра и освен това участвува активно в списването на вестника. Съобщението се посочва като Вазово и се включва в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 240. [ДНЕВНИК]. [ГРЪЦКАТА ТРУПА В ГРАДЪТ НИ] — бр. 178 от 7 април 1881, стр. 2, кол. 2, без подпис. Приемаме Вазовото авторство на двете съобщения като вероятно, тъй като се отнасят за проблеми, които занимават писателя през този период. Съобщенията се поместват за пръв път в събраните съчинения на Вазов.

Стр. 240. [ДНЕВНИК]. [НАУЧАВАМЕ СЕ, ЧЕ ГРАДСКИЙ СЪВЕТ] — бр. 182 от 21 април 1881, стр. 1, кол. 2—3, без подпис Тъй като едно от съобщенията се отнася за «Наука», приемаме Вазовото авторство за вероятно. Освен това тук се защищава употребата на думата «дървосад», изкована няколко години преди това от Вазов в първата публикация на стихотворението «Разходка до Баняса» от стихосбирката му «Избавление» — вж. т. 1, стр. 392. Съобщенията се поместват за пръв път във Вазовите събрани съчинения.

Стр. 241. [СВОБОДАТА ПРОПАДНА] — бр. 193 от 29 май 1881, стр. 1, кол. 3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е съмнително. Малко вероятно е след великолепната уводна статия, поместена в същия брой, Вазов да е написал втора статия на същата тема. С повече основания тази посредствено написана статия би могла да се приеме за дело на Драган Манчов, който е бил известен със слабостта си да говори за народа (не случайно той е послужил за прототип на Захар Народът от романа на Вазов «Нова земя»).

Стр. 242. *Първата жертва на тоя драконовски закон е в. Независимост* — за да задуши опозиционния печат, правителството на Ернрот наредило да се преведе и тури в действие турският закон за печата от 1865. В случая се има пред вид следният факт: в бр. 69 от 19 май 1881 г. във в. «Независимост» била обнародвана в превод една статия от сръбския вестник «Самоуправа», насочена против Батенберг; заради това отговорникът на вестника и издателят били арестувани.

Стр. 242. *Finis Bulgariae*! (лат.) — край на България.

Стр. 243. [ОТ ВЧЕРА ИЗ ПЛОВДИВ СЕ РАЗНЕСЕ СЛУХ] — бр. 198 от 16 юни 1881, стр. 1, кол. 2—3, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

Стр. 244. ОТВОРЕНО ПИСМО ДО Г-ДА НАРОДНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА КНЯЖЕСТВОТО — бр.201 от 26 юни 1881, стр. 3, кол. 1—2, с подпис: Един българин. Посочено като Вазово от Е. Стефанов, който го включва в събраните му съчинения. Ние приемаме Вазовото авторство като съмнително. С много повече основания би могло да се приеме, че автор на това отворено писмо е К. Величков, който често пъти се е подписвал «Един българин» (вж. и А. Тонов, Въпроси около публицистичното наследство на К. Величков — Трудове на Великотърновския университет «Кирил и Методий», т. XII, кн. 1 за 1974/1975, стр. 235).

Стр. 245. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 3 ЮЛИЙ 1881 [НЕТЪРПЕЛИВО И БЕЗПОКОЙНО ОЧАКВАНИЙ ДЕН 1 ЮЛИЙ — бр. 203 от 3 юли 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство е съмнително.

Стр. 246. *Морганатически* — във феодалното право неравнороден брак; по-късно брак на лица от управляващата династия с лица от невладетелски род.

Стр. 247. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 24 ЮЛИЙ 1881. [НОВИНИТЕ ИЗ КНЯЖЕСТВОТО, ОТ ДЕН НА ДЕН ПО-ОБЕЗПОКОИТЕЛНИ] — бр. 209 от 24 юли 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

Стр. 249. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 7 АВГУСТ 1881. [ПОЛОЖЕНИЕТО НА ОСТАНАЛИТЕ ЖИВИ ОТ ПОСЛЕДНАТА ВОЙНА ОПЪЛЧЕНЦИ] — бр. 213 от 7 август 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно.

Стр. 251. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 11 АВГУСТ 1881. [ВСЯКА СТРАНА, КОЯТО ХВАЩА ДА СЕ ОРГАНИЗУВА] — бр. 214 от 11 август 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от Е. Стефанов, който я включва в събраните съчинения на писателя. Според нас Вазовото авторство е съмнително.

Стр. 253. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 28 АВГУСТ 1881. [МНОГО ПЪТИ В НАШИЙ ЛИСТ СЕ Е ГОВОРИЛО ЗА ЧУЖДЕНЦИТЕ] — бр. 219 от 28 август 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е съмнително.

Стр. 255. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 8 СЕПТЕМВРИЙ 1881. [МНОГО ПЪТИ ПЕЧАТЪТ В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ] — бр. 222 от 8 септември 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и

поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е съмнително.

Стр. 255. *Гюмрук* (тур.) — мито.

Стр. 257. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 15 СЕПТЕМВРИ 1881. [СЪБИРАНИЕТО НА ОБЛАСТНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ] — бр. 223—224 от 15 септември 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от Е. Стефанов, който я помества в събраните му съчинения. Според нас Вазовото авторство е съмнително.

Стр. 258. *Абнегация* (фр.) — отричане, самоотричане; жертвуване, самопожертвуване.

Стр. 258. [ДНЕВНИК]. [МЕЖДУ БЪЛГАРИТЕ ИЗ ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ] — бр. 227 от 25 септември 1881, стр. 2, кол. 1, без подпис. Според нас Вазовото авторство на двете съобщения е вероятно. Поместват се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 259. . . .*в идущите книжки да се турят по повече страници от знаменитий роман «93 година»* — като приложение към първата годишнина на сп. «Наука» се е печатал романът на Виктор Юго «Деветдесет и трета година» в превод на Ив. Ев. Гешов.

Стр. 259. ПЛОВДИВ, ПЕТЪК, 9 ОКТОМВРИЙ 1881. [ВСИЧКИ ЗНАЕМ, ЧЕ ЮЖНА БЪЛГАРИЯ] — бр. 231 от 9 октомври 1881, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров; в събраните му съчинения включена от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е съмнително.

Стр. 260. *Мелочна* (рус.) — дребнава.

Стр. 260. *Узка* (рус.) — тесногръда, ограничена.

Стр. 261. [ДНЕВНИК]. [ДНЕС ИЗЛЕЗЕ VI КНИЖКА НА СПИСАНИЕТО «НАУКА»] — бр. 231 от 9 октомври 1881, стр. 1, кол. 3—4, без подпис. Първото съобщение се посочва като вероятно Вазово и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание, а авторството на второто е посочено от Е. Стефанов, който го включва в изданието на Вазовите съчинения. И в двата случая приемаме Вазовото авторство като вероятно.

Стр. 262. [ДНЕВНИК]. [ПРИЕХМЕ НОВАТА КНИГА НА Г-НА СВ. МИЛАРОВА] — бр. 233 от 16 октомври 1881, стр. 1, кол. 4, без подпис. Вазовото авторство на това съобщение е посочено от Е. Стефанов, който го помества в събраните му съчинения. Според нас може да бъде прието като вероятно Вазово.

Съобщението се свързва с рецензията на книгата, поместена в бр. 261 от 30 януари 1882 (вж. тук, стр. 111—113).

Стр. 262. [ДНЕВНИК]. [В СЪБОТА ВЕЧЕР ЕДНО ДРУЖЕСТВО ОТ ЛЮБИТЕЛИ] — бр. 237—238 от 3 ноември 1881, стр. 2, кол. 1, без подпис. Посочено като Вазово и включено в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

Стр. 262. *Adhoc* (лат.) — за това, нарочно за това; специално.

Стр. 263. ПЛОВДИВ, ВТОРНИК, 10 НОЕМВРИЙ 1881. [ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО] — бр. 241—242 от 17 ноември 1881, уводна, без подпис. Посочва се като вероятно Вазова и се помества в събраните съчинения на писателя за пръв път в настоящото издание. Както по отношение на съдържанието, така и по отношение на стила тази статия твърде много се доближава да безспорните Вазови публицистични творби.

Стр. 266. *Sine qua non* (лат.) — без което не може.

Стр. 268. ТЕАТЪР И ЛИТЕРАТУРА. [КАКТО БЯХМЕ ВЕЧЕ ПРЕДИЗВЕСТИЛИ, В СРЯДА ВЕЧЕРТА В ТЕАТЪРЪТ «ЛЮКСЕМБУРГ»] — бр. 259 от 23 януари 1882, стр. 3, кол. 4, и стр. 4, кол. 1, без подпис. Първата статия е посочена като Вазова и е поместена в събраните му съчинения от М. Арнаудов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно. Като вероятно Вазово посочваме тук и краткото съобщение, поместено в края на същата рубрика.

Стр. 268. *Ворона в павлинных перьях* (рус.) — врана с паунови пера (пренебрежително).

Стр. 268. . . *.г. Генадиев декламирува на руски* — вероятно Харитон Иванов Генадиев, виден преводач и журналист в миналото.

Стр. 269. *Les souliers de bal* (фр.) — бални обувки.

Стр. 269. *Femme de chambre* (фр.) — камериерка.

Стр. 269. . . *.с прибавление на неиздадената още комедия «Господин Мортагон»* — комедия в две действия от И. Вазов и К. Величков, публикувана в «Народний глас», бр. 255, 256 и 258 от 6, 13 и 20 януари 1882 г. За възникването на тази комедия вж. т. 10, стр. 234.

Стр. 270. ДНЕВНИК. [В СРЯДА ВЕЧЕРТА СЕ ДАДЕ В ТЕАТЪРЪТ «ЛЮКСЕМБУРГ» ПРЕДСТАВЛЕНИЕ НА КОМЕДИЯТА «ГОСПОДИН МОРТАГОН»] — бр. 261 от 30 януари 1882, стр. 1, кол. 4, и стр. 2, кол. 1, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и поместено в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

По повод на същото представление вж. т. 10, стр. 234.

Стр. 270. ДНЕВНИК. [ПРЕДИ НЯКОЛКО ДЕНА В СОПОТ СЕ Е ДАЛО ПРЕДСТАВЛЕНИЕ НА ПИЕСИТЕ «КНЯЗ ПОТЕМКИН» И «МИХАЛАКИ ЧОРБАДЖИ»] — бр. 265 от 13 февруари 1882, стр. 2, кол. 1, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово от Е. Стефанов, който го помества в събраните съчинения на писателя. Според нас Вазовото авторство е вероятно.

Стр. 270. *«Княз Потемкин»* — вж. тук, стр. 592.

Стр. 270. *«Михалаки чорбаджи»* — комедия в две действия от Ив. Вазов, издадена като отделна книга през 1882 г. в Пловдив от Д. В. Манчов.

Стр. 270. ЛИТЕРАТУРА. [ДЕСЕТАТА КНИЖКА НА «НАУКА»] — бр. 271 от 6 март 1882, стр. 3, кол. 4, и стр. 4, кол. 1, без подпис. Посочва се като вероятно Вазова и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание. Не по-малко вероятно обаче е и авторството на К. Величков, който по това време активно участвува в списването на вестника.

Стр. 271. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 17 АПРИЛИЙ 1882 [ИЗВЕСТИЯТА, КОИТО НИ ИДАТ ОТ КНЯЖЕСТВОТО] — бр. 282 от 17 април 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние допускаме Вазовото авторство като вероятно, но смятаме, че с не по-малко основания тази статия може да се приеме и за Величкова. Разбира се, не е изключено тя да е и колективно дело на двамата.

Стр. 274. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 28 АПРИЛИЙ 1882. [ДЪРЖАВНИЙ ПРЕВРАТ СТОРИ ГОДИНА ВЧЕРА.] — бр. 285 от 28 април 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство за вероятно, без обаче да изключваме възможността статията да е написана от Величков или да е колективно дело на двамата.

Стр. 277. [ГОВОРИХМЕ НЯКОЛКО ПЪТИ В ЛИСТЪТ СИ ЗА НЕОБЯСНИМОТО ПОВЕДЕНИЕ] — бр. 290 от 15 май 1882, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Свързана по съдържанието си с уводната статия в бр. 268 от 24 февруари 1882 г., която приемаме за Вазова (вж. тук, стр. 120—122), и с уводната статия в следващия 291 брой от 19 май 1882 г., посветена на същия въпрос, но написана далеч под възможностите на Вазов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно, без обаче да се изключва възможността за намеса на К.Величков. Статията се помества за пръв път във Вазовите събрани съчинения в настоящото издание.

Стр. 278. [НЕ ПРЕДИ МНОГО ДНИ ПАДНА НИ НА РЪЦЕ-

ТЕ ЕДНА БРОШУРКА] — бр. 295 от 2 юни 1882, стр. 1, кол. 2—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно.

Стр. 278. . . *една брошурка, издадена в Русчук* ∾ *под название «Морален бич»* — не успяхме да открием екземпляр от посочената книга, нито пък да установим кой е нейният автор.

Стр. 279. *Гант* (фр.) — ръкавица.

Стр. 279. *Айнаджийски* (тур.) — недобросъвестно.

Стр. 280. ЛИТЕРАТУРА. [ХРОНИКА НА РУСКО-ТУРСКАТА ВОЙНА, т. I. ПРЕВ. ОТ АНГЛИЙСКИ Д. П. МИНКОВ — бр. 295 от 2 юни 1882, стр. 3, кол. 3, Без подпис. Рецензията се посочва като вероятно Вазова и се включва в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание. Аналогична рецензия за същата книга излиза наскоро след това в сп. «Наука», г. II, кн. 1, отпечатана в началото на август 1882 (вж. тук, стр. 425—426).

Предварително съобщение за рецензираната книга е поместено в «Народний глас», бр. 182 от 21 април 1882 (вж. тук, стр. 241).

Стр. 281. *Мачин* — малък град в Северна Добруджа (Румъния), разположен на един ръкав на Дунав, срещу Браила. През 1877 год. бива завзет от един отряд на ген. Цимермановия корпус.

Стр. 281. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 14 юли 1882. [ЕДНО ПОДИР ДРУГО НИ ДОЙДОХА] — бр. 307 от 14 юли 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство е съмнително. По това време писателят се намирал на почивка в Хисаря, където усилено пише стихотворения («Борба и борци», «Долината», «Отечество», «Нощната музика», «Момина баня», «Раненний опълченец при Шейново», «Поет и жетварка,» «Кулата», «Зли пролез», «Два сфинкса» и др.).

Стр. 281. . . .*че Цанков е затворен, че Цанков е даден под съд за държавно престъпление, че Цанков е провъзгласен за луд!* — за Драган Цанков вж. тук, стр. 585. Истината в случая е, че той е бил арестуван и след това интерниран във Враца, за да му бъде отнета възможността за активна политическа дейност.

Стр. 284. ДНЕВНИК.[ЗАВЧЕРА ПРИСТИГНА В ГРАДЪТ НИ ЗНАМЕНИТИЙ ОРИЕНТАЛИСТ Г. ЛУИ ЛЕЖЕ] — бр. 314 от 7 август 1882, стр. 1, кол. 2. От съдържанието на това съобщение е ясно, че негов автор може да бъде Вазов или Величков. Приемайки Вазовото авторство за вероятно, ние го поместваме за пръв път в събраните му съчинения в настоящото издание.

Стр. 284. *Луи Леже* — вж. т. 10, стр. 575.

Стр. 284. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 14 АВГУСТ 1882. [ВЧЕРА ЕДНО МНОГОЧИСЛЕНО СЪБРАНИЕ В БЪЛГАРСКОТО УЧИЛИЩЕ] — бр. 316 от 14 август 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно. Но с не по-малко основания може да се приеме като вероятно авторството на К. Величков, който не само е присъствувал на митинга в българското училище, но е държал и реч (вж. съобщението от рубриката «Дневник» в същия брой).

Стр. 286. [ВАЖНО Е ЗА ЕДИН НАРОД ДА ПОЗНАВА ДОБРЕ МИНАЛОТО СИ.] — бр. 331 от 6 октомври 1882, стр. 1, кол. 3—4, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

Стр. 286. *Роковая* (рус.) — съдбоносна, фатална.

Стр. 287. . . *Любопитното описание на боят при Брацигово от младий учител г. Ат. Мишева* — става дума за книгата на Атанас Мишев, «Бойт около Брацигово в 1876» (Пловдив, 1881, 80 с.)

Стр. 288. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 13 ОКТОМВРИЙ 1882 год. [ПЪТУВАНИЕТО НА Н. ВЕЛИЧЕСТВО СРЪБСКИЙ КРАЛ МИЛАНА] — бр. 333 от 13 октомври 1882, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно.

Стр. 288. . . *н. величество сръбский крал Милана* — вж. т. 3, стр. 420.

Стр. 289. ЛИТЕРАТУРА. [УЧИМ СЕ, ЧЕ СЕГА СЕ ПРЕВОЖДА] — бр. 336 от 23 октомври 1882, стр. 4, кол. 2, без подпис. Съобщенията се посочват като вероятно Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 290. ДНЕВНИК [IV КНИЖКА ОТ ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ «НАУКА»] — бр. 340 от 6 ноември 1882, стр. 2, кол. 1—2, без подпис. Съобщението се посочва като вероятно Вазово и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 290. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 20 НОЕМВРИЙ 1882 ГОД. [КАК ДА ПОВЯРВАМЕ ВСИЧКО ТОВА?] — бр. 344 от 20 ноември 1882, уводна. Посочена като Вазова от П. Христофоров.

Според нас Вазовото авторство е вероятно; но не по-малко вероятно е и авторството на К. Величков.

Стр. 290. *«Светлина» спряна за четири месеца* — касае се за органа на либералната партия в. «Светлина», основан на 10 юли 1882 г. и редактиран от Константин Полянов (1850—1913). Въпреки сравнително умерения тон на вестника наскоро след основаването му той бил спиран на два пъти — в края на юли за един месец (вж. обявление № 6237 в «Държавен вестник» от 30 юли 1882 г.) и през ноември същата година — за четири месеца, обвинен, че «имал направление вредително, като клевети систематически висшите правителствени власти.»

Стр. 292. ЛИТЕРАТУРА. [3-ТА КНИЖКА ОТ ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ] — бр. 350 от 11 декември 1882, стр. 4, кол. 1—2, без подпис. Съобщенията се посочват като вероятно Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 294. ДНЕВНИК. [ШЕСТАТА КНИЖКА НА «НАУКА» Е ПОД ПЕЧАТ] — бр. 355—356 от 1 януари 1883, стр. 2, кол. 1, без подпис. Съобщенията се посочват като вероятно Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 294. ТЕАТЪР. [В ПЕТЪК ВЕЧЕРТА СЕ ДАДЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕТО «СКЪПЕРНИКЪТ».] — бр. 365 от 2 февруари 1883, стр. 1, кол. 4 и стр. 2, кол. 1, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и поместено в събраните му съчинения от М. Арнаудов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

Стр. 294. . . *представлението «Скъперникът»* — касае се за постановката на едноименната комедия на Молиер.

Стр. 294. *Д. Попов* — вж. т. 10, стр. 220—223, 562.

Стр. 295. ТЕАТЪР. [МНОГОБРОЙНАТА ПУБЛИКА] — бр. 367 от 9 февруари 1883, стр. 3, кол. 4, и стр. 4, кол. 1, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и е поместено в събраните му съчинения от М. Арнаудов. Ние приемаме Вазовото авторство за вероятно.

Арменската трупа на Фасулджиян при гастролите си в Пловдив е изнасяла своите спектакли в международния театър «Люксембург», най-често на турски език. В края на януари и началото на февруари 1883 г. тя е представила пиесите: «Мис Милтон», «Женско отмъщение», «Двамата сержанти», «Тартюф» и др

Стр. 295. ПЛОВДИВ, 16 ФЕВРУАРИЙ 1883. [КАКВИТО И ВЪТРЕШНИ БОРБИ И СТРАСТИ] — бр. 369 от 16 февруари

1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно. Не по-малко вероятно е обаче и авторството на К. Величков.

Стр. 296. ПЛОВДИВ, 19 ФЕВРУАРИЙ 1883. [ДНЕС ЗАСЛУЖВАТ ДА ЗАНИМАВАТ БЪЛГАРИНА САМО ОНИЯ МИСЛИ] — бр. 370 от 19 февруари 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство за вероятно, като не изключваме възможността статията да е написана от К. Величков или да е колективно дело на двамата.

Стр. 298. ЛИТЕРАТУРА. [КАКТО Е ИЗВЕСТНО НА ЧИТАТЕЛИТЕ НИ] — бр. 374 от 5 март 1883, стр. 3, кол. 3, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения най-напред от М. Арнаудов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

Стр. 299. ДНЕВНИК. ВЪЛНЕНИЕТО В СОПОТ И КАРЛОВО — бр. 376 от 12 март 1883, стр. 1, кол. 4, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Ние приемаме Вазовото авторство за вероятно.

Стр. 300. ЛИТЕРАТУРА. [НА 4-ИЙ МАРТ НАСТОЯЩАТА ГОДИНА] — бр. 378 от 19 март 1883, стр. 4, кол. 1—2, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и е поместено в събраните му съчинения най-напред от М. Арнаудов. Вазовото авторство се оспорва от М. Цанева, цит. студия, стр. 92, и от А. Тонов, Въпроси около публицистичното наследство на К. Величков — Трудове на Великотърновския университет «Кирил и Методий», т. XII, кн. 1, стр. 232. Според нас съобщението е могло да бъде написано и от друг сътрудник на вестника по това време. Приемайки Вазовото авторство за твърде съмнително, засега все пак го оставяме в раздела «Dubia» на неговите съчинения — главно за да не отпадне от вниманието на бъдещите изследователи на този проблем, тъй като е едно от първите споменавания на името на Карл Маркс в българската преса.

Стр. 301. ТЕАТЪР. [НА 28 ТЕКУЩИЙ ТРУПАТА НА Г. ФАСУЛЯДЖИЯНА] — бр. 379 от 23 март 1883, стр. 4, кол. 1—2, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и е включено в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

Стр. 301. *Алфиери* — Виторио Алфиери (1749—1803), виден италиански поет, създател на италианската класицистична трагедия; автор е на 21 трагедии, написани през периода 1775—1790 г,

Стр. 301. ДНЕВНИК. [ОСВЕН ЖЕНИТЕ, КОИТО СА ЗАПРЕНИ] — бр. 380 от 26 март 1883, стр. 1, кол. 3, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и поместено в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

Стр. 302. ЛИТЕРАТУРА. [ИЗЛЯЛ Е НА БЯЛ СВЯТ 5-ИЙ БРОЙ] — бр. 381 от 30 март 1883, стр. 3, кол. 3, без подпис. Материалите от рубриката са посочени като Вазови и поместени в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е съмнително. С не по-малко основание може да се приеме, че съобщенията са били написани от З. Стоянов, който по това време е редовен сътрудник на вестника.

Стр. 302. . . *.вестник «Земледелец», издаван в Стара Загора от Д. М. Наумова* — вж. тук, стр. 605.

Стр. 302. *Михаил Чайковски* (1804—1886) — полски писател, участник в полското националноосвободително движение; след 1830 г. емигрирал в Турция, където приел името Садък паша; автор е на повести и романи с историческа тематика.

Стр. 302. ПЛОВДИВ, 2 АПРИЛИЙ 1883 Г. [ПОЛОЖЕНИЕТО НА РАБОТИТЕ В КНЯЖЕСТВОТО] — бр. 382 от 2 април 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е съмнително. С много повече основания може да се приеме, че статията е била написана от К. Величков.

Стр. 303. *Генерал Соболев* — вж. т. 6, стр. 482. Соболев си подал оставката от поста министър-председател едва след Манифеста за възстановяване на Търновската конституция от 6 септември 1883 г.

Стр. 304. ДНЕВНИК. [ЗАВЧЕРА СА БИЛИ ОСВОБОДЕНИ ОТ ЗАТВОР] — бр. 382 от 2 април 1883, стр. 1, кол. 2, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е вероятно.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 305, р. 9—13: «Всичките други средства, чрез които може да се помогне на положението, са или мъчно изпълними, или трябува да се чака дълго време, за да принесат полза. Не искаме да кажем, че не трябува да се опитат» вм. «Всичките други средства, чрез които може да се помогне на положението, са или трябува да се чака дълго време, за да принесат полза. Не искаме да кажем, че са мъчно изпълними или трябува да се опитат».

Стр. 305. ЛИТЕРАТУРА. [РАПОРТ № 777 С ДАТА 19

МАРТ 1883 Г.] — бр. 383 от 6 април 1883, стр. 3, кол 3, без подпис. Рубриката в този брой е посочена като Вазова от М. Арнаудов, който я помества в събраните съчинения на писателя. Според нас Вазовото авторство е съмнително.

Стр. 306. ЛИТЕРАТУРА. [СОЛ, СЪСТАВИЛ ПРОФЕСОР ДОКТОР КИШПАТИЧ] — бр. 385 от 13 април 1883, стр. 3, кол. 2, без подпис. Материалите са посочени като Вазови и са включени в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е съмнително.

Стр. 306. *М. Кишпатич* (1851—1926) — известен хърватски минералог и петрограф.

Стр. 306. . . *.какъв е преводът на тая книжка, който г. Икономов поднася* — във връзка с отправената му критика за превода на книгата «Сол» В. Н. Икономов е отговорил във в. «Южна България», бр. 20 от 19 май 1883 г.

Стр. 306. *Забловена* (диал.) — направена от зебло.

Стр. 306. *Спол* (диал.) — вдлъбната лопатка с къса дръжка за загребване на брашно и други хранителни продукти; кутел.

Стр. 308. ЛИТЕРАТУРА. [МАЙЧИНО ВЪЗПИТАНИЕ, ОСНОВАНО НА ПРИРОДНИТЕ ЗАКОНИ] — бр. 386 от 16 април 1883, стр. 4, кол. 1—2, без подпис. Рецензията е посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство е съмнително. С повече основания може да се допусне, че тя е била написана от З. Стоянов.

Стр. 309. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 21 МАЙ 1883. [КОРОНАЦИЯТА НА НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО РУСКИЙ ИМПЕРАТОР] — бр. 395—396 от 21 май 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

Коронацията на Александър III и Мария Фьодоровна се е извършила на 15 май 1883 г.

Стр. 310. ДНЕВНИК. [ПРОЧУТИЙ СОПОТНЕНСКИ СОЦИАЛНО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕС] — бр. 395—396 от 21 май 1883, стр. 1, кол. 4 и стр. 2, кол. 1, без подпис. Две от съобщенията (първото и третото) от рубриката «Дневник» в този брой се приемат за Вазови от Е. Стефанов, който ги включва в събраните съчинения на писателя. Според нас Вазовото авторство в тези два случая може да се разглежда като вероятно. Също като вероятно Вазово тук приемаме още едно съобщение от същата рубрика — за четиричленната икономическа комисия, натоварена да проучи условията в Сопот, Карлово и околните села.

Стр. 311. *Вълко Нейчов* — вж. тук, стр. 612—613.

Стр. 311. *Антрепренер* (фр.) — предприемач.

Стр. 311. *Груев* — вж. тук, стр. 599.

Стр. 312. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 22 ЮНИЙ 1883 г. [СВОБОДНАТА КОНСТИТУЦИОННА СИСТЕМА] — бр. 405 от 22 юни 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е съмнително.

Стр. 313. ЛИТЕРАТУРА. [Г. КОЛУШСКИЙ ОТ КЮСТЕНДИЛ НИ ПРАЩА ОБЯВЛЕНИЕ] — бр. 420 от 17 август 1883, стр. 3, кол. 2, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения най-напред от М. Арнаудов. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно.

Стр. 313. . . .*превожда на български «Историята на българската литература» от Пипина и Спасовича* — вж.: История на българската литература. От А. Н. Пипина и В. Д. Спасовича. Превел от руски Г. Н. Колушский. Изд. книжарница на В. Д. Поборник в Кюстендил С., п-ца Я. С. Ковачев, 1884, 131 с.

Стр. 314. . . . *г. Станчев е пръв български списател, а г. Живков — знаменит драматург*: за Тодор Хаджистанчев вж. тук, стр. 26—29, 565; за Н. Живков — вж. тук, стр. 576. На стр. 110—111 от посочения превод на Г. Колушки се отбелязва: «В редът на новите писателй трябва да споменем Т. Х. Станчева, комуто принадлежи цял ред популярни книжки с твърде разнообразно съдържание». Пак тук Никола Живков е наречен «патриотический стихотворец».

Стр. 314. [СПОРЕД ПОЛУЧЕНИТЕ ИЗВЕСТИЯ В РУСИЯ СЕГА СЕ СЪБИРАТ] — бр. 421 от 20 август 1883, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство е сьмнително. В стилно отношение тя напомня повече за статиите на К. Величков. (вж М. Цанева, Иван Вазов в Пловдив, С., 1966, стр. 137; А. Тонов, цит. съч., стр. 233—234).

Стр. 315. . . .*по-лани се издигна в Москва паметник на великий руский поет Пушкина* — паметникът е бил открит на 6 юли 1880 г.

Стр. 316. [НЕ ЕДИН ПЪТ СЕ Е ГОВОРИЛО, ЧЕ НИЙ МАЙ НЯМАМЕ ЛЮДЕ С ПОЛИТИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ] — бр. 422 от 24 август 1883, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно, но все пак не изключваме възможността статията да е била написана от К. Величков или поне с негово участие.

Стр. 317. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 31 АВГУСТ 1883. [В ПОСЛЕДНИЙ СИ БРОЙ «ЮЖНА БЪЛГАРИЯ»] — бр. 424 от 31 август 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство е съмнително. По-вероятно е тази статия да принадлежи на К. Величков (вж. М. Цанева, Иван Вазов в Пловдив, С., 1966, стр. 137; А. Тонов, цит. съч., стр. 233—234).

Стр. 317. *В последний си брой «Южна България» ни натяква за членът ∾ въздиганието паметници на Гоголя, Лермонтова, Достоевски* — на 25 август в. «Южна България» (бр. 34, с. 2, кол. 3) помества статия, която завършва с въпроса: «що сми направили за своите си мъжие, на които не само паметник няма, но и гробовете им даже не се познават. . . Не трябва ли за тях да се подкани народът!» Тя е написана по повод на публикуваната няколко дена преди това статия в «Народний глас» (бр. 421 от 20 август 1883 г.).

Стр. 318, *Челаковски* — Франтишек Челаковски (1799—1852), виден чешки поет и фолклорист, един от дейците на национално-патриотичното и демократичното движение в Чехия през втората четвърт на миналия век.

Стр. 319. [ПО-НАТАТЪК ОБНАРОДВАМЕ ДОПИСКА ОТ КОПРИВЩИЦА] — бр. 425 от 3 септември 1883 г., стр. 1, кол. 2—3, трета статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно. В много отношения съдържанието на статията напомня неговото стихотворение «Т. Каблешкову» (вж. т. 1, стр. 67—70).

Стр. 320. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 10 СЕПТЕМВРИЙ 1883 г. [НАПОСЛЕДЪК ВЪВ ФРАНЦИЯ СЕ ПОМИНА] — бр. 427 от 10 септември 1883, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е съмнително. С повече основания би могло да се предположи авторството на К. Величков.

Стр. 322. ЛИТЕРАТУРА. [ПО ПОВОД НА СМЪРТТА НА ТУРГЕНЕВА] — бр. 428 от 14 септември 1883, стр. 3., кол. 4, без подпис. Съобщението се посочва като вероятно Вазово и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 322. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 9 НОЕМВРИ 1883 [ЧИТАТЕЛИТЕ НИ СА ВИДЕЛИ ВЪЗВАНИЕТО] — бр. 444 от 9 ноември 1883, уводна, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения най-напред от М. Арнаудов. Според нас

Вазовото авторство е съмнително. С повече основания може да се приеме авторството на К. Величков.

Стр. 322. . . . *възванието, което отправя опълченското дружество ∾ за въздиганието паметник в чест на падналите на Шипка опълченци*—възванието е публикувано наскоро след това и във в. «Марица», бр. 540 от 11 ноември 1883, стр. 3, кол. 3.

Стр. 324. [УТРЕ, 10 НОЕМВРИЙ, СЕ ОТВАРЯ В СОФИЯ НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ] — бр. 444 от 9 ноември 1883, стр. 1, кол. 2, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство засега може да се приеме като вероятно.

Стр. 325. [ИЗВЕСТИЯТА, КОИТО НИ ПРИСТИГАТ ОТ КНЯЖЕСТВОТО] — бр. 445 от 12 ноември 1883, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочва се като вероятно Вазова и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 325. . . .*недоволните ония люде ∾ групирани около. «Съзнание»* — Вестник «Съзнание» излиза в София от май 1883 г. до януари 1884 г., първоначално седмично, а след това два пъти в седмицата. Негов редактор е В. Радославов. По време на «пълномощията» се обявява за възстановяване на Търновската конституция, против консерваторите. Когато Драган Цанков съставя дясно либералско правителство, вестникът се обявява против него и неговата политика.

Стр. 326. ПЛОВДИВ, СРЯДА, 23 НОЕМВРИЙ 1883. [В КНЯЖЕСТВОТО СЕ ПОДИГА ВЪПРОСЪТ ЗА НАМАЛЕНИЕТО НА ВОЙСКАТА] — бр. 448 от 23 ноември 1883, уводна, без подпис. Посочва се като вероятно Вазова и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 327. *Пиемонт в разстояние на 10 години обедини Италия* — Пиемонт е историческа област в Северозападна Италия, разположена между Алпите и Лигурските планини, с главен град Торино; оттук именно води началото си движението за обединение на италианския народ в една държава.

Стр. 328. [БЮДЖЕТАРНАТА КОМИСИЯ В ПОХВАЛНАТА СИ РЕВНОСТ] — бр. 448 от 23 ноември 1883, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочва се като вероятно Вазова и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание. Би могло обаче с известни основания да се допусне и авторството на Величков. Разбира се, не е изключено статията да е била написана съвместно от двамата.

Стр. 329. [СМЪРТТА НА ОСЕМДЕСЕТГОДИШНИЙ ДУХОВЕН ПАСТИР] — бр. 450 от 30 ноември 1883, стр. 1, кол. 2—3, без подпис. Посочва се като вероятно Вазова и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 330. *Авксентий* — митрополит Авксентий Велешки (1798—1865) е един от ръководителите на борбата за независимост на българската черква. Преследван от патриаршията и неколкократно заточван от турското правителство.

Стр. 330. [ЗА ОБЩА РАДОСТ НА ВСИЧКИТЕ ПАТРИОТИ] — бр. 451 от 3 декември 1883, стр. 1, кол. 2, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от М. Цанева, Иван Вазов в Пловдив, С., 1966, стр. 99. Тук приемаме Вазовото авторство като вероятно. Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 332. [ПОДИР МАЛКО ЩЕ ДОЧАКАМЕ ГОДИШНИНАТА НА ОСВОБОЖДЕНИЕТО] — бр. 458—459 от 31 декември 1883, стр. 1, кол. 3—4, втора статия, без подпис. Посочва се като вероятно Вазова и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 333. ДНЕВНИК [УЧИМ СЕ, ЧЕ ИЗВЕСТНИЙ РУСКИЙ ПАТРИОТ] — бр. 458—459 от 31 декември 1883, стр. 2, кол. 1, без подпис. Съобщенията се посочват като Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 333. *Йонин, брат на руский агент в София ∾ беше на 1876 г. почетен председател на Българский благотворителен комитет в Букурещ* — вж. т. 6, стр. 47.

Стр. 333. . . .*г. Икономова, министърът на общите сгради* — Тодор П. Икономов (1838—1892), деец на черковно-националната борба; след Освобождението е бил министър и председател на Държавния съвет; първоначално е на страната на консерваторите, а по-късно се приближава до умерените либерали начело с Драган Цанков.

Стр. 333. *«Земеделец»* — вж. тук, стр. 605.

Стр. 334. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК [ВЧЕРА ИЗЛЯЗОХА ОТ ПЕЧАТ] — бр. 464 от 4 февруари 1884, стр. 2, подлистник, кол. 3—4, без подпис. Рубриката в този брой съдържа седем съобщения. Като вероятно Вазови приемаме само последните четири съобщения. Първото се изключва, тъй като има подпис Д. Следващите две също трябва да бъдат изключени, тъй като се отнасят за П. Р. Славейков и З. Стоянов, с които по това време И. Вазов е в твърде обтегнати отношения. Материалите се

поместват за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 334. *«Христо Ботев»* — пиеса на Тодор Хаджистанчев (вж. тук, стр. 26—29; 565).

Стр. 334. *«Господин Мортагон»* — вж. тук, стр. 620.

Стр. 334. . . *.новоустроената българска трупа, под енергическата дирекция на г. Димитра К. Попова* — вж. тук, стр. 610.

Стр. 335. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [ПРИЕХМЕ ИЗВЕСТИЕ ЗА ЕДНО НОВО ЛИТЕРАТУРНО AUTODAFE] — бр. 467 от 25 февруари 1884, стр. 2, подлистник, кол. 3, без подпис. Двете съобщения, последни в подлистника от този брой, приемаме за вероятно Вазови и ги поместваме за пръв път в събраните съчинения на писателя.

Стр. 316. *«История на българската литература» от Пипина и Спасовича, превод на г. Колуиский* — вж. тук, стр. 628.

Стр. 335. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [СЪОБЩАВА НИ СЕ, ЧЕ ТУРСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО] — бр. 468 от 3 март 1884, стр. 2, подлистник, кол. 3. Съобщенията се посочват като вероятно Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 336. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 10 МАРТ 1884. [НЕ СЕ Е МИНАЛО МНОГО ВРЕМЕ] — бр. 469 от 10 март 1884, уводна, без подпис. Посочена като Вазова най-напред от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно.

Стр. 338. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [В НЕДЕЛЯ, КАКТО БЯХМЕ ПРЕДИЗВЕСТИЛИ, В ТЕАТЪР «ЛЮКСЕМБУРГ»] — бр. 469 от 10 март 1884, стр. 3, кол. 3. Материалите от този подлистник са посочени като Вазови от Е. Стефанов, който ги включва в събраните му съчинения. Според нас Вазовото авторство засега може да се разглежда като вероятно.

За артистите от българската театрална трупа вж. т. 10, стр. 271—275; 578.

Стр. 339. . . *.прочутий немски писател А. В. Грубе* ∾ *неговата добра метода за аритметиката* — Август Вилхелм Грубе (1816—1884), немски педагог, автор на популярни общообразователни книги за юноши, написани живо и интересно. Между другите и «Аритметика», която е претърпяла няколко издания.

Стр. 339. МИТИНГИТЕ И ПЕЧАТЪТ. [ГРАМАДНОТО ДВИЖЕНИЕ ЗА СЪЕДИНЕНИЕ] — бр. 470 от 17 март 1884, стр. 1, кол. 2—3, без подпис. Статията е посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно. Не по-малко вероятно обаче е и авторството на К. Величков.

Стр. 340. *«Т. Конституция» по обичаят си стреля неуни* — става дума за статията в бр. 20 от 10 март 1884 г., стр. 3, кол. 3—4, подписана с неустановения днес псевдоним «Безпощадников», който си служи с думи като «измама», «шарлатанство», «жалки личности» и др., нападайки остро К. Величков. През този период същият «Безпощадников» помества в «Търновска конституция» цяла серия от статии, в които напада Вазов и Величков.

Стр. 340. *«Хилал» го нарича партизанска работа* — «Hilâl» («Полумесец») е пловдивски вестник, издаван на турски език по това време; очевидно е излизал кратковременно, тъй като засега не са открити броеве от него (друго съобщение за излизането му вж. в. «Търновска конституция», бр. 19 от 7 март 1884 г.).

Стр. 340. *«Ю. България» хвърля кал въз лицето на народът* — вж. уводната статия в бр. 72 от 14 март 1884 г.; привържениците на Съединението тук са наречени лъжесъединисти и митингаджии.

Стр. 341. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [НА 1-ВИЙ МАРТ СЕ ДАДЕ ОТ БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА ТРУПА] — бр. 470 от 17 март 1884, стр. 3, подлистник, кол. 4, без подпис. Съобщенията се посочват като вероятно Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 341. *«Влюбените воденчари» и «Червените панталони»* — и двете комедии са били преведени от гръцки език.

Стр. 342. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [ОТ СТИПЕНДИАНТИТЕ ПО ИЗЯЩНИТЕ ИЗКУСТВА] — бр. 484 от 23 юни 1884, подлистник, стр. 2, кол. 1—4, без подпис. Отзивът за изложбата на К. Константинов и Г. Митов и рецензията за книгата на Л. Леже се посочват като вероятно Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 343. *Агар и Исмаила в пустинята* — популярен сюжет в изобразителното изкуство: според библейското предание Агар е била египетска робиня, слугиня на Сара; изпъдена от последната тя се скитала със своя син Исмаил из пустинята и била спасена от един ангел.

Стр. 343. *Салватор Роза* (1615—1673) — виден италиански живописец, гравьор и поет.

Стр. 343. *Жудита, като държи в ръцете си отрязаната глава на Олоферна* — според библейското предание Жудита е еврейка, която спасила родния си град от обсаждащата го армия на Навуходоносор; успяла да проникне при командуващия армията генерал Олоферн, тя отрязала главата му и се върнала в гра-

да; сюжетът е използуван от най-известните художници от епохата на ренесанса.

Стр. 343. *Данае* — дъщеря на Акризос, цар на Аргос.

Стр. 343. . . .*най-прочутий съвременен живописец Grandi* — Франческо Гранди (1831—1891), италиански художник, известен като автор на картини с исторически сюжети.

Стр. 344. *Г. Леже, който през 1882 г. мина през градът ни* — за Л. Леже вж. т. 10, стр. 575; за посещението му в Пловдив през 1882 г. вж. тук, стр. 284.

Стр. 345. ПЛОВДИВ, ЮЛИЙ 7, 1884. [В ИЗВЕСТИЯТА ОТ ТЪРНОВО] — бр. 486 от 7 юли 1884, уводна, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство на тази статия е съмнително.

Печата се със следните поправки по смисъл:

Стр. 346, р. 40: «Илия Цанов» вм. «Илия Цанев».

Стр. 347, р. 6—7: «същото» вм. «сърцето».

Стр. 346. *Илия Цанов* — вж. т. 10, стр. 552.

Стр. 347. *Радославов* — д-р Васил Радославов (1854—1929), известен политически деец в миналото, шеф на либералната партия; като министър-председател на България през периода 1913—1918 г. е бил проводник на продажната политика на Фердинанд; завършил е правни науки в Хайделберг.

Стр. 347. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. ЗНАНИЕ, БРОЙ 6 — бр. 487 от 14 юли 1884, стр. 3, кол. 1—2, без подпис. Вазовото авторство е посочено от П. Христофоров. Първата част от книжовния подлистник е включена в събраните съчинения на писателя от М. Арнаудов. Пълният му текст се печата за пръв път в настоящото издание. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно.

Стр. 349. *Книжовната деятелност на покойний Д. Наумов* ∾ *в. «Земеделец»* — вж. тук, стр. 605.

Стр. 350. [УМСТВЕНОТО ДВИЖЕНИЕ У НАС ОТИВА ТВЪРДЕ ОПАКО] — бр. 491 от 11 август 1884, стр. 1, кол. 1—2, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно, без обаче да се изключва напълно и възможността за авторство на К. Величков.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 351, р. 22. «бихме» вм. «бяхме».

Стр. 352. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [СВЕЩЕНА ИСТОРИЯ НА ВЕТХИЙ И НОВИЙ ЗАВЕТ] — бр. 491 от 11 август 1884, стр. 3, подлистник, кол. 1, без подпис. Отзивите се посочват като вероятно Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 352. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. [CINQ ANS DE RÊGNE. LE PRINCE ALEXANDRE DE BATTENBERG EN BULGARIE, PAR A. G. DRANDAR] — бр. 504 от 10 ноември 1884, стр. 2, кол. 1—3, без подпис. Рецензията е посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно.

Стр. 352. *А. Г. Драндар* (1837—1925) — бълг. книжовник и публицист, автор на редица книги на френски и немски по балканските въпроси.

Стр. 355. ДНЕВНИК. [ДЯДО СЛАВЕЙКОВ ОБАЖДА В Т. КОНСТИТУЦИЯ] — бр. 509 от 15 декември 1884, стр. 2, кол. 2, без подпис. Двете съобщения са посочени като Вазови и са включени в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно.

Стр. 355. *Дядо Славейков обажда в «Т. конституция», че бил изгубил стихотворението «Бойка»* — в бр. 96 на в. «Търновска конституция» от 5 декември 1884 г. на първо място П. Р. Славейков е напечатал следната «Покана»: «Известно е, че по-голямата част от съчиненията ни изгоряха в Стара Загора. Тъй като някои от тях са давани из по-напред на различни лица, било за четене, било за преглеждание, то сега, когато приготвяме да напечатаме това, що е останало, умоляваме всички другари, приятели и бивши ученици, у които би се намерило препис или оригинал от наши съчинения, да сторят добрината да ни ги съобщят. Особено бихме желали да знаем, ако съществува края на поемата «Бойка войвода», началото на която е напечатано в «Читалище», 1873 година, и препечатано в «Наука» 1881—1883 година, и която е взета, доколкото помним, от някого за прочитание. Желателно би било това ни съобщение да се препечата и от другите български вестници, за по-голяма гласност, та дано да се найдеше нещо, защото частната ни тази загуба е заедно с това и загуба за българската литература.»

Стр. 355. *Едно време пишеше в «Читалище»* ∾ *във вълните на Цибра* — съобщението за унищожени ръкописи на П. Р. Славейков във водите на Цибра откриваме в «Цариградски вестник», бр. 255 от 17 декември 1855 г.

Стр. 355. *В последний си брой Т. конституция» обсипва с*

най-черни клевети г. Миларова — за Св. Миларов вж. т. 9, стр. 457; в случая се касае за бележката в бр. 97 от 8 декември 1884 г., стр. 2, кол. 3, която започва с думите: «Онова политическо клепало, на което всекий може да опита своите чукове, . . . почнало да издава в. «Клепало».

Стр. 355. *Ризова, Петкова:* Димитър Ризов (1862—1918), виден общественик и публицист в миналото; през 1884 г. е бил редактор на в. «Търновска конституция», орган на народнолибералната партия; Димитър Петков (1858—1907), известен политически и обществен деец от първите години след Освобождението; през 1881 г. повежда борба срещу пълномощията и бива хвърлен в затвора; през 1883—1885 г. издава хумористичния в. «Свирка», където изразява крайно либерални и радикални идеи.

Стр. 356. *Миларов ∾ редактирвал е «Независимост»* — за Св. Миларов вж. т. 9, стр. 457; той е редактирал в. «Независимост» от 27 август 1880 до 1 юли 1881 г.

Стр. 356. *Вълчевци* — от името на Илия Д. Вълчев, известен обществен деец и публицист от първите десетилетия след Освобождението. В началото на 80-те години е бил един от най-известниците дейци от лявото крило на либералната партия.

Стр. 356. *Ризовци, Петковци* — от имената на Д. Ризов и Д. Петков (вж. тук, стр. 636).

Стр. 356. ДНЕВНИК. [ЕДНА МИНИАТЮРНА КНИЖКА] — бр. 510 от 22 декември 1884, стр. 2, кол, 2, без подпис. Двете съобщения са посочени като Вазови и са поместени в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство е вероятно. Съобщението за ръкописите на Славейков се свързва по съдържание с първото съобщение от бр. 509, което също приемаме като вероятно Вазово.

Стр. 357. *«Ю. България» ни кори, че сме хулели Славейкова* — в бр. 151 от 19 декември 1884, стр. 2, кол. 3, в. «Южна България» остро напада в. «Народний глас». Тук между другото се казва: «Злобата на «Н. глас» е преминала всякакви граници. . . Същий брой на «Н. глас» напада и дяда Славейкова, тоя стар баща на нашата сегашна книжнина».

Стр. 357. КНИЖОВЕН ПОДЛИСТНИК. ТЕАТЪР И МУЗИКА. [В НЕДЕЛЯ ВЕЧЕР, НА 16-Й ТОГО] — бр. 510 от 22 декември 1884, стр. 2, подлистник, кол. 1—3, с подпис: Х. Рецензията е посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство е съмнително.

За С. Попов и останалите артисти от трупата: Ирина Лилова, Анка Попова, К. Лилов — вж. т. 10, стр. 578.

Стр. 360. ДНЕВНИК. [ПОЛУЧИХМЕ И XI КНИЖКА ОТ ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ] — бр. 512 от 5 януари 1885, стр. 2, кол. 2—3, без подпис. Съобщението е посочено като Вазово и поместено в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според нас Вазовото авторство може да се приеме като вероятно, тъй като по това време писателят е бил в доста обтегнати отношения с редакцията на «Периодическо списание».

Стр. 360. . . .*немарливий му редактор г. Т. Пеева* — Тодор Пеев (1838—1904), известен обществен деец и книжовник от епохата на Възраждането; след Освобождението бил редактор на възобновеното «Периодическо списание на Българското книжовно дружество».

Стр. 360. *Ив. Славейков* (1853—1901) — известен в миналото публицист, обществен и политически деец, привърженик на либералната партия и редовен сътрудник на в. «Търновска конституция»; син на П. Р. Славейков.

Стр. 360. *Алфреда Тенисона* — вж. т. 7, стр. 433.

Стр. 361. [КОЙТО Е ЧЕЛ ПОСЛЕДНИТЕ БРОЕВЕ НА БЪЛГАРСКИТЕ ВЕСТНИЦИ] — бр. 514 от 19 януари 1885, стр. 1, кол. 2, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно.

Стр. 362. ПЛОВДИВ, СЪБОТА, 2 МАРТ 1885 Г. [ВЧЕРА, 1 МАРТ, В ТУКАШНАТА СЪБОРНА ЧЕРКОВА] — бр. 520 от 2 март 1885, стр. 1, кол. 2—3, втора статия, без подпис. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Според нас Вазовото авторство е съмнително. С не по-малко основания статията би могла да се разглежда като дело на Величков.

Стр. 362. . . .*трагическата смърт на Александра II* — вж. тук, стр. 369—373; 642.

Стр. 363. ПЛОВДИВ, 18 МАЙ 1885 Г. [СМЪРТТА НА ВЕЛИКИЙ ФРАНЦУЗКИЙ ПОЕТ] — бр. 530 от 18 май 1885, уводна. Посочена като Вазова от П. Христофоров. Ние приемаме Вазовото авторство за вероятно. С не по-малко основание би могло да се допусне също, че статията е била написана от К. Величков, който е авторът на споменатия в нея «подробен етюд върху Виктора Хюго», обнародван в «Зора», г. I, 1885, кн. 2, стр. 65—76; кн. 3, стр. 112—120).

Стр. 364. *Il est entré vivant dans l'immortalité* (фр.) — Той влезе жив в безсмъртието.

Стр. 364. . . .*претърпя едно деветнайсетгодишно изгнание*

на един английски остров — след като се опълчва срещу Луи Наполеон Бонапарт, Виктор Юго е бил принуден в края на 1851 г. да емигрира — първоначално в Брюксел, а по-късно на нормандските острови Джърси (от 1852 г.) и Гърнси (от 1855 г.); той се завърнал в родината си едва през 1870 г.

СПИСАНИЕ „НАУКА"

Едновременно с участието си в «Народний глас» Вазов помества голям брой статии и рецензии в издаваното по това време в Пловдив списание «Наука». Списанието излиза ежемесечно в продължение на три години — от април 1881 до декември 1884 г. (с известни прекъсвания през някои месеци). Във връзка с участието си в «Наука» писателят си спомня по-късно в разговор с проф. Ив. Д. Шишманов: «Едно от най-крупните литературни събития в тая епоха беше основанието на списанието «Наука» по инициативата на тогавашния директор на народното просвещение в Румелия Йоаким Груев, който даде и фонда за предприятието. Редакцията на списанието биде поверена на един комитет в състав Ив. Вазов, Ив. Салабашев, Ст. Бобчев, Караджов, Пантелей Наботков и Д. Минков. За председател на комитета и главен редактор бях избран аз. Скоро обаче цялата тежест на списанието падна върху мене, тъй като другите членове бяха заети със своята политическа и служебна дейност, тъй че аз бях принуден да търся материал за всички отдели на «Наука» и даже сам да бъда коректор. Но аз с голяма любов вършех своята тежка работа, за която ми се плащаше 6 лири месечно. Най-напред напечатах в «Наука» спомените си «Неотдавна», след това хумор. си повест «Митрофан». В «Наука» напечатах и «Един кът от Стара планина», спомени от една екскурзия, която бях направил наскоро» (Ив. Д. Шишманов, Иван Вазов, Спомени и документи. Второ допълнено издание. С., 1976, стр. 107).

Освен посочените тук произведения Вазов помества на страниците на списание «Наука» и повестта си «Немили-недраги», разказа «Хаджи Ахил», стихотворенията «По случай смъртта на Царя-Освободителя», «Пустота», «Старий стражар», «Бенковски», «Природа», «Раненият опълченец при Шейново» и пр. В списанието участвуват и други двама изтъкнати наши писатели от това време — К. Величков и П. Р. Славейков; З. Стоянов печата тук част от своите «Записки по българските въстания»; същевременно се поместват преводи на световноизвестни автори като

Андерсен, Байрон, Юго, Салтиков-Щедрин, Гогол, Тургенев, Лермонтов, Ян Неруда, Словацки. Въпреки съпротивата на известни кръгове Вазов успява да придаде на списание «Наука» подчертано литературен характер. Инициаторът за неговото създаване Йоаким Груев, директор (министър) на просветата по онова време, е имал причини да бъде недоволен от редакцията, тъй като според първоначалния замисъл списанието е трябвало да изпълнява други задачи. Говорейки по-късно за своята дейност като министър на просветата, той отбелязва: «С пособие от Дирекцията на просвещението [. . .] основа се и периодическото списание «Наука», а когато редакцията му се отклони от предначертаната му педагогическа насока, заместих го с «Училищен дневник». (Държавна библиотека «Иван Вазов» в Пловдив, БИА, ф. 2, а. е. 207, л. 270). Недоволство от подчертано литературната насоченост на списание «Наука» са изразявали и други съвременници и Вазов е бил принуден неведнъж да отстоява своите възгледи (вж. например статията му в «Народний глас», бр. 434 от 5 октомври 1883 г., поместена тук, стр. 170—171).

Но независимо от всичко списанието е имало голям успех. Издавано в огромния за онова време тираж от 2500 екземпляра, то е било посрещано с небивал интерес и бързо се е изчерпвало. Показателно е, че по настояване на читателите първите няколко книжки са били допълнително препечатани (както установихме при сравнението, не става дума за допълнителен тираж, а за нов набор, при който са направени и известни корекции в текста).

Като редактор на сп. «Наука» Вазов е трябвало да се грижи за своевременното комплектуване и подготвяне за печат на съответните книжки. Налагало се е понякога и сам да осигурява материали за нуждите на списанието. Известно е признанието му, че е написал спомените си «Неотдавна», за да запълни художествено-литературния отдел на «Наука» (вж. Ив. Д. Шишманов. Иван Вазов, Спомени и документи, второ допълнено издание, С., 1976, стр. 260). Най-често обаче, както изглежда, се е налагало писателят да приготвя материали за отдела «Критика и библиография». Тук той печата не само рецензии за новоизлезли литературни творби, но и кратки отзиви и съобщения за различни други издания.

Тъй като отзивите и рецензиите в «Наука» са като правило анонимни, тук отново се изправяме пред сложния проблем за установяване на Вазовото авторство. Досега с този проблем са се занимавали П. Христофоров, М. Арнаудов, Е. Стефанов и М.

Цанева. Всъщност в своя библиографски списък на Вазовите публикации П. Христофоров посочва само една Вазова рецензия в списание «Наука» — за драмата на К. Величков «Отечество». В изданеия през 1950 г. т. 21 на Вазовите събрани съчинения М. Арнаудов значително разширява представата за участието на писателя в критико-библиографските рубрики на списанието. Още по-широко е представено неговото литературно-публицистично дело в списание «Наука» от Е. Стефанов в т. 18 от предходното издание на Вазовите събрани съчинения, издаден през 1957 г. Наскоро след това М. Цанева свърза с името на Вазов крайно интересната статия по въпросите на езика, поместена под наслов «Бележка на редакцията» (вж. М. Цанева, Неизвестна статия на Вазов зар азвитието на езика, — Език и литература, 1958, кн. 3, стр. 222—226) и направи нови допълнения и уточнения във връзка с авторството на някои рецензии и отзиви в сп. «Наука» (вж. цитираната студия, стр. 94—95, кандидатската ѝ дисертация «Иван Вазов в Пловдив», С., 1966, стр. 115—117 както и издадената през същата година с някои промени отделна книга под същото заглавие, стр. 166—177).

Във връзка с работата си над настоящото издание ние подложихме на критически анализ резултатите от досегашните проувания, като за целта отново прегледахме внимателно цялото списание. Това ни даде възможност да направим някои съществени уточнения. На първо място трябва да обърнем внимание на факта, че добавяме в събраните съчинения на Вазов редица неизвестни досега негови литературно-публицистични творби: обширния и извънредно интересен «политически преглед» от първата книжка на «Наука», няколко нови рецензии, отзиви, съобщения и пр. От друга страна, изоставяме — като явно непринадлежаща на Вазов — рецензията за списание «Медицинска сбирка», поместена в кн. 11—12 от втората годишнина на «Наука» — още повече че в предходната книжка е поместена рецензия за същото списание, твърде различна по стил и съдържание и приета от нас за Вазова. В други случаи изразяваме съмнение или колебание по отношение на Вазовото авторство, приемайки го като «съмнително» или «вероятно». Тук обаче не обособяваме специален раздел «Dubia» — главно за да не нарушаваме целостта на рубриките. При това случаите, в които не приемаме със сигурност Вазовото авторство, са само няколко.

За съжаление, както вече се уговорихме при бележките за в. «Народний глас», тук нямаме възможност да обосновем

по-подробно Вазовото авторство. В ограничените рамки на коментара към едно подобно издание това е невъзможно.

Трябва на края да отбележим, че навсякъде сме изоставили чисто библиографските материали — т. е. съобщенията за книги и списания, които не са придружени с какъвто и да било коментар (най-често те са поместени в рубриката «Нови книги»). Не сме включили също съобщенията от компилативната рубрика «Смес», някои от които по принцип биха могли да бъдат подготвени от Вазов, както и редакционните бележки под линия към публикации на други автори. Тук поместваме текста на две такива бележки, на които обръща внимание и Емил Стефанов.

Първата от тях, напечатана в кн. 3 от юни 1881 г. на стр. 280—281, е към публикацията на две народни песни, записани от руския студент в Одеса А. Башмаков. Тя е подписана «Б. Р.», но съдържанието ѝ със специфичния за Вазов интерес към фолклора и към проблема за опустошението на горите говори, че по всяка вероятност е излязла изпод неговото перо: «Тие две песни ни се доставиха от г-н А. Башмакова, русец, студент в Новоросийский университет в Одеса. Той ги е слушал от устата на една стара и почтена котленка — г-жа Бояджиева. Първата песен, чини ни се, не е още излизала печатана; втората е характеристична по това, дето народното съзнание осъжда в нея опустошението на горите. Тая песен е един вариант, но по-богат и по-поетичен, на песента, записана в сборникът на Дозона под № 54. Тук се забележват някои особености на котленското наречие, по което щѫ са изговаря като ША, Г вместо Д (егяха — едяха), (гени — дени), (провогя — провода); К вместо Т (укрокя — укротя).

Г. А. Башмаков е имал любезността да ни предаде за «Наука» повече народни песни записани от него и ние му благодарим сърдечно за интересът, когото показва за разкриването на това наше народно съкровище — толкоз занемарен от нас.»

Втората бележка носи същия подпис, «Б. Р.», и е поместена в кн. 8 от ноември 1881, стр. 647, като пояснение към поемата на П. Милошев «Песен за Бойка войвода». «Редакцията — се казва тук — с особено благодарение дава място на настоящата поема, писана по складът на простонародните песни и относяща се към нашето минало, и сърадва за нея скромният ѝ творец П. Милошева. В поемата са вещо събрани доволно поетически мисли, изразени в един безизкуствен и жив език, щото в много места тя напомня неподражаемото поетическо творение на Ботева «На прощавание» и при всичко че тук-там се забележват грапавини и недодяланост, тя надминува много простонародни песни, обикновено монотонни

или развалени. Ние се надяваме, че и читателят ще се съгласи с нас, като прочете поемата, и вярваме, че тоя ни отзив, колкото искрен, толкова и заслужен, ще насърчи г. Милошева занапред още с по-голяма внимателност да събира тие миризливи цветя от почвата на народната поезия и да ни представя в още по-обработен вид китки, подобни на тая.» По всичко изглежда, че и тази бележка също е писана от Вазов.

Стр. 369. ПОЛИТИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД — г. I, 1881—1882, кн. 1, стр. 81—91, без подпис. Този преглед заедно с други два материала е поместен в последната шеста кола на списанието. Известни указания за Вазовото авторство се съдържат в уводните думи към статията: «Следующият преглед е написан твърде наскоро, за да не остане списанието ни лишено от една съвременна летопис.» Същевременно в писмо до С. С. Бобчев от 11 април 1881 г. Вазов съобщава: «Материалът за 6-та кола на Н а у к а е готов» (вж. И. В а з о в. Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 35). От друга страна, идейното съдържание и стилът също ни насочват към извода, че политическият преглед е дело на Вазов. Статията се посочва като Вазова и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Печата се със следните поправки по смисъл:

Стр. 370, р. 33: «Но чертите» вм. «На чертите».

Стр. 371, р. 9—10: «благоденствието на вверений» вм. «благоденствието вверений».

Стр. 372, р. 20—21: «всичкото пространство» вм. «всичко пространство».

Стр. 377, р. 39: «беше отсъдил» вм. «беше осъдил».

Стр. 378, р. 20: «да се простре» вм. «да простре».

Стр. 369. . . *Руский император ∾ е убит сред Петербург от ръцете на отвратителни злодеи* — по решение на изпълнителния комитет на организацията «Народна воля» нихилистът И. И. Гриневицки убива на 1 март 1881 г. в Петербург руския император Александър II.

Стр. 370. *«Русь»* — вестник, издаван в Москва от 15. XI. 1880 до 9. II. 1885 г. под редакцията на известния славянофил И. С. Аксаков (вж. т. 6, стр. 482); по същество вестникът бил личен орган на Аксаков.

Стр. 376. *Биконсфилдовци* — за Дизраели Биконсфилд вж. т. 1, стр. 371.

Стр. 376. *Вадингтона, пълномощник на Френцузката република* — вж. т. 10, стр. 575.

Стр. 377. *Паданието на министерството Трикупи и качването на Кумундуроса* — правителството на Трикупис е било образувано на 18. III. 1880 г.; просъществувало е около една година, като дейността му била свързана главно с гръцко-турския спор, за който тук става дума; Кумундурос е бил политически противник на Трикупис; неговото управление също е било кратковременно.

Стр. 378. *Бартелеми-сент-Илер* (1805—1895) — френски политически деец и философ; след 1880 год. става министър на външните работи в кабинета на Жул Фери, като отказва да взема страната на гърците.

Стр. 378. *Дулчинский (черногорский) въпрос* — от името на черногорския град Дулчиньо; през 1878 г. градът бил превзет от черногорците, но наскоро след това те били принудени да го напуснат; той бил предаден в тяхно владение едва през 1880 г.

Стр. 379. *Мухамед-ес-Садък* — туниски бей, управлявал страната от 1859 до 1882 г.; по време на неговото управление държавата била икономически разорена.

Стр. 379. *Лорд Биконсфилд умря на 7 априлий* — вж. т. 1, стр. 371.

Стр. 380. НОВИ БЪЛГАРСКИ КНИГИ [ПОТЕРА (ПОТЕРЯ?) ПРОТИВ ПИЯНСТВОТО] — г. I, 1881—1882, кн. 1, стр. 92—94, без подпис. Вазовото авторство на материалите от тази рубрика е посочено от М. Арнаудов, който пръв ги помества в събраните съчинения на писателя. Като указание за авторството на Вазов би могло да се приеме писмото му до С. С. Бобчев от 11 април 1881 г., където той съобщава: «Материалът за 6-та кола от «Наука» е готов.» (Заедно с «политическия преглед» тази рубрика изпълва шестата и последна кола от първата книжка на списанието.)

Рецензиите се печатат със следната поправка по смисъл:

Стр. 380, р. 21: «съпрузите» вм. «съпругите».

Стр. 380. *Самуила Смайлса* — вж. т. 7, стр. 412—413.

Стр. 381. *А. Узунов* (1851—1907) — известен революционен деец, определен след смъртта на Левски за негов заместник. През 1873 г. бил заловен и заточен в Аргана Мадена (в азиатската част на Турция), където написал драмите «Цвятко войвода», издадена в Букурещ през 1876 г., и «Добър хайдутин». Избягал от заточение през 1876 г. и взел участие в Освободителната война. След Освобождението бил учител в Ловеч и София.

Стр. 381. . . *драмите на Н. Живкова и Т. Станчева* — вж. тук, стр. 24—29; 565, 576.

Стр. 382. ОБЯВЛЕНИЕ. [ОТДАВНА СЕ УСЕЩАШЕ ЕДНА СЕРИОЗНА ПУСТОТА] — г. I, 1881—1882, кн. 1, стр. 95—96, с подпис: Редакционний комитет. Независимо от посоченото чрез подписа колективно авторство според нас не може да има съмнение, че обявлението е написано от Вазов, който е бил главен редактор и фактически единствен се е грижил за списанието срещу едно скромно възнаграждение (вж. Ив. Д. Шишманов, Иван Вазов. Спомени и документи, второ допълнено издание. С., 1976, стр. 107). Обявлението се помества в събраните съчинения на Вазов за пръв път в настоящото издание.

Стр. 383. БИБЛИОГРАФИЯ И КРИТИКА. НОВИ БЪЛГАРСКИ КНИГИ. [БЕЛЕЖКИ ВЪРХУ БЪЛГАРСКИТЕ РАБОТИ] — г. I, 1881—1882; кн. 2, стр. 199—204, без подпис. Вазовото авторство на материалите от тази рубрика (с изключение на първата рецензия за книгата на Васил Атанасов «Начална неорганическа химия по новата химическа теория», писана очевидно от специалист в областта на химията) е посочено от М. Арнаудов, който пръв ги помества в събраните съчинения на писателя. За авторството на последната от рецензиите разполагаме с документално доказателство — писмото на Вазов до П. Енчев от 14 януари 1882 г., където между другото се казва: «На твоя съгражданин Г. Алексиева съобщи, че му съм получил писмото и че скърбя много, задето съм му дал причина да ми натяква.» (Вж. И. Вазов. Събрани съчинения в двадесет тома, т. 20, С., 1957, стр. 42.) Няма съмнение, че в случая се касае за Вазовия отзив за «Съвременни разни стихотворения» на Т. Алексиев, поместен във втората книжка на сп. «Наука».

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 384, р. 24—25: «от Андрея Победоносцева» вм. «Андрея Победоносцева».

Стр. 385. . . .*школата на Т. Станчева* — вж. тук, стр. 565.

Стр. 385. . . .*скандальозните диалози на Хаджи Айвата* — не ни се удаде да установим данни за автора и неговите произведения.

Стр. 385. *Съвременни разни стихотворения, съчинил Т. Алексиев от 1872 до 1881 г.* — повечето от стихотворенията, събрани в тази книжка, са били печатани преди това в сп. «Училище» — през 1872 и 1875 г., и във в. «Българин» — през 1878 г. Две години по-късно Т. Алексиев издава втора част от «Съвременни и разни стихотворения» (Сливен, 1883, 8 стр.).

Стр. 386. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. НОВИ БЪЛГАРСКИ КНИГИ. [ОТЕЧЕСТВО, ДРАМА В ПЕТ ДЕЙСТВИЯ ОТ К. ВЕЛИЧКОВА] — г. I, 1881—1882, кн. 3, стр. 288—293, без подпис. Вазовото авторство на първата рецензия посочва най-напред П. Христофоров, а на останалите материали от рубриката — М. Арнаудов, който пръв ги помества в събраните съчинения на писателя.

Стр. 392. *И. Х.* — Илия Христович (1820—1880), дългогодишен учител в Габрово, Русе, Свищов, Севлиево и др., завършил духовна семинария в Киев и духовна академия в Москва. Сътрудничил е на различни периодични издания. Освен рецензираната комедия е издал една книга с басни «по подражание на руский баснописец Крилова» (книгата е претърпяла две издания — през 1873 г. в Русе и през 1881 г. в София).

Стр. 393. *Пророк Авакум* — пророчествата му се състоят от три кратки глави и съставляват осмата книга от сборника на дванадесетте малки пророци в еврейския канон.

Стр. 393. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. [ЗАКОНОВЕДЕЦ, ПОВРЕМЕННО СПИСАНИЕ ЗА ЗАКОНОДАТЕЛСТВО, ПРАВОСЪДИЕ И АДМИНИСТРАЦИЯ] — г. I, 1881—1882, кн. 4, стр. 387—388, без подпис. Двете рецензии са посочени като Вазови и са включени в събраните му съчинения най-напред от М. Арнаудов.

Стр. 393. *«Законоведец»* — списанието започва да излиза в Пловдив на 1 април 1880 г. и продължава до 1 август 1881 г. (излезли са общо 17 книжки).

Стр. 394. . . .*убийството на госпожа Скобелева* — вж. т. 12, стр. 479.

Стр. 394. . . .*делото по убийството на султан Азиса* — Абдул Азис (1830—1876), тридесет и вторият турски султан, бил принуден на 30 май 1876 г. да се отрече от престола в полза на племенника си Мехмед Мурад. Няколко дни след това (4 юни 1876 г.) умира. На времето се е предполагало, че се касае за самоубийство, но на процеса през 1881 г. било доказано, че е бил убит.

Стр. 396. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. [РАЙНА КНЯГИНЯ, ДРАМА В ПЕТ (вм. ПЕТ) ДЕЙСТВИЯ] — г. I, 1881—1882, кн. 5, стр 419—424, без подпис. Материалите са посочени като Вазови и са поместени в събраните му съчинения най-напред от М. Арнаудов.

Стр: 396. . . .*превъзходний роман на Велтмана* — А. Ф. Велтман (1800—1870), руски писател и историк, живял и творил в Кишинев. Романът му «Райна, княгиня българска» излиза на български език през 1852 г. в два превода: на Йоаким Груев в Цариград и на Елена Мутева в Санкт Петербург; първото издание

на драматизацията на Д. Войников излиза в Браила през 1866 г.

Стр. 398. *Ст. Блекки* — Джон Стюарт Блеки (1809—1895), английски филолог, поет и публицист.

Стр. 399. *Страшната нощ или заровения человек в снега* — може би друг превод на популярния у нас разказ на Юрий Казибег «Страшната нощ», издаван неколкократно през първите десетилетия след Освобождението.

Стр. 400. *«Славянин»* — вж. тук, стр. 577.

Стр. 403. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. [ОЦЕНЕНИЕ НА БЪЛГАРСКИТЕ НАРОДНИ ПЕСНИ ПО ФОРМАТА И СЪДЪРЖАНИЕТО ИМ] — г. I, 1881—1882, кн. 6, стр. 507—511, без подпис. Вазовото авторство на материалите от рубриката в този брой е посочено най-напред от М. Арнаудов, който ги включва, с изключение на двете кратки анотации, поместени тук на стр. 408—409, в събраните съчинения на писателя. Тук печатаме всичките материали от рубриката.

Стр. 403. *Антон Безеншек* (1854—1915) — известен стенограф и публицист, приспособил стенографската система на Габелсбергер за български език; приспособлението му и днес остава единствената официална българска стенография.

Стр. 405. *Bonhommie* (фр.) — добродушие, простодушност.

Стр. 407. *Тончо Маринов* — вж. тук, стр. 592.

Стр. 408. *Д-р И. П. Любенов* — вж. т. 7, стр. 404.

Стр. 409. *Т. Н. Шишков* — вж. т. 12, стр. 478.

Стр. 410. БИБЛИОГРАФИЯ. [СПОМЕНИ ОТ ЦАРИГРАДСКИТЕ ТЕМНИЦИ] — г. I, 1881—1882, кн. 11—12, стр. 981—984, без подпис. Рецензиите са посочени като Вазови и са включени в събраните му съчинения най-напред от М. Арнаудов.

Стр. 410. *Св. Н. Миларов* — вж. т. 9, стр. 457.

Стр. 411. *«Обзор»* — хърватски политически ежедневник, издаван от 1860 г. в Загреб, Беч и Сиску.

Стр. 411. *Д. Иловайски* (1832—1920) — руски историк, автор на учебници по руска и всеобща история, проявявал интерес към живота на балканските народи.

Стр. 413. . . *злодеянието на 1 март 1881 г.* — касае се за убийството на Александър II (вж. тук, стр. 642).

Стр. 414. БЕЛЕЖКА ОТ РЕДАКЦИЯТА. [НИЕ С ОСОБЕНО БЛАГОДАРЕНИЕ ВМЕСТИХМЕ] — г. II, 1882—1883, кн. 1, стр. 35—40, без подпис. Вазовото авторство на тази «Бележка от редакцията» към публикувания от Д. Ил. Стамболов «Материал за български речник» е посочено най-напред от М. Цанева в научното съобщение «Неизвестна статия на Вазов за развитието на езика» (Език и литература, 1958, кн. 3, стр. 222—226). Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Д. Ил. Стамболов е пловдивски общественик от партията на съединистите.

Стр. 417. . . .*словаря на Миклошича* — Франц Миклошич (1813—1891), виден словенски езиковед, съставил известния «Lexicon palaeoslovenico-greco-latinum (1862—1865 г.)

Стр. 419. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. [РЪКОВОДСТВО ПО ВСЕОБЩАТА ИСТОРИЯ] — г. II, 1882—1883, кн. 1, стр. 89—96, без подпис. Вазовото авторство на повечето от рецензиите е посочено от М. Арнаудов, който пръв ги помества в събраните съчинения на писателя. Рецензията за преведената от Н. А. Начов книга на А. Салиери «Патриотизмът» е посочена като Вазова и включена в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Според А. Тонов (цит. съч., стр. 240) автор на първата рецензия е К. Величков. Ние приемаме Вазовото авторство на тези материали като вероятно.

Стр. 419. *Р. М. Каролев* (1846—1928) — учител и общественик, автор на учебни пособия; след Освобождението бил министър на просветата в правителството на П. Каравелов.

Стр. 420. *Учебник по ботаника ∾ Михаил Георгиев* — първият български учебник по ботаника, дело на писателя Михалаки Георгиев.

Стр. 422. *Трудът на г. А. Шопова се печаташе в подлистник в «Б. глас»* — Ат. П. Шопов (1853—1922), общественик и публицист, учил в Цариград, Петербург и Париж, където е завършил право; след Освобождението бил секретар в Екзархията; Вазов нееднократно изразява отрицателното си отношение към неговите книжовни трудове (вж. тук, стр. 306; 592); за в. «Българский глас» вж. тук, стр. 581.

Стр. 423. *Шалте* (диал.) — малък дюшек.

Стр. 424. *А. Салиер* — не открихме никъде данни за този автор и за неговото творчество.

Стр. 425. *Й. Д. Хукера* — Джозеф Долтон Хукер (1817—1911), виден английски ботаник.

Стр. 426. *Сл. Кесяков* — вж. тук, стр. 602—603.

Стр. 427. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ [ВАРДА! ИЛИ КРИТИЧЕСКИ РАЗБОР ВЪРХУ УЧИЛИЩНИТЕ РАБОТИ НА БЪЛГАРИЯ] — г. II, 1882—1883, кн. 4, стр. 383—385, без подпис. Вазовото авторство на материалите е посочено от М. Арнаудов, който пръв ги включва в събраните съчинения на писателя.

Стр. 428. *Sans façon* (фр.) — непринуденост, естествено държане.

Стр. 430. ОТГОВОРИ [ХАРКОВ. Г. К. . . . ВУ, ПРЕВЕДЕНАТА ОТ ВАС РУСКА ПОВЕСТ] — г. II, 1882—1883, кн. 4, стр. 386, без подпис. Материалите са посочени като Вазови и са включени в бележките към т. 18 от предходното издание на неговите съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 430. *К. . . ву, преведената от вас руска повест ще се обнародва в следующата книжка на «Наука»* — вероятно става дума за произведението на Н. Г. Помяловски «Вукол», преведено от Михаил Киранов и публикувано в сп. «Наука», г. II, 1882—1883 кн. 5, стр. 420—442.

Стр. 430. БИБЛИОГРАФИЯ И РЕЦЕНЗИЯ. [РАЗКАЗИ ЗА ЗЕМНИЙ ЖИВОТ, ОТ АЛЕКСАНДРА ИВАНОВ] — г. II, 1882—1883, кн. 7, стр. 678—679, без подпис. Рецензиите са посочени като Вазови и включени в събраните му съчинения от Е. Стефанов. Ние приемаме Вазовото авторство като вероятно.

Стр. 432. . . . *«Бащин язик»* — най-известният учебник на Драган Манчов, издаван многократно преди и след Освобождението.

Стр. 432. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. [ВСЕОБЩА ИСТОРИЯ НА ПЕДАГОГИЯТА] — г. II, 1882—1883, кн. 8—9, стр. 853—856, без подпис. Отзивите са посочени като Вазови и са поместени в събраните му съчинения най-напред от М. Арнаудов. А. Тонов (цит. съч., стр. 240—241) приема, че автор на първата рецензия е К. Величков. Тъй като материалите се отличават и по стил, и по външно оформление от аналогичните материали в същата рубрика, ние смятаме Вазовото авторство за съмнително. Оставяме ги в състава на съчиненията му условно, докато се открият по-точни данни за тяхното авторство.

Стр. 434. *«Земледелец»* — първият земеделско-стопански вестник у нас след Освобождението, издаван в Стара Загора от Д. М. Наумов през периода февруари 1883 — юли 1885 г.

Стр. 435. *«Ступан»* — земеделско-икономически вестник, издаван в Букурещ от януари 1874 до март 1876 г. под редакцията на В. В. Хрелков. В списването му са участвували С. С. Бобчев, Г. Х. Станчев, Кр. Ив. Мирски, Н. Сукнаров, Михалаки Георгиев и др.

Стр. 436. . . . *прочутий роман на Лесажа «Жил Бла»* — Ален Рене Льосаж (1668—1747), френски писател, автор на много комедии и няколко романа. Най-известен е романът му «Приключенията на Жил Бла от Сантийян», написан през 1715—1735 г., където зад испанския колорит са изобразени пороците на тогавашното френско общество. Романът е преведен на български за пръв път през 1882 г.

Стр. 436. *«Ютро»* — вж. тук, стр. 599.

Стр. 436. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. [ЗАДУШЕВНИК (?) СТИХОВЕ ОТ ЕВ. ДУКОВА] — г. II, 1882—1883, кн. 10, стр. 951—952, без подпис. Вазовото авторство на първата рецензия е посочено най-напред от М. Арнаудов, който я включва в събраните му съчинения. Втората рецензия е посочена като Вазова и поместена в събраните му съчинения от Е. Стефанов.

Стр. 436. *Задушевник (?). Стихове от Ев. Дукова* — вж. тук, стр. 601.

Стр. 437. *«Медицинска сбирка»* — първото българско медицинско списание, издавано в София през 1883 и 1884 г. (излезли са общо 9 книжки); редактирано е от руските възпитаници д-р С. Мирков и д-р Брадел.

Стр. 438. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. [ПИСМА ЗА СЪРБИЯ ОТ Т. ИКОНОМОВ] — г. II, 1882—1883, кн. 11—12, стр. 1114—1125, без подпис. Рецензиите са посочени като Вазови и са включени в събраните му съчинения най-напред от М. Арнаудов. Според нас Вазовото авторство на повечето от материалите в рубриката от тази книжка засега би трябвало да се смята за вероятно или съмнително. Ръководени от посочените в началото принципи за единство на биографичните, идейните и стилистичните данни при определяне на авторството на анонимно публикуваните материали, ние приемаме като Вазови само рецензиите за «Всеобщ писмовник» на Ив. И. Лилов и за сб. «Ютро». Вазовото авторство на рецензиите за «Писма за Сърбия» от Т. Икономов, «Тютюневата индустрия в Българското княжество» и «Кратко и практическо ръководство за правение вино» от Г. Д. Начович според нас е съмнително. В останалите случаи то може да се приеме като вероятно. Напълно отхвърляме Вазовото авторство на рецензията за сп. «Медицинска сбирка», тъй като в предходната книжка на «Наука» е поместена друга, съвсем различна по стил и съдържание рецензия за същото списание, която приемаме за Вазова (вж. тук, стр. 437).

Стр. 438. *«Писма за Сърбия», от Т. Икономов* — преди да бъдат издадени като отделна книга «Писма за Сърбия» на Т. Икономов са били напечатани в подлистника на в. «Марица», от бр. 471 до бр. 496, между 11 март и 10 юни 1883 г.

Стр. 438. *Хайдут Велко* — българин, взел дейно участие в сръбското националноосвободително движение. По време на сръбското въстание от 1804—1813 г. е ръководил отбраната на Североизточна Сърбия и гр. Неготин. Загинал е при отбраната на поверената му крепост.

Стр. 440. *Милош Милоевич* (1840—1907) — сръбски политически деец и историк, известен с шовинистичната си пропаганда в Македония, заради която е критикуван на времето от Ботев и Каравелов (вж.: М а к е д о н и я, Сборник от документи и материали, С., 1978, стр. 244—245, 277—278, 290—295, 310—311).

Стр. 440. *Стоян Бошкович* (1833—1908) — сръбски историк и политик, принадлежащ към либералната партия. По всяка вероятност в случая се има пред вид излязлата през 1882 г. негова статия «Југословенски општи научни речник на српско-хрватском и бугарском језику» (Гласник, т. 38), където е изложил своите политически и научни концепции.

Стр. 441. *Странка* (сърбохърв.) — партия.

Стр. 441. . . *.руска партия ∾ главатари Ристича, Бошковича, Васильевича, митрополита Михаила:* Йован Д. Ристич (1831—1899), сръбски държавник, който е защищавал възгледа, че Сърбия не може да се развива успешно без помощта на Русия; Ст. Бошкович — вж. тук, стр. 650; Олимпий Васильевич — сръбски културен и политически деец, професор по психология и логика във Великата школа, възпитаник на Киевския университет; митрополит Михаил — вж. т. 9, стр. 458.

Стр. 442. *Г. Д. Начович* — вж. тук, стр. 586.

Стр. 443. *Дюлюм* (тур.) — мярка за земя, равна почти на един декар.

Стр. 444. *Жером Наполеон* — по-малък брат на Наполеон Бонапарт, провъзгласен с декрет от 24 декември 1852 г. за наследник на френския престол с титла френски принц.

Стр. 444. . . *.малката история, написана от г. Бобчева* — вж. С. С. Бобчев, Руско-турската война 1877—1878. Очерки и разкази, посветени на младата българска войска. Русе, 1879.

Стр. 445. *Приключенията на Жил Бла де Сантилиян* — вж. тук, стр. 648.

Стр. 445. *Емил в XIX век, от Ескироса* — Анри-Алфонс Ескирос (1814—1876), френски политически деец и литератор.

Стр. 447. *Всеобщ писмовник ∾ Събрал и превел Ив. М. Лилов* — вж. тук, стр. 601.

Стр. 447. *«Ютро»* — вж. тук, стр. 599.

Стр. 448. *В. Ламанский* — вж. т. 10, стр. 522.

Стр. 450. [НА 22 АВГУСТ УМРЯ В БУЖЕМВАЛ] — г. III, 1883—1884, кн. 1, стр. 103, с подпис: Редакцията. Вазовото авторство според нас може да се приеме като вероятно. Помества

се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 450. БИБЛИОГРАФИЯ И РЕЦЕНЗИЯ. [БИЛКИТЕ В НАРОДНАТА НИ МЕДИЦИНА] — г. III, 1883—1884, кн. 2, стр. 206—207, без подпис. Вазовото авторство на рецензиите от рубриката в тази книжка е посочено от М. Цанева, Иван Вазов в Пловдив. Дисертация. С., 1966, стр. 115—117. Поместват се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 450. *Билките в народната ни медицина, от М. Георгиев* — рецензираният труд е на писателя Михалаки Георгиев, който по това време е преподавател на природни науки в Софийската държавна класическа гимназия.

Стр. 451. *«Училищен дневник»* — месечно педагогическо списание на дирекцията на народното просвещение, редактирано от Йоаким Груев. Излиза в Пловдив от ноември 1883 до октомври 1884 г.

Стр. 452. *А. Люцканов* — вж. т. 9, стр. 457.

Стр. 452. *V. Jagić* — вж. тук. стр. 664.

Стр. 453. БИБЛИОГРАФИЯ И КРИТИКА. [И. ЯНЧИН. КРАТЪК УЧЕБНИК ПО ГЕОГРАФИЯТА] — г. III, 1883—1884, кн. 3—4, стр. 382—383. Вазовото авторство на рецензиите от рубриката в тази книжка е посочено от М. Цанева, Иван Вазов в Пловдив, Дисертация, С., 1966, стр. 115—117. Досега не са били включвани в събраните съчинения на писателя.

Стр. 454. ОТГОВОРИ. [Г. Ю. П. В С. ДЕРВЕНТ] — г. III, 1883—1884, кн. 3—4, стр. 384, без подпис. Посочват се като Вазови и се поместват в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 454. ГОСПОДА СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИ. [С НАСТОЯЩИЙ БРОЙ ВИЕ ВЕЧЕ ПОЛУЧАВАТЕ 7 КНИЖКА] — г. III, 1883—1884, кн. 7, стр. 655, с подпис: Настоятелството. Съобщението се посочва като Вазово и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

Стр. 455. БИБЛИОГРАФИЯ И РЕЦЕНЗИЯ. [ДОМАШНИ ЗАБАВЛЕНИЯ ИЛИ ПЕСНИ ДЕТИНСКИ И РАЗНИ ДРУГИ] — г. III, 1883—1884, кн. 9, стр. 811—820, без подпис. Вазовото авторство на повечето от рецензиите е посочено от М. Цанева; Иван Вазов в Пловдив, Дисертация, С., 1966, стр. 115—117. Тук приемаме, че цялата рубрика в тази книжка е подгот-

вена от Вазов. Материалите се поместват за пръв път в събраните съчинения на писателя.

Печатат се със следните поправки по смисъл:

Стр. 460, р. 31: «Н. П. Попов» вм. «И. П. Попов».

Стр. 461., р. 15: «Разгледвана като учебник» вм. «Разгледва като учебника».

Стр. 463, р. 13: «всеки» вм. «всички».

Стр. 463, р. 27: «Сравнено» вм. «Сравнена».

Стр. 464, р. 11: «предаванието на» вм. «предаванието си».

Стр. 455. *Марко Д. Балабанов* — вж. тук, стр. 564.

Стр. 456. *Д. Стерев* — автор на много, крайно посредствени повести, комедии, трагедии, стихове и пътеписи, обнародвани през първите години след Освобождението.

Стр. 456. *Г. Станчев все така пише във вестникът си* — става дума за Тодор Хаджистанчев (вж. тук, стр. 565) и за редактирания от него в. «Славянин» (вж. тук, стр. 577).

Стр. 457. *«Знание»* — вж. тук, стр. 565.

Стр. 458. *Изчезна наистина г. Ненов от страниците му* — вероятно става дума за крайно посредствените стихове, поместени в кн. 1, 2, 3 и 6 на сп. «Знание» и подписани с инициала Н.

Стр. 459. *Водителите на либералната партия, както е известно, побягнаха през граница* — намек за П. Каравелов, който към края на 1881 г. се прехвърля от Свищов в Румъния, откъдето преминава в Източна Румелия.

Стр. 460. *Н. П. Попов* — преподавател по български език във Варненската държавна реална гимназия, автор и на две други учебни пособия, издадени по това време: «Развитие на разните синтактически форми за изказване мислите» (Варна, 1882) и «Старобългарска граматика» (Прага, 1883).

Стр. 460. *Войниковата «Словесност»* — става дума за книгата на Добри Войников «Ръководство за словесност с примери за упражнение в разни видове съчинения на ученици в народните ни мъжки и женски училища», издадена във Виена през 1874 г.

Стр. 462. *Н. Р. Алтънков* — автор на учебници за първоначалните училища: буквари, читанки, естествознания, отечествознания и др., някои от които издадени неколкократно в първите години след Освобождението.

Стр. 464. *Ст. Костов* (1857—1917) — учител и общественик, първоначално учителствувал в Стара Загора и Пловдив, а след Съединението се преместил в София; рецензираната книга е първият му по-значителен труд; няколко години след това

подготвя съвместно с Д. Мишев известната «Христоматия по изучавание словесността в горните класове на гимназиите, педагогическите и духовни училища».

Стр. 466. Г. СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИ. [ПРИ ВСИЧКОТО СТАРАНИЕ, ЗА ДА СЕ ОТПЕЧАТИ КН. IX НАВРЕМЕ] — г. III, 1883—1884, кн. 9, стр. 831, без подпис. Съобщението се посочва като Вазово и се помества в събраните му съчинения за пръв път в настоящото издание.

БЪЛГАРСКА ХРИСТОМАТИЯ

През 1883 и 1884 г. успоредно с редактирането на в. «Народний глас» и сп. «Наука» Вазов участвува и в подготовката на двутомната «Българска христоматия», широко известна като Христоматия на Вазов и Величков. Пълното и точното заглавие на книгата е: «Българска христоматия или сборник от избрани образци по всичките родове съчинения, с приложение на кратки жизнеописания на най-значителните списатели за в класовете на градските училища и на реалните гимназии, съставиха И. Вазов и К. Величков». Пловдив, Книжарница на Д. В. Манчов, 1884, ч. I. Проза — IV, 496 стр.; ч. II. Поезия — 470, VIII стр. Всъщност първият том е бил издаден в началото на ноември 1883 г. (вж. съобщение в «Народний глас», бр. 445 от 12 ноември 1883 г.), а вторият — в края на юли 1884 г. (вж. съобщение в «Народний глас», бр. 490 от 4 август 1884 г.).

В разговор с проф. Ив. Шишманов Вазов си спомня следното относно подготовката на двутомната «Българска христоматия»: «В това време у Величкова възникна идеята да съставим една христоматия за по-горните класове на гимназията. Тая идея бе възприета и от издателя Манчева. Като другар в своята работа Величков покани мене и аз охотно приех. За образец ни послужи Галаховата христоматия. Освен от Галахова ползувахме се и от френски учебници, и от сборниците на Гербеля, и от други някои руски издания. Френските късове превеждах направо от оригинала, немските и английските — от руски. Д. К. Попову бяхме възложили да преведе нещо от Байрона, иначе той не вземаше участие в предприятието. За труда ни Манчев ни плати доста добре, по 300 лири» (Ив. Д. Шишманов, Иван Вазов, Спомени и документи. Второ допълнено издание, С., 1976, стр. 108).

Докато при определяне авторството на анонимните публика-

ции в «Народний глас» или «Наука» трябва все пак да се държи сметка и за други лица, тук кръгът на възможните автори е максимално стеснен — налице са ясни указания, че цялата работа е била извършена от Вазов и Величков. Главният проблем, който трябва да се реши, е да се определи авторството на двата предговора «Предисловие» (с подпис «Съставителите») и «Кратък исторически преглед на новобългарската литература» (без подпис). Досега тези предговори не са помествани във Вазовите събрани съчинения, тъй като за техен автор се приемаше К. Величков (вж. И. Вазов. Събрани съчинения, т. 21, С., 1950, стр. 400). В цитираната студия «Въпроси около литературно-публицистичното наследство на Иван Вазов» М. Цанева постави въпроса за Вазовото участие в написването на втория предговор, отбелязвайки между другото, че в публикуваната на страниците на «Периодическо списание» (кн. XI от 1884 г.) рецензия за «Българска христоматия» П. Пешев посочва като автор на предговора именно Вазов (стр. 94).

В резултат на стилно-езиковия анализ на двата предговора се установява, че някои моменти действително говорят в полза на Вазовото авторство (например пасажите за Раковски, Веркович и Войников), докато други напомнят повече за Величков. При това положение ние приемаме предговорите като колективно дело на двамата писатели и именно в такъв смисъл ги включваме в събраните съчинения на Вазов (както е включена например и пиесата «Господин Мортагон», която също е написана колективно от Вазов и Величков).

В предходното издание на Вазовите съчинения са поместени по-голяма част от биографичните бележки за отделни писатели: от първата част — за Гогол, Грановский, Карамзин, Пушкин, Ла Боеси, Толстой и Тургенев, а от втората — за Байрон, Бърнс, Вяземский, Гебел, Гьоте, Димитриев, Добролюбов, Жилбер, Зедлиц, Колцов, Корней, Лермонтов, Лесинг, Мицкевич (две), Молиер, Некрасов, Омир, Торквато Тасо, Туманский, Тенисън, Уланд, Хартман, Хайне, Шамисо, Шели и Шилер. Тук ние изоставяме тези материали, тъй като установихме, че те са съставени твърде буквално по чужди образци — най-често са извлечени от биографичните очерци в книгите на Н. В. Гербел «Русские поэты в биографиях и образцах», «Немецкие поэты в биографиях и образцах», «Английские поэты в биографиях и образцах» и «Поэзия славян». Те са били предназначени да запознаят тогавашния читател най-общо с живота и творчеството на включените в христоматията автори и по принцип не изразяват отношението на Вазов и Величков към тяхното творчество. Единственият пасаж, съдържащ

оценка, която може все пак да бъде приета като Вазова или Величкова, е допълнението към биографията на Мицкевич, поместено в т. 2, стр. 78—79, към началото на Вазовия превод на поемата «Пан Тадеуш». Тук цитираме изцяло този пасаж: «Мицкевич е първокласен поет не само в полската, но и в европейската литература. Поезията му се отличава с дълбоко съдържание, изразено в художествена форма; стихът му е бляскав, силен, хармоничен и богат с типични образи и положения. Като е чувствувал силно, поетът е предавал в силни картини ентузиазмът си към всички велики, макар и непостижими идеи. Ето част от знаменитата му «Ода към младостта», в която се изображава неодолимий полет на силний му дух: «Който, дорде е бил дете още, е обезглавил в люлката си хидра, той, когато порасте, ще удуши кентаврът, ще изтръгне жертвата из адът, ще иде на небето за лаври. Лови, каквото погледът не хваща, троши, каквото разумът не сломява. О, младост, орлова е силата на твоят полет и гръмоносна ръката ти! Другари, ръка за ръка! Да опашем земното кълбо и да съединим мислите и духовете си в един фокус. Напред, напред, да тикнем из нов път въртението на Земята, додето тя хвърли плесенясалата си кора и из нея изгрее зарята на свободата!». . . Недостатките на Мицкевича произтичат от беззаветната му любов към отечеството, славното минало на което го увлече и го направи да падне в изступление. . . В творенията на Мицкевича Западна Европа видя какви светли, могъществени рудници от поезия се таят в славянский мир — и захвана да се запознава по-отблизо с тоя мир, дълго време презиран и незачитан. Не само на Запад, но и в Русия, за която той оскърбително се изражаваше в поезиите си, той намери най-горещо съчувствие. Той беше приятел на Пушкина. На публичните обеди пиеха наздравици за «отсъствующий поет», а когато французкото правителство го лиши от службата му, то московските му приятели събраха и изпратиха значителна сума, при получаването на която поетът плака́.

Произведенията на Мицкевича са преведени вече на повечето европейски езици.»

За да се разбере по-добре какво е било отношението на двамата съставители към биографичните бележки за чуждите писатели, ще цитираме тук едно признание на Величков, направено няколко години по-късно, по друг повод. «Настоящата книга — бележи той в предговора към издадената през 1891 г. първа част на неговата «Всеобща история на литературата» — далеко не е чисто самостоятелен труд. Тя е повечето една компилация, на много места чист превод от ръководствата и книгите, които съм

имал пред вид при съставлението ѝ. Това признание намалява заслугата, която мога да имам като автор, но няма да намали, вярвам, ползата, която скромний ми труд може да принесе, а това е единственото нещо, в което желая да съм сполучил.»

Стр. 469. ПРЕДИСЛОВИЕ. — И. Вазов и К. Величков, Българска христоматия или сборник от избрани образци по всичките родове съчинения, ч. I, Пловдив, 1884, стр. 3—4, с подпис: Съставителите. Ние приемаме предговора към христоматията за колективно дело на двамата съставители, както е и логично да се заключи според подписа под текста. В събраните съчинения на Иван Вазов предговорът се помества за пръв път в настоящото издание.

Стр. 471. КРАТЪК ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД НА НОВОБЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА — И. Вазов и К. Величков, Българска христоматия или сборник от избрани образци по всичките родове съчинения, ч. I, Пловдив, 1884, стр. 5—26, без подпис. М. Арнаудов приема този интересен очерк за дело на К. Величков, без обаче да посочва каквито и да било аргументи (вж. И. Вазов, Събрани съчинения, т. 21, С., 1950, стр. 400). Ние смятаме, че са налице достатъчно основания да го приемем за колективно дело на двамата съставители — още повече, че в първия предговор се казва: «За още по-голяма пълнота и картинност на делото съставителите са турили в началото на книгата кратък, но нагледен и изразителен очерк на историята на развитието на народната ни книжнина.» Очеркът се помества за пръв път в събраните съчинения на Иван Вазов в настоящото издание.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 479, р. 16—17: «оригинални и преводни» вм. «оригинални и преводи».

Стр. 473. . . .*буната на Пазвантоглу* — Осман Пазвантоглу (1758—1807), турски независим феодален владетел на Видинската област. Към 1792 г. събрал недоволни от централната власт на султан Селим III и започнал да опустошава селата, а през 1794 г. превзел Видин и се обявил за самовластен господар.

Стр. 476. *Илариона (Библиотекоподжигателят)* — съществува предание, че гръцкият владика Иларион Критски, Търновски митрополит през първата половина на XIX в. (до 1838 г.) е изгорил търновската патриаршеска библиотека, съхранявана в една каменна стаичка на черквата «Св. Четиридесет мъченици» (вж. Ю. Трифонов, Преданието за изгорената старобългарска библиотека в Търново — Списание на БАН, XIV, 1917, стр. 1—42).

Стр. 476. *Ланкастерската метода* — вж. т. 9, стр. 534.

СПИСАНИЕ „ЗОРА"

Последното значително дело на Вазов през пловдивския период от живота му е основаването и редактирането (съвместно с К. Величков) на сп. «Зора», което започва да излиза през март 1885 г. вместо спрялото наскоро преди това поради непреодолими финансови затруднения списание «Наука». «Това списание, на което аз с г. Величкова сме редактори и издатели — съобщава Вазов в едно писмо до своя приятел Спас Вацов от 25 април 1885 г., — ще се сили да бъде колкото е възможно с по-оригинално съдържание. Поезия, белетристика, литературни щудии — всичко ще бъде писано на български, преводи малко ще има, защото те и така са бол в нашите периодически издания. Впрочем «Зора» ще следи за литературното движение в европейский, а особито — славянский мир, като дава съобщения за него, а в случай — ще печата и хубави неща от славянските литератури» (И. Вазов. Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 51—52). Подобни мисли писателят изказва по същото време и в писмото си до К. Иречек: «Наистина «Зора» се редактира и издава от мене и г. Величкова (работите, подписани А. И., са негови); мислим да ѝ дадем характер съвсем оригинален, като ще се мъчим да я пълним с повести, поезии и литературни щудии, по възможност не преводни, които, каквито и да са, сè ще бъдат едно-що за нашата българска литература, задавена от преводи. Само така мисля, че «Зора» може да има своя raison d'être. Но тя ще следва отблизо и литературното движение у европейските, особено славянските, народи (И. Вазов. Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 50—51).

Докато при редактирането на в. «Народний глас» Вазов е трябвало все пак да се вслушва в мнението на неговия издател и притежател Драган Манчов, а при редактирането на «Наука» се е налагало понякога да прави компромиси (известно е неговото признание, че списанието нито административно, нито по съдържанието си може да бъде образец на съвършенство), в «Зора» писателят вече е бил напълно свободен. Сътрудничеството му с К. Величков в нищо не го е ограничавало, тъй като техните възгледи за характера, целите и задачите на едно подоб-

но списание напълно са съвпадали. Трудностите сега са били по-скоро от материален характер. «При всичките добри отзиви, които имаме — споделя Вазов в писмото си до Спас Вацов, — ние сме уверени, че както всяко периодическо списание и «Зора» ще бъде разорителна за нас, но ние ще гледаме що-по-що да изкараме докрай. Не е нужно нито да Ви кажа, че никаква субсидия не се получава, нито пък засега ще може да се плаща от редакцията за пратените до нея книжовни работи» (И. Вазов. Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 52). Двамата ентусиазирани редактори обаче са били готови на всякакви жертви и списанието сигурно е щяло да продължи да излиза, ако не са му попречили бурните събития, свързани със Съединението на Княжество България и Източна Румелия. През август 1885 г. то е трябвало да преустанови съществуването си, като последната му, шеста книжка е била отпечатана много по-късно. Едва две години и половина след това Вазов я получава в Одеса, където е бил принуден да емигрира. По този повод той съобщава на К. Величков следното: «Получих от Пловдив VI книжка от «Зора» (август 1885 г.), която беше остала да се допечатва в Дановата печатница. Там са поместени началото от твоята повест «Кой е крив?», «Няколко деня в Цепино», също «Панагюрци и македонци», две стихотворения и твоите остали статии (преводите от Лавеле и Катюл Мендеса и пр.). Въобще тая книжка ми се твърде хареса и скръбта ми се удвои за дълговременното неявяване на нашето галено дете» (И. Вазов. Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 67).

Въпреки само няколкомесечното си съществуване и въпреки ограничения кръг на своите сътрудници «Зора» напълно заслужено се нарежда между най-авторитетните литературни списания. Тук Вазов печата повестта си «Чичовци» — един от шедьоврите на българската литература, — пътеписа «Мочурът», циклите «Македонски сонети» «Поетът» и редица други стихотворения, както и голям брой рецензии и съобщения от рубриките «Библиография» и «Вести из книжовний свят». Величков от своя страна помества разказите «Заточеникът», «Дядо Димитър», «Пъкъл и любов», «Последно желание», «Панагюрци и македонци» и «Кой е крив», пътеписа «Няколко дена в Цепино», някои стихотворения и няколко статии — за Юго, Мицкевич, Тургенев и Раковски. Освен двамата редактори в списанието сътрудничат с отделни публикации още д-р Ив. Драгомиров, Хр. Каратанасов, Спас Вацов, Й. Ворачек и неразгаданият все още Г. З-ч, автор

на крайно интересното «Осветление на българската поезия», поместено в третата книжка на «Зора».

Както в «Народний глас» и «Наука», така и в «Зора» някои от материалите са били помествани анонимно, или пък са подписвани с различни псевдоними и инициали. За разкриване авторството на част от тези материали тук сме улеснени от самия Вазов, по-точно от цитираните по-горе негови писма до К. Иречек и К. Величков. За съжаление писателят почти нищо не говори за авторството на рецензиите от библиографската рубрика и на съобщенията от рубриката «Вести из книжовний свят». Той засяга този въпрос единствено в писмото си до Спас Вацов от 25 април 1885 г.: «В III кн. от «Зора» споменуваме за Миличевича в отдела, в който туряме и книжовните Ви известия.» И понататък: «Не можеш ли ни пращá мънички рецензии? Това ще бъде най-слабата страна на «Зора». Аз нямам доста хладнокръвие и критически похват да пиша такива работи» (И. Вазов, Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 52).

Вазов, изглежда, не е успял да привлече сътрудници за критическия отдел на списанието и поради това е бил принуден сам да пише рецензиите за новите книги, като ги е подписвал с псевдонима Добринов. Още през 1938 г. в библиографското приложение към книгата на П. Христофоров «Ivan Vazov. La formation d'un écrivain bulgare» са посочени като негови рецензиите в кн. 1, 3, 4 и 6 (вероятно случайно тук не са отбелязани двете рецензии от кн. 5, подписани със същия псевдоним). По-късно М. Арнаудов значително разширява представата за Вазовото участие в «Зора», помествайки в събраните му съчинения неотбелязаните от П. Христофоров рецензии от кн. 2 и 5, както и почти всички съобщения от рубриката «Вести из книжовний свят» (част от тези съобщения след това са били изоставени като преводни в редактирания от Е. Стефанов том 18 от Вазовите събрани съчинения).

Във връзка с подготовката на настоящото издание ние продължихме работата за установяване Вазовите публикации на страниците на списание «Зора». Преглеждайки архива на Ив. Д. Шишманов, ние попаднахме на един интересен документ, който ни насочи към някои нови предположения и заключения в тази насока (Научен архив на БАН, ф. 11, оп. 1, а. е. 418, л. 3). Документът е от ръката на Шишманов и фактически представлява регистрация на Вазовото участие в първите пет книжки от сп. «Зора». Той не е датиран, но може да се предполага, че е от времето, когато Шишманов предприема своята анкета с Вазов.

Според този документ Вазови са следните публикации в спи-

сание «Зора»: кн. 1 — «Чичовци», «Македонски сонети», цялата рубрика «Библиография» с подпис Добринов и «Вести из книжовний свят»; кн. 2 — «Чичовци», «Поетът» и «Библиография»; кн. 3 — «Чичовци», «Мочурът», стихотворенията, рубриката «Библиография» с подпис Добринов и «Вести из книжовний свят»; кн. 4 — «Чичовци», «Песни за мая», съобщението за смъртта на Юго, рефератът «Русите в Азия» и «Критика и библиография»; кн. 5 — «Чичовци», «Сава Г. Раковски», продължението на рефератът «Русите в Азия» и «Критика и библиография». На края в страничното поле на листа е отбелязано: «Величков пише пък разкази под букви А. И. и стих. П-в».

Тези указания са твърде важни и за окончателното уточняване на някои въпроси, свързани с поетичното наследство на Иван Вазов, тъй като потвърждават мнението, че подписите П-в и Хр. Каратанасов, които срещаме под няколко от поместените в сп. «Зора» стихотворения, не са Вазови псевдоними, както се приемаше в предходните издания на Вазовите съчинения (вж. И. Вазов, Събрани съчинения в 22 т., т. 19, С., 1949; И. Вазов, Събрани съчинения в 20 т., т. 2, С., 1955); същевременно те коригират и допущането, че П-в. е съкращение от името на Д. К. Попов (вж. М. Цанева, Вазови псевдоними ли са подписите Хр. Каратанасов и П-в — Език и литература, 1959, кн. 3, стр. 216—219). Но независимо от всички указания за достоверността на документа буди недоумение фактът, че тук фигурира и заглавието на статията за Г. С. Раковски, която самият Вазов е включил в редактираните от него съчинения на К. Величков. Поради това ние не можем да приемем новооткрития в архива на Ив. Д. Шишманов документ като абсолютно сигурно свидетелство за Вазовото участие в сп. «Зора», а го разглеждаме само като едно допълнително указание. И в този случай при определяне на авторството ние се основаваме на комплексния анализ на документалните източници, идейното съдържание, стила и езика.

Към посочените досега от П. Христофоров и М. Арнаудов Вазови литературно-критични и публицистични творби, поместени в сп. «Зора», тук добавяме няколко нови. Като сигурно негови приемаме статията за Виктор Юго и увода към реферата «Русите в Азия», а като вероятни — някои съобщения от рубриката «Вести из книжовний свят» в кн. 3 и 5 (без обаче да ги обособяваме в специален раздел «Dubia»). За съжаление, тук също нямаме възможност за една по-подробна обосновка на Вазовото авторство.

Стр. 497. БИБЛИОГРАФИЯ. [ИСТОРИЯТА НА ЕДНО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ] — кн. 1 (март 1885), стр. 43—47, с подпис: Добринов. Материалите от рубриката са посочени като Вазови най-напред от П. Христофоров.

Стр. 495. . . .*сюпремната борба на Втората френска република против превратът от 2 декември, който я срути и погреба за един период от 19 години* — Втората френска република е учредена на 25 февруари 1848 г. след падането на Юлската монархия и е просъществувала само няколко години — до 2 декември 1852 г., когато в резултат на държавен преврат бива провъзгласена Втората империя на Наполеон III; на 4 септември 1870 г. след продължителна борба френската република отново е възстановена.

Стр. 498. *Cinq ans de règne* ∾ *от А. Г. Драндара* — вж. тук, стр. 635.

Стр. 499. *Лавеле* — вж. т. 10, стр. 574—575.

Стр. 499. *Г. Драндар е издал по-рано една книга, написана пак на френски* ∾ *за унищожението на капитулациите в България* —, вж. A. G. Drandar. La question des capitulations de leur suppression dans la principauté de Bulgarie. Paris, 1883, 58 p.

Стр. 499. *«Братски труд»* — литературно списание, издавано от българските студенти в Москва през 1860 и 1862 г. (излезли са общо 4 книжки); в списването му са участвували Р. Жинзифов, В. Попович, Л. Каравелов, Н. Бончев и др.

Стр. 501. *Dolce far niente* (лат.) — сладко безделие.

Стр. 501. *Тодор Пеев* — вж. тук, стр. 637.

Стр. 503. *П. Пешев* (1858—1931) — общественик и публицист, завършил право в Москва и сътрудничил на много периодични издания; подписвал се е обикновено с псевдонима «Неделин»; в политическо отношение първоначално е принадлежал към партията на левите либерали, а по-късно става привърженик на радославистката партия.

Стр. 503. . . .*произведения от Дюкмеджиева, Гребенарова, Станчева, Шарапчиева:* в случая става дума за поместените в кн. 7 и 10 на «Периодическо списание» рецензии на П. Пешев за комедията на Никола С. Шарапчиев «Зестра,» издадена в Русе през 1883 г., и за книгата «Стихотворения» на посредствения стихотворец Хр. Ив. Дюкмеджиев, издадена в Пловдив през 1884 г.; рецензиите на П. Пешев за книгите на М. Гребенаров, съставител на календарчета и песнопойки в първите години след Освобождението, и на Т. Х. Станчев (за него вж. тук, стр. 26—29; 565) не успяхме да установим.

сание «Зора»: кн. 1 — «Чичовци», «Македонски сонети», цялата рубрика «Библиография» с подпис Добринов и «Вести из книжовний свят»; кн. 2 — «Чичовци», «Поетът» и «Библиография»; кн. 3 — «Чичовци», «Мочурът», стихотворенията, рубриката «Библиография» с подпис Добринов и «Вести из книжовний свят»; кн. 4 — «Чичовци», «Песни за мая», съобщението за смъртта на Юго, рефератът «Русите в Азия» и «Критика и библиография»; кн. 5 — «Чичовци», «Сава Г. Раковски», продължението на рефератът «Русите в Азия» и «Критика и библиография». На края в страничното поле на листа е отбелязано: «Величков пише пък разкази под букви А. И. и стих. П-в».

Тези указания са твърде важни и за окончателното уточняване на някои въпроси, свързани с поетичното наследство на Иван Вазов, тъй като потвърждават мнението, че подписите П-в и Хр. Каратанасов, които срещаме под няколко от поместените в сп. «Зора» стихотворения, не са Вазови псевдоними, както се приемаше в предходните издания на Вазовите съчинения (вж. И. Вазов, Събрани съчинения в 22 т., т. 19, С., 1949; И. Вазов, Събрани съчинения в 20 т., т. 2, С., 1955); същевременно те коригират и допущането, че П-в. е съкращение от името на Д. К. Попов (вж. М. Цанева, Вазови псевдоними ли са подписите Хр. Каратанасов и П-в — Език и литература, 1959, кн. 3, стр. 216—219). Но независимо от всички указания за достоверността на документа буди недоумение фактът, че тук фигурира и заглавието на статията за Г. С. Раковски, която самият Вазов е включил в редактираните от него съчинения на К. Величков. Поради това ние не можем да приемем новооткрития в архива на Ив. Д. Шишманов документ като абсолютно сигурно свидетелство за Вазовото участие в сп. «Зора», а го разглеждаме само като едно допълнително указание. И в този случай при определяне на авторството ние се основаваме на комплексния анализ на документалните източници, идейното съдържание, стила и езика.

Към посочените досега от П. Христофоров и М. Арнаудов Вазови литературно-критични и публицистични творби, поместени в сп. «Зора», тук добавяме няколко нови. Като сигурно негови приемаме статията за Виктор Юго и увода към реферата «Русите в Азия», а като вероятни — някои съобщения от рубриката «Вести из книжовний свят» в кн. 3 и 5 (без обаче да ги обособяваме в специален раздел «Dubia»). За съжаление, тук също нямаме възможност за една по-подробна обосновка на Вазовото авторство.

Стр. 497. БИБЛИОГРАФИЯ. [ИСТОРИЯТА НА ЕДНО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ] — кн. 1 (март 1885), стр. 43—47, с подпис: Добринов. Материалите от рубриката са посочени като Вазови най-напред от П. Христофоров.

Стр. 495. . . *.сюпремната борба на Втората френска република против превратът от 2 декемврий, който я срути и погреба за един период от 19 години* — Втората френска република е учредена на 25 февруари 1848 г. след падането на Юлската монархия и е просъществувала само няколко години — до 2 декември 1852 г., когато в резултат на държавен преврат бива провъзгласена Втората империя на Наполеон III; на 4 септември 1870 г. след продължителна борба френската република отново е възстановена.

Стр. 498. *Cinq ans de règne ∾ от А. Г. Драндара* — вж. тук, стр. 635.

Стр. 499. *Лавеле* — вж. т. 10, стр. 574—575.

Стр. 499. *Г. Драндар е издал по-рано една книга, написана пак на френски ∾ за унищожението на капитулациите в България* — вж. A. G. Drandar. La question des capitulations de leur suppression dans la principauté de Bulgarie. Paris, 1883, 58 p.

Стр. 499. *«Братски труд»* — литературно списание, издавано от българските студенти в Москва през 1860 и 1862 г. (излезли са общо 4 книжки); в списването му са участвували Р. Жинзифов, В. Попович, Л. Каравелов, Н. Бончев и др.

Стр. 501. *Dolce far niente* (лат.) — сладко безделие.

Стр. 501. *Тодор Пеев* — вж. тук, стр. 637.

Стр. 503. *П. Пешев* (1858—1931) — общественик и публицист, завършил право в Москва и сътрудничил на много периодични издания; подписвал се е обикновено с псевдонима «Неделин»; в политическо отношение първоначално е принадлежал към партията на левите либерали, а по-късно става привърженик на радославистката партия.

Стр. 503. . . *.произведения от Дюкмеджиева, Гребенарова, Станчева, Шарапчиева:* в случая става дума за поместените в кн. 7 и 10 на «Периодическо списание» рецензии на П. Пешев за комедията на Никола С. Шарапчиев «Зестра,» издадена в Русе през 1883 г., и за книгата «Стихотворения» на посредствения стихотворец Хр. Ив. Дюкмеджиев, издадена в Пловдив през 1884 г.; рецензиите на П. Пешев за книгите на М. Гребенаров, съставител на календарчета и песнопойки в първите години след Освобождението, и на Т. Х. Станчев (за него вж. тук, стр. 26—29; 565) не успяхме да установим.

Стр. 504. ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ. [ПАНИХИДА ЗА Г. С. РАКОВСКИ] — кн. 1 [март 1885], стр. 47—48, без подпис. Вазовото авторство на материалите посочва М. Арнаудов, който пръв ги помества в събраните съчинения на писателя. То е потвърдено и в документа, намерен в архива на Ив. Д. Шишманов (вж. тук, стр. 659—660).

Стр. 505. *Сирку е обнародвал една хубава оценка. . .* — вж. тук, стр. 508—511.

Стр. 506. *Княз черногорский Никола*—вж. т. 13, стр. 542—543.

Стр. 506. *Подгорица* — вж. т. 13, стр. 546.

Стр. 506. *Емил де Лавеле* — вж. т. 10, стр. 579.

Стр. 508. *Едмонд Абу* (1828—1885) — френски писател и публицист, автор на повърхностни, но твърде популярни на времето романи; като политик бил привърженик на Наполеон III.

Стр. 508. БИБЛИОГРАФИЯ. [К ИСТОРИИ ЛИТЕРАТУРЫ ВОЗРОЖДЕНИЯ БОЛГАР] — кн. 2 [април 1885], стр. 93—95, без подпис. Вазовото авторство посочва най-напред М. Арнаудов, който пръв помества рецензиите в събраните съчинения на писателя. То се потвърждава и в новооткрития документ от архива на Ив. Д. Шишманов (вж. тук, стр. 659—660).

Стр. 513. ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ. [ПРАЗНУВАНИЕТО ХИЛЯДОГОДИШНИНАТА ОТ СМЪРТТА НА МЕТОДИЯ] — кн. 2 [април 1885], стр. 96, без подпис. Вазовото авторство на тези материали е посочено от М. Арнаудов, който пръв ги включва в събраните му съчинения.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 515, р. 9: «се е основало» вм. «се е основал».

Стр. 515. *Аракчеева (руски велможа и любимец на Александър I)* — Алексей Андреевич Аракчеев (1769—1834), генерал от артилерията, приближен на руските императори Павел I и Александър I; провеждал е политика на крайна реакция и полицейски деспотизъм — оттук и нарицателното «аракчеевщина». През 1833 г. след смъртта на Александър I внесъл в банката 50 000 р., като 3/4 от капитала били предназначени за този, който напише през 1925 г. на руски език най-добрата история за царуването на Александър I, а останалата 1/4 — за издаването ѝ, за превода ѝ на немски и френски и за втората награда.

Стр. 516. БИБЛИОГРАФИЯ. [КАПИТУЛАЦИИТЕ, ОТ А. К. ЛЮДСКАНОВА] — кн. 3 [май 1885], стр. 139—141, с подпис: Добринов. Рецензиите са посочени като Вазови от П. Христофоров. Вазовото авторство се потвърждава и в новооткрития документ от архива на Ив. Д. Шишманов (вж. тук, стр. 659—660).

Стр. 516. *А. К. Людсканов* — вж. т. 9, стр. 457; рецензираното съчинение е било обнародвано в «Периодическо списание на Българското книжовно дружество», кн. 13, С., 1885, стр. 51—99.

Стр. 518. *Нов ярем, стихотворения от С. Казанджиева* — авторът не е оставил следи в историята на нашата литература; освен рецензираната от Вазов стихосбирка той е издал книгата «Въздишки и ламтежи. Песни, поеми, идилии» (Враца, 1904, 61 стр.).

Стр. 518. *Материали за жизнеописанието на братя Миладинови ∾ от К. Шапкарева* — друга рецензия за същата книга вж. тук, стр. 459—460.

Стр. 518. *Нако С. Станишев* (1810—1875) — българин от Кукуш, един от първите дейци на Българското възраждане в Македония (вж. некролог за него в сп. «Ден», г. I, 1875, кн. 10 от 16 април 1875 г.).

Стр. 519. *Приключенията на Дряновский манастир от 1876 година от П. Франгова* — книгата представлява трагедия в четири действия и е издадена в Търново през 1885 г.; авторът ѝ е бил свещеник в Бяла черква и се е интересувал живо от дейците на нашето националноосвободително движение.

Стр. 519. *. . .трудовете на А. Мишева, С. Заимова и З. Стоянова:* вероятно става дума за книгата на Димитър Мишев «Боят около Брацигово в 1876 г.» (Пловдив, 1881, 80 стр.); за С. Заимов — вж. т. 10, стр. 522; по това време З. Стоянов вече е издал първата част от «Записки по българските въстания», както и редица статии за участниците в Априлското въстание.

Стр. 520. ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ. [ОТПРАЗНУВАНЕТО НА 6-Й АПРИЛИЙ] — кн. 3 [май 1885], стр. 142—144. Вазовото авторство на повечето от материалите в рубриката от тази книжка е посочено от М. Арнаудов, който пръв ги помества в събраните му съчинения. Основавайки се на данни от писмото на Вазов до Спас Вацов от 25 април 1885 г., М. Арнаудов изоставя следните съобщения: «Новости из полската литература», «Новости из ческата литература» и «Словенский поет Грегорчич». От думите на Вазов: «В III кн. от «Зора» споменуваме само за Миличевича в отдела, в който туряме и книжовните Ви известия» (И. В а з о в, Събрани съчинения, т. 20, С., 1957, стр. 52), се вижда, че част от съобщенията принадлежат на Спас Вацов, без обаче да е съвсем ясно кои именно. Според нас новостите из полската и чешката литература биха могли да бъдат съобщени и от Вазов. Поради това ние поместваме тук цялата рубрика с изключение

само на съобщението «Словенский поет Грегорчич», за което приемаме, че принадлежи на Спас Вацов. Има ли други негови съобщения в същата рубрика и кои са те, засега не е възможно да се установи с положителност.

Стр. 522. *Руский писател Петров* — Николай Иванович Петров (1840—1921), украински литературовед, професор в Киевската духовна академия от 1876 г.; в своите изследвания се е придържал към сравнително-историческия метод.

Стр. 523. *Сигизмунд Милковский* (Т. Т. Еж) — виден полски писател-революционер, автор на исторически романи за борбата на българи, сърби, черногорци и албанци срещу турците; друга серия негови романи е посветена на миналото на Полша; творчеството му е проникнато от демократични и патриотични тенденции.

Стр. 523. *Др. Дурдик* (1837—1902) — известен чешки философ и критик, автор на книги в областта на естетиката и поетиката.

Стр. 524. *В журналът на г. Ягича* — Ватрослав Ягич (1838 — 1923), виден филолог — славист, хърватин по националност, професор в Петербургския, Берлинския и Виенския университет; издавал е първото международно списание в областта на славистиката «Archiv für slavische Philologie», което е започнало да излиза от 1875 г.

Стр. 524. *Мутафчия* (тур.) — занаятчия, който изработва тъкани от козина; козинар.

Стр. 524. *Сръбския писател Миличевич* — Милан Миличевич (1831—1908), известен сръбски писател и етнограф, последовател на Вук Караджич.

Стр. 525. *Луи Леже* — вж. т. 10, стр. 575.

Стр. 525. *Collège de France* — висше учебно заведение в Париж, основано през 1529 г.

Стр. 525. *Фердинанд Лесепс* (1805—1894) — френски дипломат, инженер по образование, като френски консул в Кайро получил концесия за прокопаване на Суецкия канал и ръководил строителството, което продължило десет години (1859—1869 г.).

Стр. 526. РУСИТЕ В АЗИЯ — кн. 4 [юни 1885], стр. 183—185 и кн. 5 [юли 1885], стр. 233—235. Вазовото авторство на този реферат приемаме въз основа на новооткрития документ в архива на Ив. Д. Шишманов (вж. тук, стр. 659—660). В събраните съчинения на писателя се включва за пръв път в настоящото издание (печатаме само уводната част, тъй като останалата част представлява преразказ на чужда статия).

Стр. 526. *Revue des deux mondes* — двумесечно периодично издание, основано през 1829 г.; най-значителното френско списание през XIX в.

Стр. 526. *Скобелева* — вж. т. 9, стр. 479.

Стр. 526. *Комарова* — А. В. Комаров, генерал от пехотата; от 1855 до 1883 г. служил в Кавказ, а след това — в Закаспийската област.

Стр. 526. ВИКТОР ХЮГО — кн. 4 [юни 1885], стр. 186—187, без подпис. Вазовото авторство определяме, основавайки се главно на новооткрития документ в архива на Ив. Д. Шишманов (вж. тук, стр.659—660). Помества се за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 527, р. 2: «озарявал» вм. «озорявал».

Стр. 529 КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. [УЧЕНИЕ ЗА ФИЗИЧЕСКОТО ВЪЗПИТАНИЕ НА ДЕЦАТА] — кн. 4 [юни 1885], стр. 188—189, с подпис: Добринов. Вазовото авторство на материалите е посочено най-напред от П. Христофоров. То се потвърждава и от новооткрития документ в архива на Ив. Д. Шишманов (вж. тук, стр. 659—660). Като косвено указание за авторството на Вазов може да се посочи и обстоятелството, че сходни идеи поетът изразява в хумористичния диалог «Многострадална ръкопис или цветущият период на българската литература» (вж. т. 2, стр. 252). А. Тонов в цитираната статия «Въпроси около публицистичното наследство на К. Величков», стр. 241, приписва тази рецензия на К. Величков, но според нас доводите му не са достатъчно убедителни.

Стр. 533. *Медицинско списание* — популярно медицинско списание, издавано във Варна от юни 1885 до декември 1888 г.; дело на няколко варненски лекари, представляващи единственото у нас тогава медицинско дружество, списанието помества предимно преводни и компилативни материали.

Стр. 534. ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ. [ВИКТОР ХЮГО В 1830 Г.] — кн. 4 [юни 1885], стр. 190—192, без подпис. Материалите от тази рубрика са посочени като Вазови и поместени в събраните му съчинения под редакцията на М. Арнаудов. С изключение на последното съобщение те са били изоставени в двадесеттомното издание от 1955—1957 г. Тук отново поместваме пълния текст на цялата рубрика.

Печатат се със следните поправки по смисъл:

Стр. 536, р. 29: «влизат» вм. «слизат».

Стр. 536, р. 30: «и то със» вм. «и е със».

Стр. 538, р. 3: «печатани», вм. «печатни».

Стр. 534. *Теофил Готие* (1811—1872) — френски писател и критик, горещ привърженик на романтизма, близък приятел на Юго, с когото поддържа връзки от 1825 г.; в случая вероятно се касае за пасаж от книгата му «Souvenirs romantiques» («Романтични спомени»).

Стр. 535. *Като Естир пред Ассуеруса насмалко остана да ни припадне* — според библейската легенда еврейката Естир, след като станала царица, успяла да спаси от преследване юдеите, падайки на колене пред своя съпруг цар Ассуир, владетел на 127 области, разположени между Индия и Етиопия (вж. Библия, Естир, гл. 8, стих 1—6).

Стр. 537. *Hauteville House* — улицата, на която е живял Юго от 1856 до 1876 г., се е наричала «Hauteville», а неговата къща — «Hauteville House».

Стр. 537. *Lever à six ∾ dix fois dix* (фр.) — Да се става в шест, да се обядва в десет, да се вечеря в шест, да се ляга в десет значи човек да живее десет пъти по десет.

Стр. 538. . . *.площадът Ейлау, дето живя и умря* — Юго е живял на авеню Ейлау № 138 в Париж от 1879 г. до смъртта си през 1885 г.; днес това авеню носи името «Виктор Юго».

Стр. 538. *Огюст Вакери* (1819—1895), — съученик на втория син на Юго Шарл; поет, драматург и журналист, комуто писателят е завещал да издаде непубликуваните приживе негови ръкописи и писма.

Стр. 538. *Гелсингфорс* — шведското название на Хелзинки, столица на Финландия.

Стр. 539. *Рунеберга* — Йохан-Лудвиг Рунеберг (1804—1877), финландски поет, автор на лирически стихотворения, вдъхновени от народните предания.

Стр. 539. . . *.синът на Рунеберга* — Валтер Магнус Рунеберг (1838—1920), известен финландски скулптор, автор на две скулптури на баща си.

Стр. 539. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. [ЕДИН РАЗКАЗ ДЯДО СТОЯН ОТ СП. ГУЛАБЧЕВА] — кн. 5 [юли 1885], стр. 236—237, с подпис: Добринов. Двете рецензии са посочени като Вазови от М. Арнаудов.

Стр. 539. *Сп. Гулабчев* (1852—1918) — обществен деец, известен като създател на сиромахомилството.

Стр. 541. ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ. [ЛАВОСЛАВ ГЕЙТЛЕР] — кн. 5 [юли 1885], стр. 238—240, без подпис. Вазовото авторство на две от съобщенията (за японската азбука и за статуята на Беранже) е посочено от М. Арнаудов, който ги включва в събраните му съчинения. М. Арнаудов изоставя първото съобщение (за смъртта на известния славист Лавослав Гайтлер) и последните пет по-кратки съобщения. Ние приемаме Вазовото авторство на всички материали от тази рубрика като вероятно. Като цяло рубриката се печата за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 541. *Лавослав Гейтлер* — вж. т. 11, стр. 415.

Стр. 544. *Новите романи на Крашевски* — известният полски писател Юзеф Крашевски (1812—1887) е автор на цикъл от 29 романа в 78 тома, написани през периода 1876—1886 г.; цикълът пресъздава почти цялата история на Полша.

Стр. 546. КНИЖНИНА. [ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРСКИЙ НАРОД 679—1877, ОТ С. МИЛАРОВА] — кн. 6 [август 1885], с подпис: Добринов. Рецензията е посочена като Вазова от П. Христофоров. В събраните му съчинения е поместена най-напред от М. Арнаудов.

Стр. 546. *Св. Миларов* — вж. т. 9, стр. 457.

ПУБЛИКАЦИИ В ДРУГИ ИЗДАНИЯ

Последният раздел съдържа няколко литературно-публицистични творби на Вазов от периода 1880—1885 г., поместени в други издания: във вестниците «Марица» и «Търновска конституция» и в «Периодическо списание на Българското книжовно дружество». Двете съобщения от в. «Марица» бяха открити от нас при подготовката на настоящото издание, а другите две публикации са взети от предходните издания на Вазовите съчинения. Разбира се, не е изключено през същия период Вазов да е отпечатал и някои други статии — в същите или в други периодични издания, с името си, анонимно или под псевдоним, — но засега те не са открити. С по-сигурни данни ще разполагаме едва след цялостното проучване на периодичния печат от това време.

Стр. 551. ИЗВЕСТИЕ. [РЕДАКЦИОННИЙ КОМИТЕТ НА ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ «НАУКА»] — Марица, бр. 287 от 22 май 1881, стр. 3, кол. 2, с подпис: Председател И. Вазов. Съобщението се помества за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 551. ОБЯВЛЕНИЕ. [СЪГЛАСНО С 8-ИЙ ЧЛЕН НА УСТАВА] — Марица, бр. 325 от 2 октомври 1881, стр. 7, кол. 3,

Стр. 538, р. 3: «печатани», вм. «печатни».

Стр. 534. *Теофил Готие* (1811—1872) — френски писател и критик, горещ привърженик на романтизма, близък приятел на Юго, с когото поддържа връзки от 1825 г.; в случая вероятно се касае за пасаж от книгата му «Souvenirs romantiques» («Романтични спомени»).

Стр. 535. *Като Естир пред Ассуеруса насмалко остана да ни припадне* — според библейската легенда еврейката Естир, след като станала царица, успяла да спаси от преследване юдеите, падайки на колене пред своя съпруг цар Ассуир, владетел на 127 области, разположени между Индия и Етиопия (вж. Б и б л и я, Естир, гл. 8, стих 1—6).

Стр. 537. *Hauteville House* — улицата, на която е живял Юго от 1856 до 1876 г., се е наричала «Hauteville», а неговата къща — «Hauteville House».

Стр. 537. *Lever à six ∞ dix fois dix* (фр.) — Да се става в шест, да се обядва в десет, да се вечеря в шест, да се ляга в десет значи човек да живее десет пъти по десет.

Стр. 538. . . *.площадът Ейлау, дето живя и умря* — Юго е живял на авеню Ейлау № 138 в Париж от 1879 г. до смъртта си през 1885 г.; днес това авеню носи името «Виктор Юго».

Стр. 538. *Огюст Вакери* (1819—1895), — съученик на втория син на Юго Шарл; поет, драматург и журналист, комуто писателят е завещал да издаде непубликуваните приживе негови ръкописи и писма.

Стр. 538. *Гелсингфорс* — шведското название на Хелзинки, столица на Финландия.

Стр. 539. *Рунеберга* — Йохан-Лудвиг Рунеберг (1804—1877), финландски поет, автор на лирически стихотворения, вдъхновени от народните предания.

Стр. 539. . . *.синът на Рунеберга* — Валтер Магнус Рунеберг (1838—1920), известен финландски скулптор, автор на две скулптури на баща си.

Стр. 539. КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ. [ЕДИН РАЗКАЗ ДЯДО СТОЯН ОТ СП. ГУЛАБЧЕВА] — кн. 5 [юли 1885], стр. 236—237, с подпис: Добринов. Двете рецензии са посочени като Вазови от М. Арнаудов.

Стр. 539. *Сп. Гулабчев* (1852—1918) — обществен деец, известен като създател на сиромахомилството.

Стр. 541. ВЕСТИ ИЗ КНИЖОВНИЙ СВЯТ. [ЛАВОСЛАВ ГЕЙТЛЕР] — кн. 5 [юли 1885], стр. 238—240, без подпис. Вазовото авторство на две от съобщенията (за японската азбука и за статуята на Беранже) е посочено от М. Арнаудов, който ги включва в събраните му съчинения. М. Арнаудов изоставя първото съобщение (за смъртта на известния славист Лавослав Гайтлер) и последните пет по-кратки съобщения. Ние приемаме Вазовото авторство на всички материали от тази рубрика като вероятно. Като цяло рубриката се печата за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 541. *Лавослав Гейтлер* — вж. т. 11, стр. 415.

Стр. 544. *Новите романи на Крашевски* — известният полски писател Юзеф Крашевски (1812—1887) е автор на цикъл от 29 романа в 78 тома, написани през периода 1876—1886 г.; цикълът пресъздава почти цялата история на Полша.

Стр. 546. КНИЖНИНА. [ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРСКИЙ НАРОД 679—1877, ОТ С. МИЛАРОВА] — кн. 6 [август 1885], с подпис: Добринов. Рецензията е посочена като Вазова от П. Христофоров. В събраните му съчинения е поместена най-напред от М. Арнаудов.

Стр. 546. *Св. Миларов* — вж. т. 9, стр. 457.

ПУБЛИКАЦИИ В ДРУГИ ИЗДАНИЯ

Последният раздел съдържа няколко литературно-публицистични творби на Вазов от периода 1880—1885 г., поместени в други издания: във вестниците «Марица» и «Търновска конституция» и в «Периодическо списание на Българското книжовно дружество». Двете съобщения от в. «Марица» бяха открити от нас при подготовката на настоящото издание, а другите две публикации са взети от предходните издания на Вазовите съчинения. Разбира се, не е изключено през същия период Вазов да е отпечатал и някои други статии — в същите или в други периодични издания, с името си, анонимно или под псевдоним, — но засега те не са открити. С по-сигурни данни ще разполагаме едва след цялостното проучване на периодичния печат от това време.

Стр. 551. ИЗВЕСТИЕ. [РЕДАКЦИОННИЙ КОМИТЕТ НА ПЕРИОДИЧЕСКОТО СПИСАНИЕ «НАУКА»] — Марица, бр. 287 от 22 май 1881, стр. 3, кол. 2, с подпис: Председател И. В а з о в. Съобщението се помества за пръв път в събраните съчинения на писателя в настоящото издание.

Стр. 551. ОБЯВЛЕНИЕ. [СЪГЛАСНО С 8-ИЙ ЧЛЕН НА УСТАВА] — Марица, бр. 325 от 2 октомври 1881, стр. 7, кол. 3,

с подпис: Председател на Научно-книжовното дружество И. Вазов. Съобщението се помества за пръв път в събраните съчинения на Вазов в настоящото издание.

Стр. 553. [БЕЛЕЖКА КЪМ СТИХОТВОРЕНИЕТО «РАКОВСКИ»] — Периодическо списание, кн. IV, С., 1883, стр. 133 (бележка под линия към Вазовото стихотворение Раковски, поместено с подпис И. Вазов и дата под текста: Пловдив, 5 юний 1882 г.). Бележката е включена в събраните съчинения на писателя от М. Арнаудов.

Печата се със следната поправка по смисъл:

Стр. 554. р. 2: «около него се» вм. «около се».

Стр. 555. ДО Г-ДА РЕДАКТОРИТЕ НА В. «ТЪРНОВСКА КОНСТИТУЦИЯ»: П. КАРАВЕЛОВ И П. Р. СЛАВЕЙКОВ — «Търновска конституция», г. I, бр. 19 от 7 март 1884, с подпис: И. Вазов. Цитирано в бележките към редактирания от Е. Стефанов т. 18 на Вазовите събрани съчинения и включено в т. 20 на същото издание, редактиран от В. Вълчев.

Стр. 555. *Писахте във вестника ∾ че аз съм продал перото си ∾ и че притежавате документи за това* — в бр. 10 на в. «Търновска конституция» от 4 февруари 1884 г., в рубриката «Из вестниците» са поместени груби нападки срещу в. «Народний глас» и срещу самия Вазов (вж. тук, стр. 609).

Стр. 555. *Предлагам ви ∾ е безсъвестна клевета* — редакцията на «Търновска конституция» публикува Вазовото писмо, придружено с отговор на П. Р. Славейков (вж. тук, стр. 611—612) и със следния коментар от името на редакцията:

«Върху това оригинално писмо на г. Вазова ний от своя страна ще направим следующите бележки.

Като писмо, което се отнася собствено до нас, ний го прочетохме и, правичката да си кажем, не можахме да не прихнем и да не се изсмеем с гордата амбиция и смирения ум на г-на Вазова. Ние познаваме г. Вазова не само като журналист, но още и като поет. Ние сме чували от умни и практични хора, че истинските поети бивали малко таквиз като недомаслени и в някои случаи побъркани в умът; но никогаж не сме мислили, че като поет г. Вазов ще бъде дотолкоз чак изveян и халосан, дето да прави предложения по един толкоз наивен и странен начин. Кому прави тези предложения г. Вазов? В какво са го докачили г. г. Каравелов и Славейков? Защо се не отнесе до нас право — до редакцията на нашия вестник, ами ходи та се лута, и за да се покаже уж нещо свесен, догонва се до хора, които не могат да му бъдат ни най-малко виновати в тоя случай? . . .

Ние не отбягваме да се сразим с г. В. Нека да заповяда на арената и да се бием на смърт и живот; но с перото и с условие, щото да не хвърля тонове от кал връз други странични лица. Ако ли пък г. В. е дотолкова разбуял, та му се иска, вочто би то не стало, да се бие физически — то г-н Перец е тамо и той преспокойно може да вика него на дуел; защото хора от марози и докачения се викат на таквиз пасмина, па и за таквиз докачения, прибягват до такива средства, каквито иска да предлага г. В.

Ние сме налице, г-н В., и ти може да се отправиш право до нас, а не до хора, на които животът е за всякой българин свиден и драгоценен и които не прекарват, като тебе, такъв живот, празен и омразен, че да са бактисали от светът и да искат да се пушкат и да се мушкат с ножове. . .»

Забележка. Изказванията на Вазов в Областното събрание през периода 1881—1884 г. ще бъдат включени в следващия т. 20, в общото за двата тома, съдържащи Вазовата критика и публицистика, приложение «Речи и изказвания на Иван Вазов в Народното събрание.»

СЪДЪРЖАНИЕ

1877—1879

1877

Писмо до редактора на «Нова България» 7
Писмо до редакцията на «Стара планина» 8
Известие 8
Първия свободен град (Дописка до «Стара планина») . . . 9

1878

Писмото на г. К. Й. Иречека до одеските българи 12

1879

Каравелова изгубихме! 13

1880—1885

ВЕСТНИК «НАРОДНИЙ ГЛАС»

1880

Книжевен дял [При многото жизнени въпроси] * Лира . . 21
Книжевен дял: Илю войвода 24
Книжевен дял. Г. Т. Х. Станчев, драматург 26

1881

Бал-концерт, даден в Пловдив на 17 февруари в полза на бедните 30
Писмо от един приятел 34
Пловдив, вторник, 24 март 1881 [На последне време, по повод на театралните представления] 36
[Дневник] [Гръцката театрална трупа] 40
Пловдив, вторник, 31 март 1881 [С освобождението на двата дяла от България] 40

Пловдив, петък, 3 априлий 1881 [В уводний член на последний брой] 42
Пловдив, вторник, 7 априлий 1881 [Вълненията, които беше произвела] 44
Пловдив, петък, 10 априлий 1881 [Да, заслужва да се каже нещо за човека] 47
[Дневник] [В последний си брой «Филипополис»] . . . 49
Пловдив, вторник, 21 априлий 1881 [Разгарът на партизанските борби] 50
Пловдив, петък, 24 априлий 1881 [Страданията на македонците се продължават] 51
Пловдив, вторник, 28 априлий 1881 [Положението в Княжеството става критическо] 53
Пловдив, петък, 1 май 1881 [10-й май приближава] . . . 55
Пловдив, петък, 29 май 1881 [Българското княжество преживява един голям час] 57
Пловдив, вторник, 2 юний 1881 [Да, Южна България не можеше]. 60
Пловдив, петък, 5 юний 1881 [Последните телеграфически депеши из София] 62
Пловдив, вторник, 9 юний 1881 [В последний брой на листът си] 64
Пловдив, 12 юний 1881 [И така, в нещастното Княжество България] 67
Пловдив, вторник, 16 юний 1881 [Най-последните телеграми] 69
Пловдив, петък, 19 юний 1881 [Дописката от Русчук] . . . 70
Пловдив, вторник, 23 юний 1881 [Новините, които продължават] 72
Пловдив, петък, 26 юний 1881 [Още четири дена остават] 74
Пловдив, вторник, 30 юний 1881 [Съвършеното отсъствие на новини] 75
[Дневник] [Тия дни излезе 4-та книжка* Господа действителните членове] 77
Пловдив, вторник, 4 август 1881 [Едно от главните улеснения] 78
[Дневник] [Голяма мъчнотия се усеща] 80
Пловдив, петък, 14 август 1881 [На всинца ни е известно] 80
Пловдив, вторник, 25 август 1881 [Дребните монети липсуват] 83
Пловдив, вторник, 1 септември 1881 [Дописката от Хисар Кеселери] 84
Пловдив, петък, 4 септемврий 1881 [Два цели месеца се минака вече] 86

Пловдив, вторник, 6 октомври 1881 [По-нататък обнародваме членът 89
[Дневник] [Един българин, студент от Москва]. . . . 91
Пловдив, сряда, 28 октомври 1881 [Днес ще се разгледва] 91
[Дневник] [Научаваме се, че някои младежи]. 93
[Дневник] [Утре вечер трупата]. 93
[Дневник] [Научаваме се, че г. Найден Геров * Видяхме 7-та книжка] 94
Театър и литература: Представление на «Невянка и Светослав», драма в пет действия от г-на К. Величкова и комедията «Летящий доктор» от Молиера, превод г. Величкова 95
[Вчера при приимането на бюджетът] 96
Театър и литература [Във вторник вечерта една трупа от любители даде представление] 98

1882

[С вчерашния ден изпратихме във вечността 1881 година]. 101
Пловдив, сряда, 6 януарий 1882 [Трябува ли да се обезсърчиме] 102
[Обявление] [Общото годишно събрание] 104
Пловдив, събота, 16 януарий 1882 [Според известията]. . 104
Литература [Българска илюстрация * «Българский глас» известява] 108
Литература [Шекспир в разказ за деца]. 110
[Обявление] [Понеже годишното събрание]. 111
Литература Спомени от цариградските тъмници * Шекспирови драми, съкратени и наредени на повести. . . 111
Литература [Учим се, че г. Найден Геров имал намерение] 114
[Миналата неделя Научно-книжовното дружество]. . . 114
Литература [9-та книжка от списанието «Наука» излезе] 116
Литература [Статистический календар на Старозагорский департамент за 1882 година]. 117
Пловдив, събота, 20 февруарий 1882 [Вчера беше 19 февруарий!] 118
Пловдив, сряда, 24 февруарий 1882 [Много пъти печатът в Областта ни] 120
Дневник [Миналата събота вечер] 122
Литература [Известний историограф * В София се печатало * Научаваме се, че ще излезе] 123
[Преди петнадесет години журналистиката у нас]. . . . 123
[Положението на работите в България. 125

[Нещо преди шест години] 127
[Чиновничеството у нас от ден на ден] 128
Пловдив, събота, 8 май 1882 [Празнуванието денят на великите славянски просветители] 130
Литература [Първата книжка от «Периодическото списание»] 132
[Напоследък видяхме напечатано] 134
Пловдив, събота, 12 юний 1882 [Умът ни неволно се повръща] 135
Пловдив, събота, 3 юлий 1882 [Русия загуби своя велик генерал!] 137
Литература [Тия дни излезе * В Русчук се превожда * В подлистникът на в. «Съветник» * Г. Н. Попов във Варна * Известно е, че г. П. Р. Славейкову * Излязла е част от «Илиадата» * Г. Миларов, даровитий автор] 139
Пловдив, събота, 21 август 1882 [Всред големий застой, в който се намира нашата книжнина] 141
Литература [«Вий», повест от Гоголя * Излязъл е в София* Г. Ив. Славейков щял да издаде * 2-та книжка от периодическото списание «Наука»] 143
Пловдив, събота, 4 септемврий 1882 [И друг път сме говорили] 144
Литература [Народна стара (?) песнопойка] 146
[Нашето столично общество се смърлуши] 146

1883
Пловдив, събота, 1 януарий 1883 [В общото положение на работите ни] 148
[Подир няколко дена столицата на Южна България] . . 151
Литература [Имали сме случай неведнъж да похвалим българските студенти и ученици в Прага] 152
Българский народен театър 153
Пловдив, 16 март 1883 [Последните известия от Карлово] 155
Пловдив, 23 март 1883 [Двайсет и пет жени, всички от Сопот] 157
Дневник [«Южна България» като споменува] 160
Литература: Цеко или освобождението на българский народ* Всеобщ писмовник * Задушевник 161
Пловдив, събота, 7 май 1883 [От скръбни по-скръбни известия] 162
[Телеграма] Пловдив, 11 май. Търново, Радославову . . . 163
Театър [През идущата зима пловдивската публика] . . . 163
Пловдив, сряда, 10 август 1883 [В столицата на България] 164
[В нашето отечество съществуват доволно манастири] . . 165
Литература: Цеко или освобождението на България . . . 167

Литература: Българските граматики 168
Литература [Г. Н. Ковачев ще издаде наскоро * Редакционний комитет на «Наука»] 170
[Постоянните и разнообразни политически вълнения] . . . 170
Мисли върху работите в Източна Румелия [В нашата честита Източна Румелия] 172
Мисли върху работите в Източна Румелия [Напоследък печатът обърна вниманието си] 174
Мисли върху работите в Източна Румелия [Работите в Източна Румелия се представляват от ден на ден] 175
Мисли върху работите в Източна Румелия [Никоя сесия на румелийското Областно събрание] 177
Мисли върху работите в Източна Румелия [Както се и предвиждаше, адресът] 179
Мисли върху работите в Източна Румелия [В един от последните си броеве] 180
Мисли върху работите в Източна Румелия [На 2 ноемврий осъденото вече] 182
Мисли върху работите в Източна Румелия [Ненадейността на оставката] 183
Мисли върху работите в Източна Румелия [Бяхме се отказали да пишем с негодувание] 184
Мисли върху работите в Източна Румелия [Действително, тъжно впечатление остави] 186
Мисли върху работите в Източна Румелия [Политическите борби, които от две години] 188
Българский театър [Най-напред в стълповете на наший лист] 190
[Винаги при надвечерието на една новопостъпающа година] 192
Пловдив, събота, 31 декември 1883 [Съвднаха се надеждите] 194

1884
Книжовен подлистник [Животът на великите мъже] . . . 197
Литературата ни през миналата година 197
Книжовен подлистник: [Приехме тия дни * На сръбски се е превело * В Стара Загора едно дружество * По предложението на Постоянний комитет * Сестрата на покойний наш знаменит деятел Раковски * III и IV книжка от «Наука» се печатат] 198
Българский театър 200
Книжовен подлистник: Пътуване пет недели в балон . . 201
[Митингите, които в европейските държави имат такъво го-

мамо значение] 201
Книжовен подлистник [Г. И. Блъсков, който е познат * III и IV книжка от периодическото списание «Наука» * Г. Н. Геров, известний наш филолог * Учим се с удоволствие] 203
Пловдив, събота, 11 февруарий 1884 [И друг път бяхме казали, че клеветите и псувните] 204
Книжовен подлистник. Театър [Представлението на драмата «Каменоделецът» и комедията «Робството на мъжете * От София пишат * Втората част от «Българската христоматия» * Излязла е от печат драма * Дирекцията на народното просвещение е назначила] 207
Отворено писмо. До господина П. Р. Славейкова, редактор на «Т. Конституция» 211
[Завчера публиката с удоволствие се научи, че делото на сопотските жени] 213
[Въпросът за съединението] 215
[При всичкото ни нежелание да се повръщаме пак към въпросът за митингите] 217
Книжовен подлистник [Каменоделецът * Във французкото периодическо списание * V и VI книжка от «Наука» се печатат * Видяхме 1-й брой * Последнето представление в «Люксембург» * Завчера учениците дадоха трете представление] 218
Книжовен подлистник [Видяхме в последний брой на «Средец»] 220
Книжовен подлистник [Огледник] 221
Книжовен подлистник [Миналото * Парламентарний образ на управлението в европейските господарства] . . . 222
Дневник [С едно второ писмо в Т. К. Ив. Славейков] . . . 223
Дневник [Миналата неделя се даде в театър «Люксембург» от българската трупа драмата «Руска»]. 223

1885

Книжовен подлистник [Миналото] 226
Дневник [Пристигнала е за продан в градът ни многоинтересната сбирка от простонародни песни на г. Верковича] 228
Книжовен подлистник [Видяхме 15-та книжка от «Пер. списание»] 228

ВЕСТНИК «НАРОДНИЙ ГЛАС» (DUBIA)

1880

Вътрешни новини [В събота вечер, както бяхме вече предизвестили] 235
[Дневник] [От идущий брой ще захванем] 236

1881

[Дневник] [В едно последне заседание у домът на г. Й. Груева] 237
[Вчера заран като гръм се разпръсна] 237
[Дневник] [В събота вечер откри се новий театър * Отпреди два-три дена е пристигнал] 239
[Дневник] [На 30 март вечерта в международний театър]. 239
[Дневник] [Гръцката трупа в градът ни * Първата книжка от списанието «Наука»] 240
[Дневник] [Научаваме се, че градский съвет * Няколко младежи * На 18 априлий се отпечата * В състояние сме да известим] 240
[Свободата пропадна] 241
[От вчера из Пловдив се разнесе слух]. 243
Отворено писмо до г-да народните представители на Княжеството 244
Пловдив, петък, 3 юлий 1881 [Нетърпеливо и безпокойно очакваний ден 1 юли] 245
Пловдив, петък, 24 юлий 1881 [Новините из Княжеството, от ден на ден по-обезпокоителни]. 247
Пловдив, петък, 7 август 1881 [Положението на останалите живи от последната война опълченци]. 249
Пловдив, вторник, 11 август 1881 [Всяка страна, която хваща да се организува] 251
Пловдив, петък, 28 август 1881 [Много пъти в наший лист се е говорило за чужденците]. 253
Пловдив, вторник, 8 септемврий 1881 [Много пъти печатът в Южна България] 255
Пловдив, вторник, 15 септемврий 1881 [Събиранието на областните представители] 257
[Дневник] [Между българите из Източна Румелия * Научаваме се, че 6-та книжка] 258
Пловдив, петък, 9 октомври 1881 [Всички знаем, че Южна България] 259
[Дневник] [Днес излезе VI-та книжка на списанието «Наука» Снощи гръцката драматическа трупа] 261

[Дневник] [Приехме новата книга на г-на Св. Миларова] 262
[Дневник] [В събота вечер едно дружество от любители] . 262
Пловдив, вторник, 10 ноемврий 1881 [Икономическото състояние на населението] 263

1882
Театър и литература: Ворона в павлиных перях * Les souliers de bal* [Тия дни се появил в Белград] 268
Дневник [В сряда вечерта се даде в театърът «Люксембург» представлението на комедията «Господин Мортагон»] 270
Дневник [Преди няколко дена в Сопот се е дало представление на писесите «Княз Потемкин» и «Михалаки чорбаджи» 270
Литература [Десетата книжка от «Наука»] 270
Пловдив, събота, 17 априлий 1882 [Известията, които ни идат от Княжеството] 271
Пловдив, сряда, 28 априлий 1882 [Държавний преврат стори година вчера] 274
[Говорихме няколко пъти в листът си за необяснимото поведение] 277
[Не преди много дни падна ни на ръцете една брошурка] 278
Литература [«Хроника на Руско-турската война», т. I] . 280
Пловдив, сряда, 14 юлий 1882 [Едно подир друго ни дойдоха] 281
Дневник [Завчера пристигна в градът ни знаменитий ориенталист г. Луи Леже] 284
Пловдив, събота, 14 август 1882 [Вчера едно многочислено събрание в българското училище] 284
[Важно е за един народ да познава добре миналото си] . . . 286
Пловдив, сряда, 13 октомврий 1882 год. [Пътуването на н. величество сръбский крал Милана] 288
Литература [Учим се че сега се превожда * Г. А. Дякович превел * С удоволствие се учим, че г. Д. Попов * IV книжка от «Наука» се печата] 289
Дневник [IV книжка от периодическото списание «Наука»] 290
Пловдив, събота, 20 ноемврий 1882 год. [Как да повярваме всичко това?] 290
Литература [3-та книжка от «Периодическото списание» * Също през тая неделя * В четвъртата книжка * V книжка от «Наука» * Приехме брошурката «Народно огледало»] 292

1883
Дневник [Шестата книжка на «Наука * Поемата «Загорка»] 294

Театър [В петък вечерта се даде представлението «Скъперникът»] 294
Театър [Многобройната публика] 295
Пловдив, 16 февруари 1883 [Каквито и вътрешни борби и страсти] 295
Пловдив, 19 февруарий 1883 [Днес заслужват да занимават българина само ония мисли] 296
Литература [Както е известно на читателите ни] 298
Дневник. Вълнението в Сопот и Карлово 299
Литература [На 4-ий март настоящата година] 300
Театър [На 28 текущий трупата на г. Фасуляджияна] . . 301
Дневник [Освен жените, които са запрени] 301
Литература [5-ий брой от «Земледелец» * Султан Абдул Азиз и правда об его смерти»] 302
Пловдив, 2 априлий 1883 [Положението на работите в Княжеството] 302
Дневник [Завчера са били освободени от затвор] 304
Литература: Рапорт № 777 с дата 19 март 1883 г. * Русия, Австрия и България 305
Литература [Сол. * Всеобща история на педагогията] . . 306
Литература [Майчино възпитание; Бителезът; Два разказа: I Скъпий гостенин и II В предвечерието на пасхата; Питиас и Дамон] 308
Пловдив, събота, 21 май 1883 [Коронацията на негово величество руский император] 309
Дневник [Прочутий сопотненски социално-политически процес * Съставена е четиричленна комисия * В миналий си брой] 310
Пловдив, сряда, 22 юний 1883 г. [Свободната конституционна система] 312
Литература [Г. Колушский от Кюстендил ни праща обявление] 313
[Според получените известия в Русия сега се събират] . 314
[Не един път се е говорило, че ний май нямаме люде с политическо възпитание] 316
Пловдив, сряда, 31-ий август 1883 [В последний си брой «Южна България» 317
[По-нататък обнародваме дописка от Копривщица] . . . 319
Пловдив, събота, 10 септемврий 1883 г. [Напоследък във Франция се помина] 320
Литература [По повод на смъртта на Тургенева] 322

Пловдив, сряда, 9 ноемврий 1883 [Читателите ни са видели възванието] 322
[Утре, 10 ноемврий, се отваря в София Народното събрание] 324
[Известията, които ни пристигат от Княжеството] 325
Пловдив, сряда, 23-й ноемврий 1883 [В Княжеството се подига въпросът за намалението на войската] 326
[Бюджетарната комисия в похвалната си ревност] . . . 328
[Смъртта на осемдесетгодишний духовен пастир] 329
[За обща радост на всичките патриоти] 330
[Подир малко ще дочакаме годишнината на освобождението] 332
Дневник [Учим се, че известний руски патриот * Научаваме се, че Благотворителното дружество * По предложение на г. Икономова] 333

1884

Книжовен подлистник [Вчера излязоха от печат * В четвъртък вечерта се даде в театър «Люксембург»* Вчера вечер се даде българско представление * Идущата неделя новоустроената българска трупа] 334
Книжовен подлистник [Приехме известие за едно ново литературно autodafé * Излязла е на свят книга «История на българската литература»] 335
Книжовен подлистник [Съобщава ни се, че турското правителство * «По неволя доктор» * Приехме една брошурка * Излязла е нова книга «Речник на Св. писание»] 335
Пловдив, събота, 10 март 1884 [Не се е минало много време] 336
Книжовен подлистник [В неделя, както бяхме предизвестили, в театър «Люксембург» * Изтупленний дервиш или възточний въпрос * На 28 януарий се е поминал] 338
Митингите и печатът 339
Книжовен подлистник [На 1 -ий март се даде от българската народна трупа * Излязъл на български прочутий роман * Омирова Илиада * «Киевлянин» съобщава] . . . 341
Книжовен подлистник [От стипендиантите по изящните изкуства *La Save, le Danube et les Balkans] 342
Пловдив, юлий 7, 1884 [В известията от Търново] 345
Книжовен подлистник [«Знание», брой 6 * Книжовната деятелност на покойний Д. Наумов * В ответ на многобройните запитвания] 347
[Умственото движение у нас отива твърде опако] 350
Книжовен подлистник: Свещена история на вехтий и новий завет * Единадесетий август или боят на Шипка . . . 352

Книжовен подлистник: Cinq ans de règne, Le prince Alexandre de Battenberg Bulgarie 352
Дневник. [Дядо Славейков обажда в «Т. Конституция» * В последний си брой «Т. Конституция»] 355
Дневник [Една миниатюрна книжка * По повод на бележката ни за изгорелите книжовни трудове] 356
Книжовен подлистник. Театър и музика. [В неделя вечер на 16-й того * Довечера ще се даде в театърът «Люксембург»] 357

1885

Дневник [Получихме и XI книжка от «Периодическото списание»] 360
[Който е чел последните броеве на българските вестници] 361
Пловдив, събота, 2 март 1885 г. [Вчера, 1 март, в тукашната съборна черкова] 362
Пловдив, 18 май 1885 [Смъртта на великий французкий поет] 363

СПИСАНИЕ «НАУКА»

Г. I. 1881—1882

Политически преглед 369
Нови български книги: Потера (потеря?) против пиянството * Венчалний венец или честита женитба * Сам си помагай (Self-help)* Орлеанска дева * Добър хайдутин!. . . 380
Обявление [Отдавна се усещаше една сериозна пустота]. 382
Биография и критика. Нови български книги: Бележки върху българските работи * Македония, що става в Македония с българите и какво трябва да се прави * Борбата на русите с кабардинците * Интизапчия * Турските зверства в България * Съвременни разни стихотворения. . . 383
Критика и библиография: Отечество * Български речник * Природа или чудесата на светът * Боят около Брацигово в 1876 год. * Килия 386
Критика и библиография: Законоведец * Повест. Един страшен лов за вълци в Русия 393
Критика и библиография: Райна княгиня * Нечаканата среща ил Ботушара (?) в бедната колиба * Български народни песни из И. Богоровия книжатник * Няколко думи за умственото, физическо и нравствено самовъзпитание *

Теменуга * Страшната нощ или заровения человек в снега * Детинство на Чарлз Дикенс 396
Критика и библиография: Оценение на българските народни песни по формата и съдържанието им * Български народни гатанки * Юнашките подвиги на руските доброволци в Сърбия, зверствата на башибозуците и пророчество за паданието на Цариград * Наставления за изучванието на стрелбата * Сифилис и въобще венерически болести * Хубава Недялка или България под турско иго (1856) 403
Библиография: Спомени от цариградските темници * Ръководство към всеобщата история — средните векове * Вилхелм Тел * Шекспирови драми, съкратени и наредени на повести * Статистический календар на Старозагорский департамент за 1882 год. 410

Г. II. 1882—1883

Бележка от редакцията [Ние с особено благодарение вместикме] 414
Критика и библиография: Ръководство по всеобщата история. Древнята история * Учебник по ботаниката за средните учебни заведения в България * Десетдневно царуване.— Из българското въстание в 1876. — Дневници на един бунтовник * Патриотизмът * Малка христоматийка * Начала от ботаника * Хроника на Руско-турската война (1877—1878) * Пръв годишен отчет на Областната реална гимназия в Пловдив за учебна година 1881—1882 . . 419
Критика и библиография: Варда! или критически разбор върху училищните работи на България * Мария Корейката; Датан и Орфа * Остроумний хидалго дон Кихот * Омирова Илиада. 427
Отговори 430
Библиография и рецензия: Разкази за земний живот * Развитието на разните синтаксически форми за изказвание мислите * География и история, за учение в III и IV отделение 430
Критика и библиография: Всеобща история на педагогията * Земледелец * [Излезнал е от печат в Русчук * Българските ученици в Прага * Г. Д. Петров-Ковач] 432
Критика и библиография: «Задушевник * Медицинска сбирка 436
Критика и библиография: Писма за Сърбия * Тютюневата индустрия в Българското княжество; Кратко и практическо ръководство за правение вино * Император Наполеон трети * Войната за освобождението на България * Приключенията на Жил Бла де Сантилйян * Емил в XIX век * Всеобщ писмовник * Ютро * Сборник статей по славяноведению 438

Г. III. 1883—1884

[На 22 август умря в Бужемвал] 450
Библиография и рецензия: Билките в народната ни медицина * Училищен дневник * Pohanské obeti u Bulharu, príspevek k slovanske mythologii * Кореспонденция, представена в английския парламент, по работите на Българското княжество * Rupci oder Rupplani in Thracien und Macedonien 450
Библиография и критика: Кратък учебник по географията * Естествознание 453
Отговори 454
Господа спомоществователи [С настоящий брой вие вече получавате 7 книжка] 454
Библиография и рецензия: Домашни забавления или песни детински и разни други * Борика * Фантазия * Знание, брой 14 * Материали за животописанието на братя Миладинови Димитрия и Константина * Картина от една страшна нощ * Ръководство за изучаванието на слога * Уроци от нагледно предметно учение * Сборник от теми и планове за съчинения в средните училища и гимназиите . 455
Г. спомоществователи [При всичкото старание]. . . . 465

«БЪЛГАРСКА ХРИСТОМАТИЯ», 1884

Предисловие 469
Кратък исторически преглед на новобългарската литература 471

СПИСАНИЕ «ЗОРА», 1885

Библиография: Историята на едно престъпление * Cinq ans de règne. Le prince Alexandre de Battenberg en Bulgarie * Сборник от народни старини * Периодическо списание, кн. XII 497

Вести из книжовний свят: Панихида за Г. С. Раковски * Тържество в Прага в памет на отца Паисия * Литературни вечеринки в чест на Любена Каравелова * Р. И. Блъсков * «Балканска царица» * Емил де Лавеле * 83-тя годишнина на В. Хюго * Едмонд Абу 508
Библиография: К истории литературы возрождения болгар * Картини из живота, приказки * Македония във време хилядогодишнината на Св. Методия 508
Вести из книжовний свят: Празнуванието хилядогодишнината от смъртта на св. Методия * Български периодически издания * По статистиката на Македония * Slovansky sbornik * Revue orientale * Историята на Александра I * Новий роман на Емил Зола 513
Библиография: Капитулациите * Черниците и коприната * Нов ярем * Материали за жизнеописанието на братя Миладинови — Димитрия и Константина * Приключенията на Дряновский манастир на 1876 година; Последните дни на въстанието 516
Вести из книжовний свят: Отпразнуването на 6-й априлий * Живописно изложение на г. Димитрова * Статистика на Пловдив * Н. И. Костомаров * Новости из руската литература * Новости из полската литература * Новости из чешката литература * Сръбский писател Миличевич * Луи Леже за нас * Фердинанд Лесепс 520
Русите в Азия 526
Виктор Хюго 526
Критика и библиография: Учение за физическото възпитание на децата * Медицинско списание, издава Варненското медицинско дружество 529
Вести из книжовний свят: Виктор Хюго в 1830 г. * Преглед на новий превод на библията в Англия * Любопитни подробсти за Виктор Хюго * Гелсингфорс и цяла Финландия 534
Критика и библиография: Един разказ «Дядо Стоян» * Исторически бележки от войната на 1877 г.. . . . 539
Вести из книжовний свят: Лавослав Гейтлер * Японската азбука * Статуя на Беранже * Каталог на книгите в областната библиотека в Пловдив * Премия за биографията на Раковски * Новите романи на Крашевски * Превод на български на романът «Les misérables» от Виктор Хюго * Литературната производителност в Съединените държави през 1884 541
Книжнина: История на българский народ 679—1877. . .546

ПУБЛИКАЦИИ В ДРУГИ ИЗДАНИЯ

1881
Известие [Редакционний комитет на периодическото списание «Наука»] 551
Обявление [Съгласно с 8-ий член от Устава]. 551

1883
[Бележка към стихотворението «Раковски»]. 553

1884
До г-да редакторите на в. «Търновска конституция» П. Каравелов и П. Р. Славейков 555
Бележки 559

ИВАН ВАЗОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ В 22 ТОМА

ТОМ XIX КРИТИКА И ПУБЛИЦИСТИКА

Редактор Славка Иванова
Художник Евгени Клинчаров
Худ. редактор Елена Маринчева
Техн. редактор Цветана Арнаудова
Коректор Елена Баланска

Формат 84/108/32; тираж 60 113 екз.; печатни коли 43; издателски коли 36.12; л. г. VI/34; изд. № 5121; поръчка № 21; дадена за набор на 23.XI.1978 г.; излиза от печат на 20. III. 1979 г.; цена 4,62 лв.

Код.: $15\frac{59536172511}{5510-16-79}$

Издателство «Български писател» — София
ДПК «Димитър Благоев» — София